K
VI/44

Digitized by the Internet Archive
in 2026 with funding from
Graduate Theological Union

https://archive.org/details/cursustheologico00viva_2

CURSUS
THEOLOGICO-MORALIS

TOMUS POSTERIOR

Quoad ea, quæ Moralis Theologia diſputat
DE SACRAMENTIS, & CENSURIS,
Ad uſum Tyronum elucubratus,
Et in Quotidianis Prælectionibus

A P. DOMINICO VIVA
SOCIETATIS JESU
SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORE
Suis Auditoribus Traditus
In Palæſtra Collegii Neapolitani ejuſdem Societatis,

DICATUS

EXCELLENTISSIMO PRINCIPI

D. MARCO ANTONIO BORGHESIO

SULMONÆ PRINCIPI, ac ROSSANI,
PROREGI JAM NEAPOLITANO, &c.

PARS SEPTIMA

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

ALMA COLLEGE LIBRARY Alma, California 23702 V837

Pars 8 after p154 — Octava

PATAVII, Ex Typographia Seminarii, MDCCXXVI.
Apud Joannem Manfrè.
Superiorum Permiſſu, ac PRIVILEGIO.

26686

INDEX

QUÆSTIONUM, ET ARTICULORUM,

Qui in hoc Theologico-Morali Opuſculo

DE MATRIMONII SACRAMENTO

Continentur.

QUÆSTIO PRIMA.

De Sponſalibus univerſim. 1

ART. I. *De Promiſſione conſtitutiva Sponſalium.* ibid.
II. *De Promiſſione ficta Sponſorum.* 5
III. *De Promiſſione mere interna nubendi facta, ſive homini, ſive Deo per votum.* 8
IV. *De Verbis, & aliis ſignis, & modis, quibus Sponſalia contrahuntur.* 11
V. *Quinam poſſint Sponſalia contrahere?* 13
VI. *De Obligatione, quæ conſurgit ex Sponſalibus.* 16
VII. *De Sponſalium Effectibus.* 21

QUÆSTIO II.

De Cauſis diſſolventibus Sponſalia. 25

ART. I. *De De mutuo conſenſu, & de Reclamatione diſſolventibus Sponſalia.* 26
II. *De Crimine diſſolvente Sponſalia.* 27
III. *De Fuga, ſeu longa abſentia Sponſorum, ac de Tempore Matrimonii elapſo.* 28
IV. *De Suſceptione Ordinis Sacri, ac de Voto caſtitatis, aut Religionis.* 29
V. *Quomodo matrimonium, vel Sponſalia ſubſequentia dirimant priora?* 32
VI. *De Morbo, aut ſimili vitio diſſolvente Sponſalia.* 33
VII. *De Affinitate, ſeu impedimento juris ſuperveniente; Ac de Voce publica, ſeu fama de impedimento.* 34
VIII. *Quænam ignorantia, & dolus diſſolvant Sponſalia; Et quinam metus?* 35
IX. *Quænam probatio, & Judicis auctoritas requiratur ad diſſolvenda Sponſalia?* 38

QUÆSTIO III.

De Matrimonio ſecundum ſe, ejuſque inſtitutione, & indiſſolubilitate. 39

ART. I. *Quid ſit matrimonium, inquantum contractus, & inquantum eſt Sacramentum?* 40
II. *De Inſtitutione Matrimonii.* 46
III. *De Unitate, & Indiſſolubilitate Matrimonii.* 50

QUÆSTIO IV.

De Conſenſu, qui eſt cauſa efficiens vinculi matrimonialis. 56

ART. I. *De Conſenſu matrimoniali ſimulato.* 57
II. *De Signis externis expreſſivis conſenſus matrimonialis.* 58
III. *De Conſenſu coacto.* 62
IV. *De Conſenſu ſimpliciter clandeſtino.* 67

V. *De*

V. *De Conſenſu clandeſtino ſecundum quid.* 4
VI. *De Conſenſu conditionato.* 7

QUÆSTIO V.

De Impedimentis Matrimonii. 2

ART. I. *De Matrimonii Impedimentis in genere. Quinam poſſit ea ſtatuere?* 3
II. *De Impedimentis dirimentibus in ſpecie; ac Primo de Errore.* 6
III. *De Impedimento conditionis ſervilis,* 1
IV. *De Impedimento Voti.* 2
V. *De Impedimento Ordinis.* 3
VI. *De Impedimento Cognationis.* 5
VII. *De Impedimento Affinitatis.* 00
VIII. *De Impedimento Criminis, & Raptus.* 01
IX. *De Impedimento diſparitatis Cultus.* 02
X. *De reliquis Impedimentis dirimentibus, præſertim Publicæ Honeſtatis, & Impoentiæ.* 04
XI. *De Impedimentis impedientibus.* 06

QUÆSTIO VI.

De Diſpenſatione in Impedimentis matrimonii dirimentibus. 109

ART. I. *Quinam poſſit in matrimonii impedimentis diſpenſare?* bid.
II. *De Cauſis ad diſpenſationem requiſitis.* 113
III. *De Diſpenſatione ſurreptitia, & nulla.* 116

QUÆSTIO VII.

De Uſu, ac Debito conjugali. 120

ART. I. *Qua ratione actus conjugalis ſit licitus?* ibid.
II. *De Obligatione actus conjugalis.* 126
III. *De iis, quæ impediunt uſum matrimonii.* 129
IV. *Utrum delectationes moroſæ, tactus turpes, & alia hujuſmodi liceant Conjugbus?* 134

QUÆSTIO VIII.

De Divortio. 137

ART. I. *De Divortio ex mutuo conſenſu.* ibid.
II. *De Divortio ob cauſam adulterii.* 138
III. *De aliis Cauſis faciendi divortium ad tempus.* 140

CUR-

CURSUS THEOLOGICO-MORALIS

Ad uſum Tyronum elucubratus.

DE

MATRIMONII SACRAMENTO:

PARS SEPTIMA

PROOEMIUM.

Poſtremum inter Sacramenta locum obtinet Matrimonium, non quod efficacitate, aut dignitate ſit aliis inferius, cum uberem in conjuges gratiam derivet; ſed forte quia reliqua ad ſolam animorum conſecrationem inſtituta ſunt, hoc vero ad ipſam hominum propagationem, & ad ſanctificationem animorum ſimul, & corporum. Eſt tamen præcipuum Chriſtianæ fidei Myſteriorum ſymbolum, ac repræſentatio; ut propterea ab Apoſtolo ad Epheſ. 5. dicatur: *Sacramentum hoc magnum eſt in Chriſto, & Eccleſia*. In primis enim ſignum eſt caſtiſſimi fœderis, & unionis Dei cum anima, quam ſibi per fidem deſponſare Oſeas Propheta dixit; eique veluti dotis nomine cæleſtia Chariſmata, atque ipſum donorum, ac bonorum omnium Auctorem Spiritum Sanctum largitur: Eſt etiam ſymbolum myſtici illius Conjugii, quo Chriſtus Dominus Eccleſiam ſanguine ſuo mundatam, ac divinis dotibus glorioſam ſibi ſponſam conjunxit: Significat inſuper unionem, qua Verbum naturam humanam indiſſolubili vinculo ſibi copulavit: Ac demum Tertull. lib. 1. de Monogam. cap. 1. dixit, Matrimonium Divinæ Trinitatis, & Unitatis adumbrationem eſſe: Sicut enim in Deo Unitas eſt in multiplicitate Perſonarum; ſic quodammodo in Matrimonio ſua unitas, & multiplicitas habetur. Geneſ. enim 2. dicitur: *Erunt duo in carne una*.

Annus integer Tractatui de Matrimonio in noſtris Scholis addicitur, quippe quod in uſu fidelium frequentiſſimum, & uberrimis ſcatet doctrinis, quæ facem præferunt animo per aſpera, & lubrica ambulanti, ne turpiſſime labatur.

Nos octo quæſtionibus materiam univerſam complectemur, agentes in prima de Sponſalibus univerſim, quippe quæ viam ſternunt ad Matrimonium. In ſecunda ſeorſim diſcutiemus cauſas, ob quas poſſint Sponſalia diſſolvi. In tertia agemus de Matrimonio ſecundum ſe, ejuſque Inſtitutione, Unitate, & Indiſſolubilitate. In quarta de cauſa efficiente Matrimonii, videlicet de conſenſu, præſertim ficto, coacto, clandeſtino, & conditionato. In quinta de Impedimentis Matrimonii. In ſexta de Diſpenſationibus. In ſeptima de Uſu, & de-

bito conjugali; ubi plurima ad ſextum præceptum ſpectantia enodabimus. In ultima demum de Divortio.

QUÆSTIO I.

De Sponſalibus univerſim.

EXplicabimus primo, Quomodo Sponſalia conſtituantur? Secundo, ad quid obliget ficta Sponſorum promiſſio? Tertio, Ad quid obliget promiſſio ſolum interna, ac votum nubendi? Quarto, de Verbis, ac aliis ſignis, quibus Sponſalia contrahuntur. Quinto, Quinam poſſint illa contrahere? Sexto, Quænam ex iis obligatio conſurgat? Denique diſcutiemus de eorum effectibus: In ſequenti autem quæſtione agemus ſeorſim de cauſis, ob quas poſſunt ſponſalia diſſolvi: De Sponſalibus vero conditionatis dicemus quæſtione quarta agentes de Matrimonio celebrato cum conſenſu conditionato.

ARTICULUS I.

De Promiſſione Conſtitutiva Sponſalium.

I. Quid ſint Sponſalia?
II. Quanam promiſſione conſtituantur?
III. Si promiſſio ſit indeliberata, non obligat; ſicut nec votum; Nec poteſt obligare ſub levi promiſſio Sponſalium.
IV. Nec obligat promiſſio iſthæc non acceptata.
V. Debet pariter ſigno ſenſibili manifeſtari. Sed quando taciturnitas ſufficit in repromittente?
VI. Sponſalia neque ſunt Sacramentum, neque Sacramentale.
VII. Ad valorem Sponſalium ſatis eſt intentio deliberata virtualis, non vero habitualis.
VIII. Requiritur ad eorundem valorem voluntas ſe obligandi ex juſtitia ad Matrimonium ineundum, ſed non voluntas illud exequendi.

I. SPonſalia dicuntur ex Ulpiano a ſpondendo; ſignificant enim ſtricte ſumpta mutuam ſponſionem, ſeu promiſſionem futuri Matrimonii: Significant etiam munera, quæ ſibi mutuo ſponſi tradunt: in quo ſenſu ſervi Saulis dixerunt Davidi 1.Regum 18. *Non habet Rex Sponſalia neceſſe*; hoc eſt non indiget muneribus, quæ dentur filiæ ſuæ a Genero; Ac demum ſignificant ipſum Matrimonium ratum, non conſummatum; in quo ſenſu Beatiſſima Virgo dicitur Sponſa Joſeph; Matth. enim 1. habetur: *Cum eſſet deſponſata Maria Joſeph*. Univerſim tamen qui Matrimonium ratum contraxerunt, communiter dici ſolent Sponſi de præſenti, cum ſolum ſpondeant uſum Matrimonii; qui vero matrimonium nondum contraxerunt, ſed ſolum promiſerunt, dicuntur Sponſi de futuro, & abſolute ſponſi; ſpondent enim ipſum matrimonium; ſeu potius dicuntur iſti promiſſi relate ad matrimonium; illi vero dicuntur promiſſi relate ad uſum, ſeu ad effectum matrimonii.

II. Quæritur nunc primo; Quænam ſit definitio propria ſponſalium? Et quanam promiſſione conſtituantur?

Reſpondeo, optime definiri, quod ſint, *Mutua promiſſio futuri Matrimonii*. Dicitur, *Promiſſio*, cum non ſufficiat mera voluntas, & propoſitum nubendi, niſi accedat promiſſio, quæ inducat obligationem de juſtitia ad contrahendum. Dicitur, *Mutua*, quia ſponſalia habent vim contractus oneroſi, qui parem utrinque obligationem inducat: Quare ſicuti non conſiſtit matrimonium ſine mutua, ſeu reciproca traditione dominii in corpora; ita nec conſiſtunt ſponſalia ſine mutua promiſſione matrimonii. Dicitur demum, *Futuri matrimonii*; Sicut enim per hoc quod ſponſalia ſint mutua Promiſſio, conveniunt cum reliquis contractibus, ita per hoc quod habeant pro objecto immediato promiſſionis futurum matrimonium, a reliquis contractibus differunt; & ſic in definitione habetur verum genus, & differentia. Quod ſi Titius, & Berta ſibi invicem ſponſalia promitterent, efficerent quidem contractum obligatorium, non tamen ſponſalia; quia ma-

matrimonium non eſt objectum immediatum talis promiſſionis, ſed mediatum: Nam ſicut aliud eſt rem promittere, aliud vero promittere promiſſionem rei, Verbi gratia aliud eſt vovere caſtitatem, aliud vero vovere ſe facturum votum caſtitatis; ita aliud eſt promittere matrimonium, aliud vero promittere promiſſionem matrimonii, ſeu ſponſalia.

Ex dictis ſequitur, tres conditiones eſſentialiter requiri ad valorem ſponſalium. Prima eſt, ut habeatur promiſſio voluntaria, & deliberata; Secunda, quod ſit mutua, & acceptata; Tertia, quod ſit ſigno ſenſibili expreſſa.

III. Requiritur itaque primo promiſſio voluntaria; quia ſponſalia inducunt obligationem, & vis obligandi habetur a voluntate: Debet etiam eſſe deliberata, quia cum ſponſalia obligent ſub mortali, requiritur tanta deliberatio, quanta ſufficit ad peccatum mortale; Unde fit, quod promiſsio facta animo ſimulato non obliget vi promiſſionis, quamvis poſſit aliquando ratione damni illati obligare, ut dicemus art. 3. Neque obligat promiſſio ex animo facta ab eo, qui ignorabat ex promiſſione ſequi obligationem; aut ab eo, qui nolebat ſe obligare; qui enim non habet animum ſe obligandi, non obligatur; cum promiſſio ſit veluti lex privata, quam ſibimet imponit promittens; & obligat juxta intentionem Legiſlatoris, ſeu promittentis. Verum tamen eſt ex Sanch. lib. 1. diſp. 9., & aliis, quod non requiratur in promittente expreſſa voluntas ſe obligandi, ſed ſufficiat tacita, & implicita; quia qui vult antecedens, cenſetur etiam velle conſequens, quod naturaliter ſequitur ex antecedente; ergo qui vult promittere, ſciens naturam promiſſionis, vult etiam ſe obligare, cum obligatio naturaliter ſequatur ex promiſſione; ut dicitur etiam de voto. Præterea ſicut votum ſine ſufficienti deliberatione emiſſum non obligat, ne ſub levi quidem; ita promiſſio hæc, ſi ſit indeliberata; ut notat Perez ſect. 3., & Con. dub. 2. Et ratio eſt, quia obligatio ex juſtitia in materia gravi ſemper obligat ſub mortali, nunquam ſub veniali, ut communius docent cum Leſſ. cap. 4. obligatio autem orta ex promiſſione rigoroſa ſponſalium eſt obligatio juſtitiæ, & in materia gravi; ergo non poteſt obligare ſub levi, ſi cum ſemiplena advertentia fiat talis promiſſio: Sicuti non obligatur ad reſtitutionem ullam, ne ſub levi quidem, qui graviter damnificavit ex ſemiplena deliberatione; (quamvis ſub levi ad reſtitutionem teneatur, qui leviter damnificavit cum plena deliberatione) ut docent communius apud eundem Leſſium, & alios. Et ratio eſt, quia onus reſtitutionis in materia gravi eſt grave; quod ſi damnum non oriatur ex culpa gravi, non poteſt parere onus grave, ut illud compenſetur, eo quod pœna gravis culpæ non gravi non ſit conſentanea; ergo qui cum levi culpa ex ſemiplena deliberatione graviter damnificat, nullatenus ad ullam reſtitutionem obligatur.

IV. Requiritur ſecundo, quod promiſſio ſit mutua, & acceptata; nam promiſſio regulariter non obligat, niſi acceptetur; habet ènim hanc tacitam conditionem; videlicet, ſi alter illam acceptet; ut notat Sanch. lib. 9. diſp. 5., Reginald., Perez, aliique: Solum in aliquibus caſibus, in quibus aliter lex diſponit, promiſſio non acceptata obligat, verbi gratia, ſi quid promittatur infanti, ex lege *Jubemus*, *Cod. de Emancipatione liberorum*; tunc enim jus poſitivum ſupplet defectum acceptationis; Sic etiam ſi promiſſio fiat Civitati, aut Eccleſiæ, vel ad cauſas pias, ut notat Leſſ. cap. 18. n. *36*.

V. Tertio requiritur, quod ſit ſigno ſenſibili manifeſtata; Etenim promiſſio fit homini, qui non poteſt illam acceptare, & illius obligationem acquirere, niſi aliquo ſigno externo ſibi manifeſtetur; In quo differt a voto, quod cum ſit promiſſio facta Deo, qui intuetur cor, non debet exterius manifeſtari. Ex quo fit, quod ſi Titius promittat matrimonium Bertæ, & hæc taceat, non fiant ſponſalia, quamvis Berta interius conſentiat; quia promiſſio Bertæ ſecundum ſe non manifeſtatur per taciturnitatem.

Neque dicas; *In cap. finali*, *De deſponſat. impuberum*, habetur; Valida eſſe ſponſalia contracta a parentibus pro filiis puberibus, vel impuberibus, ſi iſti conſentiant, & non contradicant; ergo taciturnitas ſatis eſt ad ſponſalia celebranda.

Nam reſpondeo, in tali caſu ſatis eſſe taciturnitatem propter ſpeciale jus poſitivum, quod illam accipit pro conſenſu. Immo Con. dub. 3., & Bonac. contra Sanch. putant ex laud. cap. colligi, etiam valida eſſe ſponſalia a parentibus celebrata pro filiis abſentibus, ſi iſti, ubi hoc audierint, non contradicant. Notandum tamen,

men, quod licet hoc ſit verum, quando Pater, vel Mater, vel alius habens curam filiorum contrahit pro illis, non eſt tamen verum, ſi alius, qui curam filiorum non habet, pro illis contrahat: Et ratio eſt, quia in illo tantum caſu jus accipit taciturnitatem pro conſenſu; At in hoc alio caſu militat regula illa juris in 6. *Qui tacet, neque conſentire, neque diſſentire videtur:* Eſt quidem alia regula juris in 6. dicens: *Qui tacet, conſentire videtur;* Sed hujus regulæ ſenſus eſt, quod tacens conſentire videatur in eo, quod eſt in ſui favorem, non vero in eo, quod eſt in ſui præjudicium, & in ordine ad obligationem contrahendam.

VI. Rogabis: Sintne ſponſalia Sacramentum, aut Sacramentale?

Reſpondeo, neque eſſe Sacramentum, nec ullum ex Sacramentalibus. Etenim non ſunt ſignum efficax gratiæ a Chriſto inſtitutum, (quod requiritur ad rationem Sacramenti novæ legis) ſicut eſt matrimonium. Neque ſunt inſtituta ab Eccleſia, tamquam cæremonia ſacra ad impetrandum a Deo aliquem effectum; quod requiritur ad Sacramentale.

Neque obſtat, quod D. Th. in 4. diſt. 24. quæſt. 2. dicat, Sponſalia eſſe Sacramentalia quædam matrimonii; ſicut eſt exorciſmus relate ad baptiſmum. Nam D. Th. tantum vult innuere, quod eodem modo ſponſalia præcedant matrimonium, ſicut exorciſmus baptiſmum; non vero, quod ſicut exorciſmus eſt cæremonia ſacra facta ab Eccleſia cum quibuſdam orationibus, & ritibus ante baptiſmum inſtituta, ita ſimiliter ſponſalia: hæc enim ſolum approbantur ab Eccleſia; eo modo quo approbantur etiam in jure civili, & jure gentium tamquam contractus quidam naturalis prævius ad matrimonium.

VII. Quæritur ſecundo; Utrum ad valide celebranda ſponſalia ſatis ſit animus internus cum deliberatione, ſeu intentione deliberata virtuali, aut habituali promittendi matrimonium; an requiratur actualis deliberatio, & advertentia?

Ad quæſiti dilucidationem ſciendum, quod advertentia, & deliberatio, ſeu intentio deliberata actualis, ſeu formalis dicatur illa, quam actu homo habet, quando fit opus; Virtualis vero dicitur, quæ fundatur in actuali, & manet in virtute illius, ita ut licet actualis deliberatio non exiſtat, quando fit opus, cenſeatur tamen moraliter perſeverare, & in opus influere: Hæc ſolet haberi in conficiendis Sacramentis; etenim intentio deliberata actualis ſæpe non habetur, quando Sacramentum conficitur; quia tamen ab ea movetur homo ad operandum, dicitur cum intentione virtuali confici Sacramentum: Quare in caſu noſtro, ſi quis deliberavit promittere matrimonium Bertæ, & poſtea, quando promittit, diſtrahitur ab illa actuali deliberatione, & cogitatione, dicitur cum virtuali deliberatione promittere. Deliberatio demum habitualis dicitur, quæ nullatenus influit in opus, ſed habetur in voluntate per modum habitus; ſicut enim habitus non influit in actum, niſi quando determinatur a voluntate; ita qui habet deliberationem habitualem, non influit in actum; quamvis influeret, ſi ad illum adverteret. Inquiritur nunc, quænam ex his deliberationibus requiratur ad valide contrahenda Sponſalia?

Dico primo cum communiſſima contra Hurtad. diſp. 1. diff. 9., Ad valorem contractus ſponſalitii ſufficere deliberationem, ac intentionem promittendi Matrimonium virtualem: Sicut eadem pariter deliberatio ſufficit ad valorem matrimonii, necnon ad valide vovendum, & ad valorem aliorum contractuum; Ratio eſt, quia hic eſt modus agendi in hominibus, nec requiritur in contractibus humanis modus operandi exquiſitiſſimus, videlicet cum deliberatione actuali; hic enim modus eſt præter humanam conditionem: Quare Donationes, Teſtamenta, Profeſſio religioſa, &c., cenſentur valida præciſe per hoc, quod ex præcedenti deliberatione moraliter perſeverante fiant. Et ratio a priori eſt, quia in tali caſu habetur formalis voluntas contrahendi ſponſalia, orta ex deliberatione actuali moraliter perſeverante.

Dico ſecundo; Ad valorem ſponſalium non ſufficit deliberatio, ac intentio promittendi Matrimonium habitualis; Sicut nec ſufficit habitualis intentio relate ad conficienda Sacramenta. Ratio eſt, quia per talem deliberationem, ſeu intentionem actio non cenſetur eſſe humana; cum non procedat ab ulla deliberatione influente in ipſam.

Neque dicas primo; ſatis eſt intentio habitualis ad applicandum alicui Sacrificium; Nam ſi hodie applico Sacrificium craſtinum pro Petro, quamvis hæc voluntas non ſit cauſa, ut cras ſacrificem, tamen ſi non revocatur, ſatis eſt, ut fructus Sacrificii proſit Petro; ergo etiam habitua-

tualis voluntas ſatis eſt ad valorem ſponſalium, & Sacramentorum.

Nam conceſſo antecedente, nego conſequentiam. Diſparitas eſt, quia applicatio Sacrificii eſt quædam donatio, & diſpenſatio fructus illius; ad donationem autem ſatis eſt voluntas habitualis; nam ſi ego nunc donem, verbi gratia, Titio domum ſub conditione, quod craſtina die veniat ea domus in meam poteſtatem, purificata conditione, ſtatim domus evadit Titii ſine ulla alia mea voluntate: Ita accidit, quando applicatur alteri Sacrificium: At nec contractus, nec confectio Sacramenti habentur ab actione humana, ſi non procedant a deliberatione ſaltem virtuali: Eſto ad ſuſcipiendum aliquod Sacramentum, puta, Extremæ Unctionis, ſatis ſit intentio habitualis, & interpretativa, quia ſcilicet ad recipiendum minus requiritur, quam ad agendum.

Neque dicas ſecundo: Aliquando conjuges dormiunt, quando per Procuratorem celebratur contractus ſponſalitius, aut matrimonialis; ergo ad valorem iſtorum ſatis eſt voluntas habitualis.

Nam negatur conſequentia; in caſu enim adducto Sponſi, aut Conjuges non habent meram intentionem contrahendi habitualem, ſed virtualem; quia voluntas ipſorum præterita, & non revocata eſt cauſa, ut hic, & nunc Procuratores ipſorum nomine contrahant, & ſic intentio contrahentium virtualiter perſeverat, & influit in contractum per voluntatem procuratorum.

VIII. Quæritur tertio; An ad valorem ſponſalium ſpectet non ſolum voluntas promittendi, & ſe obligandi ad Matrimonium, ſed etiam voluntas exequendi, ſeu ponendi matrimonium, quod promittitur.

Reſpondeo, & dico primo, Ad contractum ſponſalium eſſentialiter requiri non ſolum voluntatem promittendi, ſed etiam voluntatem ſe obligandi, ut habeatur vera promiſſio diſtincta a mero propoſito; ut oſtendunt Leſſ., & Con. apud Martinum Perez: Quare ſi quis haberet animum promittendi, & non ſe obligandi, ignorando, quod ex natura promiſſionis ſequatur obligatio, vere ſponſalia non contraheret; Sicut qui vellet emere, & nollet ſe obligare ad pretium ſolvendum, non celebraret contractum emptionis; Quia tamen ad naturam contractus ſequitur obligatio, idcirco qui naturam contractus cognoſcit, & non vult ſe obligare, vere non vult contrahere, quamvis oretenus dicat, id velle; cum impoſſibile ſit habere duas voluntates oppoſitas contrahendi, & non ſe obligandi.

Hic autem adverte, per promiſſionem ſponſalium non conferri alteri ſolum jus ex fidelitate, ſed etiam ex juſtitia; ut docent communiter cum Vaſq., & Perez contra Hurt.. Ratio eſt, quia quoties contractus eſt mutuus, & oneroſus, obligatio, & jus, quod ex eo oritur, eſt juſtitiæ, quæ reſpicit æqualitatem, & recompenſationem rei æquivalentis; quod non reſpicitur a fidelitate: Si tamen promiſſio non eſſet mutua, tunc ex ſola fidelitate conſurgeret obligatio, dummodo promittatur matrimonium independenter a repromiſſione; Aliter obligatio eſt nulla, quia non obligat promiſſio facta ſub conditione, quæ non purificatur: Quod ſi quis dubitet, an promiſerit matrimonium cum animo ſe obligandi independenter a repromiſsione alterius, judicandum eſt, quod promiſerit dependenter ab illa, ſeu ſub conditione, quod alter pariter repromittat matrimonium. Ratio eſt, quia præſumitur, promiſiſſe juxta naturam ſponſalium, quæ ferunt promiſsionem utriuſque contrahentis.

Dico ſecundo; ad valorem ſponſalium non eſt neceſſaria voluntas exequendi, ſeu ponendi matrimonium, quod promittitur. Ita communiter cum Sanch., Filliuc., & aliis apud Perez contra Valent.. Ratio eſt, quia ad valorem Sponſalium ſolum requiritur promiſsio, & voluntas ſe obligandi; hæc autem ſtare poteſt cum propoſito non exequendi id, quod promittitur: Sicuti cum voto caſtitatis ſtare poteſt mala intentio fornicandi: & cum voluntate donandi, verbi gratia librum, ſtare poteſt voluntas illum comburendi. Ratio a priori eſt, quia per promiſsionem datur jus ad rem; poteſt autem dari jus ad rem, quin detur res ipſa, immo cum voluntate prava non dandi illam.

Neque dicas cum D. Th. 2. 2. quæſt. 88. art. 1. Ad votum requiri propoſitum faciendi, cum promiſsio ex tali propoſito procedat. Nam D. Th. loquitur de voto, & promiſsione, ut licite, & honeſte, non vero ut ſolum valide fiant.

ARTICULUS II.

De Promiſsione ficta Sponſalium.

I. Promiſſio ficta non ſufficit ad valorem ſponſalium. Ea tamen in foro externo pa-

parit obligationem , non quidem naturalem , ſed civilem .

II. Ficte promittens ad quid tenetur in foro conſcientiæ?

III. Quid , ſi ficte promittens Virginem defloravit ſub ſpe matrimonii ? Quod ſi quis conſanguineam defloravit vere promittendo abſolute matrimonium , num teneatur diſpenſationem petere , & ſtare promiſſis ?

IV. Num poſſit pecunia damnum compenſare hujuſmodi deflorator , ſi ſit notabiliter dignior ? At quid ſi ea fuerit corrupta , & non diſparis conditionis ?

V. An poſſit ficte promittens negare coram Judice promiſſionem , quando non tenetur vi illius ad matrimonium .

VI. Si quis notabiliter dignior ficte matrimonium promittit Bertæ , ſed cum juramento , num illam teneatur ducere ratione juramenti ?

VII. Quid , ſi tale juramentum non confirmet , ſed ſolum comitetur promiſſionem ?

VIII. Et quid , ſi tam promiſſio ſit ficta , quam juramentum ?

I. DIximus , promiſsionem fictam , ſeu exterius factam ſine animo promittendi , aut ſe obligandi , non ſufficere ad valorem ſponſalium , cum vere non pariat obligationem : Etenim obligatio ſponſalium provenit ex ſola voluntate promittendi . Certum tamen eſt , quod promiſsio iſta ficta in foro externo aliquam pariat obligationem , non naturalem , ſed civilem , videlicet non ortam a natura , ſed a Republica , & a Principe humano .

II. Quæritur propterea primo , Ad quid teneatur in foro conſcientiæ , qui ficte matrimonium promiſit ?

Reſpondeo , & dico ; Qui ficte promittit matrimonium fœminæ non repromittenti , peccat quidem venialiter mentiendo , ſed ſecluſo damno , quod ſequitur , ne ſub veniali quidem tenetur eam ducere . Ita Sanch. diſp. 10. , Ledeſm. , Perez contra Vaſq.. Ratio eſt , quia neque tenetur ratione promiſsionis , cum fuerit ficta ; neque ratione injuriæ ; non enim habetur in caſu noſtro contractus oneroſus , unde inferatur alteri injuria ; Neque tenetur ratione damni , cum ſupponamus , nullum inde ſequi damnum ; ergo quamvis peccaverit venialiter mentiendo ficte promittens alteri non repromittenti , non per hoc tenetur , ne ſub veniali quidem , ſtare promiſsis , utpote fictis .

Dico ſecundo ; Ficte promittens matrimonium alteri repromittenti peccat graviter contra juſtitiam . Ita communiter . Ratio eſt , quia in quolibet contractu utrinque oneroſo lex juſtitiæ præſcribit , ut uterque ſerio contrahat ; Aliter altera pars graviter deciperetur , eique gravis injuria fieret , dum dolo induceretur ad ſe obligandum ; quod certe non faceret , ſi ſciret alterum ficte promittere . Si tamen ex urgenti cauſa quis ficte promitteret , verbi gratia , ad vitandum ſcandalum , vel ob metum mortis , &c. , tunc ſane non peccaret graviter ſic mentiendo , immo nec venialiter , ſi uteretur æquivocatione .

Dico tertio ; Ficte promittens matrimonium alteri repromittenti non ſolum peccat mortaliter contra juſtitiam , ſed etiam tenetur contrahere matrimonium ; nec ſatis eſt , damnum illatum alia via reſarcire . Ita communiter cum Ledeſm. contra Molin. , & Perez diſp. 2. ſect. 2. Ratio eſt , quia quamvis non teneatur contrahere matrimonium ratione promiſsionis , utpote fictæ , tenetur tamen ratione injuriæ irrogatæ ; etenim cum violaverit juſtitiam ficto conſenſu , tenetur ponere verum conſenſum , & veram promiſsionem matrimonii , ut injuſtitiam auferat . Nec ſatis eſt pecunia , verbi gratia , ſatisfacere ; quia non ſatisfieret in eadem ſpecie debiti ; Sicuti enim qui furatus eſt , verbi gratia , equum , tenetur illum , ſi poteſt , reſtituere , ex *leg. 2. ff. ſi certum petatur* , nec ſatisfacit compenſando pecuniis damnum illatum ; ita qui peccavit contra juſtitiam non ponendo veram promiſsionem matrimonii , tenetur ex juſtitia illam ponere ; qua poſita , tenetur deinde etiam ex juſtitia contrahere matrimonium promiſſum .

Neque dicas cum Perez , quod licet peccaverit contra juſtitiam in intentione , non tamen in exequutione , cum , nullum ſupponatur damnum irrogaſſe . Nam contra eſt , quia maximum damnum eſt , quod una pars tantum (videlicet quæ vere promiſit) obligetur ad matrimonium , ad arbitrium alterius , altera vero pars , quæ ficte promiſit , ad matrimonium non obligetur .

III. Infertur ex dictis primo , quod qui ficte matrimonium promiſit , & ſub ea ſpe defloravit Virginem , teneatur eam ducere ; nec ſatis ſit , quod damno deflorationis ſatisfaciat conſtituendo dotem . Ita Sanch. diſp. 10. contra Perez , & Bonac. Ratio eſt , quia juſtitia commutativa exigit non ſolum , ut reddatur æquale , ſed

idem

idem numero ex juſtitia debitum.

Infertur ſecundo ex Sanch. loc. citat. idem dicendum, quamvis promiſſio non fuerit mutua, ſed vir promittat matrimonium Bertæ, ſi conſentiat in deflorationem, & ipſa conſentiat. Hic enim eſt perfectus contractus utrinque oneroſus; nam Virgo conſentit in deflorationem, ut tu obligeris abſolute ad matrimonium; in omnibus autem contractibus utrinque oneroſis, in quibus intervenit, facio, ut facias, vel do, ut des, quilibet tenetur ex juſtitia ponere verum conſenſum. Dubitatur acriter, Num teneatur petere diſpenſationem, & ad Matrimonium obligetur, qui conſanguineam, aut aliter impeditam defloravit ſub ſpe Matrimonii illud promittens abſolute, nulla facta mentione de petenda diſpenſatione?

Reſpondeo, Sanchez apud Croix lib. 3. part. 2. num. 317. cum aliis negare; quia cum talis promiſſio matrimonii abſolute facta ſit de re illicita, non obligat; unde ſatis eſt in tali caſu, quod damnum deflorationis aliter compenſetur. At Lugo diſp. 12. de Juſt. num. 54. verius docet, quod teneatur; quia promittens matrimonium implicite obligat ſe ad tollenda impedimenta: Sicuti ſi Religioſus promittat alteri decem, implicite obligat ſe ad petendam licentiam a ſuo Prælato.

IV. Quæritur ſecundo; Utrum quando vir eſt notabiliter dignior, ſi ficte promiſit matrimonium Bertæ, & ſub ea ſpe illam defloravit, teneatur eam ducere, an poſſit pecunia ſatisfacere?

Reſpondeo cum eodem Sanch., non teneri ad illam ducendam. Ratio eſt, quia vel Berta cognoverat exceſſum dignitatis viri, vel non; Si cognoverat, jam ipſa voluit decipi; Credere enim debebat virum adeo diſparem ficte promiſſurum; Si vero non noverat, neque tenetur ducere, ſed ſatisfacit dando juſtum pretium. Ratio eſt, quia neque tenetur ratione promiſſionis, ut patet, cum fuerit ficta; neque ratione injuſtitiæ, ſeu injuriæ illatæ, non ponendo conſenſum obligatorium, quia juſtitia obligat tantum ad ponendum æquale, & non ſuperexcedens; in caſu autem noſtro conſenſus obligatorius fœminæ, & conſenſus viri notabiliter dignioris non ſunt conſenſus æquales; pluris enim æſtimatur conſenſus viri notabiliter dignioris, ut patet: ergo talis vir non tenetur ex juſtitia ponere verum conſenſum: Sicuti ficte promittens meretrici valde ſuperfluum in ſui corporis pretium, injuſtus quidem eſt decipiendo, non tamen ex juſtitia tenetur habere conſenſum reddendi niſi æquale: Quare poteſt deflorator in caſu noſtro ſatisfacere pecuniis pro damno illato.

Hinc infert probabiliter Sanch. contra Palud., & Cordub., & alios apud Croix num. 70., quod ficte promittens matrimonium fœminæ corruptæ, quamvis ſit paris conditionis cum illa, & hæc ſub ea ſpe tradiderit corpus, non teneatur illam ducere, ſed poſſit alia via injuriam compenſare; quia illam ducere eſt longe majus, & ſuperexcedens, quam ſit copula, quam offert fœmina corrupta; Niſi tamen talis fœmina eſſet bonæ famæ, infamiamque contraheret ex copula, ob quam non poſſet alteri æqualis conditionis nubere, tunc enim teneretur illam ducere.

Sed probabiliorem cenſeo cum Croix ſententiam Palud., & aliorum, quod teneatur illam ducere; cum nec detur diſparitas inter contrahentes, nec fraus ex parte fœminæ interceſſerit. Et quamvis copula ab ea oblata ſit longe minus, quam illam ducere; at ea non ſolum obtulit copulam, ſed etiam obligavit ſe ad matrimonium ad arbitrium viri; ergo pariter debet vir ex juſtitia ſe obligare ad illam ducendam, ut habeatur in contractu æqualitas.

V. Dubitatur hic, An quando ficte promittens non tenetur ad matrimonium, poſſit rogatus a Judice negare promiſſionem?

Reſpondet Sanch., & Croix de Sponſalibus num. 65., quod poſſit; ne ſi fateatur promiſſionem, (cum defectum intentionis probare nequeat) ad matrimonium cogatur. Ratio autem, cur id poſſit, eſt, quia reſponſio iſthæc in tali caſu non eſſet reſtrictio pure mentalis, & conſequenter nec mendacium, ſed eſſet ad mentem interrogantis: Judex enim interrogat, num promiſerit, ita ut teneatur eam ducere; Quare ſi neget promiſiſſe, non mentitur. Hinc Navar. apud eundem Sanch. dicit, quod rogatus a Judice num protulerit ea verba, Accipio te in meam, poſſit juramento negare, quod ea dixerit, ſi ficte ea protulit; Et Covar. cum aliis docet, interrogatum a Judice, num revera acceperit nummos, quos revera non debet reſtituere, poſſit jurare, ſe non recepiſſe; quia non recepit, ita ut teneatur tunc ſolvere. Sylveſt. etiam V. *Mendacium* quæſt. ultim. dicit, Clericum rogatum a cuſtodibus, num aliqua portet, ob quæ ad gabellam

ſolvendam compellatur, poſſe juramento negare, intelligendo ſe nihil portare, ita ut gabellam debeat. Additque Sanch., non ſolum poſſe negari promiſſionem datam, quando eſt certa cauſa non implendi illam, ſed etiam quando eſt probabilis judicio prudentum; poteſt enim jurare, ſe non promiſiſſe, ita ut teneatur, quia innixus opinioni probabili poteſt tuta conſcientia ſe non obligatum exiſtimare. Equidem tamen in expoſitione theſis 26. proſcriptæ ab Innoc. XI. loquendo de reſtrictione non pure mentali, ac de æquivocatione, admittendam cenſui in ſimilibus caſibus, data cauſa ſufficienti, reſtrictionem non pure mentalem; ita ſcilicet ut reſponſio ad mentem interrogantis vera ſit, quamvis circumſcriptis circumſtantiis videatur falſa: Addidi tamen, longe majorem cauſam requiri ob reverentiam Numini debitam, ut hujuſce formæ reſtrictionibus non pure mentalibus juramentum ſuperaddatur.

VI. Quæritur tertio; An quando vir eſt notabiliter dignior, & ficte promittit fœminæ matrimonium juramento firmante promiſſionem, teneatur ſaltem ratione juramenti illam ducere, ſi ſub ea ſpe defloravit?

Reſpondeo, Sot., Cajet., & alios affirmare: Sicuti enim qui ficte promittit ſolvere uſuras, & jurat, tenetur ſolvere, non ratione promiſſionis, ſed vi juramenti, ut omnes fatentur; Ita in caſu noſto. Et ratio a priori videtur eſſe, quia juramentum obligat, etiamſi non cadat in promiſſionem, ſed in ſimplicem aſſertionem faciendi aliquid.

Verum Perez diſp. 3. ſect. 5., Sanch. lib. 1. diſp. 5., & alii docent oppoſitum; quia quoties promiſſio non obligat, nec obligat juramentum in illa promiſſione fundatum. Quod patet in caſu ab omnibus admiſſo: Si quis enim promittat alteri ſub juramento matrimonium, & alter repudiet promiſſionem ſemel acceptatam, certe promittens, cum non teneatur amplius ad matrimonium ratione promiſſionis repudiatæ, nec tenetur ratione juramenti confirmantis promiſſionem. Et ratio a priori eſt, quia quando principalis obligatio non ſubſiſtit, corruit etiam obligatio acceſſoria, ex Regula *Cum principalis ff. de Regulis juris*: etenim ablato fundamento corruit id, quod in eo fundatur; atqui in caſu noſtro juramentum fundatur in promiſſione, & per juramentum tantum aſſeritur ponendum id, ad quod vi promiſſionis ille tenetur; ergo quando obligatio orta a promiſſione eſt nulla, pariter nulla erit obligatio juramenti confirmantis promiſſionem.

VII. Ad id, quod objicitur, reſpondeo, juramentum ſolvendi uſuras non confirmare promiſſionem, ſed illam comitari; & idcirco obligat: Nam qui id jurat, non jurat ponere ſolutionem uſurarum, ad quam vi promiſsionis obligatur, ſed ſimpliciter jurat ſolvere uſuras; ergo ad ſolutionem obligatur, non vi promiſsionis, ſed juramenti: At in caſu noſtro, qui promiſſionem matrimonii confirmat juramento, tantum jurat ponere matrimonium, ad quod vi promiſsionis obligatur; ergo ſi vi promiſsionis non obligatur ad matrimonium, nec vi juramenti obligabitur. Si tamen juramentum non eſſet confirmans promiſſionem, ſed illam comitans, ut eſt juramentum ſolvendi uſuras, concedo equidem, quod independenter a promiſsione obligaret: Regulariter tamen in ſponſalibus juramentum ſolet promiſsionem confirmare; & idcirco commmuniter docent, quod ſi quis promittat alteri matrimonium ſub juramento, illo repudiante promiſsionem ſemel acceptatam, nec promiſsio, nec juramentum obliget.

VIII. Quod ſi non ſolum promiſsio, ſed etiam juramentum ſit fictum, ſeu præſtitum ſine animo jurandi; (quamvis id non liceat ex propoſitione 25. damnata ab Innoc. XI.) illud ex motivo religionis non obligat, ut communiter etiam Doctores docent; cum non ſit verum juramentum; Quicquid ſit, An aliquando obligaret ex juſtitia, quia contrahentes ex juſtitia tenentur parem obligationem ſubire; unde ſi quis vere juraret matrimonium cum æquali contrahere, & alter ficte tantum juraret ſine ulla cauſa excuſante, certe ad matrimonium non ex religione, ſed ex juſtitia teneretur.

ARTICULUS III.

De Promiſsione mere interna nubendi facta ſive homini, ſive Deo per Votum.

I. Promiſſio matrimonii facta homini, ſi ſit mere interna, non obligat.
II. In quo differat propoſitum a promiſſione mere interna?
III. Votum nubendi ſolum per accidens poteſt eſſe obligatorium.
IV. Quandonam obligat votum nubendi ad vitan-

tandum periculum incontinentiæ?

V. Quid ſi quis voveat cauſa pietatis ducere Bertam pauperem? Num in tali caſu voveantur duo per modum plurium, an per modum unius?

VI. Votum nubendi ſine animo conſummandi utrinque emiſſum, per ſe loquendo, eſt irritum.

VII. Nequit utrinque emitti votum nubendi, præciſe ad finem recipiendi gratiam propriam Sacramenti matrimonii ſine animo conſummandi.

I. Poteſt quis promittere alteri actu mere interno matrimonium, in quo caſu licet certum ſit non contrahi ſponſalia, dubium tamen eſt, an aliqua ex tali promiſsione conſurgat obligatio, ut ea diſtinguatur a mero propoſito? Dubium etiam hic eſt, an promiſsio matrimonii facta non homini, ſed Deo, hoc eſt votum nubendi cum Berta, ſit validum, & obligatorium? Videtur enim non eſſe de meliori bono.

Quæritur itaque primo; An promiſsio mere interna facta homini ullam obligationem inducat?

Reſpondeo, neque jure civili, neque naturali ullam obligationem inducere: non jure civili, ut omnes concedunt; quia jus civile exigit acceptationem, ut promiſſio obliget: Neque jure naturali, ut communius docent cum Perez contra Molin. tom. 2. diſp. 260. Ratio eſt, primo quia promiſſio conſiſtit in locutione, ſeu affirmatione, qua quis alteri ſuam fidem offert, ut conſtat ex communi uſu, & intelligentia; hoc autem non habetur in promiſſione mere interna; Secundo, quia communior ſententia cum Sanch., & Leſſ. docet, promiſſionem, ut obliget, debere eſſe acceptatam, idque provenire non ſolum ex jure civili, ut diximus, ſed etiam naturali; Tum quia obligatio inter homines, quæ habetur ex promiſſione, non naſcitur niſi mutuo duorum conſenſu; Tum etiam, quia adhuc promiſſio facta Deo non obligat, ſi ab ipſo non acceptetur, ut ſi ſit de rebus indifferentibus, nedum malis; Tum demum a priori, quia cum promiſſio fiat in favorem promiſſarii, includit tacitam illam conditionem, ſi ſcilicet acceptatur; beneficia enim non conferuntur invitis. Verum quidem eſt, quod promiſſiones factæ Civitati, vel ad cauſas pias non requirant acceptationem, ut obligent; quia hoc jure civili ſtatutum eſt, ex *leg. 3. ff. De pollicitationibus*; in favorem enim Civitatis, & cauſæ piæ decernitur, ut non poſſit ad libitum revocari talis promiſsio ante acceptationem; ſed decernitur etiam, ut promittens in tali caſu non teneatur ſolvere, antequam petatur a promiſſario: Ex quo fit, ut nulla promiſſio obliget aut ante acceptationem, aut ſaltem ante petitionem.

II. Dices; ſi promiſſio matrimonii mere interna facta homini jure naturali non obligaret, ſequeretur, quod non diſtingueretur a propoſito nubendi; ſequela non admittitur: ergo nec id, unde ſequitur.

Reſpondeo, nego ſequelam; etenim promiſſio interna habet obligationem radicaliter, & inchoative, ſeu in actu primo; ita ut ſi innoteſcat, & acceptetur, formaliter, & perfecte obliget; ſecus vero propoſitum. Ex quo fit, ut talis promiſſio, nec ſi juramento firmetur, obliget, ex dictis articulo ſuperiore: Secus vero ſi fiat votum nubendi, ut mox dicemus; Etenim votum eſt promiſsio facta Deo; Juramentum vero eſt adductio Dei in teſtem veritatis aſſertæ; in caſu autem noſtro aſſeritur, quod fiat matrimonium, ad quod vi promiſſionis internæ factæ homini obligamur; ergo cum non teneamur ad matrimonium vi talis promiſſionis; nec tenemur vi juramenti illam non comitantis, ſed confirmantis.

III. Quæritur ſecundo; Utrum obliget votum, ſeu promiſſio facta Deo nubendi?

Reſpondeo, & dico primo, per ſe loquendo non obligare; cum tale votum non ſit de meliori bono; Trident. enim ſeſſ. 14. Can. 10. definit, meliorem eſſe ſtatum Virginitatis, & Cœlibatus, quam matrimonii. In hoc autem differt promiſsio facta Deo a facta homini; quod hæc reſpiciat bonum, & commodum promiſſarii; illa vero non ſolum reſpiciat, quod eſt in ſe bonum, & honeſtum, ita ut res indifferens non ſit materia voti, ſed etiam quod non eſt impeditivum majoris boni; matrimonium autem eſt impeditivum Virginitatis, quæ eſt majus bonum; ergo matrimonium non eſt materia voti. Dixi tamen, per ſe loquendo; nam per accidens matrimonium ratione circumſtantiarum poteſt eſſe majus bonum, & ſic votum de illo obligaret: Verbi gratia, ſi ex matrimonio ſequeretur maxima Reipublicæ utilitas, Principum concordia, magna converſio infidelium, &c. Eodem modo, ſi fœmina deflorata fuit ſub promiſsione matrimonii, ita ut de-

ſtorans teneatur ex præcepto juſtitiæ eam ducere; Etenim in tali caſu votum caſtitatis non acceptaretur a Deo, & vovens matrimonium ſupponeretur impeditus a præcepto juſtitiæ ſuſcipere ſtatum altiorem cœlibatus.

IV. Dico ſecundo: Votum ducendi uxorem ad vitandum periculum incontinentiæ obligat, dummodo ad vitandam incontinentiam tale votum non ſolum ſit utile, ſed ſit utilius, quam cœlibatus. Ita Perez diſp. 3. ſect. 3. ex Suar. Ratio eſt, quia in tali caſu *Melius eſt nubere, quam uri*, ut dicitur 1. ad Corinth. 5., offerturque Deo victoria incontinentiæ perfectior, quam haberi poſsit per Cœlibatum.

V. Dico tertio; Votum nubendi cum determinata perſona factum cauſa pietatis, verbi gratia, cum paupere, vel cum meretrice, vel cum deflorata ab alio, ut liberetur ab egeſtate, a peccato, ab infamia, eſt ſimpliciter invalidum; niſi fiat conditionate, videlicet, ſi ducturus ſum uxorem, non aliam ducam. Ita Sanch. lib. 1. diſp. 4., Perez, & alii contra Henr., Filliuc., Suar. tom. 2. de Religione lib. 2. cap. 9. Ratio eſt, quia quamvis illud votum ſit pium, at eſt impeditivum majoris boni, & altioris ſtatus perfectionis, qualis eſt cœlibatus, & ſtatus religioſus; Et ſane quoties actus bonus eſt adeo tenuis, ut ejus carentia ſit moraliter melior, tunc nequit eſſe materia voti, cum votum debeat eſſe de bono meliori; actus autem nubendi, etiam cauſa pietatis, non eſt bonum melius, quam ſit ejus carentia, ſeu cœlibatus, qui magis abſtrahit hominem a ſæcularibus curis, & voluptatibus carnis, ex 1. ad Corinth. 7. Ergo non eſt materia voti. Niſi tamen, ut diximus, votum fuerit conditionatum, videlicet, ſi ducturus ſum uxorem, voveo non aliam ducturum, quam hanc; tale enim votum procul dubio eſt validum. Quod ſi dubitetur, num votum emiſſum ſit conditionatum, an abſolutum? dicendum eſt, fuiſſe abſolutum, ut magis faveamus libertati, quæ eſt in poſſeſſione; ſic enim nullatenus obligat, cum ſit invalidum.

Neque dicas cum Suar. contra Sanch., Votum nubendi cum determinata perſona factum cauſa pietatis, etiamſi ſit abſolutum, obligare, ſaltem quoad partem materiæ, perinde ac ſi eſſet conditionatum, ita ſcilicet ut quamvis vovens non teneatur nubere, teneatur tamen, ſi velit nubere, non aliam ducere, quam perſonam illam determinatam.

Nam contra eſt, quia ſi votum non fuit conditionatum, ſed abſolutum, omni ex parte eſt irritum; & tunc obligaret ad partem materiæ, quando vovens duo voveret, & uxorem ducere, & ducere pauperem; in hoc enim caſu prior pars non eſſet materia voti, unde non teneretur nubere; eſſet tamen materia voti ſecunda pars; unde ex ſuppoſitione, quod vellet nubere, teneretur ducere pauperem. At in caſu noſtro votum reſpicit indiviſim matrimonium cum tali perſona; ergo ſimpliciter non obligat: Sicuti ſi quis voveat peregrinationem Lauretanam, ædificare templum, &c., ſi ſit impotens ponere totum, quod vovit, liber eſt etiam a ponenda parte, quam poteſt. Et idem dicas, ſi per modum unius voveat recitare coronam, officium defunctorum, &c.: Secus vero, quando plura per modum plurium voventur, ut jejunare per totam Quadrageſimam, recitare Horas Canonicas, &c.; cum enim Eccleſia ad hæc obliget per modum rei dividuæ, qui ea vovit, cenſetur impoſuiſſe ſibi obligationem ſimilem illi, quam ponit Eccleſia ſuis præceptis; unde ſi non poteſt totam Quadrageſimam jejunare, tenetur ad partem, quam poteſt.

Urgebis cum eodem Suar. ex Regula juris 37. in 6. *Utile non debet per inutile vitiari*: Ergo licet tale votum ſit inutile, & non obliget quoad ducendam uxorem, eſt utile tamen, & obligat quoad ducendam illam pauperem in caſu, quod vovens velit uxorem ducere.

Reſpondeo, Regulam illam intelligendam eſſe, quando poteſt utile ab inutili ſeparari ex ipſa natura rei, & ex modo promittendi; quando autem quis vovet connubium cum paupere, vel cum meretrice, non eſt ſeparabile connubium ab ipſo opere pio ex modo promittendi; cum promittatur utrunque per modum unius, & non per modum plurium ſeparabilium.

VI. Dico ultimo; Votum nubendi ſine animo conſummandi per ſe loquendo eſt irritum, etiamſi utrinque habeatur talis animus. Ita Suar., Sanch., Perez ſect. 4. contra Sot.. Ratio eſt, quia quamvis tale votum non irroget alteri injuriam, cum fiat ex utraque parte; neque impediat caſtitatem, cum poſſit vovens ingredi Religionem: impedit tamen ſtatum cœlibatus ſimplicis, qui eſt melior, quam ſtatus matrimonii, quamvis cum animo non conſummandi; Ac præterea conſtituit hominem in

in gravi periculo manendi in ſtatu conjugali petendo a voto diſpenſationem; unde difficiliorem redderet viam perfectionis; Atqui non ſolum opponitur meliori bono id, quod excludit perfectionem, ſed etiam quod reddit illam difficiliorem; ergo votum de matrimonio ſolum quoad vinculum, ſeu de matrimonio rato non eſt de meliori bono, atque adeo invalidum.

VII. Dixi tamen, per ſe loquendo; aliquando enim ratione circumſtantiarum eſt validum; ut ſi homo teneatur matrimonium contrahere propter bonum commune, & pacem alicujus Regni; vel ad legitimandos filios ex concubina genitos, vel ratione nocumenti facti, ſi aliter ſatisfieri nequeat, niſi nubendo; vel demum ſi interveniat ſpecialis revelatio divina, qualem interfuiſſe Matrimonio Beatæ Virginis cum S. Joſeph, communiter Scholaſtici docent; in his enim caſibus votum non eſt impeditivum ſtatus perfectioris, videlicet cœlibatus, ſed ſupponitur, quod homo aliunde ſit impeditus, ut non poſſit in ſtatu cœlibatus vivere.

Dices: Quilibet habet jus ante matrimonii conſummationem ingrediendi Religionem, invita parte, necnon manendi in ſæculo, ſi uterque conjux conveniat de non conſummando; quod de S. Henrico, & Gunegunda, ac de aliis legitur: Ergo vovere matrimonium ad finem dumtaxat ſuſcipiendi tale Sacramentum, ejuſque gratiam, ſine animo conſummandi, non videtur illicitum.

Reſpondeo, conceſſo antecedente, nego conſequentiam; nam ſi quis poſt matrimonium voveat non conſummare, ſed Religionem ingredi, nulli facit injuriam, ſed utitur jure ſuo, & conſulit ſaluti animæ ſuæ, quod majus bonum eſt, quam ſit damnum, quod patitur pars relicta: Contra vero, ſi ante matrimonium voveat, illo Sacramento ſuſcepto, non conſummare, irrogat injuriam alteri parti, quæ ſi ſciret talem animum, procul dubio matrimonium non contraheret, ne ſe exponeret infamiæ, dum a viro ſtatim relinquitur; Neque poteſt utraque pars ad id convenire, ut gratiam talis Sacramenti ſuſcipiant, quia matrimonii Sacramentum non eſt inſtitutum ad talem finem, ut ſolum propter gratiam, quam confert, ſuſcipiatur, ſed ad procreationem prolis, & remedium concupiſcentiæ; Ergo eo fine principali ceſſante, non expedit illud ſuſcipere; ſed augmentum gratiæ per alia Sacramenta, & pia opera comparandum.

ARTICULUS IV.

De Verbis, & aliis ſignis, & modis, quibus ſponſalia contrahuntur.

I. Quænam ſigna externa ſpectent ad valorem ſponſalium?

II. Quid ſi dubitetur, an ſigna externa exprimant conſenſum in ſponſalia, an in matrimonium? Abſolutumne, an conditionatum?

III. Quid ſi Titius uni ex pluribus ſororibus indeterminate matrimonium promittat, & promiſſio ab omnibus acceptetur?

IV. Quandonam taciturnitas ſit ſufficiens ſignum conſtitutivum ſponſalium?

V. Sex modis ſponſalia valide contrahuntur.

I. Cum ſponſalia more humano contrahi debeant, atque adeo eorum promiſſio debeat ſigno externo manifeſtari, inquirendum, Quibus verbis, aut aliis ſignis exprimi debeat, ac ſoleat iſthæc promiſſio?

Quæritur itaque primo; Quænam ſigna ſenſibilia requirantur ad valorem ſponſalium?

Reſpondeo, requiri, & ſufficere omnia illa ſigna, quæ hic, & nunc, ſpectatis omnibus circumſtantiis, ſatis exprimunt parti internum conſenſum, quin requirantur verba ulla determinata. Quare ſi partes conveniant aut invicem, aut ex conſuetudine loci recepta, ut manuum conſtrictio, verbi gratia, ſignum ſit interni conſenſus, ſufficienter per tale ſignum conſtituerentur ſponſalia: Et de facto apud quoſdam Indos, teſte Con., contrahuntur ſponſalia per hæc verba: Ego te ſepeliam, ſi ſupervixero.

II. Si tamen ſigna externa ſint dubia, ſemper ita interpretanda ſunt, ut minimam obligationem inducant: Quare ſi certum ſit, quod aliqua verba internum conſenſum exprimant, dubium vero ſit, num ſignificent conſenſum in ſponſalia, an in matrimonium? ut ſi dicatur, Accipio te in uxorem in craſtinum, dicendum, quod ſponſalia, non autem matrimonium conſtituant; ut quantum fieri poteſt, faveamus libertati poſſidenti: Quamvis revera Con., Hurtad., & alii contra Victor., & Sanch. velint, quod hujuſmodi verba matrimonium potius ſignificent, quam ſponſalia; quia ſenſus

ſus illorum videtur eſſe, Volo nunc, ut craſtina die ſis mea uxor; ita ut non promittatur matrimonium, ſed tradatur corpus pro craſtina die.

Dubium etiam eſt, An hæc verba, Non aliam præter te ducam, ſufficiant ad ſponſalia? Negat Sanch., Con., Henr. contra Palud., & plures Canoniſtas. Ratio eſt, quia ſenſus illorum verborum eſt conditionatus, videlicet, ſi uxorem ducam, nonniſi te ducam. Verum ſi hujuſmodi propoſitiones exceptivæ reſpiciant tempus præſens, aut præteritum, videntur eſſe abſolutæ; ſi vero reſpiciant tempus futurum, videntur eſſe conditionatæ. Hinc ſi dicatur, Nullus Apoſtolorum, præter Judam, tradidit Dominum, vel, Nonniſi Petrus currit, videtur abſolute ſignificari, quod Judas Dominum tradiderit; vel quod Petrus currat, & nemo alius præter Petrum. Hinc verba iſta, Nullam aliam volo in uxorem præter te, videntur ſufficere ad matrimonium, quia habent ſignificationem abſolutam; cum ſenſus ſit, Te, & non aliam volo in uxorem: Contra vero hæc verba, Nullam aliam ducam præter te, non videntur ſufficere ad ſponſalia; quia habent ſignificationem conditionatam, denotando, quod, ſi uxorem ſim ducturus, nonniſi Te ducam. Ratio diſparitatis ex Perez diſp. 4. ſect. 4. eſt, quia propoſitio exceptiva, quando reſpicit tempus præſens, vel præteritum, ſignificat objectum determinate: Contra vero quando reſpicit tempus futurum: Unde qui vovet, nullam aliam Religionem ſe ingreſſurum, præterquam Capucinorum, non videtur abſolute obligandus ad ingreſſum ad illam Religionem, ſed ſolum conditionate, ſi ſcilicet velit eſſe religioſus.

Cæterum circa ſigna dubia relate ad ſponſalia in foro interno ſtandum eſt intentioni contrahentium, cum ab ea pendeat valor illorum; in foro autem externo ſtandum eſt ſignorum ſignificationi, juxta circumſtantias, & loci conſuetudinem.

III. Quæritur ſecundo; An ex verbis diſjunctivis conſurgant ſponſalia; ut ſi Titius dicat pluribus fœminis; Ducam aliquam ex vobis, quam elegero, & illæ repromittant?

Reſpondeo, in tali caſu non haberi in rigore ſponſalia, quæ cum ordinentur ad matrimonium, debent reſpicere perſonam determinatam, ſicut reſpicit matrimonium: Præterea debet ex ſponſalibus conſurgere impedimentum publicæ honeſtatis; quod certe non conſurgeret in caſu noſtro, ſi ſcilicet Titius pluribus ſororibus matrimonium promittat disjunctive. Dico tamen, quod Titius teneretur ex vi contractus initi unam illarum eligere, & ducere. Quod ſi cum una haberet copulam, cenſendum, illam elegiſſe, niſi aliud exprimat; ut notat Rebel., Con., quia non præſumitur illa aliter concedere uſum ſui corporis, niſi ſub ſpe futuri matrimonii.

IV. Quæritur tertio; An aliquando taciturnitas, tamquam ſignum externum conſenſus interni, ſponſalia conſtituat?

Reſpondeo affirmative, ut diximus articulo primo, numero quinto. Et primo quidem aliqui pro aliis tacentibus ex iſtorum mandato ſponſalia contrahunt, ut patet: Si enim ſponſalia contrahi poſſunt per Procuratorem, & Internuncium, pariter contrahi poſſunt ab aliis de mandato principalium. Secundo, quando parentes contrahunt pro filiis præſentibus, horum taciturnitas habetur pro ſigno externo conſenſus interni, ex cap. unico *de Deſponſatione impuberum in 6.* Et quod dicitur de parentibus, probabiliter ex Perez, Con., Bonac. contra Sanch., & Rebel. extenditur ad Tutores, Curatores, & alios, qui loco parentum curam habent pupillorum, aut minorum; Nam in his caſibus Pupilli, & minores ſcientes, quid agatur, & non contradicentes, cum facile poſſint, conſentire videntur. Ratio autem, quare Bonif. VIII. in laud. cap. ſolum meminerit Parentum, non vero Tutorum, & Curatorum, eſt, quia Parentes regulariter pro cura, & ſolicitudine filiorum ſunt, & de illis copulandis frequentius agunt. Alii autem nonniſi in defectum Parentum.

Oppones: Taciturnitas filii, pro quo ſpondet Pater, provenire poteſt ex metu reverentiali erga Patrem; ergo non eſt ſignum conſenſus interni.

Reſpondeo, nego conſequentiam; nam etiam verba affirmantia proferri poſſunt ex metu reverentiali, nec perinde ſequitur, quod non ſint ſigna conſenſus interni: Si tamen filius ex metu reverentiali aut taceat, aut expreſſe annuat ſine interiori conſenſu, procul dubio in foro interno ſponſalia ſunt invalida, & ſolum ſunt valida pro foro externo: Si vero ex metu reverentiali aut taceat, aut annuat cum conſenſu interno, ſponſalia ſunt etiam pro foro interno valida, ut dicemus quæſt. ſeq. art. 8., & quæſt. 4. art. 2. Etenim metus reverentialis cadens in conſtantem virum irri-

irritat ſolum contractum matrimonialem, alios vero contractus non reddit irritos, ſed irritandos.

V. Quæritur quarto; Quot modis ſponſalia contrahantur?

Reſpondeo, ſex modis poſſe valide contrahi, ut conſtat ex hactenus dictis. Primo quidem publice coram Parocho, & teſtibus, ut matrimonium. Secundo privatim, & clandeſtine, ſolis conſciis contrahentibus; Etenim ſolum matrimonium clandeſtinum a Trident. invalidatur, ut declaravit Sacra Congregatio apud Rebel. lib. 4. ſect. 3., & communiter Doctores docent contra nonnullos apud Sanch. lib. 1. diſput. 12. Tertio per verba, Verbi gratia, Promitto tibi matrimonium. Quarto per varia ſigna, verbi gratia, per ſubarrhationem, ſeu per annuli donationem, & receptionem, ubi ex conſuetudine loci hæc ſunt ſigna ſponſalium. Aut ſi poſt tractatum inter amicos de matrimonio inter Titium, & Bertam, Titius mittat Bertæ pecuniam, vel jocalia, & illa acceptet; Aut ſi vir apprehendens fœminæ manum dicat, Do tibi fidem de matrimonio contrahendo, & illa manum non retrahat. Quinto per Parentes, Tutores, Curatores, qui pro liberis, pupillis, minoribus, etiam abſentibus, contrahunt, ipſis ſcientibus, & non contradicentibus. Sexto per Procuratorem, ſeu Internuncium, aut per literas.

ARTICULUS V.

Quinam poſſint Sponſalia contrahere?

I. Jure Canonico ad valorem ſponſalium requiritur ſaltem ſeptennium.

II. Ultima dies temporis requiſiti ad ſponſalia, ad Matrimonium, ad Teſtamentum ſufficit, ſi ſit incæpta; ad Profeſſionem vero debet eſſe completa.

III. Sponſalia invalida ex defectu ætatis non ratificantur ſine notitia nullitatis.

IV. Si malitia ſuppleat ætatem, probabiliter valida ſunt ſponſalia ante ſeptennium. At quid pro foro externo?

V. Num poſſint Parentes, aut Tutores contrahere ſponſalia pro filiis, aut pupillis ante ſeptennium?

VI. Habens votum caſtitatis, ſi promiſit fæminæ matrimonium ſub conditione copulæ, ad quid tenetur poſt copulam obtentam?

VII. Num ſint valida ſponſalia inter notabiliter inæquales?

VIII. Cur offerens pretium exceſſivum pro re, quam emit, non teneatur ſolvere, niſi pretium juſtum; Nobilis vero offerens prodige matrimonium plebejo, teneatur ſtare promiſſis?

I. HActenus explicavimus rationem formalem eſſentialiter requiſitam ad ſponſalia perficienda, agendum nunc de habilitate perſonarum contrahentium, inquirendo, Quænam ætas in illis requiratur? Et quænam impedimenta contractum invalident, inſpecto ſtatu, & conditione contrahentium?

Quæritur itaque primo; Quænam ætas requiratur in contrahentibus ſponſalia?

Reſpondeo, jure naturæ requiri, ut contrahentes habeant uſum rationis, jure vero canonico, ut habeant ſaltem ſeptennium, quando ſolet perfectus uſus rationis regulariter advenire.

II. Dubium eſt primo; An valida ſint ſponſalia, ſi paulo ante ſeptennium celebrentur, verbi gratia, octo, vel decem dies ante; cum in jure parum, & nihil æquiparentur; & ex Ariſtot. 1. phyſicor., quod parum diſtat, nihil diſtare videatur.

Reſpondeo cum Sanch., Con., & aliis communiter contra Sot., & Henr., eſſe invalida, niſi malitia ſuppleat ætatem, (ut mox dicemus) ſeu niſi perfectus uſus rationis ante ſeptennium habeatur. Ratio eſt, quia terminus a Jure præſcriptus conſiſtit in indiviſibili, nec in tali caſu parum reputatur pro nihilo: Unde profeſſio religioſa ante decimum ſextum annum eſt invalida; Et idem dicas de anno Novitiatus. Sanch. tamen docet, ſufficere, quod ultima dies ſeptennii ſit incepta, & nondum completa, & hoc favore matrimonii. Etenim non minus eſt favorabile matrimonium, quam teſtamentum; ſed ad teſtamentum, in quo requiruntur quatuordecim anni completi, ſufficit, ſi ultima dies ſit incepta, ex leg. *Qua ætate de Teſtamentis:* Ergo etiam ſufficit ad matrimonium, & ſponſalia: Non tamen in profeſſione religioſa, aut in anno novitiatus, quem a momento ad momentum vult computari Trident. ſeſſ. 15. cap. 15. Et diſparitas eſt, quia ſponſalia, Teſtamentum, & Matrimonium ſunt magis favorabilia, quam Profeſſio religioſa; cum natura magis ad illa, quam ad hanc inclinet.

III. Adverte tamen, quod ſponſalia ex defectu ætatis, vel uſus rationis invalida poſſint poſtea fieri valida, ſi expreſſe, vel taci-

tacite a ſponſis ratificentur, poſtquam noverint, quod fuerint nulla; Nam ſi id neſciant, non revalidantur per ratificationem; ſicut nec Profeſſio religioſa, aut votum; Ratificatio enim procederet ex errore; & non præſumitur voluntas ſe obligandi abſolute in ratificante, ſed conditionate, ſi ſcilicet antea fuerint invalida ſponſalia contracta; Niſi tamen expreſſe velit ſe obligare, etiamſi priora ſponſalia fuiſſent nulla. Ratificantur autem ſponſalia, vel conſentiendo de novo, vel ſimul habitando, aut more ſponſorum oſculando, vel mittendo munera.

IV. Dubium eſt ſecundo; An valida ſint ſponſalia ante ſeptennium celebrata, ſi malitia ſuppleat ætatem, ſeu ſi uſus rationis perfectus ante ſeptennium habeatur.

Reſpondeo cum Sanch. diſp. 16., Rebel., Laym., & aliis communius ex D. Th. affirmative contra Hurtad. diſp. 1. diff. 4., & alios. Ratio eſt, quia validum eſt matrimonium ante ætatem præſcriptam contractum, ſi malitia ſuppleat ætatem, hoc eſt ſi potentia generandi, quam jus requirit ad valorem matrimonii, habeatur in viro ante decimum quartum, & in fœmina ante duodecimum annum, ut habetur in *Cap. de Illis*, *&* *in cap. ult. de deſponſatione impuberum in 6.*; atqui ſponſalia præcedunt matrimonium, ut via ad terminum, & ut diſpoſitio ad formam; ergo quamvis in jure ſolum definiatur, quod matrimonium ante præſcriptam ætatem ſit validum, ſi malitia ſuppleat ætatem; idem tamen etiam dicendum de ſponſalibus.

Confirmatur; nam ideo jus præſcribit ſeptennium ad valorem ſponſalium, quia requirit in contrahentibus plenum uſum rationis, qui tali tempore ſolet haberi; ergo ſi par uſus rationis in aliquo vel naturaliter, vel ſupernaturaliter habeatur ante ſeptennium, valida erunt pariter ejus ſponſalia: Sicut ex oppoſito erunt invalida, ſi poſt ſeptennium aliquis adhuc careret uſu rationis; quamvis, adveniente deinde uſu rationis, poſſent illa expreſſe, vel tacite ratificari, & ſic fieri valida, ut notavimus.

Neque dicas primo cum Hurt. Ubi ætas præſcribitur a jure, præveniri nequit, ut conſtat in profeſſione religioſa, quæ invalida eſt ante ætatem præſcriptam, etiamſi eadem plena deliberatio habeatur in aliquo ante decimum ſextum annum, ac ſoleat in aliis poſt decimum ſextum haberi; Ergo etiam in caſu noſtro.

Nam diſtinguo antecedens. Quando jus præſcribens certum tempus nihil excipit, ut in caſu adducto profeſſionis, concedo; quando vero jus expreſſe, vel tacite excipit, nego antecedens, & conſequentiam; Cum enim in jure præſcribente ætatem matrimonii, & ſponſalium expreſſe definiatur, matrimonium eſſe validum ante ætatem præſcriptam, ſi malitia ſuppleat ætatem, conſequenter idem implicite definit in ſponſalibus. Præterquamquod ex ipſo jure indicante finem legis hoc manifeſte colligitur; etenim attendendus potius eſt finis, qui eſt anima legis, quam verba, ex *Cap. penult. de Reg. juris in 6.*, Adde, quod ſi matrimonium, cum ſit indiſſolubile, eſt validum, quando malitia ſupplet ætatem, a fortiori ſponſalia inter impuberes, quæ ſunt diſſolubilia, per hoc ſcilicet, quod alter, pubertatem adeptus, reclamet.

Neque dicas ſecundo; Idem judicandum eſt in foro interno, ac in externo; atqui in foro externo cenſentur invalida ſponſalia ante ſeptennium contracta, etiamſi malitia ſuppleat ætatem; ergo etiam in foro interno.

Nam diſtinguo majorem. Quando forum exterius nititur in falſa præſumptione, ut in caſu noſtro, nego majorem; quando non nititur in falſa præſumptione, concedo majorem, minorem, & nego conſequentiam; præſumptio enim ceſſat, & cedit veritati, quando conſtat adeſſe uſum rationis.

V. Dubium eſt tertio; An poſſint parentes, aut tutores contrahere ſponſalia pro filiis, aut pupillis, qui nondum ad ſeptennium pervenerunt?

Reſpondeo, poſſe ex gravi neceſſitate; ut conſtat ex cap. *Infantes de Deſponſat. impuberum in 6.*, quamvis debeant deinde ratificari expreſſo conſenſu a filiis, quando ad uſum rationis pervenerint; qui tamen conſenſus in foro externo præſumitur adeſſe, ſi filii taceant, & non contradicant, cum ſeptennium compleverint.

VI. Porro quod attinet ad impedimenta contrahentium ſponſalia, indubitatum eſt, debere illos carere omni impedimento perpetuo ad matrimonium non ſolum dirimente, ſed etiam impediente; ut eſt votum ſimplex caſtitatis. Et ratio eſt, quia nemo poteſt ſe obligare ad matrimonium, quod licite contrahere non poteſt; nulla enim promiſſio rei illicitæ obligat: Si tamen impedimentum eſſet tantum tempora-

le,

le, licita ſunt ſponſalia; ut inter impuberes. Quod ſi quis habens impedimentum perpetuum promittat matrimonium ſub conditione, quod obtineatur diſpenſatio, valida eſt promiſſio; ſed donec impleatur conditio, non habet vim ſponſalium; cum hæc conſtituantur per promiſſionem abſolutam. Adverto demum, dici impeditos ad valide contrahenda ſponſalia, qui ſunt ceci ſimul, ac ſurdi, & muti, ut notat Sanch. diſp. 8. num. 30., quia qui omnibus his defectibus laborant, nequeunt ſcire naturam, & finem contractus, ac modum contrahendi?

Quæritur nunc ſecundo; Si habens votum caſtitatis, vel non nubendi, vel Religionis, &c. (quod impedit matrimonium, & conſequenter reddit irrita ſponſalia) promittat feminæ honeſtæ matrimonium ſub conditione copulæ, & hæc obtineatur, teneturne ille ſervare votum, an vero eam ducere?

Reſpondeo, Sanch. lib. 1. diſp. 45. Vaſq. & alios exiſtimare, quod teneatur illam ducere, quia obligatio juſtitiæ fortior eſt, quam obligatio voti; cum nemo poſſit retinere, vel uſurpare alienum, ut ſatisfaciat voto: Unde ſi Petrus, verbi gratia, voveat dare eleemoſynam, & poſtea alteri inferat damnum, nec poſſit utrique obligationi ſatisfacere, tenetur damnum compenſare, & non dare eleemoſynam, quamvis prius ſub voto promiſſam. Baſilius tamen Pontius docet, in tali caſu debere virum petere diſpenſationem voti, ſi aliter non poſſit damnum compenſare. Demum Perez diſp. 5. ſect. 1. putat, debere ſimpliciter matrimonium contrahere, quando non poteſt alia via compenſare damnum illatum; Nec teneri petere diſpenſationem; quia votum ſimpliciter in tali caſu non obligaret quoad redditionem debiti, ſed ſolum quoad petitionem, & quod mortua uxore votum abſolute ſervetur. Addit tamen Perez, quod ſi poſſit damnum illatum fœminæ alia via compenſari, puta conſtituendo illi dotem, &c. poſſit in tali caſu vir ad libitum vel ſervare votum, vel illam ducere: Poteſt quidem ſervare votum contra ſententiam Sanch., & Vaſq., eo quod non teneatur eam ducere, nec ratione damni illati, cum poſſit huic alia via ſatisfacere, nec ratione promiſſionis, utpote rei illicitæ, poſito quod habebat votum caſtitatis: Ex alia parte poteſt ad libitum illam ducere, quia votum illud non amplius obligat: Et ratio eſt, quia univerſim votum non obligat, quando res promiſſa fit notabiliter gravior, & durior, quam erat tempore, quo fuit factum votum; non enim habuit tunc intentionem ſe obligandi ad rem illam, niſi prout erat; & ſi prævidiſſet, eam evaſuram longe duriorem, non emiſiſſet votum: atqui in caſu noſtro caſtitas promiſſa facta eſt notabiliter gravior; nam ſi ſervaretur caſtitas, deberet cum magno impendio pecuniæ conſtitui dos fœminæ corruptæ; ad quod non ſe obligaſſet vovens, ſi id prævidiſſet; ergo non tenetur votum ſervare, & cum magno incommodo, ſeu jactura rerum temporalium conſtituere illi dotem, ſed poteſt illam ducere.

Neque dicas cum Hurt. diſp. 1. diff. 21., tunc votum non obligare, quando res promiſſa evadit durior notabiliter, ſed involuntarie; in caſu autem noſtro per culpam voluntariam caſtitas promiſſa evadit notabiliter gravior, ferens ſecum diſpendium rerum temporalium in conſtituendo dotem; ergo in caſu noſtro votum obligat.

Nam Suar. lib. 4. de Voto cap. 19. docet, univerſim verum eſſe, quod votum non obliget, quando materia voti eſt adeo mutata, ut ſi a principio ſic extitiſſet, homo non voviſset, ſive cum culpa, ſive ſine culpa voventis accidat talis mutatio; Etenim culpa ſolum relinquit onus pœnitendi, nec efficit, ut homo teneatur ad id, quod moraliter ſervare non poteſt. Quare ſi gravis difficultas in re promiſſa adimens potentiam moralem voventis ad eam ponendam oriatur voluntarie ex propria culpa, ſive oriatur involuntarie, ſemper tollit obligationem ſervandi votum.

VII. Quæritur tertio; An notabilis diſparitas inter contrahentes ſit impedimentum ad valorem ſponſalium?

Reſpondeo, ſi contrahentes neſciant notabilem hanc ſtatus, & conditionis diſparitatem, contractum eſſe irritum; ut eſt certum: Si vero ſint conſcii, cenſeo cum Sanch., Molin., & aliis apud Perez, & Dianam part. 9. tract. 7. reſol. 71., ſponſalia eſſe valida, niſi magnum ſcandalum ex iis oriatur. Probatur tum ex praxi Eccleſiæ cogentis ſervare fidem talium ſponſalium; tum quia quando contrahens eſt ſui juris, & videt diſparitatem, & exceſſum, & tamen contrahit, cenſetur liberaliter donare exceſſum illum.

Confirmatur, quia prodiga promiſſio, quamvis non vacet culpa, ſi tamen eſt acceptata, obligat. Et ratio eſt, quia ipſa lar-

largitio prodiga (quæ eſt executio promiſſionis) tunc ſolum eſt actus illicitus, quando qui prodige largitur, non eſt obligatus ad talem largitionem; at poſtquam ad illam vel promiſſione, vel juramento ſe obligavit, eſt adimpletio debiti jam contracti, & conſequenter eſt actus honeſtus fidelitatis, aut juſtitiæ, vel Religionis: Ergo pariter in caſu noſtro, quamvis peccaverit puella nobilis prodige promittendo matrimonium plebejo contra voluntatem parentum; at ſi non ſequatur grave ſcandalum, tenetur ad matrimonium promiſſum. Multa enim cum culpa, & imprudenter promittuntur, quæ deinde executioni mandanda ſunt, ut conſtat ex communi omnium ſententia in caſu, quo quis promittat alteri pretium propter malum patrandum, verbi gratia, propter homicidium, vel fornicationem; certe talis promiſſio eſt illicita, utpote provocans ad malum; at poſt peccatum patratum obligat in conſcientia, quia tunc adimpletio promiſſionis eſt licita, & actus honeſtus fidelitatis. Quare ſicuti dare pretium ſicario pro homicidio patrando eſt actus illicitus, ſi non præceſſerit promiſſio illicita; eſt vero actus licitus, & debitus, ſi præceſſit illicita promiſſio, & executio homicidii; ita pariter in caſu noſtro matrimonium inter notabiliter diſpares cum offenſione parentum eſt actus illicitus, ſi promiſſio illicita non præceſſerit; ſecus vero, ſi ea præceſſit; unde fit, hujuſmodi ſponſalia illicita quidem eſſe, ſed valida.

Dixi tamen, niſi magnum ſcandalum ſuboriatur, ſeu timor probabilis peſſimi exitus, & odii capitalis inter contrahentes, aut inter conſanguineos. Et ratio eſt, quia virtus juſtitiæ non obligat ad actum peccaminoſum; atqui actus peccaminoſus eſt contrahere matrimonium cum magno ſcandalo, quando ſcilicet notabiliter læditur charitas proximi, & cognatorum amicitia diſſolvitur: ergo ſponſalia in tali caſu non obligant ex juſtitia ad contrahendum matrimonium, atque adeo ſunt irrita.

VIII. Oppones: Qui prodige promittit meretrici pro uſu corporis magnum pretium, non tenetur ſtare promiſſis, ut docet Sot. lib. 4. de Juſt. quæſt. 7. Salon., & alii; ergo neque puella nobilis prodige promittens matrimonium plebejo.

Confirmatur, quia, quando in contractu eſt notabilis inæqualitas pretii, nemo obligatur ad illud ſolvendum; ſi enim offeram pro pretio unius panis centum aureos, non teneor ſolvere, niſi juſtum pretium; Ergo neque tenetur ad matrimonium cum plebejo puella nobilis, quamvis illud promiſerit.

Reſpondeo, nego utriuſque argumenti conſequentias. Diſparitas eſt, quia in utroque caſu nemo cenſetur liberaliter donare exceſſum, cum velit ſolum in pretium offerre id, quod offert; quod ſi vellet liberaliter dare, etſi peccaret, offerendo prodige, non tamen peccaret adimplendo promiſſum, ſed ad illud, ut diximus, teneretur: At in caſu noſtro matrimonium, quod promittitur prodige, cum non offeratur in pretium, cenſetur liberaliter offerri, donando exceſſum; ergo quamvis peccet puella nobilis prodige promittendo matrimonium plebejo, tenetur tamen ſtare promiſſis.

ARTICULUS VI.

De Obligatione, quæ conſurgit ex Sponſalibus.

I. Sponſalia obligant ad abſtinendum a Sacris Ordinibus, non tamen ab ingreſſu in Religionem. Qui tamen poſt illa Sacros Ordines ſuſcepit, tenetur damnum reparare.

II. Num poſſint Sponſalia preſſe dicta contrahi cum mutua obligatione ſub levi?

III. Num vovens, aut jurans poſſit ſub levi ſe obligare in quacumque materia?

IV. Juramentum de patrando peccato levi num ſit culpa gravis?

V. Num promiſſio matrimonii gratuita ex ſola fidelitate obliget ſub gravi?

VI. In quo differat obligatio ex juſtitia ab obligatione gravi ex fidelitate?

VII. Num Sponſi, ſi fornicentur, aperire debeant in confeſſione, quod Sponſalia contraxerint, quatenus injuriam alteri ſponſo irrogarint?

VIII. An poſſit in contractu Sponſalium apponi pœna luenda a reſiliente?

IX. Sponſus jurans ſe ſoluturum pœnam, ſi reſiliat, num vi juramenti ad illam teneatur, ſi juſte reſiliat?

X. Num licite in Sponſalibus arrhæ apponantur?

XI. Poſſitne Sponſalibus addi pactum habitandi in aliquo determinato loco?

I. CErtum eſt primo, Sponſalia directe obligare ad matrimonium contrahendum, niſi rationabilis cauſa excu-

cuſet; ac proinde obligant ad abſtinendum ab omnibus iis, quæ matrimonium impediunt, puta a ſuſceptione Ordinis Sacri; non tamen ab ingreſſu Religionis, quod a jure conceditur.

Certum eſt ſecundo, obligationi Sponſalium, quam diximus eſſe ex juſtitia, non poſſe pecunia, aut alia via ſatisfieri, quam per matrimonium; cum numeretur inter obligationes faciendi, quæ tum jure naturali, tum poſitivo dicuntur obligationes præciſæ, quibus ſcilicet non poteſt promiſſor, invito promiſſario, per pretium ſatisfacere. Unde fit, ut qui poſt prima Sponſalia cum Berta, contraxit ſecunda cum Tereſia, interponendo in ſecundis jusjurandum, non ſolum peccarit, ſed etiam teneatur ad ſervanda prima Sponſalia; Juramentum enim præſtitum in ſecundis non poteſt eſſe vinculum iniquitatis. Quod ſi poſt Sponſalia contracta ſuſcipiat quis Ordines Sacros, vel matrimonium cum alia contrahat, peccat quidem, ſed cum non poſſit amplius Sponſalia ſervare, tunc tenetur pretio, vel alia via ſatisfacere.

Certum eſt tertio, quod ſi præfigatur dies matrimonio contrahendo, ille ſervandus ſit, niſi poſtea aliter conveniant; Si vero nullus dies præfigatur, debent nuptiæ contrahi data proxima occaſione, ex regula 14. *ff. de Regulis juris*, ubi dicitur: *In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur*; cum hæc videatur eſſe intentio bona fide cotrahentium. Quod ſi pars ſponte dilationem concedat, poteſt differri: Præſumitur autem dilationem concedere, ſi, cum facile poſſit, non urget impletionem promiſſionis; Sicuti creditor potens facile debitum petere, & non petens cenſetur dilationi conſentire: Secus accidit, ſi ob metum, vel oblivionem, vel ob deſperationem profectus, ceſſaret promiſſa, vel debitum exigere. Diſcutienda nunc ſunt aliqua de intrinſeca obligatione Sponſalium; quæ ſcilicet oritur ab ipſa eorum natura: Alia etiam de extrinſeca obligatione conventionali; quæ ſcilicet oritur ex ſpeciali pacto inter contrahentes.

II. Quæritur itaque primo; An poſſint Sponſalia obligare tantum ſub veniali ex intentione contrahentium nolentium invicem obligare ſe ſub gravi?

Reſpondeo, tres eſſe Sententias. Prima Sanch. lib. 1. diſp. 9. affirmat; Sicut enim votum poteſt ex voventis intentione obligare tantum ſub levi, ita etiam mutua promiſſio matrimonii; ſiquidem promiſſio eſt quædam lex, quam ſibimet promittens, vel vovens imponit; atque adeo pendet ejus obligatio a promittentis, tamquam a Legislatoris intentione, qui poteſt etiam in materia gravi obligare ſub levi.

Secunda ſententia communior cum Vaſq., Suar., Con., Perez diſp. 6. ſect. 3. negat; quia omnis obligatio ex juſtitia in materia gravi eſt obligatio ſub gravi; ſed obligatio Sponſalium eſt ex juſtitia commutativa, cum habeatur ex mutuo contractu oneroſo, Do, ut des; & eſt in materia gravi; ergo obligatio Sponſalium ſemper eſt ſub gravi.

Tertia ſententia Hurt. diſp. 1. difficult. 6. docet, regulariter Sponſalia obligare ſub gravi ob rationem ſecundæ ſententiæ: Si tamen velint contrahentes obligare ſe ex fidelitate, videlicet promittendo invicem matrimonium, ſed liberaliter, & gratis, non vero cum onere, ut alter repromittat, in tali caſu Sponſalia obligare tantum ſub levi; Ratio eſt, quia fidelitas univerſim (ut fert communior opinio) obligat tantum ſub levi; Nam fidelitas obligat ad conformanda facta dictis, non ſecus ac veracitas obligat ad confirmanda dicta menti; ſed veracitas obligat univerſim ſub levi: ergo etiam fidelitas. Verum tamen eſt, Leſs. de juſtitia cap. 18., Navar., Sot., & alios exiſtimare, quamcumque promiſſionem rei gravis ſerio factam, ſive Deo, ſive etiam homini obligare ſub mortali: Sicut ex omni juramento conſurgit obligatio ſub gravi, quin poſſit jurans obligari tantum ſub levi.

Equidem exiſtimo cum Perez, eſſe quidem in poteſtate promittentis, vel voventis obligare ſe circa rem gravem tantum ſub veniali, quando obligatio pendet præciſe a privata hominum voluntate; Verbi gratia, poteſt quis vovere jejunium, obligando ſe ad illud ſub levi, ſicut poteſt legislator obligare ad jejunium ſub levi: Contra vero non eſſe ſub poteſtate promittentis, vel voventis, obligare ſe circa rem gravem ſub veniali, quando talis promiſſio, ſeu Votum ex Eccleſiæ conſtitutione, vel ex lege Reipublicæ, vel ex conſuetudine obligat ſub mortali: Exempli gratia, non poteſt quis emittere vota ſolemnia Religionis cum intentione obligandi ſe ad illa ſub veniali: cum ex Eccleſiæ conſtitutione talia vota obligent ſub mortali: Nec poteſt quis matrimonium contrahere obligando ſe tantum ſub veniali ad vinculum il-

illud indiſſolubile, & ad prolis propagationem, & bonam educationem; cum ex Eccleſiæ inſtitutione, & ex conſuetudine talis obligatio ſit gravis: Hoc etiam accidit in Sponſalibus, quæ pariter ex Eccleſiæ inſtitutione, & ex conſuetudine obligant ſub gravi; nam cum ex iis oriatur impedimentum dirimens publicæ honeſtatis, quod obligat ſub mortali, ne matrimonium contrahatur a Sponſo cum ſorore Sponſæ, aut a Sponſa cum fratre Sponſi, ſignum eſt, quod ipſa ſponſalia ex Eccleſiæ inſtitutione obligant ſub mortali; & conſequenter non eſt in poteſtate contrahentium Sponſalia, quod obligent ſe ad matrimonium ſub levi. Unde etiam fit contra tertiam ſententiam Hurt., non poſſe contrahi ſponſalia rigoroſe dicta cum intentione obligandi ſe tantum ex fidelitate; ſiquidem ex inſtitutione Eccleſiæ, & ex conſuetudine obligant ex juſtitia.

III. Circa juramentum tamen diverſa eſt ratio, ac de Voto, & promiſſione; nam juramentum hoc, verbi gratia, quod eſt promiſſorium, Teſtor Deum me tibi hoc daturum, tria ſignificat; Primo, me habere voluntatem dandi; Secundo, velle me ad id obligare; Tertio, me daturum. Conveniunt Doctores, quod peccet mortaliter mentiendo, & adhibendo Deum in teſtem falſi, qui aut de facto non habet voluntatem dandi, aut non habet voluntatem obligandi ſe ad dandum. Dubitatur ſolum; An dicatur aſſertive illud tertium? quod ſcilicet ſim daturus, ita ut ſi poſtea non dem, mentitus ſim adhibendo Deum in teſtem falſi, atque adeo peccarim mortaliter, quantumcumque ſit parva res illa danda; Sicut procul dubio peccat mortaliter, qui rem leviſſimam falſo juratus aſſerit. Quare nonnulli Doctores docent, promiſſionem juratam rei parvæ obligare ſub mortali: Alii vero communius docent, obligare tantum ſub levi, eo quod illud tertium, quod ſcilicet ſim daturus, non dicatur aſſertive, ſed tantum ad illud dandum velit jurans ſe obligare, non ſecus ac vovens. Unde ex parvitate materiæ excuſatur a mortali tam qui rem parvam promiſit homini cum juramento, quam qui rem parvam vovit Deo.

Cenſeo equidem cum Con. diſp. 22. dub. 7., juramentum promiſſioni additum adhiberi ſolum ad vocandum Deum in teſtem præſentis voluntatis, qua promittens intendit ſe obligare ad ponendam rem promiſſam, & velle Deum ultorem perfidiæ, ſi fidem datam fallat; ut ſic reverentia Numinis, & timor ultionis moveat illum ad promiſſa implenda: Non vocatur autem Deus in teſtem illius tertiæ veritatis, quod ſcilicet promittens ſit promiſſa impleturus; Unde in re levi non implens promiſſa jurata excuſatur a mortali, cum non ſit magna Dei irreverentia; non ſecus ac qui in re levi non implet votum.

Ex dictis ſequitur primo, quod non implens quæcumque promiſit juratus, non ſit proprie mendax, ſed perfidus; & intantum vulgo dici ſolet, quod mentitus ſit, quatenus ſuo facto veluti oſtendit ſe perfide juraſſe ſine animo implendi promiſſa. Ratio doctrinæ eſt, quia ſi jurans diceret aſſertive, quod ſit daturus, vocando Deum in teſtem, ſequeretur, quod peccaret mortaliter, etiam quando juraret, ſe facturum rem aliquam indifferentem, (verbi gratia, ſe manſurum domi) ſi illam non poneret, quia faceret Deum teſtem falſi; cum tamen omnes doceant, neminem ex juramento obligari ad rem indifferentem; Et idem dicas, ſi juraret, ſe facturum peccatum aliquod veniale, ad quod certe ex juramento non obligatur.

Sequitur ſecundo, tam in voto, quam in promiſſione jurata requiri intentionem ſe obligandi, ad hoc ut in foro conſcientiæ conſurgat obligatio: Sicuti autem vovens rem levem non obligatur ad illam ſub gravi, quia non cenſetur Deus promiſſarius graviter invitus, ſi ea non ponatur; ita pariter jurans, ſe facturum rem levem, neque obligatur ſub gravi, quia non cenſetur pariter gravis irreverentia Dei, ſi non ponatur res parvi momenti, ad quam ponendam jurans ſe obligavit vocando Deum in teſtem ſuæ voluntatis, quam habebat, ſe ad id obligandi.

IV. Dubium etiam eſt apud Doctores; An juramentum promiſſorium de faciendo peccato levi, puta de mentiendo, ſit peccatum leve, an grave? Turrian. docet, eſſe grave, & oppoſitam ſententiam eſſe improbabilem; quia gravis irreverentia Deo irrogatur, dum per juramentum adducitur ut fidejuſſor peccati faciendi. Tanner. tamen, Sanch., Azor., & alii communius apud Dian. part. 4. tract. 4. reſol. 360. docent, probabile eſſe, quod ſit tantum veniale, eo quod ratione parvitatis materiæ irreverentia non cenſeatur gravis: Et idem docent de voto faciendi peccatum leve. Utrum autem ſit pariter irreverentia levis, & culpa ſolum venialis jura-

ramentum ſuperaddere mendacio levi jocoſo, aut officioſo, ſine animo tamen jurandi, ſed ſolum oretenus jurando? Suar. lib. 3. de Juramento cap. 17. n. 4. dicit non inveniſſe id ab aliis diſputatum. Alicui videri poſſet, quod ob levitatem materiæ tale juramentum externum non eſſet culpa mortalis; ut habet ibidem Suarius n. 9. ſed Verricelli docet eſſe mortale, ut fuſius diximus in Trutina exponendo theſim 25. ab Innoc. XI. confixam, quæ habet: *Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.*

V. Quæritur ſecundo; An ſponſalia acceptata gratuita, quamvis non ſint rigoroſe Sponſalia, obligent tamen ſub mortali? Et univerſim quæritur, An promiſſio rei gravis facta Deo, vel homini obliget ſub mortali ex ſola fidelitate per ſe loquendo? Eſto per accidens aliquando graviter obliget; Verbi gratia, ſi promiſiſti alicui centum, & ille fidens tuis promiſſis non queſivit ea aliunde, & idcirco grave damnum ſubit, ſi non impleas promiſſa; Aut ſi promiſiſti Matrimonium Bertæ, quæ eatenus omiſit alium conjugem quærere; unde hic, & nunc cum gravi incommodo Sponſum non reperit.

Reſpondeo cum diſtinctione: Si promittens vult ſe obligare ad rem gravem promiſſam tantum ex quadam honeſtate confirmandi dicta factis, obligatur tantum ſub veniali; quia in tali caſu non habetur vera promiſſio conferens ullum jus promiſſario, ſed veluti quoddam propoſitum. At vero obligatur ſub mortali, ſi promittens vult rem gravem vere promittere, conferendo promiſſario jus ad illam; non quidem jus ſtrictum juſtitiæ, quod conſurgit ex contractu oneroſo dantis, ut detur; ſed jus minus ſtrictum conſurgens ex contractu non oneroſo, ſed gratuito dantis, quamvis nihil in compenſationem detur: Ratione enim talis juris injuria fit promiſſario, ſi non detur res promiſſa, quam vere dicit ſibi deberi, ita ut poſſit illam exigere, & condonare, & poſſit etiam in foro externo agere ad illam habendam, ſi accedat ſtipulatio, ex qua præſumitur, promiſſionem factam eſſe cum plena deliberatione.

VI. In hoc autem differt obligatio ſub mortali ex juſtitia ab obligatione gravi ex fidelitate, ut notat Leſſ. cap. 18. dub. 8., quod obligatus ex juſtitia non ſolum obligetur ad damnum emergens, ſed etiam ad lucrum ceſſans, ſi non ſatisfaciat. Contra vero obligatus ex fidelitate, niſi ad id expreſſe ſe obliget. Præterea obligatio ex juſtitia dat jus in re, ita ut creditor, ubicumque illam reperit, poſſit ſibi accipere: Contra tamen obligatio ex fidelitate dat ſolum jus ad rem; unde ſi promittens illam, verbi gratia, vendiderit, non poſſit Promiſſarius rem illam ſibi accipere, ſed ſolum habeat jus contra promittentem, ut det ſibi aliquid æquivalens. Ita communiter cum Con. diſp. 22. dub. 6., Sanch. lib. 1. diſp. 5., Suar., Navar. contra Cajet., Molin., Rebel., & alios apud Dianam part. 4. tract. 4. reſol. 122.; qui putant promiſſionem nudam, & gratuitam obligare tantum ſub veniali.

Ex dictis ſequitur, Votum in re gravi univerſim obligare ſub mortali; & in eo tantum caſu poſſe obligare ſub veniali, quando non tam habetur promiſſio facta Deo, quam propoſitum faciendi aliquid, ad quod non ex fidelitate, ſed ex quadam honeſtate velit expreſſe homo ſe obligare; Nam, ſi eſſet vera promiſſio, conferret Deo jus, & conſequenter, ſi non adimpleretur promiſſio, gravis injuria irrogaretur Deo, unde eſſet peccatum mortale.

VII. Quæritur tertio; An ſponſalia obligent ad abſtinendum a fornicatione, ne ſpecialis malitia contrahatur aperienda in Confeſſione?

Reſpondeo, certum eſſe, fornicationem Sponſi non eſse adulterium, hoc enim eſt alieni tori violatio; Sponſi autem torum non habent; eorumque filii, quamvis non ſint legitimi, ſunt tamen naturales, & non ſpurii; Siquidem ſolum impedimentum dirimens matrimonium inter parentes facit filios ſpurios. Utrum autem fornicatio Sponſi, præter peccatum luxuriæ contra caſtitatem, contineat etiam peccatum injuſtitiæ contra jus, quod habet Sponſa, non quidem in corpus, ſed ad corpus Sponſi? Dubium eſt apud Doctores.

Prima ſententia negat cum Henr., Mœrat., & aliis apud Perez; quia talis fornicatio eſt uſus corporis, quod adhuc non eſt alienum; per Sponſalia enim habetur tantum jus ad acquirendum dominium in corpus alterius, quod jus non violatur per fornicationem: Sicuti qui poſt votum ingrediendi Religionem ante ingreſsum fornicatur, non violat jus Religionis: quia per tale votum promittitur tantum profeſſio, non ſecus ac per Sponſalia promittitur matrimonium.

Secunda ſententia affirmat cum Rebello,

Con., & aliis, quia talis eſt injuria, quæ alteri ſponſo per fornicationem irrogatur, ut per illam licite poſſit diſsolvere Sponſalia: ſicuti autem ſola injuria gravis poteſt eſse ſufficiens ad diſsolvendam amicitiam, ita a fortiori ad diſsolvenda Sponſalia.

Tertia ſententia diſtinguit cum Molin., & Sanch. lib. 1. diſp. 2., concedit quidem contineri malitiam luxuriæ, & injuſtitiæ in fornicatione Sponſæ; negat vero in fornicatione Sponſi. Diſparitas eſt, quia ſolum Sponſa per fornicationem redditur longe vilior in æſtimatione hominum, ut nemo honeſtus velit illam amplius in conjugem; unde gravis injuria irrogatur Sponſo.

Quarta demum ſententia cum Perez aliter diſtinguit; Negat enim, continere injuſtitiam, ſi fornicatio ſive ſponſi, ſive ſponſæ ſit occulta, per quam nullo pacto redduntur inepti ad matrimonium; Siquidem per ſponſalia tantum obligantur invicem, ut non reddantur inepti ad matrimonium, quod promittunt. Sicuti qui vovet Religionem, tantum obligatur ad non reddendum ſe ineptum ad illam; & quia per fornicationem non redditur ineptus, ideo fornicatio habentis votum Religionis non continet injuſtitiam: Contra vero ſi fornicatio ſit publica, utpote inurens notam, & reddens ſponſos ineptos ad matrimonium promiſſum, continet malitiam injuſtitiæ aperiendæ in Confeſſione. Hæc ſententia videtur probabilior.

VIII. Porro, quia ſolent aliquando Sponſi convenire de pœna ſolvenda ab eo, qui a Sponſalibus reſiliret; necnon de reddendis arrhis, aut de habitando in loco determinato; ideo de hac obligatione, quæ ratione conventionis conſurgit in Sponſalibus, hic pariter agendum.

Quæritur itaque quarto; An poſſit in contractu Sponſalium apponi pœna aliqua pecuniaria ſolvenda a reſiliente?

Reſpondeo cum communiori, poſſe apponi pœnam ſolvendam a reſiliente injuſte, non vero a reſiliente juſte.

Prima pars, quam docent Suar., Mol., Con. contra Dicaſt. dub. 26. & alios apud Sanch. diſp. 30. num. 3., probatur; quia nullo jure id prohibetur: Prohibent quidem Jura, quod non apponatur pœna ſolvenda a reſiliente juſte, ne lædatur libertas matrimonii; At in caſu noſtro non læderetur libertas matrimonii, cum nemo liber ſit ad injuſte reſiliendum a contractu Sponſalium: ergo jura non adverſantur noſtræ doctrinæ. Præſertim quia poteſt ferri excommunicatio major contra injuſte reſilientem abſque læſione libertatis matrimonii.

Secunda pars conſtat ex cap. *Gemma de Sponſalibus*, & *ex leg. Titio*, *de Verborum obligationibus*, ubi dicuntur hujuſmodi ſtipulationes non obligare, quia matrimonia debent eſſe libera. Immo decernitur, quod contractui Sponſalium non ſolum non adjiciatur pena ſolvenda a Sponſis, ſed nec a parentibus, propinquis, amicis; ſolum itaque apponi poſſet ab extraneis non impedientibus libertatem matrimonii: Si tamen a Sponſis apponeretur, puto, quod ſolum venialiter peccarent; quia cum non detur deinde obligatio ſolvendi talem penam, non tolleretur libertas matrimonii.

Dubium eſt primo; An ſi juramento confirmarent Sponſi contractum hunc de pœna ſolvenda a reſiliente juſte, obligarentur deinde illam ſolvere ex vi juramenti?

Putat Con. dub. 5. cum Leſſ., quod obligarentur; Nam ſicuti qui juravit ſolvere pecuniam creditam perditam ludo prohibito, teneretur illam ſolvere vi juramenti, quamvis lege civili ſolvere non teneatur; ita pariter in caſu noſtro. Ratio a priori eſt, quia quoties aliquid prohibetur, primario in bonum privatum, ſecundario in bonum publicum, poteſt quis juramento ad id obligari, ſi non ſit intrinſece malum, ex Sanch. lib. 1. diſp. 32.; Nec ſolutio penæ in tali caſu eſſet approbatio contractus prohibiti; ſicuti neque qui ſolvit ſicario promiſſa, cenſetur approbare promiſſionem illicitam.

Verum probabilius negat Sanch. loc. citat., quia Juramentum non obligat ad rem illicitam, & prohibitam; culpa enim ſaltem venialis eſt ſolvere talem pœnam, tamquam debitam; cum hoc cedat in præjudicium libertatis, & boni publici: Ad eum modum quo ſi Clericus juraret ſiſtere ſe Judici ſæculari, non teneretur vi juramenti; quia hoc cederet in præjudicium ſtatus Clericalis.

Confirmatur, quia ſi Nepotes jurent dividere inter ſe hæreditatem, mortuo Avo, juramentum non obligat; irritatur enim tale pactum etiam juratum a legibus, ne detur anſa captandæ mortis Avo; ut videre eſt apud Tambur. lib. 3. Decalogi cap. 3. §. 5.: ergo etiam juramentum de ſolvenda pœna appoſita contractui Sponſalium non obligat, ne tollatur libertas matrimonii; facile enim fieret matrimonium invi-

te,

te, ne ſolvatur pœna debita ex juramento: hoc tamen non accidit in jurante ſolvere pecuniam creditam perditam ludo prohibito, & ideo vi juramenti tenetur illam ſolvere.

Dubitatur ſecundo; Utrum quando non obligatus ex contractu ſolvere pœnam, aut pecuniam, adhuc vellet eam ſolvere aut libere, aut vi juramenti, tunc recipiens teneatur ad reſtitutionem?

Reſpondeo cum communi, quod non teneatur, niſi juridice ad reſtitutionem compellatur. Ratio eſt, quia jure naturæ talis contractus valet, & ſolum leges civiles tollunt obligationem ſolvendi; Et idcirco qui pecuniam creditam ludo prohibito perdit, non tenetur ſolvere, ſed recipiens non tenetur reſtituere, niſi a Judice compellatur. Ex quo fit, quod qui ſine obligatione ſolvit, non poſſit ante ſententiam Judicis per occultam compenſationem pecuniam illam accipere, ut notat Tambur. lib. 8. Decologi tract. 2. cap. 9., Perez diſp. 7. ſect. 1.

Demum notandum cum Con., quod ſolum pœna rigoroſe dicta ſolvenda a reſiliente juſte non poſſit adjici contractui Sponſalium, poſsit tamen lucrum aliquod deperdi a reſiliente: Verbi gratia, ſi quis donet centum Titio, dummodo Bertæ nubat, ſi Titius a Sponſalibus cum Berta juſte reſilit, non acquirit illa centum.

X. Quæritur quinto; An arrhæ licite apponantur in Sponſalibus?

Ante reſponſionem adverto, nomine Arrhæ venire aliquando donationem, quam Vir facit Uxori in dotis præmium; aliquando vero donationem propter nuptias: At in quæſito præſenti nomine Arrhæ venit arrha Sponſalitia, quæ eſt quoddam pignus contractus initi, quod alter contrahentium dat alteri in aſſecurationem; ita ut illud amittat, ſi ipſe injuſte reſiliat a contractu; vel ſibi reſtituatur ſimul cum valore ejuſdem, ſi alter injuſte reſiliat; ſi vero contractus compleatur, redeat tale pignus ei, qui dedit: Sicut etiam redire debet, ſi juſte alter a contractu reſiliat. Porro ut habeat nomen arrhæ, & non penæ conventionalis, debet de facto tradi ante completum contractum, nec ſatis eſt ipſum promittere.

Porro differt Arrha a Sponſalitia largitate; hæc enim eſt donum, quod datur ſub conditione, quod matrimonium ſequatur, & dici etiam ſolet Jocalium donatio ante nuptias, Donum Sponſalitium, Dotalitium, Mundus muliebris. Hoc donum redit ad largientem, ſi ex juſta cauſa matrimonium non ſequatur. Si tamen Sponſa oſculum, vel copulam paſſa fuerit, illius doni mediam partem acquirit, etiamſi juſta cauſa detur non contrahendi matrimonium; Poſt conſummationem vero matrimonii Sponſa acquirit ejus doni dominium; ſicut etiam ſi ſine juſta cauſa Sponſus reſiliat. His explicatis

Reſpondeo ad quæſitum, Arrhas poſſe valide ab utroque contrahente conſtitui. Ratio eſt, quia ſicut poſſunt contractui Sponſalium apponi pœnæ ſolvendæ ab injuſte reſiliente, ut modo diximus; ita poſſunt apponi arrhæ, quæ confirmant potius, quam minuunt libertatem matrimonii; ſiquidem ſolum injuſte reſiliens illas amittit: Unde fit, ut in quacumque quantitate poſsint conſtitui; quamvis in jure civili Caſtellæ ſtatutum ſit, quod non excedant decimam partem bonorum dantis illas. Poteſt etiam conveniri, ut qui arrham recipit, ſi injuſte reſiliat, reddat non ſolum arrham, ſed etiam duplum, aut triplum ejus valorem, non amplius; qui vero illam dat, niſi injuſte reſiliat, tantum illam amittat: At qui ſic contrahit, habere debet vigeſimum quintum annum expletum, ut videre eſt apud Perez, & Con.

XI. Quæritur ultimo; An poſsit Sponſalibus adjici pactum habitandi in aliquo determinato loco, vel aliud ſimile?

Reſpondeo cum communi affirmative: Verbi gratia, poteſt Sponſa promittere matrimonium cum pacto, ne cogatur a ſua domo, vel Civitate diſcedere; vel cum pacto, ne in aliquam unquam Civitatem accedant, ubi ſunt, verbi gratia, occiſores alicujus conſanguinei. Ratio eſt, quia nullo jure hæc pacta irritantur, nec prohibentur; ergo valida, & licita ſunt: Si tamen nova cauſa ſuperveniat mutandi, verbi gratia, domicilium, tunc etiamſi pactum ſit juramento firmatum, non obligat, & mulier tenebitur ſequi virum, ut communiter docent cum Sanch. diſp. 4.

ARTICULUS VII.

De Sponſalium Effectibus.

I. *Impedimentum publicæ honeſtatis ex Sponſalibus ortum quid ferat?*

II. *Non oritur nunc poſt Tridentinum ex Sponſalibus invalidis, neque ex incertis, neque ex conditionatis.*

III. Qualiter illud ex matrimonio rato oriatur? Et an, ſi matrimonium ſit invalidum ex defectu conſenſus?

IV. Si Sponſalia mutuo diſſenſu diſſolvantur, adhuc remanet hoc impedimentum.

V. Matrimonium clandeſtinum probabilius habet vim Sponſalium poſt Tridentinum, & ideo parit hoc impedimentum.

VI. Sponſis permittuntur tactus non impudici, & oſcula, dummodo abſit periculum conſenſus in delectationem veneream de copula futura.

VII. Tactus non impudici, & oſcula eodem modo ſunt vetita ſolutis, ac viduis. Solum permittuntur Sponſis citra periculum conſenſus in delectationem libidinoſam, in ſignum mutui amoris. Conjugibus non vetatur ſub gravi delectatio carnalis in abſentia alterius conjugis citra periculum pollutionis.

I. Effectus Sponſalium alter eſt intrinſecus, & ex ipſa Sponſalium natura reſultans; alter extrinſecus, reſultans vi juris Eccleſiaſtici: Quod attinet ad priorem effectum, cum aliud non ſit, quam ipſa obligatio gravis ad matrimonium ineundum, nihil eſt ſuperaddendum ad ea, quæ hac de re diximus articulo ſuperiore. Poſterior autem effectus eſt triplex. Primus eſt impedimentum publicæ honeſtatis. Alter eſt, ſponſalia tranſire in matrimonium per copulam, ubi non viget Tridentinum. Tertius denique, licita eſſe Sponſis de futuro oſcula, amplexus, & tactus non impudicos. De ſingulis hic agendum.

Dicitur autem impedimentum publicæ honeſtatis oriri ex Sponſalibus, (ſicut etiam ex matrimonio rato) quia ex iis valide celebratis propter publicam honeſtatem, & decentiam oritur impedimentum dirimens matrimonium cum conſanguineis alterius Sponſi in primo gradu tantum, jure novo Trident. ſeſſ. 22. cap. 3.; quamvis olim jure antiquo extendebatur ad quartum gradum: Nunc itaque Titius contrahens Sponſalia cum Berta non poteſt valide matrimonium contrahere cum Sorore, filia, aut matre Bertæ, propter impedimentum publicæ honeſtatis.

II. Ex quibus fit primo, non oriri tale impedimentum ex Sponſalibus celebratis a Titio, dum erat infidelis; cum hoc impedimentum ſit Eccleſiaſticum, & infideles non ſint ſubditi Eccleſiæ.

Secundo, non oriri ex Sponſalibus invalidis; quamvis jure antiquo oriretur etiam ex invalidis, dummodo non invalidis ex defectu conſenſus.

Tertio, nec ex Sponſalibus celebratis cum perſona incerta, ex Cap. *unico de Sponſalibus*; cum ea ſint Sponſalia rigoroſe dicta.

Quarto, neque ex Sponſalibus conditionatis, niſi purificata conditione, quando evadunt abſoluta, & certa, ut conſtat ex laud. cap. Quare ſi Titius contrahat cum Berta ſub conditione de futuro, & ante purificationem conditionis contrahat cum ſorore Bertæ nova Sponſalia, hæc poſteriora Sponſalia non obligant, quia debet expectari eventus illius conditionis; ſi tamen ante eventum conditionis contraheretur matrimonium cum ſorore Bertæ, illicitum eſſet, ſed validum; quia priora Sponſalia, utpote conditionata, non pepererunt impedimentum publicæ honeſtatis.

Quinto demum ſequitur, quod ſi Titius poſt Sponſalia cum Berta cognoſcat ſororem Bertæ, cum neutra poſſit valide matrimonium contrahere ante diſpenſationem; Non quidem cum Berta, propter impedimentum affinitatis; Neque cum ſorore Bertæ, propter impedimentum publicæ honeſtatis.

III. Præterea ſciendum, hoc impedimentum publicæ honeſtatis oriri etiam ex matrimonio rato, ex cap. *Ad Audientiam de ſponſalibus*; cum hoc tamen diſcrimine, quod Sponſalia inter Titium, & Bertam celebrata dirimant matrimonium cum eorum conſanguineis ſolum in primo gradu; Matrimonium vero ratum dirimat uſque ad quartum gradum. Præterea ex Sponſalibus *quacumque ratione invalidis* non oritur hoc impedimentum, ut habet Trident. ſeſs. 2. cap. 3.; Oritur tamen ex matrimonio rato, etiam invalido, dummodo non invalido ex defectu conſenſus, ut communiter docent cum Bonac. quæſt. 3. punct. 11. contra Navar., & Sà, ut dicemus quæſt. 5. art. ult.; Etenim jus novum Tridentini ſolum abſtulit hoc impedimentum a Sponſalibus invalidis, etiam ex defectu conſenſus, non a matrimonio rato ſic invalido. Utrum autem Sponſalia exterius rite celebrata, ſed invalida ex defectu conſenſus, ſaltem pro foro externo pariant impedimentum publicæ honeſtatis? Negant communius cum Dicaſt. diſp. 7. dub. 29. contra Sanch. diſp. 68. num. 13.; qui putat, hoc impedimentum oriri etiam pro foro interno ex Sponſalibus invalidis ex defectu conſenſus, necnon invalidis ex quocumque alio impedimento occulto; quia quam-

quamvis Tridentinum dixerit, non oriri ex Sponſalibus quacumque ratione invalidis, videtur interpretandum, quod loquatur de Sponſalibus pro foro externo invalidis.

IV. Quæritur nunc primo; An hoc impedimentum ſit perpetuum, ita ut nec per mortem alterius Sponſi, nec per diſſolutionem Sponſalium quomodocumque factam tollatur?

Reſpondeo affirmative cum Sanch. lib. 7. diſp. 68., & aliis communiter ex cap. *Si quis deſponſaverit* 27. *quæſt.* 2. contra Rebel., & Hurt. diſp. 21., & alios apud Dian. part 3. tract. 4. reſol. 222.; qui putant ceſſare hoc impedimentum, quando mutuo conſenſu diſſolvuntur Sponſalia. Ratio doctrinæ eſt, quia finis Eccleſiæ decernentis tale impedimentum eſt decentia, & honeſtas, quæ militant tam poſt mortem alterius Sponſi, quam poſt diſſolutionem Sponſalium; ſive diſſolvantur per cauſam legitimam, ſive mutuo conſenſu.

Neque dicas cum Hurt., Sponſalia mutuo conſenſu diſſoluta ex declaratione Congregationis Cardinalium cenſentur invalida; Atqui Sponſalia invalida ex Tridentino non pariunt hoc impedimentum: ergo nec Sponſalia mutuo conſenſu diſſoluta.

Nam ſenſus Congregationis eſt, quod illa non amplius obligent; non vero quod non fuerint initio valida: Si ergo fuerunt initio valida, & ex Sponſalibus validis tale impedimentum gignitur, jam habetur ex iis tale impedimentum, quamvis non amplius obligent: Sicut nec obligant poſt mortem alterius ſponſi, & tamen impedimentum remanet. Quibus adde cum Bonac. loc. citat. dari de hoc novam declarationem Cardinalium.

V. Quæritur ſecundo; An matrimonium clandeſtinum inter puberes, ubi eſt receptum Tridentinum, æquipolleat ſponſalibus, ita ut ex eo conſurgat impedimentum publicæ honeſtatis?

Reſpondeo, Sanch. lib. 1. diſp. 20., & Hurt. negare; Tum quia Tridentinum irritat talem contractum, & reddit perſonas inhabiles ad ſic contrahendum; tum etiam, quia contractus per verba de præſenti nullam continet promiſſionem de futuro, ne implicite quidem: atqui matrimonium clandeſtinum eſt contractus per verba de præſenti: ergo non continet promiſſionem matrimonii de futuro; atque adeo non æquipollet Sponſalibus, quæ per talem promiſſionem conſtituuntur.

Affirmant tamen verius Con. diſp. 21. dub. 4., Henr., Ledeſm., tum ex declaratione Congregationis Cardinalium; tum etiam quia dum puberes contrahunt matrimonium clandeſtinum, intendunt dare ſibi invicem omne jus, & dominium in mutua corpora ad uſum matrimonii; atque adeo non ſolum jus proximum, quod datur per matrimonium, ſed etiam jus remotum, quod datur per ſponſalia; ergo cum non poſſint dare jus propinquum propter legem Tridentini irritantem contractum, dant ſolum jus remotum, atque adeo contrahunt Sponſalia.

Ad primam rationem in contrarium adductam reſpondetur, Tridentinum irritare talem contractum, inquantum eſt matrimonium, non inquantum eſt ſponſalia; nec reddit perſonas inhabiles ad ſic contrahenda Sponſalia, ſed matrimonium. Ad ſecundam negatur propter rationem adductam, quod contractus per verba de præſenti non contineat implicite promiſſionem de futuro, per quam ſponſalia conſtituuntur.

Ex dictis ſequitur, etiam per matrimonium celebratum inter impuberes haberi vim ſponſalium, atque adeo ex eo gigni impedimentum publicæ honeſtatis, quod etiam concedit Sanch.; quia ſaltem interpretatione juris, ſi non ex natura rei, præſumitur, eos voluiſſe ſe obligare eo modo, quo poterant, atque adeo voluiſſe contrahere ſponſalia, cum non poſſint contrahere matrimonium ſecundum Canones Eccleſiæ.

Porro ubi non eſt receptum Tridentinum, quod irritat matrimonium clandeſtinum, Sponſalia per copulam inter Sponſos ſecutam tranſeunt in matrimonium, ex *cap. Qui De Sponſalibus*, eo quod Eccleſia præſumat affectu maritali, & non fornicario copulari; atque adeo animo matrimonium contrahendi.

VI. Quæritur ultimo; An licita ſint oſcula, amplexus, & tactus non impudici ſponſis?

Reſpondeo, Sanch. lib. 9. diſp. 46. cum Cajet. Navar., Tolet., Fagund., Bonac., Salas, Valent., & aliis apud Dian. part. 2. tract. 17. reſol. 6., & part. 4. tract. 4. reſol. 131. docere probabile eſſe, quod tactus non impudici inter Sponſos excuſentur a culpa mortali, etiamſi intendatur delectatio ſenſitiva, & carnalis, quæ ex illis oritur, dummodo abſit periculum copulæ, aut con-

conſenſus in illam, aut pollutionis. Ratio eſt, quia ſicut matrimonium cohoneſtat copulam; ita Sponſalia, quæ ſunt quædam via, & initium matrimonii, & inchoatio traditionis corporum cohoneſtant ea, quæ ſunt quaſi via, & inchoatio copulæ. Præſertim quia ſic magis fovetur amor in ordine ad matrimonium.

Suar. tamen, Rebel., Hurt. diſp. 10. difficult. 10. cum Perez, & aliis communius, & probabilius docent, eſſe mortale, ſi carnalis, & libidinoſa voluptas intendatur, quæ ſcilicet ſentitur in carne, cum commotione ſpirituum vitalium incitantium ad pollutionem, & dici ſolet delectatio ſenſitiva, & carnalis: Secus vero ſi oſcula fiant in ſignum benevolentiæ, ſecundum conſuetudinem Patriæ, ad fovendum mutuum amorem in ordine ad matrimonium; ita ut, ſi ob talem finem fiant, licita ſint, etiamſi adſit periculum pollutionis, dummodo abſit periculum conſenſus in delectationem veneream: Etenim finis intentus eſt honeſtas, ne ſponſi appareant inurbani; & pollutio, ſi forte ſequitur, eſt præter intentionem. Ratio autem, cur juxta communiorem ſententiam ſint peccata mortalia, non ſolum tactus impudici, (de quibus nemo dubitat) ſed etiam non impudici habiti a Sponſis propter delectationem ſenſualem, ſeu libidinoſam, eſt, quia talis delectatio inſtituta eſt a natura in ordine ad copulam; ergo cum ſponſis non ſit licita copula, nec permittitur delectatio per ſe ad illam ordinata.

Confirmatur primo, quia non aliunde delectatio moroſa de copula præterita in Vidua eſt illicita, niſi quia illa commotio carnis ex delectatione cauſata eſt quædam copula inchoata, quæ viduis eſt illicita, licet fuerit olim licita; atqui etiam ſponſis eſt illicita copula, licet deinde ſit futura licita: ergo ſponſis etiam eſt illicita talis delectatio moroſa. Quamvis autem contractus ſponſalium ſit quoddam veluti matrimonium inchoatum, non per hoc ſequitur, quod ſit licita talis delectatio, quæ eſt copula inchoata. Ratio eſt, quia qui non eſt perfecte Dominus alicujus rei, non poteſt illa re uti, ne imperfecte quidem; Verbi gratia, ille, cui promiſſa eſt donatio, vel venditio vineæ, non poteſt tali vinea uti, ne imperfecte quidem, quouſque donetur, aut vendatur; quia per promiſſionem donationis non habetur dominium perfecte, ſed tantum inchoative: Hoc autem accidit in caſu noſtro; nam per ſponſalia habetur ſolum inchoative jus ad corpus alterius, & ad copulam: ergo non eſt licitus uſus illius, ne inchoative quidem, & conſequenter carnalis delectatio ſponſis eſt illicita.

Confirmatur ſecundo, quia ſponſis de futuro conditionato (videlicet iis, qui contrahunt ſponſalia ſub conditione, verbi gratia, quod Pater conſentiat, quod Papa diſpenſet, &c.) non ſunt licita hujuſmodi oſcula, & delectationes, ex Sanch. lib. 5. diſp. 5., & tamen illa ſponſalia ſunt etiam via, quamvis magis remota, ad matrimonium: ergo neque licita ſunt ſponſis de futuro abſoluto; quamvis hujuſmodi ſponſalia ſint via proximior ad matrimonium.

VII. Ex dictis ſequitur, eodem modo oſcula, & tactus non impudicos eſſe peccatum aut veniale, aut mortale in ſponſis, ac in ſolutis, & in viduis: Et ſolum ſponſis ea permitti ad honeſtum finem, verbi gratia, ad excuſandam inurbanitatem; Conjugibus tamen ſunt etiam licita ad delectationem carnalem, quæ ſit via ad copulam ipſis licitam; Quod ſi delectatio carnalis habeatur in abſentia alterius conjugis, citra periculum pollutionis, eſſet dumtaxat peccatum veniale; quia continet quandam inordinationem, & nimium affectum circa res hujuſmodi, nec poteſt haberi hic & nunc finis, ad quem talis delectatio natura ſua ordinatur, nempe copula, ob abſentiam conjugis, ut notat Con. diſp. 34. dub. 11.: De qubus omnibus etiam infra queſtione ſeptima, articulo quinto ſermo redibit.

QUÆ-

QUÆSTIO II.

De Cauſis diſſolventibus Sponſalia.

POſſunt licite diſſolvi Sponſalia pluribus de cauſis, quæ his verſiculis continentur.

Diſſenſus, *Crimen*, *Fuga*, *Tempus*, *&* *Ordo*, *Secunda*,
Morbus, *&* *Affinis*, *Vox publica*, *Cumque reclamant*.

Primo itaque diſſolvit Sponſalia *Diſſenſus*, ſeu mutuus conſenſus puberum, ſicut diſſolvit quemlibet alium contractum diſſolubilem.

Secundo *Crimen*, ſeu delictum atrox commiſſum ab altero ſponſo diſſolvit Sponſalia ex parte innocentis; Verbi gratia, furtum grave, homicidium, vel aliud, quod grave damnum, aut infamiam pariat: Nec ſolum fornicatio alterius Sponſi poſt Sponſalia, ſive Corporalis, ſive Spiritualis, (ideſt hæreſis?) ſed etiam fornicatio Sponſæ ante Sponſalia, quæ a Sponſo ſit ignorata, necnon ſi Sponſa permittat, ſe ab alio impudice tangi, oſculari, &c. ſimiliter ſponſalia diſſolvit.

Tertio *Fuga*, ſeu Diſceſſus in longinquum, & longa abſentia alterius Sponſi; cenſetur enim hic per fugam ſuo juri renunciare.

Quarto *Tempus*, hoc eſt lapſus temporis præfixi Sponſalibus implendis; liberatur enim ab obligatione is, per quem non ſtetit, ut contractus impleatur.

Quinto *Ordo*, ſeu ſuſceptio Ordinis Sacri, vel ingreſſus alterius in Religionem, aut Votum eam ingrediendi: Immo etiam votum ſimplex Caſtitatis, ut docent Suar., Azor., & alii, cum hoc ſit de meliori bono: Contrarium tamen docent Filliuc., Sanch., Coninch., eo quod Deus non acceptet rem alteri promiſſam, & in alterius præjudicium. Unde in foro externo ſic vovens compellitur vel fidem ſervare, vel ingredi Religionem. Certum tamen eſt, quod per tale votum datur alteri parti jus ad reſcindenda ſponſalia, eo quod vovens cenſeatur juri ſuo renunciare.

Sexto *Secunda*, hoc eſt contrahere ſponſalia, aut matrimonium cum alia ſponſa, dat juſtam cauſam alteri reſcindendi ſponſalia, quamvis ille teneatur ſervare prima ſponſalia, antequam ineat matrimonium cum altera, & poſt initum matrimonium, eo ſoluto, tenetur illa implere, ut docet Pont. contra Sanch. apud Dian. part. 3. tract. 4. reſol. 209.

Septimo *Morbus*, videlicet, ſi ſuperveniat alteri morbus contagioſus, ut lepra, paralyſis, morbus gallicus, aut alia notabilis mutatio; Necnon ſi de novo ea detegantur, quæ ſi a principio cognita fuiſſent, a ſponſalibus deterruiſſent; ut eſt alterius ſævitia, aut morum aſperitas, gravis infamia: Sicut etiam juſtus timor, ne ex matrimonio ſcandala, aut gravia odia naſcantur inter conſanguineos. Pariter, ſi graviter deformetur alter ſponſus, ita ut reddatur ineptus ad ſuum opificium, & ad familiam ſuſtentandam, vel ſi amittat oculum, naſum, &c. præſertim ſponſa: Item magna debita, vel grave periculum morbi, fortunarum, famæ, paupertatis, &c. Similiter ſi ſponſa dotem promiſſam dare non poſſit, aut ſponſus incipiat vagari cum ſponſæ incommodo.

Octavo *Affinis*, hoc eſt, ſi alter ſponſus copulam habeat cum conſanguinea alterius in primo, aut ſecundo gradu; unde oriatur impedimentum dirimens Affinitatis; quamvis teneatur delinquens petere diſpenſationem.

Nono *Vox publica*, de impedimento ſcilicet dirimente, quamvis revera nullum adſit impedimentum; idque ad vitandum ſcandalum.

Ulti-

Ultimo *Quando reclamant*, hoc eſt quando ſponſalia facta ſunt inter impuberes, & alter pubertatem adeptus reclamat, ſeu diſsentit. Quibus adde ignorantiam, metum, & dolum aliquando ſufficientem dare cauſam diſſolvendi ſponſalia; ut mox examinabimus.

ARTICULUS I.

De Mutuo Conſenſu, & de Reclamatione diſsolventibus Sponſalia.

I. Sponſalia Puberum mutuo conſenſu diſſolvuntur, etiamſi ſint jurata intuitu pietatis.

II. Impuberum Sponſalia diſſolvuntur, ſi eorum alter, ſtatim ac ad pubertatem pervenerit, reclamet: Et quidem pro foro externo intra triduum, & coram Judice, aut teſtibus.

III. Probabilius impuberes reclamare poſſunt, cum ad pubertatem deveniunt, etiamſi Sponſalia juramento confirmarint.

IV. Impubeſcentes tamen, qui juramento confirmarunt Sponſalia, cenſuris cogendi ſunt ad matrimonium contrahendum.

V. Quamvis Impuberes poſſint deinde reclamare, non per hoc ſequitur, quod inanis fuerit contractus, & juramentum ante pubertatem.

I. QUæritur primo; An poſſint licite ſponſalia Puberum, etiam jurata, mutuo conſenſu diſſolvi.

Reſpondeo cum communi affirmative; ſicut poteſt quilibet alius contractus mutuo conſenſu, & partium remiſſione diſsolvi: Nam ex Cap. 1. *de Regulis juris*: Res omnis per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, ſi diſsolubilis eſt. Quod ſi alter tantum contrahentium in ſponſalium diſſolutionem conſentiat, quamvis non diſſolvat ſponſalia, nec eximatur ſua obligatione, tamen dat jus alteri ad reſiliendum.

Quod ſi ſponſalia ſint jurata principaliter in amorem Dei, ſeu per modum voti, (ut contingit, quando quis intuitu pietatis contrahit ſponſalia jurata cum paupercula) etiam in tali caſu mutuo conſenſu licite diſſolvuntur ex Leſſ., Con., Sanch. Tum quia juramentum cenſetur factum ſub ea conditione, quod is, in cujus favorem fit, velit acceptare, & nolit cedere juri ſuo: Tum etiam, quia juramentum illud promiſſorium Deus non acceptat, niſi in gratiam partis, cui fit: ergo, parte nolente, Deus jurantem non obligat. Debet tamen pars remittere libere; cum talis remiſſio ſit quædam donatio debiti, quæ debet eſſe libera; Quare, ſi metu incuſſo extorqueatur, non ſufficit ad diſſolvenda ſponſalia: Secus vero ſi ob timorem parentum, vel viri aſperitatem pars remittat; quia talis metus, cum non ſit incuſſus ad extorquendam remiſſionem, non tollit libertatem ſufficientem ad ejus validitatem.

Confirmatur ex Perez; quia ideo Pater poteſt irritare vota omnia etiam perſonalia impuberum, & vota realia puberum minorum, quia poteſt tollere materiam, quæ illi ſubjecta eſt, qua ſublata ceſſat obligatio voti: ergo cum poſſit etiam fœmina, in cujus favorem facta eſt promiſſio jurata, tollere materiam, nimirum remitendo promiſſionem in ſui favorem factam, poterit pariter relaxare juramentum.

Demum quod non ſolum valide, ſed etiam licite poſſint ſponſalia jurata mutuo conſenſu diſſolvi, docet D. Th. in 4. diſt. 24. quæſt. 2. art. 5. dicens, non ſemper eſſe levitatis retractare, quæ prius firmata ſunt, quia incertæ ſunt providentiæ noſtræ. Quare illicite diſſolverentur, ſi ſolum ex levitate, & inconſtantia, vel ex aliqua rixa, non vero ſi rationabili de cauſa id fieret, cum nullo jure prohibeatur.

II. Quæritur ſecundo: Utrum etiam Impuberum Sponſalia mutuo conſenſu ante pubertatem diſſolvi poſſint, an vero expectare debeant tempus pubertatis, ut poſſint reclamare?

Reſpondeo, certum eſſe, quod mutuo conſenſu non diſſolvantur, quamdiu impuberes ſunt; ut conſtat ex cap. *de Illis* 7. *de Deſponſatione Impuberum*: Ubi id ſtatuitur, ne Impuberes levitate ducti iterum, iterumque ſponſalia contrahant, & diſſolvant: Quando vero ad ætatem nubilem, ſeu pubertatis ſponſus devenit, poteſt reclamare, & ſponſalia diſſolvere, ut in eodem capite ſtatuitur in favorem ætatis fragilis: Solum autem pro foro externo requiritur, ut reclamatio fiat coram Judice, vel coram idoneis teſtibus ſtatim, videlicet intra triduum, ut notat Sanch. lib. 1. diſp. 51. *ex lege finali Codice de Judiciis*: alias, ſi

in

in mora fuerit, cenſebitur tacite ſponſalia confirmare: In foro tamen conſcientiæ debet quidem reclamatio fieri ſtatim; Verum ſi quis perveniens ad pubertatem oblitus ſit ſponſalium, vel ignoret ad pubertatem perveniſſe, poteſt ſemper, quandocumque memor erit, reclamare.

III. Difficultas eſt, An, ſi Impuberes ſponſalia juramento confirment, poſſint, parte invita, reclamare, quando ad pubertatem deveniunt? Negant Sanch. loc. citat., & Hurt., quia in Cap. *ex Literis* 10. *de Sponſalibus*, *&* *Matrimoniis*, ſtatuitur, Impubeſcentes, qui ſponſalia contraxerunt, & juramento confirmarunt, cogendos eſſe cenſuris ad matrimonium contrahendum. Sed probabilius affirmant Palud. Pont., Perez diſp. 9. ſect. 2.: Quod etiam Sanch. judicat eſſe probabile. Ratio eſt, quia juramentum additum contractui ſortitur leges contractus, *ex lege finali Codice de non numerata pecunia*; Sed ſponſalia impuberum includunt talem conditionem; ut cum ad pubertatem devenerint, poſſint reſilire: ergo etiam juramentum illis additum.

IV. Ad rationem pro contraria ſententia reſpondetur, in citato textu ſermonem eſſe non de Impuberibus, ſed de Impubeſcentibus, ſeu de iis, qui pubertati ſunt proximi, quando malitia ſupplet ætatem, inter quos, perinde ac inter puberes, validum eſt matrimonium.

V. Dices: Si impuberes, quando ad pubertatem deveniunt, poſſunt ad libitum reſilire, etiam parte invita; ergo tam contractus, quam juramentum fuit vanum.

Reſpondeo, non fuiſſe vanum, quia ex tali contractu obligantur ad non contrahenda ſponſalia cum aliis ante pubertatem, & ex juramento fortius ad id obligantur: Præterea deſerviunt, ut adveniente pubertate, non ſit opus novo contractu, ut ſponſalia præcedentia robur ſuum obtineant. Demum ex iis oritur impedimentum publicæ honeſtatis, quamvis poſſint ad libitum diſſolvi tempore pubertatis.

ARTICULUS II.

De Crimine diſſolvente Sponſalia.

I. Etiam Sponſi, nedum Sponſæ fornicatio dat jus ad reſiliendum a ſponſalibus.

II. Sponſus reſilire poteſt, etiamſi ſponſa turpiter ſe tangi permiſerit, aut ſi deprehendatur ante ſponſalia fornicata fuiſſe. Quandonam ſponſa ſimiliter reſilire poterit?

III. Quid, ſi uterque poſt ſponſalia fornicationem commiſerit?

IV. Si ſponſus conſcius fornicationis ſponſæ ad illam accedit, amittit jus ad reſiliendum.

V. Nec ſolum pro foro externo, ſed etiam pro interno.

I. QUæritur primo; An fornicatio etiamſi ſponſi det jus ſponſæ ad reſiliendum a ſponſalibus?

Reſpondeo affirmative cum communi; Etenim Sanch. diſp. 55. fatetur, nullum reperiſſe Doctorem de hoc dubitantem, quamvis alii alia ratione ducantur. Ratio noſtra eſt hæc: Ideo ſponſa poteſt reſcindere ſponſalia propter fornicationem ſponſi, quia ſponſi fornicatio movet merito ſponſæ rationabilem ſuſpicionem, ſe minus præ altera amari, & poſt matrimonium eſſe poſthabendam, cum videat ſponſum in fervore ſui primi amoris alienis amoribus irretitum; quod valde durum eſt ſponſæ: Præterea periculum ſæpe eſt, quod naſcatur proles communibus ſumptibus alenda: Demum quia in cap. *Quemadmodum* 5. *de Jurejurando* Innoc. III. comparat ſponſalia cum matrimonio in libertate dimittendi alterum ſponſum propter fornicationem. Quare ſicut æque uterque conjux poteſt alterum dimittere quoad torum propter fornicationem; ita æque uterque ſponſus ex mente Pontificis poteſt dimittere alterum propter fornicationem; cum uterque eodem modo reddatur ſuſpectus de fide in poſterum ſervanda. Propterea in juramento præſtito ratione ſponſalium ſubintelligitur tacite conditio. Niſi alter contra regulam deſponſationis operetur; ut colligitur ex textu laudato.

II. Docent tamen Sanch., Henr., & alii contra Armil., & Tabien., quod ſponſus poſſit etiam reſilire, ſi ſponſa invita compellatur ad fornicandum, aut ſi permittat ſe turpiter tangi, aut ſi fornicatio illius præcedens ſponſalia deprehendatur poſt ſponſalia, aut ſi vidua putata honeſta poſt ſponſalia deprehendatur fuiſſe inhoneſta: Et ratio eſt, quia probro habetur ducere talem ſponſam; Si tamen ea accidant ſponſo, Con., & Sanch. lib. 1. diſp. 25. negant poſſe ſponſam reſilire, cum id non ſit dedecus ſponſæ; excipe tamen, niſi ſponſus deprehendatur frequenter lapſus cum diverſis, & infamibus mulieribus; quia ex hoc redderetur ipſe infamis, & poſſent ab eo ſimilia poſt conjugium time-

meri: excipe etiam, ſi ex fornicatione ſponſi haberentur filii; quia hoc etiam notabiliter difficilem redderet ſtatum matrimonii.

III. Quæritur ſecundo; An poſsit uterque ſponſus ſponſalia reſcindere, ſi uterque poſt ſponſalia fornicationem commiſit?

Reſpondeo, Sanch., Henr., & Con. putare, quod in tali caſu ſolus ſponſus poſſit reſilire, quia fornicatio ſponſæ eſt multo turpior, vilior, & periculoſior. Verum probabilius Bonac., & Palud. docent, quod neuter poſſit reſilire. Ratio eſt, quia Innoc. III., ut diximus, comparat ſponſalia cum matrimonio in libertate dimittendi ſponſam: Ergo ſicuti ſi uterque conjux adulteretur, neuter poteſt ab altero quoad torum ſeparari, quamvis ignominioſius ſit adulterium fœminæ, quam viri; ita pariter ſi uterque ſponſus fornicetur, neuter poterit ſponſalia dirimere, quamvis fornicatio ſponſæ ſit turpior. Et ratio a priori eſt, quia cum utraque fornicatio det æque alteri jus ſufficiens ad reſiliendum, idcirco utroque fornicante, delicta utriuſque quantum ad hunc effectum paria ſunt; & conſequenter dari poteſt mutua, & juſta compenſatio.

IV. Quæritur tertio; An ſponſus habens jus ad diſſolvenda ſponſalia propter ſponſæ fornicationem, amittat tale jus, ſi ad illam accedat?

Reſpondeo cum communi, quod ſi non erat conſcius fornicationis, quando acceſſit ad ſponſam, tale jus non amittat; ſecus vero ſi erat conſcius. Ratio eſt, quia ſicuti maritus conſcius adulterii uxoris, ſi ad illam accedat, amittit jus petendi divortium; ita Sponſus amittit jus reſiliendi a ſponſalibus; ſiquidem in hoc, ut diximus, maritus, & Sponſus æquiparantur.

V. Perez tamen cenſet, quod ſi Sponſus accedat ad Sponſam poſt fornicationem, vel maritus ad uxorem adulteram ſine animo renunciandi ſuo juri, illud non amittat in foro conſcientiæ, etiamſi amittat pro foro externo, eo quod cenſeatur per copulam confirmare Sponſalia; ſed communiter impugnatur, quia copula in tali caſu de ſe eſt manifeſtativa animi renunciantis proprio juri; cum autem talis contractus ſit oneroſus, & Sponſa faciens copiam ſui corporis bona fide procedat, habet jus, ne decipiatur; unde non licet Sponſo non habere animum confirmandi contractum ſponſalitium: Ad eum modum, quo ficte promittens alicui matrimonium, ſi ab ea copulam obtineat, obligatur eam ducere, ac ſi ſerio id promiſiſſet: Et eodem pacto maritus conſcius adulterii conjugis, ſi ad illam accedat, cenſetur renunciare juri ſuo; unde non poteſt amplius petere divortium.

ARTICULUS III.

De Fuga, ſeu longa abſentia Sponſorum, ac de Tempore Matrimonii elapſo.

I. Poteſt Sponſa reſilire a Sponſalibus, ſi Sponſus diſceſſerit, nec ſit ſpes, quod brevi ſit rediturus.

II. Jus civile obligans Sponſam ad expectandum per biennium, ſi Sponſus ſit intra Provinciam, & per triennium, ſi ſit extra illam, non obligat Chriſtifideles. Et quare?

III. Bifariam poteſt in Sponſalibus præfigi terminus ad matrimonium contrahendum. Si ita præfigatur, ut poſt elapſum terminum ceſſet obligatio, eo elapſo, poterunt ſtatim Sponſalia diſſolvi; ſecus vero ſi obligatio non ceſſet, dummodo mora non ſit diuturna.

IV. Ut tamen poſſint Sponſalia diſſolvi ratione moræ, debet moneri qui eſt in tali mora, ut intra præfixum tempus matrimonium contrahat ſub interminatione reſcindendi Sponſalia.

I. QUæritur primo; An quando Sponſus abſque Sponſæ conſenſu diſcedit in partes remotas animo redeundi, habeat Sponſa jus ad reſiliendum a Sponſalibus, ſi non ſit ſpes celeris reditus?

Reſpondeo, certum eſſe, quod, ſi reditus ſponſi ſit difficili, habeat Sponſa jus ad reſiliendum a Sponſalibus; quia in tali caſu & Sponſus cenſetur ſuo juri renunciare, & res promiſſa cenſetur notabiliter mutata; unde ceſſat obligatio Sponſalium: Si vero regreſſus non eſt difficilis, ſed non eſt ſpes, quod brevi Sponſus ſit rediturus, multi cum Sylveſt., Covar., & aliis apud Sanch. diſp. 54. docent, teneri Sponſam expectare, non ſolum ſi ob cauſam neceſſariam Sponſus diſceſſerit, *Ex lege Sæpe ff. de Sponſalibus*; ſed etiam ſi ob cauſam voluntariam, dummodo juſtam: Præſertim quia jus civile præſcribit, ut ſponſus, qui extra Provinciam eſt, expecte-

ctetur à Sponſa per tres annos; & ſi in Provincia ſit, expectetur per biennium, *leg. 2. de Repudiis*; hæc autem lex civilis videtur ſervanda, cum a jure canonico non ſit abrogata; Nam in *Cap. Cum de Illis 5. de Sponſal., & Matrimon.* Jus canonicum ſolum ſtatuit; ut liberum ſit Sponſæ a Sponſalibus reſilire, quando Sponſus ad partes remotas ſe transfert, videlicet, ut notat Abbas, mutando domicilium, & animo non redeundi.

Verum Sanch., Hurt., Bonac. quæſt. 1. punct. 6., Perez, & alii communiter docent, quod Sponſa poſſit licite reſilire, ſi non ſit ſpes proximi reditus. Ratio eſt, quia eo ipſo, quod Sponſus voluntarie tam longe recedit, & abſque ſpe celeris reditus, cenſetur juri ſuo renunciaſſe, & notabiliter fregiſſe fidem: Nec putandum eſt, Sponſam ſe obligaſſe ad tam diuturne expectandum; cum hoc ſit illi nimis grave, & oneroſum.

II. Addit Hurt., quod diſpoſitio juris civilis expectandi biennium, ſi Sponſus ſit intra Provinciam, & triennium, ſi ſit extra illam, non habeat locum in Sponſalibus baptizatorum, atque adeo eos non obliget. Ratio eſt, quia contractus Sponſalium inter baptizatos habet pro objecto, & materia contractum matrimonii elevatum a Chriſto Domino ad rationem Sacramenti; atque adeo ejus materia eſt ſpiritualis, non ſubdita juri civili; quod tunc ſolum in his caſibus obligat, quando per jus canonicum approbatur, non vero quando non reprobatur. Quare cum diſpoſitio juris civilis adducta per jus canonicum non approbetur, poterit Sponſa, non expectato biennio, aut triennio, ſtatim reſilire; ſive cauſa diſceſſus fuerit voluntaria, ſive etiam neceſſaria, ut docet Perez ſect. 9. contra Bonac., qui putat, legitime impedito tempus non currere, ex *lege prima de Annuali Exceptione*.

III. Quæritur ſecundo; An liceat ſtatim a Sponſalibus reſilire, quandocumque elapſum eſt tempus in Sponſalibus præfixum ad contrahendum matrimonium?

Reſpondeo, dupliciter poſſe talem terminum præfigi. Primo ita ut ante illum non ſit obligatio contrahendi matrimonium, & poſt illum ſtatim obligatio conſurgat; ut ſi promittatur matrimonium poſt annum. Secundo, ita ut ante illum ſit obligatio contrahendi matrimonium, & poſt illum obligatio ceſſet; ut ſi promittatur matrimonium contrahendum ante finem anni. In ſecundo caſu per lapſum temporis præfixi diſſolvuntur ſponſalia etiam jurata: In primo vero caſu non diſſolvuntur; atque adeo tenetur uterque matrimonium contrahere, ſtatim ac commode fieri poteſt. Si tamen unius mora tanta eſt, ut juxta prudentis arbitrium cenſeatur, vel illum Sponſalibus renunciaſſe, aut peccaſſe mortaliter contra fidem datam, vel alterum non ſe obligaſſe cum tanta mora, in tali caſu qui eſt innoxius, habet jus ad Sponſalia diſſolvenda: Frangenti enim fidem non tenetur fidem ſervare, *ex lege ſi convenerit 14. ff. pro Socio*.

IV. Eſt autem neceſſe, ut is, qui in mora fuit, moneatur, idque ſub interminatione reſiliendi, niſi intra certum tempus ſtet promiſſis, quia aliter non ſatis conſtat, eum eſſe in mora culpabiliter: poteſt enim habere juſtum impedimentum, aut forte cogitare partem aliam in mora conſentire, dum non urget.

Quod ſi Sponſalia nullo præfixo termino iis adimplendis ſint contracta, neuter tenetur ſtatim adimplere, ſed ſolum quando alter requirit, ſi commode poteſt: Etenim hoc generale eſt cuilibet debito abſque diei præfixione, quod debitor ſolum teneatur ſolvere, quando eſt requiſitus a creditore, niſi forte ob verecundiam, vel ob metum, aut impotentiam, vel oblivionem non petat. Et ratio eſt, quia quando creditor novit debitum, & poteſt commode illud petere, ſi non petit, cenſetur dilationi conſentire. Ita Sanch. diſp. 25., Perez, Guttier., Bonac. quæſt. 5. punct. 6.

ARTICULUS IV.

De Suſceptione Ordinis Sacri, ac de Voto Caſtitatis, aut Religionis.

I. Sponſalia diſſolvuntur per Profeſſionem Religioſam, ac per Vota ſimplicia in Religione approbata, puta in Societate Jeſu.
II. Invita parte, poſſunt Sponſi Religionem ingredi, & quidem etiam poſt matrimonium ratum; ſi tamen id fiat bona fide.
III. Votum etiam caſtitatis dirimit Sponſalia ſubſequentia. Et ſuſceptio Ordinis Sacri dirimit etiam Sponſalia præcedentia.
IV. Probabilius diſſolvi poſſunt Sponſalia, ſtatim ac quis Novitiatum ingreditur.
V. Qui juramento confirmavit Sponſalia, poterit Religionem ingredi, non celebrato prius matrimonio.
VI. Nequit tamen Religionem ingredi, qui poſt Spon-

Sponſalia obtinuit a Sponſa copulam ſub ſpe matrimonii.

VII. Votum profitendi in Religione dirimit Sponſalia etiam præcedentia. At votum ingrediendi Religionem, vel ſuſcipiendi Ordines Sacros, vel votum caſtitatis ſolum Sponſalia ſubſequentia dirimit.

VIII. Quod ſi vota iſthæc emittantur poſt ſponſalia, alter remanet liber; ſed vovens probabilius remanet ligatus a Sponſalibus.

I. PRimo certum eſt, Sponſalia diſſolvi per profeſſionem in Religione approbata; Sicut etiam matrimonium ratum, ex *cap. 2. de Converſione Conjugatorum.*

Secundo certum eſt, per vota ſimplicia facta in Religione approbata, Verbi gratia in Societate Jeſu, diſſolvi ſponſalia, ut ex Bullis Pontificiis conſtat. Et ratio eſt, quia per ea vota homo conſtituitur vere Religioſus, & ſic inhabilis ad contrahendum matrimonium. Quod ſi matrimonium ſit contractum, per ea vota non diſſolvitur, & conſequenter tenetur ad illud, niſi profeſſionem faciat, antequam conſummet; Etenim matrimonium ratum dumtaxat per profeſſionem diſſolvitur, ex Cap. *Verum de Converſione conjugatorum.*

II. Tertio certum eſt, poſſe Sponſos, invita parte, Religionem ingredi, & illam vovere. Non eſt tamen licitum per ſe loquendo matrimonium contrahere cum animo ingrediendi Religionem, antequam illud conſummetur, ut docet Sanch. diſp. 43. cum aliis contra nonnullos. Et ratio eſt, quia Eccleſia dum concedit bimeſtre ad deliberandum de ſtatu eligendo, non concedit hoc, ut fiat in præjudicium tertii; ſed bona fide.

Quarto, Sponſalia diſſolvi per hoc, quod alter Sponſus voveat Religionem; Etenim ſtatus matrimonialis poſt tale votum redditur abſolute illicitus.

III. Quinto, Votum caſtitatis dirimere Sponſalia ſubſequentia; etenim illicitus pariter inter eos eſt ſtatus matrimonialis; Et quia talis ſtatus ratione voti eſt illicitus, pariter videtur regulariter illicitus contractus matrimonialis, quia incommodus, & periculoſus. Utrum autem votum caſtitatis dirimat etiam Sponſalia præcedentia, ſicut dirimit votum Religionis? dicemus inferius.

Ultimo certum eſt, Suſceptionem Ordinis Sacri, non vero Ordinum minorum, dirimere tam Sponſalia ſubſequentia, quam antecedentia, ex *cap. 1., & 2. de Clericis Conjugatis*; Et ratio eſt, quia ſuſcipiens Ordines Sacros redditur incapax matrimonii contrahendi.

IV. Quæritur nunc primo, An diſſolvantur Sponſalia per ſolum ingreſſum in Religionem, non expectata profeſſione?

Reſpondeo, multos cum Palud. Vera-Crux, & aliis negare; quia qui Religionem ingreditur, non cedit juri ſuo, ſed vult experiri in novitiatu, an ſibi expediat profiteri, vel nubere. Sanch. tamen lib. 1. diſp. 41., Mærat., Tolet. affirmant, ex parte utriuſque Sponſalia dirimi. Ratio eſt, quia ſicuti ſe habent Sponſalia ad matrimonium, ita novitiatus ad profeſſionem; ſed profeſſio diſſolvit matrimonium ratum: ergo novitiatus, ſeu ingreſſus in Religionem diſſolvit Sponſalia ex parte utriuſque. Tertia ſententia communior, & probabilior eſt Con., Rebel., Perez, Henr. docentium, diſſolvi Sponſalia ex parte manentis in Seculo, non ex parte ingredientis Religionem. Ratio eſt, quia nullo jure diſſolvuntur Sponſalia per ingreſſum in Religionem: Quamvis enim per profeſſionem diſſolvatur matrimonium ratum, non per hoc valet inferre, quod per novitiatum diſſolvantur Sponſalia; quia argumentum a pari in iis, quæ pendent a jure poſitivo, non concludit; & conſequenter Sponſalia non diſſolvuntur ex parte ingredientis Religionem: Contra vero qui remanſit in ſæculo, non tenetur ſtare Sponſalibus; eo quod in re promiſſa facta ſit notabilis mutatio per ingreſſum alterius in Religionem; etenim dedecori ducitur nubere cum eo, qui fuit Monachus.

V. Dubium eſt, An ſi Sponſalia ſint jurata, poſſit alter Religionem ingredi, non celebrato prius matrimonio? Sanch. loc. cit. cum communi docet, vi juramenti non obligari ad contrahendum matrimonium ante ingreſſum in Religionem, ex ratione ſæpius repetita, quod juramentum additum contractui ſequitur naturam, & conditiones contractus; quia acceſſorium ſequitur ſuum principale, *ex Capite Quemadmodum de Jurejurando*; Sed Sponſalitius contractus per ſe loquendo non obligat ad contrahendum matrimonium ante ingreſſum in Religionem: Ergo nec juramentum confirmans talem contractum.

Neque dicas, Alexandrum III. *in Cap. Commiſſum de Sponſalibus* reſpondiſſe, quod tutius ſit, religione juramenti ſervata, prius

prius contrahere matrimonium, & poſtea ad Religionem migrare ante conſummationem. Nam varii ad hoc varia. Equidem cum Suar. dico, Pontificem locutum eſſe de eo, qui nondum firmo animo ſtatuerat ingredi Religionem, & interim habebatur tempus biennii, intra quod promiſerat matrimonium contrahere.

VI. Dubium etiam eſt, An poſſit Religionem ingredi, qui contraxit Sponſalia, & ſub ſpe matrimonii a Virgine, vel honeſta Vidua copulam obtinuit? Communiter cum Sanch., Leſs., Con. negant, etiamſi ille voverit ingredi Religionem; quia magis prævalet obligatio orta in tali caſu ex juſtitia, quam obligatio orta ex voto. Emiſſio enim voti, & ejuſdem adimpletio eſt actus liberalitatis; non poſſumus autem eſſe liberales aut Deo, aut hominibus cum injuria alterius: Exempli gratia, non poſſumus dare eleemoſynam, quam voveramus, ſi dando eleemoſynam non poſſimus ſatisfacere debito ex juſtitia: ergo cum in caſu noſtro ex juſtitia ille teneatur ad matrimonium, non poteſt ingredi Religionem, quamvis illam voverit.

VII. Quæritur ſecundo; An votum ingrediendi Religionem, vel caſtitatis, vel ſuſcipiendi Ordines Sacros dirimat Sponſalia, ſicut dirimit votum profitendi in Religione?

Reſpondeo, & dico primo, votum ingrediendi Religionem, necnon votum caſtitatis, & ſuſcipiendi Ordines Sacros, ſi antecedat Sponſalia, illa, etiamſi jurata, dirimit; non ſecus ac votum profitendi in Religione, *ex cap. Rurſus, Qui Clerici*. Ratio eſt, quia promiſſio Sponſalium poſt illud votum eſt promiſſio de re illicita, & idcirco non obligat.

VIII. Dico ſecundo; ſi quis voveat caſtitatem poſt Sponſalia, alter remanet liber a Sponſalibus præcedentibus. Ratio eſt, quia in re promiſſa habetur mutatio notabilis; grave enim onus eſt contrahere matrimonium cum eo, qui non poteſt petere debitum. Verum ipſe vovens probabilius manet ligatus Sponſalibus, ut docent Sanch., Hurt., Con. contra Suar., Vaſq., Pontium. Ratio eſt, quia Deus non acceptat promiſſionem rei jam alteri promiſſæ, & ab eo acceptatæ: Verbi gratia, ſi promiſiſti dare centum Petro, & ille acceptavit, non poteris vovere dare illa pauperibus, nec tale votum acceptatur a Deo: ergo ſi per Sponſalia promiſiſti corpus alteri, non poteris illud ipſum Deo vovere.

Neque dicas, in Sponſalibus ſubintelligi illam conditionem, videlicet, niſi perfectiorem ſtatum elegero. Nam hoc eſt falſum: ſi enim ea ſubintelligeretur conditio, quilibet licite poſſet poſt Sponſalia non nubere, quia ſtatus cælibatus eſt perfectior. Quare in Sponſalibus illa tantum conditio ſubintelligitur, Niſi profeſſionem religioſam elegero; quia hoc in jure decretum eſt.

Neque dicas ſecundo; Promiſſum non infringit, qui illud commutat in melius, ex cap. *Pervenit de Jurejurando*; atqui melius eſt caſtitatem ſervare, quam nubere; ergo qui promiſit nuptias, & deinde vovet caſtitatem, non infringit promiſſum, ſi ſervat votum: Nam ſenſus textus adducti eſt, non infringi promiſſum, ſi illud commutetur in id, quod ſit melius eidem promiſſario: Dat exemplum Gloſſa: Si juraſti ire ultra mare peregrinationis cauſa, & hoc omiſſo, religionem ingrederis, non frangis juramentum: Contra tamen, ſi promiſiſti centum Petro, & ille acceptavit, non potes ea dare pauperibus; quia quamvis ſit melius dare centum pauperibus, quam Petro; at non eſt melius ipſi Petro promiſſario.

Quod diximus de voto ſimplici caſtitatis, dicendum etiam eſt de voto ſuſcipiendi Ordines Sacros, & de voto ingrediendi Religionem; Si enim tale votum præcedat Sponſalia, illa dirimit, ut diximus; quia per Sponſalia promitteretur res illicita. Quod ſi tale votum conſequatur Sponſalia, illa non diſſolvit ex parte voventis.

Neque dicas: Votum profitendi in Religione emiſſum poſt Sponſalia illa dirimit ex parte utriuſque; ergo etiam votum ſuſcipiendi Ordines Sacros: Siquidem tam in profeſſione religioſa, quam in ſuſceptione Ordinis Sacri emittitur votum caſtitatis ſolemne dirimens matrimonium, quod contraheretur. Negatur enim conſequentia. Et diſparitas eſt, quia prius votum eſt de re licita, & obligat, cum in jure permittatur poſt Sponſalia profiteri in Religione: At ſecundum votum eſt de re illicita, atque adeo non obligat; cum in jure non permittatur poſt Sponſalia ſuſcipere Ordines Sacros.

A R-

ARTICULUS V.

Quomodo matrimonium, vel Sponſalia ſubſequentia dirimant priora?

I. Sponſalia poſteriora, cum ſint irrita, non pariunt impedimentum publicæ honeſtatis; Sed dant alteri Sponſo jus ad reſiliendum.

II. Qui poſt Sponſalia cum Berta contrahit matrimonium cum Tereſia, hac mortua, probabilius tenetur illam ducere.

III. Qui poſt priora Sponſalia cum Berta contraxit poſteriora cum Tereſia, a qua ignara priorum Sponſalium obtinuit etiam copulam, videtur teneri ducere Bertam, & damnum Tereſiæ alia via compenſare.

IV. Sed probabilius tenetur ducere Tereſiam, quæ damnum paſſa eſt, & ſui corporis uſum tradidit.

I. CErtum eſt primo, quod ſi Titius poſt Sponſalia cum Berta contrahat matrimonium cum Tereſia, dirimantur præcedentia Sponſalia; cum impoſſibile ſit contrahere cum Berta novum matrimonium.

Certum eſt ſecundo, per ſecunda ſponſalia, etiamſi jurata, non diſſolvi priora; Etenim ſecunda ſunt de re illicita, & ideo nullius momenti, & invalida; ita ut non pariant impedimentum publicæ honeſtatis, ex *cap. Unico de Sponſalibus, & matrimoniis in 6.*

Certum eſt tertio, ſponſum contrahentem ſecunda ſponſalia dare ſponſæ ſufficientem cauſam, ut licite a ſponſalibus reſiliat, cum ipſe prior fidem fregerit.

II. Quæritur nunc primo; An ſponſus, qui cum ſecunda fœmina contraxit matrimonium, ea mortua, teneatur ducere primam, cum qua prius ſponſalia contraxerat?

Reſpondeo, Sanch. lib. 1. diſp. 48., Henr., Palud. negare, etiamſi priora ſponſalia fuerint jurata. Primo, quia per matrimonium ſubſequens extinguitur obligatio priorum ſponſalium; obligatio autem ſemel extincta non reviviſcit, ex *cap. Quævis de Conſecratione*. Secundo, quia quando ſecunda obligatio fortior ſupervenit priori, extinguit omnino illam, ſi ſint ejuſdem rationis: Exempli gratia, profeſſio facta in Religione laxiori extinguit votum Religionis ſtrictioris; quia profeſſio eſt vinculum fortius, quam votum, (ſicut vinculum matrimonii eſt fortius vinculo ſponſalium) & ſunt ejuſdem rationis.

Verum Con., Hurt., Perez, & alii apud Dian. part. 3. tract. 4. reſol. 209. probabilius affirmant; tum quia videtur iniquum, quod quis per injuriam tollat alteri jus ſuum, ſeque ab ejus obligatione eximat; quod accideret in caſu noſtro: Tum etiam quia obligatio ſemel contracta per impedimentum ſuperveniens ſopitur, non extinguitur; ut patet in eo, qui poſt votum Religionis nupſit; tenetur enim, mortua uxore, Religionem ingredi.

Neque dicas cum Sanch. in hoc caſu obligationes voti, & matrimonii eſſe diverſæ rationis: contra vero in caſu noſtro obligationes ſponſalium, & matrimonii eſſe ejuſdem rationis: Nam doctrina data eſt univerſim vera, etiam quando obligationes ſunt ejuſdem rationis, ut patet; quia ſi ego equum vendidi Petro, ac deinde illum eundem vendidi, & tradidi Titio, ſopitur, non extinguitur illa prior obligatio; Nam ſi hæc ſecunda venditio diſſolvatur, & Titius reſtituat mihi equum, teneor illum tradere Petro propter obligationem contractam in prima venditione.

Ad primum itaque argumentum Thomæ Sanch. reſpondetur, obligationem priorum ſponſalium non extingui per matrimonium ſubſequens, ſed ſopiri. Ad ſecundum reſpondetur, idcirco profeſſionem in Religione laxiori extinguere votum religionis ſtrictioris, quia hoc ex particulari juris conſtitutione ſtatutum eſt ad pacem monaſteriorum, & profitentium: Quare non debet trahi ad ſimile; præſertim quando agitur de præjudicio juris alieni.

III. Quæritur ſecundo; An priora ſponſalia diſſolvantur per poſteriora, ſi ſequatur copula cum ſecunda fœmina omnino ignara priorum ſponſalium?

Reſpondeo, certum eſſe, quod ante Trident. priora ſponſalia diſſolvebantur; quia ſecunda per copulam tranſibant in matrimonium: nunc vero poſt Trident. Sanch., Hurt., & alii docent, debere ducere priorem ſponſam in caſu adducto, etiamſi ſecunda ſit ignara, nedum ſi ſit conſcia priorum ſponſalium; Etenim ſecunda ſponſalia non poſſunt prioribus derogare. Et ratio a priori videtur eſſe, quia non tenetur ducere ſecundam; neque ratione promiſſionis, quippe quæ fuit de re illicita; neque ratione damni illati, quia huic da-

mno ſatisfieri poteſt conſtitutione dotis, aut alia via.

IV. Alii tamen cum Con. dub. 4. verius docent, debere ducere ſecundam, cum qua habuit copulam; Primo, quia ex *lege Quoties Codice de rei vindicatione*, res uni vendita, & deinde alteri vendita, & tradita huic debetur; atqui in ſecundis ſponſalibus, quamvis non traditum ſit dominium corporum, traditus tamen eſt uſus per copulam; ergo quamvis ſecunda ſponſalia non obligent ratione promiſſionis, obligant tamen ratione talis promiſſionis. Secundo, quia ſicuti qui poſt votum religionis obtinuit copulam ab aliqua honeſta fœmina ſub ſpe matrimonii, tenetur illam ducere; & non poteſt ingredi religionem, ut diximus quæſt. 1. art. 1. ita in caſu noſtro: Non enim magis obligat vinculum priorum ſponſalium, quamvis ſit vinculum juſtitiæ, quam vinculum voti, ut docet Suar. lib. 4. de Voto cap. 3. Quod ex eo patet, quia gravius peccat, qui in eadem materia peccat contra votum, quam qui peccat contra juſtitiam; Verbi gratia, gravius eſt peccatum religioſi proprietarii, quam ſit peccatum furis. Tertio, quia quando duo contendunt, alter de lucro acquirendo, alter vero de damno vitando, huic potius favendum; atqui ſecunda fœmina niſi nubat, damnum patitur, prior vero lucrum non acquirit: ergo illi favendum, poſito quod priorum ſponſalium non fuerit conſcia, & bona fide ſe obligarit ad matrimonium, offerendo etiam uſum corporis.

Ad rationem itaque in contrarium reſpondetur, debere ſponſum ducere ſecundam, non præciſe ratione promiſſionis, ſed ex eo, quod ex parte tradita ſit res promiſſa, cum traditus ſit per copulam uſus corporum; quamvis non dominium, quod traditur per matrimonium.

ARTICULUS VI.

De Morbo, aut ſimili vitio diſſolvente Sponſalia.

I. Cauſa ſufficiens ad Sponſalia etiam jurata diſſolvenda eſt notabilis morbus, aut deformitas, vel quid ſimile ſuperveniens, aut ſi de novo deprehendatur.

II. Quid ſi uterque Sponſus in paupertatem incidat?

III. Diſſolvi poſſunt Sponſalia etiam jurata, ſi quid de novo accidat, quod ſi ab initio exiſteret, Sponſalia impediret.

IV. Hinc qui ſpe futuri matrimonii copulam extorquet a Berta, non tenetur illam ducere, ſuperveniente notabili mutatione.

I. Certum eſt, quod non ſolum morbus, ſed etiam quælibet alia notabilis mutatio ſuperveniens ſponſalibus ſufficiat ad illa etiam jurata diſſolvenda. Ratio eſt, quia promiſſio, & juramentum non obligant ultra intentionem promittentis, & jurantis; hic autem non cenſetur habere intentionem promittendi, facta notabili rerum mutatione, quæ ſcilicet præcognita merito communiter averteret homines prudentes talis conditionis a contrahendis ſponſalibus.

Hinc ſequitur primo, Sponſum non teneri ad matrimonium, ſi poſt ſponſalia alter incidit in lepram, amiſit naſum, aut notabiliter deformis factus ſit. Secundo, ſi ſuperveniat notabilis alterius aſperitas, & ſævitia. Tertio, ſi poſt ſponſalia morum mutatio facta ſit, ita ut appareat alter valde deditus vitiis, aut ſi damnatus ſit alicujus turpis criminis, puta furti. Quarto, ſi ſuperveniant, aut timeantur graves inimicitiæ inter conſanguineos ratione matrimonii. Quinto, ſi parentes renuant dare dotem promiſſam.

II. Similiter ſi notabilis paupertas alteri ſuperveniat; Immo ſi uterque incidat in paupertatem, puto cum Rebel. contra Bonac., quod poſſit etiam uterque reſilire, quia onus futuri matrimonii redditur longe difficilius. Si tamen alteri poſt ſponſalia ſuperveniant plurimæ divitiæ, exiſtimo etiam cum Hurt. contra Sanch., & Bonac., quod poſſit pariter reſilire; cum hæc ſit etiam notabilis mutatio, qua prævisa is non contraxiſſet; Eſto verum ſit, quod non ſit deceptus in conditione alterius.

III. Demum ſufficiens caput ad diſſolvenda ſponſalia, etiam jurata, eſt quodcumque notabile accidat, quod in principio exiſtens impediret ea contrahi, ut communiter docent: Et ratio ulterior eſt, quia contractus ſponſalitius non eſt perfectus, ſed inchoatus, factus non pro re accepta, ſed pro re accipienda, & quæ non accipitur, ſi diſſolvatur contractus; unde tacite in contractu ſponſalitio ſubintelligitur, quod ſi ſuperveniat notabilis mutatio, ob quam impletio ſponſalium fiat notabiliter oneroſior, reſilire poſſit is, cui id accidit. Quibus adde, ex *lege Obligatione generali ff. de pignore*, quod in generali,

rali, ſeu ſimplici obligatione non contineantur ea, de quibus veroſimiliter non eſt cogitatum. Et *cap. Veniens 16. de jurejurando* notat Gloſſa, quod juramentum non extendatur ad illa, de quibus non eſt cogitatum.

IV. Ex quibus ſequitur, quod ſi ſponſus copulam extorqueat ſub ſpe futuri matrimonii, & deinde notabilis mutatio superveniat, tunc ſatis ſit damnum illatum compenſare; quia promiſſio in iis ſponſalibus cenſetur pariter facta ſub ea implicita conditione, quod notabilis mutatio non accidat.

ARTICULUS VII.

De Affinitate, ſeu Impedimento Juris ſuperveniente; Ac de Voce publica, ſeu fama de Impedimento.

I. Sponſalia diſſolvuntur per quodcumque impedimentum dirimens, quod ſuperveniat.

II. Qui culpa ſua fuit cauſa talis impedimenti, puta affinitatis, tenetur ad matrimonium, ſi alter innocens obtineat diſpenſationem.

III. Immo qui fuit cauſa impedimenti tenetur ipſe diſpenſationem petere; præſertim ſi advertit, quod culpa ſua impedimentum contrahatur.

IV. Fama certa de impedimento dirimente ſatis eſt ad ſponſalia diſſolvenda, etiam jurata; non ſecus ac teſtimonium unius fide digni: Quod tamen non ſufficit ad diſſolvendum matrimonium.

V. Præter famam requiritur Perſona gravis, non quæ deponat impedimentum, ſed quæ denunciet famam.

VI. Solus rumor (qui habetur per hoc, quod minor pars viciniæ impedimentum acclamet) non ſatis eſt ad diſſolvenda Sponſalia.

I. INdubitatum eſt, irritare Sponſalia præcedentia quodlibet ſuperveniens impedimentum dirimens matrimonium; ut eſt ſuſceptio Ordinis Sacri, Impotentia, Affinitas, quæ contrahitur per hoc, quod ſponſus habeat copulam cum conſanguinea ſponſæ in primo, aut ſecundo gradu, vel e contra. Ratio eſt, quia poſito eo impedimento, matrimonium promiſſum contrahi non poteſt abſque diſpenſatione.

II. Notandum tamen, quod qui fuit cauſa talis impedimenti ex ſuo peccato non debeat ullum commodum reportare; unde quantum eſt ex ſe, tenetur ad matrimonium obtenta ab altero diſpenſatione.

Quæritur nunc, An Sponſus, qui poſt Sponſalia contraxit impedimentum affinitatis, teneatur impetrare diſpenſationem, parte id exigente?

III. Reſpondeo, Sanch. diſp. 56., Con., Bonac. docere, quod teneatur, ſi abſque notabili incommodo illam poteſt obtinere. Ratio eſt, quia ſponſa habens jus ad matrimonium habet jus, ne injuſte impediatur; ergo ſponſus injuſte impediens tenetur ex juſtitia tollere impedimentum obtinendo diſpenſationem; Si tamen poſſit abſque notabili incommodo, quia ex vi ſponſalium non cenſetur ſponſus ſe obligaſſe ad procurandum matrimonium per media ardua, & difficilia.

Putat tamen Hurt. diſp. 2. difficult. 12., quod non teneatur ſponſus petere diſpenſationem, ſi quando dedit cauſam impedimento, peccando cum conſanguinea ſponſæ, non advertit contrahi impedimentum. Ratio eſt, quia tunc non damnificavit libere, & qui non damnificat libere, non tenetur ad ſatisfaciendum; cum in tali caſu damnum computetur tamquam fortuitum, ut docent Doctores in materia de Reſtitutione: Sicuti ſi Clericus, verbi gratia, in venatione prohibita occidat hominem, quem putat eſſe feram, non tenetur ad reſtitutionem; idque etiamſi eo animo occidat feram, ut adhuc ſi ſciret eam eſſe hominem, vellet occidere, ut notat Sanch. lib. 9 de matrim. diſp. 32. num. 26. Quamvis multi, & graves Auctores apud eundem ſint in ſententia oppoſita.

IV. Præterea Vox publica, ſeu Fama dicitur, quando habetur acclamatio, ſeu opinio majoris partis viciniæ: Dicitur vero Rumor, quando minor pars viciniæ acclamat, etiamſi ſit quarta, vel tertia pars illius. Hoc poſito, certum eſt primo ex *cap. Super eo 2. de Conſanguinitate*, famam de aliquo impedimento dirimente matrimonium diſſolvere ſponſalia: Verbi gratia, ſi fama ſit, quod ſponſus habuerit rem cum ſorore ſponſæ. Id quippe in jure decretum eſt ad ſcandalum vitandum: Verum, ut fama hæc poſſit diſſolvere ſponſalia, debet eſſe certa; ita ut extingui non poſſit clarioribus probationibus. Ratio hujus eſt, quia quamvis ad diſſolvendum matrimonium jam contractum non ſatis ſit unus

nus teſtis, qui deponat de impedimento dirimente; (unde relate ad hunc effectum dici ſolet Vox unius, Vox nullius) nihilominus ad diſſolvenda ſponſalia, ſeu ad impediendum matrimonium contrahendum ſatis eſt teſtimonium juratum unius fide digni, qui de impedimento deponat, *ex cap. Super eo 2. de Teſtibus, & Atteſtationibus*; atqui fama certa æquipollet teſtimonio unius: ergo, illa interveniente de aliquo impedimento, diſſolvuntur ſponſalia.

Quod ſi quæras, quare teſtimonium unius ſufficiat ad diſſolvenda Sponſalia, non vero ad diſſolvendum matrimonium?

Reſpondent communiter Doctores; quia in primo caſu agitur de delicto vitando, ne ſcilicet ſponſi habentes impedimentum contra Eccleſiæ prohibitionem contrahant matrimonium, & peccent: Contra vero in ſecundo caſu agitur de delicto probando, & de magno præjudicio tertii: unde jura duos ſaltem teſtes in hoc caſu requirunt.

V. Certum eſt ſecundo, famam impedimenti diſſolvere ſponſalia etiam jurata; cum juramentum ſequatur naturam, & leges contractus.

Neque dicas cum Palud., quod requiratur & fama, & perſonæ gravis teſtimonium ad dirimenda Sponſalia jurata, *ex cap. Cum in tua de Sponſalibus*; ergo ſola fama non ſufficit: Nam in eo textu perſona gravis non requiritur, ut deponat impedimentum, ſed ut denunciet famam; unde ſola fama ſufficit.

VI. Certum eſt ultimo, ſolum rumorem de impedimento non ſufficere ad ſponſalia dirimenda, ut communiter docent contra Antoninum, & Præpoſit. Ratio eſt, quia ex uno capite nullus habetur textus canonicus aſſerens, rumorem hunc ſufficere ad impediendum matrimonium; & ex alio capite regula generalis eſt, quod poſſint omnes contrahere, qui non reperiuntur prohibiti, ex *cap. Cum apud ſedem de Sponſal., & matrimon.* ubi Gloſſa ait: *Id, quod non prohibetur, conceſſum videtur*.

ARTICULUS VIII.

Quænam ignorantia, & dolus diſſolvant Sponſalia; Et quinam metus?

I. Cauſæ, quæ ſufficiunt ad diſſolvenda Sponſalia, ſi ſuperveniant, ſatis ſunt ad ea diſſolvenda, ſi præceſſerint, & invincibiliter fuerint ignoratæ.

II. Aliter diſcurrendum de dolo dante cauſam contractui, ac de incidente in contractum. Aliter etiam ſi ab altero ex contrahentibus adhibeatur, ac ſi a tertia perſona.

III. Sponſalium contractus per dolum celebratus probabilius non eſt irritus, ſed ſolum irritandus ad arbitrium decepti; ut proinde pariat impedimentum publicæ honeſtatis.

IV. Ideo Votum ex errore emiſſum eſt irritum, quia eſt promiſſio gratuita; at ſponſalia ferunt promiſſionem oneroſam; & ideo non ſunt irrita, ſed irritanda, ſi per dolum celebrentur.

V. Qui per dolum contraxit eo animo, ut licet dolum cognoviſſet, adhuc ea ſponſalia contraxiſſet, nequit reſilire.

VI. Num contrahentes ſponſalia teneantur occulta vitia aperire, quibus deprehenſis, Sponſalia non celebrarentur?

VII. Defectus, qui notabiliter nocent vitæ ſociali conjugum, aperiendi ſunt a ſponſis; alii vero non ſunt aperiendi, niſi de iis interrogentur contrahentes ſponſalia. Nec licitum eſt poſitive dicto, vel facto ſimulare oppoſitum.

VIII. Metus levis non irritat ſponſalia; ſicut nec metus gravis juſte incuſſus; nec metus injuſte incuſſus, ſed non ad extorquenda ſponſalia.

IX. Probabilius ſunt ſolum irritanda ad arbitrium metum paſſi, non vero irrita ſponſalia celebrata per metum injuſte incuſſum ad ea extorquenda.

X. Hinc, ſi ſint jurata, datur obligatio contrahendi matrimonium ratione juramenti; niſi obtineatur diſpenſatio.

I. QUod attinet ad ignorantiam, ſeu errorem, certum eſt apud Doctores, illas cauſas, quæ ſatis ſunt ad diſſolvenda ſponſalia, ſi ſuperveniant, (ut eſt lepra, paralyſis, &c.) ſatis etiam eſſe, ſi præcedant, & invincibiliter ignorentur. Ratio eſt, tum quia ſponſi non cenſentur voluiſſe ſe obligare ad matrimonium, cognita tali cauſa, ut ſupra diximus; tum etiam quia ſponſalia diſſolvi poſſunt, ſi ſuperveniat notabilis mutatio: ergo etiam diſſolvi poſſunt, ſi notabilis mutatio per errorem, aut ignorantiam prius non fuit cognita, & deinde cognoſcatur; etenim in Jure eſſe, & de novo apparere, Non eſſe, & Non apparere paria ſunt, *leg. 77. de Contrahenda Emptione*; tum demum quia ſicut vitium occultatum ſatis eſt ad diſſolvendam venditionem, & quemlibet alium

contractum diſſolubilem, ita etiam contractum ſponſalium.

II. Porro circa dolum notandum eſt, aliquando dolum dare cauſam contractui, aliquando incidere in contractum. Dat dolus cauſam contractui, quando, ſi præcognitus fuiſſet, impediiſſet contractum. Incidit vero in contractum, quando, ſi cognitus fuiſſet, non impediiſſet illum, quamvis non eodem pretio, conditione, &c. contractus factus eſſet. Notandum etiam, dolum aliquando adhiberi ab altero contrahente, aliquando vero a tertia perſona. His explicatis

III. Quæritur primo, Utrum contractus ſponſalium ipſo jure irritus ſit, ita ut non pariat impedimentum publicæ honeſtatis, an vero ſit ſolum irritandus, quando præceſſit error, ſeu ignorantia eorum, quæ ſatis ſunt ad diſſolvenda ſponſalia? Præſertim ſi dolus dedit cauſam contractui; verbi gratia, ſi Berta corrupta, aut paupercula, aut laborans lepra ſimulavit ſe virginem, aut divitem, ſeu ſanam.

Reſpondeo, Sanch., lib. 1. diſp. 64., & alios apud Bonac. punct. 9. docere, quod ſi dolus dederit cauſam contractui, & adhibitus ſit ab altero contrahente fraudulenter, contractus Sponſalium ipſo jure ſit irritus. Ratio eſt, quia quilibet contractus bonæ fidei celebratus per dolum dantem ipſi cauſam, & adhibitum ab altero contrahente eſt irritus ipſo jure, *ex leg. Et eleganter 7. ff. de dolo*.

Sed communius Doctores docent cum Con. dub. 9., & Perez, contractum Sponſalium celebratum per dolum ſive dantem cauſam contractui, ſive incidentem in contractum, neque eſſe irritum jure naturæ, neque jure civili; Non jure naturæ; quia quando error non verſatur circa ſubſtantiam, (hoc eſt circa perſonam in contractu Sponſalium) ſed circa circumſtantias contractus, jure naturæ contractus eſt validus; ut patet in contractu matrimoniali. Neque jure civili talis contractus eſt irritus; ut fuſe probat Leſſ. de Juſtitia cap. 17. dub. 1. Quare ſolum pro arbitrio ejus, qui deceptus eſt, irritari poteſt duplici titulo, & ratione injuriæ ortæ ex dolo, & ratione defectus conſenſus orti ex ignorantia: Nec ad irritandum talem contractum requiritur ſententia Judicis, ſi res ſit clara; ſecus vero ſi ſit dubia.

IV. Neque dicas: Votum ex errore emiſſum nullum eſt; Verbi gratia, ſi quis voveat peregrinationem Lauretanam, exiſtimans Lauretum eſſe propinquum: ergo etiam Sponſalia ex errore contracta erunt nulla.

Nam, conceſſo antecedente, negatur conſequentia. Diſparitas eſt, quia votum eſt promiſſio gratuita, quæ vitiatur errore illo: At Sponſalia ſunt contractus oneroſus; unde ſatis eſt, quod poſſint irritari.

Ex dictis ſequitur, quod decipiens in ſententia noſtra cogi poſſit a decepto ad matrimonium; Quod tamen in ſententia oppoſita Sanch. docentis contractum Sponſalium in eo caſu eſſe irritum, non ſequitur.

V. Quæritur ſecundo, An qui celebravit Sponſalia per dolum incidentem in contractum, ſi ita erat affectus erga Bertam, ut etiamſi dolum cognoviſſet, Sponſalia contraxiſſet, poſſit deinde, cognito dolo, reſilire? Verbi gratia, ſi Titius contraxit cum Berta deflorata, quam putabat virginem, eo animo, ut etiamſi id ſciret, cum ea contraheret, poteſt ne reſilire, quando eam deprehendit defloratam?

Reſpondeo cum Bonac., Sanch. diſput. 65., & aliis negative. Ratio eſt, quia tale vitium non cenſetur eſſe contra voluntatem promittentis, cum abſolute promiſerit, & adhuc promiſiſſet, tali vitio cognito. Si tamen dubitet, an, eo vitio cognito, promiſiſſet, tunc inſpicienda eſt gravitas vitii; cum enim homines nolint promittere, interveniente notabili mutatione, & cognito gravi vitio, (verbi gratia, ſi deprehendatur pauper, aut deflorata, quæ putabatur dives, & virgo) idcirco præſumendum eſt ex communiter contingentibus, quod Titius, cognito tali vitio, non promiſiſſet.

VI. Quæritur tertio, An habens vitium occultum poſſit licite contrahere Sponſalia cum eo, quem certo ſcit nullo modo contracturum, ſi vitium illud aperiretur?

Reſpondeo, quæſtionem hanc pendere ab illa, An venditor teneatur emptori aperire occulta vitia rei vendendæ? Circa quam docet primo Leſſ. cap. 21. dub. 11., quod quando emptor interrogat venditorem de aliquo vitio rei vendendæ, teneatur venditor ex juſtitia aperire illa vitia, quæ ſunt contraria uſui, propter quem res emitur. Docet ſecundo, idem dicendum, ſi emptor non interroget, ſed ſolum ſignificet rem illam ad aliquem certum uſum petere, quia ſimpliciter petit vendi ſibi rem tali uſui accommodatam; verbi gratia, equum ad itinerandum. Docet tertio, quod

quan-

quando venditor celat vitia, quæ non reddunt rem notabiliter minus utilem uſui, propter quem expetitur, non peccet contra juſtitiam ea celando; quia nimis durum eſſet obligare homines, ut tam minuta vitia aperiant. Docet quarto, quod quando emptor fidens proprio judicio deligit ſibi rem emendam, venditor non ex juſtitia, ſed ſolum ex charitate teneatur aperire vitia rei, quæ reddunt illam notabiliter minus utilem ad uſum, ad quem expetitur: Quod ſi ad talem uſum vitia illa ſint noxia, tenetur ea ex juſtitia aperire.

Notandum præterea, defectus dantes juſtam cauſam reſiliendi a Sponſalibus eſſe duplicis generis. Aliqui enim reddunt nuptias notabiliter minus expetibiles, non tamen noxias alteri parti, ut ſi mulier ſit corrupta, pauper, ignobilis, deformis, moribus improbis, &c. Alii vero defectus reddunt nuptias alteri parti noxias, & perniciosas, ut ſi quis laboret morbo gallico, lepra, &c. His annotatis

VII. Dico primo cum Con., Perez, Sanch. lib. 6. diſp. 27. Non tenetur pars aperire defectus primi generis alteri parti volenti ſecum Sponſalia contrahere. Ratio eſt, quia nemo tenetur ſe infamare, & ſuos defectus proclamare, quamdiu non nocent aliis; iſti autem defectus non nocent ad vitam ſocialem, & ad generationem, & honeſtam educationem prolis, ad quem uſum expetitur matrimonium: ergo non ſunt aperiendi, niſi de iis pars interrogetur. Quare ſi alter decipiatur, ſibi imputet, quod fidens ſuo judicio non melius de re tota exquiſierit.

Dico ſecundo: Patiens hujuſmodi defectus primi generis non poteſt alterum vana ſpe ad nuptias ſuas allicere, ſimulando poſitive contrarium vel dicto, vel facto. Ratio eſt, quia eſſet fraus manifeſta; ut ſi quis fingeret ſe divitem, nobilem, &c. Dixi, ſimulando poſitive; nam licitum eſt defectus iſtos tegere ad bonam famam conſervandam: Immo ſi fœmina petatur, num ab ullo fuerit cognita, poteſt hujuſmodi defectum diſſimulare, alia reſpondendo, cum non teneatur famam ſuam prodigere.

Dico tertio: Patiens defectum ſecundi generis non poteſt cum illius ignaro contrahere Sponſalia, nec poſtea urgere, ut contractum impleat, niſi iſte ſimiles defectus pateretur. Ratio eſt, quia gravem injuriam illi, & damnum irrogaret.

VIII. Quæritur quarto: Utrum metus cadens in conſtantem virum injuſte incuſſus ad extorquenda Sponſalia reddat ea irrita, ita ut non pariant impedimentum publicæ honeſtatis; an ſolum irritanda?

Reſpondeo, prænotando, metum alium dici gravem, & probabilem, ſeu cadentem in conſtantem virum; ut eſt timor mortis, gravis percuſſionis, infamiæ, carceris longævi, amiſſionis ſtatus, aut copiæ ingentis divitiarum, & ſimilium: Immo ſatis eſt, ut hujuſmodi mala immineant perſonis valde conjunctis, videlicet conſanguineis, aut affinibus uſque ad quartum gradum, ut notat Perez: Alium vero dici metum levem, improbabilem, ſeu cadentem in virum inconſtantem, qui ſcilicet non movet virum conſtantem ad faciendum id, propter quod incutitur. Hoc poſito

Certum eſt primo, metum levem, quomodocumque incutiatur, non irritare Sponſalia; Sicut non irritat matrimonium, aut Votum. Ratio eſt, quia in jure metus levis non habetur ratio. Docet tamen probabiliter Sanch., poſſe propria auctoritate irritare Sponſalia eum, qui injuſte paſſus eſt metum levem a comparte: Nam cum hæc teneatur relaxare fidem tali metu extortam, poterit ipſemet vim patiens in conſcientia reſumere fidem a ſe datam; idque etiamſi Sponſalia fuerint jurata; dummodo juramenti relaxationem obtineat.

Certum eſt ſecundo, metum gravem juſte incuſſum non reddere Sponſalia nulla; Verbi gratia, ſi Judex Sicario dicat; Niſi deſpondeas Bertam, ad ſuſpendium, vel ad triremes te condemnabo propter aſſaſſinium commiſſum: Immo metum hujuſmodi nec invalidare matrimonium, docent Doctores cum Sanch. lib. 4. diſp. 12.; quia talis metus incutitur potius a proprio delicto, & ſolum a Judice traditur modus evadendi pœnam, ſi ſcilicet matrimonium celebret. Eſt tamen opinio iſthæc contra Bonac. quæſt. 3. punct. 8., qui docet, matrimonium hujuſmodi eſſe irritum; quia contractus matrimonialis propter ejus indiſſolubilitatem, & propter reverentiam Sacramenti requirit perfectam libertatem, quæ a tali metu videtur impediri.

Certum eſt tertio, metum gravem injuſte incuſſum, non tamen ad extorquenda Sponſalia, ſed ad alium finem, non irritare Sponſalia; Sicut nec ſi a cauſa extrinſeca non libera incutiatur; ut ſi quis ex metu naufragii, aut inimicitiarum Sponſa-

ſalia contrahat. Ratio eſt, quia Sponſalia in tali eventu a propria voluntate eligun- tur, nec injuriam ullam continent: Et idem dicitur de contractu matrimoniali: Quare validum eſt tum jure naturali, tum poſitivo matrimonium, quod celebraret cum filia Judicis is, qui videt ſe a Judice injuſte damnandum, niſi nubat; dummodo tamen non ſit damnandus injuſte, ut extorqueatur matrimonium, ſed ſolum appareat aperiri viam ad declinandam injuriam per matrimonium. Ita Perez, & Sanch. loc. citat.

Certum eſt quarto, metum gravem injuſte incuſſum ad extorquendum matrimonium reddere illud nullum, ſive jure naturali, ut cenſent Mærat., Molin., Rebell., ſive ſaltem ſolo jure Eccleſiaſtico, ut Sanch., Con., Hurt. apud Perez diſput. 17. ſect. 11.

IX. Difficultas ſolum remanet; Num metus gravis injuſte incuſſus ad extorquenda Sponſalia reddat etiam irritum, an ſolum irritandum contractum Sponſalium? Sanch. docet, eſſe ipſo jure irritum, ex cap. *Ex litteris de deſponſat. impuberum*; ac proinde docet, quod, ſi hujuſmodi meticuloſa Sponſalia ſint juramento firmata, non indigeant relaxatione juramenti ad ea non ſervanda; quia quando jus reſiſtit contractui, eſtque contractus contra bonos mores, Juramentum confirmans talem contractum non obligat, ex Regula 58. de Regulis juris in 6.: *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum*.

Equidem cenſeo contra Sanch. cum Hurt., Con., Henr., Sponſalia hujuſmodi nullo jure eſse irrita; poſse tamen perſonam coactam ad promittendum ab iis reſilire propria auctoritate. Probatur, quia neque ſunt irrita jure Eccleſiaſtico; nam in *Cap. ex literis* citato a Sanch. ſermo eſt de puella, quæ omnino invita contraxerat; Neque ſunt irrita jure naturali: Nam ad valorem cujuſcumque contractus ex juſtitia obligantis jure naturali duo requiruntur, & Voluntarium, & Titulus; in caſu autem noſtro habetur Voluntarium, quamvis admixtum involuntario, ut patet in eo, qui ad vitandam mortem, quam Tyrannus minatur, niſi adulteretur, committit adulterium; hic enim vere peccat, eo quod talis metus non tollat libertatem. Præterea in caſu noſtro habetur Titulus; quia datur jus ad corpus unius pro jure ad corpus alterius; cum enim uterque habeat dominium in ſuum corpus, poteſt uterque promittere illud in matrimonium pro repromiſſione alterius.

X. Ex dictis ſequitur contra Sanc., quod qui ex metu gravi injuſte incuſſo ad extorquenda ſponſalia promittit matrimonium cum juramento, obligatur ad matrimonium ratione juramenti; non ſecus ac qui promittit cum juramento ſolvere pecuniam latroni ad vitandam mortem, tenetur ratione juramenti. Et ratio eſt, quia juramentum obligat, quando licite impleri poteſt, ex *Cap. Debitores*, & *ex Cap. ult. de Jurejurando*: Propterea indiget relaxatione juramenti, ſi velit Sponſalia iſthæc meticuloſa diſſolvere.

ARTICULUS IX.

Quænam probatio, & Judicis auctoritas requiratur ad diſſolvenda Sponſalia?

I. Pro foro interno ſufficit ſolida probabilitas, quod detur cauſa ſufficiens ad Sponſalia diſſolvenda.

II. At pro foro externo requiritur vel unus teſtis fide dignus juratus, vel fama de impedimento dirimente, ut ratione talis impedimenti ſponſalia diſſolvantur. Si vero cauſa, quæ allegatur ad reſiliendum, non ſit impedimentum dirimens, ſed verbi gratia, fornicatio Sponſæ, requiruntur duo teſtes.

III. Ad ſervanda Sponſalia cogere poteſt Judex Eccleſiaſticus; necnon etiam Judex Secularis: dummodo ex invitis nuptiis gravia ſcandala non oriantur.

IV. Solus Pontifex poteſt ex gravi cauſa in Sponſalibus diſpenſare.

I. QUæritur primo; Qualis probatio ſufficiat tam pro foro interno, quam pro externo ad diſſolvenda Sponſalia?

Reſpondeo cum Con. dub. 11., & aliis communiter, pro foro interno quamlibet probationem moraliter certam ſufficere; quia in moralibus ad operandum exigi nequit major certitudo. Notat autem Sanch. lib. 1. diſp. 69. ad certitudinem hanc moralem habendam non requiri, ut nulla ſit opinio contraria, ſed ſatis eſſe, ut juxta opinionem vere probabilem detur cauſa ſufficiens ad diſſolvenda ſponſalia; Nam in moralibus ad operandum hæc dicitur certitudo, cum ſatis ſit, ut quis tuto operetur, amplecti opinionem probabilem. Quare ſi, verbi gratia, vir doctus (qui opi-

opinionem probabilem faciat) aſſerat dari cauſam ſufficientem ad ſponſalia diſſolvenda, aut ſi teſtis fide dignus omni exceptione major de certa ſcientia teſtetur, verbi gratia, ſponſæ fornicationem, & nulla ſuſpicio mendacii ſubſit, procul dubio poteſt Sponſus a Sponſalibus reſilire, nixus ſive opinione probabili viri docti, ſive certitudine moralis talis teſtis. Quod tamen intelligendum, niſi ex diſſolutione Sponſalium ſcandalum ſequatur; ſi enim ſcandalum ſequeretur, ad Judicem recurrendum eſt. Quod ſi cauſa ſit occulta, ne infametur alter apud Judicem, monendus ille erit privatim, ut a petendo matrimonio deſiſtat, & ſic infamiam devitet. Quod ſi deſiſtere nolit, aut nihil per admonitionem ſperetur, res tota poterit ad Tribunal Judicis deferri: Quilibet enim poteſt vitia occulta alterius detegere in propriam defenſionem; Sicut poſſumus latronem occultum denunciare ad vitandum damnum proximi. Eodem modo, quando cauſa eſt dubia, nemo poteſt propria auctoritate Sponſalia diſſolvere, ſed ad Judicem recurrendum eſt.

II. Pro foro autem externo, ut Judex diſſolvat Sponſalia ob impedimentum aliquod matrimonii, ſufficit vel unus teſtis fide dignus juratus, vel fama de tali impedimento, ut ſupra diximus; cum enim agatur de peccato vitando, quod Sponſi committerent, ſi cum tali impedimento matrimonium contraherent, ſatis eſt unus teſtis juratus. Quod ſi cauſa, quæ ad ſponſalium diſſolutionem allegatur, non ſit aliquod impedimentum dirimens matrimonium, ſed ſit id, quod alteri dat jus ad reſiliendum, ut eſt, verbi gratia, fornicatio Sponſæ, tunc non ſatis eſt unus teſtis juratus, ſed requiruntur duo teſtes omni exceptione majores, ut notant Sanch., & Con. Sicut etiam duo teſtes requiruntur ad diſſolvendum matrimonium contractum, ſeu ad declarandum matrimonium contractum fuiſſe nullum ob impedimentum dirimens. Ratio diſparitatis eſt, quia in primo caſu agitur tantum de peccato vitando; at in his caſibus agitur de peccato probando, & de præjudicio tertii, ad quod duo ſaltem teſtes requiruntur, ut in communi ordine judiciorum.

III. Quæritur ſecundo; Quinam Judex cogere poſſit ſponſum renuentem ad ſervandam fidem ſponſalium datam?

Reſpondeo, Eccleſiaſtico Judici id competere, ut communiter docent; quia ad Judicem Eccleſiaſticum ſpectat cognoſcere, & judicare de Sacramento matrimonii, ad quod tendit contractus ſponſalium. Poteſt etiam Judex ſecularis cogere ſponſum ad ſponſalia etiam jurata ſervanda, ut docent etiam communiter Doctores cum Sanch. diſp. 29.; quia univerſim Judex ſecularis cogit ad aliorum contractuum fidem non violandam, etiamſi juramento illi firmati ſint; ergo etiam ad ſervanda ſponſalia jurata; quod pariter ex uſu, & praxi conſtat.

Notandum tamen, quod non ſit cogendus injuſte reſiliens ad ſponſalia implenda, quando Judex arbitratur ex invitis nuptiis gravia mala, & ſcandala timeri, qualia ſunt perpetuæ rixæ, deſertio uxoris, vel quod coactus ficte contrahat. Ita communiter apud Perez ex *cap. Ex literis de ſponſalibus*; ubi dicitur, Renuens eſſe cenſura compellendus, *niſi rationabilis cauſa obſtiterit*.

IV. Notat etiam Sanch. lib. 1. diſp. 61., ſolum Papam, tamquam ſupremum ſpiritualem Judicem, poſſe in ſponſalibus ex gravi cauſa diſpenſare, non vero Epiſcopum; eo quod per ſponſalia jus tertio acquiſitum ſit: Qua de cauſa negant communiter Doctores, quod poſſit Epiſcopus relaxare juramentum in præjudicium tertii. Atque hæc de ſponſalibus.

QUÆSTIO III.

De Matrimonio ſecundum ſe, ejuſque Inſtitutione, Indiſſolubilitate, & Unitate.

MAtrimonium dictum eſt, ut ait Gloſſa, a Matre, quia mulier nubit, ut mater fiat, & eſt quaſi Matris munium, ſeu munus, cum per illud imponatur fœminæ munus generandæ, & educandæ prolis. Potius a matre

C 4 ap-

appellatur, quam a Patre, quia illa certior eſt in generatione; unde etiam proles ex matre contrahit conditionem ſervi, vel liberi. Alii Matrimonium interpretantur, quaſi matrem muniens, quia uxor per matrimonium acquirit virum, a quo defendatur, & muniatur.

Matrimonium alio nomine appellari ſolet connubium, Conjugium, Nuptiæ. Dicitur connubium, & Nuptiæ a nubendo, vel velando, aut quia mulier ex antiquiſſima conſuetudine velo, quaſi nube operiebatur, ut ſe viro inferiorem, & ſubditam oſtenderet; aut quia ob novam cæremoniam Eccleſiæ velamine quodam teguntur conjuges, quando ab Eccleſia benedictionem accipiunt. Dicitur vero Conjugium, quia eſt conjunctio duorum, qui ſub eodem jugo ſocietatis perpetuo copulantur, ita ut efficiantur una caro. Examinabimus hic primo, Quid ſit matrimonium, inquantum eſt contractus, & inquantum eſt Sacramentum: Secundo ejus inſtitutionem: Tertio indiſſolubilitatem, & unitatem.

ARTICULUS I.

Quid ſit Matrimonium, inquantum contractus, & inquantum eſt Sacramentum?

I. Matrimonium, inquantum eſt contractus, eſt cauſa efficiens matrimonii ſumpti pro vinculo indiſſolubili, ſeu pro mutuo jure conjugum.

II. Matrimonium formaliter ſumptum non eſt mutuus conſenſus conjugum, ſed eſt vinculum, quod ex eo cauſatur.

III. Poteſt hujuſmodi vinculum dari divinitus ſine conſenſu conjugum.

IV. Non eſt Sacramentum Matrimonium ſumptum formaliter pro vinculo, ſed ſumptum cauſaliter pro contractu.

V. Si conjuges Religionem ingrediantur, remanet vinculum, ſeu dominium mutuum in corpora, ſed impeditum.

VI. Beatiſſimæ Virginis cum D. Joſepho Matrimonium qua ratione conſiſtere poterat cum utriuſque voto Virginitatis?

VII. Quænam ſit Matrimonii definitio?

VIII. Quodnam Matrimonium de facto ſit Sacramentum? Eccleſia materiam, & formam hujus Sacramenti a Chriſto Domino inſtitutam immutare non poteſt: Solum mutare poteſt leges contractus.

IX. Inter Baptizatos conſiſtere nequit Matrimonium, quin ſit Sacramentum. At quid ſi velint contrahere, non tamen Sacramentum ſuſcipere?

X. Matrimonium per Procuratorem celebratum eſt verum Sacramentum, quod a Principali, non a Procuratore ſuſcipitur. Illud tamen laudabiliter in præſentia conjugum renovatur.

XI. Sacramentum Matrimonii qua ratione dicatur unum numero in duobus; & an illud ſit in ſolo Baptizato, quando hic contrahit cum Infideli?

XII. Si duo conjuges Infideles baptizantur, ratificando contractum matrimonialem, ſuſcipiunt Sacramentum matrimonii, quin debeant ipſum coram Parocho, & Teſtibus ratificare.

XIII. Hujus Sacramenti Miniſter non eſt Parochus, ſed ſunt ipſi contrahentes. Materia vero, & forma non ſunt corpora conjugum, ſed materia eſt utriuſque conſenſus, qui, quatenus importat mutuam corporum traditionem, habet rationem materiæ, quatenus vero importat mutuam acceptationem, habet rationem formæ.

I. QUæritur primo; Quotupliciter ſumatur Matrimonium?

Reſpondeo, matrimonium dupliciter ſumi; Primo pro ipſo contractu, quo ſponſi tradunt ſibi mutuo corporis dominium: Secundo pro ipſo vinculo, ſeu mutuo jure, & dominio corporum, quod ex tali contractu inter conjuges naſcitur. Matrimonium primo modo ſumptum, ſeu inquantum eſt contractus, eſt cauſa matrimonii ſumpti ſecundo modo, ſeu inquantum eſt vinculum; ut conſtat ex Florent. in Epiſtolis Eugenii; ubi dicitur, *Cauſa efficiens matrimonii eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus.* Unde fit, quod contractus matrimonii cauſet vinculum; etenim ex Apoſt. 1. ad Corinth. 7. *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed Vir: ſimiliter etiam & Vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* In hac itaque mutua poteſtate, ſeu dominio habetur vinculum cauſatum a contractu matrimoniali.

II. Quæritur ſecundo; In quonam conſiſtat eſſentia matrimonii?

Reſpondeo, Matrimonium formaliter ſum-

ſumptum non conſiſtere in contractu, ſed in dicto vinculo, ſeu mutuo dominio corporum, cui reſpondet mutua obligatio reddendi debitum. Sicuti enim in profeſſione Religioſa contractus cauſat vinculum, ſeu ſtatum Religioſi permanentem, per quem aliquis conſtituitur formaliter Religioſus; Et ſicuti Electio, verbi gratia, Pontificis, aut Imperatoris cauſat poteſtatem permanentem Electi erga ſubditos; in qua formaliter conſiſtit dignitas Pontificia, aut Imperatoria: ita pariter contractus matrimonialis cauſat vinculum illud, ſeu mutuum jus in corpora, in quo formaliter conſiſtit matrimonium.

III. Hinc ſequitur, quod ſine conſenſu conjugum, & ſine contractu poſſit divinitus dari verum matrimonium; ſi ſcilicet Deus daret Petro, & Bertæ mutuum jus in corpora: Sicuti poteſt Deus Pontificem conſtituere ſine ulla electione Cardinalium, dando alicui immediate poteſtatem Pontificiam, ut notant Con., Henr., Perez diſp. 14. ſect. 6. contra Sanch., & alios.

IV. Oppones primo; Matrimonium eſt Sacramentum, atque adeo ſignum ſenſibile, & phyſicum; ergo non poteſt conſtitui per dictum vinculum, quod eſt aliquid morale.

Reſpondeo cum Perez diſp. 30. ſect. 1., matrimonium formaliter ſumptum non eſſe Sacramentum, ſed ſolum cauſaliter ſumptum matrimonium eſſe Sacramentum conſtitutum per conſenſum mutuum exterius expreſſum, qui a Florent. dicitur eſſe cauſa efficiens matrimonii. Ratio eſt primo, quia inter Sacramenta novæ legis ſola Euchariſtia eſt Sacramentum permanens juxta omnes Theologos; Matrimonium autem formaliter ſumptum, cum ſit quid indiſſolubile, eſt pariter permanens: ergo Matrimonium formaliter ſumptum non eſt Sacramentum, & conſequenter ſolum Matrimonium cauſaliter ſumptum eſt Sacramentum tranſiens. Secundo, quia ex Florentino in literis Eugenii, omne Sacramentum eſt inſtitutum, ut ſuo uſu ex opere operato ſuo modo ſanctificet; atqui uſus matrimonii ſumpti pro vinculo, ideſt uſus conjugii, non ſanctificat ex opere operato, ſed ſolum ſanctificat uſus matrimonii ſumpti pro contractu; dum enim conjuges contrahunt, ſuſcipiunt gratiam Sacramentalem matrimonii; ergo ſolum matrimonium ſumptum cauſaliter pro contractu eſt Sacramentum.

V. Oppones ſecundo: Poteſt contingere, quod, perſeverante matrimonio, non perſeveret in utroque conjuge obligatio reddendi debitum; ergo falſum eſt, quod matrimonium conſiſtat in illo vinculo, ſeu mutuo dominio corporum, & ei correſpondente obligatione. Antecedens patet, quia ſi conjuges mutuo conſenſu profiteantur in Religione, perſeverat quidem matrimonium, ſed non tenentur, nec poſſunt licite reddere debitum.

Reſpondeo cum Con. negando conſequentiam. In caſu enim in argumento adducto cum perſeveret matrimonium, perſeverat etiam vinculum, ſeu dominium mutuum corporum, quamvis impeditum, ita ut non valeat exire in actum: Sicuti ſi quis omnem operam ſui mancipii alteri elocaſſet, perſeveraret dominium erga mancipium, ſed dominium eſſet impeditum; unde non poſſet Dominus, invito Conductore, aliquod opus tali ſervo imperare, nec ille teneretur obedire. Præterea ſicut in Societate Jeſu cum voto ſimplici paupertatis poſt biennium emiſſo ſtat verum dominium bonorum, impedito eorum uſu in perpetuum per tale votum; ita in caſu adducto Conjuges habent verum dominium mutuum corporum, impedito tamen uſu conjugali in perpetuum per vota religionis. Quod ex eo conſtat, quia ſi Pontifex diſpenſaret in votis Religionis, ſine novo contractu, illi remanerent conjuges; ut prius: Unde fit, quod ſi abſque diſpenſatione in votis copularentur inter ſe, talis copula non eſſet fornicaria, (quia non eſſet acceſſus ad non ſuam) ſed ſolum eſſet ſacrilega.

VI. Ex quibus aperte colligitur, Matrimonium Beatiſſimæ Virginis fuiſſe verum, & legitimum matrimonium ratum, ita ut Angelus dicere potuerit Joſepho: *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam*; quamvis communiter Doctores cum Auguſt. lib. de Virginit. cap. 4. doceant, Beatiſſimam Virginem ante Annunciationem emiſiſſe votum virginitatis; unde dixit Angelo: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* hoc eſt, non poſſum cognoſcére virum propter votum. Et forte etiam D. Joſeph idem votum emiſerat, ut multi cenſent. Uterque itaque conſenſit in matrimonium cum contractu ſubinſerto obligandi ſe ad non petendum debitum, & ſub conditione ſervandæ virginitatis; Unde habuerunt ſolum obligationem radicalem ad copulam, quæ obligatio, ſeu vinculum & matrimonium conſtituit, & ſtare potuit cum voto vir-

virginitatis, & cum odio poſitivo copulæ; non enim ad illam proxime obligabantur, niſi in eventu, quod Deus diſpenſaret in voto emiſso, & ipſi ſponte contractum illum ſubinſertum reſcinderent.

Neque dicas: Matrimonium, ut notat Leſs., non conſiſtit in mutuo dominio conjugum; cum conjuges non ſint invicem ſervi, ſed in jure utendi corpore conjugis ſolum in ordine ad opus conjugii: ergo ſi matrimonium Beatæ Virginis contractum fuit ſub conditione, ut neuter utatur corpore alterius, per tale matrimonium uterque habuit jus, ne ſibi tamquam debitus petatur uſus corporis: ergo neuter habebat jus ad uſum corporis alterius; unde non habebatur verum matrimonium conſiſtens in tali jure.

Nam, ut diximus, neuter habebat jus proximum, ſed uterque habebat jus radicale, & remotum, in quo conſiſtit eſſentia matrimonii. Quod ex eo patet; quia vi talis matrimonii neuter conjux poterat cum altero nubere, & ſi cum altero commiſceretur, adulterium committeret. Quod dici non poſſet, ſi matrimonium eſſet nullum; aut ſi matrimonium non conſiſteret in ſolo mutuo dominio radicali corporum. Id autem hoc exemplo illuſtratur; Si tu des domum Titio ſub conditione, quod non violet votum, quod habet non habitandi in illa, certe Titius eſt dominus domus, quamvis non habeat jus proximum habitandi in illa; unde ſi habitaret, violando votum, peccaret tum contra votum, tum etiam contra juſtitiam; quia tamen poſita diſpenſatione talis voti, vere haberet jus proximum habitandi in ea domo, eo quod in tali caſu non habitaret cum violatione voti, idcirco ante diſpenſationem voti habebat ſolum jus remotum habitandi in ea; quod ſatis erat, ut diceretur dominus domus, poſſetque illam alienare, vendere, donare, & ad omnes alios uſus de ea diſponere. Idem dicas in caſu noſtro; etenim tam Beata Virgo, quam D. Joſeph dederunt invicem dominium corporum ſub conditione ſervandi votum de non uſu; unde uterque habuit dominium radicale in corpus alterius, in quo conſiſtit matrimonium.

Gratian. apud Leſſ. docet, Beatam Virginem conſenſiſſe in obligationem ad reddendum debitum, petente D. Joſepho; ſed quia ex Divina revelatione ſciebat D. Joſephum nunquam petiturum, idcirco caſtiſſima Virgo voti ſui ſecura, volente, ac præcipiente Deo, conſenſit in conjugium, & in obligationem illam. Hæc tamen ſententia communiter rejicitur, quia quoties aliquid eſt prohibitum, tam peccat, qui illud ponit, quam qui conſentit in obligationem ad ponendum illud; etiamſi certo ſciat, quod nunquam ſit futura occaſio illud ponendi: Exempli gratia, tam peccat qui occidit hoſtem, quam qui vult ſe obligare ad illum occidendum, ſi occurrat, quamvis certe, & ex revelatione ſciat hoſtem nunquam eſſe occurſurum. Alii alias vias inierunt ad conciliandum verum matrimonium Beatiſſimæ Virginis cum voto caſtitatis, de quibus fuſius diximus in Curſu Theolog. diſp. 2. de Juſtitia, & Jure quæſt. 2.; ubi oſtendimus, poſſe dominium rei plenum, ac perfectum ſeparari ab uſufructu perpetuo: ſatis ſit hic aliquid innuiſſe in obſequium Magnæ matris.

VII. Quæritur tertio, Quomodo definiatur matrimonium?

Reſpondeo, matrimonium ſumptum pro contractu (in quo ſenſu apud fideles eſt etiam Sacramentum) bene poſſe definiri, quod ſit *Legitimus, & indiſſolubilis contractus inter virum, & fœminam, quo traditur, & acceptatur mutua corporum poteſtas*. Dicitur, *Contractus legitimus*, quia celebrari debet juxta leges ſuas: Dicitur, *Indiſſolubilis*, quia non poteſt diſſolvi, ut cæteri contractus per conſenſum mutuum contrahentium, ut infra oſtendemus. Dicitur, *Inter virum, & fœminam*, hoc eſt inter unum, & unam, repugnante polygamia ex inſtitutione Chriſti Domini. Et quamvis in lege veteri potuiſſet idem vir habere plures uxores, non tamen eadem fœmina habere poterat plures maritos; quia proles eſſet incerta, & nemo maritorum teneretur illam educare. Dicitur demum, *Quo mutua corporum poteſtas traditur, & acceptatur*; ut oſtendatur forma hujus contractus, & hujus Sacramenti, quo gratia ſanctificans fidelibus confertur.

Ex hoc contractu oritur obligatio ſervandi tria bona matrimonii, videlicet bonum Prolis, Fidei, & Sacramenti. Datur enim obligatio ſervandi bonum prolis, ſeu non vitandi prolem poſitive medio illicito, verbi gratia ſumendo potionem ſterilitatis; aut emittendo ſemen extra vas. Datur etiam obligatio ſervandi fidem, ſeu fidelitatem, hoc eſt non adulterandi. Datur demum obligatio ſervandi perpetuitatem, & indiſſolubilitatem Sacramenti, niſi alter ingrediatur religionem ante conſummationem.

VIII.

VIII. Quæritur quarto; Quodnam matrimonium eſt Sacramentum?

Reſpondeo, & dico primo; Matrimonium ſumptum pro vinculo non eſt, nec fuit unquam Sacramentum; cum non ſit ſignum ſenſibile, nec ſuo uſu gratiam conferat. Neque dicas, a Patribus tale vinculum vocari Sacramentum: Nam vocatur Sacramentum late ſumptum, quatenus ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, non vero quatenus eſt ſignum ſenſibile efficax gratiæ ſanctificantis.

Dico ſecundo; Ante legem gratiæ matrimonium non erat Sacramentum antiquæ legis. Ita communiter Catholici. Trident. enim ſeſſ. 7. aperte docet eſſe Sacramentum proprium legis novæ. Quare in lege veteri non fuit inſtitutum ad conferendam aliquam ſanctificationem, ſicut conferebant alia Sacramenta, ſed inſtitutum fuit in officium naturæ ad legitimam generis humani propagationem; Unde Adami conjugium dicitur Sacramentum late ſumptum, quatenus ſignificabat Chriſti cum Eccleſia conjunctionem.

Dico tertio; Sacramentum ſumptùm pro contractu maritali eſt verum, & proprium Sacramentum novæ legis. Ita Trid. ſeſſ. 24.

Neque dicas primo cum hæreticis: Multi conjuges Chriſtiani pejus vivunt, quam conjuges Infideles: ergo falſum eſt, quod matrimonium Chriſtianorum ſit Sacramentum conferens gratiam. Nam contra eſt, quia ſic etiam probaretur, quod nec Baptiſmus ſit Sacramentum, eo quod multi baptizati pejus vivant, quam non baptizati. Quare Sacramenta dant gratiam bene diſpoſitis, ut poſſint bene vivere, non tamen ad id cogunt.

Neque dicas ſecundo: Unum Sacramentum non pugnat cum alio; ſed matrimonium pugnat cum Sacerdotio; ergo matrimonium non eſt Sacramentum.

Reſpondeo enim, Sacramenta hæc non pugnare ratione ſui, cum poſſit conjugatus, uxore conſentiente, ordinari; ſed pugnant tantum ratione ſtatus, quem inducunt; Etenim Sacerdotes vacare debent Deo uſquequaque: At ex Apoſt. 1. ad Corinth. 7. *qui cum uxore eſt, ſolicitus eſt, quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori, & diviſus eſt.*

Neque dicas tertio; Matrimonium poteſt contrahi cum pacto, quod certum pretium ſolvatur: ergo matrimonium non eſt Sacramentum, aliter eſſet ſimonia accipere pretium pro illo.

Nam reſpondeo, pretium poſſe accipi non pro Sacramento, ſed pro matrimonio, inquantum contractus civilis eſt, ad ſuſtinenda onera Matrimonii; Sicuti pro calice conſecrato poteſt accipi pecunia, non ratione conſecrationis, ſed ratione materiæ.

Neque dicas quarto; Si matrimonium eſſet Sacramentum, Eccleſia nihil circa illud poſſet immutare, ſed immutavit; nam fecit aliquos inhabiles ad contrahendum, inſtituendo impedimenta dirimentia, & ſtatuit, matrimonium clandeſtinum eſſe invalidum; ergo non eſt Sacramentum.

Nam communiter Doctores reſpondent, Eccleſiam non poſſe immutare materiam, & formam Sacramentorum a Chriſto Domino inſtitutam; unde non poteſt efficere quin per legitimum contractum conſtituatur Sacramentum matrimonii. Poteſt tamen Eccleſia immutare leges contractus, ut de facto fecit, ſtatuendo, contractum matrimonii clandeſtinum non eſſe legitimum; ex quo ſequitur, quod non ſit Sacramentum: Sicuti enim ſi Reſpublica ſtatueret, quod non verbum, Baptizo, ſed verbum, Amo, ſignificaret ablutionem, forma Sacramenti Baptiſmi non eſset, Ego te baptizo, ſed eſset, Ego te amo; nec per hoc fieret, quod Reſpublica immutaret formam Sacramenti Baptiſmi inſtitutam a Chriſto Domino, quæ conſiſtit in verbis ſignificantibus ablutionem: Ita in caſu noſtro.

IX. Quæritur quinto; An poſſit inter baptizatos celebrari matrimonium ſine Sacramento.

Reſpondeo negative. Ita Sanc. lib. 2. diſput. 10., Con. diſp. 24. contra Vaſq., Rebel., Hurt. diſp. 3. diff. 19. Ratio eſt, quia Chriſtus Dominus omnem contractum matrimonialem inter baptizatos elevavit ad rationem Scramenti: cum Florent., & Trid. abſolute definiant contractum matrimonialem fidelium eſse Sacramentum, nulla facta exceptione. Unde fit, quod qui abſolute vellet contrahere matrimonium, & ſimul abſolute nollet ſuſcipere Sacramentum, vere matrimonium non contraheret; quia ſine voluntate ſuſcipiendi Sacramentum nequit Sacramentum ſuſcipi, & conſequenter nec matrimonium contrahitur. Quod ſi quis abſolute vellet contrahere matrimonium, ſed nollet ſuſcipere Sacramentum, eo quod putaret, ſeparari poſse contractum matrimonialem a Sacramento; in tali caſu & matrimonium contraheret,

&

& Sacramentum ſuſciperet, eo quod nolitio ſuſcipiendi Sacramentum ſit conditionata, & inefficax; volitio vero contrahendi matrimonium ſit abſoluta, & efficax. Quod fuſe explicavimus in de Sacram. in genere art. 4. num. 9. ubi de intentionibus contrariis in Miniſtro Sacramentorum.

Oppones cum Perez diſp. 19. ſect. 10. Etiam ablutio cum ſua forma conſtituit Sacramentum baptiſmi, nulla facta exceptione, & tamen ſi ſine intentione ſuſcipiendi baptiſmum adultus abluitur, ita abluitur, ut non ſuſcipiat Sacramentum; ergo etiam in caſu noſtro, ſi fiat contractus ſine intentione ſuſcipiendi Sacramentum, vere contractus celebratur, cum nihil illi deſit, & tamen non ſuſcipitur Sacramentum.

Reſpondeo negando, quod in tali caſu contractus ſit validus; etenim ſublata intentione ſuſcipiendi Sacramentum, tollitur conſequenter intentio faciendi contractum, cum hic ex inſtitutione Chriſti debeat eſſe Sacramentum; Unde fit, ut matrimonium ſit nullum, ſive abſit intentio faciendi contractum, ſive abſit intentio ſuſcipiendi Sacramentum.

X. Ex dictis ſequitur contra Canum, Victor., Cajet., & alios apud eundem Perez, matrimonium per Procuratorem, aut per literas contractum eſſe verum Sacramentum, quod tamen a principalibus contrahentibus, non a Procuratore ſuſcipitur. Ratio eſt manifeſta, quia omnis contractus matrimonialis baptizatorum ex inſtitutione Chriſti eſt Sacramentum; ſed matrimonium per Procuratorem, ſive per literas, aut internuncium celebratum eſt verus, & legitimus contractus; ergo eſt etiam Sacramentum: Unde ſequitur, quod contrahentes principales ſub mortali teneantur curare, ut ſint in gratia, dum Procuratores eorum nomine contrahunt, ne ſacrilege Sacramentum ſuſcipiant. Et quamvis tunc forte dormiant, adhuc dormientes ſuſcipere poſſunt Sacramentum, quod ante petierunt; ut certum eſt de Sacramento Extremæ unctionis, quod etiam a dormientibus, & lethargo oppreſſis ſuſcipi poteſt. Nec refert, quod Sacramentum conſtare debeat rebus, & verbis; Nam, ut dicemus quæſt. 4. art. 1., ad Sacramentum matrimonii conſtituendum ſatis ſunt ſigna ſenſibilia expreſſiva interni conſenſus; hæc autem ſigna ſufficienter per Procuratores, tamquam per inſtrumenta Principalium poſſunt exprimi in hoc Sacramento; utpote inſtituto per modum contractus.

Neque dicas primo. Reliqua Sacramenta non poſſunt conferri inter abſentes; ergo neque Sacramentum matrimonii; atque adeo, quando per Procuratorem celebratur, non eſt Sacramentum.

Nego enim conſequentiam. Diſparitas eſt, quia ſolum matrimonii Sacramentum inſtitutum eſt per modum contractus, qui licite celebratur inter abſentes per Procuratorem. Neque hinc fit, quod Sacramentum Pœnitentiæ inſtitutum per modum judicii poſſit etiam abſenti conferri. Nam Chriſtus Dominus voluit in hoc Sacramento præſentiam Rei; non enim per formulam, Abſolvo te, ſignificari poteſt, & demonſtrari niſi homo præſens.

Neque dicas ſecundo: Si matrimonium per Procuratorem celebratum eſſet Sacramentum, non daretur ratio, quare deinde contractus renovaretur in præſentia contrahentium; eſſet enim repetitio Sacramenti ſacrilega; ſed renovatur; ergo non eſt Sacramentum. Negatur enim ſequela. Nam cum quilibet contractus ex natura ſua ſit renovabilis, & Sacramentum matrimonii ſequatur leges contractus; hinc renovari poteſt non quidem Sacramentum, ſed contractus. Et laudabiliter renovatur in præſentia contrahentium matrimonium per Procuratorem celebratum, tum ad tollendos ſcrupulos; tum etiam, ut ſuppleantur ſolemnitates omiſſæ; tum demum, ut ſi forte fuerit invalidus prior contractus ex defectu conſenſus, fiat validus per ſecundum, & Sacramentum recipiatur: Quod tamen fieri non poteſt in reliquis Sacramentis non inſtitutis per modum contractus, ut notat Sanch. apud Bonac. quæſt. 2. punct. 5. Poteſt quidem circa eadem peccata remiſſa Sacramentum pœnitentiæ renovari, ut diximus in de Pœnitentia, & conſtat ex uſu fidelium; non poteſt tamen Sacramentum matrimonii, renovato contractu, renovari; cum ſit relate ad eundem conjugem irreiterabile; Sicut in eodem morbo irreiterabilis eſt Extrema unctio ex inſtitutione Chriſti Domini.

XI. Quæritur ſexto; Utrum Sacramentum matrimonii ſit unum numero in utroque conjuge, an vero duplex?

Reſpondeo, eſſe unum numero. Ratio eſt, quia ipſe contractus eſt elevatus ad rationem Sacramenti; ſed contractus eſt unus numero inter duos: ergo etiam Sacramentum. Nec mirum eſſe debet, quod u-

num

num accidens morale ſit in duobus; Nam una numero poteſtas eligendi Pontificem, verbi gratia, eſt in toto Collegio Cardinalium.

Ex hac doctrina, quæ communiter admittitur, infert Sanch. lib. 2. diſp. 8., Con., & Perez, quod ſi Chriſtianus ex diſpenſatione Pontificis contrahat matrimonium cum non baptizata, neuter Sacramentum recipiat; cum enim altera pars ſit incapax Sacramenti, & hoc Sacramentum non poſſit eſſe niſi unum numero in duobus, videtur ſequi, quod neuter Sacramentum recipiat. Sed magis arridet opinio Bonac. quæſt. 2. punct. 2., qui cum Sot., & Vaſq. docet, quod Sacramentum matrimonii in eo ſenſu dicatur unum numero in duobus, in quo ſenſu omnes ordines dicuntur eſſe unum numero Sacramentum, videlicet unum adæquatum; Sicut etiam ſpecies panis, & vini ſunt unum numero adæquatum Sacramentum Euchariſtiæ. Ex quo fit, quod, ſi contrahat matrimonium baptizatus cum non baptizata, poſſit ſolus baptizatus ſuſcipere Sacramentum. Et ſane videtur benignitati Chriſti Domini conſonum, quod ita Sacramentum hoc inſtituerit, ut noluerit privare talem baptizatum gratia hujus Sacramenti; quamvis potuiſſet aliter illud inſtituere; ita ut neuter in hoc caſu Sacramentum ſuſciperet.

Neque hinc ſequitur, quod ſi duo fideles contrahant matrimonium, & alter intendat ſuſcipere Sacramentum, alter vero non, ille tantum Sacramentum ſuſcipiat. Nam, ut notat Con., in hoc alio caſu neuter ſuſcipit Sacramentum, quia non habetur contractus conſtitutivus Sacramenti. Etenim, ut ſupra diximus, fidelis, qui abſolute non vult ſuſcipere hoc Sacramentum, abſolute non vult contrahere; contractus autem non habetur, quando alter non vult contrahere, atque adeo nec Sacramentum.

XII. Quæritur ſeptimo; An ſi duo conjuges infideles, uterque, vel alteruter baptizetur, quando deinde per ſigna externa ratificant contractum matrimonialem, tunc ſuſcipiant Sacramentum matrimonii?

Reſpondeo affirmative; Conſonum enim eſt benignitati Chriſti Domini, quod ita hoc Sacramentum inſtituerit, ut ad illud conſtituendum ſatis ſit quilibet contractus matrimonialis inter baptizatos, ſive talis contractus primo ponatur poſt baptiſmum, ſive contractus primo poſitus ante baptiſmum deinde poſt baptiſmum renovetur: Aliter conjuges infideles ad Baptiſmum reducti deberent ſemper carere gratia hujus Sacramenti. Ita Bonac., Bellarm., Henr. contra Perez, Con., Ledeſm.. Verum Sanch. putat, matrimonium iſtorum tunc effici Sacramentum, quando ſuſcipiunt Baptiſmum, etiamſi per ſigna externa non renovent priorem contractum matrimonialem; quia ſicut per baptiſmum fit indiſſolubile matrimonium Infidelium, ita fit Sacramentum.

Notandum hic ex Bonac., quod conjuges infideles, quando ſuſcipiunt baptiſmum, non debeant conſenſum matrimonialem renovare coram Parocho, & teſtibus, ut matrimonium fiat Sacramentum. Ratio eſt, quia Trid. requirit aſſiſtentiam Parochi, & teſtium ad valide contrahendum matrimonium; Cum autem in caſu noſtro ſupponatur jam valide contractum fuiſſe matrimonium ante Baptiſmum, ut renovatio talis conſenſus evadat Sacramentum, non eſt opus, ut fiat coram Parocho, & teſtibus.

XIII. Quæritur ultimo; Quænam ſit materia, forma, & miniſter hujus Sacramenti?

Reſpondeo, quod attinet ad miniſtrum, putaſſe Canum lib. 9. cap. 5., quod iſte ſit Sacerdos dicens: Ego vos conjungo in matrimonium; ita ut hæc verba ſint etiam forma talis Sacramenti. Sed communiter tamquam improbabilis rejicitur hæc ſententia; Nam Trident. ſeſſ. 24. expreſſe docet, etiam matrimonia clandeſtina ſine Sacerdote celebrata fuiſſe olim vera, ac rata matrimonia, atque adeo habuiſſe rationem Sacramenti; ſiquidem juxta locutionem ejuſdem Trident., & juxta ſenſum Eccleſiæ, idem eſt, matrimonium eſſe ratum, ac eſſe Sacramentum. Quare Sacerdos non requiritur ad Sacramentum miniſtrandum, ſed ad certam cæremoniam Eccleſiæ; nec conjuges per Sacerdotem, ſed per mutuum conſenſum conjunguntur: Unde verba illa, Ego vos conjungo, idem ſonant, ac Ego vos declaro conjunctos; Quod ex eo etiam patet; quia in communiſſima ſententia, quando matrimonium eſt invalidum ex aliquo impedimento dirimente, vel ex defectu conſenſus, ut fiat validum, ſatis eſt, ſi tollatur impedimentum, ac ſuppleantur defectus renovato conſenſu, etiamſi tunc non aſſiſtat Parochus; quod fieri non poſſet, ſi Miniſter Sacramenti eſſet Sacerdos, cum ſine Miniſtro Sacramentum conferri non poſſit.

Nec

Nec requiritur Sacerdos, ut Sacramentum conferatur a Perſona Sacra. Nam ſicut Baptiſmus etiam a laico, & infideli poteſt valide conferri; ita poteſt etiam a perſona non ſacra conferri Sacramentum Matrimonii. Certum itaque eſt, ipſos contrahentes baptizatos eſſe Miniſtros hujus Sacramenti. Ratio eſt, quia hoc Sacramentum ex inſtitutione Chriſti non diſtinguitur a contractu; ergo ſi contrahentes ponunt conſtitutiva contractus, ponunt etiam conſtitutiva Sacramenti, atque adeo ſunt Miniſtri.

Hinc multi recte cum Hurt. Pont., Perez inferunt, quod contrahentes matrimonium in mortali duplex peccatum committant, alterum, inquantum indigne miniſtrant, alterum, inquantum indigne ſuſcipiunt Sacramentum. Quod tamen non admittit Sanch. lib. 2. diſp. 2., & alii putantes, ſolum Miniſtrum conſecratum peccare mortaliter miniſtrando indigne Sacramentum; ut eſt Sacerdos abſolvens. Sed immerito: quilibet enim Miniſter Sacramentorum, ſive conſecratus, ſive non conſecratus debet ex præcepto naturali conformari cum Deo auctore Sacramentorum, ac Sanctificationis, necnon cum ipſa Sacramentorum ſanctitate, debetque ſancte ſancta tractare. Concedo autem, quod Sacerdos non peccet mortaliter, ſi cum peccato mortali aſſiſtat matrimonio, cum ipſe nec miniſtret, nec recipiat Sacramentum.

Quod attinet ad materiam, & formam hujus Sacramenti; neque placet primo ſententia adducta Cani putantis, verba contrahentium eſſe materiam, & verba Sacerdotis eſſe formam: neque ſecundo Navar., & Sylv. apud Con., quod internus conſenſus contrahentium ſit materia, & verba ſint forma; Nam materia Sacramentorum non poteſt eſſe adæquate inſenſibilis; quandoquidem ex illa ſimul cum forma conſtitui debet ſignum ſeſibile adæquatum. Neque tertio Majoris, quod verba ſint materia, & internus conſenſus forma, propter eandem rationem. Neque quarto Victor., & Vega, quod verba ab uno prius prolata ſint materia, & verba alterius ſint forma. Nam ſi ſimul ea proferrentur, non daretur materia, & forma. Neque demum Sot., & Covar., quod corpora contrahentium ſint materia, & verba ſint forma. Nam Sacramentum matrimonii eſſet quid permanens, ſicut Sacramentum Euchariſtiæ. Adde quod contractus matrimonii non diſtinguitur a Sacramento, poſita inſtitutione Chriſti Domini; contractus autem non conſtituitur per corpora, ſicuti nec emptio equi, exempli gratia, conſtituitur per equum emptum, ſed per mutuum conſenſum, qui pariat obligationem; ergo nec Sacramentum conſtituitur per corpora. Quare corpora conjugum in hoc Sacramento ſunt ſolum materia, circa quam, & remota, non proxima; ſicut peccata in Sacramento Pœnitentiæ ſunt materia remota, non proxima.

Dicendum itaque cum Suar., Sanch., Rebel., Con., & aliis communiter, hujus Sacramenti materiam eſſe utriuſque conjugis conſenſum ſignis externis expreſſum, prout ſignificantem mutuam corporum traditionem; formam vero eſſe eundem conſenſum, prout ſignificantem mutuam corporum acceptationem. Ratio eſt, quia omnis promiſſio, vel traditio, donec acceptetur, eſt ex ſe inefficax, & indeterminata, ut rata potius ſit, quam irrita; per acceptationem vero determinatur ad eſſe ratam, & fit efficax ad producendam obligationem: ergo in contractu matrimoniali traditio habet rationem determinabilis, ſeu materiæ; acceptio vero dominii in corpora habet rationem determinativi, ſeu formæ.

ARTICULUS II.

De Inſtitutione Matrimonii.

I. Ex lege poſitiva divina videtur inſtitutum Matrimonium, inquantum eſt contractus.

II. Præceptum nubendi videtur eſſe naturale, & obligare omnes vage, hoc eſt ſingulos urgente neceſſitate.

III. Quem finem intendere debent contrahentes, ut valide, ac licite contrahant?

IV. Quamvis licite intendi poſſit per matrimonium remedium concupiſcentiæ, & propter fines extrinſecos honeſtos celebrari; illicitum tamen eſt præciſe propter delectationem carnalem velle nubere.

V. Sicut non eſt licitum, nec vacat veniali culpa opus conjugii ob ſolam voluptatem exercere; ita pariter eſt illicitum præciſe propter eandem velle nubere.

VI. Ex traditione Apoſtolica habetur, quod Chriſtus Dominus matrimonium ad rationem Sacramenti elevaverit.

VII. Probabilius hoc Sacramentum a Chriſto Domino poſt reſurrectionem inſtitutum fuit.

I. Agen-

I. AGendum primo de inſtitutione matrimonii, quatenus contractus eſt; Deinde quatenus eſt Sacramentum; inquirendo quiſnam illud inſtituerit? Quando? Et quem ad finem?

Quæritur itaque primo, A quonam fuerit inſtitutum matrimonium in ratione contractus, & quando?

Reſpondeo, certum omnino eſſe, quod Deus fuerit matrimonii Inſtitutor; quamvis dubium ſit, num fuerit ejus Inſtitutor, inquantum eſt Auctor naturæ, an vero ex poſitiva aliqua ordinatione? Equidem cenſeo cum Suar., Con., Perez, & aliis contra Hurt. diſp. 4., Deum per veram, ac propriam legem inſtituiſſe matrimonium; ejus vero unitatem, & indiſſolubilitatem eſſe quidem naturæ humanæ conſonam; non tamen ita ut non potuerit in iis Deus diſpenſare. Ratio eſt, quia antiqui Patres licite contraxerunt unus cum pluribus uxoribus; & Hebræis licitum fuit repudium; ergo non ex lege naturali indiſpenſabili inſtitutus fuit contractus matrimonialis inter unum, & unam indiſſolubilis, prout explicabimus articulo ſequenti. Quamvis autem negari non poſſit, quod natura humana inclinans ad ſui propagationem, & perpetuitatem in ſua ſpecie, cum non poſſit in individuo, inclinet pariter ad matrimonium; quia tamen homo inquantum rationalis inclinat etiam ad virginitatem, & cœlibatum, qui ſunt actus virtutis præſtantiſſimæ, ideo ſpeciali ratione, & lege poſitiva inſtituendum erat matrimonium, & forte obligandus erat Adam ad illud, necnon communitas hominum, ne genus humanum extingueretur.

Dubium etiam eſt; an jus naturæ obliget communitatem ad matrimonium?

Reſpondeo, Con. docere, nullum eſſe, nec fuiſſe præceptum, aut jus naturæ obligans ad matrimonium. Probat primo, quia ſi hoc eſſet, talis obligatio eſſet in ſingulis. Secundo, quia ſi in Adamo, & in nobis fuiſſet obligatio naturalis propagandi genus humanum, deberet dari pariter obligatio naturalis ſervandi virginitatem; nam ideo dicimus dari obligationem naturalem ad matrimonium, quia natura inclinat ad illud; atqui multo magis natura inclinat ad virginitatem, quæ magis conducit ad finem ultimum hominis, ut patet ex 1. ad Corinth. 7. ubi dicitur: *Qui cum uxore eſt, ſollicitus eſt, quæ ſunt Mundi, quomodo placeat uxori, & diviſus eſt*: ergo.

II. Verum communiter docent cum D. Th., Vaſq., Sanch. l. 2. diſp. 3., præceptum nubendi eſſe naturale, & obligare omnes vage, hoc eſt ſingulos, urgente neceſſitate. Ratio eſt, quia ſi datur præceptum naturale de cibo ſumendo, ne pereat individuum humanum, a fortiori dari debet præceptum naturale de matrimonio, ne pereat ſpecies humana. Hinc fit, Protoparentes ex lege naturali obligatos fuiſſe ad matrimonium, & præcepto Dei poſitivo; non ſecus ac ad præcepta Decalogi utroque jure tenemur, naturali, & poſitivo.

Ad primam rationem Con. reſpondetur, quod obligatio hæc non ſit in ſingulis hominibus, ſed in omnibus vage; ita ut ſinguli tunc obligentur, quando adeſt neceſſitas; iſthæc enim obligatio ſatis eſt, ne ſpecies humana pereat. Ad ſecundam dico, quod urgente neceſſitate natura magis inclinat ad matrimonium, quod eſt bonum commune, quam ad virginitatem, quæ eſt bonum, & commodum particulare. Virginitas autem ſemper eſt materia conſilii, non præcepti; quia licet magis conducat ad ultimum finem hominis, habet tamen ſuam arduitatem propriam talis virtutis, ad quam Deus noluit nos obligare.

Circa tempus, quo matrimonium inſtitutum fuit, communiter Doctores cum Sanch. lib. 2. diſp. 4. docent, matrimonium inſtitutum ſimul, ac præceptum fuiſſe a Deo jure poſitivo, quando dixit noſtris Protoparentibus Geneſ. 1. *Creſcite, & multiplicamini, & replete Terram*: Sicut ſimilibus verbis inſtituit ſimul, & præcepit Chriſtus Dominus Sacramentum Euchariſtiæ, quando dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*. Nonnulli tamen cum Con. docent, inſtitutum a Deo fuiſſe matrimonium, quando immiſit ſoporem in Adam, & ex ejus latere Evam formavit; tunc enim videtur Deus revelaſſe naturam, & finem matrimonii Adamo; ſiquidem expergefactus dixit: *Propter quod relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit Uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*, ſcilicet per copulam conjugalem, ut explicatur in Cap. *Debitum* de Bigamis.

III. Quæritur ſecundo; Quem finem intendere debeant contrahentes matrimonium, ut valide, & licite illud contrahant?

Reſpondeo, & dico primo; Ut valide matrimonium contrahatur, neceſſario contrahentes intendere, ſeu velle debent transla-

lationem dominii corporum ad uſum conjugalem, & ſe ad illum obligare obligatione radicali, ut diximus art. ſup. Præterea ad validitatem matrimonii requiritur, ut contrahentes non habeant intentionem ſe obligandi contra tria illa bona matrimonii, ſcilicet Prolis, Fidei, & Sacramenti; quare invalidum eſt matrimonium, ſi contrahant cum pacto, & obligatione aut vitandi poſitive prolem, ſumendo pharmacum ſterilitatis, vel emittendi ſemen extra vas, quod eſt contra bonum prolis; aut cum pacto non ſervandi fidem conjugalem, ſeu adulterandi, quod eſt contra bonum fidei; aut demum cum pacto, & obligatione diſſolvendi in aliquo caſu matrimonium, quod eſt contra bonum Sacramenti: (hoc tertium tamen intelligendum eſt de matrimonio baptizatorum, quod ratione Sacramenti habet indiſſolubilitatem) Quod ſi quis vellet obligare ſe, verbi gratia, ad fidem conjugi ſervandam, & ſimul vellet etiam poſt matrimonium adulterari, hoc in pactum non deducendo, valide contraheret matrimonium: Poteſt enim ſtare, quod quis velit obligari ad aliquid faciendum, & ſimul nolit illud facere; ſicut poteſt quis vovere caſtitatem, & ſimul velle violare votum.

IV. Dico ſecundo; Licite matrimonium contrahitur, non ſolum ſi per illud intendatur generatio prolis, quod eſt certum, cum hic ſit finis præcipuus matrimonii; ſed etiam ſi præciſe intendatur remedium concupiſcentiæ; eſto etiam ex honeſto fine optetur generationem non ſequi. Ita Hurt. Con., Perez contra Sanch., Sot. Ratio eſt, quia talis finis honeſtus eſt, & proprius talis contractus; quamvis ſolum ſecundario ad eum finem natura ſua ordinetur matrimonium. Hinc Apoſt. I. ad Corinth. 7. dicit: *Propter fornicationem autem unuſquiſque ſuam Uxorem habeat, & unaquæque ſuum virum*; ſignificans hoc unico fine licitum eſſe matrimonium contrahere. Et ſane, ſi ad vitandam fornicationem in altero conjuge, concedunt omnes, licitum eſſe contrahere cum illo matrimonium, a fortiori licitum eſt ad vitandam fornicationem in ſe ipſo.

Neque dicas cum Sanch., eſſe aliquam inordinationem, quamvis levem, ordinare matrimonium unice ad finem illius ſecundarium, quando poteſt ordinari ad finem primarium. Nam contra eſt, quia ſi juvenis ſterilis, ſicut etiam ſenex, ut concedunt omnes, poſſunt inire matrimonium unice in remedium concupiſcentiæ; quare non etiam juvenis fœcundus? Etenim ſi ratio exigeret, ut in matrimonio intendatur finis ejus principalis, qui eſt prolis generatio, tam eſſet illicitum ſterili, quam fœcundo matrimonium inire, intendendo unice remedium concupiſcentiæ.

Dico tertio; Licitum etiam eſt inire matrimonium ob alios fines extrinſecos, dummodo honeſtos; verbi gratia propter pacem, divitias, nobilitatem, vel ob motivum tuendæ, ſeu reſtaurandæ ſalutis. Ita Doctores citati contra Angel., Navar., Covar., & alios apud Con. diſp. 24. dub. 2. Ratio eſt, quia in hoc nulla apparet inordinatio. Aliter ſenes, qui nec poſſunt generare, nec patiuntur ſtimulos carnis, licite non poſſent contrahere matrimonium; cum per illud nec intendant prolis generationem, qui eſt finis intrinſecus primarius, nec remedium concupiſcentiæ, qui eſt finis matrimonii intrinſecus ſecundarius. Quare ſolum propter fines illos extrinſecos licitum eſt iis nubere.

Neque dicas, inordinationem aliquam eſſe, ordinare Sacramentum ad fines temporales extraneos.

Nam primo non ordinatur matrimonium ad tales fines inquantum Sacramentum eſt, ſed inquantum eſt contractus. Secundo, ut notat Hurt., qui ordinat Sacramentum ad hos fines extrinſecos, non irrogat injuriam Sacramento, dummodo poſitive non excludat finem recipiendi gratiam, quem nemo excludit; Sicuti non irrogat injuriam Sacrificio Miſſæ, qui illud ordinat ad obtinendam ſalutem, vel ſtipendium, dummodo non excludat poſitive finem illius primarium, qui eſt cultus divinus.

Dico ultimo: Illicitum eſt contrahere matrimonium præciſe ob capiendam delectationem carnalem. Ita Con. diſp. 25. ſect. 2., & alii communiter. Ratio eſt clara, nam (quicquid aliqui prius ſenſerint apud Sanch. lib. 9. diſp. 11.) nunc damnata eſt propoſitio 9. ab Innoc. XI. dicens: *Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali*: ergo ſi illicitum eſt uti matrimonio ad hunc finem, illicitum pariter eſt ad hunc finem matrimonium contrahere. Verum quidem eſt, quod docet Sanch. loc. cit., delectationem actui conjugali annexam non eſſe de ſe malam, nec eſſe peccatum ullum velle illa frui, quando non pro-

procuratur nimius exceſſus voluptatis; ſicuti nec eſt peccatum velle frui delectatione, quam in ciborum eſu appoſuit natura; niſi pariter exceſſus procuraretur. Nihilominus etiam verum eſt, quod Sanch. ibidem cum innumeris Auctoribus docet, eſſe culpam venialem exercere actum conjugii præciſe ad capiendam voluptatem tali actui annexam; Quod patet primo ex doctrina Auguſt., qui cap. 6. de bono conjugali hæc habet: *Conjugalis concubitus generandi cauſa non habet culpam, concupiſcentiæ vero ſatiandæ, tamen cum conjuge, venialem*. Secundo, quia bonum delectabile, quod eſt naturæ ſenſitivæ conſonum, non poteſt recte eſſe finis operationis humanæ, ſed ſolum bonum honeſtum, quod eſt conforme naturæ rationali. Tertio, quia abuſus rei eſt, quærere actum propter delectationem illi adjunctam, cum delectatio ſit propter ipſum actum, non vero actus propter delectationem illi adhærentem. Demum, quia delectatio annexa operi conjugali mentem abſorbet, nec liberam illam relinquit, ut ſe in Deum convertat. Quod quia pariter habetur in comeſtione ad ſatietatem, non vero in comeſtione temperata, ideo pariter illicitum eſt comedere ad ſatietatem præciſe ob delectationem inde capiendam, ut conſtat ex propoſ. 8. damnata ab Innoc. XI., quæ habet: *Comedere, & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modo non obſit valetudini; quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui*.

Neque dicas, ex Philoſopho, 10. Ethic. 8., talis eſt delectatio, quale opus, de quo eſt: ſed opus conjugii eſt honeſtum, & licitum: ergo etiam delectatio ex tali opere percepta; atque adeo intendi poteſt opus conjugii præciſe ob delectationem.

Nam reſpondeo, axioma Philoſophi eſſe verum, quando delectatio debite quæritur, non ut finis actus, ſed tamquam actui adjuncta, ut notat Sanch. loc. cit.

Hinc infertur, quod ſicuti opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum eſt illicitum, & inhoneſtum, non vero ſi exerceatur vel ob prolis generationem, vel ad remedium concupiſcentiæ, vel ad ſatisfaciendum conjugi petenti, vel ad conſervandum amorem cum conjuge, quamvis ſimul acceptetur delectatio illi annexa; dummodo non procuretur nimia; ita pariter illicitum eſt contrahere matrimonium præciſe propter delectationem carnalem capiendam; ſecus vero, ſi ob finem honeſtum, ſive intrinſecum, ſive extrinſecum matrimonio, illud contrahatur, quamvis ſimul intendatur in ordine ad eundem finem frui deinde in actu matrimoniali delectatione illi a natura annexa, non tamen nimia. Ubi Doctores advertunt, ſæpe in opere conjugii venialem culpam contrahi; quia plerumque exceſſus voluptatis in eo actu a conjugibus procuratur.

Neque dicas cum Altiſiodor. apud Sanch. Qui concionatur recto fine, peccat venialiter, ſi admittat gloriam vanam inde conſurgentem; ergo etiam peccat venialiter conjux, qui ob finem rectum petit debitum, & contrahit matrimonium, ſi delectationem actui conjugali annexam admittat, & non reſpuat.

Nam, conceſſo antecedente, negatur conſequentia. Diſparitas eſt, quia inanis gloria eſt in ſe mala, & ideo reſpuenda: Contra vero delectatio in opere conjugali (niſi ſit nimia) non eſt in ſe prava; immo natura tali operi ſagaciter illam adjunxit propter bonum prolis, ut ejus generationi avidius homines vacarent, & ſic ſpecies humana conſervaretur: Sicuti in ciborum eſu delectationem natura appoſuit ob individui conſervationem: Ex Philoſoph. enim 10. Eth. 4. voluptas, & delectatio ſunt condimentum operationum. Quare vacat culpa uti matrimonio, fruendo delectatione non nimia, quam natura illi adjunxit propter honeſti finis neceſſitatem.

VI. Quæritur ultimo, Quandonam elevatum ſit matrimonium ad rationem Sacramenti?

Reſpondeo, de fide eſſe matrimonium ad rationem Sacramenti elevatum a Chriſto Domino: Trident. enim ſeſſ. 24. can. 1. hæc habet: *Si quis dixerit, matrimonium non eſſe vere, & proprie unum ex ſeptem Sacramentis legis Evangelicæ, a Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſia inventum, neque gratiam conferre, Anathema ſit*. Hoc autem ex nullo Scripturæ loco deducitur aperte, ut notat Perez diſp. 19., ſed ex traditione ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus accepta habemus, ut loquitur Evariſtus III.

Dubium tamen eſt, quando Chriſtus Dominus illud inſtituerit? Aliqui docent, inſtitutum fuiſſe Joan. 2., quando Chriſtus interfuit nuptiis. Alii cum Sanch., & Rebel., inſtitutum fuiſſe Matth. 19. quando dixit: *Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*.

ret. Alii in nocte Cenæ. Sed probabilius Perez, Mærat., & alii docent, inſtitutum fuiſſe poſt reſurrectionem in uno ex iis quadraginta diebus ante Aſcenſionem. Ratio eſt, quia eo tempore, ut conſtat ex Actor. 2. apparuit Chriſtus Dominus Apoſtolis loquens cum eis de Regno Dei, hoc eſt de rebus ad Eccleſiæ ſuæ ſtatum pertinentibus; Tunc etiam inſtituiſſe Sacramentum Pœnitentiæ conſtat ex Joan. 20. quando ſcilicet januis clauſis apparuit Apoſtolis, abſente Thoma, & oſtendens manus, & latus inſufflavit, & dixit eis: *Accipite Spiritum Sanctum: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*.

ARTICULUS III.

De Unitate, & Indiſſolubilitate Matrimonii.

I. Ex primæva inſtitutione Matrimonium fuit unum, ſeu unius cum una, & indiſſolubile.

II. In veteri lege Deus conceſſit ex rationabili cauſa dari poſſe libellum repudii. Et in lege Evangelica matrimonium ratum tum per Profeſſionem Religioſam, tum ex diſpenſatione Pontificis ob gravem cauſam diſſolvi poteſt.

III. Matrimonium Infidelium ex lege Chriſti Domini eſt inſolubile; Poteſt tamen diſſolvi, quando alter tantum ad fidem convertitur, nolente altero cohabitare citra injuriam Creatoris.

IV. Diverſimode Doctores opinantur circa Polygamiam, & diſſolubilitatem Matrimonii, jurene naturali, an divino poſitive ea prohibeantur.

V. Dicendum verius, diſſolubilitatem matrimonii, ac Polygamiam relate ad plures uxores ita jure naturæ prohiberi, ut poſſit in iis Deus diſpenſare; non ſecus ac in occiſione innocentis.

VI. At non poteſt Deus diſpenſare in his actionibus ſub iis circumſtantiis, ſub quibus ſunt intrinſece malæ, & jure naturæ prohibitæ.

VII. Per Profeſſionem Religioſam diſſolvitur Matrimonium ratum jure Eccleſiaſtico verius, quam naturali, aut divino poſitivo; Et quidem jure Eccleſiaſtico non ſcripto, ſed tradito.

VIII. Votum caſtitatis annexum Ordini Sacro non diſſolvit matrimonium ratum, quamvis ſit ſolemne; Sicut nec vota ſimplicia in Societate Jeſu: Hæc autem vota dicuntur ſimplicia, quia ex parte voventis dumtaxat ſunt perpetua, non vero ſimpliciter, & abſolute; ut eſt votum caſtitatis annexum Ordini Sacro.

IX. Ea de cauſa nec votum ſolemne annexum Ordini Sacro, nec vota ſimplicia in Societate Jeſu dirimunt matrimonium ratum, (quamvis dirimantur ab iis Sponſalia, ac matrimonium ſubſequens) quia nuſquam Eccleſia id ſtatuit, ſicut ſtatuit de Profeſſione Religioſa.

X. Per bimeſtre poſt matrimonium ratum regulariter poſſunt Conjuges negare debitum, ut cogitent de Religione.

I. NOn eſt hic ſermo de diſſolubilitate quoad torum, ſed quoad vinculum. Inquirimus enim hic, num matrimonium legitimum, ſeu celebratum juxta leges contractus (quod habetur etiam inter Infideles) tam ratum (quod ſupra legitimum addit rationem Sacramenti, & ideo ſolum habetur inter fideles) quam conſummatum, poſſit aliquando diſſolvi? Et unde habeat unitatem, ſeu quod debeat eſſe unius cum una? Quod eſt quærere, Jurene naturali, an divino poſitivo matrimonium debeat eſſe unum, ſeu unius cum una, & indiſſolubile quoad vinculum?

Præmitto ante reſponſionem, Certum eſſe primo, juxta omnium doctrinam, matrimonium ex ſua primæva inſtitutione eſſe unius cum una; ita ut invalide contrahatur cum ſecunda uxore, vivente prima; ut habetur in cap. *Gaudemus 8. de Divortio*. Et probatur ex illo Geneſ. 2. *Quamobrem relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*. Si ergo in carne una erunt duo, ergo nonniſi unus cum unica contrahere poteſt: Hinc Chriſtus Dominus Matth. 19. dixit, eſſe adulterum illum, qui dimiſſa prima uxore, ſecundam ducit; Quod non eſſet verum, ſi poſſet ducere ſecundam; nam quamvis peccaret dimittendo primam, non tamen eſſet adulter ducendo ſecundam, quia hæc etiam eſſet vera uxor.

Certum pariter eſt ſecundo, Ex divina conceſſione fuiſſe Judæis licitam polygamiam; ita ſcilicet, ut idem vir plures uxores duceret, non vero eadem uxor plures viros, ut habetur in *laud. cap. Gaudemus*; Et patet, quia etiam Sanctiſſimi Patriarchæ Abraham, Jacob, David plures uxores habuerunt. Quamvis autem aliquæ

ex

ex iis vocentur in Sacris Bibliis concubinæ, non dicuntur tamen concubinæ ex eo, quod non eſſent veræ conjuges, ſed quia, quæ dicebatur Uxor, erat Domina, & totam familiam adminiſtrabat; quæ vero dicebantur Concubinæ, aſſumebantur tantum ad ſocietatem tori, & ad prolis generationem; Sic Sara dicitur uxor Abrahæ, Agar vero concubina: Item, Lia, & Rachel dicebantur uxores Jacob; utraque enim erat Domina familiæ; at Ancillæ Liæ, & Rachelis erant concubinæ ejuſdem Jacob. Quod autem iſtæ Concubinæ eſſent veræ uxores, patet ex 25. Geneſ. 1., ubi concubina vocatur uxor. Hæc tamen conceſſio polygamiæ poſt Chriſti Domini adventum ceſſavit; nam matrimonium ex Matth. 5., & 19. revocatum eſt ad ſuam priſtinam inſtitutionem.

Certum eſt tertio, Matrimonium ex ſua primæva inſtitutione non ſolum eſſe unius cum unica, ſed etiam eſſe indiſſolubile, ac perpetuum, ut communiter Theologi docent; Et conſtat tum ex Trident. ſeſs. 14., tum ex Matth. 19., ubi Chriſtus Dominus docens, illicitum eſſe dare libellum repudii permiſſum in lege Moſaica, dixit: *Ab initio autem non fuit ſic*. Et Marci 10. habetur: *Omnis, qui dimittit uxorem, & aliam duxerit, mæchatur:* Quod non eſſet verum, ſi vinculum prioris matrimonii eſſet diſſolubile. Ibidem etiam dicitur: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*; Unde fit ex inſtitutione divina, matrimonii vinculum eſſe indiſſolubile; Et ratio inſolubilitatis habetur ex fine matrimonii, qui eſt bona, & perfecta educatio prolis.

II. Hinc ſequitur, ex divina ſolum conceſſione licitum fuiſſe in antiqua lege ſolvere vinculum matrimonii, & dare libellum repudii ex rationabili cauſa, ut habetur Deuter. 24. Quamvis enim Matth. 14. dicatur, id permiſſum fuiſſe ob duritiem cordis, non ſequitur, quod Deus id vere non conceſſerit, ſed ſolum ſequitur, quod conceſſerit, ut ſubveniret imbecillitati Judæorum, qui proni erant ad peccandum. Verum hæc conceſſio pariter poſt Chriſti adventum revocata eſt, ut omnes Catholici docent.

Certum tamen eſt quarto, Matrimonium baptizatorum ratum, & validum, ante conſummationem eſſe diſſolubile per profeſſionem Religioſam; ita ut qui in ſæculo remanet, poſſit cum altera nubere, ut infra dicemus. Docent etiam communius Theologi cum Sanch., Suar., Perez contra Scot., Sot., & alios, quod hujuſmodi matrimonium non ſolum per profeſſionem religioſam, ſed etiam ex diſpenſatione Pontificis ob urgentem cauſam poſſit diſsolvi, ita ut uterque poſſit cum alio nubere; quando ſcilicet, niſi diſsolvatur, aut imminet alicujus Regni jactura, aut graves rixæ timentur.

Verum poſt conſummationem matrimonium baptizatorum nec per ſolemnem profeſſionem, nec per Pontificis diſpenſationem diſsolvi poteſt; Nam ex divina lege eſt inſolubile, ut colligitur, tum ex illis verbis Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*, tum ex 1. ad Corinth. 7. *Iis, qui matrimonio juncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere; Quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*. Immo matrimonium etiam Infidelium poſt prædictam Chriſti legem eſt pariter inſolubile. Quod ſi diſsolvitur, quando alter tantum convertitur ad fidem, idem contingit ex Chriſti etiam diſpenſatione explicata per Apoſt. 1. ad Corinth. 7., ubi dicitur: *Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat* (ſubintellige, Converſus ad fidem) *non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror in hujuſmodi; in pace autem vocavit nos Deus*. Ratio autem omnimodæ indiſsolubilitatis matrimonii conſummati eſt, ut communiter Doctores docent, quia repræſentat unionem indiſsolubilem Chriſti cum Eccleſia per Incarnationem; ubi e contra matrimonium ratum, non conſummatum ſignificat unionem diſsolubilem Chriſti cum anima exiſtente in gratia.

III. Sequitur ex dictis primo, Matrimonium Infidelium ex lege Chriſti Domini, cui etiam Infideles ſunt ſubditi, eſse inſolubile etiam ante conſummationem, nec poſse per diſpenſationem Pontificis ſolvi; cum infideles non ſint ſubditi Papæ.

Sequitur ſecundo, Matrimonium Infidelium ſolum propter cauſam, & bonum fidei poſse diſsolvi, quando ſcilicet alter tantum ad fidem convertitur, altero nolente cohabitare abſque injuria Creatoris; ut dicemus cum de impedimento diſparis cultus. Quod ſi uterque conjux infidelis baptizetur, matrimonium illud legitimum evadit ratum, ſeu magis inſolubile ratione baptiſmi ſuſcepti; nam ante baptiſmum poterat diſsolvi propter cauſam, & bonum fidei, ut diximus, poſt baptiſmum vero non poteſt ullatenus diſsolvi.

Sequitur tertio, quod matrimonium conſummatum Infidelium non poſſit diſsolvi

per diſpenſationem Pontificis, ſi poſtquam uterque eſt baptizatus, ſit iterum conſummatum: Contra vero, ſi poſt baptiſmum utriuſque non ſit iterum conſummatum, probabiliter poteſt per diſpenſationem Pontificis diſsolvi, ut docent Navar. Pont., Sanch. contra Perez; cenſetur enim tantum ut matrimonium ratum; quandoquidem matrimonium ante baptiſmum conſummatum non eſt ſignum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia, ſicut eſt matrimonium conſummatum baptizatorum.

Dices; ex verbis Chriſti Domini Matth. 19. *Quicumque dimiſerit uxorem, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*, videtur colligi, quod ob cauſam fornicationis uxoris poſſit illa dimitti, & matrimonium diſsolvi: ergo falſum eſt, Chriſtum Dominum voluiſse, quod matrimonium ſit inſolubile. Sed contra eſt, quia ſenſus illorum verborum ex Auguſt. apud Con. eſt, quod qui dimiſerit (videlicet quoad torum) uxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, mœchatur, hoc eſt, occaſionaliter, quatenus eſt occaſio illi, ut mœchetur; ſicuti etiam qui aliam duxerit, mœchatur, quia vere adulterium committit: Quare ob cauſam fornicationis poteſt uxor dimitti ſolum quoad torum, non diſsoluto vinculo matrimonii. His præjactis

IV. Quæritur nunc primo; Num Polygamia, & diſsolubilitas Matrimonii ſint ab intrinſeco mala, & contra legem naturalem, ut eſt odium Dei, mendacium, &c., an vero ſint mala quia prohibita per legem Dei poſitivam?

Multi apud Sanch. lib. 7. diſp. 8. docent, Polygamiam eſse contra jus naturale, ita tamen ut in ea Deus diſpenſare non poſſit, ut infra explicabimus: Alii vero docent, ita eſse contra jus naturale, ut tamen in ea Deus diſpenſare poſſit, tum quod idem vir ducat plures uxores, tum etiam quod eadem uxor nubat pluribus viris: Alii putant, ſolam polygamiam plurium virorum relate ad unam uxorem fieri non poſse, ne per divinam quidem diſpenſationem; Polygamiam vero plurium uxorum relate ad unum virum prohiberi ſolum lege Euangelica; Sicut, verbi gratia, prohibetur conſecratio ſub unica tantum ſpecie ex lege poſitiva Chriſti Domini; unde ſequitur, quod per divinam diſpenſationem ea poſſit eſse licita.

Circa inſolubilitatem etiam Matrimonii Vaſq. Bellarm., Hurt. apud Perez diſput. 20. ſect. 2. putant, eam ex natura ſua competere matrimonio; ita ut matrimonium diſsolubile jure naturali ſit invalidum. Sanch. vero lib. 2. diſp. 12. cum Con. negat, matrimonium jure naturali eſse indiſsolubile; putatque, hoc illi competere ex natura ſua, prout conjuncta cum divina inſtitutione. Demum Abulenſ. apud Con. docet, indiſsolubilitatem competere matrimonio ex præcepto Dei poſitivo.

Ut quæſtio decidatur, notandum, tripliciter aliquid poſse eſse contra jus naturæ. Primo, ita ut actus ſecundum ſuam ſpeciem phyſicam ſit ita malus, & juri naturæ repugnans, ut eſsentialiter exigat prohiberi, ut eſt odium Dei, libido contra naturam, &c. Secundo, ita ut actus ſecundum ſuam ſpeciem phyſicam ſit ita contra naturam, ut tamen poſſit aliquando ratione alicujus circumſtantiæ eſſe licitus; Sic eſt furtum, occiſio innocentis, fornicatio, &c.; etenim actus phyſicus furti licitus eſt, ſi fiat, Domino non invito; præſertim ſi fiat, Deo primo Domino non invito; occiſio innocentis eſt licita, ſi fiat Deo auctore, qui eſt Dominus vitæ uniuſcujuſque; Actus etiam phyſicus fornicationis licitus eſt, ſi fiat poſt matrimonium, aut poſt Dei voluntatem dantis jus in corpus alterius; intantum enim fornicatio eſt illicita, inquantum eſt acceſſus ad non ſuam; ille autem acceſſus phyſice ſumptus poſt matrimonium, aut poſt dictam conceſſionem Dei non eſt amplius acceſſus ad non ſuam, ſed eſt acceſſus ad ſuam, & conſequenter in tali caſu fornicatio evadit licita. Tertio, aliquid eſt contra jus naturæ ratione ſcandali, ſeu periculi peccandi, quod habet annexum; unde ſublato tali periculo, non eſt contra jus naturæ, nec illicitum; ſic eſt, verbi gratia, Sacerdotem habitare cum juvenculis, & cum iis familiariter converſari; hoc enim licitum eſt, ſi urgente gravi neceſſitate, ſcandalum, & periculum peccandi abſit.

V. Dico nunc primo cum Con., Sanch., Perez, & aliis, Polygamiam, & diſſolubilitatem matrimonii non eſſe contra jus naturæ primo modo, ut eſt, verbi gratia, odium Dei. Patet, quia Deus de facto in iis diſpenſavit in lege veteri; quod autem eſt primo modo contra jus naturæ, non poteſt per diſpenſationem divinam eſſe licitum, cum eſſentialiter exigat prohiberi; Quamvis autem ſolum diſpenſaverit Deus in polygamia unius viri relate ad plures uxores; poteſt tamen etiam diſpenſare in po-

polygamia unius uxoris relate ad plures viros, ſi inconvenientia, quæ inde ſequuntur, videlicet incertitudo prolis, educatio non conveniens, &c. per ſuam omnipotentiam vitet.

Dico ſecundo; Polygamia, & diſſolubilitas matrimonii ſunt contra jus naturę ſecundo modo, videlicet ut occiſio innocentis, fornicatio, furtum, &c. Quare ſiccut furtum licitum eſt ſecundum eſſe ſuum phyſicum, ſi non fiat invito Domino, & fornicatio ſecundum eſſe phyſicum ſuum licita eſt, ſi ſit acceſſus ad ſuam; ita poterit eſſe licita polygamia, ſi Deus det uni jus ad corpus plurium. Et licita pariter erit diſſolubilitas matrimonii etiam conſummati, ſi Deus velit vinculum matrimonii ad tempus dumtaxat ligare.

Probatur concluſio, quia ex una parte, ſecluſa tali voluntate divina, eſt contra jus naturæ polygamia, & diſſolubilitas matrimonii, (non ſecus ac furtum, occiſio innocentis, & fornicatio) cum honeſtam, & convenientem humanæ naturæ educationem prolis, necnon pacificam domus gubernationem impediat: Ex altera parte, poſita illa voluntate divina, tolluntur hæc incommoda, quæ ex polygamia, & matrimonii diſſolubilitate ſequerentur: ergo poſita tali voluntate divina, poſſunt eſſe licita; atque adeo ſolum ſecundo modo ſunt contra jus naturæ. Sunt etiam contra jus naturæ tertio modo, quatenus natura exigit, ut non permittantur propter periculum peccati, videlicet propter periculum diſcordiæ inter plures uxores, & propter periculum, ne apte proles educetur; ſi tamen tale periculum omnino ceſſet, licita ſunt ex hoc capite.

VI. Ex quibus deducitur, in quo ſenſu verum ſit Axioma illud Theologorum, Deum ſcilicet diſpenſare non poſſe in jure naturæ; cum tamen & Abrahæ diſpenſarit, ut vellet occidere filium innocentem; & Iſraelitis, ut Ægyptios ſpoliarent; & Oſeę, ut ſumeret ſibi uxorem fornicationum; & Hebræis, ut plures uxores ducerent; necnon ut poſſent dare ex rationabili cauſa libellum repudii, & vinculum matrimonii diſſolvere. Etenim ex D. Th. 1. 2. quæſt. 100. art. 8 in hiſce actionibus non diſpenſavit Deus ſub iis circumſtantiis, ſub quibus ſunt contra jus naturæ, & ab intrinſeco malæ; non enim diſpenſavit in furto, ut fieret invito Domino; nec in homicidio, ut fieret invito Domino vitæ, qui eſt Deus; nec in fornicatione, ut fieret per acceſſum ad non ſuam; ſed diſpenſavit tollendo ab iis circumſtantiam illam, per quam eſſent intrinſece, & eſſentialiter malæ: Et hoc pacto diſpenſavit etiam in polygamia, & diſſolubilitate matrimonii. Non poteſt tamen hoc pacto diſpenſare in iis, quæ ſunt contra jus naturæ primo modo, puta in odio Dei, in mendacio, in mollitie, in peccato contra naturam, &c. quia hæc ſunt intrinſece mala, & eſſentialiter exigunt prohiberi ſimpliciter; eo quod in quacumque circumſtantia ſint contra jus naturæ, & illicita.

VII. Quæritur ſecundo; Quo jure per Profeſſionem ſolemnem in Religione approbata ſolvatur matrimonium ratum fidelium, jurene naturali, an divino poſitivo, an Eccleſiaſtico?

Reſpondeo, multos cum Sot., Cajet., Riccard., Palud., Durand. docere, ſolvi ex natura rei, ſeu jure naturali. Primo, quia qui deſerta uxore Religionem ingreditur, tranſit ad ſtatum perfectiorem, quod jure naturæ eſt licitum; Præſertim quia ex hoc non ſequitur gravis injuria alteri parti. Secundo, jure naturæ licet mutare conjugium imperfectum in aliud perfectius, & ſpiritnale; & conſequenter matrimonium ratum mutare in profeſſionem Religioſam. Tertio, quia profeſſio ſolemnis eſt mors civilis, & ſpiritualis: ergo poteſt ſolvere vinculum morale matrimonii rati ortum ex mutuo conſenſu; non ſecus ac mors naturalis ſolvit vinculum carnale matrimonii conſummati ortum ex copula.

Alii tamen cum Sanch. lib. 2. diſp. 19., Rebel., Pont. docent, dirimi matrimonium ratum per ſolemnem profeſſionem jure divino poſitivo a Chriſto Domino ſpecialiter lato in lege Euangelica. Primo, quia ex una parte hoc non eſt de jure naturæ, ut infra dicemus: Ex altera parte nullum extat jus Eccleſiaſticum, quod hoc ſtatuerit. Nam Alex. III. *cap. 7. de converſione Conjugatorum* dixit, diſſolutionem matrimonii rati deduci ex Sacri Eloquii interpretatione; Et poſtea alii Pontifices hoc confirmarunt non ex Conciliorum decretis, ſed ex exemplis Sanctorum a nuptiis ad Religionem inſtinctu Spiritus Sancti tranſmigrantium; ut conſtat de S. Alexio, B. Thecla, S. Cœcilia, S. Macario; Quare cum initium hujus conſuetudinis non inveniatur in jure Eccleſiaſtico, ſequitur, privilegium hoc a Chriſto Domino per traditionem habitum, & per Apoſtolos deriva-

vatum; ex Regula illa D. Auguſt. lib. 4. de Bapt. cap. 14. , quod ſcilicet , Quando nullum initium ſcriptum reperitur alicujus traditionis Eccleſiæ, ſignum eſt, illud a jure , ſeu inſtitutione divina Chriſti Domini promanaſſe.

Secundo arguitur pro hac ſententia, quia Pontifex non poteſt ſtatuere legem ullam contra jus juſtitiæ acquiſitum a Tertio ; ut patet in minoribus contractibus ; unde Gelaſ. Papa epiſt. 9. decrevit; ſervum ſine Domini conſenſu in Religionem admittendum non eſſe : ergo non Pontifex , ſed Chriſtus Dominus ſtatuit, poſt matrimonium ratum poſſe conjugem ad Religionem admitti.

Tertia ſententia , quam ſequimur , docet , id fieri jure Eccleſiaſtico , jam inde ab Apoſtolorum tempore inſtituto . Ita Med. Suar. , Con. , Leſſ. , Hurt. apud Perez diſp. 20. ſect. 3. Ratio eſt , quia hoc non eſt inſtitutum jure naturæ , neque jure divino Chriſti Domini ; ergo ſtatutum eſt jure Eccleſiaſtico.

Probatur prima pars antecedentis ; quia ſi poſſet jure naturæ diſſolvi matrimonium ratum per ingreſſum in Religionem , eo quod mutatur conjugium imperfectum , & carnale in perfectius , & ſpirituale , ſequeretur, quod etiam matrimonium conſummatum poſſet ſic diſſolvi ; Sequeretur etiam, quod diſſolvi etiam potuiſſet matrimonium legitimum non baptizatorum nondum conſummatum in lege Moyſi , titulo amplectendi perfectiorem vitam ; Quæ tamen ſunt abſurda , cum Deus non acceptet donum alteri debitum ex juſtitia; Unde patet ad primam , & ſecundam rationem in contrarium adductas . Ad tertiam dico , quod quamvis profeſſio ſolemnis dicatur mors civilis , quia profeſſus non debet vivere mundo ; at non eſt incompoſſibilis cum vinculo matrimonii ; ſi enim duo conjuges mutuo conſenſu poſt matrimonium conſummatum ingrediantur Religionem , retinent vinculum matrimonii ; ergo profeſſio religioſa non ſolvit vinculum iſtud natura ſua.

Probatur nunc ſecunda pars antecedentis , quod ſcilicet neque id accidat jure divino Chriſti Domini . Primo , quia jus naturæ, & divinum a tempore Chriſti Domini remanſit in Eccleſia immutatum ; atqui hoc jus , de quo loquimur, non manſit immutatum: ergo hoc jus non eſt divinum, ſed Eccleſiaſticum. Probatur minor; nam olim ſolvebatur matrimonium ratum per ſola vota ſimplicia, ut multi colligunt ex facto S. Alexii, D. Theclæ, & aliorum , qui non fuerunt Religioſi ; nunc tamen non ſolvitur matrimonium ratum per hujuſmodi vota; immo nec per votum ſolemne caſtitatis, quod fit in ſuſceptione Ordinis Sacri , ſed ſolum per profeſſionem ſolemnem: ergo hoc non provenit ex jure divino, nec naturali, ſed Eccleſiaſtico.

Secunda ratio eſt, quia videtur incredibile , quod Chriſtus Dominus conceſſerit hanc vim ſolemnitati votorum Religionis, quæ tempore Chriſti Domini nondum erat inventa , & introducta in Eccleſia . Certum autem eſt , poſt Chriſti Domini Aſcenſionem nullum novum divinum jus latum eſſe; & tempore Aſcenſionis Religiones non erant introductæ , ut conſtat ex *cap. unico de Voto in 6.* Demum quia etiam per vota ſimplicia in Religione approbata, puta in Societate Jeſu, deberet matrimonium ratum ſolvi; etenim omnia vota jure divino ſunt ejuſdem rationis , & ſolemnitas votorum importans impedimentum dirimens novum matrimonium eſt de jure Eccleſiaſtico ; ut patet ex Extrav. Gregor. IX. Vota tamen ſimplicia, quæ emittuntur in Societate Jeſu poſt biennium novitiatus, necnon vota ſimplicia , quæ emittuntur a Coadjutoribus , tam temporalibus, quam ſpiritualibus , formatis in eadem Societate , matrimonium ratum non dirimunt, ut communiter docent Doctores cum Suar. , Sanch., Vaſq. contra Pont. lib. 9. cap. 6. , ut dicemus quæſito ſequenti .

Ex dictis ſequitur manifeſte , quod jure tantum Eccleſiaſtico matrimonium ratum per profeſſionem ſolemnem dirimatur ; Quamvis autem non reperiatur tale jus ſcriptum, nec initium talis juris , ex hoc ſolum ſequitur , quod in Eccleſia hoc introductum ſit jure non ſcripto , ſed tradito.

Ad primam rationem in contrarium ſupra adductam reſpondeo , falſum eſſe , quod Alex. III. dixerit, diſſolutionem matrimonii rati deduci ex interpretatione Sacri Eloquii, & ex revelatione divina . Solum enim dixit , diſsolutionem matrimonii conſummati deduci ex illo Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet* ; Et quoſdam Sanctos ex revelatione divina deſeruiſſe ſuas ſponſas ; ac demum addit, ſe decernere , matrimonium ratum ſolvi per profeſſionem ſolemnem , inhærendo veſtigiis ſuorum majorum , quaſi ab iis ſit ſtatutum.

Ad

Ad auctoritatem D. Aug. reſpondeo, illud ſignum haberi, quando nihil obſtat in contrarium; in caſu autem noſtro oſtenditur, quod talis inſtitutio non fuerit a Chriſto Domino; ergo fuit ab Eccleſia per verbum traditum jam inde ab Apoſtolis.

Ad ſecundam rationem dico, quod ſicut Princeps Reipublicæ poteſt dare facultatem ad reſcindendum aliquem contractum in aliquo caſu, etiam invito Tertio, & cum detrimento illius; quando ſcilicet expedit ad bonum commune; quia tunc non fit injuria Tertio, cum ſit irrationabiliter invitus; ita poteſt Pontifex per poteſtatem indirectam, quam habet in temporalia in ordine ad ſpiritualia, reſcindere contractum matrimonii rati propter majus bonum ſpirituale ejus, qui vult Religionem ingredi: Sicut poteſt etiam relaxare juramenta cum damno tertii, quando ad talem relaxationem ſufficiens ratio ſpiritualis intercedit: Et poteſt etiam in aliquo caſu dare alicui licentiam ingrediendi Religionem, non obſtante, quod ſit ſervus, aut ære alieno gravatus; quando prudenter judicatur, id eſſe moraliter neceſſarium ad bonum ſpirituale illius, & nocumentum creditoris non eſſe magni momenti; Quod tamen quia ut plurimum non accidit in mancipio, idcirco ſtatuit Gelaſius Papa, ut mancipium invito Domino in Religionem non admittatur.

VIII. Dubium non leve in hoc quæſito conſurgit; Quare ſcilicet votum caſtitatis, quod emittitur in ſuſceptione Ordinis Sacri ſit ſolemne, non vero votum caſtitatis, quod in Religione approbata, puta in Societate Jeſu, emittunt ii, qui non ſunt profeſſi? Cum tamen certum ſit, utrumque votum dirimere non ſolum ſponſalia antecedentia, & conſequentia, ſed etiam matrimonium ſubſequens, non ſecus ac dirimit Profeſſio ſolemnis; Et præterea neutrum ex iis dirimere matrimonium ratum contractum ante illa vota.

Reſpondeo, diſparitatem eſſe, quia votum caſtitatis annexum Ordini Sacro eſt ſimpliciter perpetuum, & cum ſua ſolemnitate emittitur; ideoque dicitur ſolemne, & æquiparatur profeſſioni ſolemni; Contra vero votum Caſtitatis, quod emittitur a non profeſſis in Religione approbata, eſt perpetuum dumtaxat ex parte voventis, non tamen ſimpliciter perpetuum; cum accidere poſſit, quod tale votum amplius non obliget, ſi ſcilicet Religioſus a Religione dimittatur; & ideo non dicitur votum ſolemne, ſed ſimplex, ſicut etiam alia vota paupertatis, & obedientiæ ab iiſdem emiſsa.

IX. Rogabis hic; Num dirimant matrimonium ratum, non ſolum Profeſſio ſolemnis, ſed etiam tria vota ſimplicia in Societate Jeſu poſt Novitiatum emiſſa?

Reſpondeo, Baſilium Pontium lib. 9. cap. 6. affirmare: Primo, quia per illa conſtituitur ſtatus Religioſus ex Bulla Gregor. XIII., non ſecus ac per ſolemnem Profeſſionem; ſtatui autem Religioſo tribuitur diſſolutio matrimonii rati in *cap. 2. 7. & 14. de Converſ. Conjugat.* ergo. Secundo, quia ante introductionem Profeſſionis ſolemnis diſſolvebatur matrimonium ratum per votum caſtitatis, ut fertur de D. Alexio. Tertio, quia ex Bulla ejuſdem Gregor. XIII., ea vota dirimunt matrimonium ſubſequens, non ſecus ac Profeſſio ſolemnis: ergo etiam matrimonium ratum antecedens. Quarto, quia cæteroqui poſt hæc vota remaneret in Religioſo vinculum matrimonii invita conjuge; quod repugnat ſtatui religioſo.

Communiter tamen Doctores Societatis cum Suar., Vaſq., Sanch. negant; ſiquidem votis ſimplicibus iſtis neque competit jure naturali diſſolvere matrimonium ratum (cum neque id competat voto ſolemni Ordinis Sacri) neque jure poſitivo; ſiquidem in Bulla Gregor. XIII. ſolum habetur, quod dirimant matrimonium ſubſequens.

Ad primam rationem in contrarium reſpondetur, falſum eſſe, quod ſtatus religioſus diſſolvat matrimonium ratum; cum de ſola Profeſſione religioſa id ſtatuerit Eccleſia. Verum quidem eſt, quod in laudatis capitibus id tribuatur ſtatui religioſo. At ibi nomine Status Religioſi venit profeſſio ſolemnis; etenim ante Societatem Jeſu univerſim ſtatus religioſus importabat ſolemnem Profeſſionem. Ad ſecundam, falſum eſt, quod aſſumitur; In *cap.* enim *2. de Converſione conjugatorum*, dicuntur quidam Sancti de nuptiis vocati fuiſſe ad monaſteria, atque adeo ad Profeſſionem. Quod attinet ad D. Alexium, verius eſt non fuiſſe profeſſum in ulla Religione, ut notat Perez, ſed fuiſſe a Deo peculiariter vocatum ad continentiam, non diſſoluto vinculo matrimoniali. Ad tertiam negatur conſequentia; tum quia in lege poſitiva argumentum a pari non tenet; tum etiam, quia diſparitas eſt dilucida; per tria enim vota Societatis dirimitur matrimonium ſubſequens, quia non eſt æquum, ut qui in

perpetuum ex parte ſua ſe conſecravit Deo, poſſit ſe obligare conjugi: At æquum, & juſtum eſt, ut uxor poſt matrimonium ratum non ſpolietur jure ſuo, per hoc, quod vir emittat tria vota in Societate, a qua ob varias cauſas expelli poteſt. Ad quartam; Sicut in aliis Religionibus tempore Novitiatus remanet vinculum matrimonii rati antea contracti; ita in Societate remanet idem vinculum poſt tria vota ſimplicia; donec Profeſſio ſaltem trium votorum emittatur; Hæc autem ſolemnis Profeſſio trium votorum fieri poteſt a quolibet poſt primum annum novitiatus, & ideo ne uxor diu expectet, ad Generalem Societatis recurrendum eſt in caſu occurrenti, ut decernat, num expediat, illum ad hanc Profeſſionem admittere, an vero ad uxorem remittere, ſi non ſatisfaciat Religioni.

X. Quæritur ultimo; quantum temporis concedatur conjugibus ad ingrediendam Religionem ante conſummationem matrimonii?

Reſpondeo, communiter præſcribi duos menſes; quia ſic videtur colligi ex *cap. 7. Ex publico, De Converſione Conjugatorum*. Verum quia id aperte non colligitur ex dicto cap. cum Alex. III. ibi dederit ſpatium duorum menſium ad matrimonium conſummandum, non quidem poſt contractum matrimonium, ſed poſt litem inchoatam; ideo ex conſuetudine Eccleſiæ docent communiter Doctores, tale ſpatium concedi, ita ut aliquando arbitrio Judicis, cauſa cognita, poſſit augeri, vel minui, ut notat Sanch. lib. 2. diſp. 24. Semper tamen licitum eſt, Religionem ingredi ante conſummationem matrimonii, etiamſi per plures annos aliquis cum injuria alterius noluiſſet matrimonium conſummare.

Dubium eſt primo: An licite poſſint conjuges negare debitum per primum bimeſtre, etiamſi non cogitent de Religione? Affirmat Sanch. loc. citat., quia poteſt quilibet expectare ſaltem deſiderium ingrediendi Religionem: Navar. tamen, & alii cum Con., & Perez negant; quia ceſſat in tali caſu finis, per quem conceditur bimeſtre.

Dubium eſt ſecundo, per quam copulam conſummetur matrimonium ratum?

Reſpondeo, conſummari per copulam poſt matrimonium habitam, ex qua ſequi poſſit legitima generatio; ſiquidem per talem copulam conjuges fiunt una caro, & affinitatem contrahunt, ex *cap. Debitum de Bigamis*. Hinc fit primo, matrimonium ratum non dici conſummatum per copulam habitam ante Sponſalia; Secundo, nec per copulam habitam poſt ſponſalia, ubi Trident. viget; ubi enim non viget Trident., talis copula non cenſetur fornicaria, ſed conjugalis: Tertio, nec per copulam, ex qua non poteſt ſequi generatio. Si tamen alter copulam extorſerit ab altero per vim intra bimeſtre, profecto vinculum matrimonii, utpote conſummati, per profeſſionem ſolemnem non diſſolvitur; licitum tamen eſt illi, qui vim paſſus eſt, Religionem ingredi, & profiteri, altero invito, ac ligato. Et ratio eſt, quia non debet hic privari jure ſuo ingrediendi Religionem intra bimeſtre.

QUÆSTIO IV.

De conſenſu, qui eſt cauſa efficiens vinculi matrimonialis.

PLura diximus art. 1. quæſtionis primæ de interno conſenſu requiſito ad validitatem matrimonii: Quæ vero ſpectant ad conſenſum internum fictum, colligi plurimum poſſunt ex iis, quæ diximus ibidem art. 2. cum de promiſſione ficta matrimonii. Similiter quæ ſpectant ad conſenſum externum, ſeu ad ſigna externa, quibus exprimi debet internus conſenſus, qui eſt cauſa efficiens vinculi maritalis, colligi plurimum etiam poſſunt ex iis, quæ diximus art. 4. cum de ſignis, quibus contrahuntur Sponſalia: Plura etiam ſpectantia ad conſenſum coactum colligi poſſunt ex iis, quæ diximus quæſt. 2. art. 8. cum de metu diſſolvente Sponſalia. Hic addenda, quæ ulterius inquiri debent. Et primo quidem de conſenſu Matrimoniali ſimulato. Secun-

do de externo. Tertio de coacto. Quarto de clandeſtino ſimpliciter, quod ſcilicet fit ſine Parocho, & teſtibus. Quinto de clandeſtino ſecundum quid, videlicet quod fit ſine prævii proclamationibus; Ac demum de conſenſu conditionato.

ARTICULUS I.

De Conſenſu matrimoniali ſimulato.

I. Qui ficte matrimonium contrahit, ſecundum ſe peccat, tum contra virtutem Religionis ſacrilege, tum contra juſtitiam: teneturque depoſita ſimulatione contractum ratificare.

II. Aliquando tamen poteſt aliis viis damnum compenſari.

III. Si quis poſt fictum matrimonium cum Berta, vere cum alia contrahat, & cenſuris adigatur, ut Bertæ adhæreat, pati potius debet excommunicationem, quam ad illam accedere.

IV. Urgente metu gravi poteſt quidem ſimulari contractus matrimonialis, quin per hoc ſimuletur Sacramentum matrimonii.

V. At ſimulari non poteſt, ſi detur impedimentum dirimens jure naturæ.

I. CUm requiratur conſenſus verus ſigno externo expreſſus, & liber a coactione, tam ad contractum matrimonii, quam ad contractum ſponſalium, ideo omiſſis iis, quæ ad hujuſmodi conſenſum pertinent, & communia ſunt utrique contractui (quæ abunde explicavimus in locis citatis agentes de ſponſalibus) quærimus hic, quæ ſpeciatim ad conſenſum matrimonialem ſpectant, agendo prius de conſenſu ſimulato.

Quæritur itaque primo; Ad quid teneatur, qui ſimulato animo, & non vero conſenſu contraxit matrimonium?

Reſpondeo, certum eſſe, quod ſine vero conſenſu contractus matrimonialis, atque adeo Sacramentum ſit irritum; & conſequenter qui ſimulato animo ſine juſta cauſa contraxit, peccavit mortaliter, tum peccato ſacrilegii contra reverentiam Sacramento debitam, tum etiam peccato injuſtitiæ ob injuriam, quam alteri bona fide contrahenti intulit: Unde tenetur ad compenſandum damnum, quod alteri provenit. Hæc tamen compenſatio plerumque alia via ſecundum æqualitatem fieri non poteſt, quam ut depoſita ſimulatione, vero apud animum elicito conſenſu ratificet ille priorem contractum; Etenim quilibet contractus (ſicut etiam profeſſio religioſa) ſi ſint irrita ob defectum interni conſenſus, ratificantur per hoc ſolum, quod ponatur internus conſenſus, dummodo alter contrahens actu, vel virtute conſenſum retineat, ut docet Sanch. lib. 2. diſp. 32.

II. Aliquando tamen, ut notant Vaſq., Henr., Silveſt. apud Laym. cap. 6., deceptor non obligatur ad ratificandum priorem contractum, ſeu ad matrimonium revalidandum, ſed alia via poteſt damnum reſarcire, in his præſertim caſibus; Primo, ſi decepta falſo jactavit ſe eſſe virginem; tunc enim deceptio unius cum deceptione alterius compenſatur; Secundo, ſi ex tali matrimonio graves rixæ, ſcandala, & infelices exitus timeantur; Tertio, ſi decepta, cognita deceptione, aliam damni compenſationem ſponte recipiat; Quarto, ſi deceptor aliud poſtea matrimonium cum altera vero conſenſu contraxit; Quinto, ſi deceptor ſit longe ſuperioris conditionis, quam decepta, etiamſi ſpe matrimonii copulam extorſerit, ut oſtendimus quæſt. 1. art. 1. cum Sanch. contra Laym.; quia juſtitia obligat tantum ad ponendum æquale; in caſu autem noſtro copula præſtita ſub ſpe matrimonii a fœmina longe inferioris conditionis non habet æqualitatem cum matrimonio; ergo deceptor non tenetur ad matrimonium, ſed poteſt damnum alia via compenſare.

III. Difficultas eſt; Quid facere debeat, qui ſimulato animo prius contraxit cum Berta, & deinde vero conſenſu contraxit ſecundum matrimonium cum Tereſia, ſi ab Eccleſia ſub cenſuris ad prius matrimonium compellatur; Etenim Eccleſia fictionem alleganti, etiam cum juramento, fidem facile præbere non debet, niſi deceptor det clariſſima indicia deceptionis ex *cap. Per tuas de probationibus*; ubi dicitur: neque juranti credendum eſſe adverſus ea, quæ ante aſſeveraverat.

Reſpondeo, quod ſi nulla ratione effugere poteſt, quominus relicta Tereſia vera uxore, ad Bertam uxorem putativam adhæreat, poteſt quidem cum hac aliquando cohabitare, ut Eccleſiæ præcepto ſatisfaciat; at cum ea copulam habere nulla-

te-

tenus poteſt; committeret enim adulterium, ad quod procul dubio obligari non poteſt: Unde potius deberet humiliter ſuſtinere excommunicationem ſecundum forum externum, quam in copulam conſentire, aut exponere ſe periculo proximo labendi in illam.

IV. Quæritur ſecundo; An liceat juſta de cauſa, puta ex metu gravi, ſimulare conſenſum in contractu matrimoniali, poſtquam damnata eſt ab Innoc. XI. prop. 29. dicens: *Urgens metus gravis eſt cauſa juſta Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi.*

Reſpondeo, juxta doctrinam Pal., Con. diſp. 28. dub. 3., Perez., Lumbier, & aliorum contra Joan. Sanc. in ſelectis quæſt. diſp. 35. (ut fuſe in expoſitione dictæ theſis explicavimus) id licere. Ratio eſt, quia cum Chriſtus Dominus elevaverit ad rationem Sacramenti contractum matrimonialem non immutando leges contractus, ſequitur, quod ſicuti juxta leges contractuum poſſit in aliis contractibus ſimulari conſenſus, urgente metu gravi, poſſit pariter, urgente metu gravi ſimulari conſenſus in contractu matrimoniali. Neque enim hoc eſſet ſimulare adminiſtrationem Sacramenti; Quod damnatur ab Innoc. XI. Nam ſimulare adminiſtrationem Sacramenti, eſt ponere materiam, & formam Sacramenti ſine intentione adminiſtrandi illud; ut ſi ſerio ponatur ablutio, & proferatur forma baptiſmi ſine intentione baptizandi; At in caſu noſtro ſi ponitur conſenſus fictus, eo ipſo non ponitur materia, & forma Sacramenti matrimonii; & conſequenter non ſimulatur adminiſtratio Sacramenti, ſed ſolum materia, & forma, nempe verus contractus ſimulatur. Præterea qui adminiſtrat, verbi gratia, baptiſmum, certe in perſona Dei baptizat; unde ſi fingat, ſacrilegium committit contra reverentiam Deo, & Sacramentis debitam: Contra vero Miniſter matrimonii non ſuſtinet immediate perſonam Chriſti diſpenſantis ſua merita, ſed ſuſtinet perſonam privatam celebrantem contractum, cui per accidens conjuncta eſt a Chriſto participatio Sacramenti; unde ſi metu urgente ſimulat contractum, non fingit, ſe ſacrilege diſpenſare merita Chriſti, ſed ſolum ſimulat verum contractum, quo non poſito, materia, & forma Sacramenti non ponitur.

V. Addo tamen cum Perez, & Hurt. diſp. 12. diffic. 4., quod ratione metus gravis non liceat ſimulare contractum matrimonialem, quando inter contrahentes intercedit impedimentum jure naturæ dirimens, ut eſt impotentia perpetua, conſanguinitas in primo gradu, &c. Ratio eſt, quia non licet ſimulare, quod eſt intrinſece malum; Exempli gratia, non licet ratione metus ſimulare adorationem idoli, aut juramentum de malo patrando: Quod ſi impedimentum inter contrahentes ſit ſolum impediens, ut eſt votum ſimplex caſtitatis, ſponſalia præcedentia, &c. licitum eſt per metum gravem ſimulare contractum matrimonialem; nam non eſt intrinſece malum in tali caſu id, quod ſimulatur, cum nec ſponſalia obligent ad non contrahendum cum alia, metu gravi interveniente; nec votum illud obliget ad caſtitatem, interveniente eodem metu; quia nemo intentionem habet obligandi ſe ad voti obſervationem cum periculo mortis, aut gravis damni. Denique ſi impedimentum ſit dirimens jure Eccleſiaſtico, adhuc poterit ex gravi cauſa ſimulari contractus, ut docent Pal. & Sanch., quia Eccleſia non obligat ad non contrahendum cum tanto incommodo. Hæc autem ſatis ſuperque ſint dicta de conſenſu ſimulato.

ARTICULUS II.

De Signis externis expreſſivis conſenſus matrimonialis.

I. Quamvis Matrimonium ſit Sacramentum, adhuc ſine verbis celebrari poteſt, ut quilibet alius contractus.

II. Quænam ſoleant eſſe ſigna externa certa exprimentia conſenſum internum?

III. Etiam taciturnitas poteſt aliquando eſſe certum ſignum interni conſenſus.

IV. Parentes neque poſſunt cogere filios ad matrimonium, neque illud ſine juſta cauſa impedire.

V. Filii quamvis non teneantur hac in re ſequi conſilium Parentum, tenentur tamen ob reverentiam debitam illud petere.

VI. Ut Procurator valide matrimonium contrahat pro Principali, quatuor requiruntur.

VII. Si Principalis tempore contractus dormiat, adhuc fructuoſe Sacramentum recipit, ſi ſit in gratia.

VIII. Si Principalis tempore contractus per Procuratorem ſit ebrius, adhuc valide contrahit. Imo juxta communiorem, etiam ſi tunc ſit amens.

IX. Quid ſi Principalis det fictum mandatum,

&

& tempore contractus habeat verum conſenſum?

X. Si detur mandatum, ut præmiſſis proclamationibus Procurator contrahat, adhuc univerſim valide contrahitur iis non præmiſſis. Sicut valide confertur abſolutio a cenſuris, parte non ſatisfacta; quamvis facultas abſolvendi detur ſub ea conditione.

I. QUæritur primo; An ad valorem matrimonii neceſſaria ſint verba expreſſiva interni conſenſus, ſaltem inter baptizatos, inter quos contractus matrimonialis eſt Sacramentum, quod conſtat rebus, & verbis?

Reſpondeo negative cum communi contra quoſdam Juriſperitos apud Perez. Ratio eſt, quia etiam muti, & ſurdi poſſunt valide contrahere matrimonium, ex *cap. cum apud 23. De Sponſalibus, & Matrimoniis*: Ergo univerſim non ſunt neceſſaria verba, ſed ſatis ſunt omnia alia ſigna exteriora expreſſiva interni conſenſus; non ſecus ac in reliquis contractibus: Et ideo Eugenius IV. in Florentino expreſſe dixit, quod conſenſus per verba regulariter expreſſus faciat matrimonium: ergo verba non requiruntur neceſſario; aliter non dixiſſet, conſenſum, Regulariter, exprimi per verba. Quinimmo neque verba neceſſario requiruntur in valentibus loqui. Nam neque id ſtatuit Chriſtus Dominus, quippe qui ad rationem Sacramenti elevavit contractum legitimum; Contractus autem legitimus non requirit neceſſario verba: Neque id ſtatuit Eccleſia, quamvis ſtatuere potuiſſet, ſicut de facto ſtatuit matrimonium clandeſtinum eſſe irritum: Cenſent tamen Sanch. diſp. 31., Mærat., Con., Filliuc., quod ſit veniale non exprimere verbis conſenſum internum ſine juſta cauſa: Et Ledeſm. cum Rodriquez apud Dian. part. 3. tract. 4. reſol. 248. putat eſſe mortale. Equidem vero cenſeo cum Hurt., Pont., Perez diſp. 15. ſect. 1., nullum eſſe peccatum, ſi ſufficienter aliis ſignis conſenſus internus exprimatur; cum nullum extet præceptum de verbis proferendis.

Neque dicas cum Mærat., non licere in adminiſtratione Sacramentorum recedere ab uſu communi, etiam in iis, de quibus non adeſt ſpeciale præceptum. Nam Sacramentum Matrimonii ſequitur leges contractus: ergo cum contractus licite fiat ſine verbis, etiamſi juxta communem uſum verbis celebretur; ita Sacramentum matrimonii licite adminiſtratur ſine verbis, quamvis juxta communem uſum ſoleat verbis adminiſtrari.

II. Quæritur ſecundo; An ſubarrhatio, & traductio Sponſæ, vel porrectio manuum ſint ſigna certa exprimentia conſenſum internum matrimonialem?

Reſpondeo cum Sanch. lib. 1. diſp. 22., Rebel., Pont., & aliis, quodlibet ex iis ſignis, & quodcumque aliud poſſe eſſe certum ſignum conſenſus matrimonialis (non ſecus ac verba) ſi ex Regionis conſuetudine introductum ſit ad talem conſenſum ſignificandum. Cæterum ſecundum ſe ſubarrhatio, ſeu annuli donatio, vel receptio non eſt ſignum ſufficiens; quia poteſt fieri propter alias cauſas, puta inter concubinarios ob turpem amorem. Neque eſt ſignum ſufficiens traductio etiam ſolemnis Sponſæ in domum Sponſi, quia nullo jure cautum eſt, ut Sponſalia tranſeant in matrimonium per traductionem, vel aliter, quam per copulam; idque ante Trident.: ergo niſi ex loci conſuetudine traductio Sponſæ ſit ſignum nuptiarum, non eſt ſatis ad matrimonium, etiamſi coram Parocho, & teſtibus fiat: Contra vero porrectio manuum; Si enim viro exprimenti conſenſum matrimonii fœmina manum porrigat, ſignum eſt matrimonii certum; quia qui tacet, conſentire videtur, cum agitur de obligatione contrahendi, & concurrit actus publicus; præſertim in fœminis, quæ præ verecundia aliquando non loquuntur. Quare idem dicas cum Pontio, ſi vir fœminæ manum apprehendens dicat: Tecum contraho matrimonium, & fœmina manum non retrahat.

III. Quæritur tertio; An taciturnitas ſit ſufficiens ſignum conſenſus matrimonialis in iis caſibus, in quibus eſt ſufficiens ſignum conſenſus interni conſtituentis Sponſalia, videlicet quando parentes contrahunt pro filiis præſentibus, & tacentibus, vel quando Tutores pro pupillis, & in aliis caſibus, quos retulimus cum de Sponſal. quæſt. 1. art. 4.

Reſpondeo affirmative cum communi apud Sanch. lib. 1. diſp. 23. Ratio tamen non eſt, quia quæ de Sponſalibus dicuntur, extendi debent ad matrimonium; Nam cum ſtrictior ſit obligatio matrimonii, quam Sponſalium; multo plura requiruntur ad illud conſtituendum, quam iſta; hæc enim multis de cauſis poſſunt diſſolvi, ubi matrimonium eſt indiſſolubile. Ratio itaque concluſionis eſt, quia talis taciturni-

ni-

nitas fundatur in quadam rationabili præſumptione conſenſus tacentis : Præſumitur enim, quod filius conſentiat in id, quod a parentibus, a quibus maxime diligitur, ejus gratia fit, atque adeo tam in contractu Sponſalium, quam in matrimoniali ſufficiens ſignum conſenſus eſt taciturnitas.

Adde, quod ex regula juris in 6. *Qui tacet, conſentire videtur*; quæ vera eſt, quando, qui tacet, tenetur non tacere, ſi non conſentiat; filii autem ſi nolint conſentire in matrimonium, quod pro iis præſentibus contrahunt Parentes, tenentur reclamare, cum facile poſſint; aliter præſumitur, quod conſentiant, ut loc. cit. de Sponſal. oſtendimus.

Notandum tamen hic primo, ad valorem matrimonii filiorum nullo pacto requiri conſenſum Parentum, ſed ſufficere proprium. Ita Trident. ſeſſ. 24.

IV. Notandum ſecundo cum communi apud Perez diſp. 17. ſect. 17., non poſſe parentes cogere filios ad matrimonium; libere enim debent filii eligere ſtatum vitæ; Unde etiam fit, quod peccent Parentes, ſi impediant matrimonium filiorum, cum ſui juris ſint circa ſtatus electionem. Nec Pater poteſt abſque juſta cauſa exhæredare filiam, ſi contra ejus voluntatem nupſit; Nec poteſt Confeſſarius abſolvere Patrem in articulo mortis, niſi revocet teſtamentum, ubi filiam injuſte exhæredavit, ut notat Dian. de immunitate Eccleſiæ tract. 2. reſol. 74. In Trident. autem ſeſſ. 24. cap. 9. excommunicantur ipſo facto omnes Domini temporales, & magiſtratus, qui quovis modo directe, vel indirecte ſubditos ſuos, vel quoſcumque alios cogunt, quominus libere matrimonia contrahant.

Notandum tertio ex Sanch. lib. 4. diſp. 23., Vaſq., Con., Hurt. diſp. 7. difficult. 10., filios non teneri contrahere matrimonium, quod Parentes promiſerunt, vel iis præcipiunt; dummodo Parentibus grave aliquod incommodum non ſequatur, & filius æque bene nubat, ac ſi nuberet cum ea, quam Parentes offerunt. Ratio eſt, quia filii non ſolum debent eſſe liberi circa ſtatus electionem ſecundum ſubſtantiam, ſed etiam ſecundum circumſtantias quodammodo ad ſubſtantiam pertinentes; ut eſt circumſtantia Perſonæ, cui nubatur: duriſſimum enim eſt nubere cum ea, quæ non amatur, adeo ut aliquando præeligatur non nubere, quam nubere cum illa.

V. Notandum ultimo, filios non ſolum valide, ſed etiam licite poſſe inire matrimonium, invitis parentibus, quando ex matrimonio non ſequitur illis grave incommodum. Ita Sanch. loc. cit., Con., Hurt., contra Rebel., Sot., Navar. apud Perez diſp. 17. ſect. 18. Hoc evincitur, tum ex libertate requiſita ad matrimonium; unde nemo in hoc ab alio dependere debet; tum etiam quia cum poſſit Prælatus per cenſuras coercere Patrem, qui impedit matrimonium filiorum, ſignum eſt, quod filius non peccet nubendo, invitis parentibus; Aliter Prælatus patrocinaretur malitiæ filiorum. Peccant tamen filii, ſi matrimonium ineant, parentibus inconſultis; cum hoc importet gravem defectum reverentiæ, necnon contemptum, & diffidentiam ipſorum; quod valde ægre ferunt Parentes: Quare licet non teneantur ſequi conſilium Parentum, tenentur tamen ob reverentiam debitam illos conſulere, per ſe loquendo, niſi timeant matrimonium injuſte ab iis impediendum, aut alia adſit rationabilis cauſa illud occultandi.

VI. Quæritur quarto; Quomodo conſenſus internus per Procuratorem, aut per literas, vel internuncium exprimi poſſit?

Reſpondeo cum communi, eodem modo in contractu matrimoniali, ac in aliis contractibus conſenſum internum exprimi poſſe; ita ſcilicet, ut Procurator exprimat nomine Principalis ſe contrahere.

Notandum tamen primo ex *Cap. fin. de Procurat. in 6.*, ut valide per Procuratorem matrimonium contrahatur, quatuor requiri. Primo, ut habeat ad id ſpeciale mandatum, nam res tam gravis, a qua totius vitæ ſtatus pendet, exigit, ut ſpecialiter exprimatur; Secundo, ut non excedat fines mandati, ex leg. *Diligenter ff. Mandati*: Verbi gratia, ſi mandatum ſit Procuratori, ut contrahat cum tanta dote, invalide contrahit cum dote minori; Tertio, ut ipſe Procurator contrahat nomine Principalis, nec alium ſubſtituat ſine ſpeciali facultate; quia cenſetur communiter eligi induſtria perſonæ; Quarto, ut non ſit revocatum mandatum tempore contractus: Hinc ſi revocetur mandatum ante contractum, quamvis revocatio non pervenerit ad notitiam Procuratoris, matrimonium eſt nullum. Et ratio eſt, quia Reſpublica non poteſt ſupplere defectum conſenſus eſſentialiter requiſiti ad valorem

ma-

matrimonii; Et conſequenter idem dicendum in omnibus aliis ſimilibus contractibus, in quibus Reſpublica non poteſt defectum hujuſmodi conſenſus ſupplere; ut in contractu Sponſalium, in voto per Procuratorem emiſſo, in excommunicatione per alium lata, & in aliis caſibus adductis a Pontio cap. 15.

Notandum ſecundo; poſt Tridentinum ad valorem matrimonii requiri, ut contractus, qui per Procuratorem celebratur, fiat coram Parocho, & teſtibus, quibus conſtare debet de mandato, vel per inſpectionem inſtrumenti, vel aliter; non tamen requiritur, ut coram Parocho, & teſtibus Principalis dederit mandatum Procuratori.

Notandum tertio, quod diverſitas ſexuum in Procuratoribus ad matrimonium contrahendum ſit omnino impertinens; ut conſtat ex uſu Eccleſiæ; unde poſſunt aut duæ fœminæ, aut duo viri eſſe Procuratores ad matrimonium celebrandum.

VII. Notandum ultimo, quod ſive Principalis dormiat, ſive ſit ebrius tempore, quo Procurator ejus nomine contrahit, validus ſit contractus; quia ad valorem contractus ſatis eſt, ut Principalis exerceat actum liberum tempore, quo dedit mandatum; & quod Procurator vi illius mandati libere operetur; cum Procurator ſit veluti inſtrumentum naturale, ac liberum, quod vi mandati operatur. Imo ſi ſit in gratia, fructuoſe Sacramentum matrimonii recipit; non ſecus ac fructuoſe recipitur Sacramentum Extremæ Unctionis a dormiente ſenſibus deſtituto.

Neque dicas; Ebrius non poteſt tempore ebrietatis per ſe ipſum valide contrahere matrimonium, etiamſi ante voluerit contrahere; ergo neque valide contrahit per Procuratorem.

Negatur enim conſequentia; & diſparitas eſt, quia ſi contrahat tempore ebrietatis per ſeipſum, externus contractus non eſt liber, ut requiritur; at ſi contrahat per Procuratorem, contractus externus Procuratoris eſt liber, & talis contractus externus facit unum moraliter cum conſenſu libero præſtito a Principali, quando dedit mandatum: Sicut eleemoſyna data per famulum juſſu Domini facit unum moraliter cum actu libero Domini mandantis dari eleemoſynam.

VIII. Dubium tamen eſt primo; an validum ſit matrimonium contractum per Procuratorem, ſi tempore contractus Principalis incidat in amentiam; ſicut diximus eſſe validum, ſi eo tempore dormiat, aut ſit ebrius?

Affirmant communiter cum Sanch., Bonac., Henr. contra Pont. lib. 2. cap. 15., & Lug. de Sacram. diſp. 8. ſect. 6. Ratio eſt, quia ſatis eſt, ut libere mandatum dederit, & illud non revocaverit; aliter neque ſi dormiret, aut eſſet ebrius, valide contraheret.

Neque dicas cum Pontio; qui dormit, aut eſt ebrius, poteſt habere conſenſum liberum, non tamen qui eſt amens: hic enim eſt moraliter mortuus; unde ſicut mandatum expirat morte mandantis, ita etiam expirat per amentiam mandantis, ut habetur in leg. *Si quis* 48. *ff. de acquirenda hæreditate*.

Nam contra eſt, quia ſicut ebrius, & dormiens poſſunt habere conſenſum liberum in ſenſu diviſo ab ebrietate, & ſomno, ita etiam amens in ſenſu diviſo ab amentia: Falſum tamen eſt, quod amentia æquiparetur morti; tum quia amentia non ſemper eſt perpetua, ſed aliquando eſt ad tempus, ut ebrietas; tum etiam, quia qui eſt amens, eſt capax vinculi matrimonialis, non vero mortuus. Demum, quod mandatum expiret morte mandantis, eſt indubitatum; quod vero expiret per amentiam mandantis, non eſt univerſaliter verum; quamvis in ſpeciali aliquo contractu id verum ſit, ut lege citata.

IX. Dubium eſt ſecundo; An valeat matrimonium contractum per Procuratorem, quando Principalis dat illi mandatum ficte, & deinde antequam ineatur contractus, habet verum conſenſum internum, ſeu animum contrahendi?

Affirmat Sanch. lib. 2. diſp. 11.. Negat tamen Con. diſp. 24. dub. 9., quia contractus Procuratoris non eſſet effectus, nec ſignum conſenſus veri poſterioris, ſed eſſet effectus conſenſus ficti prioris.

X. Dubium eſt tertio; An valeat matrimonium contractum per Procuratorem, omiſſis denunciationibus, quando illi datur facultas contrahendi, ſervata forma Tridentini, ut ſemper dici ſolet, atque adeo præmiſſis denuntiationibus?

Reſpondeo cum Sanch. loc. cit., & Perez affirmative, quia illa non eſt conditio, & reſtrictio facultatis (ſicut eſſet reſtrictio facultatis, ſi mandaſſet, ne cum minori dote contraheret) ſed ſolum eſt admonitio, ut ſervetur jus commune; Etenim nemo cenſetur in contractibus velle

no-

novum jus inducere: Quare cum neque jure antiquo, neque jure novo requirantur eſſentialiter denuntiationes ad valorem Sacramenti Matrimonii, ſequitur, quod qui dat facultatem, ut contrahatur matrimonium præmiſſis denuntiationibus, tantum velit admonere Procuratorem de ſuo debito, non tamen velit, matrimonium eſſe invalidum, ſi denunciationes omittantur; Sicuti, ut dicemus loco ſuo, propter eandem rationem eſt valida, quamvis illicita, abſolutio a Cenſuris, quæ confertur, parte nondum ſatisfacta, etiamſi detur facultas abſolvendi, ſatisfacta parte.

ARTICULUS III.

De Conſenſu coacto.

I. Num ſit irritum matrimonium contractum metu levi injuſte incuſſo?

II. In quonam ſenſu voluntas dicatur cogi a metu?

III. In utroque foro eſt irritum matrimonium contractum metu gravi injuſte incuſſo ad illud extorquendum.

IV. Probabilius jure tantum Eccleſiaſtico, non jure naturæ, illud irritatur. Votum autem univerſim ſimili metu nuncupatum, ne jure quidem Eccleſiaſtico eſt irritum.

V. Etiam contractus lucrativus gravi metu injuſte extortus probabiliter eſt validus jure naturæ, quamvis damnum reſarciri debeat. Idemque dicas de contractu oneroſo; & uterque contractus ad arbitrium metum paſſi reſcindi poteſt.

VI. Probabilius videtur, quod ſit validum jure naturæ matrimonium celebratum per metum levem injuſte incuſſum ad illud extorquendum. Idemque dicas de Voto.

VII. Metus reverentialis ſecundum ſe eſt levis; (niſi minas, aut aliud ſimile ſecum ferat) eſto nonnulli putent, matrimonium ſic contractum eſſe irritum.

VIII. Quando matrimonium eſt invalidum ratione metus, aut alterius impedimenti occulti, non debet revalidari coram Parocho, & teſtibus: ſecus vero ſi impedimentum probari poteſt.

I. Recolenda prius ſunt, quæ de metu diximus quæ. 2. de Sponſal. art. 8. quæſit. 4. Primo, de metu gravi, & levi; Secundo, de juſte, & injuſte incuſſo; Tertio, de incuſſo ad extorquendum ipſum contractum, & de incuſſo ob alium finem; qui etiam poteſt & juſte, & injuſte incuti tam ab eo, cum quo eſt contrahendum, quam ab alio. Diximus ulterius, nullum contractum irritari a metu levi qualitercumque incuſſo; Nec a metu gravi incuſſo a cauſa extrinſeca, non libera, puta, a metu naufragii; Nec a metu gravi juſte incuſſo, etiamſi ad extorquendum contractum, (ut communiter Doctores docent apud Dian. part. 3. tract. 4. reſol. 228. quamvis Bonac. velit, ſolum contractum matrimonii irritari a metu gravi juſte incuſſo ad ipſum extorquendum.) Præterea nec irritari a metu gravi injuſte incuſſo, ſed non ad extorquendum ipſum contractum. Irritari tamen contractum matrimonialem in utroque foro, dumtaxat a metu gravi injuſte incuſſo ad ipſum extorquendum, ſive ab altero contrahentium, ſive a tertio incutiatur; ut omnes docent contra Cardinal.; cum debeant matrimonia eſſe plene libera, nec contrahi cum injuria alterius; eo quod ſint inſolubilia. A ſimili tamen metu levi injuſte incuſſo matrimonia probabiliter non irritantur; ut communius docent Doctores apud Dian. part. 3. tract. 4. reſol. 230. Et conſtat, tum ex uſu Eccleſiæ non irritantis matrimonia ex metu levi contracta; tum quia metum levem jura non conſiderant ex *leg. Nec timorem ff. De eo, quod metus cauſa*, quia metus levis non multum detrahit libertatis. Sed oppoſitam ſententiam eſſe pariter probabilem dicemus inferius.

II. Notandum præterea, Metum non poſſe proprie cogere voluntatem; tum quia quilibet actus voluntatis eſt voluntarius, cum ſit ipſum velle voluntatis; tum etiam quia voluntas non poteſt pati violentiam; Nam cum ex Philoſopho, Violentia ſit ab extrinſeco nullam vim conferente paſſo, ſeu reſiſtente paſſo; voluntas autem eo ipſo, quod conſentit, jam confert vim, & conſequenter non reſiſtit; idcirco non patitur violentiam, nec proprie cogi poteſt. Quare metus in hoc tantum ſenſu dicitur cogere voluntatem, quatenus quæ metu compulſi volumus, ea metu ſublato nollemus: & in tantum volumus, inquantum metus urget; Unde fit, quod ea, quæ per metum fiunt, dicantur voluntaria ſimpliciter, & libera; & idcirco peccat, qui metu mortis, verbi gratia, fidem negat: Contra vero, quæ per metum fiunt, dicuntur, juxta doctrinam Philoſophi, & D. Th., involuntaria ſecundum quid, quatenus ea nollemus, ſi metus abeſſet.

III.

III. Quæritur nunc primo; Sitne irritum, an irritandum matrimonium contractum metu gravi injuſte incuſſo ad ipſum extorquendum?

Reſpondeo, eſſe ipſo jure irritum in utroque foro. Ita communiter contra Cardinal. apud Perez ſect. 1. Et conſtat ex *cap. Significavit, De eo, qui duxit in matrimonium*.

Neque dicas; Metus non tollit conſenſum ſimpliciter liberum, ut oſtenſum eſt: ergo non tollit conſtitutiva Matrimonii: ergo Matrimonium non eſt irritum, & nullum.

Confirmatur; quia baptiſmus metu ſuſceptus non eſt irritus: ergo neque Matrimonium.

Reſpondeo enim, metum non tollere conſenſum ſimpliciter liberum, ſed tollere conſenſum plene liberum, prout requiritur ad conſtituendum contractum, & Sacramentum matrimonii: Sicut enim eſt invalidum matrimonium clandeſtinum, quamvis non careat conſenſu libero, ſed quia caret conſenſu libero requiſito (videlicet qui fiat coram Parocho, & teſtibus) ita matrimonium metu contractum eſt irritum, non quia caret conſenſu libero, ſed quia caret conſenſu plene libero requiſito ad talem contractum.

Ad confirmationem patet diſparitas: Matrimonium enim conſtituitur per contractum, qui fiat per conſenſum plene liberum; & quia talis conſenſus deeſt, poſito metu; ideo deſunt conſtitutiva Sacramenti Matrimonii, poſito metu: Contra tamen Sacramentum Baptiſmi habet pro conſtitutivis materiam, & formam diſtinctam ab ipſo actu voluntatis, & ex nullo capite oſtenditur, quod requiratur intentio ſuſcipiendi baptiſmum plene libera: ergo Sacramentum baptiſmi validum eſt, etiamſi metu ſuſcipiatur, dummodo habeatur intentio illud ſuſcipiendi.

IV. Quæritur ſecundo; Utrum jure naturæ, an Eccleſiaſtico ſit irritum Matrimonium tali metu contractum?

Reſpondeo cum Con., Sanch., Hurt., Perez ſect. 11. contra Rebell., Mærat., Pont., Mol., quod ſolo jure Eccleſiaſtico; Nam jure naturæ non ſunt irriti alii contractus metu initi: ergo nec contractus matrimonialis.

Confirmatur, quia non minor libertas jure naturæ requiritur ad ſuſcipiendum baptiſmum, quam matrimonium, ſed metus gravis non irritat baptiſmum jure naturæ; ergo neque matrimonium. Confirmatur ſecundo; quia non minus dolus reddit contractum ſecundum quid involuntarium, quam metus (puta, ſi quis per dolum fingat, ſe eſſe ditiſſimum, nobiliſſimum, ſanum, &c. ad obtinendum matrimonium, cum tamen ſit pauper, ignobilis, & morbo contagioſo laborans) atqui jure naturæ matrimonium dolo contractum non eſt irritum, niſi error, & dolus ſit circa perſonam, & circa ſubſtantiam contractus; ergo nec metus irritat matrimonium jure naturæ. Quare ſicut jure Eccleſiaſtico eſt irritum matrimonium clandeſtinum, per hoc, quod Eccleſia ſtatuerit, ad valorem contractus requiri conſenſum præſtitum coram Parocho, & teſtibus, ita eſt irritum matrimonium metu contractum, per hoc, quod Eccleſia ſtatuerit, ad valorem matrimonii requiri conſenſum plene liberum.

Sequitur hinc primo, matrimonium metu contractum inter Infideles non eſse irritum, ſed ſolum irritandum, ut reliqui contractus; quia Infideles non ſubſunt legibus Eccleſiaſticis.

Sequitur ſecundo, matrimonium metu contractum inter baptizatos non confirmari juramento; ſicuti nec matrimonium clandeſtinum: Si quis tamen metu gravi compulſus juraret, ſe poſiturum conſenſum plene liberum, hic tantum promitteret matrimonium cum juramento adimplendi talem promiſſionem; vi cujus juramenti obligaretur ad ponendum conſenſum plene liberum, ſi id poterit, & ſic ad ineundum matrimonium; Sicuti juramentum de ſolvenda pecunia latroni obligat ad illam ſolvendam, ut diximus quæſt. 2. art. 8.

Dices primo; non reperitur jus ullum canonicum irritans hujuſmodi matrimonium; ergo non eſt irritum jure Eccleſiaſtico, ſed jure naturæ.

Reſpondeo cum Con., & Perez, quod quamvis non reperiatur jus ſcriptum aperte irritans tale matrimonium, tamen cum oſtenderimus ex una parte non poſſe eſſe irritum jure naturæ, & ex alia parte jus canonicum in laud. cap. *Significavit*, ſupponat, tale matrimonium eſſe irritum, ſequitur, quod jus Eccleſiaſticum illud irritans vel fuerit antiquius, & perditum; vel ſit traditione acceptum; vel uſu, & conſuetudine introductum, vel vivæ vocis oraculo traditum.

Dices ſecundo; contra jus naturæ eſt, ut aliquis per injuriam acquirat jus in alterum: ergo matrimonium metu injuſto con-

contractum jure naturæ eſt irritum; ſiquidem ratione talis metus per injuriam acquireretur jus in alterum.

Reſpondeo, argumentum nimis probare, atque adeo nihil; Probat enim, quod etiam matrimonium dolo contractum ſit irritum jure naturæ, etiamſi dolus, & error non cadant circa ſubſtantiam contractus; nam quando quis hujuſmodi dolo inducit alterum ad matrimonium, etiam per injuriam acquirit jus; Quare diſtinguo antecedens; Eſt contra jus naturæ, ut valide aliquis acquirat jus in alterum per injuriam, nego; ut licite, concedo antecedens, & nego conſequentiam.

Dices tertio; Votum metu injuſte incuſſo nuncupatum eſt nullum jure naturæ: ergo etiam matrimonium: Antecedens probatur, quia nemo debet obligari ex injuria, quam paſſus eſt; Et Deus reſpuit promiſſionem extortam per injuriam, nec illam approbare videtur, aut acceptare; cum nec inter homines talis promiſſio poſſit rationabiliter acceptari.

Reſpondeo, nego antecedens: Votum enim tali metu emiſſum nec jure naturali, nec univerſim jure Eccleſiaſtico eſt irritum; unde indiget diſpenſatione; ut contra nonnullos docet Suar. tom. 2. de Relig. tract. 1. lib. 1. cap. 8. Ad probationem dico, poſſe optime obligari apud Deum ex voto, qui injuriam paſſus eſt ab homine; ſicut poteſt graviter offendere Deum, qui committit peccatum ex metu mortis; Potuit quidem Eccleſia tale votum irritare; Sicut poteſt irritare vota ſimplicia ante certam ætatem emiſſa; & de facto irritat vota ſolemnia religioſa ante decimum ſextum annum nuncupata, aut metu injuſto extorta; at de facto votum illud non irritavit.

V. Infero ex dictis primo cum Sanch., Leſſ., Perez diſp. 17. ſect. 7. contra Rebel., Medin., Azor., & alios apud Dian. part. 3. tract. 5. reſol. 118., Contractum lucrativum (videlicet liberalis donationis, & promiſſionis) gravi metu extortum jure naturæ eſſe validum, & ſolum eſſe irritandum. Ratio eſt, quia ad valorem donationis, promiſſionis, & voti ſufficit voluntarium ſimpliciter, etiamſi miſceatur involuntarium ſecundum quid.

Neque dicas primo; qui per vim, & metum injuſtum extorquet donationem, tenetur ad reſtitutionem, ut omnes concedunt; ergo jure naturali talis donatio eſt irrita.

Reſpondeo enim teneri ad reſtitutionem, non quia contractus non fuit validus, aut quia non fuit translatum dominium; ſed quia qui injuſte metum intulit, tenetur reſarcire damnum, quod per injuriam alter paſſus eſt; & idcirco poteſt alter ex natura rei beneficio juris repetere, quod donavit donatione metu extorta; & conſequenter ſi non tradidit rem donatam, poteſt vi compenſationis illam ſibi retinere.

Neque dicas ſecundo; Uſurarius tenetur jure naturæ reſtituere uſuras acceptas, non ratione injuriæ, quam intulit danti uſuras, ſed quia donatio uſurarum, utpote non ſimpliciter voluntaria, eſt irrita; ergo cum donatio metu extorta neque ſit ſimpliciter voluntaria, eſt pariter jure naturæ irrita.

Nam reſpondeo, Uſurarium teneri ad reſtitutionem, non quia donatio uſurarum non fuit ſimpliciter voluntaria, ſed quia nullus interfuit titulus validus, unde potuerit acquirere dominium uſurarum; ad quemlibet enim contractum requiritur, præter conſenſum, etiam juſtus titulus, ut poſſit transferri dominium; Verbi gratia, ad contractum onoroſum venditionis, præter conſenſum, requiritur titulus legitimus, videlicet, quod detur res pro pretio; Ad contractum permutationis requiritur titulus, quod detur res pro re; Eodem modo ad contractum lucrativum donationis, præter conſenſum, requiritur etiam titulus legitimus, videlicet, quod detur res liberaliter, & ob nullam cauſam, ſeu nullo pretio accepto, & conſequenter, quod detur res non debita ex juſtitia: At quando ſolvuntur uſuræ, non habetur hic titulus legitimus donationis; non enim donantur liberaliter, ſed dantur tanquam debitæ pro mutuo (qui titulus eſt illegitimus) & ideo Uſurarius non acquirit illarum dominium, ſed tenetur ad reſtitutionem.

Infero ſecundo, cum Sot., Navar., Henr., Perez diſp. 17. ſect. 4. contra eundem Rebel., etiam contractus oneroſos (in quibus datur res pro re, aut pro pretio) gravi metu extortos eſſe validos jure naturæ, & ſolum reſcindendos.

Probatur, quia in iis & datur titulus legitimus, & datur ſimpliciter voluntarium; ergo habentur ea omnia, quæ requiruntur ad valorem contractus, atque adeo ſunt validi: Quod detur titulus legitimus, nempe datio rei pro re, nemo dubitat; Quod vero ſufficiat voluntarium ſim-

ſimpliciter, quamvis ratione metus ſit involuntarium ſecundum quid, conſtat ex dictis; unde ſequitur, quod per traditionem rei poſt hujuſmodi contractum transferatur dominium; Nam ex leg. *Traditionibus Cod. de pactis*, traditione transfertur dominium, quando concurrit titulus legitimus; in caſu autem noſtro datur titulus legitimus: ergo per traditionem transfertur dominium.

Notandum tamen, quod qui per injuriam metum intulit, teneatur etiam jure naturæ compenſare damnum injuſte illatum; atque adeo reſtituere rem cum fructibus, ſi id velit is, qui coactus contraxit; Unde etiam poteſt hic occulte ſibi damnum compenſare, & rem ſuam ſibi recuperare; Sicut etiam dum res aliqua mihi promiſſa eſt, ſi illam aliter conſequi nequeo, & damnum aliquod ex illa promiſſione non adimpleta ſim paſſus, poſſum mihi occulte conſulere, ut notat Perez loc. cit. ſect. 5.

Addo cum Sanch. lib. 4. diſp. 8., non ſolum jure naturali, ſed nec jure poſitivo eſſe irritos contractus, ſive lucrativos, ſive oneroſos metu injuſto extortos, ſed ſolum eſſe reſcindendos pro arbitrio ejus, qui coactus contraxit; non tamen pro arbitrio ejus, qui metum incuſſit; Unde hic tenetur ſtare contractui, ſi alter velit.

VI. Quæritur tertio; An ſicut eſt irritum ex lege Eccleſiaſtica matrimonium contractum ex gravi metu injuſte incuſſo ad ipſum extorquendum, ita pariter ſit irritum matrimonium ex levi metu injuſto contractum? Qua occaſione pariter quæritur; An jure naturali, & in foro conſcientiæ reſcindendi etiam ſint contractus per metum levem injuſtum initi, ad arbitrium ejus, qui metum levem paſſus eſt? Et an ad ullam reſtitutionem teneatur, qui injuſte per metum levem extorſit contractum, ſive oneroſum, ſive lucrativum?

Reſpondeo, Leſſ. lib. 2. cap. 17. dub. 6., Navar., Sylveſtrum, Sanch. lib. 4. diſp. 9. apud Perez diſp. 17. ſect. 6., & Pal. apud Tamb. lib. 1. cap. 2. §. 6. docere, Contractus initos per metum levem injuſte incuſſum ad illos extorquendos, etſi validos, poſſe in foro conſcientiæ reſcindi auctoritate propria; Cum enim compars teneatur relaxare fidem metu levi injuſto extortam, & reſarcire damnum injuſte cauſatum, poterit ipſemet vim patiens pari modo in conſcientia reſumere fidem a ſe datam: Idque etiamſi contractus juramento firmatus ſit, dummodo abſolutio a juramento petatur. Additque Sanch., poſſe in foro externo metum levem paſſis ſuccurri officio Judicis, ut reſcindatur contractus.

Hæc tamen omnia negant probabilius Perez, Medin., & alii apud eundem Tambur.; docent enim, Neque in foro conſcientiæ hujuſmodi contractus reſcindi poſſe; Neque extorta tali metu reſtituenda eſſe; Neque in foro externo poſſe per Judicem tales contractus reſcindi. Ratio eſt, quia metus levis facile repelli poteſt, atque adeo qui illum non repellit, præſumitur in foro conſcientiæ libere velle contrahere, nec ipſi factam eſſe injuriam. Et ratio a priori eſt, quia parum pro nihilo reputatur; ergo ſi metus levis injuſtus parum lædit libertatem, & parum minuit de voluntario, non tollitur, quominus conſenſus dicatur plene liber, & ſine injuria poſitus.

Utraque hæc ſententia eſt probabilis & ideo cum eodem Tamb. cenſeo, probabile eſſe, quod docet aperte Lug., Matrimonium contractum ex metu levi injuſte incuſſo ad ipſum extorquendum eſſe ipſo facto irritum ex eadem lege Eccleſiaſtica; quia caret conſenſu perfecte libero; Sed probabilius eſt, quod docent Pont., & Sanch. hujuſmodi matrimonium eſſe validum, quia non caret plena libertate, cum metus ſit levis, & parum pro nihilo reputetur.

Quod diximus de matrimonii validitate, dicendum eſt de validitate voti. Aliqui enim apud Sanch. lib. 4. in Decalog. cap. 3. num. 23., & Tambur. loc. cit. §. 8. docent, probabile eſſe, quod votum etiam ex metu levi injuſte incuſſo ad ipſum extorquendum ſit irritum, eo quod votum debeat eſſe omnino ſpontaneum, & perfecte liberum, ſaltem ex jure Eccleſiaſtico. Ex quo inferunt, quod qui ex metu injuſto ordinatur Sacerdos, non teneatur voto caſtitatis, ſed poſſit ſine diſpenſatione ad nuptias tranſire, dummodo ceſſante metu, non exercuerit actum Ordinis Sacri; nam per tale exercitium, ſeu uſum ordinis ratificaretur Ordo, & votum illi annexum; Sed probabilius cenſeo cum communiori, Votum nec per metum levem, nec per gravem invalidari, ne jure quidem Eccleſiaſtico, ut diximus quæſito ſuperiore cum Suar. contra Navar., Sà, Tolet., Sanch. apud eundem Tambur.

VII. Quæritur quarto; An metus reve-

ſentialis dicatur metus gravis reddens irritum contractum matrimonii, & irritandos reliquos contractus? Et idem quæritur de precibus importunis.

Reſpondeo cum Sanch. lib. 4. diſp. 6., Perez ſect. 7. contra Pont., & alios apud Dian. part. 3. tract. 5. reſol. 20., metum reverentialem (quo filius timet offenſionem Parentum, pupillus Tutorum, ſubditus Principis, Uxor Mariti, Monachus Abbatis, Clericus Epiſcopi) non eſſe gravem ſecundum ſe, cum non ſoleat concutere animum conſtantem; Niſi etiam ſecum ferat indignationem Patris, ſeu Superioris diuturnam, vel verbera, aut preces importunas cum minis, quas vere Pater, aut Superior ſoleat exequi. Quare idem dicendum de precibus importunis, quæ ſecundum ſe cauſant metum dumtaxat levem; niſi iis adjungatur metus reverentialis cum minis, aut verberibus, &c. Ratio eſt, quia quamvis preces inſtantiſſimæ contineant in ſe aliquod genus vexationis, & gravaminis; ſi tamen abſit reverentia petentis, cui multum debeatur, aut minæ, non ita graviter opprimunt, ut inferant abſolute vim, & virum prudentem, ac conſtantem cogant, & ipſius conſenſum extorqueant.

Hinc ſequitur, quod ſi filius non audens contradicere Patri, matrimonium contrahat, illud ſit validum; Et ſi aliquid promittat, aut donet, aut alicui juri renunciet ob ſolum metum reverentialem, quando aliud malum non timet, non poſſit petere reſciſſionem; Nec dicatur Pater injuriam intuliſſe; nec teneatur ad reſtitutionem ejus, quod per talem conſenſum conſequutus eſt: Et idem dicas de Uxore reſpectu viri, ſi ſolum id fiat ex metu reverentiali; Secus vero ſi adjungantur minæ, indignatio diuturna, ſeu torvus aſpectus, exprobratio durioribus verbis, &c., quæ tamen non cito tranſeant; hæc enim animum conſtantis viri concutiunt.

Leſſ. tamen lib. 2. cap. 17., & alii apud Dian. loc. cit., & reſol. 117. cum putent, eſſe irritandos contractus ex metu, etiam levi, injuſto celebratos, docent a fortiori reſcindi etiam poſse contractus celebratos metu reverentiali, & ex precibus importunis; ac teneri ad reſtitutionem, qui commodum inde reportavit. Docent proinde alii apud Dian. part. 3. tract. 4. reſol. 230. cum Navar., & Covar., matrimonium ex metu reverentiali, aut ex levi metu injuſto contractum eſse irritum. Quam ſententiam Sanch. lib. 4. diſp. 17. fatetur eſſe probabilem. Quamvis verum ſit, quod in foro externo ſolum contractus ex gravi metu celebrati reſcindi poſſint; Sicut in foro externo ſolum datur actio, quando læſio eſt ultra dimidium, quamvis in foro conſcientiæ detur obligatio reſtitutionis, etiamſi læſio ſit infra dimidium.

VIII. Quæritur ultimo; An matrimonium ratione metus invalidum, fiat deinde validum per copulam ſubſequutam?

Reſpondeo cum Con., Sanch., Henr., quod ſi copula habeatur animo fornicario, non reddat matrimonium validum; ſi vero fiat affectu maritali, & non ſit metu extorta, matrimonium ſit validum; cum ponatur tunc conſenſus plene liber, qui deſiderabatur. Poſt Tridentinum tamen ſi impedimentum metus erat occultum, non debet matrimonium revalidari coram Parocho, & teſtibus, ſed ſufficienter revalidatur per copulam inter conjuges habitam, ſicut revalidatur matrimonium, quod propter aliud impedimentum occultum fuit invalidum. Si tamen impedimentum non erat occultum, ſed probari poterit in foro externo, matrimonium non poteſt revalidari, niſi coram Parocho, & teſtibus, ut dicemus art. ſeq.

Difficultas etiam eſt; An, ſi copula metu etiam extorqueatur, revalidet contractum meticuloſum invalidum?

Reſpondeo cum citatis Doctoribus contra Paludan., quod probabiliter non revalidet, etiamſi fiat affectu maritali. Ratio eſt, quia deficiente conſenſu requiſito ad valorem contractus, impoſſibile eſt, ut contractus ſit validus; ſed accedente novo metu compellente ad copulam, deficit conſenſus plene liber requiſitus ad valorem matrimonii; ergo matrimonium non eſt validum; Unde iſte talis, qui metum patitur, deberet mori potius, quam conſummare, ſi non poteſt cum plena libertate, & nullo habito reſpectu ad metum, conſentire ad matrimonium. Ex quo etiam ſequitur, quod qui ob gravem metum matrimonium contraxit, & conſummavit, poſſit poſtea reſilire, quia conſummatio illa fuit fornicaria.

Docent tamen Doctores, contrariam ſententiam non eſse improbabilem, quod ſcilicet revalidatur matrimonium per copulam, quamvis metu extortam. Unde in gravi neceſſitate poſset quis tali opinione uti, ne peccet conſummando matrimonium.

A R-

ARTICULUS IV.

De conſenſu ſimpliciter clandeſtino.

I. Recenſentur decem conditiones a Tridentino requiſitæ ad ſolemnitatem Matrimonii.

II. In nulla neceſſitate valide contrahitur matrimonium ſine Parocho, & teſtibus; ſed quid ſi Parochus nullatenus haberi poſſit in locis Infidelium?

III. Lex iſta Tridentini non patitur Epichejam, quia inducit formam ſubſtantialem contractus: Et idem dicendum de variis ſimilibus legibus.

IV. Hac, & ſimilibus legibus obligantur etiam ignorantes illas invincibiliter.

V. In hac lege nequit Epiſcopus diſpenſare; quamvis hic poſſit, urgente neceſſitate, diſpenſare aliquando in nonnullis impedimentis dirimentibus.

VI. Non obligat lex iſta, ubi Tridentinum non eſt receptum; nec in Provinciis Infidelium. Ex quo non ſequitur, quod in iis locis non debeant aliæ leges Eccleſiaſticæ ſervari.

VII. Quando revalidandum eſt matrimonium propter impedimentum omnino occultum (quod ſcilicet per duos teſtes probari non poteſt) non eſt opus Parocho, & teſtibus; non quia ceſſat finis legis, ſed quia talis caſus a lege non comprehenditur. At matrimonium ſub conditione celebratum coram Parocho, & teſtibus, num debeat coram iiſdem, purificata conditione, iterum contrahi?

VIII. Quinam debeat eſſe Parochus, & quinam teſtes?

IX. Etiam in aliena diæceſi poteſt proprius Parochus, licet ſit excommunicatus vitandus, matrimonio aſſiſtere, ac dare Sacerdoti licentiam ad aſſiſtendum.

X. Num ſit validum Matrimonium, ſi Sacerdos aſſiſtens licentiam per metum, aut per dolum extorſerit?

XI. Quid ſi matrimonio aſſiſtat Sacerdos poſt licentiam obtentam, ſed antequam id reſciverit?

XII. Quid ſi Parochus ſit intruſus, & errore tantum communi, ſive titulo colorato reputetur Parochus?

XIII. Non requiritur, ut teſtes ſint omni exceptione majores.

XIV. Quinam conſenſus requiritur, ſi privatim revalidandum ſit matrimonium? Et an illius nullitas utrique conjugi debeat eſſe nota?

I. Dicitur matrimonium ſimpliciter Clandeſtinum, quod ſcilicet non fit coram Parocho, & teſtibus; Dicitur vero Clandeſtinum ſecundum quid, quod fit abſque denunciationibus. Hic agendum de clandeſtino ſimpliciter, deinde de ſecundum quid clandeſtino.

Notandum interim, Ad ſolemnitatem matrimonii decem conditiones requiri a Trident. ſeſſ. 24.; Primo, quod ſaltem triduo ante conſummationem matrimonii ſuſcipiant Sacramentum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ conjuges; quamvis hoc ſit conſilium, non præceptum: Secundo, ut cum duobus, vel tribus teſtibus aſſiſtat contractui matrimoniali Parochus, vel alius Sacerdos de Parochi, vel Ordinarii licentia: Tertio, ut coram illis exprimant conſenſum, ita ut poſſint de eo teſtificari: Quarto, ut non cohabitent, antequam benedictionem Eccleſiæ recipiant; hoc autem præcipi ſub mortali putat Palud.; ſub veniali Cajet.; Et Sot., qui Tridentino interfuit, putat eſſe conſilium apud Perez diſp. 39. ſect. 1. Quinto, ut tribus diebus feſtivis continuis denuncientur inter miſſarum ſolemnia, qui contrahere debent, ut impedimenta, ſi forte ſint, revelentur: Sexto, ut utrumque contrahentem roget Parochus, & intelligat utriuſque conſenſum: Septimo ut eo intellecto dicat; Ego vos conjungo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; quæ, aut ſimilia verba ſunt ſolum neceſſaria neceſſitate præcepti, non Sacramenti: Octavo, ſi probabilis ſuſpicio ſit, quod matrimonium ſit malitioſe impediendum, vel præmittatur una tantum denunciatio, vel denunciationes fiant poſt matrimonium ratum ante conſummationem, niſi Ordinarius judicaverit eſſe remittendas: Nono, ut Parochus in libro diligenter annotet nomina conjugum, ac teſtium, diem, ac locum matrimonii: Decimo, ut nullus Sacerdos ſine licentia Parochi eos jungat ſub pœna ſuſpenſionis.

II. Quæritur nunc primo; An in aliquo caſu licitum, & validum ſit matrimonium ſimpliciter clandeſtinum; Puta, ſi in articulo mortis ſit præciſa neceſſitas contrahendi cum concubina in bonum prolis per matrimonium legitimandæ, & abſit omnino Parochus; Vel ſi lex Tridentini irritantis matrimonium clandeſtinum ignoretur invincibiliter; Vel ſi matrimonium celebratum coram Parocho cum impedimento occulto ſit deinde revalidandum?

Reſpondeo cum communi contra Veracrux, Vegam, & Sot. apud Dian. part. 3. tract. 4. reſol. 234., & part. 5. tract. 3. reſol. 98., matrimonium in quacumque neceſſitate contractum abſque Parocho eſse ſimpliciter invalidum; quamvis fiat coram ſexcentis teſtibus. Ratio eſt, quia Trident. loc. laud. abſolute, & ſine ulla exceptione irritat hujuſmodi matrimonia, & reddit perſonas inhabiles ad ſic contrahendum; Sicut redduntur inhabiles ad matrimonium conſanguinei uſque ad quartum gradum: Quare ſicut in nullo caſu validum eſt matrimonium inter conſanguineos abſque diſpenſatione, quantumcumque urgeat neceſſitas; ita nec matrimonium abſque Parocho, & teſtibus.

Id autem videtur intelligendum, ſi Parochus haberi poſſit, ut docent Bellarm., Dian., Tambur., Arſdekin, & alii apud Croix num. 178. Nam ubi Parochus haberi non poteſt, ut apud Turcas, & Infideles, tunc ſatis eſt, quod duo teſtes adhibeantur, & ad ſummum matrimonium celebretur coram Magiſtratu Civili; ut non ſemel S. Congregatio reſpondit; Idque verum eſt, quamvis Chriſtiani non ſint perpetuo apud Infideles remanſuri, ſed ſpem habeant, quod ſint in patriam reverſuri; Immo cum in locis Infidelium lex Tridentini recepta non ſit, non datur obligatio ibi illam ſervandi, ut dicemus num. 6.

III. Infertur hinc primo, quare leges omnes humanæ, & etiam poſitivæ divinæ recipere poſſint aliquando Epichejam, ſeu ſuavem interpretationem, non tamen lex iſta? Ratio eſt, quia talis lex inducit formam, & ſolemnitatem ſubſtantialem contractus, inhabilitando perſonas ad contrahendum; ergo Epichejam pati non poteſt. Quod pariter dicendum de lege inhabilitante conſanguineos ad matrimonium contrahendum. Talis eſt etiam lex annullans profeſſionem ante decimum ſextum annum, aut ante annum Novitiatus completum; Necnon lex irritans collationem beneficiorum per ſimoniam confidentiæ factam: Et in jure civili lex inhabilitans prodigum ad contrahendum; Et lex declarans contractus pupillorum ſine certa ſolemnitate factos eſse nullos; Lex etiam de ſolemnitate teſtamentorum, &c. Ratio itaque a priori eſt; quia tales leges inducunt novam formam ſubſtantialem contractus; ergo ſi ea deſit, quacumque de cauſa deſit, contractus eſt nullus; quia nihil conſiſtere poteſt ſine ſua forma ſubſtantiali: Quamvis juxta laudatas reſponſiones S. Congregationis, in locis, ubi Parochus haberi nequit, ſufficiat duos teſtes adhibere, eo quod forma ſubſtantialis relate ad Parochum, aut Epiſcopum ibi ſervari non poſſit.

IV. Infertur ſecundo contra nonnullos apud Sanch. lib. 3. diſp. 17., legem hanc irritantem matrimonium clandeſtinum obligare etiam ignorantes invincibiliter illam. Ratio eſt, quia ignorantia legis ſolum excuſat a culpa., & conſequenter a pœna; non tamen reddit validum id, quod per legem ignoratam eſt irritum: Sic ignorantia legis irritantis profeſſionem ante decimum ſextum annum non reddit validam talem profeſſionem; Et ignorantia legis imponentis irregularitatem ex defectu, non facit, ut qui talem defectum contraxit ignorando legem illam, poſſit deinde licite Ordines ſuſcipere; quia eſt lex inhabilitans defectuoſos ad Sacros Ordines. Illa ſolum lex, quæ irritat aliquid in pęnam, non obligat invincibiliter ignorantes; quia ceſsante per ignorantiam culpa, ceſsare debet & pœna: Talis eſt lex irritans acquiſitionem fructuum beneficii, non recitato officio: qui enim ex oblivione officium non recitat, facit fructus ſuos; Talis eſt aliquando juxta multorum ſententiam lex de caſuum reſervatione: Contra vero quando lex irritat aliquid ob bonum publicum, etiam ignorantes obligat juxta ſenſum explicatum.

V. Infertur tertio, non poſſe Epiſcopum, urgente neceſſitate, in tali lege diſpenſare, ut ſcilicet poſſit matrimonium valide contrahi ſine Parocho. Ratio eſt, quia Tridentinum id conſtituit tanquam formam ſubſtantialem, & declaravit perſonas eſſe omnino inhabiles ad ſic contrahendum; Ubi notanda eſt illa dictio, Omnino, quæ excludit omnem gratiam, & diſpenſationem: Contra tamen poteſt in multorum ſententia apud Perez diſp. 46. ſect. 6. diſpenſare Epiſcopus, urgente neceſſitate, in impedimentis dirimentibus matrimonium. Ratio eſt, quia iſta ſolent a Pontifice diſpenſari, & univerſim, urgente neceſſitate, poteſt Epiſcopus diſpenſare in iis, in quibus poteſt, & ſolet diſpenſare Pontifex, ut dicitur cum de legibus.

VI. Infertur quarto, quod ubi Tridentinum non eſt receptum, ea lex non obliget, atque adeo matrimonia clandeſtina ibi

bi ſint valida (quamvis graviter illicita); ſicut etiam in Provinciis Infidelium. Ratio eſt, tum quia decretum Tridentini in iis locis non habet vim ex defectu publicationis ab ipſo Tridentino requiſitæ ad hoc, ut obliget; tum etiam quia univerſim Doctores in materia de legibus docent, legem non obligare, niſi ſit promulgata, & acceptata; Et ſolum ab Alex. VII. damnata eſt illa prop. 28. dicens: *Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem a Principe promulgatam.*

Hinc fit, quod captivi Chriſtiani valide matrimonium contrahant apud Infideles ſine Parocho, & teſtibus; necnon Mercatores, qui verſantur in locis, ubi Tridentinum non eſt receptum. Ita Sanch., Hurt., Perez. Ratio eſt, quia contrahentes quoad leges contractuum ſortiuntur forum loci, in quo contrahunt: ergo ſi in locis Infidelium, aut aliis non viget lex iſta Tridentini, ad illam non obligantur fideles, dum contrahunt matrimonium. Idque verum eſt, etiamſi in iis locis domicilium non fixerint, ut docent Doctores citati contra Ledeſm., & Henr. apud Perez diſp. 39. Hac de cauſa Sacerdos latinus tranſiens per Græciam poteſt celebrare in fermentato juxta morem Græcorum, ut notat idem Bonac., & Neapolitanus poteſt cibis paſchalibus veſci primis quatuor diebus Quadrageſimæ, ſi eo tempore Mediolani commoretur, ubi ea eſt conſuetudo. Et univerſim quoties in aliquo loco ſine culpa non ſervantur leges juris communis, poteſt quilibet accedere illuc eo fine, ut talibus legibus non obſtringatur.

Contra vero, ut notat Leander, qui habitat, ubi Tridentinum non eſt promulgatum, puta in Svecia, Dania, Pomerania (nam in Gallia quoad legem Clandeſtinitatis eſſe receptum juſſu regio jam ab anno 1602. docet Leſſius apud Croix de Matrimonio n. 767.) ſi tranſiens per locum, ubi Tridentinum eſt receptum, vult matrimonium contrahere, debet illud contrahere coram Parocho; quia contractus celebrari debent juxta leges loci, in quo fiunt, ex leg. *ſi fundus ff. de Evictione*: Et eodem modo ſi Mediolanenſis Ver. gr. tranſiret Neapoli primis diebus Quadrageſimæ, deberet abſtinere a cibis Paſchalibus, quia debet ſervare leges univerſalis Eccleſiæ, quoties ex legitima contraria conſuetudine loci non excuſatur.

Neque dicas; quod ſi fideles non tenerentur contrahere coram Parocho juxta legem Tridentini, dum ſunt in locis Infidelium, necnon ubi Tridentinum non viget inter fideles, ſequeretur, neque teneri legibus jejunii, auditionis ſacri, & aliis legibus Eccleſiaſticis, dum ſunt in locis Infidelium.

Nego enim ſequelam. Ratio eſt, quia iſtæ leges Eccleſiaſticæ, ut obligent ubique omnes fideles, ſatis eſt, quod ſint publicatæ in Curia Romana, vel in alia qualibet Diœceſi fidelium: Contra vero lex Tridentini, ut obliget, requirit ex ipſa diſpoſitione ejuſdem Tridentini, ut diximus, ſpecialem publicationem in eo loco, ubi matrimonium celebratur. Unde cum inter Infideles ea Tridentini lex non ſit publica, in iis locis nemo tenetur legem illam ſervare: Quamvis fideles in iis locis commorantes alias antiquas leges Eccleſiaſticas ſervare teneantur, videlicet adhibere teſtes, quibus conjugium probari poſſit, & inſtrumenta publica de eo conficere.

VII. Infertur ultimo, quod ſi matrimonium celebratum coram Parocho, & teſtibus fuit nullum ob occultum aliquod impedimentum, puta, ob affinitatem, ſatis ſit ad illud revalidandum, quod, ſublato impedimento, contrahentes inter ſe privatim renovent conſenſum. (Eſto verum ſit, quod ſi impedimentum erat publicum, aut probari poterat plene, ſcilicet per duos teſtes omni exceptione majores, quamvis nunquam ſit probandum, debeat iterum matrimonium contrahi coram Parocho, & teſtibus.) Ita Sanch. lib. 2. diſp. 37., Perez, Bonac., Hurt., Navar. contra Pont., Ledeſm., Guttier. Ratio eſt, quia lex irritans matrimonium clandeſtinum non comprehendit hunc caſum; nulla enim lex comprehendit caſum, in quo ceſſat ratio, & finis legis; ſed finis hujus legis eſt, ne conjuges poſſint reſcindere contractum matrimonialem abſque eo, quod Eccleſia poſſit illis reſiſtere; qui finis ceſſat in caſu noſtro, ut patet: ergo lex iſta non ſe extendit ad caſum adductum.

Hic autem ſubtiliter notandum cum Sanch., aliud eſſe, quod lex non obliget in caſu, quem non comprehendit, eo quod ceſſet finis legis; aliud vero eſſe, quod lex in caſu, quem comprehendit, ceſſet obligare, eo quod ceſſet finis legis: Quod hoc exemplo declarat Sanch.: Fingamus, Superiorem præcipere Religioſis, ne adeant locum, ubi operarii laborant, idque eo fine, ne loquelis illos impediant; Si Religioſi adeant eum locum, & taceant,

ceſſat quidem in tali caſu finis legis ; ſed lex talem caſum vere comprehendit ; Et ideo Religioſi illum locum adeuntes, quamvis taceant, adhuc ſunt inobedientes ; niſi Epicheja aliud ſuadeat : Contra vero , ſi Religioſi adeant eum locum die feſtivo, quando non ſunt ibi operarii laborantes , lex talem caſum non comprehendit . Unde Religioſi eo adeuntes , imo etiam ibi loquentes, legem illam non violant. Idem dicas in re noſtra: Si matrimonium celebraretur aliquando coram centum teſtibus , ceſſaret quidem finis legis exigentis Parochum ; At non ceſſat in tali caſu lex ; quia lex exigens aliquid, tamquam formam ſubſtantialem , non ceſſat, quando ceſſat in aliquo caſu particulari finis legis ; unde matrimonium coram centum teſtibus , ſed non coram Parocho celebratum, eſt invalidum: Contra tamen ſi matrimonium ſit celebratum coram Parocho , & teſtibus invalide propter occultum aliquod impedimentum , quando deinde celebratur, ſublato impedimento, non requiritur aſſiſtentia Parochi, & teſtium, ut valide celebretur ; non quia ceſſat finis legis comprehendentis hunc caſum, ſed quia lex iſta talem caſum non comprehendit.

Si tamen coram Parocho, & teſtibus celebratum ſit matrimonium ſub conditione aliqua, ea purificata, probabilius eſt, quod debeat iterum coram Parocho , & teſtibus matrimonium contrahi ; aut ſaltem , quod illi certiores fiant de conditione jam purificata , ut poſſint de ea teſtari , prout dicemus art. 6. num. 4.

VIII. Quæritur ſecundo ; Quinam Parochus, & quinam teſtes debeant matrimonio aſſiſtere, ut illud non dicatur clandeſtinum, ſed publicum , ac ſolemne?

Reſpondeo , quod ad validitatem , & publicitatem matrimonii requiratur aſſiſtentia proprii Parochi , aut Ordinarii , aut aſſiſtentia alterius Sacerdotis de proprii Parochi , aut Ordinarii licentia ; necnon aſſiſtentia duorum , vel trium teſtium habentium uſum rationis , etiamſi non ſint omni exceptione majores, ut communiter docent cum Sanch. diſp. 41. contra nonnullos, qui volunt, teſtes debere eſſe omni exceptione majores , ut dicemus in calce hujus articuli.

Infertur hinc primo, poſſe etiam aſſiſtere , vel dare licentiam alteri Saccerdoti aſsiſtendi matrimonio , non ſolum Vicarium Capitularem , ſed etiam Vicarium Generalem (quia facit cum Ordinario unum Tribunal) non vero Vicarium foraneum ; Ratio eſt , tum quia univerſim, quod conceditur in jure Epiſcopo , conceditur pariter ejus Vicario Generali , niſi expreſſe excludatur ; tum etiam quia Vicarius Generalis, non vero foraneus , venit nomine Ordinarii, ſeu habentis ordinariam juriſdictionem ; ut communiter docent contra Ledeſm. apud Perez diſp. 40. ſect. 1. Archiepiſcopus vero in Diœceſi Epiſcopi ſuffraganei ſolum habet ordinariam juriſdictionem , dum actu viſitat, ex *cap. ult. de Cenſibus in 6.* ; vel in cauſis ad ipſum per appellationem devolutis ; Ideo tunc ſolum poteſt aſsiſtere matrimonio, aut alteri Sacerdoti dare licentiam aſſiſtendi.

Sciendum tamen ex communi Theologorum doctrina , & ex declaratione Cardinalium , Parochum , vel Epiſcopum ſolius originis non cenſeri relate ad hunc effectum proprium Parochum, aut Epiſcopum. Quare dicitur proprius Parochus , vel Epiſcopus ſolum ille , in cujus Parochia , vel Diœceſi alter Sponſus habet domicilium, vel quaſi domicilium ; hoc eſt, vel habitat cum animo ibi permanendi perpetuo (etiamſi per horam dumtaxat ibi habitaverit, ut advertit Perez diſp. 40. ſect. 2.) vel habitat animo permanendi per majorem partem anni ; ita ut pariter primo die, quo incipit ibi habitare cum tali intentione ibi habitandi per majorem anni partem, quaſi domicilium acquirat , & eo ipſo primo die poſsit ibi matrimonium contrahere ; ut pariter notat Croix de matrim. num. 722. . Et ſane ſi domicilium , aut quaſi domicilium ſatis eſt , ut poſsit quis alicubi ſuſcipere omnia Sacramenta (excepto Sacramento Ordinis, & tonſura, ad quæ non ſatis eſt quaſi domicilium ; ſed requiritur vel domicilium , vel origo , vel beneficium eo modo , quo exprimitur in Bulla Innoc. XII., quæ incipit , *Speculatores* .) Et ut poſsit ibi ſepeliri , & ad leges illius loci aſtringi ; conſequenter id etiam ſatis erit, ut poſsit coram Parocho illius loci matrimonium contrahere.

Quod ſi quis æqualiter habitet in duplici Parochia, Verbi gratia, æſtate in una, & hyeme in altera , uterque dicitur proprius Parochus ; ut communiter docent cum Sanch. contra Navar. exiſtimantem requiri aſsiſtentiam illius Parochi , in cujus Parochia matrimonium contrahitur.

Parochus autem proprius Vagabundorum relate ad aſsiſtendum matrimonio , & ad audiendas confeſsiones, dicitur is, in cujus

jus Parochia actu habitant: Præcipit tamen Tridentinum, ne Parochi eos conjungant, niſi diligenter prius inquiſierint de eorum ſtatu, & rem ad Ordinarium detulerint, ejuſque licentiam obtinuerint: quæ ſi Parochus non præſtet, peccat graviter, ſed matrimonium, cui aſsiſtit, eſt validum.

IX. Infertur ſecundo, Parochum poſſe valide, & licite aſsiſtere matrimonio, etiam in aliena Parochia, & Diœceſi; ſicut etiam dare licentiam aſsiſtendi. Ita communiter contra Nav. apud Sanch. lib. 3. diſp. 19. Ratio eſt, tum quia Tridentinum exigit ſolum aſſiſtentiam proprii Parochi, non vero aſsiſtentiam proprii Parochi in propria Parochia; tum etiam quia ſoli actus juriſdictionis contentioſæ, & litigioſæ non poſſunt extra proprium territorium exerceri; Aſsiſtere autem matrimonio ſimpliciter non eſt actus juriſdictionis, ut patet; quia nullus actus Ordinis, aut juriſdictionis poteſt fieri ab invito, & contrariam intentionem habente ex *leg. Non omnis ff. de rebus creditis*; at aſſiſtentia Parochi omnino inviti, & contrariam intentionem habentis ſufficit ad valorem matrimonii, ut omnes docent; ergo talis aſſiſtentia non eſt actus juriſdictionis. Præterea dare licentiam aſsiſtendi matrimonio alteri Sacerdoti, vel non eſt proprie actus juriſdictionis, ut docet Navar.; quia Parochum dare hanc licentiam nihil aliud eſt, quam ſubſtituere ſibi aliquem idoneum teſtem, poteſtate ſibi ad hoc facta a Concilio, quod non eſt actus juriſdictionis: Vel ſi eſt actus juriſdictionis, ut docet Con. diſp. 27. dub. 2., eo quod dare licentiam videatur eſſe actus ſuperioritatis, certe non eſt actus juriſdictionis contentioſæ, ſed gratioſæ, & voluntariæ, & conſequenter exerceri poteſt extra locum propriæ juriſdictionis, ſeu extra proprium territorium ex communi Doctorum Doctrina.

Infertur tertio, Parochum, etiam non Sacerdotem, poſſe valide, & licite aſsiſtere, vel dare licentiam Sacerdoti aſsiſtendi matrimonio; ut communiter docent contra Rodriq., & alios apud Perez diſp. 40. ſect. 3. Ratio eſt, quia Tridentinum in Parocho non exigit Sacerdotium.

Infertur quarto, validum eſſe matrimonium, cui aſsiſtit Parochus, non ſolum interdictus, cui prohibitum eſt aſsiſtere matrimonio, aut ſuſpenſus, aut irregularis, aut excommunicatus toleratus (quod communiter docent) ſed etiam cui aſsiſtit, vel dat licentiam aſsiſtendi Parochus excommunicatus non toleratus; ut communius docent contra Avilam 2. part. de Cenſuris diſp. 3. dub. 1. Ratio eſt, quia excommunicatus non toleratus invalide exercet ſolos actus juriſdictionis; at aſsiſtere matrimonio non eſt actus juriſdictionis, ut diximus: Neque eſt actus juriſdictionis dare licentiam aſsiſtendi, ut fert communior, & probabilior ſententia apud Perez diſp. 40. ſect. 4.; Etenim collatio talis licentiæ non eſt inſtitutio Judicis, ſicut dare licentiam audiendi confeſsiones; nec pertinet ad Superiorem, qua talem (ut dare licentiam adminiſtrandi Euchariſtiam) ſed eſt quædam deſignatio ſpectatoris, qua talis, ut poſsit teſtificari de matrimonio, facta ex ordinatione Tridentini, a quo immediate Sacerdos deſignatus accipit poteſtatem aſsiſtendi, & non a Parocho deſignante: Ad eum prorſus modum, quo quando Epiſcopus dat facultatem audiendi confeſsiones Sacerdoti, quem ſibi Titius elegerit, in tali caſu non Titius, ſed Epiſcopus dat Sacerdoti immediate poteſtatem audiendi confeſsiones.

Hinc etiam eſt, quod Sacerdos degradatus poſsit etiam valide aſsiſtere de licentia Parochi, ut docet Sayr. apud Bonac. punct. 8. Ratio eſt, quia verſamur in materia matrimonii, quæ favorabilis eſt, & quia Sacerdos degradatus adhuc eſt Sacerdos.

Addo ex Sanch. lib. 3. diſputat. 21., Hurt., Perez contra Pont., quod Parochus excommunicatus vitandus non ſolum valide, ſed etiam licite aſsiſtere poſsit matrimonio, quando ad id requiritur. Ratio eſt, quia licitum eſt communicare cum excommunicato vitando, quando adeſt aliqua neceſsitas; In caſu autem datur neceſsitas ſufficiens; cum non poſsint Sponſi abſque proprio Parocho contrahere: ergo poſſunt illius aſsiſtentiam requirere; atque adeo poteſt ille licite aſsiſtere, vel dare licentiam alteri aſsiſtendi. Non poteſt tamen benedicere Sponſos ſolemni benedictione; quia ſine ulla neceſsitate communicaret cum fidelibus in divinis officiis; nulla enim datur neceſsitas benedictionis ſolemnis; cum id non pertineat ad decentem celebrationem contractus matrimonialis; & ideo ſolet id ſubſequi multo tempore poſt contractum matrimonium. Quod ſi aſsiſteret matrimonio ſine ulla neceſsitate Parochus excommunicatus vitandus, peccaret quidem, ſed irregularitatem non incurreret: quandoquidem non violaret cenſuram per exercitium Ordinis Sacri; non enim perti-

net ad Ordinem Sacrum aſsiſtere matrimonio, cum poſsit ſine Sacro Ordine Parochus aſſiſtere: Contra vero Irregularitatem incurreret, ſi benediceret ſolemniter Sponſos, quia benedictio ſolemnis ſacrum Ordinem requirit, ut notat Perez diſp. 40. ſect. 4.

X. Dubium eſt primo; An ſit validum matrimonium contractum coram eo Sacerdote, qui licentiam aſsiſtendi aut obtinuit per dolum, aut extorſit per vim, ac metum gravem?

Reſpondeo cum Bonac. punct. 8., & Perez diſtinguendo; Eſt enim validum, ſi licentia extorta ſit per metum gravem, necnon ſi per dolum, & mendacia verſantia circa cauſam impulſivam: Eſt vero invalidum, ſi extorta ſit licentia per dolum verſantem circa cauſam finalem, ſeu circa ſubſtantiam rei; aut ſi concedens licentiam expreſſe dicat, ſe illam non concedere, deficiente veritate, ſeu non veris expreſſis. Probatur per partes: Primo valida eſt licentia per metum extorta. Ita Sanch. lib. 3. diſp. 38., Con. & alii communiter. Ratio eſt, quia, ut diximus, art. ſuper., metus non tollit voluntarium, ſed ſolum tollit plene voluntarium; Unde contractus metu celebrati ſunt validi jure naturali, & poſitivo, quamvis ſint reſcindendi. Secundo, eſt valida licentia obtenta per dolum, & mendacia verſantia circa cauſam impulſivam: Verbi gratia, ſi petatur licentia nomine alicujus Magnatis, ut eo intuitu facilius concedatur. Ratio eſt, quia ex Theologorum, & Juriſperitorum axiomate, ceſſante tantum cauſa impulſiva, non ceſſat diſpoſitio. Addo cum Perez, eſſe etiam validam licentiam, ſi falſo exponatur aliqua cauſa, quæ ſit impulſiva ſimul, & motiva, qua ſcilicet ceſſante, nullatenus licentia concederetur, dummodo vere detur etiam aliqua alia cauſa motiva, propter quam abſolute concedatur licentia. Ratio eſt, quia in tali caſu haberetur ſufficiens vera cauſa motiva, & finalis, propter quam licentia concedatur. Tertio, ſi falſa ſit omnis cauſa finalis, ſeu motiva expoſita, nulla eſt licentia. Ratio eſt, quia nihil eſt magis contrarium conſenſui concedentis licentiam, quam talis error, ex *leg. Si per errorem ff. de juriſdictione omnium Judicum*. Quarto invalida eſt etiam licentia, quando concedens illam expreſſe dicit, ſe talem licentiam non dare, deficiente veritate cauſæ expoſitæ. Ratio eſt, quia expreſſe negatur conſenſus, deficiente veritate illius cauſæ, qualiſcumque ea ſit; & ideo reſcripta Pontificum dolo obtenta ſunt nulla; quia expreſſe dicunt; Veris expoſitis.

XI. Dubium eſt ſecundo; An valide aſſiſtat matrimonio Sacerdos poſt obtentam licentiam aſſiſtendi, ſed antequam habeat notitiam talis licentiæ; verbi gratia, quia literæ expeditæ ſunt, ſed nondum pervenerunt?

Reſpondeo, quod invalide aſsiſteret, ut communiter docent cum Sanch. lib. 3. diſp. 36., Perez, & aliis contra Sylveſt., & alios apud Suar. lib. 8. de legibus cap. 25. num. 10. Ratio eſt, quia univerſim conceſſio, vel privilegium conceſſum privatæ perſonæ nihil poteſt operari, antequam habeatur ejus notitia ab ipſo privilegiario; quicquid in contrarium doceat Silveſt. Et ratio a priori eſt, quia privilegium, & licentia ſunt quædam donatio; Hæc autem non acquiritur ante acceptationem, nec acceptatur ante notitiam; ergo licentia, & privilegium ante notitiam, quod ſint conceſſa, ſunt invalida. Non nego, poſſe Principem Supremum aliquando concedere privilegium, quod vim ſuam habeat, antequam ad notitiam privilegiarii perveniat; ſed intentio concedentis regulariter non eſt talis; nec verba privilegiorum hoc indicant; nec expedit ita concedi, ut notat Suar. loc. citat. Forte ſola abſolutio a cenſura poteſt operari ſuum effectum, antequam ad notitiam abſolventis facultas abſolvendi perveniat; quia ad ejus validitatem non requiritur acceptatio, cum poſſit dari etiam invito. Notat hic Sanch. contra Perez, quod ſi licentia petatur a Parocho per Procuratorem, valida ſit, ſi innoteſcat tantum Procuratori, & ab eo acceptetur.

Oppones; Quando per conjecturas conſtat hic, & nunc eſſe conceſſam licentiam, videtur ſatis eſſe illa moralis præſumptio, & ſpes licentiæ conceſſæ.

Reſpondeo tamen, hoc communiter a Doctoribus negari; tum quia ſæpe iſtæ conjecturæ fallunt; tum etiam quia lex Tridentini de aſſiſtentia Parochi, & teſtium ſtat veluti in poſseſsione obligationis; ergo non poteſt ſua poſſeſsione ſpoliari, donec conſtet de privilegio, & de licentia conceſſa; atque adeo non ſufficit illa præſumptio, & ſpes licentiæ obtentæ.

Hinc eſt (ut communiter docent cum Sanch., & Con.) quod Sacerdos non debeat credere contrahentibus, ſi dicant, ſe habere licentiam a Parocho, ut poſſint coram illo contrahere, donec certa ſigna afferant, aut niſi ſint magnæ fidei perſo-

ſonæ graves, & probæ. Ratio eſt, tum quia requiritur ad hoc certitudo moralis; tum etiam, quia univerſim in iis, quæ ſpectant ad externam gubernationem Eccleſiæ, non debet credi teſtantibus in propria cauſa, ex *cap. Sicut de Sententia excommunicationis*, ubi dicitur: Non eſſe credendum Excommunicato dicenti ſe eſſe abſolutum.

XII. Dubium eſt tertio; An valide aſsiſtat matrimonio, aut ad id det licentiam Parochus intruſus, ſeu qui errore tantum communi, ſed ſine titulo colorato æſtimatur Parochus?

Reſpondeo, communiter Doctores docere cum Sanch. lib. 3. diſp. 22. num. 49., quod geſta cujuſcumque habentis juriſdictionem, puta Parochi, Confeſſarii, Judicis, necnon cujuſcumque habentis officium publicum, puta Tabellionis, &c. ſint valida, ſi is habeat titulum, ſeu officium vere collatum a legitimo ſuperiore, quamvis invalide ob aliquod impedimentum occultum; dummodo errore communi æſtimetur, titulum, ſeu officium eſſe illi valide collatum: Quod ſi communis error ſine tali titulo colorato, ſeu putativo intercedat, geſta ejus ſint invalida. Unde ſequitur, quod ſi Parochus intruſus, ſeu qui errore communi exiſtimatur Parochus, ſine tali titulo accepto a ſuo Superiore aſſiſtat matrimonio, aut det alteri licentiam aſsiſtendi, tale matrimonium eſſet invalidum.

Ratio autem, quare quando habetur titulus coloratus cum errore communi, geſta ſint valida in utroque foro, eſt, quia in tali caſu æquitas, & benignitas juris poſtulat, ut a Superiore ſuppleatur defectus ob bonum commune, & publicam utilitatem, conferendo ei quodammodo actualem juriſdictionem ad ſingulos actus; dummodo tamen materia ſit ſubjecta poteſtati humanæ; Quod conſtat ex *leg. Barbarius Philippus ff. de Officio Prætoris*: ubi ob publicam utilitatem approbantur geſta Barbarii promoti a Populo Romano ad Præturam invalide ob impedimentum occultum ſervitutis: Et additur ibi ratio; quia ſcilicet Populus Romanus poterat etiam ſervo illam poteſtatem conferre: Et idem ſtatuitur in jure Canonico *cap. Infamis* 3. *quæſt.* 7. Aliter magna perturbatio ſequeretur in Republica. Additque Sanch., ſatis eſſe, quod probabiliter is habeat titulum coloratum, ſeu apparentem: Verbi gratia, ſatis eſt ad validitatem confeſsionis dari opinionem probabilem, quod Sacerdos habuerit facultatem abſolvendi, vel dari opinionem probabilem ex auctoritate Doctorum, quod poſsit abſolvere a reſervatis. Ratio eſt, quia, cum licitum ſit operari ex opinione probabili, ſi abſolutiones datæ a tali confeſſario eſſent irritæ propter impedimentum occultum, eadem ſequerentur incommoda in Republica.

Si vero ſolum adſit error communis, quod aliquis, verbi gratia, ſit Parochus, vel Confeſſarius, vel Judex, & non adſit titulus coloratus, ſeu non adſit opinio, ne probabilis quidem, quod tale munus a legitimo Superiore ille acceperit, communius a Doctoribus reputantur geſta hujus invalida; nec oppoſitam ſententiam exiſtimat probabilem Sanch. loc. cit. Ratio eſt, quia tam in leg. laud. *Barbarius*, quam in cap *Infamis* expreſſe dicitur, ideo geſta valere, quia præter errorem communem interceſſit titulus coloratus, ſeu auctoritas legitimi Superioris, qui conferre poterat juriſdictionem, quæ propter impedimentum occultum deficiebat.

His tamen non obſtantibus, Dian. part. 3. tract. 4. reſol. 122., & part. 8. tract. 1. reſol. 94. docet cum Pont., Molfeſ., & Joan. Sanch. valere in utroque foro geſta Parochi, Judicis, Confeſſarii, Tabellionis, &c. etiamſi ſolus error communis ſine titulo colorato intercedat; Unde docet, validum eſſe matrimonium, cui Parochus intruſus aſſiſtit, etiamſi a contrahentibus ſciatur, non eſſe revera Parochum illum, qui communiter ab aliis Parochus exiſtimatur. Ratio eſt, quia eadem inconvenientia ſequerentur in Republica, ſi acta iſtorum eſſent invalida, ſive titulus coloratus annectatur errori communi, ſive non annectatur: ergo eadem diſpoſitio legis debet eſſe utrobique: atque adeo ex æquitate, & benignitate juris aſſerendum, utrobique ſuppleri defectum, qui a poteſtate humana ſuppleri poteſt.

XIII. Dubium eſt quarto; An teſtes, coram quibus celebratur matrimonium, debeant eſſe omni exceptione majores?

Reſpondeo cum communi negative: etenim Tridentinum nullas qualitates in teſtibus requirit; aliter poſſent multa matrimonia revocari in dubium, præſertim in Pagis, ubi plerumque ignoratur, quinam ſint teſtes omni exceptione majores. Proinde poſſunt eſſe teſtes in caſu noſtro etiam Fœminæ, Parentes, Infames, excommunicati, Infideles, Inviti, ac Repugnantes; dummodo habeant uſum rationis, & percipiant quid agitur, ita ut poſ-

ſint

ſint illud poſtea teſtari. Suppleret enim defectum teſtium auctoritas Parochi.

XIV. Rogabis hic; Si revalidandum ſit matrimonium privatim ſine Parocho, & teſtibus, propter impedimentum occultum, quod probari non poſſit per duos teſtes omni exceptione majores, juxta dicta numer. 7., quinam conſenſus requiritur? Et num debeat utrique conjugi cognitum eſſe impedimentum dirimens, & invaliditas matrimonii contracti, ut poſſit revalidari?

Reſpondeo, in tali caſu curandum eſſe, ut uterque conjux ponat conſenſum abſolutum, cum non ſufficiat conditionatus. Unde non ſufficit, quod alter dicat; Si non nupſiſſem tecum, ita te diligo, ut tecum nuberem; ſed uterque dicere debet: Volo tecum nubere, etiamſi hactenus non nupſiſſem, aut forte invalide nupſiſſem, ut notat Sanch. lib. 2. diſp. 35. Quando autem periculum eſt, quod conjux ignarus impedimenti, ac nullitatis matrimonii nollet illud convalidare, ex quo ſcandalum oriretur, præſertim ſi adeſſet proles, non eſt neceſſe, ut illi impedimentum, & nullitas matrimonii detegatur. Neque obſtat, quod conſenſus, qui de novo poneretur, procederet ex errore, & ignorantia illius nullitatis, & quod nollet ille contrahere iterum, ſi notitiam haberet talis nullitatis. Nam hic error non eſſet circa ſubſtantiam Matrimonii, ſeu circa perſonam, ſed circa qualitates, cum ſit ſolum error juris, quatenus ille putat, ſe matrimonio ligatum, cum non ſit; Conſenſus autem procedens ex errore circa qualitates ſufficit ad valorem matrimonii. Sic qui contrahit cum Berta, quam credit ditiſſimam, cum ſit pauperrima, valide contrahit, quamvis non contraxiſſet, ſi nota fuiſſet talis paupertas.

Quando tamen nec infamia, nec ſcandalum, aut quid ſimile ſequeretur, ſi detegeretur utrique conjugi nullitas præteriti matrimonii, utique detegenda eſſet, ut docent communius apud eundem Sanch. lib. 2. diſp. 36.

ARTICULUS V.

De Conſenſu clandeſtino ſecundum quid.

I. Peccat graviter, qui ſine Epiſcopi diſpenſatione, omiſſis denunciationibus, contrahit matrimonium. Sed hoc non eſt invalidum.

II. Quas ob cauſas omitti poſſunt denunciationes?

III. Impedimentum occultum revelandum eſt, quamvis probari non poſſit.

IV. Contrahentes, qui aliquo impedimento occulto laborant, vel tenentur deſiſtere a matrimonio, vel illud, etiam cum propria infamia, revelare, ſi alter deſiſtere nolit.

V. Si habens impedimentum occultum ſine magno ſcandalo deſiſtere non poſſit, quid faciat?

VI. Omittere benedictionem nuptialem ante conſummationem matrimonii, num ſit mortale, aut ſaltem veniale?

I. Notavimus articulo ſuper. dici conſenſum ſecundum quid clandeſtinum, quando habetur contractus matrimonialis abſque præviis proclamationibus.

Quæritur nunc primo; An ſit invalidum matrimonium, ſi denunciationes omittantur, ſeu ſi ſit clandeſtinum ſecundum quid?

Reſpondeo negative; Ex Tridentino enim ſolus defectus Parochi, & teſtium reddunt matrimonium invalidum; Quare dum Concilium jubet, ut Parochus aſſiſtat matrimonio, præmiſſis proclamationibus, præcipit ea, quæ ad licite, non ad valide agendum requiruntur; Sicuti quando præcipitur, ut excommunicatio feratur in ſcriptis, & præmiſsa trina monitione: Hæc enim ſpectant ad accidentalem, non ad ſubſtantialem formam actus.

Oppones Regulam 64. juris in 6. ubi habetur, quod quæ contra jus fiunt, debeant utique pro infectis haberi; atqui matrimonium, non præmiſſis proclamationibus, eſt contra jus: ergo habendum pro infecto, & irrito.

Reſpondeo, regulam illam intelligi, ut factum contra legem habeatur pro non facto, quando lex ſtatuit formam ſubſtantialem actus, non vero quando formam accidentariam; & quando ſolum præſcribit modum, ut recte fiat. Adde, eſse ſpeciale in favorem matrimonii, quod ex ſimplici prohibitione, abſque clauſula irritante, illud non irritetur, ex deciſione Rotæ apud Perez diſp. 43. ſect. 2.

Hinc ſequitur, denunciationes in utraque contrahentis Parochia omitti non poſſe ſine peccato mortali; cum res iſta ſit gravis, ut communiter docent contra Sot., qui putat per ſe loquendo eſse tantum venia-

niale. Poteſt tamen in hac lege aliquando, ut ſupra diximus, diſpenſare Ordinarius, videlicet Epiſcopus, immo etiam Vicarius Generalis: Quamvis enim verum ſit, quod refert Rebell., Papam dixiſse, quoad hoc nomine Ordinarii intelligi Epiſcopum, non idcirco excludendus eſt Vicarius Generalis; quia pro eadem perſona cum Epiſcopo habetur, & unum cum illo tribunal conflat: Sicuti nec excluditur ille, qui, quamvis non ſit Epiſcopus, juriſdictionem tamen habet Epiſcopalem annexam ſuæ dignitati.

Neque dicas: Epiſcopus poteſt denegare Vicario poteſtatem diſpenſandi in proclamationibus, ut fatetur Sanch. lib. 3. diſp. 7. ergo non eſt conceſsa Vicario Generali talis poteſtas a Trident., cum inferior nihil poſſit contra legem Superioris; ſicuti neque poteſt Epiſcopus tollere a Parocho poteſtatem aſſiſtendi matrimonio, aut dandi alteri Sacerdoti licentiam aſſiſtendi; cum hanc poteſtatem habeat Parochus a Trident.

Nam reſpondeo, quod ſicut poteſt Epiſcopus totum officium Vicarii, non vero Parochi revocare, ita poteſt partem hanc officii Vicarii revocare, unde poteſt ſibi uni poteſtatem hanc reſervare.

II. Rogabis: Quænam ſint cauſæ, ob quas poſſit Epiſcopus in proclamationibus diſpenſare?

Reſpondeo cum communi apud Con., & Perez, eas eſse; Primo ſi alias timeatur matrimonium malitioſe impediendum; Secundo ſi ex proclamationibus oriatur ſcandalum; Verbi gratia, ſi ſponſi vivant in concubinatu, & jam publice putantur eſse conjuges; Tertio, quando vir eſt in articulo mortis, & vult ducere ſuam concubinam, vel ad legitimandam prolem, vel ad ſalutem animæ ſuæ; Quarto, quando nimio pudore ſuffunderentur Sponſi ex denunciationibus; ut ſi ambo ſint ſenes, vel ſi ſenex juvenculam, aut nobilis ignobilem, vel dives pauperem ducat; Talis enim verecundia, quæ ex publicatione matrimonii oriretur, videtur ſufficiens cauſa, ut diſpenſetur in denunciationibus, ut docet Sanch. lib. 3. diſp. 9. cum aliis; Quinto ſi inſtet tempus Quadrageſimæ, aut Adventus, unde non poſſint omnes denunciationes præmitti; Sexto, ſi Magnates velint repente, & occulte contrahere; ceſſat enim in hoc caſu finis denunciationum; cum enim Magnates ſint valde noti, facile ſciretur impedimentum, ſi quod eſset. Ex quo infert Perez, quod univerſim poſſit in denunciationibus diſpenſari, quando abeſt timor alicujus impedimenti, ob quamcumque notabilem commoditatem contrahentium ſive ſpiritualem, ſive temporalem.

Si tamen Epiſcopus, exiſtente juſta, & urgente cauſa, nolit diſpenſare, ſicut tenetur, poterunt tunc conjuges contrahere, non præmiſſis denunciationibus. Ratio eſt, quia præceptum Eccleſiaſticum præmittendi denunciationes non obligat cum gravi incommodo, quale eſſet, ſi duo illi Sponſi deberent ſemper remanere cœlibes, aut ſi deberent exponere ſe periculo fornicationis: Immo poſſent etiam contrahere, non præmiſſis denunciationibus, quando conſuli non poteſt Ordinarius, & probabiliter judicatur, quod propter neceſſitatem urgentem non ſit obligatio illas præmittendi. Ratio eſt, quia graviſſimum onus imponeretur hominibus, ſi nunquam liceret uti Epicheja ex judicio probabili, quando non patet aditus ad Superiorem.

Notandum tamen, quod quando ex legitima cauſa non præmittuntur proclamationes, debent poſtea fieri ante conſummationem matrimonii ex Trident. (niſi tamen aperte conſtet, nullum eſſe impedimenti periculum,) ne contingat, copulam eſſe fornicariam.

Circa tempus, & locum proclamationum, Concilium vult faciendas a Parocho tribus diebus continuis feſtivis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia. Verum Bonac. attendens ad finem Concilii putat, poſſe fieri extra Eccleſiam, ubi magna multitudo convenit, etiamſi die non feſtivo, vel inter concionandum ab ipſo concionatore de licentia Parochi.

III. Quæritur ſecundo; An ſit obligatio revelandi impedimenta matrimonii occulta, quæ probari non poſſunt?

Reſpondeo cum communi contra Pont. lib. 5. cap. 34. affirmative; dummodo abſque gravi incommodo, & abſque aliorum ſcandalo revelari poſſint; præmiſſa tamen correctione fraterna, ſi ex ea fructus ſperetur. Ratio eſt, quia in hoc caſu non agitur de peccato probando, aut de pœna infligenda, ſed de peccato vitando (quod ſcilicet ſequeretur, ſi invalide cum impedimento dirimente Sponſi contraherent) Unde ad peccatum hoc vitandum, ſatis eſt teſtimonium unius, vel ſola fama de impedimento, ex *cap. ſuper eo*, *De teſtibus*, ut diximus quæſt. 2. art. 7. de Sponſalibus;

bus: ergo quilibet tenetur manifeſtare impedimentum, etiamſi ex delicto occulto ortum, etiamſi illud ſub ſecreto acceperit (dummodo acceperit a perſonis fide dignis,) & etiamſi juraverit, ſe non manifeſtaturum: Juramentum enim non eſt vinculum iniquitatis; unde non poteſt obligare ad non obediendum præcepto Superioris, quod eſt directum ad vitandum peccatum proximi: Neque obligat ſecretum, ut docet Perez diſp. 43. ſect. 6. Con. numer. 16., & alii apud Mendo in Epitome V. *Secretum*; Et ratio eſt, quia prævalet ſecreto reverentia Sacramento debita, & bonum ſalutis contrahentium: Neque demum obligat fama, quia ſi præmiſſa correctione fraterna, nolunt Sponſi a matrimonio deſiſtere, ſibi imputent, quod in iis anguſtiis verſentur, ut debeant infamari. Probabile tamen eſt, ut docet Perez loc. cit., quod ſi contrahentes ſint in bona fide, & impedimentum eſt occultum, ita ut probari nunquam poſſit, non ſit obligatio illud manifeſtandi, ſi id commode fieri non poſſit; tum quia in tali caſu nullum daretur peccatum, quod deberet vitari, niſi tantum materiale; tum etiam, quia, ſi impedimentum eſſet affinitatis, non poteſt probari unico teſte, *ex cap. Licet De Teſtibus*.

IV. Adde, ex vi denunciationis teneri ipſos contrahentes vel deſiſtere a nuptiis, vel fateri impedimentum quantumcumque occultum, & cum propria infamia conjunctum, ut notat Con., & Perez ex Sanc. lib. 3. diſp. 14. Ratio eſt, quia quamvis nemo, etiamſi interrogatus ſub juramento, teneatur fateri crimen ſuum, quando proceditur ad punitionem, niſi præcedat ſemiplena probatio; cum nemo poſſit eſſe primus teſtis contra ſeipſum; Nihilominus, quando Judex procedit, non ad punitionem, ſed ad cognitionem impedimenti ad matrimonium, vel ad Ordines ſuſcipiendos, quia ſolum procedit ad vitandum peccatum, debent ipſi etiam Rei, etiam cum propria infamia illud manifeſtare, niſi velint infamiam vitare, ceſſando a matrimonio, vel a ſuſceptione Ordinis. Cum hoc tamen ſimul verum eſt, ut docet Pont. apud Perez, quod ſi Sacerdos aliquis, verbi gratia ex diverſis fœminis ſuſceperit maſculum, & fœminam, qui bona fide velint contrahere matrimonium, non teneatur cum propria infamia manifeſtare impedimentum conſanguinitatis; quia cum contrahant bona fide, ex occultatione impedimenti nullum ſequeretur peccatum, niſi materiale: Secus accidit, ſi contrahant mala fide, & præmiſſa correctione nolint a nuptiis deſiſtere.

Dices: Si duo Sponſi petant publice ſuſcipere Sacramentum matrimonii, non poſſunt publice repelli a Parocho, qui privatim ſcit, illos in mortali contracturos: ergo neque poſſunt repelli ob impedimentum occultum; atque adeo impedimentum occultum non eſt manifeſtandum. Antecedens patet; Nam Chriſtus Dominus dedit Euchariſtiam Judæ, quem ſciebat indigne illam ſuſcipere, & maluit projicere margaritam ante porcum, quam illius famam denigrare; ergo univerſim non debet detegi crimen occultum ad vitandam ſuſceptionem indignam Sacramenti.

Reſpondeo, conceſſo antecedente, negatur conſequentia. Diſparitas eſt, quia in primo caſu agitur de vitando uno tantum peccato indignæ ſuſceptionis Sacramenti: in ſecundo caſu agitur de vitandis innumeris peccatis fornicationis, quæ ſequerentur, ſi cum illo impedimento occulto dirimente contraheretur matrimonium. Adde, deſudare Doctores apud Con. quæſt. 80. de Sacram. art. 6. in indaganda veritate antecedentis; Communiter tamen docent, id verum eſſe, quia ea lege inſtituit Chriſtus Dominus Sacramenta, ut non debeant ab iis repelli peccatores occulti; tum quia aliter ſequeretur magna perturbatio, & multi injuſte diffamarentur ob imprudentiam, & ſcrupulum Miniſtrorum; tum etiam, quia ſi manifeſtentur peccatores occulti, ne indigne ſuſcipiant Sacramentum, vitatur quidem indigna ſuſceptio Sacramenti, ſeu peccatum externum, ſed non vitatur peccatum internum eorum, qui etiam ſtatuerunt in corde ſuo Sacramentum in mortali ſuſcipere: At in ſecundo caſu vitantur innumera peccata fornicationis, & perſeverantia contrahentium in ſtatu peccati mortalis; unde nihil mirum, ſi famæ etiam propriæ prævalere debeat bonum hoc ſpirituale proximi.

Ubi etiam notandum, quod ſi quis velit, exempli gratia, Euchariſtiam ſuſcipere, ut ea in maleficiis abutatur, non debeat illi miniſtrari, ſi occulte tantum, ſed non ex confeſſione Sacramentali peccatum hoc a miniſtro cognoſcatur: quia in tali caſu famæ proximi prævalere debet externa reverentia Chriſto debita; Unde non debet Sacerdos tali peccato cooperari miniſtrando illi Euchariſtiam, ne occultum

hunc

hunc peccatorem infamet, juxta doctrinam communem Doctorum.

V. Quæritur tertio; Quid faciendum, ſi contrahentes agnoſcentes impedimentum, non poſſent ſine magno ſcandalo a matrimonio deſiſtere?

Reſpondeo ex Pont., & aliis apud Perez, poſſe Sponſos matrimonium contrahere ſub conditione, ſi Papa diſpenſet; Probabile enim eſt, matrimonium ſub conditione contractum non eſſe deinde repetendum, purificata conditione; & interim poſſunt in eadem domo habitare; Et quamvis exponant ſe periculo fornicationis, excuſantur tamen ex occurrentia ingentis ſcandali; unde poſſunt, & debent alia via periculo fornicationis occurrere, videlicet orationibus, & pœnitentiis.

Verum præſtat, quod vir faciat votum caſtitatis ad tempus, videlicet donec veniat diſpenſatio ab illo impedimento, & deinde publicet ſe habere votum caſtitatis: (præſcindendo, an illud fuerit ad tempus, an vero perpetuum, ne petatur ab Epiſcopo diſpenſatio) unde debeat a Pontifice diſpenſationem expectare, & interim velle tantum, ſicut poteſt, contrahere ſub conditione, quod Papa diſpenſet; ſic enim nec teneretur, nec poſſet cohabitare.

VI. Quæritur ultimo; Sitne mortale omittere benedictionem nuptialem ante conſummationem matrimonii?

Reſpondeo cum communi contra nonnullos apud Sanch. lib. 7. diſp. 82., & lib. 3. diſp. 12., neque eſſe peccatum mortale conſummare matrimonium ante talem benedictionem, neque eſſe peccatum mortale illam ſimpliciter omittere, niſi ex contemptu, aut ſcandalo omittatur. Ratio eſt, quia non videtur eſſe res gravis, nec valde congruens progreſſui matrimonii; Etenim benedictio nuptialis non eſt Sacramentum, ſed quoddam ſacramentale, nec tanti momenti, quanti Sacramentalia, quæ Baptiſmo præmittuntur. Quamvis autem non vacet culpa veniali, illam ſimpliciter omittere ſine ulla cauſa contra uſum, & conſuetudinem Eccleſiæ; nihilominus probabile eſt, nullam eſſe culpam ex juſta cauſa, videlicet ratione temporis feriati in Adventu, aut Quadrageſima, conſummare matrimonium ante benedictionem Eccleſiæ; cum videatur, eſſe conſilium, non præceptum, illam præmittere: Dicit enim Trident. ſeſſ. 24. *Hortatur Sancta Synodus, ut conjuges, ante benedictionem ſacerdotalem in templo ſuſcipiendam, in eadem domo non cohabitent*; quod verbum *Hortatur*, videtur ſignificare conſilium, ut notat Sanch. Notandum præterea, ſecundas nuptias non eſſe iterum benedicendas, quia ſolemnes Eccleſiæ benedictiones non debent bis iiſdem rebus conferri ex *cap. Vir 3. De ſecundis nuptiis*, etiamſi alter tantum conjugum ſecundo nubat; Quamvis multis in locis ex conſuetudine ſoleant benedici ſecundæ nuptiæ, quando alter primo nubit, & alter eſt viduus, ut Sanch. lib. 7. diſput. 82.

ARTICULUS VI.

De Conſenſu conditionato.

I. In quo differant conditio, demonſtratio, cauſa, dies, & modus, quæ contractui matrimoniali ſæpe adjunguntur? Et quotuplex ſoleat eſſe conditio?

II. Nec demonſtratio, nec cauſa adjecta contractui ſuſpendunt, aut vitiant contractum, ſed ſolus error aut circa ejus ſubſtantiam, aut circa qualitates ſubſtantiales.

III. Modus adjectus contractui probabiliter illum non vitiat; quamvis ſit rei impoſſibilis, aut turpis. Dies vero, non ſecus, ac conditio, illum ſuſpendit; non tamen conditio neceſſaria.

IV. Contractus ſub conditione contingenti, illa purificata, non requirit novum conſenſum.

V. Non vitiat matrimonialem contractum conditio impoſſibilis, aut turpis: (niſi ſit contra tria illa bona, Prolis, Fidei, & Sacramenti) Alios vero contractus vitiat.

VI. Conditio iſta, Si Papa diſpenſet, dicitur impoſſibilis ſolum in caſu, quo nunquam Papa diſpenſare ſoleat. Et conditio, ſi alter voveat caſtitatem, aut Religionem ingrediatur, non dicitur eſſe contra ſubſtantiam matrimonii.

VII. Iſta conditio, Si Pater conſenſerit, quomodo intelligenda?

VIII. Conditio indifferens, ac impertinens contractum ſuſpendit.

IX. Conditiones turpes contra ſubſtantiam matrimonii irritant etiam contractum Sponſalium.

X. Extenditur etiam ad contractum Sponſalium lex, quod conditiones aliæ turpes, & impoſſibiles habeantur pro non adjectis; non tamen lex irritans matrimonium clandeſtinum.

I. Quæ-

I. QUæritur primo; In quo differat Conditio a Demonſtratione, Cauſa, Die, & Modo adjectis contractui, ſive matrimoniali, ſive ſponſalitio?

Reſpondeo, in hoc differre, quod contractus dicatur fieri cum Demonſtratione, quando denotatur, ſeu demonſtratur aliqua qualitas perſonæ, cum qua contrahitur; ut ſi dicatur: Duco te, quæ es virgo. Fit vero contractus cum Cauſa, quando explicatur motivum, propter quod fit; ut ſi dicatur: Duco te, quia es virgo. Fit cum Die, quando denotatur tempus, quo incipit obligare contractus; ut ſi dicatur: Accipio te in meam poſt tres dies. Fit ſub Modo, quando contractui adjicitur aliquód onus; verbi gratia, Duco te, ut mihi inſervias. Demum fit contractus ſub Conditione, quando apponitur aliqua conditio ad ſuſpendendum contractum; ut Duco te, ſi Papa diſpenſet.

Porro conditiones aliæ ſunt honeſtæ, aliæ turpes, aliæ neceſſariæ, aliæ contingentes, aliæ impoſſibiles, aliæ impertinentes, aliæ de præterito, aliæ de præſenti, aliæ de futuro. Demum conditiones turpes; aliæ ſunt contra ſubſtantiam matrimonii, quæ ſcilicet repugnant tribus bonis matrimonii, ideſt prolis, fidei, ſeu fidelitatis, & Sacramenti, ſeu indiſſolubilitatis, ut ſi dicatur: Duco te, ſi venenum ſterilitatis ſumpſeris; Vel ſi promiſeris copiam tui corporis alteri; Vel duco te uſque ad obitum tui patris: Aliæ vero conditiones turpes non ſunt contra ſubſtantiam matrimonii, ut duco te, ſi Petrum occideris.

II. Quæritur ſecundo; Quænam conditiones, aut demonſtratio, cauſa, dies, vel modus adjecta contractui ſuſpendunt, aut vitiant illum?

Reſpondeo, & dico primo, nec demonſtratio, nec cauſa adjecta contractui ſuſpendunt, aut vitiant illum, etiamſi ſint falſa; Quare ſi dicatur: Duco te, quæ es virgo, aut quia es virgo, validus eſt contractus, etiamſi non ſit virgo. Ratio eſt, quia ea verba non determinant objectum contractus, nec deſignant, conſenſum in illum ferri ſub conditione, ſed tantum exprimunt opinionem contrahentis circa tale objectum, & cauſam contrahendi. Quamvis autem verum ſit, quod ille non contraheret, ſi ea non eſſet virgo, non per hoc non datur conſenſus abſolutus conſtitutivus contractus: Etenim ſolus error, qui ſit circa ſubſtantiam, ſeu circa perſonam, aut circa conditionem perſonæ ſpectantem ad ſubſtantiam contractus, eſt ille, qui impedit conſenſum abſolutum: Unde ſi dicatur: Duco te, quia es Berta, vel quia libera, vel quia primogenita, matrimonium non eſt validum, ſi illa non eſſet Berta, aut non libera, aut non primogenita, ut notat Perez diſp. 16. ſect. 5. quia in his caſibus error eſt aut circa ſubſtantiam contractus, aut circa conditiones ſubſtantiales, ut dicemus quæſt. ſequ., art. 2. quæſit. 2.

III. Dico ſecundo; neque Modus adjectus contractui vitiat, aut ſuſpendit illum, quando modus eſt rei poſſibilis, & honeſtæ, ſeu quando contractui adjicitur onus aliquod poſſibile, & honeſtum; ut ſi dicatur: Duco te, ut mihi inſervias: Si tamen Modus ſit rei impoſſibilis, aut turpis, probabilius etiam exiſtimo cum Hurt., & Perez contra Sanch. lib. 5. diſput. 19., quod neque vitiet, ſeu annullet contractum; ut ſi dicatur: Duco te, ut mihi des montem aureum, vel ut fureris, vel ut obligeris ad adulterandum. Ratio eſt, quia conſenſus in contractum non habetur dependenter a modo, cum modus non ſit conditio; ergo contractus cum tali modo non vitiatur, ſed eſt validus, & ſubſiſtit.

Dico tertio cum Con., Hurt., Perez contra Sanch. loc. cit., Dies, ſeu tempus appoſitum contractui ſuſpendit contractum, non ſecus ac conditio; unde ſi dicatur: Accipio te in meam poſt tres dies, matrimonium non eſt ratum nunc, ſed poſt tres dies; Sicuti cum dicitur: Contraho, ſi cras pluet, vel ſi Papa diſpenſaverit, matrimonium non eſt ratum, niſi poſt pluviam craſtinam, vel poſt diſpenſationem Pontificiam. Ratio eſt, quia in utroque caſu contrahens non intendit ponere contractum perfectum, niſi poſt tertium illum diem; ſicuti etiam nonniſi poſt conditionem purificatam. Neque dicas, diſparitatem eſſe inter tempus, & hanc conditionem, quod conditio iſta ſit contingens, & tempus illud ſit neceſſario futurum. Nam ex hoc tantum ſequitur, quod contractus ſub conditione contingenti contingenter ſit futurus perfectus, purificata conditione: Contra vero contractus, cui apponitur dies, neceſſario poſt illum diem ſit futurus perfectus; non autem ſequitur, quod contractus ſub conditione contingenti ſit futurus perfectus poſt conditionem, & contractus ſub die ſit ſtatim perfectus ante lapſum illius diei cum obligatione ligata, ſeu impe-

pedita; ut tenet ſententia oppoſita.

Dico quarto; Conditio, ſi ſit contingens, ſuſpendit contractum; ſecus vero ſi ſit neceſſaria: Verbi gratia, ſi dicatur: Contraho tecum, ſi cras pluet, matrimonium non eſt ratum, niſi poſt pluviam craſtinam: Contra vero ſi dicatur: Contraho tecum, ſi cras ſol orietur, matrimonium eſt ratum nunc ante eventum conditionis, tam in foro externo, quam in interno; niſi expreſſe velint contrahentes ſuſpendi conſenſum uſque ad purificationem conditionis. Ratio eſt, quia conditio neceſſaria habetur pro impleta, & ideo ante eventum conditionis neceſſariæ poſſunt conſummare matrimonium; non tamen ante eventum conditionis contingentis: Sicuti neque ante lapſum temporis præfixi, quando contractui apponitur dies.

IV. Dubium eſt primo; An contractus ſub conditione contingenti celebratus, purificata conditione, ſit validus independenter a novo conſenſu?

Aliqui negant apud Con. Sed communiter affirmant, quia ſicuti cæteri alii contractus conditionales non requirunt novum conſenſum poſt eventum conditionis, ita nec contractus matrimonialis; quamvis ut contractus ſit abſolutus, & perfectus, requiratur purificatio conditionis. Hinc ſequitur, quod ante conditionis eventum poſſit talis contractus mutuo conſenſu revocari; ita ut uterque poſſit cum alio nubere, neuter tamen poſſit ante conditionis eventum, altero invito, reſilire; cum ea ſit natura contractus conditionalis, ut obliget ad expectandum eventum conditionis.

Dubium eſt ſecundo; Utrum dictus contractus ſit validus ſtatim poſita conditione; an vero quando habetur notitia conditionis purificatæ?

Reſpondeo cum Sanch. lib. 5. diſp. 7., & Hurt. contra Con., & Perez eſſe perfectum ſtatim poſita conditione, & tunc gratiam propriam hujus Sacramenti conferri: Ad eum modum, quo contractus per Procuratorem celebratus eſt validus ſtatim poſito conſenſu procuratoris, antequam ejus notitia ad principalem perveniat; Unde ſi quis ita contrahat: Duco te, ſi tuus Pater eſt mortuus, contractus eſt validus, ſi revera Pater mortuus eſt, & ſolum requiritur talis notitia certa, ut licite poſſint conſummare matrimonium, ne ſe exponant periculo fornicationis. Quod ſi quis contrahat matrimonium ſub conditione cum duabus, illud matrimonium eſt validum, cujus conditio primo adimpletur, non vero, quæ primo ſcitur; Si tamen utraque ſimul adimpleatur, neutrum eſt validum propter incertitudinem, ut notant Bonac., Sanch., Con.

Hinc ſequitur, quod non debeat eſſe notus Parocho, & teſtibus eventus conditionis, ut docet idem Sanch. contra Con., & alios communius apud Bonac. Ratio eſt, quia ſatis eſt, ut contractus fiat coram Parocho, & teſtibus, ut præcipit Tridentinum. Quare ſicut non requiritur, ut quando matrimonium celebratur inter conſanguineos, oſtendatur Parocho, & teſtibus diſpenſatio obtenta; ita nec requiritur, ut impletio conditionis fiat coram illis. Et ratio radicalis eſt, quia finis Concilii (qui eſt, ut non poſſint ad ſecundas nuptias contrahentes tranſire) habetur in caſu noſtro ſufficienter. Non negaverim tamen, hujuſmodi matrimonia conditionata non eſſe facile permittenda, ut notat Con.; & adimpleta conditione, conſultius eſſe coram Parocho, & teſtibus novum conſenſum abſolutum ſignificare, ut notat Croix num. 762. vel iterum coram Parocho, & teſtibus matrimonium contrahere; aut ſaltem illos certiores reddere de conditione jam purificata, ut fert communior opinio, ut poſſint de ea teſtari.

V. Quæritur tertio; validum ne ſit matrimonium celebratum ſub conditione aliqua turpi; verbi gratia, ſi fureris, aut ſi mœchaberis? Et quid ſi celebretur ſub conditione aliqua impoſſibili, verbi gratia, ſi volaveris, vel ſi dederis myriadem aureorum pauperi, quod huic contrahenti ſit impoſſibile?

Reſpondeo, conditiones turpes eſſe duplicis generis; Aliæ ſunt, quæ adverſantur ſubſtantiæ matrimonii, ſeu, ut ſupra notavimus, ſunt contra tria illa bona eſſentialia matrimonii, ad quæ ſe debet contrahens obligare, videlicet contra bona prolis, fidei, & Sacramenti, ſeu indiſſolubilitatis; ut ſi quis dicat: Duco te, ſi ſumas pharmacum ſterilitatis; vel ſi obligeris ad adulterandum, vel donec inveniam aliam pulchriorem, aut ditiorem: Aliæ vero conditiones turpes ſunt, quæ non adverſantur ſubſtantiæ matrimonii, ſeu tribus iſtis bonis eſſentialibus, ut, Duco te, ſi fureris. His poſitis; Dico, Conditiones turpes, quæ adverſantur ſubſtantiæ matrimonii, illud vitiare, ac reddere irritum.

Ra-

Ratio eſt, quia conditio contra ſubſtantiam contractus deſtruit contractum: Contra vero conditiones turpes, quæ non ſunt contra ſubſtantiam matrimonii (puta, ſi fureris, ſi blaſphemes); ſicut etiam conditiones impoſſibiles (puta, ſi digito cœlum tangas) non vitiant, ſeu non irritant contractum, ſed habentur in contractu matrimoniali iſtæ conditiones pro non appoſitis, tam in foro interno, quam in externo; dummodo adſit conſenſus abſolutus, ſeu dummodo contrahens non velit expreſſe ſuſpendere contractum, non purificata conditione. Ita habetur in cap. *finali de conditionibus appoſitis*.

Hoc tamen non eſt verum in aliis contractibus, in quibus per conditiones impoſſibiles explicari ſolet diſſenſus potius, quam conſenſus; & idcirco contractus, quibus conditiones impoſſibiles apponuntur, ſunt invalidi: Sicut etiam ſi iis apponantur conditiones turpes, quæ ad peccatum alliciant. Quare ſolum in favorem matrimonii ſtatuit Gregor. IX. in cap. laud., quod conditiones impoſſibiles, & turpes, quæ non adverſantur ſubſtantiæ matrimonii, ſi adiiciantur contractui matrimoniali, habeantur pro non adjectis, nec irritent illum: Præſumit enim Eccleſia tunc haberi abſolutum conſenſum; Quia tamen veritas cedit præſumptioni, ſi contrahens vere nollet contrahere, non purificata conditione impoſſibili, vel turpi, proculdubio pariter contractus matrimonialis eſſet invalidus, etiam in foro externo, ſi in tali foro conſtaret de conſenſu taliter conditionato.

Hinc ſequitur primo, quod ſi quis dubitet, num conditiones turpes, quæ non ſint contra ſubſtantiam matrimonii, joco appoſuerit, an animo ſuſpendendi conſenſum? præſumendum, quod ſolo joco adjecerit; idque tum in favorem matrimonii, nam ex cap. *fin. de ſententia, & re judicata* in dubio ſemper pro ejus valore judicandum; tum etiam, quia nemo præſumitur velle peccare; peccaret autem, qui conditionem turpem ſerio apponeret contractui matrimoniali, reddendo illum irritum.

Sequitur ſecundo, idem dicendum in dubio; An conditiones impoſſibiles joco, an ſerio appoſitæ ſint?

Sequitur tertio, quod ſi quis ita contrahat: Duco te, ſi generationem prolis evites, vel ſi pro quæſtu ad adulterandum te tradas, vel donec inveniam aliam gratiorem, matrimonium ſit nullum; quia conditiones iſtæ turpes adjectæ contractui ſunt adverſus ſubſtantiam matrimonii, hoc eſt, contra tria illa bona matrimonii eſſentialia, prolis, fidei, & Sacramenti: Secus vero ſi quis ita contrahat: Duco te, ſi pejeres, vel ſi des mihi montem aureum, matrimonium eſt validum; quia conditiones iſtæ ex ſpeciali lege Gregor. IX. habentur pro non adjectis, dummodo nolit contrahens expreſſe in matrimonium conſentire, non purificata conditione.

Sequitur quarto, quod alii contractus, puta, donationis, venditionis, &c., invalidi ſint, ſi iis apponatur conditio impoſſibilis. Ratio eſt, quia talis conditio vel cognoſcitur eſſe impoſſibilis, & ſic non habetur verus conſenſus; vel non cognoſcitur eſſe impoſſibilis, & ſic debet expectari ejus eventus, ut contractus abſolute obliget; & quia eventus conditionis impoſſibilis nunquam erit, ideo nunquam erit validus, & nunquam abſolute obligabit talis contractus.

Sequitur ultimo, quod ſi in his aliis caſibus apponatur conditio turpis (quæ dicitur jure impoſſibilis, eo quod ſervari nequeat jure inviolato) verbi gratia, Dono equum, ſi blaſphemes, ſi hoſtem occidas, contractus ſint pariter invalidi ante purificationem conditionis, ac debeant reſcindi, eo quod aliter ad peccatum allicerent: Quamvis purificata conditione juxta communiorem opinionem Doctorum apud Leſſ. cap. 18. dub. 3. contra Nav. obligent; quia tunc non amplius ad peccatum alliciunt; Quare ne poſt patratum crimen obligent, & pro tunc ſint validi, ideo antecedenter reſcindendi ſunt, pro quando ſunt invalidi.

VI. Rogabis primo; Num matrimonium celebratum ſub conditione, ſi Papa diſpenſaverit, dicatur eſſe ſub conditione poſſibili, an vero ſub impoſſibili, ita ut habeatur pro non adjecta?

Reſpondeo cum diſtinctione; nam ſi in eo impedimento nunquam Papa diſpenſare ſoleat (ut eſt impedimentum affinitatis in primo gradu cum iis, qui non ſunt Magnates) dicitur eſſe ſub conditione impoſſibili; Si vero in eo ſoleat diſpenſare, dicitur eſſe ſub conditione poſſibili, & honeſta, & in tali caſu matrimonium eſt validum, non pro tunc, quando contrahentes ſunt inhabiles ad contrahendum, ſed pro quando obtenta eſt diſpenſatio; ita ut non requiratur deinde novus conſenſus, ut diximus.

Rogabis ſecundo; An matrimonium celebratum ſub conditione, quod alter prius voveat caſtitatem, vel nunquam petat debitum, vel ingrediatur religionem, dicatur eſſe ſub conditione, quæ ſit contra ſubſtantiam matrimonii?

Reſpondeo negative; ſtat enim obligatio matrimonii, & jus remotum ad petendum debitum cum voto caſtitatis, & cum iis aliis obligationibus, ut oſtendimus, cum de Sponſalibus.

VII. Rogabis tertio; Qualis ſit iſta conditio appoſita matrimonio, ſi Patri placuerit? & quomodo intelligenda?

Reſpondeo, certum eſſe, quod talis conditio non ſit turpis, & quod ab ipſis contrahentibus apponi poſſit in contractu; ita ut matrimonium non ſit validum, ſed ſuſpenſum, donec conditio impleatur. Verum, quomodo beneplacitum hoc Patris intelligendum ſit, variant Doctores.

Dico equidem primo, matrimonium ſub ea conditione celebratum eſſe validum, tam ſi Pater conſentiat, quam ſi conſcius matrimonii non diſſentiat: Ita communiter cum Sanch. lib. 1. diſp. 7. Ratio eſt, quia juxta communem ſenſum per illam conditionem non ſignificatur poſitivus conſenſus, ſed ſolum non repugnantia Patris: Etenim non ſolet intendi, quod Pater faveat poſitive, ſed ſolum, quod non repugnet, nec ægre ferat.

Dico ſecundo cum Con. diſp. 29. dub. 2. Nav., Hurt. contra Sanch., & Pont.: Si Pater primo diſſentiat, & mox conſentiat; per conſenſum hunc poſteriorem impletur conditio, & perficitur matrimonium. Probatur, quia juxta communem ſenſum, & intentionem contrahentium verba dictę conditionis non ſumuntur in rigore, ſed morali modo; ita ſcilicet, ut ſi intra tempus aliquod arbitrio prudentis, & attentis circumſtantiis aſſignandum, obtineatur conſenſus Patris, matrimonium ſit validum: ergo ſi intra iſtud tempus obtineatur conſenſus, quamvis poſt diſſenſum, conditio eſt impleta. Confirmatur, quia ſi contrahatur matrimonium ſub conditione, quod Papa diſpenſet, & Papa prius deneget Procuratori diſpenſationem, & deinde re melius propoſita, & perpenſa, illam concedat, clarum videtur, quod contractus valeat; niſi aliud conſtet de intentione contrahentium: ergo etiam in caſu noſtro: Et ratio radicalis eſt, quia verba illa, ſi Patri placuerit, vel ſi Pater conſentiat, ſolent hunc ſenſum facere, videlicet, ſi poteris obtinere conſenſum Patris; qui autem primo patitur repulſam a Patre, adhuc poteſt intra breve tempus conſenſum obtinere, ſi iterum roget; ergo ſi vere obtineat conſenſum, quamvis poſt diſſenſum, contractus eſt validus.

Dico tertio conſequenter cum iiſdem Auctoribus: Si Pater primo conſentiat, & deinde intra breve tempus repugnet, matrimonium non eſt validum. Ratio eſt eadem, quia ſcilicet juxta communem intentionem contrahentium extenditur conſenſus conditionatus uſque ad aliquod tempus aſſignandum arbitrio prudentis viri; etenim ſenſus, & intentio contrahentium eſt, ut matrimonium valeat, ſi intra aliquod tempus Pater acquieſcat, & non repugnet: Quare ſi intra illud tempus repugnet, quamvis poſt conſenſum, conditio non eſt impleta.

Dico ultimo: Quando apponitur dicta conditio in matrimonio, ſi forte contingat, quod Pater antequam conſentiat, vel diſſentiat, moriatur, matrimonium eſt validum. Ita Pal., & Sanch. contra Pont. Ratio eſt, quia in tali caſu habetur, quod contrahentes intendunt, ſcilicet, quod Pater non repugnet. Confirmatur, quia vel cognoſcebant mortem Patris contrahentes, quando contraxerunt, vel non; ſi cognoſcebant, conditio illa, utpote impoſſibilis, habetur pro non adjecta, ut diximus, & ſic matrimonium eſt validum; Si vero Patris mortem ignorabant, etiam validum eſt matrimonium, quia illi intendunt contrahere, modo id non ægre ferat Pater; quod bene per obitum Patris verificatur.

VIII. Quæritur quarto; An conditio indifferens, vel impertinens, verbi gratia, ſi ſaltes, ſi pluat, ſuſpendat contractum matrimonialem, ſicut conditio honeſta?

Reſpondeo affirmative cum Sanch. lib. 5. diſp. 18. Ratio eſt, quia omnis conditio jure non improbata poteſt apponi matrimonio, ut colligitur a contrario ſenſu ex cap. *Super eo De conditionibus appoſitis*; atqui conditio indifferens, & impertinens matrimonio appoſita nullo jure reprobatur; nam in *cap. fin. De conditionibus appoſitis* ſolum rejiciuntur conditiones impoſſibiles, & turpes, quę ad peccatum incitant, & non ſunt contra ſubſtantiam matrimonii; ergo conditiones indifferentes, & impertinentes apponi poſſunt matrimonio, ita ut illud ſuſpendant, non ſecus, ac conditiones honeſtæ. Concedo tamen non vacare aliqua culpa adjicere conditiones im-

impertinentes contractui tam ſancto matrimonii, quod eſt Sacramentum.

IX. Quæritur quinto; An conditiones turpes contra ſubſtantiam matrimonii, ſicut irritant contractum matrimonialem, ſi illi adjiciantur, ita etiam irritent contractum Sponſalium?

Reſpondeo cum communi apud Perez diſp. 12., ſect. 2. affirmative; quia Sponſalia ordinantur ad Matrimonium: ergo ſicut conditiones turpes, quæ ſunt contra ſubſtantiam matrimonii, irritant contractum matrimonialem, ſi illi adjiciantur, ita etiam irritant contractum Sponſalium, ſi adjiciantur Sponſalibus.

Confirmatur, quia Sponſalia nihil aliud ſunt, quam promiſſio matrimonii; ergo ſicut matrimonium nullum eſt, ſi celebretur ſub tali conditione turpi, ita nulla eſt hujuſmodi promiſſio. Quare invalidus eſt contractus, ſi dicatur: Promitto tibi matrimonium ſub conditione, quod ſterilitatem procures, vel ante, vel poſt illud; aut ſub conditione, quod obligeris ad adulterandum; vel promitto matrimonium, quod duret per annum.

X. Quæritur ultimo: An conditiones turpes, quæ non ſunt contra ſubſtantiam matrimonii, & conditiones impoſſibiles, ſi apponantur contractui ſponſalium, habeantur pariter pro non adjectis, ſicuti ſi apponantur contractui matrimoniali?

Reſpondeo etiam cum Sanch. loc. cit. & aliis communiter contra Ledeſm., & Perez affirmative, quia ſcilicet Sponſalia ſunt initium quoddam matrimonii, & ideo quod diſponitur a legibus circa matrimonium, cenſetur diſpoſitum circa ſponſalia, ex *leg. Oratio ff. de Sponſalibus*.

Neque dicas cum Perez, quod diſpoſitio Tridentini irritans matrimonia clandeſtina non extendatur ad irritanda ſponſalia clandeſtina; ergo neque in caſu noſtro valet arguere a contractu matrimoniali ad Sponſalium. Nam conceſſo antecedente, negatur conſequentia. Diſparitas eſt, quia in primo caſu talis diſpoſitio Tridentini non eſt favorabilis matrimonio; ergo non eſt extendenda a contractu matrimoniali ad Sponſalium: Contra vero in caſu noſtro iſta legum diſpoſitio, quod conditiones impoſſibiles, & turpes habeantur pro non adjectis, eſt favorabilis matrimonio; ergo extendenda eſt ad Sponſalia; cum ſemper in favorem matrimonii judicandum ſit, ex cap. *fin. De ſententia, & re judicata*.

QUÆSTIO V.

De Impedimentis Matrimonii.

CErtum eſt, jure naturæ dari quædam impedimenta dirimentia matrimonium; ut eſt error circa perſonam, Impotentia perpetua ad uſum matrimonii, Defectus uſus rationis, &c. Nunc tamen examinandum primo; An jure poſitivo, ſive Eccleſiaſtico, ſive ſæculari, ſtatui poſſint alia impedimenta dirimentia? Deinde de impedimentis dirimentibus jure Eccleſiaſtico hactenus ſtatutis agendum ſigillatim. Demum de impedimentis impedientibus.

Impedimenta autem dirimentia dicuntur, quæ reddunt irritum matrimonium, hoc eſt, quæ impediunt, ne valide contrahatur; non tamen efficiunt, ut contractus matrimonii validus, ſi ea ſuperveniant, irritetur; cum hoc repugnet indiſſolubilitati matrimonii. Hujuſmodi impedimenta, præter impedimentum ætatis, duodecim juxta jus antiquum enumerabantur, quibus Tridentinum adjunxit duo alia, videlicet, Clandeſtinitatem, & Raptum, quæ omnia his verſibus continentur.

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi forte coire nequibis:
Si Parochi, & duplicis deſit præſentia teſtis,
Raptave ſit mulier, nec parti reddita tutæ:
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

Im-

Impedimenta vero impedientia ſolum impediunt, ne licite, non autem ne valide contrahatur matrimonium; ut ſunt interdictum, ſeu prohibitio Eccleſiæ, quando ſcilicet de aliquo impedimento ulterius inquirendum ſit; Votum caſtitatis, Catechiſmus, Tempus feriatum, & aliqua crimina, de quibus dicemus art. ult. hujus quæſt. Hæc autem omnia ad ſubſidium memoriæ his aliis verſibus continentur.

Eccleſiæ vetitum, necnon tempus feriarum,
Atque Catechiſmus, Votum, Sponſalia, Crimen,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

His adde Clandeſtinitatem in iis locis, in quibus non eſt receptum Tridentinum (ea enim impedit, licet non dirimat in iis locis matrimonium;) necnon omiſſionem proclamationum, & omiſſionem benedictionis, juxta dicta art. 2. quæſt. ſuper. Sub eo tamen verbo, *Crimen*, varia Crimina, quæ comprehenduntur, & matrimonium impediunt, (ubi deſuetudine non ſit ſublatum tale impedimentum) his aliis etiam verſibus continentur.

Inceſtus, Raptus ſponſatæ, Mors mulieris,
Suſceptus propriæ ſobolis, mors Presbyteralis,
Aut ſi pœniteat ſolemniter, aut Monialem
Accipiat, prohibent hæc conjugium ſociandum.

Antequam de impedimentis tam dirimentibus, quam impedientibus ſigillatim agamus, præmittenda nonnulla ſunt de impedimentis in genere. Ideo ſit

ARTICULUS I.

De Matrimonii impedimentis in genere; Quinam poſſit ea ſtatuere?

I. Solus Pontifex ſtatuere poteſt impedimenta matrimonii dirimentia.

II. Non eſt verum, quod poſſit Epiſcopus pro ſua Urbe, quicquid poteſt Pontifex pro toto Orbe.

III. Quamvis Principes baptizati, ſecluſa prohibitione Eccleſiæ, ſtatuere poſſint leges circa contractum matrimonialem fidelium; Hanc tamen poteſtatem ſibi Pontifex reſervavit.

IV. Univerſim eſt mortale contrahere matrimonium cum impedimento dirimente; ſed probabiliter non eſt ſacrilegium.

V. Quomodo poſſit quis ſine ſacrilegio ſimulare etiam abſolutionem Sacramentalem?

VI. Validum eſt matrimonium, etiamſi per clauſulam generalem Pontifex irritet quicquid fiat contra aliquam legem, in qua etiam matrimonium prohibeatur.

I. QUæritur primo; An jure poſitivo ſtatui poſſint impedimenta matrimonii dirimentia, ſive a Pontifice, ſive ab Epiſcopo, ſive a Principe ſæculari, ſive ex conſuetudine?

Reſpondeo, & dico primo, dari in Eccleſia, atque adeo in Pontifice, poteſtatem ſtatuendi impedimenta matrimonii, tam dirimentia, quam impedientia. Conſtat tum ex Tridentino ſeſſ. 24. can. 4., tum auctoritate Pontificum, a quibus varia hujuſmodi impedimenta conſtituta ſunt; tum demum ratione, quia Eccleſia poteſt & irritare, & prohibere contractus, quando non fiunt ſub certis conditionibus, & ſub certa forma; ergo poteſt in contractu matrimoniali ſtatuere impedimenta tam dirimentia, quam impedientia. Ex quo patet, Eccleſiam non poſſe directe apponere impedimenta Sacramento a Chriſto Domino inſtituto, ſed ſolum indirecte, tollendo ejus fundamentum, ſeu efficiendo, ne ſit contractus legitimus, ſeu materia Sacramenti id, quod eſſet cæteroqui talis: Sicut tollendo alicui juriſdictionem, impedit, quominus verba illa, Ego te abſolvo, ab eo prolata, ſint forma Sacramenti Pœnitentiæ.

Dubium eſt; An impedimenta matrimonii conſtituta a Pontifice obligent etiam Infideles?

Reſpondeo, obligare ſolos Chriſtianos, non vero Infideles: quippe qui non ſunt ſubditi legibus Eccleſiaſticis: Si tamen aliqui Infideles inhabitarent in locis ſubditis temporali juriſdictioni Pontificis, puta Romæ, in tali caſu Pontifex, non tamquam Princeps Eccleſiaſticus, ſed tamquam tem-

poralis, ſtatuendo hæc impedimenta, etiam illos obligaret. Ratio eſt, quia etiam Princeps ſupremus infidelis poteſt ſtatuere impedimenta dirimentia matrimonii ſubditis ſuis infidelibus, ut mox dicemus; Sicut poſſunt Principes ſæculares ferre leges irritantes quoſcumque contractus, ſi non celebrentur ſub determinatis conditionibus; ergo poteſt hoc etiam Pontifex, tamquam Princeps ſupremus temporalis relate ad loca temporali ſuæ jurisdictioni directe ſubjecta.

Dico ſecundo; Probabilius eſſe, hanc poteſtatem ſtatuendi impedimenta matrimonii non competere Epiſcopis pro ſua Diœceſi. Ita Con., Perez diſp. 21. ſect. 4. contra Sanch. diſp. 7. ſect. 1., Pont., Hurt. diſp. 12. difficult. 2. Probatur primo; quia Epiſcopi ratione proprii Officii non habent juriſdictionem ullam jure divino, ut patet in Epiſcopis Titularibus, ſed eam accipiunt jure Eccleſiaſtico a Pontifice, majorem, vel minorem pro ejus arbitrio; ergo jure divino non poſſunt ferre legem nullam; & conſequenter nec ſtatuere impedimenta matrimonii; atqui neque poſſunt id efficere jure Eccleſiaſtico, quia ullum tale jus afferri poteſt; ergo ſimpliciter non poſſunt ſtatuere impedimenta matrimonii.

Probatur ſecundo, quia per impedimenta matrimonium irritatur directe, & per ſe, inquantum eſt contractus civilis, & ſolum indirecte, inquantum eſt Sacramentum; ergo ille tantum ſtatuere poteſt impedimenta irritantia contractum matrimonialem, qui poteſt contractus civiles irritare; contractus autem civiles ille tantum irritare poteſt, qui habet juriſdictionem in res temporales; ut eſt Princeps ſæcularis, & Pontifex; quippe qui circa res omnes temporales poteſtatem habet indirectam, ut de iis diſponat, quatenus expedit bono ſpirituali fidelium; Quod ex eo conſtat, quia ſicut in compoſito humano conflato ex anima, & corpore, corpus eſt ſubditum ſpiritui, ita in Republica Chriſtiana temporale ſubditur ſpirituali, & contra rationem omnino eſſet, ſi in iis, quæ ad civilem, & ſpiritualem gubernationem pertinent, ut eſt contractus matrimonialis, aut poteſtas temporalis, & politica non ſubordinaretur ſpirituali, aut neutra alteri ſubordinaretur: Contra vero Epiſcopus hanc poteſtatem indirectam in res temporales non habet a Deo ſibi conceſſam, ſicut habet Pontifex; non enim Epiſcopus poteſt circa res civiles quicquam ſtatuere, invitis Principibus ſæcularibus, quantumcumque hoc expediat ſaluti fidelium, niſi eorum ſaluti eſſet omnino neceſſarium; in quo ſolo caſu tenentur omnes Magiſtratus civiles Epiſcopis obedire jure naturali divino; ergo cum ſtatuere impedimenta matrimonii non ſit omnino neceſſarium ſaluti fidelium, non poſſunt Epiſcopi ea ſtatuere.

II. Neque dicas cum Sanch. lib. 1. diſp. 61., Henr., Sot., & aliis: Quicquid poteſt Pontifex per totum Orbem, poteſt Epiſcopus pro ſua Diœceſi, niſi expreſſe a Papa prohibeatur; Sicut enim Pontifex eſt Paſtor ordinarius pro toto Orbe, ita Epiſcopus pro ſua Diœceſi, licet illi ſubordinatus; ergo ſicut poteſt Pontifex pro tota Eccleſia ſtatuere impedimenta matrimonii, ita poteſt Epiſcopus pro ſua Diœceſi; cum id a Pontifice nuſquam prohibeatur.

Nam contra eſt, quia Suar. tom. 5. in 3. p. de Cenſuris diſp. 7. oſtendit, axioma hoc eſſe falſum, cum in nullo jure, aut ratione fundetur; & a poſteriori conſtet oppoſitum; nam primo, Epiſcopus non poteſt pro ſua Diœceſi inſtituere cenſuras, ſicut poteſt Papa; & tamen hoc illi nullibi prohibetur. Secundo, non poteſt Epiſcopus ſtatuere, ut matrimonium ratione alicujus delicti patrati a contrahentibus ſit nullum, ſicut poteſt Papa. Tertio, non poteſt Epiſcopus diſpenſare in gradibus prohibitis ad contrahendum matrimonium; quamvis hoc expreſſe Epiſcopo non prohibeatur. Quarto, ut notat Salas de legibus diſp. 2. ſect. 3., in multis irregularitatibus non poſſunt Epiſcopi diſpenſare, quamvis circa illas non inveniatur expreſſa prohibitio, ſed ſolum non conceſſio. Quinto, nec poteſt Epiſcopus diſpenſare in matrimonio rato non conſummato, nec voto ſolemni; nec concedere indulgentias plenarias; nec committere Presbytero miniſterium Sacramenti Confirmationis, vel Ordinis, ut poteſt Pontifex, ſaltem quoad minores; nec alia, quæ enumerat Dian. part. 8. tract. 3. reſol. 11. ex Suar. lib. 6. de legibus cap. 14. Demum ipſe Sanch. lib. 1. diſp. 16. notat, quod ſolus Pontifex poſſit diſpenſare in Sponſalibus, eo quod per ſponſalia acquiſitum ſit jus a Tertio; Ex quo omnes Doctores docent, quod Epiſcopus non poſſit relaxare juramentum Tertio præſtitum. Et ratio eſt, quia nemo præter ſupremum principem, poteſt auferre jus a Tertio acquiſitum.

Verum quidem eſt, quod poſſit Epiſco-

pus abſolvere, ſicut Pontifex, quoties illi hoc non prohibetur. Ratio tamen eſt, quia hoc ſpectat ad ſalutem Animarum ſuæ curæ commiſſarum. Hinc tamen non ſequitur, quod poſſit Epiſcopus ſtatuere impedimenta matrimonii, ſicut poteſt Pontifex. Non negatur, quod Epiſcopus ſit Paſtor Ordinarius pro ſua Diœceſi, ſicut Pontifex eſt Ordinarius Paſtor pro toto Orbe; ex hoc autem ſolum ſequitur, quod poſſit condere leges circa res ſpirituales ſaluti ſuorum ſubditorum expedientes; non vero, quod poſſit condere leges circa res civiles, quantumcumque conducant ad bonum ſpirituale, niſi quando ſunt omnino neceſſariæ ſaluti ſubditorum; quod non habetur in caſu noſtro; & conſequenter non poſſunt Epiſcopi ſtatuere impedimenta matrimonii.

Dico tertio; Principes infideles ſupremi poſſunt ſtatuere impedimenta matrimonii, quibus obligentur omnes ſubditi temporales, tam fideles, quam infideles. Ratio ex D. Tho. in 4. diſt. 39. eſt, quia circa omnes contractus civiles poſſunt hujuſmodi Principes ferre leges ſuas ad tranquillitatem, & bonum Reipublicæ; ergo ſicut poſſunt, verbi gratia, Prodigos, & Pupillos reddere inhabiles relate ad alios contractus; ita poſſent, verbi gratia, parricidas reddere inhabiles ad contrahendum matrimonium; & conſequenter poſſunt ſtatuere impedimenta matrimonii.

III. Dico quarto; Principes baptizati non ſolum circa matrimonium Infidelium ſibi ſubjectorum, ſed etiam circa matrimonium fidelium, quod eſt Sacramentum, poſſunt ſtatuere impedimenta tam dirimentia, quam impedientia, ſecluſa prohibitione Eccleſiæ. Ita Sanch. diſp. 3., Perez ſect. 5. contra Pont. Ratio eſt, quia matrimonium eſt contractus civilis, non minus quam alii; ergo eodem modo ſubjicitur poteſtati politicæ, ac reliqui contractus. Ex hoc autem, quod matrimonium fidelium ſit etiam Sacramentum, non fit, vel quod vere non ſit contractus civilis ſubjectus poteſtati ſæculari, vel quod Princeps ſæcularis aliquid non poſſit directe in Sacramenta, ſed indirecte tantum: Nec aliter poteſt ipſa Eccleſia, quæ non poteſt ſe ingerere directe ad materiam, vel formam Sacramentorum inſtitutam a Chriſto Domino. Dixi tamen, poſſe id Principes baptizatos, ſecluſa prohibitione Eccleſiæ; Nam de facto Pontifex reſervavit ſibi hanc poteſtatem ſtatuendi leges circa matrimonium fidelium; quod conſtat, tum ex uſu Eccleſiæ, tum ex *cap. Tuam, de Ordine cognitionis*, ubi deciditur, cauſas matrimonii ad ſolius Eccleſiæ forum pertinere.

Dico ultimo cum Sanch. lib. 7. diſp. 4., Con. Perez contra Pont. Probabile eſt, per conſuetudinem poſſe nova impedimenta matrimonii induci, & inducta auferri. Ratio eſt, quia conſuetudo vim habet inducendi novam legem, & inductam abrogandi, ex cap. *fin. de Conſuetudine*. Et confirmatur, quia aliter ſequerentur graviſſima incommoda; quandoquidem in iis locis, ubi conſuetudo eſt in contrarium, inevitabiliter plurimi ſine ulla ſua culpa matrimonia irrita contraherent; quod repugnat intentioni Pontificis eas leges condentis.

IV. Quæritur ſecundo; Qualis culpa ſit contrahere matrimonium cum aliquo impedimento?

Reſpondeo cum communi, eſſe peccatum mortale contrahere cum impedimento dirimente; quia violatur præceptum in re gravi: Eſt etiam peccatum mortale contrahere cum aliquo ex iis tribus tantum impedimentis impedientibus, quæ ſunt Prohibitio Eccleſiæ, Sponſalia, & Votum, ut patet: Alia vero impedimenta impedientia (ſcilicet Catechiſmus, & Crimen) non amplius obligant ob deſuetudinem, ut dicemus art. ult. hujus quæſt. Unde ſi quis cum iis contraheret, non peccaret. Ubi adverte, tempore feriarum prohiberi ſolum benedictionem nuptiarum, & ſolemnem ſponſæ in domum ſponſi traductionem, non vero matrimonium contrahere, aut conſummare.

Dubium eſt; An ſit Sacrilegium contrahere matrimonium cum impedimento dirimente?

Affirmat Con. diſp. 30. dub. 2., quia contra reverentiam Sacramenti redderetur illud irritum. Sanch. tamen lib. 7. diſp. 5. Perez, Hurt. negant; quia ad irritandum Sacramentum requiritur, ut ponatur id, cui ex inſtitutione divina convenit ratio Sacramenti, & quod ponatur aut ſine requiſitis eſſentialibus, aut cum obice ad fructum Sacramenti; Ut ſi quis vellet ſibi conferri baptiſmum, & non haberet intentionem ſuſcipiendi illum: aut ſi vellet Sacramentum cum mortali ſuſcipere: At in caſu noſtro, cum non ponatur contractus validus, non ponitur id, cui ex inſtitutione divina competit ratio Sacramenti; ergo non irritatur matrimonii Sacramentum, contrahendo cum impedimento dirimente,

& conſequenter non committitur Sacrilegium.

V. Dices: Si quis fingeret conſecrare papyraceam hoſtiam metu mortis coactus, aut ſi fingeret dare abſolutionem Sacramentalem, non proferendo formam abſolutoriam, ſed dicendo, verbi gratia, Dominus te abſolvat; committeret Sacrilegium, quamvis non poneret veram materiam, aut formam Sacramenti; ergo etiam in caſu noſtro; quamvis non ſit materia, & forma Sacramenti conſenſus poſitus ab habentibus impedimentum dirimens, tamen committitur ſacrilegium, ſi cum tali impedimento fingatur contractus matrimonialis.

Reſpondeo, diſtinguendum eſſe antecedens: Si ab incutiente metum id exigatur in contemptum Sacramenti, conceditur; ſi vero id non exigatur in contemptum Sacramenti, ſed fingat Sacerdos, verbi gratia, conferre abſolutionem ſacramentalem indiſpoſito, ut alii exiſtiment, quod ſuſceperit Sacramentum Pœnitentiæ: Immo, ut multi putant apud Dian. part. 4. tract. 4. reſol. 47. (quibus non ſubſcribo) ſi fingatur dari hoſtia conſecrata ſine periculo idololatriæ materialis peccatori occulto; negatur antecedens, & conſequentia. Certe ſi quis metum mortis incuteret ad contrahendum matrimonium cum impedimento dirimente in contemptum Sacramenti matrimonii, procul dubio ſacrilegium committeretur contrahendo cum tali impedimento: Quod ſi non exigatur matrimonium in contemptum Sacramenti, ſacrilegium non committitur: Quamvis peccetur mortaliter, ut diximus quæſt. 4. art. 1., ſi ſimuletur contractus matrimonialis cum impedimento jure naturæ dirimente, ut eſt conſanguinitas in primo gradu lineæ rectæ; quia eſt peccatum mortale ſimulare id, quod eſt intrinſece grave malum, verbi gratia, ſimulare adorationem idoli.

Replicabis: Eſt etiam intrinſece malum dare abſolutionem Sacramentalem indiſpoſito: ergo ſi quis metu mortis, aut alia de cauſa fingeret dare abſolutionem Sacramentalem indiſpoſito, ſemper peccaret mortaliter.

Reſpondeo, ſi ſimularet dare abſolutionem indiſpoſito qua tali, concedo; ſi vero ſimularet dare abſolutionem alicui, ut putetur bene diſpoſitus, nego antecedens, & conſequentiam.

VI. Quæritur ultimo; An ſi Papa prohibeat alicui matrimonium, eo ipſo cenſeatur illud dirimere, ita ut non ſolum illicite, ſed etiam invalide contrahatur?

Reſpondeo, Si Papa ſolum prohibeat matrimonium ſine clauſula irritante, certum eſt, quod talis prohibitio non ſit impedimentum dirimens, ſed ſolum impediens; ſecus vero ſi prohibeat cum clauſula illud in ſpecie irritante. Quod ſi prohibitio ſit tantum cum clauſula irritante generali, ſeu quæ ſolum generatim irritet quicquid fuerit contra prohibitionem factum, nulla facta ſpeciali mentione matrimonii; Communiter Doctores apud Perez diſp. 22. ſect. 6. docent, quod matrimonium contra talem prohibitionem factum ſit validum; quia cum matrimonium ſit res adeo ardua, & graviſſimum negotium ſit illud irritare, expoſcit clauſulam irritantem, qua ſpecialis mentio de illo fiat: Unde per clauſulam illam generalem ſolum cenſetur irritari quicquid fuerit factum in præjudicium Tertii, quin cenſeatur irritari etiam contractum matrimonialem, de quo non ſit mentio.

ARTICULUS II.

De impedimentis dirimentibus in ſpecie. Ac primo de Errore.

I. Recenſentur, & explicantur quatuordecim impedimenta dirimentia.
II. Error poteſt eſſe multiplex.
III. Error perſonæ jure naturæ irritat matrimonium, non vero alia Sacramenta, nec alios contractus.
IV. Quomodo fuerit validum matrimonium inter Jacob, & Liam, putatam Rachelem?
V. Error circa Perſonam, quamvis ſit comitans, adhuc matrimonium reddit nullum.
VI. Si dat cauſam contractui error circa qualitates Perſonæ, matrimonium non eſt irritum; ſecus vero ſi qualitas apponatur per modum conditionis.
VII. Hinc deſcendit reſolutio celebris caſus a Tabiena propoſiti.
VIII. Reliqui contractus, in quibus error dat cauſam contractui, ſunt irritandi; at non matrimonium, utpote inſolubile; nec Profeſſio Religioſa.

I. Diximus in procemio hujus Quæſtionis, præter impedimentum ætatis, quatuordecim impedimenta dirimentia enumerari. Primum eſt *Error*, videlicet Perſonæ; ut ſi pro Berta detur Tereſia; quia talis error aufert conſenſum requiſitum

tum jure naturæ ad hunc contractum. Error autem conditionis liberæ irritat matrimonium jure Eccleſiaſtico juxta ſententiam communem, videlicet quando alter contrahens putatus liber, eſt conditionis ſervilis, ſeu mancipium: At quando quis expreſſe non vult conſentire, niſi in perſonam tali conditione affectam, verbi gratia, quæ ſit Virgo, Dives, Nobilis, &c., in hoc caſu ipſa conditio tranſiret in conditionem Perſonæ, & error circa talem conditionem irritaret contractum, ut oſtendimus cum de Sponſalibus quæſt. 2. art. 8.

Secundum eſt, *Conditio*, ſcilicet ſervilis; Irritum enim eſt matrimonium contractum cum mancipio, ignorata ejus ſervitute, ut diximus.

Tertium eſt, *Votum*, videlicet Caſtitatis ſponte emiſſum, & ſolemne per ſuſceptionem Ordinis ſacri, aut per profeſſionem ſolemnem; necnon votum ſimplex caſtitatis in Religione approbata, ut in Societate Jeſu; de quo plura diximus cum de Sponſalibus quæſt. 2. art. 4.

Quartum, *Cognatio*, ſive legalis, ſive ſpiritualis, ſive carnalis.

Quintum, *Crimen*, videlicet homicidium conjugis, ut cum altero contrahatur, prout explicabimus art. 7. Similiter adulterium cum fide data de ineundo matrimonio poſt mortem conjugis; Et Raptus mulieris.

Sextum, *Diſparitas cultus*, ſeu religionis; hæc enim religionis diſparitas irritat matrimonium baptizati cum non baptizato, & impedit matrimonium catholici cum hæreticis.

Septimum, *Vis*, ſeu metus gravis injuſte incuſſus ad matrimonium extorquendum; de quo ſatis ſuperque quæſt. ſuper. egimus, cum de conſenſu coacto art. 2.

Octavum, *Ordo*, videlicet Sacer, ſeu major, ut diximus in tertio impedimento Voti.

Nonum, *Ligamen*, qui enim cum una conjuge eſt ligatus, invalide contrahit cum alia.

Decimum, *Honeſtas*, ſeu Juſtitia publicæ honeſtatis, ob quam nemo poteſt contrahere matrimonium cum conſanguineis in primo gradu illius, cum qua contraxit ſponſalia; & cum conſanguineis uſque ad quartum gradum illius, cum qua contraxit matrimonium ratum, ut explicavimus quæſt. 1. de Sponſal. art. 7.

Undecimum, *Affinitas*, ſeu propinquitas Perſonarum, quæ ſi naſcatur ex copula licita, dirimit matrimonium uſque ad quartum gradum incluſive; ſi vero ex illicita, uſque ad ſecundum gradum tantum.

Duodecimum, *Impotentia*, ſi ſit perpetua, & matrimonium antecedat: in dubio autem, an ſit perpetua, vel temporalis, datur a jure triennium ad experiendum. Impuberes tamen, ſi habeant uſum rationis, jure tantum Eccleſiaſtico invalide contrahunt ante annos pubertatis.

Decimumtertium, *Clandeſtinitas*, de qua ſatis ſuperque quæſt. ſuper. art. 3.

Decimumquartum, *Raptus*, ut diximus in impedimento quinto Criminis. Nunc de ſingulis ſeorſim agendum, incipiendo ab impedimento erroris.

II. Notandum tamen primo, Errorem in matrimonio poſſe eſſe, vel circa Perſonam, ſeu circa ſubſtantiam rei, ut ſi intendas contrahere cum Berta, & contrahas cum Tereſia; vel circa qualitates, ut ſi intendens contrahere cum Berta divite, pulchra, Virgine, contrahas cum illa paupere, deformi, corrupta.

Notandum ſecundo, errorem conditionis ſervilis non eſſe errorem circa ſubſtantiam, ſed circa qualitatem; ut ſi contrahas cum Berta, putata libera, quæ tamen ſit ſerva. Verum jure poſitivo iſte ſolus error circa qualitatem reddit irritum matrimonium, ſeu eſt impedimentum dirimens, ut explicabimus art. ſequenti; alii vero errores circa reliquas qualitates non reddunt matrimonium irritum, neque jure naturali, neque poſitivo; niſi quando tranſirent in errorem Perſonæ, ut mox explicabimus.

Notandum tertio, errorem aliquando dare cauſam contractui, aliquando incidere in contractum, ut explicavimus cum de ſponſal. quæſt. 2. art. 8. Dat cauſam contractui error, quando eſt cauſa, cur aliquod velimus, quod, cognito errore, neutiquam vellemus; ut proinde deprehenſo errore, contractus non fieret. Incidit vero in contractum error, ſi cognitus tempore contractus hunc non impediviſſet, quamvis diverſimode contractus fuiſſet celebratus. His explicatis.

III. Quæritur primo; Quonam jure error Perſonæ irritet contractum matrimonialem?

Reſpondeo, certum eſſe apud Doctores, quod matrimonium irritet non ſolum jure Eccleſiaſtico, ex *cap. Tua nos, de Sponſal. cauſa 26.* ſed etiam jure naturali. Ratio

eſt, quia jure naturæ contractus eſt nullus, quando deficit conſenſus contrahentium; atqui quando habetur error circa Perſonam, cum ſit circa ſubſtantiam contractus matrimonialis, deficit conſenſus; Nam *leg. Si per errorem ff. de juriſdictione omnium Judicum*, habetur: *Nihil eſt magis contrarium conſenſui, quam error*; ideſt circa ſubſtantiam; Et *leg. Cum Teſtamentum*, dicitur, *Errantis nullus eſt conſenſus*: ergo matrimonium cum tali errore contractum jure naturæ eſt invalidum.

Oppones: Alii contractus, & alia Sacramenta non irritantur, ſi habeatur error circa Perſonam; ergo neque matrimonium. Antecedens patet; nam ſi vendatur equus, aut ſi conferatur baptiſmus, vel abſolutio Paulo, qui putatur eſſe Joannes, tam contractus venditionis, quam baptiſmus, vel abſolutio ſunt valida, quamvis cum errore circa Perſonam. Immo emptio, & venditio ſunt valida, etiamſi error ſit circa materiam, ut ſi ematur cera Neapolitana pro Veneta, quando ſcilicet ſunt ejuſdem valoris, & utilitatis.

Confirmatur, quia conjugium Jacob cum Lia fuit validum; & tamen Jacob putavit Liam eſſe Rachelem, pro qua ſeptem annis ſervivit; ergo error circa Perſonam non irritat matrimonium.

Reſpondeo, conceſſo antecedente, negatur cònſequentia. Diſparitas eſt, quia in contractu matrimonii error circa Perſonam eſt circa ſubſtantiam, & objectum principale contractus; ſecus vero in aliis contractibus, & Sacramentis: Nam qui, verbi gratia, baptizat, ordinarie intendit tantum baptizare Perſonam præſentem; quæcumque illa ſit; & qui vendit equum, intendit ſolum tradere equum danti pretium, quicumque ille ſit; & qui emit ceram, intendit emere ceram, quæ ſit tanti valoris, & utilitatis, ſive ſit Neapolitana, ſive Veneta; unde in his caſibus error circa perſonam, aut circa materiam non eſt circa objectum principale contractus: Contra vero, qui contrahit matrimonium, reſpicit per ſe, & primario perſonam tradentem ſuum corpus, utpote quæ valde conducit ad ſubſtantiam contractus, & ideo ejus error dirimit matrimonium.

Ubi adverte, quod etiam in aliis contractibus error circa ſubſtantiam, ſeu circa objectum principale reddat illos invalidos; Nam ſi quis, verbi gratia, donet aliquid titulo conſanguinitatis, vel paupertatis, donatio erit nulla; ſi Donatarius vere non ſit conſanguineus, vel pauper; & ideo communiter Doctores docent cum Sanch. lib. 7. diſp. 18., quod qui fingit paupertatem, non poteſt retinere ſibi eleemoſynam datam titulo paupertatis, ſed reſtituere illam debet; niſi forte eleemoſyna eſſet modica; quia tunc qui dat eleemoſynam, non ſolet illam conditionem implicite apponere, ſi eſt pauper: Nec tenetur ad reſtitutionem, qui vere pauper cum ſit, fingit ſanctitatem, aut vulnera, ut eleemoſynam extorqueat: quia ſanctitas, & vulnera illa apparentia ſunt ſolum motivum impellens, non vero cauſa finalis eleemoſynæ, quæ datur; etenim eleemoſyna datur huic, quia pauper eſt, non vero ſi eſt ſanctus, aut ſi eſt vulneratus; quamvis ſanctitas, & vulnera putata impellant ad dandum. Quod ſi aliquando vulnera illa apparentia eſſent cauſa finalis alicujus magnæ eleemoſynæ, certe ad reſtitutionem teneretur, qui vulnera fingeret.

IV. Ad confirmationem dico, Liam, & Jacob tunc valide contraxiſſe matrimonium, quando poſt concubitum, deprehenſo errore, conſenſerunt in matrimonium: Non peccarunt tamen in concubitu præcedente matrimonium, quia cum errore invincibili affectu maritali ſe cognoverunt; Jacob enim putavit, illam eſſe Rachelem, quam expectaverat, Lia vero putavit, potuiſſe valide contrahere matrimonium ex lege primogenitorum; nam, ut ait Gloſſa in cauſa 29. quæſt. 1., conſuetudo tunc erat, primogenitam primo nuptui dare.

Ex dictis ſequitur, non poſſe Papam efficere, ut error Perſonæ non irritet matrimonium; cum nec poſſit Papa tollere jus naturæ, nec poſſit ſupplere defectum talis conſenſus; ſicut poteſt in aliquibus aliis contractibus ſpectantibus ad bona externa; unde illos poteſt revalidare: Et diſparitas eſt, quia poteſt aliquando Eccleſia, vel Papa diſponere de quibuſdam bonis noſtris externis, nobis invitis, non tamen de corporibus noſtris in ordine ad uſum matrimonii. Et ratio eſt, quia habet Papa dominium indirectum in bona externa, non vero in noſtra corpora relate ad hunc finem. Solus Deus habet in noſtra corpora dominium relate ad uſum matrimonii; & ideo ſolus Deus poſſet ſupplere defectum conſenſus matrimonialis, ſeu obligare Titium, & Bertam ſine proprio conſenſu ad ea, ad quæ obligarentur, ſi matrimonium contraherent.

V. Quæ-

V. Quæritur ſecundo ; An etiam error circa Perſonam incidens in contractum, ſeu comitans, irritet matrimonium? Si verbi gratia, Jacob contraheret cum Lia, quam putat eſſe Rachelem, ſed ita eſſet affectus ad Liam, ut, ſi ſciret, illam eſſe Liam, libentius cum ea contraheret. Et idem dubium eſt de errore conditionis ſervilis comitante ; quando ſcilicet Liber contrahit cum Serva, ignorando ejus conditionem ſervilem, ſed ita eſt diſpoſitus ad contrahendum, ut etiam ſi ſciret, eam eſſe ſervam, cum ea contraheret?

Reſpondeo cum communi apud Sanch. lib. 7. diſp. 18. contra Comitol. lib. 1. quæſt. 121., etiam tale matrimonium eſſe invalidum, quamvis Jacob diceret expreſſe Liæ, quam putat Rachelem, Ducerem libenter te, ſi ſcirem te eſſe Liam; dummodo non habeat intentionem contrahendi cum fœmina præſenti, quæcumque illa ſit, ſive Lia, ſive Rachel, ſive ſerva, ſive libera. Ratio doctrinæ eſt, quia etiam cum tali errore comitante deficit in Jacob conſenſus abſolutus ducendi Liam requiſitus ad valorem matrimonii cum illa: ergo tale matrimonium cum Lia contractum eſt invalidum ; Sicut enim qui percutit Clericum, quem putat Laicum eo animo, ut libentius illum percuteret, ſi ſciret eſſe Clericum, non incidit in excommunicationem, excuſante ignorantia comitante, ſicut nec incidit in excommunicationem, qui ſine actuali percuſſione dicit : Percuterem Clericum, ſi adeſſet : ita prorſus in caſu noſtro, nec contrahit matrimonium cum Lia, qui dicit : Contraherem cum Lia, ſi adeſſet ; nec contrahit, qui huic animo conditionato ſuperaddit contractum cum Lia putata Rachele ; Nam neque conſenſus ille conditionatus, neque conſenſus ſuperadditus abſolutus cum errore perſonæ, neque uterque ſimul ſufficiunt ad matrimonium.

VI. Quæritur tertio ; An ſit validum matrimonium celebratum cum errore qualitatis dante cauſam ipſi contractui? Verbi gratia, ſi Titius contrahat cum Berta, quia putat, eam eſſe nobilem, divitem, pulchram, ſecus non contracturus.

Reſpondeo cum communi affirmative ; niſi aut qualitas, in qua erratur, apponatur per modum conditionis in ipſo contractu, aut error qualitatis tranſiret in errorem perſonæ, ut mox explicabimus. Ratio doctrinæ eſt, quia toties contractus eſt validus, quoties ſubſiſtit ejus ſubſtantia, circa quam verſatur ; atqui quando error eſt ſolum circa qualitates, ſubſiſtit ſubſtantia contractus ; quia contractus matrimonialis primo, & per ſe fertur in perſonam, cum qua contrahitur, & qualitates perſonæ ſe habent tantum per modum rationis motivæ ; ergo ſi error ſit tantum circa qualitates; quamvis det cauſam contractui, adhuc matrimonium eſt validum ; habetur enim in tali caſu voluntarium ſimpliciter, & ſolum involuntarium ſecundum quid.

Quod ſi qualitas apponatur per modum conditionis, certum eſt, quod matrimonium ſit invalidum. Nam quando Titius dicit Bertæ ; Duco te, ſi vere es nobilis ; jam deficiente nobilitate, deficit conſenſus abſolutus eſſentialiter requiſitus ad valorem matrimonii: Similiter ſi error qualitatis tranſeat in errorem Perſonæ, matrimonium eſt invalidum ; quia deficit conſenſus circa ſubſtantiam matrimonii, eo quod error circa Perſonam impediat, ut diximus, conſenſum circa ſubſtantiam matrimonii : Verbi gratia, ſi Titio propoſitæ fuerunt nuptiæ cum Primogenita Pauli, & deinde contrahat cum Secundogenita, quam putat Primogenitam, error qualitatis tranſit in errorem perſonæ, quia animo ſibi propoſuerat Titius ducere aliam perſonam, nempe primogenitam. Et univerſim, ut docent Sanch., Con., Perez diſp. 20. ſect. 4., error qualitatis tranſit in errorem perſonæ, quando intellectus contrahentis a qualitate aliqua perſonæ cognita determinatur, ut talem perſonam concipiat, cum qua intendit contrahere, & tamen externum contractum celebrat hic, & nunc cum alia perſona.

VII. Hinc deciditur celebris ille caſus adductus a Tabiena V. *Impedimentum*. Titius petiit a Cajo ſecundogenitam valde pulchram, Cajus illam negavit, promiſitque illi primogenitam, quæ erat deformis ; Titius vero antequam cum primogenita deformi contraheret, voluit, ut cuidam Amico ea oſtenderetur ; Cajus autem pro primogenita deformi oſtendit Amico illi ſecundogenitam pulchram ; Unde Titius audita ab Amico ejus pulchritudine, contraxit cum primogenita, quam falſo credebat pulchram : Reſpondent Tabiena, Con., Perez, Sanch. diſp. 18., matrimonium hoc eſſe validum ; quia error fuit ſolum circa qualitatem pulchritudinis, nec error qualitatis in hoc caſu tranſibat in errorem perſonæ ; nam conſenſus Titii non poterat dirigi

rigi in ſecundogenitam; quippe quæ ei denegata fuerat a Cajo.

Quod ſi fingamus, ſecundogenitam non fuiſſe denegatam, ſed ſolum promiſſam fuiſſe a Cajo primogenitam; & deinde pro illa Cajum oſtendiſſe Amico ſecundogenitam, in tali caſu Tabiena dubitat, an matrimonialis contractus factus cum primogenita fuiſſet cum errore perſonæ, atque adeo dubitat, an matrimonium fuiſſet invalidum; Con. tamen, & Perez docent, neque in tali caſu haberi errorem perſonæ; atque adeo adhuc matrimonium cum primogenita fore validum. Ratio eſt, quia intentio Titii ſemper ferebatur in primogenitam ſibi promiſſam, quam falſo credebat Amico oſtenſam, & eſſe pulchram.

Si tamen Cajus plures filias habens nullam in particulari promiſiſſet, ſed unam oſtendiſſet Amico, aliam deinde traderet in matrimonium Titio, docet Sanch., matrimonium eſſe invalidum; quia involvit errorem perſonæ; etenim intentio Titii determinata fuit ad filiam oſtenſam ſuo Amico. Si demum Cajus promiſiſſet Titio unam ex filiabus ſuis, quam oſtenderet Amico, & deinde oſtendiſſet Amico aliam fœminam, non vero ullam ex filiabus ſuis, eſſet etiam invalidum matrimonium Titii, tam ſi contraheret cum illa fœmina oſtenſa, quippe quæ non erat filia Caji, quam ſi contraheret cum aliqua alia filia Caji, quippe quæ non erat illa oſtenſa.

Oppones: Contractus ſtricti juris initi per dolum dantem illis cauſam ſunt invalidi ex *leg. Et inelegante ff. de dolo*: ergo etiam matrimonium eſt irritum, ſi dolus, vel error circa qualitates perſonæ dat illi cauſam: Quare ſicut qui fingendo paupertatem extorquet eleemoſynam, non acquirit dominium eleemoſynæ ex defectu conſenſus in conferente; Ita qui fingendo divitias, vel nobilitatem extorquet contractum matrimonialem, non acquirit dominium in corpus alterius ex defectu pariter conſenſus in contrahente.

Confirmatur; quia Sponſalia contracta per dolum dantem illis cauſam, ſunt invalida; ergo etiam matrimonium.

Reſpondeo diſtinguo antecedens: Contractus initi ex dolo, vel errore dante illis cauſam ſunt invalidi, ſi error ſit circa ſubſtantiam contractus, ut in caſu adducto de conferente eleemoſynam fingenti paupertatem, concedo; Si error ſit extra naturam contractus, & non circa ſubſtantiam illius, ut eſt error circa qualitates perſonæ in contractu matrimoniali, nego antecedens, & conſequentiam. Verum quidem eſt, quod contractus bonæ fidei initi ex dolo dante cauſam contractui ſint irritandi, etiamſi dolus verſetur circa accidentia, non circa ſubſtantiam contractus; quia tamen matrimonium ex inſtitutione divina eſt indiſſolubile, nec irritum eſt, nec irritandum, quando dolus dans cauſam contractui verſatur circa accidentia.

Ad confirmationem diximus, cum de Sponſal. ex Leſſ., & Con., probabilius eſſe, quod ſponſalia etiam ſint irritanda, ut reliqui contractus, non vero irrita, quando dolus, ſive error dat cauſam contractui Sponſalitio; Verbi gratia, ſi quis ratione divitiarum promittat matrimonium Bertæ ſimulanti ſe divitem. Et ratio eſt, quia in tali caſu non deficit conſenſus circa ſubſtantiam, nec deficit voluntarium ſimpliciter: ergo contractus non eſt irritus, quamvis ſit irritandus; Quia tamen matrimonium ratione ſuæ indiſſolubilitatis irritari non poteſt, idcirco in ſimili caſu nec irritum eſt, nec irritandum.

VIII. Addo, quod etiamſi univerſim ſit ipſo jure irritus contractus celebratus per dolum dantem illi cauſam, qui adhibeatur ab altero contrahente, ut docet Sanch. lib. 1. diſp. 64. ex *lege laud. Et eleganter*, ex defectu conſenſus contrahentium; tamen contractus matrimonialis (ſicut etiam profeſſio religioſa) celebratus per eundem dolum in caſu noſtro eſt validus; quia in matrimonio qualitas Perſonæ non ſpectat ad ſubſtantiam contractus, ſed ad rationem impulſivam; ergo error circa illam non tollit conſenſum, nec voluntarium ſimpliciter, ut docent communiter Doctores.

Ratio a priori eſt, quia cum matrimonium ſit indiſſolubile (ſicut etiam profeſſio religioſa) incongruum eſt, ut quis talem ſtatum perpetuum eligat dependenter ab aliis rebus extrinſecis, & accidentariis præter eas, quæ ſunt de talis ſtatus ſubſtantia; aliter multa matrimonia, & profeſſiones cenſenda eſſent irrita; quod cederet in grave damnum, & ſcandalum Reipublicæ: Quare dicendum quod voluntas abſoluta contrahendi matrimonium, vel profitendi, cum verſetur circa ſtatum fixum, & perpetuum, includat virtualiter voluntatem eligendi talem ſtatum, etiamſi erretur in circumſtantiis, & qualitatibus huic ſtatui extrinſecis.

A R-

ARTICULUS III.

De Impedimento Conditionis ſervilis.

I. Matrimonium ignoranter contractum cum mancipiis jure Eccleſiaſtico eſt irritum; dummodo inter contrahentes habeatur inæqualitas.

II. Servi, invitis Dominis, valide, ac licite poſſunt matrimonium contrahere; dummodo non deſint obſequiis debitis.

III. Quando ſervus nequit ſimul Domino, & Uxori facere ſatis, prævalet jus Domini, ſi eo invito matrimonium contraxit; ſecus prævalet jus Uxoris.

IV. Num poſſit aliquis ſive liber, ſive conjugatus ſeipſum venundare?

V. Si alter conjux ſit liber, alter ſervus, partus ſequitur ventrem quoad ſervitutem; at ſequitur Patrem quoad honores, & nobilitatem.

I. Certum eſt primo, ſolo jure Eccleſiaſtico, non naturali conditionem ſervilem unius, ab altero ignoratam, dirimere matrimonium; ut communiter docent contra Sylveſt., & Palat. Non eſt tamen hic ſermo de ſervis aſcriptitiis, qui ſcilicet agris, vel prædiis colendis ſunt perpetuo aſcripti, inde tantum deducentes, quæ ad vitæ ſuſtentationem ſunt neceſſaria, quorum filii dicuntur ſervi originarii; ſed ſermo eſt de mancipiis, in quæ Dominus habet plenum jus vendendi, & in quibuſvis operibus occupandi.

Certum deinde eſt, conditionem ſervilem debere eſſe ignoratam ab altero contrahente, ut dirimat matrimonium; cæteroqui nulla fieret injuria alteri contrahenti libero; quandoquidem ſcienti, & volenti nulla fit injuria. Immo communiter Doctores docent apud Bonac. quæſt. 2. punct. 3., quod non ſit invalidum matrimonium contractum cum errore conditionis ſervilis, quando æqualis conditionis ſunt contrahentes; ut ſi ſervus contrahat cum ſerva, quam putabat liberam, ex cap. *Si quis, de Conjugio ſervorum*; vel ſi liber contrahat cum ſerva putata libera, dummodo per matrimonium libertatem acquirat; quicquid repugnent Covar., & Hurt. Etenim Eccleſia appoſuit hoc impedimentum, ut tollatur inæqualitas, & ne fiat injuria perſonis liberis. In his autem caſibus nulla haberetur inæqualitas, nec injuria; ergo validum eſſet matrimonium cum hoc errore contractum: Contra vero eſt invalidum, ſi liber contrahat cum ſerva putata libera, quando hæc non per matrimonium, ſed poſt matrimonium libertatem acquirat; quia quod initio fuit invalidum, tractu temporis non convaleſcit. Idque verum eſt, etiamſi poſt manumiſſionem ſervæ alter contrahens liber inſcius impedimenti habuerit cum illa copulam animo maritali; etenim talis copula haberetur vi primi conſenſus, qui fuit nullus.

Præterea probabile eſt ex Sanch. diſp. 19., validum eſſe matrimonium contractum cum errore conditionis a libero cum ſerva, quæ poſt breve tempus manumittenda eſt, videlicet ante ſex menſes, quod tempus in jure putatur modicum; & quod modicum eſt, pro nihilo reputatur.

Denique notandum, ignorantiam conditionis ſervilis craſſam, & ſupinam non reddere matrimonium validum, ut communiter docent cum Sanch. lib. 7. diſp. 19. contra Sotum, & Ledeſm. Ratio eſt, quia jus abſolute irritat matrimonium ignoranter contractum cum ſervis; ergo quæcumque ignorantia conditionis ſervilis eſt impedimentum dirimens.

II. Quæritur nunc primo; An poſſit mancipium, invito Domino, matrimonium contrahere.

Reſpondeo, non ſolum valide, ſed etiam licite poſſe. Ita communiter *ex cap. p. de Conjugio Servorum*. Immo Domini nec poſſunt mancipiis matrimonium interdicere, nec illa punire, quod matrimonium ipſis invitis contraxerint. Ratio eſt, quia etiam ſervi habent plenum dominium in ſua corpora; & conſequenter poſſunt per matrimonium tradere conjugi dominium proprii corporis. Debent tamen ſervi, antequam matrimonium contrahant, conſenſum a Domino petere, ut diximus quæſt. 4. art. 1. de filiis, qui debent a Parentibus conſilium petere, (quamvis non teneantur illud ſequi) cum id exigat reverentia debita. Notandum tamen, quod ſervus cavere debeat, ut privet Dominum debitis obſequiis, contrahendo matrimonium, illo invito; Nam per matrimonium non eximitur ab obligatione erga illum.

III. Quæritur ſecundo; ſi mancipium, invito Domino, matrimonium contraxit, & non poteſt ſimul ſatisfacere Domino, & Uxori, Utrinam prius ſatisfacere debet?

Reſpondeo, variare in hoc puncto Doctores. Probabilius exiſtimo, quod docuit Pe-

Perez, diſtinguendum eſſe; nam ſi conſentiente Domino contraxit matrimonium, prævalere debet jus conjugis; quia cui conceditur principale, videtur concedi acceſſorium, ex *cap. Prudentiam, de Officio delegati*; ſi vero, ut in caſu propoſito, invito Domino contraxit, prævalere debet jus Domini; quia ex *cap.* 1. *de Conjugiis* ſervus tenetur ad conſueta Domino obſequia præſtanda, non minus quando eſt conjugatus, quam quando non eſt conjugatus; Etenim res cum ſuo onere tranſit ad Poſſeſſorem, ex *cap. Ex literis, de pignoribus*; atque adeo jus Domini prævalet.

Ubi notandum, quod ſi Dominus conſenſit in matrimonium ſervi, non tenetur ei quicquam remittere de ſervitiis ſolitis, ſed tenetur non vendere illum in remotis Regionibus ſine notabili neceſſitate, nec impedire omnino uſum matrimonii: Contra tamen, ſi Dominus non conſenſit, non peccaret contra juſtitiam, ſed ſolum contra charitatem, ſi ſine juſta cauſa illumin Regionibus remotis venderet.

IV. Rogabis; An conjugatus poſſit ſeipſum venundare, hoc eſt ſeipſum alteri dare in ſervitutem?

Reſpondeo, certum eſſe, id non licere ſine juſta cauſa neque conjugato, neque non conjugato; eſſet enim talis venditio manifeſta profuſio ſuæ libertatis, quæ præſtantior eſt bonis fortunæ, & famæ: ergo ſi non licet prodige profundere bona fortunæ, & famæ, a fortiori nec libertatem. Interveniente autem juſta cauſa, licitum eſt; quia unuſquiſque Dominus eſt bonorum ſuorum, honoris, famæ, & libertatis. Quod conſtat exemplo laudabili B. Paulini ſeipſum vendentis pro libertate filii cujuſdam Viduæ. Si vero conjugatus invito altero conjuge ſeipſum venundaret, peccaret etiam contra juſtitiam; ut notant Ledeſm., & Perez contra Sanch.; quia quamvis id non cederet in detrimentum conjugis quoad debitum conjugale, at cederet in dedecus grave uxoris, & filiorum, & redundaret in ipſorum injuriam. Addo, quod in Regno Hiſpaniæ talis venditio non eſt valida, & poteſt ab uxore reſcindi non ſoluto pretio, ex *leg. regia final., titul.* 5. *part.* 4.

V. Quæritur ultimo; quando alter conjux eſt ſervus, alter liber, filii, qui naſcuntur, ſuntne liberi, an ſervi?

Reſpondeo, filios in hoc ſequi conditionem matris, quæ magis certa eſt, quam Patris, ex *leg. Partum, Cod. de rei vendicatione*; ubi habetur, quod partus ſequitur ventrem; ita ut ſi mater ſit libera, is liber ſit, ſi ſerva, ſervus: Contra vero quoad honores, & nobilitatem, filius ſequitur conditionem Patris, ex *leg. cum legitime ff. de ſtatu hominum*. Et rationem aſſignat D. Th. quia cum filius recipiat ſuum eſſe a Patre, tamquam a principaliori cauſa efficiente, honor, & dignitas, quæ pertinent ad eſſe filii, ſequuntur conditionem Patris.

Notandum tamen, quod ſi mater ſerva fuerit facta libera tempore, quo uterum geſtat, partus eſt liber; quia libera eſt mater, dum parit, ut notant Sanch., & alii.

ARTICULUS IV.

De Impedimento Voti.

I. Dirimit matrimonium caſtitatis votum ſolemne, ac votum ſimplex in Societate Jeſu. At neque hoc dirimit matrimonium ratum: Neque votum ſolemne annexum Ordini Sacro. Neque Profeſſio Religioſa dirimit matrimonium conſummatum.

II. Qui habet cauſam faciendi perpetuum divortium, valide, & licite poteſt Religionem ingredi, ac in ea profiteri, altero invito; Secus Profeſſio eſt invalida. Quid ſi quis bona fide profiteatur putans conjugem obiiſſe?

III. Si maritus de conſenſu uxoris profiteatur in aliqua religione, poteritne uxor in ſæculo remanere?

IV. Poteſtne Pontifex diſpenſare in voto ſolemni caſtitatis?

I. Plurima huc ſpectantia diximus quæſt. 2. art. 4. ubi de voto diſſolvente Sponſalia; & quæſt. 3. art. 3. cum de indiſſolubilitate matrimonii: Quare certum eſt, votum ſimplex caſtitatis impedire tantum, non dirimere matrimonium: Contra vero votum ſolemne, (quod ſcilicet emittitur in ſuſceptione Ordinis Sacri, & in Profeſſione Religioſa) necnon votum ſimplex in Religione approbata, quod emittitur in Societate Jeſu poſt novitiatum, dirimit matrimonium, quod poſt tale votum contraheretur, *ex cap. unic. de voto in 6.*

Certum præterea eſt, matrimonium ratum jam contractum dirimi per ſolam profeſſionem religioſam (ut diximus loc. citat.)

tat.) ex ſpeciali Eccleſiæ ſtatuto; non tamen per votum ſolemne annexum Ordini Sacro, aut per vota ſimplicia in Societate Jeſu. Dirimitur tamen etiam per profeſſionem ſolemnem Equitum militarium, ut ſunt Equites S. Joannis; quia iſti, quamvis non vivant in communi, ſunt vere Religioſi, ut Sanch. lib. 2. diſp. 18., & alii communiter docent contra Sot.

Denique certum eſt, matrimonium conſummatum dirimi non poſſe, ne per profeſſionem quidem religioſam; ut conſtat ex dicto Apoſtoli: *Mulier alligata eſt viro, quamdiu vir ejus vivit;* unde ſi uterque conjux de communi conſenſu Religionem ingrediatur, & profiteatur, & deinde fornicetur, non ſolum ſacrilegium, ſed etiam adulterium committeret.

II. Quæritur nunc primo; An alter conjugum poſſit valide profeſſionem Religioſam emittere, inſcio altero, aut altero per vim, & metum conſentiente?

Reſpondeo, certum eſſe, quod quando unus conjugum poteſt facere perpetuum divortium propria auctoritate, poteſt etiam ingredi Religionem, & profiteri valide, vel Sacros Ordines ſuſcipere, altero conjuge invito remanente in ſeculo; ut habetur in *cap. Veniens, de Converſione Conjugatorum*. Secluſa tamen hac cauſa perpetui divortii, invalida eſt Profeſſio facta ab uno, altero non ſponte conſentiente; atque adeo ſi Titius credens, Bertam periiſſe, bona fide profiteatur, & poſtea cognoſcat, illam eſſe ſuperſtitem, debet ad illam reverti, teneturque reddere illi debitum, non tamen poteſt debitum petere; Sicut nec poteſt, mortua Berta, aliam uxorem ducere ratione voti emiſſi in Profeſſione, quod obligat quantum poteſt, ut communiter docent apud Bonac., & habetur in *cap. Placet, de Converſione Conjugatorum*. Et ratio a priori eſt, quia actus, qui non valet eo modo, quo fit, valet modo, quo valere poteſt, ex *cap. unico de deſponſatione impuberum in 6.* Poteſt tamen Epiſcopus diſpenſare, ut poſſit petere debitum; ſicut etiam diſpenſare poſſunt Religioſi habentes hujuſmodi privilegium.

III. Quæritur ſecundo; An poſſit Titius poſt conſummatum matrimonium cum Berta, de conſenſu illius Religionem ingredi, & profiteri, Berta in ſeculo remanente?

Reſpondeo, Bertam regulariter teneri ad ingreſſum Religionis ſtatim, ac Titius de ſuo conſenſu profeſſus eſt; ut oſtendit Sanch. lib. 7. diſp. 34.; Poſſet tamen Berta in ſeculo remanere, ſi tria concurrant; Primo, quod ſit ſenex, ideſt ſaltem quinquagenaria; Secundo, quod votum caſtitatis emittat; Tertio, quod conſenſum Epiſcopi obtineat.

IV. Quæritur ultimo; An poſſit Papa diſpenſare in hoc impedimento dirimente voti; ita ſcilicet, ut valide matrimonium celebret Profeſſus, aut Sacris Ordinibus initiatus?

Reſpondeo cum communi affirmative; tum quia jure Pontificio, non naturali, tale impedimentum inſtitutum eſt, ut ſupra diximus; tum etiam, quia pluries in eo diſpenſatum eſt, ut videre eſt apud Dian. part. 8. tract. 1. reſol. 72. & 73. præſertim cum Caſimiro I. Rege Poloniæ, qui erat Diaconus, & Profeſſus Benedictinus, & auctoritate Benedicti IX. vel Clem. II. ad nuptias tranſiit.

ARTICULUS V.

De Impedimento Ordinis.

I. Ordo Sacer dirimit matrimonium contrahendum, non vero contractum. Et etiam apud Græcos irritum eſt matrimonium poſt Ordines Sacros contractum.

II. Qui Sacros Ordines ſuſcipit, tenetur emittere votum caſtitatis. Quod ſi expreſſe id nolit, & peccat graviter per hoc, quod votum non emittat, & peccando contra caſtitatem peccat etiam ſacrilege ſpeciali ſacrilegio; quamvis non peccet contra votum.

III. Hinc ex voto ſimul, & ex lege Eccleſiæ habens Ordines Sacros tenetur caſtitatem ſervare; & invalide contrahit matrimonium, quamvis noluerit vovere caſtitatem.

IV. Qui ante pubertatem ſuſciperet Ordines Sacros, tenetur caſtitatem vovere; Qui vero in infantia, tenetur cum pervenerit ad uſum rationis de ſtatu amplectendo decernere.

V. Invalide Ordinatus ex defectu intentionis in Ordinante non tenetur ad caſtitatem ſervandam, eo quod voverit illam acceſſorie: Secus vero qui pariter invalide Profeſſionem Religioſam emitteret.

VI. Suſcipiens Ordines Sacros per metum gravem probabiliter invalide caſtitatem vovet; Unde poteſt matrimonium contrahere, & ad horas recitandas non obligatur. Sed probabilior eſt ſententia oppoſita.

I. An-

I. ANnectimus hic impedimentum Ordinis, utpote Voti impedimento affine. Dirimit Ordo Sacer matrimonium contrahendum, non vero contractum; Unde ſi quis abſque conſenſu uxoris poſt matrimonium ratum ſuſcipiat Ordines Sacros, non ingrediendo Religionem, tenetur reddere, quamvis non poſſit petere debitum; & eſt Irregularis ex *Extravag. Antiquæ, de Voto*. Verum Eccleſia Græca permittit quidem conjugatis ſuſcipere Ordines Sacros, & uti matrimonio ante Sacros Ordines contracto; Irritum tamen eſt matrimonium poſt Sacros Ordines celebratum, etiam apud Græcos, non ſecus ac in Eccleſia Latina.

II. Quæritur nunc primo; Utrum ex voto tantum, an etiam ex Eccleſiæ præcepto teneatur ſervare caſtitatem initiatus Ordine Sacro?

Reſpondeo, Valen. apud Perez diſp. 27. ſect. 2. putare, quod ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto ſervare teneatur caſtitatem: Quod probat, quia ſi quis vellet ſuſcipere Ordines, & non ſe obligare ad caſtitatem, adhuc ad caſtitatem teneretur; at non ex vi voti, ſeu propriæ promiſſionis; ergo ex Eccleſiæ ſtatuto. Communiter tamen cum D. Th., & Sanch. lib. 7. diſp. 27. docent, obligationem ſervandi caſtitatem haberi ex voto implicito, quod ex ſtatuto Eccleſiæ emitti debet a ſuſcipiente Ordines Sacros; cum enim is ſit uſus Eccleſiæ, ut ſuſcipientes Ordines Sacros obligentur ad caſtitatem, conſequenter qui vult illos ſuſcipere, implicite vult caſtitatem promittere, ſeu vovere, etiamſi explicite illam non voveat: Quare ipſa voluntaria ſuſceptio Ordinis Sacri ſecundum Eccleſiæ leges cenſetur ſufficiens emiſſio, ac ſolemnizatio Voti caſtitatis.

Hinc ſequitur primo, quod qui vult ſuſcipere Ordines Sacros, & expreſſe non intendit ſe obligare ad caſtitatem, peccet ſacrilege, non ſolum quia indigne recipit Sacramentum Ordinis, ſed etiam quia recipit ſine diſpoſitione ab Eccleſia requiſita, ideſt ſine promiſſione caſtitatis.

Sequitur ſecundo, quod ſi iſte talis fornicetur, non peccet contra votum; ſed peccet ſacrilege ſpeciali ſpecie ſacrilegii, ut notat Con. de Sacram. Ordinis dub. 3., quia peccat contra Eccleſiæ ſtatutum prohibens actus contra caſtitatem habenti Ordines Sacros ex ſpeciali indecentia talis ſtatus, atque adeo ex motivo Religionis. Immo cum ſemper maneat obligatus ad emittendum votum caſtitatis, inde fit, ut continuum ſacrilegium committat, quouſque tale votum non emittit.

III. Sequitur tertio, quod iſte talis invalide contraheret matrimonium, non ratione voti, cum illud non emiſerit, ſed ex lege, ſeu conſtitutione Eccleſiæ reddentis inhabiles ad contrahendum matrimonium initiatos Ordinibus ſacris.

Sequitur quarto, obligationem ſervandi caſtitatem in habente Ordines Sacros non oriri dumtaxat ex voto, ſed etiam ex Eccleſiæ lege; quæ non ſolum præcipit, ut tale votum emittatur, ſed etiam reddit invalidum matrimonium habentis Ordines Sacros, etiamſi non emiſerit votum.

IV. Sequitur ultimo, quod ſi quis doli capax ante pubertatem ſuſcipiat Ordines Sacros, obligari debeat voto ſolemni caſtitatis, ut communiter docent cum Suar., Hurt., Perez contra Sanch. lib. 7. diſp. 3. Etenim cum habeat uſum rationis, debet, ut cæteri, obligari.

Neque dicas; Votum ſolemne Religionis non obligat ante decimum ſextum annum; ergo neque votum ſolemne annexum Ordini Sacro: Negatur enim conſequentia, quia in particularibus diſpoſitionibus juris poſitivi argumentum a pari nihil concludit: Neque enim, quia in pervigilio Nativitatis S. Joannis Baptiſtæ tenemur jejunare, idcirco tenemur etiam jejunare in pervigilio Nativitatis Beatæ Virginis, quamvis hæc ſit illo ſanctior, & venerabilior.

Dubium eſt de Infantibus, qui ante uſum rationis ordinantur in Sacris; Quamvis enim certum ſit, quod iſti valide ordinentur, & characterem recipiant, & ſimul certum ſit, quod iſti votum non emittant; Dubitatur tamen, An ex præcepto Eccleſiæ, cum ad ætatem adultam pervenerint, obligandi ſint ad caſtitatem, & invalide matrimonium contrahant?

Affirmant Hurt. diſp. 16., Rebel., Ledeſm.. Sed communius cum Vaſq., Suar., Sanch. lib. 7. diſp. 30. negant; quia Eccleſiæ ſtatutum ſolum obligat eos, qui voluntarie ordinantur, *ex cap. 1. Qui Clerici, vel voventes*: Unde poterit iſte puer ante uſum rationis ordinatus, cum fuerit ſui compos, vel exercere Ordines Sacros, & ſic tenetur caſtitatem vovere, & officium recitare; vel poterit velle matrimonium contrahere, & ſic remanere perpetuo ſuſpenſus ab uſu Ordinis.

Hinc ſequitur, quod adulti, qui ordina-

nantur in Sacris, cum ignorantia invincibili voti annexi Ordinibus Sacris, & cum ignorantia ſtatuti Eccleſiæ reddentis Ordinatos inhabiles ad contrahendum, ſequitur, inquam, quod non ſolum invalide matrimonium contrahant, ſed etiam obligentur ad votum emittendum, & ad recitandum officium, ut docent Sanch. diſp. 27., & Bonac. quæſt. 3. punct. 9. contra Vaſq.; Etenim qui libere vult ſtatum aliquem, vel aliquod munus ſuſcipere, vult etiam implicite quæcumque tali ſtatui, aut muneri ſunt annexa, etiamſi de iis habeat ignorantiam; Quod ſi adultus involuntarie ordinaretur, quia vere Ordines non ſuſciperet, nullam contraheret obligationem; & ſic poſſet valide, & licite matrimonium contrahere, & ad horas recitandas non teneretur.

V. Dubium præterea eſt; An qui invalide ordinatur, verbi gratia, ex defectu intentionis in Ordinante, teneatur adhuc vi voti ſimplicis ad caſtitatem: Sicuti tenetur, qui invalide eſt profeſſus, ex illo Principio, quod *Actus, qui non valet eo modo, quo fit, valet eo modo, quo valere poteſt.*

Communiter contra nonnullos negant; quia recipiens Ordines non intendit emittere votum caſtitatis, niſi quatenus tale votum neceſſario debet conſequi Ordines Sacros; atque adeo tantum acceſſorie intendit vovere caſtitatem; ergo ſi invalide recipit Ordines, votum revera non emiſit; etenim acceſſorium non ſubſiſtit, non ſubſiſtente principali: Contra vero qui in Religione Profeſſionem emittit, principaliter intendit vovere caſtitatem; unde ſi invalide profitetur, puta ex defectu ætatis, licet non teneatur voto ſolemni, tenetur tamen voto ſimplici caſtitatis, juxta doctrinam Sanch. lib. 7. diſp. 27. num. 13.; quia ſcilicet Profeſſioni Religioſæ non eſt acceſſorium votum caſtitatis; (ſicut eſt acceſſorium Ordini Sacro ex ſtatuto Eccleſiæ) ſed eſt eſſentiale, & principale.

Ex hac doctrina ſequitur, quod ſi quis ſuſcipiens Ordines minores caſtitatem voveat, eo quod putet iis Ordinibus eſſe annexum pariter votum ſolemne caſtitatis, revera nec voto ſolemni, nec ſimplici ad caſtitatem teneatur, ut docet Sanch. lib. 7. diſp. 31., Bonac. loc. cit., & alii contra non paucos; immo interveniente juſta cauſa, poſſit abſque culpa ulla veniali matrimonium contrahere. Ratio eſt, quia iſte talis non intendebat vovere caſtitatem, niſi quatenus credebat, tale votum eſſe annexum Ordinibus minoribus; ergo cum revera non ſit annexum, ſequitur, quod tali voto non obſtringatur.

VI. Quæritur etiam; An qui per metum gravem ſuſcipit Ordines Sacros, teneatur ad caſtitatem, & invalide contrahat matrimonium?

Reſpondeo, Bonac., Sanch., Con., & alios negare; quia votum tali metu emiſſum jure Eccleſiaſtico eſt irritum, *ex cap. Perlatum, de iis, quæ vi, metuſve cauſa fiunt*; unde non obligatur ad caſtitatem vi voti; Neque obligatur ex præcepto Eccleſiæ; quia Eccleſia obligat ad caſtitatem illos tantum, qui ſponte Ordines ſuſcipiunt, ac privilegiis Clericalibus uti volunt; Par enim eſt, ut qui ſentit commodum, ſentiat & onus, ex *Regula* 55. *de Regulis juris in* 6. Et propter eandem rationem non inhabilitat talem perſonam ad contrahendum matrimonium; Nec obligat illum ad officium recitandum, niſi ſublato metu, & coactione, ſponte amplectatur ſtatum Clericalem.

Vaſq. tamen tom. 3. in 3. part. diſput. 236. cap. 3. cum Silv., & aliis affirmat teneri ad caſtitatem, tum ratione voti, tum ratione præcepti: Tenetur quidem ratione voti, quia jure Eccleſiaſtico ſolum irritatur votum emiſſum in Religione per gravem metum, non vero votum in ſuſceptione Sacri Ordinis ſic emiſſum: Tenetur etiam ratione præcepti Eccleſiaſtici; quia qui per metum gravem Ordines ſuſcipit, libere conſentit ad Ordines ſuſcipiendos; (cum metus non tollat libertatem, & voluntarium ſimpliciter) atque adeo conſentire etiam debet ad votum caſtitatis, & ad obligationem inde provenientem.

Neque dicas: Præceptum Eccleſiaſticum cum gravi metu non obligat; Nam contra eſt, quia in caſu noſtro Eccleſia tantum acceſſorie obligat ad caſtitatem illum, qui voluntarie, licet coactus, ſuſcipit Ordinem Sacrum; Quare ſi voluntarie ordinatur, voluntarie etiam ſuſcipere debet obligationem ſervandi caſtitatem; cum acceſſorium ſequi debeat principale.

ARTICULUS VI.

De Impedimento Cognationis.

I. Cognatio triplex eſt, Spiritualis, Legalis, & Naturalis, juxta triplicem modum, quo perſonæ poſſunt eſſe propinquæ inter ſe.

II.

II. Explicatur quouſque cognationes iſtæ matrimonium dirimant.

III. Plura requiruntur, ut ſpiritualis cognatio contrahatur.

IV. Spiritualis cognatio a Patrinis non contrahitur, ſi baptiſmus conferatur privatim; aut ſi in Eccleſia ſolum ſuppleantur ſolemnitates. Baptizans autem illam contrahit, etiam in baptiſmo privato. Quid ſi Pater filium baptizet?

V. In baptiſmo, in quo Patrinus ſuſcipit puerum per Procuratorem, probabilius ſolus Principalis cognationem contrahit.

VI Si plures puerum teneant in baptiſmo, quiſnam contrahit cognationem?

VII. Cognationis Legalis impedimentum probabilius per ſolam adoptionem perfectam contrahitur.

VIII. Num ſit jure naturæ irritum matrimonium inter fratrem, & ſororem?

IX. Quid de Matrimonio inter Avum, & Nepotem? Aut inter Affines in primo gradu?

X. Quid de matrimonio inter Patrem, & filiam?

I. TRiplex datur Cognatio, Spiritualis, Legalis, & Naturalis; quia propinquitas perſonarum oriri poteſt vel vi Sacramentorum, vel vi legis, vel ex ipſa natura.

II. Cognatio Spiritualis eſt propinquitas quarumdam perſonarum ex ſtatuto Eccleſiæ conſurgens propter collationem, & ſuſceptionem Baptiſmi, & Confirmationis. Nam ſicut per generationem naturalem contrahitur cognatio naturalis; ita per generationem ſpiritualem factam in his Sacramentis contrahitur cognatio ſpiritualis: Proinde dirimitur matrimonium inter baptizantem, & baptizatum, inter baptizantem, & Patrem, & Matrem baptizati; & eodem modo inter ſuſceptorem, & ſuſceptum, atque hujus patrem, & matrem; non vero inter ſuſceptores ipſos; Et idem dicas in Sacramento Confirmationis ex Trident. ſeſſ. 24. Olim cognatio ſpiritualis erat triplex, Paternitas, Compaternitas, & Confraternitas. Paternitas erat inter baptizantem, aut confirmantem, ac ſuſcipientem, & baptizatum, aut confirmatum; Unde illi dicti ſunt Patrini. Compaternitas erat inter baptizantem, confirmantem, ſuſcipientem, & patrem, & matrem baptizati, aut confirmati; unde dicti ſunt compatres, & commatres. Confraternitas erat inter filios baptizantis, confirmantis, ſuſcipientis, & baptizatum, aut confirmatum. Trident. loc. cit. tamen ſuſtulit Confraternitatem, & reliquit tantum paternitatem, & compaternitatem, & decrevit, ut unus tantum eſſet ſuſceptor, ſive vir, ſive mulier, aut ad ſummum unus, & una, qui baptizatum, aut confirmatum ſuſcipiant.

Cognatio legalis eſt propinquitas quarumdam perſonarum conſurgens ex adoptione; dirimitque matrimonium inter adoptantem, & adoptatum, ejuſque deſcendentes uſque ad quartum gradum: Probabile tamen eſt ex Dian. par. 9. tract. 6. reſol. 54., quod poſt Trident. dirimat ſolum uſque ad ſecundum gradum incluſive: Dirimit etiam inter uxorem adoptantis, & adoptatum, & viceverſa inter uxorem adoptati, & adoptantem; ſicut inter filios adoptantis, & adoptatum: Si tamen filii adoptantis emancipentur, aut eorum pater moriatur, ceſſat cognatio, atque adeo impedimentum, ut notat Bonac.

Cognatio naturalis eſt propinquitas perſonarum orta ex hoc, quod perſonæ ab eodem ſtipite proximo per naturalem generationem deſcendant. Hæc cognatio olim dirimebat matrimonium uſque ad ſeptimum gradum; nunc vero poſt Lateranenſe ſub Innoc. III. dirimit ſolum uſque ad quartum gradum lineæ tranſverſalis incluſive; Nam gradus omnes lineæ rectæ probabile eſt jure naturæ eſſe prohibitos; ſicut & primum gradum lineæ tranſverſæ.

Ita tamen numerantur gradus lineæ rectæ, ut tot gradibus diſtare unus dicatur ab alio, quot generationibus inferior a Superiore deſcendit: Verbi gratia, quia filius deſcendit a Patre per unicam generationem, dicitur filius uno gradu diſtare a Patre, ſeu eſſe illi conſanguineus in primo gradu lineæ rectæ; quia vero nepos deſcendit ab Avo per duas generationes, ideo conſanguineus eſt illi in ſecundo gradu; Et eadem ratione Pronepos Proavo eſt conſanguineus in tertio gradu; & Abnepos ab Abavo diſtat in quarto; ſic etiam ab Atavo, Tritavo, & aliis Majoribus.

Gradus vero lineæ tranſverſæ ita numerantur, ut tot gradibus perſonæ diſtent inter ſe, quot gradibus diſtant a communi ſtipite; Verbi gratia, duo fratres dicuntur conſanguinei in primo gradu; quia uno gradu diſtant a Patre ſtipite communi: Econtra Patrueles, & Conſobrini dicuntur eſſe in ſecundo gradu conſanguinita-

ta-

tatis; quia a communi ſtipite, hoc eſt ab Avo duobus gradibus, ſeu duabus generationibus diſtant; Sic etiam Patruus, & Nepos ſunt in ſecundo gradu; quia nepos, qui magis diſtat ab Avo communi ſtipite duobus gradibus diſtat: Verum quia Patruus uno tantum gradu diſtat ab Avo ſtipite communi, idcirco Nepos, & Patruus dicuntur habere conſanguinitatem primi in ſecundum gradum: Et idem dicas de Amita, & Matertera cum Nepote. Præterea filii Patruelium, & Conſobrinarum dicuntur eſſe in tertio gradu conſanguinei; quia tribus gradibus diſtant a communi ſtipite, hoc eſt a Proavo, & ſic de reliquis. Jus tamen civile computat gradus utriuſque Conſanguinei, & dicit, Fratres inter ſe diſtare duobus gradibus, Patruum a Nepote tribus, Patrueles quatuor, filios Patruelium ſex. His explicatis

III. Quæritur primo; Quænam conditiones requirantur, ut contrahatur cognatio ſpiritualis?

Reſpondeo ex Bonac., Con., & aliis; Primo requiri, ut ii, inter quos contrahenda eſt cognatio ſpiritualis, ſint baptizati; aliter cum non ſint ſubditi Eccleſiæ, non contrahunt tale impedimentum jure Eccleſiaſtico introductum: Immo qui tenet alterum in confirmatione, debet eſſe etiam confirmatus, ex cap. *In baptiſmate*, *de conſecratione*; Debet præterea habere uſum rationis; aliter non poſſet habere ſufficientem intentionem obeundi munus ſuum.

Secundo requiritur, ut Suſceptor ſit a Parentibus, vel a Parocho deſignatus: Debent quidem illum deſignare Parentes; ſed in defectum Parentum, poteſt illum deſignare Parochus ex Trident.

Tertio requiritur, ut Suſceptor teneat manibus ſuſceptum, dum baptizatur, aut confirmatur; vel ſaltem ut immediate ex baptizantis manibus ſuſcipiat, ex declaratione Congregationis Cardinalium; aliter non diceretur ſuſcipere, vel levare puerum de Sacro fonte. Præterea requiritur, ut ſuſceptor id faciat animo obeundi munus Suſceptoris; quamvis non requiratur, ut id faciat animo contrahendi cognationem ſpiritualem, nec ſit neceſſe, ut Patrini reſpondeant in Catechiſmo, ut communiter docent contra Sylveſt.

IV. Quarto requiritur, ut Sacramentum conferatur; Unde quando puer domi baptizatur, & in Eccleſia ſupplentur ſolemnitates, non contrahitur cognatio ab eo, qui illum ſuſcipit in Eccleſia; quia is vere non eſt ſuſceptor in baptiſmo: Si tamen in Eccleſia rebaptizetur ſub conditione, contrahitur cognatio.

Quinto demum requiritur, ut Suſceptor puerum teneat, dum baptiſmus ſolemniter adminiſtratur: Unde quando privatim domi baptizatur, Patrini non contrahunt hanc cognationem; ut docent communius cum Suar., Sanch. contra Navar., Con., Sà, Guttierez. Et ratio eſt, tum quia Eccleſia inſtituit ſuſceptores ſolum in baptiſmo ſolemni, ut conſtat ex Trident. loc. cit; tum etiam, quia communiter non vocantur Compatres, & Patrini, nec tales habentur, qui ſuſcipiunt puerum in baptiſmo privato. Verum qui privatim eſt baptiſmi Miniſter, cognationem contrahit; cum talis cognatio univerſim ex collatione veri baptiſmi conſurgat: Unde fit, quod ſi in extrema neceſſitate Pater baptizet filium ſuæ concubinæ, non poſſit poſtea matrimonium cum illa contrahere. Si vero Pater in extrema neceſſitate baptizet filium ſuæ uxoris, non impeditur a petendo debito; quia non debet hanc pœnam parere actus ille virtutis: Si tamen filium ſine neceſſitate baptizet, aut ſuſcipiat, peccat quidem graviter, ſed probabiliter nec impeditur a debito petendo; ut docent Suar., Con. diſp. 34. dub. 8., & alii contra plures graves Doctores, ut dicemus quæſt. 7. art. 3.

V. Dubium eſt primo; Quiſnam contrahat cognationem ſpiritualem. quando aliquis mittit Procuratorem ad ſuſcipiendum infantem, Principaliſne, an Procurator, an neuter?

Sanch. lib. 7. diſp. 59., & alii exiſtimant, quod neuter; non enim Procurator, quia alterius nomine ſuſcipit; Nec Principalis, quia vere non ſuſcipit puerum de Sacro fonte, cum illum non tangat; In pœnis autem benigna interpretatio facienda eſt, ex *Regula 49. juris in 6.* Alii putant, quod ſolus Procurator cognationem contrahat; quia is vere tangit, & ſuſcipit puerum.

Probabilius tamen docent Bonac., Con., Sà, Rebel., quod ſolus Principalis illam contrahat ex declaratione Cardinalium: Et ratio eſt, quia qui per alium facit, per ſeipſum facere cenſetur, *ex leg. Licet*, *de conſtitutione pecuniæ*.

Neque dicas: Si Parochus alium deſtinet, qui ſuo nomine puerum baptizet, Parochus non contrahit cognationem ſpiritualem; ergo neque ſi Principalis deſtinet Procuratorem ad puerum ſuſcipiendum.

Nam conceſſo antecedente, negatur conſequentia. Diſparitas patet; quia qui baptizat, non poteſt nomine alterius hominis baptizare; ſuſtinet enim immediate perſonam Chriſti, & eſt verus miniſter baptiſmi; unde iſte cognationem contrahit, & non Parochus, qui ſolum dare poteſt licentiam, non vero conſtituere illum Procuratorem ad conferendum baptiſmum: Contra vero in caſu noſtro.

VI. Dubium eſt ſecundo; Quando plures tenent puerum in baptiſmo, omneſne, an aliqui; Et quinam contrahunt hanc cognationem?

Reſpondeo, illam contrahi ſolum a deſignatis, quamvis contra voluntatem Parochi: Si tamen plures, quam unus, & una ſint deſignati, primus vir, & prima mulier ex deſignatis, qui puerum tangunt, illam contrahunt; Quod ſi plures ſimul puerum tangant, putant aliqui, neminem cognationem contrahere; quia nemo obit illud munus juxta formam a Trident. præſcriptam: Communiter tamen cum Sanch., Bonac., Con. docent, quod omnes illam contrahant ex declaratione Cardinalium; nam quamvis Trident. prohibeat, ne plures id munus obeant, factum tamen non irritat.

VII. Quæritur ſecundo; Utrum impedimentum cognationis legalis oriatur ſolum ex adoptione perfecta, an etiam ex imperfecta?

Pro reſponſione notandum primo, Adoptionem eſſe legitimam aſſumptionem extraneæ perſonæ in filium, vel nepotem; neque enim poteſt quis adoptari in fratrem, vel parentem, *ex leg. Nec apud, Cod. de hæreditatis conſtitutione.*

Notandum ſecundo, ad adoptionem requiri primo, ut adoptans non ſit fœmina; Secundo, ut ſit ſui juris, & major viginti quinque annis; nam uſque ad vigeſimum quintum annum jure communi non habet adminiſtrationem bonorum, exceptis caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus. Tertio, ut excedat adoptatum ſaltem decem, & octo annis, & quod poſſit eſſe ejus Pater carnalis: Quare etiam Sacerdos poteſt adoptare; non tamen frigidus, & qui ex alio defectu naturali habet impotentiam ad generandum; cum adoptio ſit inſtituta ad ſupplendum defectum filiorum.

Notandum ultimo, Adoptionem perfectam dici illam, qua adoptatus tranſit in poteſtatem adoptantis, fitque ejus hæres neceſſarius etiam ex teſtamento; quod fit auctoritate Supremi Principis. Dicitur vero adoptio imperfecta, ſeu ſimplex, qua adoptatus non tranſit tanquam filius in poteſtatem adoptantis, nec eſt ejus hæres neceſſarius ex teſtamento, ſed ſolum ab inteſtato; & fieri poteſt auctoritate Magiſtratus inferioris. His explicatis

Reſpondeo, Hurt., Rebel., Pal. apud Dian. part. 9. tract. 6. reſol. 54. docere, etiam ex adoptione imperfecta oriri impedimentum cognationis legalis; quia etiam adoptio imperfecta eſt vera adoptio. Sed communius cum Sanch., Reginald., Bonac., Perez negant, quia cum matrimonium ſit materia favorabilis, impedimenta reſtringenda ſunt: Et omnia jura, quæ in contrarium adducuntur, explicari poſſunt de adoptione perfecta. Propter eandem rationem communiter docent, cognationem hanc non oriri inter Arrogatum, ſeu Adoptatum, & filiam illegitimam adoptantis.

VIII. Quæritur tertio; quodnam matrimonium inter conſanguineos ſit irritum jure naturæ, ita ut nec inter Infideles ſit validum, nec poſſit Pontifex ad illud diſpenſare?

Reſpondeo, certum omnino eſſe, quod etiam matrimonium contractum ex diſpenſatione Pontificis inter Patruum, vel Avunculum, & Nepotem, ſit validum; cum in dies Pontifex in eo diſpenſet; Dubium quidem ſolum eſt, an ſit jure naturæ irritum matrimonium inter conſanguineos in primo gradu lineæ rectæ, puta, inter Patrem, & filiam, inter Avum, & Nepotem, & inter conſanguineos in primo gradu lineæ tranſverſæ, puta, inter fratrem, & ſororem? Et idem quæritur de affinibus in primo gradu; Utrum ſcilicet Titius mortua Berta uxore poſſit valide contrahere matrimonium cum ſorore Bertæ ex diſpenſatione Pontificis?

Circa matrimonium inter fratrem, & ſororem eſſe jure naturæ irritum, & indiſpenſabile, docent Vaſq., Sanch., Rebel., Bonac. apud Dian. part. 8. tract. 9. reſol. 70. Sed probabilius Hurt., Pont., Præpoſit., Perez apud eundem negant; cum Deus voluerit genus humanum propagari per matrimonium inter fratres, & ſorores, videlicet inter filios, & filias Adami, & Evæ.

Neque dicas; Apud omnes gentes matrimonium inter fratrem, & ſororem prohibetur; ergo jure naturæ eſt irritum.

Nam primo falſum eſſe antecedens, docet Dian. loc. citat., cum apud Ægyptios, & Athenienſes permitteretur; immo apud

Ju-

Judæos olim illud permitti, videntur oſtendere verba illa, quæ dixit Thamar filia David fratri ſuo Amon 2. Regum 13. *Noli frater mi, noli opprimere me, vel facere ſtultitiam hanc, quin potius loquere ad Regem, qui non negabit me tibi*. Secundo conceſſo antecedente negari poteſt conſequentia; ex eo enim, quod prohibeatur apud omnes gentes tale matrimonium, ſequitur ſolum, quod ferat ſecum indecentiam, quæ ſine graviſſima neceſſitate non poſsit cohoneſtari; Sicut fert aliquam indecentiam, quod idem ducat ſucceſsive duas ſorores, quod Privignus ducat Novercam, aut Vitricus Privignam; quod matrimonium infidelium conſummatum diſſolvatur; quod habens votum ſimplex caſtitatis contrahat matrimonium; & tamen in his omnibus caſibus Pontifex poteſt diſpenſare; ergo etiam in caſu noſtro. Quædam enim ſunt prohibita jure naturali primario, verbi gratia, odium Dei, libido contra naturam, mendacium, &c., quæ nulla ratione cohoneſtari poſſunt; quædam vero ſunt prohibita jure naturali ſecundario, verbi gratia, furtum, occiſio Innocentis, Polygamia, Diſſolubilitas matrimonii, &c. quæ ſcilicet ex aliqua cauſa cohoneſtari poſſunt, ut diximus qu. 3. art. 3. Quamvis enim homicidium, verbi gratia, ſit contra naturam, tamen licite Abraham volebat occidere Iſaac, & licite Judex occidit reum; Eodem pacto diſcurrendum in caſu noſtro, videlicet matrimonium inter fratrem, & ſororem eſſe contra jus naturæ ſecundarium, ita ut concurrente urgentiſsima cauſa, poſsit etiam Pontifex in eo diſpenſare; cum non ſit id prohibitum Pontifici a Deo; Sicut prohibitum eſt in lege nova, quod poſsit Pontifex diſpenſare in Polygamia, aut in diſſolutione matrimonii conſummati inter fideles; ut conſtat ex illo: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*.

Notandum tamen, quod Pontifex requiſitus ad diſpenſandum in matrimonio inter fratrem, & ſororem, nunquam voluit diſpenſare; ut notat Bonac. num. 12.; Quod ſignum eſt, cauſam juſtam ad diſpenſandum debere eſſe graviſsimam, quæ vix accidit.

IX. Ex hac doctrina infertur, quod poſſit etiam Pontifex ex urgentiſsima cauſa diſpenſare in matrimonio inter Avum, & Nepotem; ut docet Sanch. lib. 7. diſp. 51., Bonac., Dian. part. 8. tract. 1. reſol. 69. contra Con. diſp. 32. Ratio eſt, quia participatio ſanguinis, quæ provenit a ſtipite, & transfunditur in deſcendentes, eo debilior eſt, quo pluribus per gradus communicatur; conſequenter, etiamſi matrimonium inter conſanguineos in primo gradu lineæ rectæ eſſet contra reverentiam Parentibus debitam, & jure naturæ irritum, non videtur tamen eſſe irritum in ſecundo, tertio, & aliis gradibus lineæ rectæ; Quare inter infideles validum eſt matrimonium Bertæ cum ſuo Avo, Proavo, Abavo, necnon cum ſuo Nepote, Pronepote, & Abnepote; & inter fideles etiam eſt validum extra quartum gradum lineæ rectæ, videlicet Bertæ cum ſuo Atavo, Tritavo, &c. ſi forte viverent.

Dices cum Con. *In leg. Nuptiæ 53. ff. de ritu nuptiar.* dicitur, Jure Gentium (quo vocabulo Juriſconſulti appellant Jus naturæ) inter aſcendentes in infinitum inceſtuoſas nuptias contrahi, eaſque conſiſtere non poſſe; quia ſcilicet omnes aſcendentes dicuntur vere parentes, ſeu genitores, & debetur iis naturaliter idem honor, qui debetur Patri, & Matri: Immo ſecundum recentiſſimam conſuetudinem major honor debetur illis, tanquam veris, & altioribus principiis; ut propterea apud omnes gentes fuerint abominabilia hæc matrimonia non minus, quam Patris cum filia: Ex quo ſequitur, quod ſi Adam reſurgeret, invalide matrimonium cum quacumque contraheret.

Reſpondeo tamen ex Sanch., falſum eſſe, quod jure gentium inceſtuoſæ ſint nuptiæ cum aſcendentibus in linea recta; ſunt quidem indecentes, non ſecus ac inter fratrem, & ſororem; ſed data urgentiſſima cauſa poſſunt cohoneſtari. Nec refert, quod jus civile illas prohibeat; Nam ſolius juris Canonici eſt, ſtabilire impedimenta matrimonii inter fideles; ita ut jus civile quoad hoc non liget fideles, niſi expreſſe jure canonico approbetur; ut oſtendit Sanch. lib. 7. diſp. 3. At jus Canonicum irritat ſolum matrimonium inter conſanguineos uſque ad quartum gradum, non diſtinguens, an ſit aſcendentium, vel collateralium; ergo matrimonium cum aſcendentibus extra quartum gradum non eſt irritum. Ad id, quod additur, dico, Avum eſſe principium per accidens Nepotis, & potius eſt conditio applicans Patrem productivum filii, quam ſit principium filii; & ideo non debetur Avo illa naturalis reverentia, quæ debetur Patri, qui eſt principium per ſe: Solum reverentia politica major eſt reſpectu Avi, quam reſpectu Pa-

 tris;

tris ; quia Avum , ut primum dominum , & primum in gubernando principium revereri debemus.

Eodem modo diſcurrendum de matrimonio inter affines in primo gradu ; præſertim cum ſciamus , quod Pontifex in multis caſibus diſpenſarit , ut idem poſt matrimonium cum una ſorore conſummatum , illa mortua , duceret ſecundam ſororem ; necnon quod eadem fœmina nuberet eodem modo duobus fratribus , ut videre eſt apud Dian. part. 8. tract. 1. reſol. 68.; ubi oſtenditur ab omnibus pene Academiis Orbis Chriſtiani approbatam fuiſſe diſpenſationem Julii II., quod Henricus VIII. Rex Angliæ nuberet Catharinæ filiæ Regis Hiſpaniarum Viduæ Principis de Galles fratris ejuſdem Henrici . Verum quidem eſt, S. Joannem Baptiſtam dixiſſe Herodi Matth. 14. *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*; Sed id non licebat , vel quia Herodes habebat illam adhuc vivo fratre ſuo, ut exponit Hieronymus; vel, ut alii, quia contra legem Judaicam habebat talem uxorem; Nam Levit. 18. prohibebatur, fratrem copulari uxori fratris defuncti, quando frater reliquerat ſemen , ut acciderat in caſu noſtro.

X. Quærendum ſupereſt, non quidem ad praxim , ſed ad profundam intelligentiam doctrinæ; An jure naturæ irritum ſit matrimonium inter Patrem, & filiam, vel inter matrem , & filium ; ita ut Pontifex in eo diſpenſare non poſſit , etiamſi in Orbe ſolus Pater, & filia eſſent ſuperſtites, & ipſe Pontifex eſſet inhabilis ad generandum?

Reſpondeo , Perez diſp. 38. ſect. 3. docere , quod in tali caſu nec Deus ipſe poſſet diſpenſare , eo quod tale matrimonium ſit intrinſece malum , non ſecus ac mendacium , & libido contra naturam . Verum quamvis communiter Doctores , & Juriſtæ doceant, eſſe jure naturæ irritum tale matrimonium , ita ut Pontifex in eo diſpenſare non poſſit ; multi tamen cum Pont., Henr., Fill., Sanch., lib.7. diſp. 51., & alii apud Dian. part. 8. tract. 1. reſol. 71. docent, quod poſſit etiam ex urgentiſſima cauſa illud cohoneſtari; ſicut occiſio innocentis cohoneſtatur , accedente Dei præcepto. Unde docent, in caſu extremæ neceſſitatis propagandi genus humanum matrimonium inter Patrem , & filiam eſſe licitum; quia in tali caſu potius prævaleret obligatio conſervandi genus humanum , quam obligatio non contrahendi cum Parentibus, orta ex reverentia naturali illis debita. Nam damnum privatum irreverentiæ Paternæ conſurgens ex tali matrimonio debet cedere , & cohoneſtari propter bonum commune conſervationis ſpeciei humanæ, quod eſt altioris ordinis.

Hinc fit, quod in tali caſu Pontifex non diſpenſaret , ſed ſolum declararet obligationem naturalem non contrahendi cum Parentibus cedere de facto alteri præſtantiori obligationi naturali conſervandi genus humanum ; Sicut obligatio naturalis non occidendi innocentem cedit alteri præſtantiori obligationi naturali obediendi præcepto Dei, qui eſt Dominus vitæ innocentis . Contra vero in matrimonio inter fratrem, & ſororem, ac inter Avum , & Nepotem, necnon in primo gradu affinitatis poteſt abſolute Pontifex diſpenſare; Nec ſi ea matrimonia inter Infideles contrahantur, ſunt jure naturæ irrita, ſed ſolum de facto ſunt irrita jure poſitivo , in quo Pontifex Legislator poteſt diſpenſare, ut oſtendimus contra nonnullos.

ARTICULUS VII.

De Impedimento Affinitatis.

I. Quid ſit Affinitas? Et quomodo Affinitas non pariat Affinitatem?

II. Ea dirimit Matrimonium uſque ad quartum gradum, ſi oriatur ex copula licita; uſque ad ſecundum vero , ſi ex fornicaria.

III. Si matrimonium ſit ratum , & non conſummatum, contrahitur impedimentum publicæ honeſtatis uſque ad quartum gradum, non vero affinitatis.

IV. Probabilius non eſt jure naturæ irritum matrimonium inter Privignum, & Novercam.

V. Affinitas matrimonio ſuperveniens quid ferat?

I. IMpedimentum affinitatis impedimento cognationis annectimus propter connexionem, quam habent. Eſt autem Affinitas vinculum , ſeu propinquitas Perſonarum orta ex carnali copula licita , vel illicita; Si enim Titius cognoſcit carnaliter Bertam , eo ipſo fit affinis cum conſanguineis Bertæ in eo gradu, in quo ſunt cum Berta conſanguinei ; Verbi gratia , quia Soror Bertæ eſt illi conſanguinea in primo gradu, ideo ſoror Bertæ fit affinis Titio in primo gradu ; & quia conſobrina Bertæ eſt illi conſanguinea in ſecundo gradu,

du, ideo fit Titio affinis in ſecundo gradu; Et idem dicas de Berta relate ad conſanguineos Titii: Notandum tamen, quod conſanguinei Titii cum conſanguineis Bertæ nullam contrahant affinitatem; Verbi gratia, Frater Titii non fit affinis Sorori Bertæ, quia affinitas non parit affinitatem. Hinc duo fratres poſſunt ducere duas ſorores, necnon Pater, & filius ducere poſſunt matrem, & filiam: Eodem modo Titius mortua Berta conjuge poteſt ducere in uxorem Tereſiam cognatam Bertæ, ſeu quæ fuerat uxor fratris Bertæ.

II. Quæritur nunc primo; Uſque ad quem gradum Affinitas ſit impedimentum dirimens matrimonium?

Reſpondeo, ex copula licita hoc impedimentum dirimere matrimonium uſque ad quartum gradum; ex copula vero fornicaria illicita dirimere uſque ad ſecundum gradum. Unde Titius, mortua Berta uxore, nequit ducere ejus ſororem, nec conſobrinam, nec filiam conſobrinæ, nec neptem conſobrinæ, aut aliam conſanguineam Bertæ in quarto gradu: Si tamen Titius cognoſcat illicite Tereſiam, nec ejus ſororem, nec conſobrinam ducere poteſt, nec aliam conſanguineam Tereſiæ in ſecundo gradu.

III. Notandum tamen, affinitatem contrahi dumtaxat ex matrimonio conſummato, non vero ex rato; quia affinitas oritur, ut diximus, ex copula apta ad generationem, per quam conjuges fiunt una caro, ex *cap. Debitum* 5. *de Bigamis*; Ex matrimonio autem rato ſolum oritur impedimentum publicæ honeſtatis dirimens etiam matrimonium uſque ad quartum gradum.

IV. Dubium eſt; Jurene Eccleſiaſtico, an jure naturæ affinitas dirimat matrimonium in primo gradu ſaltem lineæ rectæ? Diximus art. ſuper., certum eſſe, quod affinitas jure ſolum Eccleſiaſtico dirimat matrimonium in primo gradu lineæ tranſverſalis; cum certum ſit contra hæreticos, potuiſſe Pontificem Julium II. diſpenſare, quod Henricus VIII. Rex Angliæ duceret uxorem Catharinam, quæ fuerat uxor ſui fratris; & Geneſ. 29. habemus, Jacob duas ſorores duxiſſe, Liam, & Rachelem. Quare difficultas ſolum eſt, an jure naturæ affinitas dirimat matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, Verbi gratia, inter Privignum, & Novercam; ſicut jure naturæ, ut diximus, conſanguinitas in primo gradu lineæ rectæ dirimit matrimonium? Quamvis Valent., & Con. id aſſerant; probabiliorem tamen cenſeo ſententiam, quam defendunt Sanch. lib. 7. diſp. 66., Henr., Bonac.; tum quia non apparet tanta indecentia in hoc, quod Privignus ducat Novercam, quanta in eo, quod filius ducat matrem in uxorem; tum etiam quia, ut notat Perez diſp. 31. ſect. 2., aliquando matrimonia Privigni cum Noverca celebrata ſunt: Et Concilium Agatenſe can. 61. licet prohibeat matrimonium inter Privignum, & Novercam, ſimul tamen præcipit, ne hujuſmodi matrimonia ante talem prohibitionem contracta diſſolvantur, quod evidenter demonſtrat, talia matrimonia non eſſe jure naturæ irrita.

V. Quæritur ſecundo; Quem effectum pariat affinitas ſuperveniens matrimonio; Verbi gratia, ſi Titius committat inceſtum cognoſcendo ſororem, vel conſobrinam ſuæ uxoris?

Reſpondeo, duplicem eſſe effectum talis inceſtus; Primus eſt, quod Titius non poſſit petere debitum a ſua uxore, antequam diſpenſetur, ſaltem a Mendicante privilegiato; quamvis poſſit, & teneatur reddere debitum. Secundus eſt, quod mortua uxore, non poſſit aliam ducere, ex *cap.* 1. *de eo, qui cognovit conſanguineam*; quod ſi aliam ducat, non poteſt ab ea petere debitum: Quamvis hæc pœna ex Sanch. lib. 7. diſp. 17. non ſit in uſu.

ARTICULUS VIII.

De Impedimento Criminis, & Raptus.

I. Crimen Homicidii, Adulterii, & Raptus matrimonium dirimunt.

II. Plura requiruntur, ut Homicidium pariat hunc effectum.

III. Quid requiritur, ut Adulterium dirimat Matrimonium?

IV. Promiſſio facta a Titio fœminæ de illa ducenda poſt mortem ſuæ uxoris eſt illicita ſimul, & invalida.

V. Raptus quid ſit? Et quando matrimonium dirimat?

VI. Validum eſt matrimonium inter Raptorem, & Raptam, ſi ea volente, & invitis dumtaxat parentibus rapiatur.

I. Impedimentum Criminis eſt Eccleſiaſticum; unde apud Infideles matrimonium non dirimit. Crimen autem, quod inter fideles matrimonium dirimit, duplex eſt jure antiquo, videlicet Homicidium, & Adulterium, quibus jure novo ex Tri-

dent. additum eſt tertium, videlicet crimen Raptus.

II. Quæritur nunc primo; Quænam conditiones requirantur, ut homicidium dirimat matrimonium?

Reſpondeo cum Bonac., & aliis communiter, ad hoc, ut matrimonium Titii, verbi gratia, cum Tereſia ſit invalidum, requiri primo, ut Titius occiderit Bertam ſuam uxorem, vel per ſe, vel per alium: (& eadem eſt ratio, ſi Berta occiderit ſuum maritum, ut invalide cum alio contrahat) Secundo, ut tam vir, ſcilicet Titius, quam fœmina, videlicet Tereſia, qui matrimonium contrahunt, conſpiraverint in mortem primæ uxoris, puta Bertæ; unde ſi ſolus Titius, vel ſola Tereſia machinata ſit mortem Bertæ, matrimonium non dirimitur, niſi quando cum homicidio ſimul interceſſit adulterium. Tertio, ut machinatio mortis Bertæ facta ſit ad eum finem, quod contrahatur matrimonium cum Tereſia. Addit Perez, & Vaſq. quod quando committitur ab his homicidium cum intentione contrahendi matrimonium, talis intentio debeat manifeſtari exterius, ut talem pœnam inducat. Ratio eſt, quia cum Eccleſia non judicet de internis, non apponit impedimenta matrimonii propter ſolos actus internos.

III. Quæritur ſecundo; In quibus caſibus adulterium dirimat matrimonium?

Reſpondeo, dirimere matrimonium primo, quando præter adulterium intervenit homicidium alterius conjugis commiſſum ad hunc finem, ut inter adulteros matrimonium contrahatur, ut modo diximus. Secundo, quando præter adulterium intercedit, ſeu potius intentatur matrimonium inter adulteros, vivente conjuge alterius; requiritur tamen, ut uterque conſcius ſit, quod copula, quam habent, ſit adulterium, eo quod conjux alterius ſit ſuperſtes. Tertio, quando præter adulterium intervenit promiſſio matrimonii inter adulteros, ſive promiſſio facta ſit ante, ſive ab uno tantum adultero, ſive ab utroque, ut docent communiter contra Henr.; dummodo promiſſio non fuerit ficta, ut docet Bonac. contra Sanch., & fuerit acceptata.

IV. Notandum tamen, quod ſi Titius promittat Tereſiæ matrimonium contrahendum poſt mortem Bertæ ſuæ uxoris, peccat tam Titius promittens, quam Tereſia acceptans, ut docent communiter cum Sanch. ex *cap. final. de eo, qui duxit in matrimonium*. Ratio eſt, quia daretur anſa captandæ mortis Bertæ; immo talis promiſſio non ſolum eſſet illicita, ſed etiam invalida, ex Sanch., & Bonac.; cum jus tali promiſſioni reſiſtat, *ex leg. final. ff. de Pactis*.

V. Quæritur tertio; Quid ſit Raptus, & quando dirimat matrimonium?

Reſpondeo, Raptum eſſe proprie, quando Perſona aliqua per vim de loco in locum adducitur, ut Raptor illam habeat in ſua poteſtate: In hoc enim Rapina diſtinguitur a furto, quod per Rapinam inferatur vis aut Domino, aut illi, cui res, quæ ſurripitur a Domino, commiſſa eſt; ſecus vero per furtum: Quare ſi Titius rapuit hoc pacto Bertam, ipſa repugnante, vel cauſa matrimonii, vel ſaltem (ut docet Sanch., & Sà contra Perez) cauſa libidinis, matrimonium cum illa eſt invalidum, donec Berta extra Titii poteſtatem adducta, ac loco tuto, & libero reſtituta, plene libere in illud conſentiat; tunc enim valide contrahunt, ex Tridentino ſeſſ. 24. cap. 6. Ubi additur, quod Raptor debeat illam dotare arbitrio Judicis, ſive eam ducat, ſive non; & tam Raptor, quam præbentes illi auxilium, aut favorem ipſo jure ſint excommunicati, & perpetuo infames, ac omnium dignitatum incapaces. Omnes tamen hujuſmodi pœnæ requirunt ſententiam Judicis, ut incurrantur; prout docent communius cum Sanch. diſp. 13., præter excommunicationem, quæ incurritur ipſo facto.

VI. Quæritur ultimo; An ſi fœmina rapiatur ipſa volente, ſed parentibus invitis, matrimonium dirimatur?

Reſpondeo cum Sanch. loc. cit., Hurt., Con. contra nonnullos, matrimonium inter Raptorem, & ſic raptam non eſſe irritum; quia Trident. ſuo decreto conſtituente hoc impedimentum voluit tantum conſulere libertati matrimonii, ad quam ſolius fœminæ liber conſenſus requiritur.

ARTICULUS IX.

De Impedimento diſparitatis Cultus.

I. Matrimonium fidelis cum non baptizato eſt irritum; cum hæreticis tamen eſt illicitum: eſto conſuetudine in multis locis permittatur, ſi non ſit periculum perverſionis; nec pactum ineatur, quod aliqui ex filiis hæreſi adhæreant.

II. Si alter ex conjugibus Infidelibus ad fidem convertatur, diſſolvitur vinculum conjugale,

gale, ſi nolit alter ſine injuria Creatoris cohabitare, aut ſi ſimpliciter cohabitare nolit.

III. Si tamen velit cohabitare pacifice, probabilius tenetur fidelis diſcedere quoad torum.

IV. Horum filii, ſi careant uſu rationis, conjugem fidelem ſequi debent; ſi vero ſunt præditi uſu rationis, liberum eſt illis ſequi parentem, quem malunt. Quod ſi de rationis uſu dubitetur, adhuc debent fidelem parentem ſequi.

I. IRritum eſt jure Eccleſtaſtico matrimonium baptizati cum non baptizato: Contra vero matrimonium catholici cum hæretico, vel cum Apoſtata, vel cum excommunicato eſt ſolum illicitum propter periculum perverſionis, & ob malam prolis educationem, &c. Ubi tamen conſuetudine univerſali cognita, & tolerata a Pontifice receptum eſt, ut permixtim Catholici cum hæreticis matrimonium contrahant, (ut accidit in multis Germaniæ, Galliæ, & Poloniæ locis) videtur cum Sanch. diſp. 62. Perez, Tambur. lib. 2. Decalogi cap. 1. §. 5., id licitum eſſe, ceſſante periculo perverſionis; quia uſus in contrarium potuit legem hanc Eccleſiaſticam abrogare: Illicita tamen, & irrita eſſent pacta, quod aliqui tantum ex filiis naſcituris adhæreant fidei catholicæ, alii vero adhæreant hæreſi; ſunt enim hæc pacta contra jus divinum, quod poſtulat, ut Parentes præbeant remedia ad ſalutem filiis uſu rationis carentibus.

II. Quæritur nunc primo; Utrum conjuges infideles non baptizati, ſi ad fidem convertantur, ſint ſeparandi?

Reſpondeo, ſi uterque ad fidem convertatur, perſeverare debent in ſuo matrimonio, ſi valide ſit illud contractum. Et ratio eſt, quia matrimonium Infidelium eſt verum matrimonium, nec eſt ratio, cur diſſolvatur, quando uterque ad fidem convertitur: (An autem, & quando tale matrimonium evadat Sacramentum? diximus quæſt. 3. art. 1.) Si vero alter tantum conjugum Infidelium ad fidem convertatur, in eodem etiam matrimonio permanere debent, niſi detur cauſa, propter quam diſſolvi poſſit; Eſt autem duplex cauſa illud diſſolvendi, ex *cap. Gaudemus, de divortiis*. Prima, ſi infidelis non vult habitare cum fideli. Secunda, ſi volens habitare, non vult habitare niſi cum injuria Creatoris, (ſcilicet audiendo nomen Dei, aut Chriſti cum deſpectu, illud blaſphemando, & retrahendo familiam ab ejus cultu, aut pertrahendo conjugem fidelem ad peccatum) in his enim caſibus poteſt baptizatus ſuum conjugem deſerere, & novum matrimonium inire: Quod deducitur ex 2. ad Corinth. 7., ubi dicitur: *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam; quod ſi Infidelis diſcedit, diſcedat*, videlicet diſſolvendo vinculum matrimoniale, ut conſtat ex verbis ſequentibus: *Non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror in hujuſmodi*; Idque etiam videntur docere verſiculi illi relati in *Gloſſa cap. 4. de divortiis:*

Deſere ſpernentem, & blaſphemare volentem,
Vel te credentem ſcelus ad mortale trahentem;
Nam ſunt abſque mora ſic vincula rupta priora.

III. Quæritur ſecundo; Si infidelis nollet ad fidem converti, vellet tamen cum conjuge fideli habitare pacifice, & ſine injuria Creatoris, Num poſſit fidelis aut cum alio matrimonium contrahere, aut ſaltem divertere quoad torum?

Reſpondeo, multos apud Sanch. lib. 7. diſp. 73. docere, primis ſex ſeculis naſcentis Eccleſiæ, quando multi infideles ad fidem convertebantur, conſilium fuiſſe, fidelem conjugem permanere cum infideli, quamdiu erat ſpes converſionis; liberum tamen fuiſſe diſcedere ſolum quoad torum, non quoad vinculum; Deinde vero, quia raro admodum Infideles convertuntur, teneri fidelem diſcedere quoad torum, ſi Infidelis ab Epiſcopo monitus nolit ſtatim converti, ex Conc. Tolet., niſi magnum ſcandalum ex ſubito diſceſſu oriatur; ſicut nunc oriretur in India, Japonia, &c. ſi cogerentur conjuges fideles ſtatim ſeparari ab Infidelibus: Alii tamen cum Sot. apud Con. docent, in tali caſu licitum eſſe conjugi fideli diſcedere ab infideli, etiam quoad vinculum, atque adeo poſſe cum alio matrimonium contrahere: Prior tamen ſententia videtur probabilior, & conformior locutioni Apoſtoli.

IV. Ubi notandum, quod in tali caſu filii iſtorum conjugum, ſi careant uſu rationis, ſequi debent conjugem fidelem; ſi vero habeant uſum rationis, relinquendi ſunt in propria libertate; ſi demum dubitetur, an habeant uſum rationis, præſumendum eſt in favorem fidei, quod non

habeant, atque adeo ſequi debeant conjugem fidelem.

ARTICULUS X.

De reliquis Impedimentis dirimentibus, præſertim Publicæ Honeſtatis, & Impotentiæ.

I. Excommunicantur Domini temporales, & Magiſtratus, qui directe, vel indirecte cogunt alios, ne libere matrimonium contrahant.

II. Etiam inter Infideles illicita eſt Polygamia; Qui autem plures uxores habet, ſi ad fidem convertatur, primam dumtaxat retinere debet, ſi velit hæc ad fidem converti; Quod ſi nolit, non tenetur ille alias ducere, quamvis vellent converti.

III. Ut poſſit aliquis ad ſecundas nuptias tranſire, non ſufficit probabilitas, ſed requiritur moralis certitudo de morte prioris conjugis.

IV. Sponſalia invalida non pariunt impedimentum publicæ honeſtatis, etiamſi ſint invalida ex defectu conſenſus; ſecus vero matrimonium ratum.

V. Quid ſit Impotentia? Et quotuplex?

VI. Num impotentia perpetua dirimat matrimonium in ordine ad caſte, ac ſocialiter vivendum?

VII. Quid ſi dubitetur, Num impotentia anteceſſerit matrimonium, an ſubſequuta fuerit?

VIII. Et quid ſi dubitetur, num ſit perpetua, an temporalis?

IX. Num ſenes capulares valide matrimonium contrahant? Quid de Eunucho, de Maleficiato, ac de Hermaphrodito?

X. Ætas ad matrimonium requiſita quænam ſit?

I. VIs, ſeu metus fert impedimentum dirimens matrimonium; de eo tamen abunde diximus, cum de conſenſu coacto, quæſt. 4. art. 2. Hic dumtaxat addimus, a Trident. ſeſſ. 24. cap. 9. excommunicari Dominos temporales, & magiſtratus, qui quovis modo directe, vel indirecte ſubditos, vel alios cogunt, quominus libere matrimonium contrahant.

De impedimento Ordinis egimus art. 4. hujus quæſt., poſtquam egimus de impedimento Voti.

II. Progredimur itaque ad impedimentum ligaminis, quo nomine intelligitur prioris conjugii etiam rati vinculum, quo durante ſequens matrimonium etiam conſummatum dirimitur jure non ſolum Eccleſiaſtico, ſed etiam naturali, & divino; Nam res uni tradita non poteſt amplius alteri tradi; & Matth. 19. dicitur: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, mœchatur*. In lege veteri diſpenſavit Deus in pluralitate uxorum; hæc tamen diſpenſatio a Chriſto Domino fuit revocata. Cum autem omnes homines, etiam infideles, Chriſto Domino ſubjiciantur, ſequitur, quod etiam inter infideles illicita nunc ſit Polygamia, ut diximus quæſt. 3. art. 3. Quare ſi Titius infidelis plures uxores duxerit, & deinde convertatur ad fidem, ſolum cum prima tenetur permanere, ſi illa ſine injuria Creatoris voluerit cohabitare; Secus vero neque cum illa tenetur permanere, neque cum aliis, etiamſi aliæ ad fidem convertantur; quia revera non ſunt uxores; unde poſſet aut cum earum aliqua, aut cum alia matrimonium contrahere.

III. Quæritur nunc; Quanta certitudo de morte conjugis requiratur, ut poſſit quis licite cum alio matrimonium contrahere?

Reſpondeo, non ſatis eſſe probabilitatem de illius morte, ſed requiri certitudinem moralem, quæ habetur vel per certum nuncium, vel per teſtes; aliter contrahens exponit ſe periculo adulterii.

Sequitur hinc primo, quod teſtimonium unius teſtis non ſit ſufficiens; tum quia in *lege Jurisjurandi, Cod. de Teſtibus* dicitur: *Vox unius Vox nullius*; tum etiam quia unus teſtis non dicitur eſſe nuncius certus: Excipe tamen, quando teſtis eſſet valde gravis, & aliæ probationes haberi non poſſent, & veroſimile eſſet, quod aſſeritur.

Sequitur ſecundo, nec ſufficere ſolam famam de tali morte; tum quia ſola fama æquivalet uni teſti; tum etiam quia fama ſæpe oritur ab auctore incerto, & plerumque fallaci: Satis tamen eſſet fama, ſi aliis adminiculis juvaretur, ita ut moraliter certam probationem faceret; quod ad Judicem ſpectat examinare.

IV. Circa impedimentum publicæ honeſtatis abunde diximus art. 7. quæſt. 1. de Sponſal. Hic ſolum adverto, dubium eſſe, An matrimonium ratum invalidum, ſed non ex defectu conſenſus, inducat hoc impedimentum? Negat Navar., & Sà; quia Trident. ſeſſ. 24. cap. 3. expreſſe docet, impedimentum hoc non oriri ex Sponſalibus *quacumque ratione invalidis*; ergo neque

que ex matrimonio rato invalido; cum eadem videatur ratio in utroque caſu. Sed communius cum Bonac. quæſt. 3. punct. 11. affirmant. Ratio eſt, quia quamvis jure antiquo tam Sponſalia, quam matrimonium ratum parerent hoc impedimentum, etiamſi eſſent invalida, dummodo non invalida ex defectu conſenſus; tamen jure novo Tridentini ſolum decernitur, quod Sponſalia, quacumque ratione invalida, hoc impedimentum non pariant; ergo circa matrimonium ratum remanet fixum jus antiquum, quod ſcilicet pariat impedimentum, etiamſi ſit invalidum, dummodo non ex defectu conſenſus.

V. Agendum ſupereſt de Impedimento Impotentiæ; Circa quam dicemus, quæ honeſte tantum exponi poſſunt; reliqua fuſe reperiantur apud Sanch., qui lib. 7. hanc materiam viginti ſeptem diſputationibus complectitur.

Notandum itaque primo, Impotentes hic dici, qui non poſſunt habere talem copulam, ex qua fiat una caro ex duobus per utriuſque ſeminis commixtionem, ex qua poſſit una caro prolis prodire; ſive talis impotentia proveniat ex conſtitutione corporis, ſive ex frigiditate, ſive ex arctitudine fœminæ, ſive ex maleficio.

Notandum ſecundo, Impotentiam hanc aliam dici perpetuam, aliam temporalem: Eſt perpetua, quæ nulla arte humana abſque miraculo, vel maleficio, vel abſque periculo vitæ, aut gravis, & perpetui morbi removeri poteſt, ex *cap. Fraternitatis, de Frigidis* apud Perez diſp. 37. Eſt vero temporalis, quando naturaliter, vel conſuetis Eccleſiæ remediis contra maleficium, & ſine ullo periculo auferri poteſt. Præterea impotentia hæc alia eſt naturalis, quæ a natura provenit, alia artificialis, videlicet ab arte dæmonis; Alia eſt abſoluta, & reſpectu omnium, ſcilicet quam habent Eunuchi, & ſenes omnino exhauſti, qui nulla arte medica juvari poſſunt ad copulam habendam; Alia demum eſt impotentia reſpectiva, puta relate ad talem fœminam arctam. His explicatis

VI. Quæritur; Quænam impotentia dirimat matrimonium, & quo jure?

Reſpondeo, Impotentiam perpetuam dirimere matrimonium contrahendum, non vero contractum, ſi illi ſuperveniat; Impotentiam vero temporalem matrimonium non dirimere. Ita communiter ex *cap. Fraternitatis*, & ex *cap. Quod ſedem*, *de Frigidis, & maleficiatis*, contra nonnullos apud Dian. part. 4. tract. 4. reſol. 75., qui cum Pont., Medin., Veracrux, & aliis docent, impotentiam perpetuam non dirimere matrimonia, quæ contrahuntur in ordine ad caſte in ſocietate vivendum, & ſine ullo ordine ad copulam. Ratio communis doctrinæ eſt, quia nemo poteſt transferre in alterum dominium rei, quam nullo modo habet; ergo nemo poteſt contrahere matrimonium, & per illud transferre alteri jus mutuum ad uſum corporis, ſi habeat perpetuam impotentiam ad copulam. Ex quo patet, tale impedimentum non ſolum jure Eccleſiaſtico, ex cap. *Quod ſedem* citato, ſed etiam jure naturæ matrimonium dirimere; ita ut qui habet impotentiam perpetuam abſolutam, invalide contrahat cum quacumque; qui vero habet impotentiam perpetuam reſpectivam, vel ex cauſa naturali, vel ex maleficio, &c. invalide contrahat cum ea, relate ad quam habet talem impotentiam. Dixi deinde, quod ſi hæc impotentia ſuperveniat matrimonio, illud non diſſolvat; cum matrimonium ex Chriſti inſtitutione ſit indiſſolubile. Quare in tali caſu conjuges poſſent petere, ac reddere debitum, non ſecus ac ſenes, ut notat Perez diſp. 37. ſect. 10.

VII. Rogabis primo; Quid faciendum, ſi dubitetur, Num impotentia perpetua orta, verbi gratia, ex maleficio anteceſſerit matrimonium, an illud conſecuta ſit?

Reſpondeo, Sanch. lib. 7. diſp. 103. cum aliis putare, præſumendum, quod maleficium fuerit factum poſt matrimonium; quia in dubio judicandum eſt in favorem matrimonii. Verum Bonac. quæſt. 3. punct. 13. cum Rebel., Sà, & aliis cenſet, præſumendum eſſe, quod maleficium anteceſſerit matrimonium: Tunc enim ſolum in dubio judicandum eſt in favorem matrimonii, quando matrimonium ſortiri poteſt ſuum effectum, videlicet prolis procreationem, vel fugam fornicationis; At in caſu noſtro matrimonium ſortiri nequit effectum ſuum; ergo in dubio non eſt judicandum in favorem matrimonii, ſed in favorem libertatis. Si tamen dubium eſſet, an impotentia perpetua ſit vera? in tali caſu, quando adhibita diligentia remanet dubium, judicandum eſſet in favorem matrimonii, quod ſcilicet non ſit vera impotentia; tum quia matrimonium ſtat in poſſeſſione; tum etiam quia quilibet præſumitur potens, donec probetur oppoſitum, eo quod potentia ad copulam ſit naturalis.

VIII.

VIII. Rogabis ſecundo; Quid faciendum, ſi dubitetur, num impotentia ſit perpetua, an temporalis?

Reſpondeo, permitti conjugibus ſimul habitare, & experiri per triennium; quo elapſo, ſi nequeant habere copulam, ex qua fiat una caro, judicandum, impotentiam illam eſſe perpetuam, & matrimonium fuiſſe invalidum; Unde uterque poteſt ad ſecundas nuptias tranſire, ſi cum alio conjuge talem impotentiam non habeat. Quod ſi ſucceſſu temporis deprehendatur, impotentiam illam non fuiſſe veram, & Judicem erraſſe in illis ſeparandis, iterum conjungendi ſunt; eo quod primum matrimonium revera fuit validum, & conſequenter ſecundæ nuptiæ invalidæ. Eadem eſt ratio, ſi alter Sacros Ordines ſuſceperit, aut profeſſionem fecerit religioſam; tenetur enim ad conjugem redire, ſi matrimonium fuit conſummatum; Si vero tantum fuit ratum, non tenetur redire poſt profeſſionem, cum per illam matrimonium ratum diſſolvatur.

Sequitur ex dictis primo, validum eſſe matrimonium contractum cum fœmina arcta; quia hoc non cenſetur eſſe impedimentum perpetuum, quod humana arte tolli non poſſit. Quare tenetur hujuſmodi fœmina pati inciſionem, etiam cum gravi dolore, quamvis non cum periculo vitæ, aut graviſſimæ infirmitatis.

Sequitur ſecundo, validum eſſe matrimonium contractum cum fœmina, quæ ſeminare non poteſt; quia adhuc cum illa exerceri poteſt copula, ex qua fiat una caro prolis; eo quod ſemen fœmineum non cenſetur neceſſarium ad generationem, juxta ſententiam communiorem. Ita Sanch. diſp. 92. Henriq. Bonac.

IX. Sequitur tertio, validum eſſe matrimonium contractum inter ſteriles, quia inter iſtos intercedit vera copula apta ex natura ſua ad generationem: Contra vero invalidum eſt matrimonium contractum cum ſene omnino impotente ad habendam copulam; ut communiter docent cum Sanch. loc. cit., Bonac., & aliis: Quod tamen negat Henr. lib. 12. cap. 7. putans eſſe validum, eo quod ſenex ſemper retineat potentiam ſuam ſeminandi, quamvis per accidens ratione ſenectutis impediatur; nec probari poteſt, ejus potentiam eſſe immedicabiliter exhauſtam; Unde Eccleſia nunquam ratione ſenectutis impedit matrimonia; & David 3. Regum 1. duxit Abiſac adoleſcentulam Sunamitidem, ſolum ut ab illa in ſenectute calefieret.

Sequitur ultimo, invalidum eſſe matrimonium contractum cum Eunucho utroque teſte carente, ſeu cum Spadone, qui ſemen prolificum emittere non poteſt, juxta Bullam Sixti V. apud Dian. part. 4. tract. 4. reſol. 75. Et eadem eſt ratio de maleficiatis, ſi maleficii impedimentum ſit perpetuum: Quando enim ex maleficio conſurgit tanta frigiditas, quanta eſt frigiditas naturalis, ex qua provenit impotentia perpetua, tunc certe impotentia illa orta ex maleficio eodem modo dirimit matrimonium, ac frigiditas naturalis; Idque verum eſt, etiamſi maleficium tolli poſſit per aliud maleficium; dummodo tolli non poſſit orationibus, & conſuetis Eccleſiæ exorciſmis: Et ratio eſt, quia quod licite tolli non poteſt, dicitur non poſſe ſimpliciter tolli. Hermaphroditi demum valide contrahunt juxta ſexum prævalentem, non vero circa inferiorem. Quod ſi uterque ſit æqualis, datur optio, ut eligant, quem malint, & illi ſemper ſtare debent, ut videre eſt apud Perez fuſe diſp. 37. ſect. 14 ubi docet, quod ſi vir, aut fœmina mutet ſexum, matrimonium conſummatum irritetur; matrimonium quippe debet eſſe inter unum, & unam. Et ſimiliter ſi Sacerdos mutaret ſexum, conſecrare non poſſet, quamvis characterem retineret.

X. Præter hæc quatuordecim impedimenta iis verſibus comprehenſa, eſt pariter impedimentum dirimens defectus conſenſus, ut patet; necnon defectus ætatis requiſitæ jure Eccleſiaſtico. In maribus enim requiritur annus decimus quartus completus, & in fœminis duodecimus, niſi malitia ſuppleat ætatem; hoc eſt niſi antecedenter ſint doli capaces, & ſimul apti ad copulam judicio prudentium.

ARTICULUS XI.

De Impedimentis impedientibus.

I. Recenſentur impedimenta impedientia.

II. Tria dumtaxat ſunt in uſu, Eccleſiæ vetitum, Sponſalia, Votum.

III. Quid veniat nomine Interdicti? Quid nomine Temporis feriarum? Quid nomine Catechiſmi?

IV. Ad quid tenetur, qui emiſſo voto ſive caſtitatis, ſive religionis, matrimonium contrahit?

V. Num ſit licitum matrimonium habenti votum caſtitatis, ſi detur mutua obligatio non petendi debitum?

VI. Num

VI. Num habens votum caſtitatis poſſit aliquando petere debitum a conjuge?
VII. Illicitum eſt contrahere matrimonium cum habente votum caſtitatis; etiamſi illud offerat.
VIII. Habens votum caſtitatis nequit uxorem ducere ad ſedandas urgentes tentationes.
IX. Etiam Epiſcopus in impedimentis impedientibus diſpenſare poteſt, excepto Voto, & Sponſalibus.

I. Diximus, impedimenta impedientia (quæ ſcilicet impediunt licitam Sacramenti matrimonii ſuſceptionem ſub mortali, & ſub pœna excommunicationis) eſſe hæc, quæ ſequuntur.

Primum eſt Eccleſiæ vetitum; Secundum tempus feriarum; Tertium Catechiſmus; Quartum Sponſalia cum alio contracta; Quintum votum ſimplex, ſive caſtitatis, ſive religionis, ſive non nubendi; Sextum Crimen, videlicet primo Inceſtus cum conſanguinea conjugis in primo, vel ſecundo gradu, (qui impedit matrimonium cum quacumque perſona, ut notat Perez) necnon inceſtus cum propria matre, ſeu filia. Secundo Raptus alienæ Sponſæ; Tertio Uxoricidium; Quarto ſuſceptio propriæ prolis in baptiſmo ad impediendam redditionem debiti; Quinto Presbytericidium; Sexto publica pœnitentia, quamdiu durat; Septimo matrimonium cum moniali. Præterea impedit matrimonium omiſſio proclamationum, & benedictionis; Necnon Clandeſtinitas, ubi non eſt receptum Trident. juxta ea, quæ diximus quæſt. 4. art. 3.

II. Ex his impedimentis ſublatum jam eſſe per non uſum Criminis impedimentum, docent Sanch. lib. 7. diſp. 17., Ledeſma, Laym., & alii. Communiter enim obſtricti talibus impedimentis ſolent matrimonium contrahere abſque diſpenſatione, nec tranſgreſſores puniuntur. Unde docet Reginal. apud Bonac., quod ſi alicubi ea lex per non uſum abrogata non eſſet, peccaret graviter, qui cum tali impedimento matrimonium contraheret. Præterea impedimentum Catechiſmi ſublatum eſſe per Tridentinum, communiter Doctores docent. Quare tria remanent præcipua Impedimenta impedientia, nimirum Vota, Sponſalia, & Interdictum, ſeu prohibitio Eccleſiæ, quæ prohibet etiam nuptiarum ſolemnitates tempore feriarum, ut mox explicabimus.

III. Quæritur nunc primo; Quid ſit interdictum, ſeu Eccleſiæ vetitum, quatenus eſt impedimentum impediens?

Reſpondeo, nomine Interdicti non venire hic cenſuram; quinimmo probabiliter tempore interdicti alicujus Civitatis poteſt etiam a perſona ſpecialiter interdicta matrimonium contrahi; quamvis benedictio ſolemnis nuptialis nonniſi in ſolemnitatibus exceptis fieri debeat: Quare nomine Interdicti venit hic prohibitio Epiſcopi, vel Parochi, aut alterius Eccleſiaſtici Judicis interdicentis alicui, ne matrimonium contrahat, donec aliqua cauſa, vel impedimentum examinetur.

Quæritur ſecundo; Quid veniat nomine Temporis feriarum?

Reſpondeo, intelligi, quod ab Eccleſia prohibeantur ſub gravi ſolemnitates nuptiarum (videlicet benedictio nuptialis, ſolemnis Sponſæ in domum Sponſi traductio cum conviviis, muſica, &c.) a primo die Adventus uſque in diem Epiphaniæ, & a feria quarta Cinerum uſque ad Octavam Paſchæ, ex Trident. ſeſſ. 24. cap. 10. Ubi notat Buſemb., & Perez, non prohiberi his temporibus matrimonium contrahere, immo nec conſummare; cum Tridentinum hortetur ſolum ad præmittendam conſummationi matrimonii benedictionem nuptialem; ſed tantum prohiberi ſolemnitates matrimoniorum. Docet quidem Bonac., petendam eſſe ab Ordinario licentiam contrahendi Sponſalia, & matrimonia ſine ſolemnitate dictis temporibus: Verum Con., Perez, & alii id negant; quia nec Tridentinum, nec jus antiquum ea prohibet; cum in *cap. Cappellanus, de feriis* dicatur, poſſe omni tempore matrimonium celebrari, conſuetudine Eccleſiæ id atteſtante. Quod ſi alicubi eſſet conſuetudo in contrarium, in iis locis petenda eſſet ab Ordinario licentia contrahendi matrimonia dictis temporibus, eo quod conſuetudo, non vero Tridentinum in iis locis talem legem tulerit, ut idem Perez advertit.

Quæritur tertio; Quid ſit Catechiſmus?

Reſpondeo; Idem ſonat Catechiſmus, ac Inſtructio de rebus fidei; hoc autem nomine venit impedimentum, quod contrahitur ab eo, qui reſpondet pro infante, quando ſupplentur in Eccleſia cæremoniæ poſt baptiſmum collatum in neceſſitate; Sicut enim Patrini baptiſmi contrahunt cognationem ſpiritualem, quæ eſt impedimentum dirimens; ita Patrini Catechiſmi, ſeu qui reſpondent pro infantibus, quando interrogantur, An credant, an renuncient Diabolo, &c. contrahunt aliam cognatio-

nem

nem ſpiritualem imperfectam, quæ eſt impedimentum impediens. Verum hoc impedimentum ſublatum eſt vel a Tridentino, ut docent Sanch., Filliuc. Fagund., vel a conſuetudine, ut docent Perez, Bonac., & alii.

IV. Quæritur quarto; Qui emiſſo voto caſtitatis, vel cœlibatus matrimonium illicite contrahit, ad quid tenetur?

Reſpondeo; ſi votum ſit non contrahendi matrimonium, peccat quidem contrahendo illud, ſed poteſt licite petere, ac reddere debitum; mortua tamen uxore, tenetur abſtinere a nuptiis. Si vero votum ſit Religionis, tenetur votum implere ante conſummationem matrimonii; peccatque conſummando, etiamſi reddat debitum; quia ſic efficit ſibi votum impoſſibile, ut ſervetur: Conſummato tamen ſemel matrimonio, licite deinde petit, ac reddit debitum; quia votum, tamquam impoſſibile, manet ſuſpenſum, donec Uxor moriatur, aut adulteretur, aut conſentiat, ut legitime maritus Religionem ingrediatur. Si demum votum ſit caſtitatis, nunquam poteſt debitum petere ante diſpenſationem; poteſt tamen reddere, etiam prima vice; quia uxor habet ad id jus, nec maritus tenetur ad ſervandum votum caſtitatis ingredi Religionem; cum hoc ſit medium nimis durum, ut conſtat ex Extravag. *Antiquæ*, *Joannis* 22. *de Voto* apud Conink.

V. Notandum hic primo cum Perez, quod ſi quis habens votum caſtitatis contrahat matrimonium cum mutua obligatione ſervandi caſtitatem, quin ſe exponat periculo violandi votum, non peccat contrahendo; ſicut non peccavit B. Virgo; ſecus vero peccat.

VI. Notandum ſecundo cum Sanch. lib. 9. diſp. 7., quod habens votum caſtitatis, (ſicut etiam qui poſt matrimonium contraxit illicitam affinitatem cum Uxore) quamvis non poſſit petere debitum ante diſpenſationem, poteſt tamen nonnunquam inſinuare ſe conjugi, & offerre ſe ad uſum conjugalem, immo petere ab eo debitum; non tamen in gratiam ſui, ſed gratia complacendi conjugi, & ne reddat illi matrimonium grave, & oneroſum; ſicut eſſet, ſi ſemper alter petere cogeretur. Ratio eſt, quia hoc genus petendi eſt quodammodo reddere; cum in gratiam ſolius conjugis fiat.

VII. Quæritur quinto; An poſſit Berta licite matrimonium contrahere cum Titio habente aliquod ex dictis votis?

Reſpondeo cum Con. diſp. 30. dub. 3., & Perez negative. Ratio eſt, quia res uni promiſſa poteſt quidem alteri valide tradi, ſed illicite traditur; & ſi ſponte offeratur, illicite acceptatur; Etenim acceptans per acceptationem uſurpat ſibi rem alteri obligatam, & illi eam ſubtrahit; unde indirecte injuriam infert illi, cui eſt obligata: Secus accidit, ſi Berta contrahat matrimonium cum Titio, cui prohibitæ ſunt nuptiæ; quamvis enim peccet Titius offerendo matrimonium, non peccat tamen Berta illud acceptando: Sicuti non peccat, qui acceptat legata a Beneficiariis, quamvis iſti mortifere peccent diſponendo de proventibus Eccleſiaſticis ad uſus profanos, ut notat Leſſ. Et ratio a priori eſt, quia Berta non tenetur impedire matrimonium, quod illicite offert Titius, niſi ex correctione fraterna, qua tenemur proximi peccatum impedire; hæc tamen non obligat cum magno incommodo; quale eſſet Bertæ, valde commodas nuptias rejicere.

VIII. Quæritur ſexto; An habens votum caſtitatis poſſit aliquando licite matrimonium contrahere ſine diſpenſatione; eo quod, verbi gratia, ſentiat urgentes tentationes, & difficultates, quas ſi prævidiſſet, caſtitatem non voviſſet?

Reſpondeo cum Con. diſp. 30. dub. 3., Perez, & aliis communiter negative. Ratio eſt, quia vovens caſtitatem univerſim ea animi alacritate vovet, ut velit tentationes omnes ſuperare, ſi occurrant; unde non poteſt præſumi prudenter, quod hunc caſum excipiat: Sicuti qui vovet, verbi gratia, peregrinationem in pervigilio B. Virginis, non excuſatur ab illa per hoc, quod dies ſit pluvius; quamvis facilius id voverit, quod crederet tempus eſſe ſerenum, aliter id forte non voturus. Adde, quod in manu voventis eſt, ſuperare difficultates omnes in ſervanda continentia, vitando occaſiones, & otium, & exercendo ſe in jejuniis, orationibus, & eleemoſynis.

Verum quidem eſt, quod ſicut diximus de promittente Sponſalia, ita quilibet promittens quodcumque, ſive homini, ſive Deo, cenſetur excipere illum caſum, quem communiter omnes cordati, qui ſunt ejus conditionis, præviſum omnino exciperent. Sed negatur, hujuſmodi eſſe caſum noſtrum; ſiquidem cordati communiter non retrahuntur a Voto caſtitatis, quod conci-

cipiunt, per hoc, quod prævideant tentationes graves inſurrecturas. Adde, quod ut quis liberetur a promiſſione facta homini, non ſufficit omnis talis difficultas de novo occurrens, quæ ſi fuiſſet prævisa, deterruiſſet a promittendo; ſed requiritur talis difficultas, quam promiſſarius non poteſt tollere, & quæ prævisa communiter cordatum quemcumque, ut diximus, a promittendo averteret; atqui in caſu noſtro non ſolum non avertit cordatos a vovenda caſtitate difficultas tentationum prævisa, ſed etiam talis difficultas a Deo Promiſſario tolli poteſt, & de facto tollitur, ſi orationibus, & jejuniis illa ab eo petatur; ergo in caſu noſtro tenetur vovens adimplere votum, nec poteſt licite matrimonium ſine diſpenſatione contrahere: Urgentes autem tentationes, ac difficultates inſurgentes poſſunt quidem eſſe juſta cauſa petendi, & obtinendi a Pontifice diſpenſationem in voto; non poſſunt tamen eſſe cauſa juſta, ut voti obligatio tollatur.

IX. Quæritur ultimo; Quiſnam poſſit in impedimentis impedientibus diſpenſare?

Reſpondeo, præter Pontificem, poſſe etiam Epiſcopum: Excipiuntur tantum non ſolum vota caſtitatis, & religionis, ſed etiam impedimentum Sponſalium; quod pariter a ſolo Pontifice diſpenſari poteſt, ex *cap. Literis, 2. de Sponſal.* Et ratio eſt, quia cum per Sponſalia acquiratur jus Tertio, nullus, præter ſupremum Principem, poteſt tale jus auferre; & idcirco Doctores docent, non poſſe ab Epiſcopo relaxari juramentum Tertio præſtitum, ut notat Perez diſp. 33. ſect. 8., & Sanch. lib. 7. diſp. 17.

QUÆSTIO VI.

De Diſpenſatione in Impedimentis matrimonii dirimentibus.

EXaminandum primo; Quinam poſſit in iis diſpenſare? Secundo; Quænam cauſa requiratur ad licitam diſpenſationem? Tertio; Quandonam diſpenſatio eſt ſurreptitia, & nulla?

ARTICULUS I.

Quinam poſſit in matrimonii impedimentis diſpenſare?

I. Quid intereſt inter legis Diſpenſationem, Irritationem, Abrogationem, Derogationem, & Interpretationem?

II. Privilegium a diſpenſatione, & a licentia, in quo differat?

III. Diſpenſatio in lege Superioris eſt invalida, ſi fiat ſine cauſa, ſicut etiam interpretatio in lege Divina, puta in voto, aut juramento, etiamſi fiat a Pontifice.

IV. Diſpenſatio ſtricte eſt interpretanda; ſecus vero Privilegium, & Poteſtas diſpenſandi univerſim, non tamen ſi talis poteſtas reſpiciat particulares perſonas.

V. In impedimentis jure divino dirimentibus Papa diſpenſare non poteſt; niſi ea dirimant jure naturali ſecundario, ut ſunt votum, & Sponſalia, ac matrimonium ratum.

VI. Num poſſit Pontifex diſpenſare, ut Sacrificium fiat ſub una tantum ſpecie? Num etiam quod Epiſcopus non reſideat?

VII. Poteſt Pontifex diſpenſare in radice matrimonii, legitimando prolem relate ad effectus canonicos, non relate ad civiles.

VIII. Epiſcopus poteſt ex cauſa urgentiſſima pro foro conſcientiæ diſpenſare in aliquo impedimento occulto dirimente, etiam ante contractum matrimonium.

IX. Num id liceat aliquando Religioſis ex privilegio?

I. PRæmitto primo, diſpenſationem eſſe Juris alicujus relaxationem, ſeu exemptionem alicujus a legis obligatione. Differt autem Diſpenſatio ab Irritatione, Abrogatione, Derogatione, & Interpretatione legis: quod Irritatio tunc contingit, quando is, cujus eſt legem confirmare, impedit, quominus firmetur, & vult eam omnino eſſe irritam; Verbi gratia, ſi lex a Civibus conſtituta indigeat Prin-

Principis confirmatione, ut obliget, & Princeps illam non modo non confirmet, ſed caſſet, & annulliet, tunc dicitur illam irritare. Abrogatio habetur, quando quis legem latam omnino tollit: Derogatio vero, cum quis legem jam latam tollit, non ſimpliciter, ſed ex parte. Interpretatio habetur, quando vir prudens, ac doctus declarat, legem hic, & nunc non obligare, aut talem caſum lege non comprehendi; idque aut in caſu certo, vel probabili, aut in caſu dubio, in quo auctoritas Superioris poſtulatur. At diſpenſatio habetur, quando quis ab obligatione legis liberatur ex Superioris voluntate, adhuc perſiſtente lege in ſuo vigore.

Hinc ſequitur primo, diſpenſationem eſſe actum Juriſdictionis, atque adeo a Superiore dumtaxat provenire poſſe.

Sequitur ſecundo, In lege divina non habere locum diſpenſationem factam ab homine, ſed habere dumtaxat locum Interpretationem hominis, etiam in caſu dubio; quamvis in caſu dubio, præter prudentiam, requiratur juriſdictio in interpretante.

II. Sequitur tertio, Privilegium alicui particulari conceſſum, ſi ſit contra jus, & illud relaxet, eſſe revera diſpenſationem: Contra vero ſi non ſit contra jus, ſed ſit veluti lex privata alicujus communitatis, tunc proprie dici Privilegium, & differre a diſpenſatione; hæc enim, ut mox dicemus, ſtricte; illud vero late interpretandum eſt.

Sequitur quarto, licentiam non eſſe diſpenſationem, ſed eſſe conditionem ab ipſa lege requiſitam, ut hic, & nunc non obliget. Quare quando Monachus de licentia Superioris, verbi gratia, domo egreditur, non intervenit tunc diſpenſatio, quæ dicitur Vulnus legis, ſed ſolum apponitur id, quod lex ipſa poſtulat, ut licitus ſit egreſſus.

III. Sequitur ultimo, diſpenſationem legis, & diſpenſationem voti, ac juramenti relaxationem multum differre; Nam diſpenſatio in voto, ſeu juramento habetur per hoc, quod Prælatus gerens Dei vices, nomine ipſius Dei, cui jus eſt acquiſitum, relaxet obligationem, interpretando hic, & nunc mentem divinam: Unde fit, & quod invalida ſit talis diſpenſatio, ſi fiat ſine cauſa, & quod poſſit in voto fieri commutatio in melius propria auctoritate; Immo probabiliter in evidenter æquale: Contra vero diſpenſatio legis habetur per hoc, quod ſuperior proprio nomine diſpenſet, ſeu obligationem relaxet; Unde fit, quod, & ſi ſine juſta cauſa diſpenſet in propria lege, valida ſit, quamvis illicita talis diſpenſatio; & quod in quacunque lege non poſſit fieri commutatio propria auctoritate; verbi gratia, non poteſt quis loco jejunii præcepti audire plures Miſſas, aut facere eleemoſynas; quia lex pendet a ſola voluntate Legiſlatoris, ubi votum ab ipſo vovente ducit initium ſuæ obligationis; & ideo ſolum votum poteſt propria auctoritate commutari in melius, & probabiliter etiam in evidenter æquale.

Ubi nota, cauſam requiſitam ad valide diſpenſandum non debere eſſe talem, quæ eximat ab obligatione legis; quia ſic diſpenſatio non differret ab Interpretatione; ſed debet eſſe talis, quæ ſufficiat, ut poſſit ſubditus rationabiliter eximi ab obligatione legis per Superioris auctoritatem.

IV. Præmitto ſecundo, Diſpenſationem per ſe loquendo reſtringendam eſſe, ac ſtricte interpretandam, cum ſit vulnus legis, & idcirco odioſa, ut notat Sanch. lib. 8. diſp. 1. Excipiuntur tamen nonnullæ diſpenſationes, quæ ratione materiæ, vel ratione graviſſimæ, & piiſſimæ cauſæ, omnibus penſatis, cenſentur eſſe favorabiles, & idcirco large interpretandæ ſunt: Sicut etiam diſpenſatio in lege præcedenti, quæ ſit diſpenſatio inſerta in corpore juris, late interpretanda eſt; quia cenſetur favorabilis, ſeu in bonum communitatis; unde habet rationem Privilegii. Idemque Doctores docent communiter cum Perez diſp. 46. ſect. 2. de Poteſtate diſpenſandi generaliter conceſſa, quæ pariter favorabilis eſt, & amplianda: Contra vero poteſtas diſpenſandi cum certis perſonis privatis, quia reſpicit bonum privatum, non commune, dicitur eſſe odioſa, cum ſit juri contraria, & idcirco reſtringenda, ſeu ſtricte interpretanda.

V. Quæritur nunc primo; An poſſit Pontifex in matrimonii impedimentis diſpenſare?

Reſpondeo, Pontificem in tribus impedimentis jure naturæ rigoroſo dirimentibus matrimonium nullatenus poſſe diſpenſare, videlicet in Errore Perſonæ, Impotentia perpetua, & Impedimento cognationis in primo gradu lineæ rectæ. Nec poteſt diſpenſare in impedimento Ligaminis jure divino dirimente matrimonium; Nam ex cap. *Gaudemus, de Divortiis* habetur, nunquam licuiſſe citra diſpenſationem, ſeu

con-

cõnceſſionem divinam, quod ligatus cum una uxore alteri nuberet. In reliquis vero impedimentis ſive dirimentibus, ſive impedientibus poteſt Pontifex diſpenſare. Ratio eſt, quia reliqua impedimenta vel dirimunt, aut impediunt matrimonium jure Eccleſiaſtico, & ſic poteſt Pontifex in tali jure diſpenſare; vel dirimunt, aut impediunt jure naturali ſecundario, ut Votum, & Sponſalia, & poteſt Pontifex in utroque diſpenſare; nam poteſt ex rationabili cauſa Pontifex, cui Deus dedit poteſtatem ligandi, atque ſolvendi, nomine ipſius Dei, cui facta eſt promiſſio, ſeu votum, cedere juri acquiſito, & remittere debitum contractum per votum; qua remiſſione facta, ceſſat per ſublationem materiæ lex naturalis obligans ad non contrahendum matrimonium poſt votum caſtitatis; ſicut enim occiſio innocentis, verbi gratia, eſt contra legem naturalem, ſi fiat auctoritate privata, ſecus vero ſi fiat Deo illam præcipiente; ita contra legem naturalem eſt nubere poſt votum caſtitatis, nulla facta remiſſione obligationis contractæ per votum; ſecus vero poſt talem remiſſionem; unde purificata hac conditione tollitur materia legis naturalis, quæ manet indiſpenſabilis, & immutata.

Idem dicas de impedimento Sponſalium, illicitum enim eſt, & contra legem naturalem poſt Sponſalia contracta cum una nubere alteri; non tamen poſtquam aut illa ceſſit juri ſuo, aut Pontifex, inquantum ſummus Princeps, ex rationabili cauſa illi derogarit: Sicut contra legem naturalem eſt, uſurpare ſibi rem alienam, non tamen ſi aut Dominus conſentiat, aut ſummus Princeps ex rationabili cauſa id permittat. Et eodem pacto poteſt ex urgentiſſima cauſa Papa diſpenſare in matrimonio rato, prout diximus quæſt. 3. art. 3.

Demum in impedimento Voti ſolemnis dirimente poteſt etiam Pontifex diſpenſare, quia dirimit jure Eccleſiaſtico, ut ſupra oſtendimus. In matrimonio conſummato diſpenſare non poteſt; Eſt quippe illi vetitum iis verbis Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.*

VI. Oppones: Quamvis de jure poſitivo divino ſit, quod Epiſcopus ſit miniſter Confirmationis; poteſt tamen ex conceſſione Papæ eſſe Miniſter etiam ſimplex Sacerdos: Pariter de jure divino eſt, quod Sacrificium fiat ſub utraque ſpecie; & tamen nonnulli putant poſſe ex Papæ diſpenſatione fieri in ſola ſpecie panis ſine conſecratione calicis in locis, ubi vinum vix poteſt reperiri. Præterea Reſidentia Epiſcopi eſt de jure divino; & tamen poteſt Papa in illa diſpenſare; ergo quamvis impedimentum ligaminis ſit de jure divino, poteſt tamen in eo Papa diſpenſare ex rationabili cauſa; ut ſcilicet Rex Catholicus, verbi gratia, qui uxorem habet ſterilem, ducat ſecundam, adhuc prima vivente.

Reſpondeo, Impedimentum Ligaminis non eſſe de jure divino poſitivo, ſed de jure naturali ſecundario: ſicut de jure naturali ſecundario prohibetur, ut diximus, occiſio innocentis; unde ſolus Deus poteſt in utroque caſu diſpenſare; Pontifex autem nec in jure naturali diſpenſare poteſt, ut eſt certum, nec in jure divino poſitivo; quia Inferior non poteſt diſpenſare in lege Superioris.

Ad ea, quæ objiciuntur, reſpondet primo Suar. lib. 10. de legibus cap. 6., Epiſcopum, ex inſtitutione divina eſſe miniſtrum Confirmationis, non abſolute, ſed ordinarium; atque adeo non diſpenſat in tali lege Pontifex, quando in caſu extraordinario id committit Sacerdoti ſimplici. Ad id, quod additur de Sacrificio, communiſſime negant, poſſe auctoritate Pontificia in una tantum ſpecie offerri. Quod ſi concedatur, id explicandum eſt per modum interpretationis doctrinalis, non per modum diſpenſationis in lege divina; Nam ex inſtitutione divina ſolum habetur, quod debeat offerri Sacrificium Miſſæ in lege Euangelica; quod autem ſub utraque ſpecie offerri debeat, videtur potius eſſe ex lege naturali dictante, quod Sacrificium Deo offerri debeat integrum; ſi tamen in aliquibus locis eſſet inopia vini, juxta nonnullorum ſententiam poſſet Papa declarare, quod præceptum naturale de integre conſecrando non ſe extendat ad talem caſum. Demum ſitne Reſidentia Epiſcopi de jure divino, an non? alias examinavimus, diximuſque, quod ſicut de jure divino eſt obſervantia voti; & tamen ex cauſa rationabili poteſt Pontifex in eo diſpenſare, quippe qui vices Chriſti gerit in his, quæ paſſim occurrunt; nec aliter poſſet gravibus incommodis occurri, ſi Pontifex non poſſet in votis diſpenſare, ac juramenta relaxare: Eodem modo, quamvis de jure divino ſit Epiſcopi reſidentia, poterit Pontifex data rationabili cauſa ſimiliter nomine Chriſti, cujus vices gerit, diſpenſare; ſeu verius in his caſibus interpretaretur mentem divinam, ut dicemus

et-

etiam quæſit. 1. articul. ſequentis.

VII. Quæritur ſecundo; An poſſit Pontifex diſpenſare in radice matrimonii invalide contracti; videlicet efficiendo, quod proles ex matrimonio invalido nata legitimetur, tam quoad ſpiritualia, quam quoad temporalia, perinde quaſi nata eſſet ex legitimo matrimonio?

Reſpondeo, omnes concedere, quod poſſit Papa legitimare prolem in ordine ad effectus omnes Eccleſiaſticos, & ſpirituales, nimirum, ut poſſit ſuſcipere Ordines, Beneficia, &c. Dubium ſolum eſt, An poſſit legitimare relate ad effectus civiles, & temporales, verbi gratia, relate ad ſuccedendum in Paterna hæreditate. Et ſane quod non poſſit id Pontifex directe, omnes concedunt; Docent tamen multi cum Sanch. lib. 8. diſp. 6., quod poſſit id indirecte: Ratio eſt, quia radix illegitimationis ſæpe eſt lex Eccleſiaſtica ſtatuens impedimentum dirimens, verbi gratia, inter conſanguineos; ſed Papa poteſt in tali lege diſpenſare, antequam matrimonium contrahatur: ergo poſt matrimonium contractum, & prolem natam poterit etiam Papa diſpenſare in iis, quæ conſequuntur prolis illegitimationem; ſeu poterit Eccleſia veluti deſtruere legem ſuam, ex qua effectus illegitimationis conſequuntur, & ſic indirecte prolem legitimare: Ad eum modum, quo ſine ſimonia poteſt indirecte alienari per venditionem conſecratio Calicis, vendendo directe ſolam materiam Calicis conſecrati.

Sed probabilius id negant Con., Hur., Perez, Molin. diſp. 44. ſect. 5.; quia Pontifex efficere non poteſt, ne indirecte quidem, ut matrimonium, quod fuit nullum, non fuerit nullum: ergo quamvis poſſit Pontifex hic, & nunc tollere inhabilitates canonicas, & diſpenſare in illegitimatione relate ad effectus Eccleſiaſticos, qui pendent a ſua voluntate; non poteſt tamen relate ad effectus civiles, & temporales, habilitando illegitimum ad officia temporalia; cum hi effectus non ſubjaceant poteſtati Pontificiæ. Quod autem ne indirecte quidem poſſit id efficere, probatur; quia intantum poteſt, verbi gratia, præcipere indirecte actum internum in ſuſceptione Sacramentorum, inquantum poteſt directe præcipere actum externum ſuſcipiendi Sacramenta; & intantum poteſt indirecte alienari per venditionem conſecratio Calicis, inquantum poteſt directe vendi materia Calicis conſecrati; ergo pariter intantum poſſet Pontifex tollere indirecte effectus civiles illegitimationis, inquantum poſſet directe tollere impedimentum Eccleſiaſticum, ratione cujus matrimonium fuit invalidum, & proles illegitima; atqui quamvis Pontifex id poſſit, antequam matrimonium contrahatur, tamen poſt matrimonium invalide contractum non poteſt amplius tollere impedimentum, nec efficere, ut matrimonium non fuerit invalidum; cum non detur potentia ad præteritum, nec poſſit fieri, quod fuerit validum id, quod fuit invalidum; ergo non poteſt Pontifex in radice matrimonii indirecte diſpenſare poſt matrimonium invalide contractum.

VIII. Quæritur tertio; An poſſit Epiſcopus in aliquo caſu urgentiſſimo diſpenſare in impedimentis matrimonii dirimentibus, in quibus Papa probabiliter diſpenſaret, ſi poſſet ad ipſum recurri?

Reſpondeo cum Sanch. lib. 2. diſp. 40., Con., Leſſ., Hurt., Perez, Rebell., & aliis contra Sotum, poſſe ex tacita conceſſione Pontificis Epiſcopum pro foro conſcientiæ diſpenſare in aliquo impedimento occulto; quando ſcilicet matrimonium bona fide contractum eſt, & ſine ſcandalo non poteſt fieri ſeparatio, aut differri diſpenſatio ſine evidenti periculo peccandi. Ratio eſt, tum quia incredibile eſt velle Papam in tali caſu ſibi diſpenſationem reſervare cum graviſſimo animarum periculo; tum etiam quia ea eſt praxis, & conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, & ſufficit ad acquirendam juriſdictionem, ut notat Perez diſp. 46. ſect. 6.: tum demum, quia Epiſcopus poteſt contra jus commune aliquid ſtatuere, modo id faciat ex evidenti, & neceſſaria cauſa, quæ Superiorem ad id concedendum moveret; argumento *l. hominem ff. Mandati*.

Notandum tamen, quod quia in hoc caſu ex Pontificis præſumpto conſenſu Epiſcopus diſpenſaret, debet matrimonium eſſe bona fide contractum ab alterutro ſaltem ex contrahentibus, & cum requiſitis proclamationibus; aliter non poteſt præſumi conſenſus Pontificis; quia faveret audaciæ, & iniquitati, ut colligiur ex Trident. ſeſſ. 24. cap. 5.

Majus dubium eſt; An poſſit etiam Epiſcopus diſpenſare in iiſdem impedimentis in caſu neceſſitatis ante contractum matrimonium?

Reſpondeo, id etiam concedi a Salas, Hurt., Pont., Sanch. loc. cit.; ſi tamen ne-

neceſſitas ſit urgentiſſima: Verbi gratia, ſi mulier jam parata ad nuptias contrahendas, dum confitetur, deprehendat impedimentum dirimens, & ſine infamia non poſſet nuptias differre; vehemens enim ſuſpicio oriretur alicujus criminis in confeſſione detecti, ſi fœmina vellet nuptias differre, quouſque a Papa diſpenſationem obtineret. Ratio eſt, quia juxta communem ſententiam Doctorum apud Sanch. loc. cit., poteſt Epiſcopus in lege Pontificis, aut Concilii diſpenſare urgente neceſſitate: Et ideo Henr. Silveſt., Navar., Angel., & alii apud eundem Sanch. docent, poſſe etiam Epiſcopum diſpenſare in voto ſimplici caſtitatis, (quod eſt reſervatum Papæ) in caſu neceſsitatis; quando ſcilicet magnum urget periculum incontinentiæ, nec poteſt conſuli Papa, vel ratione paupertatis, vel quia periculum grave eſt in mora.

Et ratio a priori eſt, quia lex omnis Pontificia ordinatur ad charitatem, & ad rectam Reipublicæ gubernationem, cum data ſit illi a Chriſto Domino poteſtas condendi leges in ædificationem, & non in deſtructionem, ut loquitur Apoſtolus: eſſet autem contra Charitatem, & contra ſuavem Eccleſiæ gubernationem velle Pontificem reſervare ſibi poteſtatem diſpenſandi etiam in caſu tantæ neceſsitatis.

Hinc communiter docent, quod poſsit Epiſcopus in caſu impedimenti abſolvere ab excommunicationibus in Bulla Cœnæ; quamvis in ea Bulla dicatur, quod nemo præter Pontificem poſsit ab iis caſibus abſolvere extra mortis articulum. Solum in *cap. Mulieres, de Sententia Excommunicationis in 6.* dicitur, quod impediti adire Papam pro obtinenda abſolutione ab excommunicatione ob percuſsionem Clerici contracta, poſsint ab Epiſcopo abſolvi; & ſubditur ratio talis permiſsionis; ne ſcilicet impediti adire Pontificem careant remedio abſolutionis: quia tamen hæc ratio militat etiam pro cenſuris in Bulla Cœnæ, & pro aliis Pontifici reſervatis; ideo communiter Doctores docent, quod poſsit Epiſcopus in caſu impedimenti ab omnibus omnino cenſuris abſolvere; ergo poterit pariter in caſu noſtro diſpenſare in impedimentis matrimonii.

Notandum tamen cum Perez, facile occurri poſſe neceſsitati caſus adducti, ſi ſcilicet fœmina illa, quæ deprehendit impedimentum dirimens, voveat caſtitatem ad tempus, Verbi gratia, per menſem, & publicet, obſtrictam eſſe Voto caſtitatis, (tacendo tamen, quod tale votum ſit ad tempus, ne velint, quod ab Epiſcopo petatur diſpenſatio) & juſſum ſibi eſſe a confeſſario, ut a nuptiis abſtineat, donec a Papa diſpenſatio in eo voto obtineatur; & interim poſſet occulte peti diſpenſatio in vero illo impedimento dirimente, quod in confeſsione deprehendit.

IX. Quæritur ultimo; An poſſint etiam Religioſi Mendicantes diſpenſare aliquando in aliquo impedimento matrimonii?

Reſpondeo, nonnullos docere, quod a Leone X. conceſſum iis ſit privilegium ad diſpenſandum cum illis, qui ſcienter, vel ignoranter contraxere matrimonium cum impedimento affinitatis occulto, nec deducto in judicium. Communiter tamen id negant cum Rodriq., Henr., Perez diſp. 46. ſect. 7., quia tale privilegium nec extat, nec eſt in uſu. Solum a Pio V. conceſſum eſt Franciſcanis privilegium, ut poſſint diſpenſare in foro conſcientiæ ad petendum debitum cum iis, qui conſanguineum, vel conſanguineam ſui conjugis poſt matrimonium carnaliter cognoverunt; quo privilegio gaudent etiam Patres Societatis, ex conceſſione tamen Patris Provincialis. Præterea conceditur Mendicantibus, ut poſsint diſpenſare cum Infidelibus ad fidem converſis, qui tempore infidelitatis contraxerunt matrimonium in gradibus ſolo jure Eccleſiaſtico prohibitis, ut in eo permanere valeant. Verum, ut advertit Perez, talis conceſsio data eſt ad ſuperabundantiam; quia matrimonium contra leges Pontificias tempore infidelitatis contractum eſt validum, ut ſupra diximus; unde nulla indigent diſpenſatione hujuſmodi Infideles; immo peccarent, ſi matrimonium vellent diſſolvere.

ARTICULUS II.

De Cauſis ad Diſpenſationem requiſitis.

I. Ut ſit valida diſpenſatio Inferioris in lege Superioris, ſatis eſt, quod cauſa probabiliter reputetur ſufficiens.

II. Valide Legislator, quamvis illicite diſpenſat ſine cauſa cum ſubditis ſuis. At ſecummet in tali lege etiam invalide diſpenſat.

III. Peccat mortaliter, qui in re gravi ſine cauſa diſpenſat in lege Superioris; Sicut etiam qui talem diſpenſationem petit; & qui ea utitur.

IV. Qui vero in propria lege ſine cauſa diſpenſat,

ſat, probabiliter peccat ſolum venialiter; ſicut etiam qui petit talem diſpenſationem, & qui ea utitur.

V. *Plures enumerantur cauſæ, ob quas peti poteſt diſpenſatio in impedimentis matrimonii.*

VI. *Ad diſpenſandum in impedimento Voti duplex cauſa a Doctoribus aſſignatur.*

VII. *Quænam ſit cauſa ſufficiens, ut diſpenſetur in impedimento Sponſalium?*

I. QUæritur primo; An diſpenſatio legis univerſim requirat cauſam, ut ſit valida?

Reſpondeo, & dico primo, invalidam eſſe diſpenſationem Inferioris in lege Superioris, ſi fiat abſque legitima cauſa. Ita communiter cum Sanch. lib. 8. diſp. 17., Perez diſp. 45. ſect. 2. Probatur, quia intantum poteſt Inferior diſpenſare aliquando in lege Superioris, inquantum præſumitur hic, & nunc neceſsitate urgente, quod Superior concedat Inferiori talem facultatem; atqui non præſumitur, quod velit Superior concedere facultatem diſpenſandi ſine cauſa rationabili; ergo diſpenſatio iſthæc ſine rationabili cauſa eſt invalida.

Hinc ſequitur primo, Epiſcopum ſine juſta cauſa invalide diſpenſare tam in votis, quam in lege Pontificia, puta in lege jejunii.

Sequitur ſecundo, Papam invalide diſpenſare in voto, aut juramento ſine legitima cauſa: Sicut enim ſi Oeconomus, vel Procurator remittat debita, quæ debentur ſuo Domino ſine voluntate Domini, nihil operatur, & debitum non extinguitur; ita Papa, qui eſt diſpenſator, non diſſipator myſteriorum Dei, invalide cedit juri a Deo per votum acquiſito, ſi non interveniat juſta cauſa, ratione cujus interpretetur divinam voluntatem, ejuſque voluntatem exequatur.

Sequitur tertio, Papam invalide diſpenſare in quacumque lege divina, aut naturali ſine cauſa: Immo nec cum cauſa poteſt in rigore diſpenſare, ſed ſolum, ut diximus, poterit mentem divinam interpretari. Quare ſi poſſet, verbi gratia, diſpenſare, ut Sacrificium offeratur ſolum ſub ſpecie panis in locis, ubi vinum haberi non poteſt, (quod communiter negatur) interpretaretur potius, quam diſpenſaret in lege divina, exiſtimando, quod præſtet offerre ſacrificium non integrum, quam nullum Sacrificium offerre.

Notandum tamen, quod ſi Inferior probabiliter, ac prudenter judicat bona fide, cauſam diſpenſandi in lege ſuperioris hic, & nunc eſſe juſtam, ac legitimam, diſpenſatio erit non ſolum valida, ſed etiam licita; quamvis revera cauſa non ſit ſufficiens ad diſpenſandum. Ita Sanch. lib. 8. diſp. 27. contra Pal. & Pont. apud Perez; qui requirunt evidentiam cauſæ ſufficientis ad diſpenſationem, ut valide, & licite diſpenſetur. Ratio noſtræ doctrinæ eſt; quia opinio probabilis ſatis eſt ad licite operandum; ergo ſi probabile eſt, cauſam eſſe juſtam, ac ſufficientem ad diſpenſationem, licita erit diſpenſatio, & conſequenter etiam valida; quia præſumitur, Superiorem velle validam eſſe diſpenſationem factam ab Inferiore prudenter, & humano modo, ſeu cum opinione probabili, ut innumeris ſcrupulis occurratur. Concedo equidem, bonam fidem operantis aliquando ſatis eſſe ſolum ad licite, non ad valide operandum; Verbi gratia, ſi quis bona fide ductus opinione probabili, ſeu putata probabili, contraheret matrimonium cum conſanguinea in gradu prohibito, hic licite, ſed invalide matrimonium contraheret: At dicendum in caſu noſtro, etiam validam eſſe diſpenſationem, quando ex opinione probabili cauſa ad diſpenſandum cenſetur eſſe juſta, & ſufficiens, etiamſi revera ſit inſufficiens. Ratio eſt, quia incredibile eſt, Deum, & Papam velle obligare Inferiores Prælatos, ut pluſquam humano more, & modo habeant evidentiam cauſæ ad diſpenſandum; Quare ſatis erit probabilis, & prudentialis cognitio, quæ ad operandum honeſte, & humano modo ſatis eſt.

II. Dico ſecundo, Validam eſſe, quamvis illicitam, diſpenſationem in lege ipſiuſmet Legislatoris factam abſque legitima cauſa. Ita Doctores citati communiter. Probatur, quia Legislator in propria lege operatur tamquam Dominus; ergo ſicut Dominus prodigus valide transfert ſuorum bonorum dominium, quamvis prodigendo peccet; ita Legislator valide in propria lege diſpenſat, quamvis ſine juſta cauſa diſpenſando peccet, cum abutatur ſua poteſtate.

Notandum tamen cum Suar. de legibus lib. 6. cap. 19. contra Pont. apud Perez hic, quod ſi Legislator ſecummet in lege ſua diſpenſet ſine juſta cauſa, invalide ſecum diſpenſat, quamvis in eadem lege valide diſpenſet cum ſuis ſubditis. Ratio diſpa-rita-

ritatis eſt, quia Superior ad ſervandam ſuam legem non obligatur ab ipſa lege ſua; cum nemo poſſit ſibi imperare; ſed obligatur ex vi legis naturalis, qua Superior tenetur conformare ſe communitati, & eſſe caput membris uniforme; atqui Superior in lege naturali invalide diſpenſat ſine juſta cauſa, ut diximus; ergo ſi Superior ſine juſta cauſa eximat ſe a ſua lege, invalide operatur: Contra vero valide in ſua lege diſpenſat cum ſubditis; quia ſubditi immediate obligantur a lege Superioris.

III. Dubium eſt; Sitne mortale, an veniale concedere, petere, acceptare diſpenſationem, vel illa uti, deficiente cauſa legitima?

Reſpondeo, certum eſſe, quod niſi levitas materiæ excuſet, mortaliter peccet, qui ſine cauſa diſpenſat in lege divina, aut in lege ſui Superioris; necnon qui talem diſpenſationem ſine cauſa petit, & qui ea utitur. Et ratio eſt manifeſta, quia talis diſpenſatio ex dictis eſt invalida.

IV. Certum etiam eſt, quod Legislator ſine juſta cauſa diſpenſans in lege propria peccet; Solumque dubitatur, num peccet venialiter, an mortaliter? Quod peccet, probatur, quia Legislator reſpicere debet bonum communitatis ſibi ſubditæ, cum non ſit illius abſolutus Dominus, ſed Paſtor, & Rector; & ut Apoſtolus loquitur, Miniſter, & Diſpenſator; unde fit, quod non poſſit condere leges in commodum privatum, ſed in bonum commune; atqui diſpenſatio ſine juſta cauſa facta in propria lege eſt contra bonum commune, cum gravet inæqualiter ſubditos, & det occaſionem querelarum; ergo Legislator ſic diſpenſando peccat. Circa dubium vero, Utrum peccet mortaliter? Affirmat Suar. lib. 6. de legibus cap. 18. & alii; quia talis diſpenſatio eſſet contra juſtitiam diſtributivam, cum ſit directe Acceptio perſonarum; hæc autem ex genere ſuo eſt culpa mortalis; præſertim quando radicatur in obligatione proprii officii. Verum Sanch. lib. 8. diſp. 18., Salas, Pal., & alii apud Perez diſp. 45. ſect. 4. putant eſſe veniale, ſi ſcandalum vitetur, nec ſequatur notabile damnum aliorum; quale eſſet, ſi nimium alii gravarentur, ut Titius amicus eximatur ab obligatione, verbi gratia, ſolvendi tributum. Ratio eſt, quia non videtur gravis deformitas, partem aliquam non ſe conformare toti communitati ex arbitrio Principis. Unde ſequitur, quod Legislator non obſervans propriam legem probabiliter ſolum venialiter peccet, quoties non eſt gravis deformitas, quod caput a ſuis membris difformetur, & ſcandalum vitatur.

Qui vero petit, & acceptat diſpenſationem legis ſine cauſa factam a Superiore in propria lege, ex doctrina Suar. peccat etiam graviter: Petens quidem, quia petit rem illicitam, & inducit Legislatorem ad peccatum; Acceptans vero, quia peccato diſpenſationis cooperatur; diſpenſatio enim non poteſt ſuum effectum ſortiri ſine acceptatione. Uterque tamen juxta ſententiam laudatam Sanch., Salas, Pal. videtur peccare ſolum venialiter, ſi ſcandalum vitetur, nec ſequatur grave damnum aliorum.

Demum qui tali diſpenſatione utitur, Sanch. lib. 8. diſp. 18. putat, probabile eſſe, quod ceſſante ſcandalo, & aliorum damno notabili, non peccet; Probabilius tamen eſſe, quod venialiter peccet; non quidem contra legem, in qua diſpenſatur, ſed contra jus naturæ, quæ dictat, neminem debere abſque juſta cauſa a ſuo toto, ſeu a communitate, cujus eſt membrum, diſcrepare.

Notat tamen Sanch., quod petens ſine cauſa diſpenſationes matrimoniales, exhibendo copioſam eleemoſynam, non peccet; (ſicuti nec qui ſine cauſa iis petitis utitur) Ratio eſt, quia quamvis ſine cauſa petantur, non conceduntur tamen ſine cauſa. Etenim pro cauſa conceſſionis ſuccedit copioſa pecuniaria compoſitio, ſeu eleemoſyna data in bonum, ac ſumptus publicos, ſicut accidit in conceſſione privilegii Bullæ Cruciatæ.

V. Quæritur ſecundo; Quænam ſit juſta cauſa diſpenſandi in impedimentis matrimonii, præſertim dirimentibus Cognationis, & Affinitatis?

Reſpondeo, plures cauſas a Doctoribus enumerari; Prima ad ſopiendam gravem litem, & diſcordias, vel ad vitanda peccata, & ſcandala: Secunda, quando non reperitur commodum matrimonium cum extraneis; ut ſi fœmina deberet aliter extra ſuam Patriam nubere, & ſic ſemper exulare a ſuis, quod eſt valde durum: Tertia, defectus dotis; unde non poſſit fœmina Sponſum ſe dignum, niſi ex propinquis, invenire: Quarta, conſervatio divitiarum in eadem domo, vel familia; Quinta, conſervatio familiæ illuſtris intra eundem ſanguinem; Sexta, Excellentia meritorum erga Eccleſiam vel petentis diſpen-

ſationem, vel ejus, in cujus gratiam petitur; Septima, matrimonium bona fide contractum; Octava, copioſior pecuniaria compoſitio ad aliquod opus pium; Et' univerſim quælibet alia rationabilis cauſa judicio prudentis, & docti viri diſcernenda.

Notandum tamen hic primo, Eccleſiam ſine ulla nota acceptionis perſonarum facilius diſpenſare cum Magnatibus, & divitibus, quam cum aliis. Ratio eſt, quia utilitas publica magis ab iis pendet, & expedit ipſi Eccleſiæ eos habere faventes.

Notandum ſecundo, quod eo major cauſa ad diſpenſandum requiratur, quo cognatio, vel affinitas eſt arctior. Trident. ſeſſ. 24. cap. 5. dicit, in ſecundo gradu diſpenſandum non eſſe, niſi inter magnos Principes: Sanch. tamen lib. 8. diſp. 19. docet, inter magnos Principes recenſeri poſſe etiam Barones, & iis Superiores; Docet etiam, in maternitate, & paternitate ſpirituali difficillime diſpenſari; nimirum inter levantem, ſeu tenentem in Sacro fonte, & levatum; quia cognatio ſpiritualis arctior eſt, quam carnalis, utpote procedens a nobiliori principio: Unde Abbas, Mandoſius, & alii dicunt, nunquam legiſſe, quod Eccleſia Romana circa cognationem ſpiritualem diſpenſarit. Fertur tamen Alexander VIII. (necnon alii Pontifices noviſſimi) in ea diſpenſaſſe: Cæterum minus difficilis eſt diſpenſatio in Compaternitate, ſeu inter levantem in Sacro fonte, & levati patrem, aut matrem, quam in Paternitate explicata; quia Compaternitas eſt cognatio ſpiritualis in ſecunda ſpecie, ſeu gradu: Paternitas vero eſt in primo gradu, ut notat idem Sanch. loc. cit.

VI. Præterea ad diſpenſandum in impedimento impediente voti, duplex a Doctoribus aſſignatur cauſa, ut notat Con.. Prima ex parte materiæ, quando ſcilicet dubitatur, an votum ab initio obligaverit, an cum deliberatione fuerit emiſſum, an mutatis circumſtantiis votum ſit impeditivum boni majoris, &c., Secunda ex parte voventis, quando ſcilicet ex animi levitate, & repentino motu, ſine matura conſideratione votum emiſit; Vel ſi cauſa ad emittendum votum omnino deſit; ut ſi voviſſes caſtitatem, quia volebas ingredi certam Religionem, ad quam tamen non potes admitti; Vel ſi cum magna difficultate poteris votum ſervare, vel ſi ad publicam pacem conferat nubere.

VII. Demum ad diſpenſandum in impedimento impediente Sponſalium ſufficiens cauſa eſt, ſi timeatur, ſponſam futuram occaſionem peccandi ſponſo; aut ſi ex matrimonio cum altera ſperetur publica pax, vel extinctio, ſeu impeditio gravium diſcordiarum.

ARTICULUS III.

De Diſpenſatione ſurreptitia, & nulla.

I. Reſcripta gratiæ per ſurreptionem obtenta ſunt ipſo jure irrita; ſecus vero Reſcripta juſtitiæ.

II. Quænam falſi expreſſio, aut veritatis taciturnitas reddit diſpenſationem ſurreptitiam?

III. In dubio, num diſpenſatio ſit ſurreptitia, probabilius dicendum, eſſe nullam.

IV. Num diſpenſatio ſit ſurreptitia, ſi duplex cauſa exponatur, quarum altera eſt falſa?

V. An poſſint duo impedimenta in diverſis petitionibus ſeparatim exprimi?

VI. Si impedimentum oriatur ex duplici titulo, probabilius uterque exprimi debet; ut ſi quis duas Bertæ ſorores cognoviſſet.

VII. Quando petitur diſpenſatio ſuper gradibus conſanguinitatis, ſatis eſt, quod gradus remotior exprimatur, dummodo gradus propinquior non ſit primus.

VIII. Num debeat exprimi inceſtus, ſi præceſſerit, quando petitur diſpenſatio in impedimento cognationis?

IX. Poteſtas diſpenſandi cum perſonis incertis non expirat morte concedentis; ſecus vero ſi detur facultas diſpenſandi cum aliquo particulari: Facultas vero data alicui, ut diſpenſetur, vel abſolvatur, neque expirat morte concedentis.

X. Facultas data ad beneplacitum concedentis expirat per hujus mortem, aut amotionem ab officio, ſi data ſit alicui particulari; ſecus vero ſi ſit data Communitati.

I. Diſpenſatio, & quælibet facultas dicitur eſſe ſurreptitia, ſeu nulla, ſi concedatur ex mero errore, ſive ob falſitatem a petente expreſſam, ſive ob veritatem celatam.

Notandum tamen, Conceſſiones, ſeu Reſcripta Pontificis, aliorumque Principum, alia eſſe juſtitiæ (quæ ſcilicet diriguntur ad lites, & ſimiles cauſas ex juſtitia terminandas) alia vero eſſe Gratiæ (quibus ſcilicet beneficia Eccleſiæ, diſpenſationes, & ſi-

& ſimiles gratiæ conceduntur) Conceſſiones, ſeu Reſcripta Gratiæ per ſurreptionem obtenta, ipſo jure ſunt irrita, & nulla: Reſcripta vero juſtitiæ per ſurreptionem obtenta non ſunt ipſo jure irrita, niſi per exceptionem elidantur. Diſparitas ex Con. hic eſt; tum quia per Reſcripta juſtitiæ non ſtatim terminantur cauſæ, ſicut per Reſcripta Gratiæ; ſed ſolum iis terminandis aut Judex, aut modus imponitur; unde datur locus detegendo errori; tum etiam quia contra Reſcripta juſtitiæ ſolet ſemper pars invigilare.

Notandum ulterius, cauſam, ob quam aliquid conceditur, vel eſſe finalem, ſeu motivam, vel impulſivam. Cauſa finalis dicitur illa, ſine qua nullo modo, aut nonniſi cum quibuſdam conditionibus, & limitationibus reſcriptum concederetur. Impulſiva vero dicitur illa, ob quam facilius conceditur reſcriptum; quod tamen adhuc ſine illa ſecundum rectam rationem, & merita cauſæ concederetur.

II. Quæritur nunc primo; Quænam taciturnitas veritatis, aut expreſſio falſi reddat diſpenſationem ſurreptitiam, & nullam?

Reſpondeo, diſpenſationem eſſe ſurreptitiam, ſi taceatur aliquod verum, quod jus jubet exprimi; etiamſi pertineat ad cauſam impulſivam; necnon ſi taceatur verum pertinens ad cauſam finalem; non vero ſi pertineat ad cauſam impulſivam: Eodem modo expreſſio falſi reddit diſpenſationem irritam, ſi exprimatur falſum pertinens ad cauſam motivam, ſeu finalem Conceſſionis. Ita communiter.

Probatur prima pars; quia quoties jus jubet aliquid exprimi, illud exigit tanquam formam præſcriptam, qua deficiente, totus actus, & conſequenter ipſa diſpenſatio corruit. Hinc in cap. *Si motu proprio*, 23., *de præbendis in 6.* deciditur, ex quantumvis modici beneficii taciturnitate reddi alterius beneficii impetrationem ſurreptitiam.

Secunda pars patet; quia Conceſſio diſpenſationis fit dependenter ab exiſtentia motivi, quod exprimitur; ergo deficiente cauſa motiva, ſeu finali, actus eſt omnino involuntarius; & ſic diſpenſatio eſt nulla.

Tertia pars etiam patet; quia quando error eſt tantum circa cauſam impulſivam, & non circa finalem, habetur totum id, quod requiritur ad concedendam diſpenſationem; ergo diſpenſatio non eſt nulla. Hinc docent communiter Doctores, pauperem improbum obtinentem eleemoſynam ab eo, qui cognita improbitate, illam non dediſſet, non dici eam per errorem obtinuiſſe; unde non tenetur ad reſtitutionem; quia vere eſt pauper, & ad ſublevandam inopiam, tamquam propter cauſam finalem, motus eſt largiens eleemoſynam, eſto ejus probitas fuerit cauſa impulſiva.

III. Si tamen dubium ſit, Num verum, quod tacetur, aut falſum, quod exprimitur, pertineat ad cauſam motivam? arbitrio prudentis, & docti viri id decidendum, quando neque ex jure conſtat, neque ex ſtylo Curiæ, quod etiam facit jus. Quod ſi probabiliter decerni nequeat, & res adhuc maneat ſub dubio, Sanch. diſp. 21. num. 2. docet, diſpenſationem putandam validam; quia valori actus jura maxime favent, & in dubio eum rationabiliter præſumunt. Sed Perez diſp. 46. ſect. 1. cum Hurt., Molin., Con. probabilius docet, diſpenſationem eſſe nullam; quia impedimentum eſt certum, & diſpenſatio dubia; in dubio autem melior eſt conditio poſſidentis.

IV. Si demum taciturnitas veri, aut expreſſio falſi ſit tantum circa partem petitionis, dicendum, quod ſi gratia conceſſa eſt diviſibilis, ſit irrita ſolum ſecundum eam partem, ſecundum quam expreſſum eſt falſum; ſi vero eſt indiviſibilis, ſit totaliter nulla. Quare ſi Titius, verbi gratia, petat diſpenſationem in voto caſtitatis ob duplicem cauſam, & quia patitur graviſſimas tentationes, & ut poſſit ducere conſanguineam, quæ aliter non reperiret dignum ſe maritum; ſi prima cauſa ſit vera, & ſufficiens, non vero ſecunda, tunc obtenta diſpenſatione, poterit ducere uxorem, ſi bona fide proceſſit, non vero illam conſanguineam: Si tamen mala fide id fecerit, neutrum poterit; idque in pœnam malitiæ, ex *cap. Super literis*, 20., *de Reſcriptis*; quamvis ad hanc pœnam ſubeundam requiratur ſententia judicis, ut notat Con. hic.

V. Quæritur ſecundo; Utrum quando habentur duo impedimenta, debeat ſimul in eadem petitione exprimi utrumque, an poſſint ſeparatim exprimi in diverſis petitionibus?

Reſpondeo, Henr. lib. 12. cap. 5., Navar., & Sà putare, quod poſſint ſeorſim exprimi; tum quia hic eſt ſtylus Curiæ, qui facit jus; tum etiam, quia ſicut poteſt impetrari abſolutio ab una excommunica-

tione, vel irregularitate, non facta mentione de aliis; & ſicut poteſt obtineri diſpenſatio in uno impedimento, non in alio; ita poteſt pariter peti diſpenſatio in uno impedimento, non in alio.

Neque opponas: In *cap. 2., de filiis Presbyterorum in 6.* dicitur, quod diſpenſatus ad Ordines, & ad Beneficium Curatum, ſi poſtea petat diſpenſationem ad plura Beneficia, debeat facere mentionem defectus natalium; aliter diſpenſatio eſt invalida; quia non eſt veriſimile talem diſpenſationem a Pontifice concedi. Nam contra eſt primo, quia in tali caſu non dicitur, quod fiat mentio diſpenſationis obtentæ, ſed defectus natalium. Contra ſecundo, quia hoc in tali caſu eſt verum ex jure poſitivo.

Verum Sanch. diſp. 23. cum aliis probabilius putat, debere ſimul impedimenta exponi; quia impedimenta ſimul juncta reddunt perſonam minus dignam diſpenſatione, etiam in ſingulis; Certe enim ſæpe dantur duæ, vel plures diſpenſationes in duobus, vel pluribus impedimentis ſeorſim, quæ non darentur, ſi duo, vel plura illa impedimenta eſſent ſimul: Sicuti remittuntur ſæpe plura delicta in diverſis, non tamen ſi eadem reperiantur in uno.

Excipe tamen, niſi deberet propalari peccatum; ut ſi quis vellet ducere in uxorem cognatam ſuam, cujus antea ſororem cognoviſſet, non tenetur propalare ſuum inceſtum. Excipit etiam Con., & Perez, ſi duo impedimenta ſimul juncta non pariunt majorem indecentiam; ut ſi habens votum caſtitatis vellet ſuam cognatam ducere, poteſt prius diſpenſationem obtinere in voto, deinde in impedimento affinitatis, vel conſanguinitatis; etenim habita diſpenſatione in voto, non eſt major indecentia voventem ducere ſuam cognatam, quam ſi nunquam voviſſet.

VI. Quæritur tertio; An habens aliquod impedimentum ex duplici titulo, debeat id exprimere, ut valida ſit diſpenſatio? Verbi gratia, ſi quis haberet impedimentum affinitatis ex duplici titulo, nimirum ex eo, quod cognoviſſet duas ſorores ejuſdem Bertæ, quam vult ducere in uxorem; vel ſi quis ex utroque latere ſit conſanguineus cum Berta; vel ſi duplicem cognationem ſpiritualem contraxiſſet, eo quod duos Bertæ filios ex Sacro fonte levavit.

Reſpondeo, Henr. lib. 12. cap. 10., Rodriq. tom. 1. Summæ cap. 258., & alios negare; quia ſicut qui pluries cum excommunicatione celebravit, non tenetur id exprimere in impetratione diſpenſationis ab Irregularitate; cum ſatis ſit, ſi exponat ſe in Irregularitatem incidiſſe ob violationem Cenſuræ per exercitium Ordinis Sacri; Nec habens multiplicem copulam cum eadem ſorore Bertæ in uxorem ducendæ, tenetur id exprimere ad obtinendam diſpenſationem in impedimento affinitatis orto ex copula illicita: ita pariter ſi duas ſorores ejuſdem Bertæ cognoviſſet, neque tenetur id exprimere ad obtinendam diſpenſationem in impedimento affinitatis: Quamvis enim non poſſit dicere, quod unam Bertæ ſororem cognoverit, quia ſic mentiretur; poſſet tamen exponere, quod habeat impedimentum affinitatis ortum ex copula illicita. Et ratio a priori eſt, quia vinculum ex hoc, quod oriatur ex multiplici titulo, eſt ſolum extenſive, non intenſive gravius.

Verum Sanch. diſp. 24., Pont., Hurt., Perez diſp. 46. ſect. 5. probabilius docent, ad valorem diſpenſationis requiri, quod exprimatur impedimentum ortum eſſe ex duplici titulo; quia tale impedimentum eſt intenſive, non vero extenſive tantum gravius. Verum quidem eſt, quod ſi quis pluries rem habet cum eadem ſorore Bertæ, affinitas, quæ contrahitur, ſit ſolum extenſive major, quam ſi ſemel rem habuiſſet; quia tunc ſolum datur multiplex commixtio eorundem ſeminum, ex qua oritur affinitas: Contra vero, ſi quis cognoſcat duas ſorores Bertæ, tunc habetur multiplex commixtio ſeminum diverſorum, atque adeo multiplex affinitas diverſa; & idcirco impedimentum dicitur eſſe gravius intenſive. Unde qui rem habuit cum diverſis ſororibus Bertæ, debet id exprimere, non vero qui pluries rem habuit cum eadem ſorore Bertæ; ſicuti nec qui pluries idem votum emiſit, aut qui pluries cum cenſura celebravit.

VII. Quæritur quarto; An in impetratione diſpenſationis ſuper gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis, quando contracturi matrimonium inæqualiter diſtant a ſtipite, debeat explicari gradus propinquior, an remotior, an uterque? Verbi gratia, ſi Patruus velit ducere ſuam nepotem, ſatis ne exponit impedimentum conſanguinitatis, dicendo illam eſſe ſibi cognatam, ſeu conſanguineam in ſecundo gradu?

Reſpondeo, univerſim ſatis eſſe, ſi explicetur gradus remotior, unde in caſu

ad-

adducto ſecundum ſe ſatis eſſet exprimere conſanguinitatem in ſecundo gradu , quia Patruus, & Nepos in ſecundo gradu conjunguntur. Quamvis autem hoc ſit univerſim verum, tamen de facto in reliquis tantum gradibus licitum eſt illos ſic exponere, non vero in caſu adducto ; quia ex motu proprio Pii V. ad valorem diſpenſationis exprimi debet, ſi alter diſtet a ſtipite in primo gradu . Unde ſequitur , quod ſi alter diſtet in ſecundo gradu, alter in tertio, ſatis ſit explicare tertium ; ſi vero alter diſtet in primo gradu , alter in ſecundo , ut Patruus , & Nepos , non ſatis ſit exponere conjunctionem in ſecundo gradu, ſed debeat primus gradus Patrui explicari.

VIII. Quæritur quinto ; An, ſi quis poſt copulam habitam cum conſanguinea impetret diſpenſationem ad contrahendum cum illa matrimonium , nulla facta mentione in petitione diſpenſationis copulæ habitæ, valida ſit diſpenſatio ?

Reſpondeo, Sanch. diſp. 25. cum aliis negare. Primo, quia ſtylus Curiæ fert, ut in petitione diſpenſationis exprimatur inceſtus , ut ſic timore manifeſtationis arceantur homines a copula inceſtuoſa . Secundo , quia copula illa expreſſa efficit , ut diſpenſatio concedatur cum quibuſdam limitationibus, nimirum addita pœnitentia, & majori compenſatione pecuniæ.

Sed Pont., Rodriq., Henr., & alii apud Perez probabiliter docent , diſpenſationem in caſu adducto eſſe validam , quia neque inceſtus indiget diſpenſatione; neque jure aliquo præcipitur, ut exprimatur ; Et præterea ſi exprimatur inceſtus , redditur diſpenſatio facilior, non difficilior.

Ad primam rationem in contrarium reſpondetur, falſum eſſe , quod ex ſtylo Curiæ inceſtus exprimatur : Quamvis enim multi ſequentes primam ſententiam illum exprimant; multi tamen ſequentes ſecundam ſententiam non exprimunt . Adde , ſtylum Curiæ (ut ait Rodriq. ex multis Juriſperitis) non obligare extra Curiam, niſi confirmetur decreto aliquo Papæ, quod hic non habetur.

Ad ſecundam rationem reſpondetur, quod injunctio pœnitentiæ, & majoris compenſationis pecuniæ propter copulam expreſſam, non ſolum fiat in pœnam copulæ , ſed etiam ut facilius impetretur diſpenſatio; ergo expreſſio copulæ non retrahit, ſed potius promovet diſpenſationem; unde ſi reticeatur, non eſt invalida diſpenſatio .

Adverte tamen cum Perez , quod ſi in diſpenſatione a Papa obtenta addatur clauſula illa (dummodo non intervenerit copula) ſi talis diſpenſatio ſit pro foro interno, & copula intervenerit, diſpenſatio eſt irrita, cum ſit conditionalis, & conditio non ſit purificata ; Si vero ſit pro foro externo, & copula intervenerit quidem, ſed non conſtet in foro externo , diſpenſatio eſt valida ; cum vere pro foro externo, & judiciali copula non intervenerit.

IX. Quæritur ultimo ; An commiſſiones diſpenſandi in impedimentis matrimonii expirent morte concedentis, re integra?

Reſpondeo , communiter Doctores docere, quod non expiret poteſtas diſpenſandi cum perſonis incertis ; ſecus vero poteſtas diſpenſandi cum perſona certa . Ratio eſt, quia in primo caſu poteſtas datur in favorem diſpenſantis , & ideo relate ad illum gratia jam eſt facta ; unde morte concedentis non expirat : Contra vero in ſecundo caſu poteſtas datur in favorem ejus, cum quo diſpenſandum eſt , & ideo gratia non eſt facta, ſed facienda. Unde morte concedentis expirat , re integra, ex cap. *Si cui*, *de Præbendis in 6.*

Notat vero hic Suar. lib. 8. de legibus cap. 31., quod ſi Titio directe concedatur facultas , ut poſſit in impedimento aliquo diſpenſari ab Epiſcopo , morte concedentis facultas hæc non expirat, quia eſt gratia facta; (& idem dicas, ſi ſubdito concedatur licentia eligendi ſibi confeſſarium) Contra vero ſi concedatur directe Epiſcopo facultas, ut poſſit diſpenſare cum Titio in impedimentis matrimonii , morte concedentis talis facultas expirat; quia eſt gratia facienda. Quod attinet ad reliquas licentias, & privilegia data ad actus , qui non pendent ex actione alicujus Tertii circa privilegiatum, ut ſunt licentiæ non jejunandi, laborandi die feſto , celebrandi in Oratorio privato, audiendi Sacrum tempore Interdicti , dicendum , nunquam expirare morte concedentis, ut communiter docent ex praxi Eccleſiæ.

Notandum præterea , probabilem eſſe ſententiam Pontii, & aliorum apud Perez diſp. 47. ſect. 5. docentium, ad quamcumque licentiam, vel reſcriptum, ſive dependeat ab actione Tertii, ſive non , cenſeri gratiam ſtatim factam ex vi privilegii ante quemcumque ejus uſum, ſi ſit gratia ſpiritualis ; Immo & in quacumque materia, niſi jure ſit prohibita , vel excepta : In duplici autem caſu excipitur . Primo ,

in materia ambitioſa, qualis eſt beneficialis; nam in dicto cap. *Si cui* deciditur, facultatem conceſſam conferendi beneficia perſonis certis, & expreſſis expirare morte concedentis; non vero ſi ſit licentia conferendi beneficia perſonis incertis. Et ratio eſt, quia in eo caſu eſt gratia facienda, in hoc vero eſt gratia facta. Secundo, in materia fori contentioſi, ex cap. *Gratum*, *de Officio delegati*. Unde fit, non expirare morte concedentis licentiam conceſſam diſpenſandi in voto, vel in impedimentis matrimonii, vel audiendi confeſſiones, &c., ſive relate ad determinatam perſonam, ſive relate ad perſonas incertas concedatur; quia hujuſmodi licentiæ non pertinent ad materiam ambitioſam, ſeu beneficialem, nec ad materiam fori contentioſi.

X. Notandum demum cum Perez ſect. 7., quod gratia conceſſa ad beneplacitum concedentis morte concedentis expiret: Ratio eſt, quia cum mortuus non poſſit habere amplius beneplacitum, talis gratia per ejus mortem extinguitur; Et idem dicas, ſi ab officio amoveatur, qui conceſſit licentiam ad ſuum beneplacitum. Quare ſi detur alicui determinato Confeſſario licentia audiendi confeſſiones ad beneplacitum concedentis, vel quamdiu ei placuerit, talis licentia expirat, ſive concedens moriatur, ſive ab officio amoveatur: Verum ſi omnibus indiſcriminatim Regularibus ea licentia detur ſub tali conditione, tunc ne appareat irrationabilis, & injuſta, non eſt ita interpretanda, ut ſignificet, dari licentiam, quouſque ab ipſo concedente revocetur; ſed dari licentiam quouſque ſimpliciter a quolibet habente poteſtatem revocetur; atque adeo morte concedentis non expirat. Nec expirat, ſi detur licentia ſub his terminis: Donec revocetur. Immo nec ſi dicat concedens: Do licentiam audiendi confeſſiones, donec illam revocavero; quia, ut expiret, requirit revocationem; atque adeo non ſatis eſt mors concedentis.

QUÆSTIO VII.

De Uſu, ac Debito conjugali.

ABſtinendum eſſet ab hac quæſtione, quæ plurima fert, a quibus aures pudicæ abhorrent. Verum quia *Omnia Munda Mundis*, ut loquitur Apoſtolus ad Titum cap. 1.; & quia Confeſſarii hac in re noſſe debent, quæ licita ſunt, & diſcernere inter lepram, & lepram, hoc eſt inter mortale, & veniale, ut plurima peccata devitent; ideo examinandum Primo, Qua ratione actus matrimonii ſit licitus? Secundo, Quando ſit debitus? Tertio, agemus de iis, quæ uſum matrimonii impediunt. Quarto, de peccatis luxuriæ, quæ inter conjuges committi poſſunt.

ARTICULUS I.

Qua ratione actus conjugalis ſit licitus?

I. Ob quem finem exerceri poſſit actus conjugalis?

II. Vacat veniali culpa, illum exercere ad vitandum periculum incontinentiæ.

III. Conſilium ſanum eſt certis temporibus ab illo abſtinere. Et regulariter eſt veniale poſt illum accedere ad Euchariſtiam.

IV. Poteſt aliquando licitus eſſe in Eccleſia actus conjugalis; Et tunc Eccleſia non polluitur. At polluitur per effuſionem ſeminis ſacrilegam, quæ non ſit occulta, & fiat in ipſo corpore Eccleſiæ.

V. Non tenetur conjux reddere debitum, quando alter eſt amens, aut ebrius.

VI. Ne ad vitam quidem tuendam licitum eſt procurare ſeminis effuſionem; quamvis liceat eam non impedire, dum in ſomnis cœpit.

VII. Motus ſenſualitatis ſecundo primi ſunt venialia, ſi proveniant ex cauſa venialiter mala citra periculum conſenſus.

VIII. Non reſiſtere poſitive cogitationibus, & delectationibus impuris num ſit mortale?

IX. Qui ſine juſta cauſa exercet actiones notabiliter in pollutionem influentes peccat gra-

graviter; peccat vero leviter, ſi raro, & per accidens in illam influant.

X. Quæcumque modiciſſima delectatio venerea deliberate quæſita, & admiſſa non vacat lethali culpa.

XI. In quo differat delectatio venerea a ſenſitiva non venerea?

XII. In aliquo ſenſu admitti poteſt, quod in re ex objecto venerea detur materiæ parvitas; non tamen in delectatione venerea.

I. QUæritur primo; Quo fine exercendus ſit actus conjugalis, ut licite fiat?

Reſpondeo, juxta ea, quæ diximus quæſt. 3. ar. 2. licitum eſſe uſum conjugalem, non ſolum ob prolis generationem, & ad vitandam conjugis incontinentiam, (quod eſt indubitatum) ſed etiam ad vitandam in ſe incontinentiam; & ad ſanitatem corporalem aut recuperandam, aut conſervandam; & ad conſervandum amorem cum conjuge; & ob alium quemcumque finem extrinſecum honeſtum; ut communius docent Doctores: Non tamen ob ſolam delectationem inde capiendam: quod certe culpa veniali non vacat, ut conſtat ex propoſit. 9. ab Innoc. XI. damnata. Ratio doctrinæ eſt, quia actus conjugalis de ſe non eſt malus, ut eſt de fide; ergo licitum eſt eo uti ob finem honeſtum, ſive ipſi intrinſecum, ad quem naturaliter eſt proportionatus; ſive extrinſecum: non tamen ob ſolam delectationem; tum quia finis operationis humanæ non debet eſſe bonum delectabile, ſed bonum honeſtum; & abuſus rei eſt, quærere actum propter delectationem illi annexam; cum delectatio ſit propter actum, non e converſo actus propter delectationem; tum etiam, quia delectatio annexa operi conjugali mentem abſorbet, nec liberam illam relinquit, ut ſe ad Deum convertat.

II. Ex hoc autem, quod actus conjugalis mentem abſorbeat, ac veluti inebriet, docuit Sanch. lib. 9. diſp. 9. non vacare culpa veniali illo uti ad vitandam propriam incontinentiam, quando aliis mediis poſſumus ſtimulos carnis ſedare: Sed communiter rejicitur: Hinc enim ſequeretur, quod conjuges tenerentur ſub veniali ſejungi toro, quando non eſt ſpes generationis; cum enim tenerentur ſub veniali non petere debitum, idcirco etiam ſub veniali tenerentur vitare periculum proximum petendi, quod certe habetur in uſu ejuſdem tori. Et ratio a priori eſt; quia nemo tenetur vitare peccatum per medium perfectius, quando poteſt illud vitare per medium ex ſe licitum, & honeſtum; cum non detur obligatio exequendi ſemper, quod perfectius eſt; ergo quamvis poſſit aliquis ſedare ſtimulos carnis orationibus, & jejuniis, nihilominus ad id non tenetur, ſed poteſt illos ſedare uſu conjugali, qui, ut diximus, de ſe licitus, & honeſtus eſt; atque adeo ob talem finem illo uti nulla eſt inordinatio, & nulla culpa. Hinc Apoſt. 1. ad Corinth. 7., cum ſuaſiſſet conjugibus, ut aliquando ab uſu conjugali abſtinerent ad vacandum orationibus, ſubdit: *Iterum revertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram; hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium.* Quod ſi culpa eſſet venialis ad vitandam incontinentiam uti tali medio, non poſſet Apoſtolus indulgere, ut ad illud revertantur Conjuges.

III. Quæritur ſecundo; Quo tempore ſit illicitus actus conjugalis?

Reſpondeo, non eſſe illicitum diebus feſtis, aut jejunii, nec die communionis, nec quo tempore uxor eſt gravida, aut prolem lactat, aut menſtruum patitur, nec ante benedictiones nuptiales; quamvis conſilium ſit iis temporibus abſtinere: Immo ſi ex nimia carnis concupiſcentia debitum conjugale exigatur, videtur, regulariter loquendo, eſſe veniale ad Euchariſtiam deinde accedere, eo quod reddatur homo minus aptus ad diſpoſitionem ex divino præcepto requiſitam ad Euchariſtiam ob illam mentis evagationem. Poſſet tamen ſine culpa veniali communicare, ſi aut magna ſolemnitas, aut jubilæum, aut alia ratio exigat acceſſum ad Euchariſtiam; aut ſi conjux non petiit, ſed reddidit debitum, vel ſi recto fine illud petierit cauſa prolis.

IV. Quæritur tertio; Quo loco actus conjugalis ſit illicitus?

Reſpondeo, in loco publico, ſeu coram aliis actum conjugalem, & tactus impudicos inter Conjuges eſſe mortaliter illicitos, adhuc ſecluſo ſcandalo; cum graviter rationi, decentiæ, & honeſtati humanæ diſſonet ea coram aliis exercere; eo quod de ſe graviter ad venerem excitent aſpicientes.

Dubium eſt; An in loco Sacro, vel benedicto actus conjugalis ſit illicitus, & ſacrilegus?

Affirmant Palud., & Tolet., eo quod per illum

illum Eccleſia polluatur. Nam in cap. *final.*, *de Conſecratione Eccleſiæ* dicitur: *Si Eccleſia fuerit cujuſcumque ſemine, aut ſanguinis effuſione polluta*. Alii putant, tunc ſolum eſſe illicitum, quando ſine neceſſitate exercetur; Videtur enim eſſe Eccleſiæ injurioſus: At ſi conjuges longo tempore maneant in Eccleſia concluſi, poſſent ad vitandam incontinentiam actum conjugalem exercere; quia non videtur in tali caſu prohibitus ab Eccleſia. Ita Sanch. diſp.25., Azor., Avil. de Cenſuris part.5. dub. 1.

Verius exiſtimo cum Pontio, & Perez diſp. 49. ſect. 5. neque eſſe mortale, ſi conjuges in Eccleſia copulentur ſine neceſſitate; nec Eccleſiam violari, aut pollui per actum conjugalem. Ratio eſt, quia nuſquam id ab Eccleſia prohibetur, & in cap. cit., ubi dicitur, Eccleſia pollui per ſeminis effuſionem, ſenſus eſt de effuſione ſeminis illicita; actus autem conjugalis non eſt illicitus: Sicut enim ſola effuſio ſanguinis illicita, & injuſta polluit Eccleſiam, & eſt ſacrilega, non vero effuſio juſta; ita ſola effuſio ſeminis illicita eandem polluit, & eſt ſacrilega. Ratio a priori eſt, quia illi actus habent ſpeciem ſacrilegii, quibus ex conſtitutione Eccleſiaſtica ſtatutum eſt Eccleſiam manere pollutam, & reconciliandam eſſe; atqui nullum jus Eccleſiaſticum ſtatuit, locum ſacrum pollui per effuſionem ſeminis maritalem, ut late oſtendit Perez loc. cit. Solum enim polluitur Eccleſia per effuſionem ſeminis ex ſe illicitam, quæ ſit peccatum mortale, & quæ ſit publica; ideſt quæ ipſa confeſſione Rei in Judicio, vel evidentia facti in multorum notitiam devenit; & eſt quaſi diffamata Eccleſia, & denigrata ejus reverentia, ut communiter docent cum Vaſq. 1. ſecundæ diſp. 98., Tolet., & aliis. Etenim ſicut ob occulta crimina non poteſt injungi pœnitentia publica, ne delinquens injurioſe diffametur; ita nec Eccleſia poteſt pollui ob delictum quodvis occultum; quia eadem inconvenientia ſequerentur: Si ergo duo, vel tres, vel pauci homines ſcirent pollutionem in loco Sacro ad miſſam, non per hoc talis Eccleſia deberet reconciliari, nec peccatum illud haberet rationem Sacrilegii.

Adde, pollui Eccleſiam per talem actum publicum factum intra corpus Eccleſiæ, non vero in Sacriſtia, aut in Cellis, ſeu Tribunis, ex quibus Principes, qui domos habent Eccleſiæ conjunctas, audiunt Sacrum, ex Sanch. loc. citat.

V. Quæritur quarto; An actus conjugalis ſit illicitus tempore amentiæ?

Reſpondeo, quando ambo conjuges ſunt amentes, ſeparandi ſunt, ne carnaliter conjungantur; & peccat mortaliter, qui eos ad copulam incitaret. Ratio eſt, quia concurreret ad evidens periculum malæ educationis prolis; ſiquidem ea careret parentibus, a quibus educari poſſet; Præterquamquod facile ſequeretur abortus: Si tamen alter tantum ex conjugibus ſit amens, licitum eſt alteri ſanæ mentis petere ab illo debitum; nunquam tamen tenetur conjugi amenti debitum reddere; quia ſubjectum incapax uſus rationis eſt etiam incapax tam uſus dominii, quam ipſius dominii, quod ſupponit libertatem phyſicam; atque adeo invalide debitum exigit; cum debitum exigere ſit uſus dominii. Propter eandem rationem non tenetur conjux reddere debitum alteri conjugi ebrio; Niſi tamen ad vitandam pollutionem, aut aliud grave damnum aliquando per accidens teneretur.

VI. Quæritur quinto; An aliquando ſanitatis cauſa, vel ad vitam tuendam liceat procurare ſeminis effuſionem, diſtillationem, aut alterationem, hoc eſt notabilem commotionem ſpirituum vitalium generationi deſervientium; ſaltem, ſi id fiat per media licita eo fine aſſumpta.

Reſpondeo, certum eſſe, quod nunquam id liceat; immo quod ſemper ſit peccatum mortale; cum dicat Apoſt. 1. ad Corinth. 7. *Neque fornicarii, neque molles Regnum Dei poſſidebunt*. Ratio communis eſt, quia intantum ad ſanitatem, vel vitam tuendam licitum eſt mittere ſanguinem, ſecare manum, brachium, teſtes, &c. quia cum hæc ſint partes individui, conveniens eſt in bonum individui ea ordinare, & velle, ut ea potius, quam totum individuum pereat: Contra vero ſemen non eſt proprie pars corporis, nec inſtitutum ad bonum individui, ſed ad prolem generandam, & propter naturæ propagationem; unde ſolum ad talem finem ordinari poteſt, non vero ad vitam, aut ſanitatem tuendam.

Huic rationi additur alia efficacior; quia ſcilicet in effuſione ſeminis talis delectatio ſuboritur, ut ſi ſemel admittatur in aliquo caſu eam eſſe licitam gratia ſanitatis, vel vitæ, eſſet evidens, ac ſummum periculum, ne homines paſſione ex-

cæ-

cæcati paſſim id ſibi licere perſuaderent. Unde luxuriæ vitia adverſus commune bonum pullularent; quibus ut natura obviaret, jure merito talem actionem negavit, etiam ad vitam tuendam. Quod tamen non militat in amputatione reliquorum membrorum; eo quod dolor maximus inde conſurgens etiam a neceſſaria, nedum a prodiga amputatione avertit.

Sicut autem non licet procurare ſeminis effuſionem extra actum conjugalem; ita nec licet procurare commotionem notabilem ſpirituum vitalium generationi, ſeu ſeminis effuſioni deſervientium; quia talis commotio, ſeu alteratio eſt inchoata quædam pollutio, & ad pollutionis conſummationem eſſentialiter ordinatur. Et idem dicas de diſtillatione, quæ per ſe conjuncta eſt cum notabili eorundem ſpirituum vitalium commotione. Solum licitum eſt, ut notat Sanch. lib. 9. diſp. 17., ubi pollutio eſt in naturali fluxu, & in ſomnis cæpit, illam non impedire ob morbi periculum, ceſſante periculo conſenſus in delectationem; quia hoc non eſſet procurare, ſed pati pollutionem.

VII. Quæritur ſexto; An ſaltem motus ſenſualitatis aliquando culpa vacent?

Reſpondeo, certum eſſe, quod motus primo primi, ſive ſenſualitatis ſint, ſive iracundiæ, &c. non ſint peccata; cum in noſtra poteſtate non ſint: Motus tamen ſecundo primi, qui ſcilicet prævideri, & caveri potuerunt, neque ſunt peccata, ſi proveniant ex cauſa habente aliquam honeſtatem, vel utilitatem; ut quando proveniunt ex auditione peccatorum turpium in confeſſione, &c. quia ſunt nobis connaturales, & in nobis facile oriuntur ex infirmitate naturæ: Secus vero ſi proveniant ex cauſa nullam habente utilitatem, & honeſtatem; eo quod repugnent rationi, & incitent ad ulteriorem libidinem: Sunt tamen ſolum venialia peccata, ſi proveniant ex cauſa tantummodo venialiter mala, in qua prævideri, & præcaveri poſſunt, ut quando proveniunt ex verbis, ex lectione, vel aſpectu curioſo; dummodo non intendatur delectatio venerea, nec ſit periculum conſenſus in illam. Ita Vaſq., Henr., & alii apud Bonac. hic quæſt. 4. punct. 7.

VIII. Dubium eſt, An peccet mortaliter, qui negative ſe habet circa tales motus ſenſualitatis, non impediendo, nec reprimendo illos, quando facile poſſunt reprimi, animum alio divertendo, etiam ſine ullo geſtu, aut motu corporis exteriori? Et idem quæritur de cogitationibus, & delectationibus illicitis.

Reſpondeo, communiter Doctores docere, eſſe peccatum mortale non reſiſtere poſitive motibus, cogitationibus, & delectationibus impuris. Ratio eſt, quia in moralibus quodcumque voluntas non reſpuit, cenſetur illud admittere per conſenſum interpretativum, perinde quaſi illud poſitive vellet; atqui poſitive velle tales motus, &c. citra omnem controverſiam eſt peccatum mortale; ergo etiam negative ſe habere circa illos, & non reſiſtere poſitive erit peccatum mortale.

Verum Pal. apud Tamb. lib. 10. in Decal. cap. 2. putat cum Cajet., Navar., Tolet. probabilius eſſe, quod non ſit mortale illos turpes motus non reprimere; dummodo abſit periculum pollutionis, aut ulterioris conſenſus. Ratio eſt, quia cum hujuſmodi motus ſint naturales, & difficillimum ſit omnes omnino coercere, ſequeretur, quod noſtra ſalus eſſet expoſita periculis evidentiſſimis, ſi teneremur tales motus poſitive reprimere; hoc autem non eſt credendum de divina bonitate; ergo dicendum, quod ad id non teneamur: Aliter qui, verbi gratia, decumbens videret hos motus conſurgere, deberet a cubitu abſtinere, immo ſurgere, & aliquando ſe verberare; quod videtur duriſſimum. Præterea quilibet deberet eorum cauſas removere; unde ne tales motus excitentur, deberet ſub mortali abſtinere a colloquio, & aſpectu fœminæ; quod communiter non admittitur. Hæc Pal., qui tamen fatetur cum communi eſſe veniale tales motus non reprimere, cum poſſis, nec excuſationem habeas, cur non reprimas; quia negari non poteſt, motus hujuſmodi eſſe deordinatos, & ad copulam incitare: Præterquamquod facile adeſt periculum ulterioris conſenſus; præſertim in iis, qui in hac materia ſponte opiniones liberiores volunt ſequi. Excuſatio autem ſufficiens non reprimendi poſitive eſſet, ſi actio illa, quam omittere deberes, ut reprimeres, ſit tibi, vel alteri neceſſaria, aut utilis; ut eſt audire confeſſiones, mederi, ſtudere, urbane loqui cum fœmina, equitare, &c., hæc enim, & ſimilia licent, etiamſi prævideatur ſecutura pollutio, dummodo non intendatur, nec ſit periculum conſenſus.

Dices: Exercere operationes, quæ notabiliter influunt ad pollutionem, vel commo-

motionenm ſpirituum, ſecundum ſe eſt mortale; ergo etiam non reprimere ſpirituum commotionem; nam id (præſertim in naturis calidioribus) eſt virtualiter eos acceptare, & velle cauſam notabiliter influentem in pollutionem.

Reſpondeo, conceſſo antecedente, negatur conſequentia; primo, quia permittere non eſt acceptare, aut conſentire; ſecundo, quia qui poſitive acceptat tales motus, vult cauſam notabiliter influentem in pollutionem; & ideo mortaliter peccat: Contra tamen qui negative ſe habet circa illos, non vult, quod notabiliter influant in pollutionem; quia hujuſmodi motus ſi non acceptentur poſitive, non influunt notabiliter in illam; ergo quamvis ſit culpa venialis, illos non reprimere poſitive, poterit tamen non eſſe mortale, ſi abſit periculum conſenſus, quod in re tam lubrica non eſt facile declinare.

IX. Quæritur ſeptimo; An ſemper ſit mortale dare, vel non impedire cauſam pollutionis, diſtillationis, aut commotionis notabilis ſpirituum vitalium ad generationem deſervientium?

Ante reſponſionem præmitto, duplicem dari cauſam pollutionis; Alteram, quæ notabiliter, & per ſe in illam influit, ut eſt cogitatio vehemens de concubitu; (& ex Sanch., & Leſſ. apud Tamb. lib. 7. cap. 3. §. 5. quælibet alia actio peccaminoſa mortaliter in genere luxuriæ, ut ſunt tactus, turpiloquia, oſcula, aſpectus, deſideria, & alia hujuſmodi, quando ſunt peccata mortalia) Datur præterea altera cauſa pollutionis per accidens, quæ non influit notabiliter in illam; ut eſt cibus, & potus ſuperfluus, & aliæ actiones, quæ in genere luxuriæ ſunt ſolum peccatum veniale; Verbi gratia, lectio curioſa, & vana turpium, turpiloquia, repræſentationes, cogitationes, deſideria, tactus, & alia hujuſmodi, quando ſunt venialia, ſive ex indeliberatione, ſive aliunde. Quare tactus levis manus ex joco, & vanitate, loqui verba amatoria, videlicet, Cor meum, Anima mea, ad Amorem vanum, non tamen libidinoſum conciliandum (ut notat Dian. part. 2. tract. 15. reſol. 31.) ad pollutionem nonniſi per accidens, & raro influunt; cum ſint peccata venialia, ſi adſit periculum tam proprium, quam illius, ad quem verba diriguntur; Et idem dicas de potu calidorum, necnon de ebrietate, &c., quæ quamvis ſint mortalia, cum non ſint mortalia in genere luxuriæ, non dicuntur notabiliter, & per ſe influere in pollutionem; Unde ſi ex iis prævideatur ſecutura pollutio, & non intendatur, nec ſit periculum conſenſus, non erunt niſi peccatum veniale contra caſtitatem, ut mox dicemus. His itaque præmiſſis

Dico primo cum communi apud Tamb., & Dian. loc. cit. Quoties cum voluntate deliberata abſque urgenti neceſſitate, aut magna utilitate exercentur actiones ex natura ſua turpes, & notabiliter influentes in pollutionem, ſeu per ſe tendentes ad actus venereos excitandos, toties peccatur mortaliter, etiamſi non intendatur pollutio prævíſa ſive in ſomnis, ſive in vigilia ſecutura. Ratio eſt, quia qui deliberate vult cauſam, vult etiam effectum neceſſario, vel quaſi neceſſario inde provenientem. Dixi tamen, ſine urgente neceſſitate, vel rationabili utilitate; nam ſi quis, verbi gratia, medeatur partibus verendis, excuſatur a culpa, quamvis prævideat inde pollutionem ſecuturam, dummodo illam non intendat, nec ſit periculum conſenſus.

Dico ſecundo; ſi ſine neceſſitate, vel rationabili utilitate exerceas actiones leviter, & per accidens in pollutionem influentes, etiamſi illam prævideas, peccas ſolum venialiter, dummodo non intendas illam, & abſit periculum conſenſus. Ita Vaſq., Sal., Leſſ., Bonac., Henr. apud Tamb., & Dian. loc. cit. Ratio eſt, quia intantum pollutio volita in cauſa eſt mala, inquantum eſt mala ipſa cauſa; ſed cauſa pollutionis, ut ſupponimus, eſt ſolum mala venialiter, ſaltem in genere luxuriæ; ergo talis etiam erit pollutio ſequens, ſive in ſomnis, ſive in vigilia. Præterea, ut loquitur Sanch. lib. 9. diſp. 45., obligatio vitandi pollutionem in cauſis, quæ per ſe, & proxime non ordinantur ad illam, non eſt obligatio gravis; eo quod non imputetur ad peccatum id, quod per accidens ſequitur; cum operans illud potius patiatur, quam agat.

Hinc excuſatur a culpa, etiam veniali, exercens operationes per accidens in pollutionem influentes, ſi bona fide illæ appareant neceſſariæ, vel utiles; immo etiam ſolum commodæ ſive Animæ, ſive Corpori. Unde ſtudere, audire confeſſiones, cubare tali ſitu commodo, equitare ad recreationem, vel ad negotiandum, oſculari juxta morem Patriæ, ne inurbanus

banus videaris, loqui cum fœminis caute, vel etiam amicabiliter ſine prava intentione, ne venialia quidem peccata ſunt, etiamſi in iis prævideatur pollutio ſecutura citra periculum conſenſus.

Quæ diximus de cauſis influentibus in pollutionem, dicas de cauſis influentibus in diſtillationem, & in commotionem ſpirituum; quia commotio ſpirituum eſt præparatio ad pollutionem, vel diſtillationem, & diſtillatio ut plurimum cum voluptate fit, minori tamen, quam fiat pollutio; Quod ſi ſine ulla prorſus delectatione libidinoſa contingat, non adeſt obligatio tollendi ejus cauſas; ut iidem Doctores docent apud Tamb.

X. Quæritur ultimo; Utrum in venerea delectatione detur materiæ parvitas, quæ a mortali excuſet?

Reſpondeo, docuiſſe nonnullos apud Mendo in Statera diſſert. 5. quæſt. 1. dari aliquando parvitatem materiæ in re venerea: Verbi gratia, ſi quis procuret levem aliquam diſtillationem, vel ſpirituum commotionem, aut ſi ob levem delectationem carnalem legat libros obſcænos, aut obſcæne loquatur, alios tangat, oſculetur, &c.

Communiſſima tamen ſententia docet, in re venerea quamcumque modiciſſimam delectationem deliberate quæſitam, aut admiſſam eſſe peccatum mortale. Unde Pater Claudius Aquaviva, & deinde Congregatio IX. decreto IX. præcepit in virtute Sanctæ obedientiæ, ne noſtri contrariam ſententiam docerent: Præterquam quod multi apud Mendo in Epitome V. *Luxuria* putarunt, contrariam ſententiam a Clem. VIII. damnatam eſſe: Et ratio doctrinæ eſt, quia quælibet delectatio venerea ex ſe ordinatur ad copulam, a qua ſuam malitiam deſumit, & eſt incitativa ad majorem delectationem, cum fiat ex motu ſeminis, & commotione ſpirituum vitalium generationi deſervientium; ergo quælibet modiciſſima delectatio venerea eſt peccatum mortale; Sicuti enim qui poſitus ſupra præcipitem, & lubricam viam, ſi vellet quatuor tantum paſſus deſcendere, & non amplius, exponeret ſe periculo manifeſto ruendi in præceps, ob ſummam difficultatem ſiſtendi gradum in proclivi; Ita qui quærit, aut acceptat quamcumque modicam veneream delectationem, amat periculum manifeſtum labendi ulterius in majorem delectationem, ob ſummam difficultatem ſiſtendi gradum in via tam lubrica, & præcipiti; & idcirco mortaliter peccat: Nam, ut ait Scriptura, *Qui amat periculum, peribit in illo;* Et propterea oppoſitam ſententiam Verricelli apud Mendo in ſtatera vocat omnino improbabilem, temerariam, ſcandaloſam, ac forte graviore cenſura dignam. Hinc proſcripta fuit ab Alex. VII. theſis 40., quæ habet: *Eſt probabilis opinio, quæ dicit eſſe tantum veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.* Eſto enim proſcripta hæc theſis non ſit eadem cum theſi, quam impugnamus; ex ea tamen videtur ſatis colligi hujus improbabilitas.

XI. Notandum itaque, delectationem veneream a non venerea in hoc diſcriminari, quod venerea ſentitur in carne cum commotione ſpirituum vitalium circa partes libidinoſas, eo quod oriatur ex motu ſeminis deſcendentis ad partes obſcænas: Contra vero non venerea habetur ex viſu, tactu, &c. ob proportionem, & connaturalitatem objecti cum organo talium potentiarum; ut quando videtur hortus, ædificium, aut alia res pulchra, vel quando tangitur flos, aut alia res blanda: Quare ſi conſimilis delectatio haberetur in viſu faciei alicujus fœminæ, quæ habetur in viſu pulchræ picturæ, certe non eſſet peccatum, ſaltem mortale, ſic in tali aſpectu delectari. Sed difficillimum eſt ad tales aſpectus non commoveri ſpiritus, & non ſubnaſci delectationem veneream circa partes libidinoſas; nam ſicut palea ad præſentiam ignis ſtatim inceditur, quia ignis eſt virtus phyſica, quæ ad præſentiam paſſi diſpoſiti non poteſt non agere; ita ad aſpectum aliquorum objectorum phyſice noſter ſanguis ebullit, & ſpiritus commoventur, ita ut impoſſibile ſit non ſentire delectationem veneream: Quis enim adeo ſtipes, & truncus, ut citra hanc delectationem poſſet inſpicere partes obſcœnas alterius ſexus humani? Quare ſicut inſpicere tales partes data opera, procul dubio eſt peccatum mortale; quia per ſe talis aſpectus influit in delectationem veneream, & impoſſibile eſt illam non ſentire; ita prorſus ſi inſpiciendo vultum fœminæ, conſimilis delectatio venerea ſentiatur, procul dubio erit pariter mortale illam admittere, aut procurare; quamvis talis aſpectus non per ſe influat in delectationem veneream, ſicut aſpectus partium obſcœnarum. Quod ſi abſque tali delectatione, & abſque

que periculo fœmina inſpiciatur, peccatum mortale non committitur; & plerumque nec veniale, ſi nec periculum leve ſit ullius culpæ: Sicut etiam nec veniale peccatum committitur, ſi ob finem honeſtum ea fiant, ex quibus motus ſenſualitatis, & commotio ſpirituum conſurgunt, delectatio tamen venerea nec quæratur, nec admittatur.

XII. Demum advertit Mendo in Epitome loc. cit., quod ſtringere, verbi gratia, pedem fœminæ, tangere ejus manum, necnon ex curioſitate cernere congreſſum animalium, aut eorum pudenda tangere, & ſimilia, ſi fiant, quando leviter influunt in delectationem, aut ſunt leve periculum illius, ſint dumtaxat peccatum veniale in communi ſententia, eo quod leve periculum peccati gravis non poſſit eſſe peccatum grave. Hinc tamen non ſequitur, dari parvitatem materiæ in delectatione venerea, cum ſupponamus in talibus actionibus nullam omnino veneream delectationem aut intendi, aut admitti poſſe: Immo neque ſequitur, dari parvitatem materiæ in re venerea; nam hujuſmodi actiones ſic explicatæ non debent dici res venereæ, ut multi docent: Quod ſi cum nonnullis dicatur, hujuſmodi actiones eſſe res ex objecto venereas, concedi poteſt in tali ſenſu, dari in re venerea parvitatem materiæ cum Carden., Sanch., Gran., & aliis; dummodo fixum ſit, in delectatione venerea parvitatem materiæ non dari.

ARTICULUS II.

De Obligatione actus Conjugalis.

I. Num conjux teneatur aliquando debitum petere?

II. Quandonam vacat lethali culpa negare debitum conjugi illud petenti?

III. Non tenetur conjux cum gravi ſuo detrimento reddere debitum, etiamſi alteri immineat periculum incontinentiæ.

IV. Secluſo hoc periculo non peccat, qui debitum negat, ne prolem multiplicet, quam ſuſtentare non poteſt.

V. Tenetur uxor a jejuniis abſtinere, quando aliter nequit cum reciproco amore convivere cum marito.

VI. Quandonam licite debitum redditur illicite petenti?

VII. Qui reddit debitum conjugi habenti votum caſtitatis, licet cooperetur actui ſacrilego, non peccat, quia actus eſt ſolum ſacrilegus ex parte petentis, non vero ex parte ipſius actus.

VIII. Cur non poſſimus ſimiliter miniſtrare carnes habenti votum jejunandi? Aut reddere gladium Domino furioſo?

IX. Quare non licet reddere debitum cum gravi damno temporali petentis, & tamen licitum eſt illud reddere, quando ſacrilege petitur cum graviſſimo ipſius petentis damno ſpirituali?

X. Tenetur conjux debitum reddere, etiam quando actus eſt ſolum venialiter ratione ſui illicitus.

I. QUæritur primo; An conjux teneatur aliquando petere debitum?

Reſpondeo per ſe loquendo nunquam teneri; cum poſſit cedere juri, quod habet: Per accidens tamen aliquando tenetur; ut ſi credat alias conjugi periculum imminere incontinentiæ, quod petendo debitum poſſit avertere, immo tenetur etiam ex juſtitia petere, quando prævidet periculum incontinentiæ in conjuge, quæ præ verecundia expreſſe non petit, quamvis appetat copulam: Etenim in tali caſu petitio eſſet potius redditio debiti implicite illud petenti.

II. Quæritur ſecundo; An ſemper teneatur ſub mortali conjux reddere debitum petenti?

Reſpondeo, per ſe loquendo teneri ſub mortali reddere, etiam petenti implicite, & interpretative; quia lex juſtitiæ præcipit reddere unicuique, quod ſuum eſt, quomodolibet petatur, ſive verbis, ſive factis, ſive ſignis; Copula autem eſt res gravis; ergo ſub mortali redditio debiti præcipitur: Præſertim quia ſi negetur, exoriuntur ſæpe diſcordiæ, & non raro adeſt periculum incontinentiæ in petente. Unde Pal. diſp. 3. punct. 4. putat, etiam ſemel negare ſerio petenti, immo etiam differre redditionem, eſſe peccatum mortale. Verum Pont. lib. 10. cap. 2., Perez, Tamb. lib. 7. in Decal. cap. 3. §. 5. putant, excuſari a mortali; Primo, qui non ſæpe, ſed una, vel altera vice negat. Secundo, qui negat petenti precibus, & blanditiis, vel ita remiſſe petenti, ut facile deſiſtat. Tertio, qui parvo tempore differt redditionem, ut ſi petenti nocte reddatur mane, aut petenti mane reddatur ſequenti nocte, ut notavit Hurt. diſp. 10. diff. 11. Et ratio eſt, quia in his caſibus vel nulla, vel levis eſt injuria; unde ſi abſit periculum

lum incontinentiæ, ſolum eſſet veniale. Adde, non eſſe mortale, negare debitum ei, qui precibus illud petit, non tanquam debitum, nec animo obligandi, ſed benevole, & amice: Sicut non peccat debitor, qui differt ſolutionem, quando debitum pecuniarium petitur amice, eo quod cenſeatur creditor non ferre graviter dilationem; Tamen ſi ex verecundia conjux non audet aliter debitum petere, tunc mortale eſſet illud negare.

Notandum præterea, petitionem debiti, ut obliget, debere eſſe moderatam; Aliter eſſet magna ſervitus; & frequentia copulæ valetudinem læderet; Nec cenſentur conjuges ad nimis importunam, & immoderatam redditionem ſe obligaſſe, ut notat Con. diſp. 34. dub. 2. ſed ſolum ad ordinarium, communemque modum, qui arbitrio prudentis dimetiendus eſt, ſpectata ætate, viribus, & ſanitate conjugum. Hinc fit, quod neque peccet non reddens, quando ex redditione, etiam moderata, imminet rationabile periculum ſuæ ſalutis, vel morbi gallici, &c., aut ſi petatur, dum febri, aut alio dolore gravi laborat, unde immineat probabile periculum damni notabilis.

III. Idque verum eſt, etiamſi petenti immineat periculum incontinentiæ; ut notarunt Sach. diſp. 24., & Con. dub. 3. Ratio eſt, quia nemo tenetur cum tanto detrimento vitare peccatum alterius. Et ratio ulterior eſt, quia ordo charitatis tunc poſtulat, ut præferatur bonum ſpirituale alterius propriæ ſaluti corporali, immo etiam vitæ, quando vel habetur extrema neceſſitas in patiente periculum ſpirituale, aut habetur neceſſitas gravis, & qui ſubvenire debet, ſit Prælatus; at in caſu noſtro neutrum habetur; neque enim in petente habetur extrema neceſſitas, cum poſſit aliis mediis ſubvenire illi periculo incontinentiæ; & ſi haberet gravem neceſſitatem, alter conjux non eſt Prælatus, qui teneatur ſubvenire.

IV. Demum non peccat, qui ſecluſo periculo incontinentiæ negat debitum, præciſe ne multiplicet prolem, quam ſuſtentare nullo modo poteſt: Sicut enim in aliis debitis magna incommoditas excuſat a ſolutione, ita hic; ut docent Bonac., Perez contra Con. dub. 3.

V. Quæritur tertio; An conjux teneatur omittere jejunia Eccleſiaſtica, ſi jejunando non poſſit reddere debitum moderate petenti?

Reſpondeo affirmative; prævalet enim præceptum juſtitiæ præcepto Eccleſiaſtico: Et ob eandem rationem tenetur jejunia omittere Uxor, ſi jejunando ita pallida, & deformis evadat, ut rationabiliter timeat ea de cauſa odioſam ſe futuram marito, & avertendum conjugis animum ab ipſa ad alias quærendas. Ita Perez diſp. 50.: Ubi ex Sanch., & Lopez contra Pont. docet, idem dicendum de fœmina volente nubere; hæc enim ſi jejunando ita deformis reddatur, ut multo difficilius nubat, excuſatur a jejunio; quia præceptum Eccleſiæ non obligat cum gravi damno. Demum Ledeſm., Azor., Sanch., Navar. docent, uxorem debere a jejuniis Eccleſiaſticis deſiſtere ob præceptum mariti, ſi aliter notabiles diſcordiæ, & rixæ oriantur. Ratio eſt, quia quamvis maritus non habeat dominium in uxorem relate ad præcepta Eccleſiaſtica, ſicut habet relate ad jejunia, ad quæ illa ſponte vovendo ſe aſtrinxit; tamen quando ex jejuniis Eccleſiaſticis notabiles diſcordiæ orirentur, non tenetur jejunare; tum quia præcepta poſitiva non obligant cum ſcandalo, ex cap. *Nihil cum ſcandalo*, *De præſcriptionibus*; tum etiam quia mutuus amor conjugum neceſſarius ad vitam conjugalem quiete traducendam, tamquam ex vinculo juſtitiæ ortus, præferendus eſt illis: Quod tamen intelligendum, niſi in contemptum jejunii Eccleſiaſtici id præcipiat maritus; tunc enim vita potius exponenda eſſet, quam jejunium omittendum.

VI. Quæritur quarto; An licite reddatur debitum illicite petenti?

Reſpondeo cum Bonac. quæſt. 4. punct. 3., Perez, Sanch., petitionem debiti dupliciter poſſe eſſe illicitam. Primo, propter circumſtantiam aliquam ſe tenentem ex parte actus; ut cum petitur debitum in loco publico, vel cum periculo impediendi prolem, vel cum periculo mortis fœtus, vel cum aliqua circumſtantia indebita. Secundo, propter circumſtantiam aliquam ſe tenentem ex parte perſonæ; ut ſi quis petat debitum ob pravum finem animo fornicario, aut habens votum caſtitatis, &c. Nunc ſic: Quando petitio debiti eſt illicita primo modo, conjux, a quo petitur, non poteſt reddere; quia non poteſt concurrere ad actum de ſe illicitum: Quando vero petitio eſt illicita ſecundo modo, poteſt, & tenetur debitum reddere; quia per accidens eſt, quod petitio illa debiti, & ipſe actus ſit illicitus, & reddens,

dens, quantum eſt ex ſe, tantum cooperatur actui licito. Quod patet a ſimili: Nam ſi Creditor petat a me pecuniam ſuam, teneor illam ſolvere, quamvis ſciam, illum ea abuſurum ad fornicandum; ſeu quamvis ſciam, quod habeat votum non petendi illam; & ad ſummum tunc teneor præmittere correctionem fraternam ex lege charitatis, vel differre ſolutionem debiti, ſi poſſum impedire peccatum proximi ſine magno meo, aut illius incommodo. Ratio eſt, quia tenemur impedire damnum ſpirituale proximi, etiam cum aliquo incommodo temporali; ſicut tenemur ex lege charitatis differre rdditionem gladii Domino furioſo, nec fit illi injuria, cum ſalubriter ejus negotium agatur. Quare idem dicendum in caſu noſtro, ſi conjux aſtrictus voto caſtitatis illicite petat debitum, quamvis peccet petendo: Quia tamen per votum non amiſit jus petendi, ideo tenetur alter debitum reddere ſaltem poſt fraternam correctionem; aut ſi non poteſt commode differre debiti redditionem. Ratio eſt, quia in tali caſu non cooperatur peccato illius formaliter, ſed materialiter; ſolum enim cooperatur actui, qui, quantum eſt ex ſe, licitus eſt, & ſolum eſt illicitus petenti ex ſua malitia, eo quod male ipſum petat, antequam diſpenſetur in voto.

Propter eandem rationem licitum eſt, neceſſitate urgente, petere Sacramentum Confeſſionis a Confeſſario, quem ſcio eſſe in mortali, & petere mutuum ab uſurario; quia ſcilicet petitur Sacramentum, quod licite conferri poteſt a tali Confeſſario, ſi præmittat actum contritionis; & petitur mutuum, quod licite dari poteſt, ſi non exigantur uſuræ: Licite etiam ſolvuntur uſuræ, quia actus dandi illas de ſe non eſt malus; actus vero recipiendi uſuras eſt malus ex malitia recipientis, qui vult retinere, quod datur ultra ſortem, perinde quaſi lucrum ceſſaſſet, aut damnum ex mutuo emerſiſſet, quæ revera non acciderunt.

VII. Oppones: Conjux aſtrictus voto caſtitatis petendo debitum petit actum ſacrilegum; ergo non poteſt alter conjux licite reddere; quia cooperaretur ſacrilegio; Sicuti non poteſt reddere debitum conjugi petenti illud in loco publico.

Confirmatur primo. Si Titius habens votum jejunandi die Jovis petat a me carnes, non poſſum illas adminiſtrare, quamvis petitio ſit illicita tantum ex circumſtantia perſonæ habentis votum; ergo pariter ſi alter conjux habens votum caſtitatis petat debitum, non poteſt illi reddi, quamvis petitio eodem modo ſit illicita ex circumſtantia perſonæ.

Confirmatur ſecundo; Si quis ſuum gladium apud me depoſitum petat ad occidendum injuſte alterum, non poſſum illi reddere gladium ſuum; ergo neque poſſum reddere debitum illicite petenti.

Reſpondeo, verum quidem eſſe, quod talis actus ſit ſacrilegus, ſed eſt ſacrilegus ex parte petentis, non ex parte reddentis; Sicut Crucifixio Chriſti Domini fuit ſacrilega ex parte Crucifigentium, non ex parte Crucifixi, nec ex parte Dei permittentis talem crucifixionem. Contra vero, quoties actus eſt illicitus non ex circumſtantia perſonæ, ſed ex circumſtantia ſe tenente ex parte actus, tunc actus eſt ſimpliciter illicitus; & idcirco neque peti, neque reddi poteſt debitum conjugale, verbi gratia, in loco publico. Et propter eandem rationem non licet petere extra caſum extremæ neceſſitatis Sacramentum Pœnitentiæ ab excommunicato vitando; quia tale Sacramentum ex defectu juriſdictionis in abſolvente extra caſum extremæ neceſſitatis eſt nullum, atque adeo illicite petitur: Nec licet miniſtrare carnes die veneris, quia comeſtio carnis ex ſe eſt illicita tali die, & non ex circumſtantia perſonæ.

VIII. Ad primam confirmationem, conceſſo antecedente, negatur conſequentia. Diſparitas eſt, quia Titius nullum habet jus petendi a me carnes; ergo adminiſtratio carnium non cohoneſtatur ab obligatione illas adminiſtrandi; ſicut cohoneſtatur redditio debiti: Quare ad ſummum ex charitate deberet conjux præmittere, ut diximus, correctionem fraternam, aut aliquantiſper differre debiti redditionem, ſi non oriantur inde diſcordiæ; eo quod teneamur impedire damnum ſpirituale proximi, etiam cum aliquo ipſius incommodo temporali.

Ad ſecundam confirmationem, conceſſo pariter antecedente, negatur conſequentia. In primo enim caſu reddendo gladium facerem injuriam alteri, quem iſte vult occidere; & ideo teneor non reddere, ex jure, quod habet alter, ne occidatur, & ne ego concurram ad ejus occiſionem: Contra in ſecundo caſu conjux reddendo debitum nulli facit injuriam, & ideo tenetur reddere, ſicut tenetur redde-

re

re gladium domino, qui habens votum non petendi illum, adhuc ſacrilege petit.

IX. Inſtabis: Bonum ſpirituale præſtat bono corporali; atqui propter bonum corporale alterius non licet reddere debitum, puta ſi reddendo debitum ſequatur grave damnum ipſi petenti, vel proli, vel alteri; ergo a fortiori non licet reddere debitum in caſu noſtro propter bonum Animæ petentis, cujus peccatum cavetur, non reddendo debitum.

Reſpondeo, conſequentiam non ſequi. Diſparitas autem eſt, primo quia in caſu noſtro negando debitum non cavetur peccatum petentis, quia jam ille peccavit petendo, ſed ſolum impeditur actus externus, qui nullam malitiam addit ſupra peccatum internum, ut communius docent Theologi; unde nihil mirum, ſi ad cavendum grave malum temporale petentis teneatur conjux, a quo petitur debitum, illud non reddere; ſecus vero teneatur reddere in caſu noſtro, ubi non reddendo impeditur ſolum actus externus peccaminoſus, non vero peccatum internum. Secundo ex Bonac., & Sanch. intantum non poteſt reddi debitum cum periculo damni corporalis vel petentis, vel prolis, inquantum nemo habet dominium morale in corpus proprium, aut alterius; nemo enim poteſt ſibi, vel alteri vitam tollere, aut membrum ſine cauſa abſcindere; unde ſicut non poteſt conjux petere cum periculo corporis proprio, aut alterius; ita nec alter tenetur reddere: Contra vero homo ſupra animam ſuam habet dominium morale, eo quod Deus reliquerit animam in manu conſilii hominis; & ideo conjux poteſt, & tenetur reddere debitum petenti illicite cum damno ſpirituali animæ ſuæ, cujus dominium morale habet; quamvis non poſſit reddere debitum petenti illicite cum periculo gravi damni ſui corporis, cujus dominium morale non habet.

X. Advertit demum Sanch., quod ſi petens debitum illicite ſit tantum reus culpæ venialis, ſemper teneatur alter reddere, quamvis petitio debiti ſit illicita ex parte ipſius actus, & non ex circumſtantia dumtaxat perſonæ. Ratio eſt, quia redditio debiti de ſe non eſt mala, & in tali caſu intantum eſſet mala venialiter, inquantum reddens debitum cooperatur peccato veniali illicite petentis; atqui reddens debitum habet juſtam cauſam, qua excuſetur a peccato veniali talis cooperationis, ne ſcilicet diſpliceat petenti: ergo ſine veniali culpa poteſt reddere, ſive petitio ſit venialiter illicita ex circumſtantia perſonæ, ſive ex circumſtantia actus. Ita Sanch. contra Bonac. quæſt. 4. punct. 3., qui putat eſſe veniale reddere debitum cum peccato veniali ex circumſtantia actus.

ARTICULUS III.

De iis, quæ impediunt uſum matrimonii.

I. Quatuor ſunt, quæ privant jure petendi debitum.

II. Aſtrictus voto caſtitatis nequit debitum petere, niſi quando petitio eſſet potius redditio; aut ſi aliter prævideretur in altero periculum incontinentiæ.

III. Num votum caſtitatis a viro emiſſum invita uxore ſit irritum? Etiamſi non ſit irritum, probabiliter poteſt illud ab uxore irritari.

IV. Habens votum caſtitatis num teneatur poſt matrimonium ratum ingredi Religionem, ne ſe exponat periculo petendi debitum?

V. Si poſt matrimonium ſuperveniat conjugi cognatio ſpiritualis, non privatur jure petendi debitum. At ſi ſuperveniat affinitas, ſolum conjux inceſtuoſus eo privatur. Poſſuntque Religioſi Privilegiati in hoc diſpenſare.

VI. Hæc pœna non incurritur ab inceſtuoſo habente ignorantiam ſive juris, ſive facti; Nec ab inceſtuoſo, qui propriam conſanguineam cognovit.

VII. Conjux certus de nullitate matrimonii, quamvis id probare non poſſit, & cenſuris adigatur ad debitum reddendum, neutiquam poteſt illud reddere.

VIII. Quicquid ſit, an poſſit Judex damnare illum, quem ſcit eſſe innocentem, & ſecundum allegata, & probata eſt mortis reus.

IX. Dubitans de validitate matrimonii jam contracti nequit debitum petere, antequam diligentiam adhibeat, licet poſt primum bimeſtre teneatur reddere. At ſi dubium vinci non poteſt, licitum erit etiam petere, dummodo bona fide contraxerit.

X. Quod ſi uterque conjux dubitet, neuter poteſt petere, nec reddere ante diligentiam.

XI. Habens opinionem probabilem de invaliditate matrimonii ſine probabilitate de ejus valore, petere debitum non poteſt: ſecus vero ſi utrinque detur probabilitas.

XII. Num liceat cum opinione ſolum probabi-

li de carentia impedimenti matrimonium contrahere?

I. EGimus hactenus de actu conjugali licito, & obligatorio, agendum nunc de iis, quæ privant jure petendi debitum: Hujuſmodi ſunt Votum caſtitatis, Cognatio ſpiritualis, & affinitas poſt matrimonium orta; necnon dubium de valore matrimonii.

II. Quæritur itaque primo; An votum caſtitatis conjugis impediat petitionem ac redditionem debiti?

Reſpondeo cum communi, conjugem aſtrictum voto caſtitatis non poſſe petere debitum, debere tamen reddere. Prima pars patet, quia votum caſtitatis fert ſecum obligationem abſtinendi ab omni actu venereo; ergo qui caſtitatem vovit, non poteſt petere debitum; & conjuge defuncto, tenetur omnino caſtitatem ſervare. Secunda pars probatur, quia vinculum juſtitiæ fortius eſt vinculo voti; cum non acceptetur a Deo promiſſio rei alterius; atqui per matrimonium contractum acquiſivit alter jus in corpus voventis; ergo non poteſt votum tali juri præjudicare; & conſequenter qui vovit caſtitatem, tenetur debitum reddere conjugi petenti. Hoc tamen intelligendum eſt poſt primum bimeſtre; nam intra primum bimeſtre, cum nemo teneatur reddere, conſequenter nec poteſt licite reddere qui vovit caſtitatem: Si tamen intra primum bimeſtre prima vice conſummaverit matrimonium, tenetur deinde ſemper reddere petenti.

Notat tamen Sanch., & Perez, quod quamvis qui vovit caſtitatem, non poſſit alterum provocare, ut petat; quia ſic indirecte ipſe peteret; tamen quando vir, verbi gratia, obſtrictus voto probabiliter putat, in Uxore non audente præ verecundia petere eſſe voluntatem petendi, poteſt ipſe directe petere, eo quod talis petitio eſſet revera redditio debiti poſita petitione interpretativa Uxoris. Et ſane matrimonium eſſet uxori nimis grave, & oneroſum, ſi ſemper deberet ipſa petere: Quare ad vitandum hoc inconveniens poteſt vir voto obſtrictus offerre ſe illi ad uſum conjugalem, quando prudenter judicat ab ea copulam appeti: Præſertim ſi in illa prævideat periculum incontinentiæ: nam votum non obligat ad non petendum, cum impendio ruinæ alterius conjugis. Quod ſi vir vovit caſtitatem cum conſenſu uxoris renunciantis juri ſuo, certe nunquam poterit ſe illi offerre ad uſum conjugalem gratia non reddendi matrimonium oneroſum; cum uxor dando illam licentiam, ceſſerit juri ſuo.

III. Docuit D. Th. in 4. diſp. 32., Palud., Sot., & alii apud Con. diſp. 34. dub. 6. votum caſtitatis emiſſum poſt matrimonium conſummatum eſſe omnino irritum, præſertim ſi fiat a viro; quia cederet in grave præjudicium Uxoris, cui ob innatam verecundiam grave eſt, ſi ſemper debeat petere, quoties matrimonii uſum appetit. Sed communius cum Sanch. diſp. 35., Perez, & aliis docent, eſſe validum, etiamſi fiat ſine licentia conjugis. Quod patet ex cap. *Quidam 3. de Converſione Conjugatorum*; ubi decernitur, profeſſionem factam a viro, renuente uxore, eſſe nullam; at obligari voventem ad votum caſtitatis in ea profeſſione emiſſum, inquantum ſe potuit obligare. Poteſt tamen conjux alterius conjugis votum caſtitatis irritare indirecte, quatenus materia talis voti eſt circa rem ſibi ſubjectam, ut probabiliter docet Illſung apud Croix de voto num. 102.

IV. Quæritur ſecundo; An qui vovit caſtitatem ante matrimonium, vel poſt matrimonium ratum, teneatur ingredi Religionem, ut votum ſervet adæquate?

Reſpondeo cum communiori negative, contra quamplures apud Con. diſp. 34. ſect. 5. Ratio eſt, quia ad ſervandum votum nemo tenetur aſſumere medium, quod ſit difficilius ipſa re, quam vovit; Verbi gratia ſi quis voveret peregrinationem Lauretanam, & deinde transferret in Indias ſuum domicilium, quamvis peccaret transferendo domicilium ſine cauſa ante impletionem voti, tamen non teneretur amplius ex Indiis peregrinari Lauretum; quia eſſet nimis durum, & moraliter impoſſibile, votum illud implere. Hinc *Joan. 22. in Extrav. Antiquæ concertationi* ſtatuit, voventem juxta caſum adductum caſtitatem inducendum quidem, ſed non compellendum ad Religionem ingrediendam. Quod ſi videret, ſe eſſe in proximo periculo violandi votum, niſi Religionem ingrederetur, poſſet tali periculo occurrere, petendo diſpenſationem, aut orationibus, jejuniis, eleemoſynis compeſcendo ſtimulos carnis.

V. Quæritur tertio; An cognatio ſpiritualis, vel affinitas ſupervenientes matrimonio impediant uſum illius?

Reſpondeo, quod ſi poſt contractum matri-

trimonium ſuperveniat cognatio ſpiritualis cum altero conjuge, per hoc ſcilicet quod alter baptizet, vel ſuſcipiat in baptiſmo, aut in confirmatione filium communem, aut filium alterius conjugis, neuter privatur jure petendi, vel reddendi debitum. Ratio eſt, quia vel id factum fuit ex neceſſitate, & non eſt æquum, ut aliquis ſuo jure privetur per hoc, quod ſatisfaciat ſuæ obligationi: vel id factum fuit extra caſum neceſſitatis, & quamvis certum ſit, quod mortaliter peccaverit, qui ſine neceſſitate baptizavit, aut ſuſcepit filium ſuæ conjugis, tamen probabiliter docent Sanch. lib. 9. diſp. 26., & Con. contra Guttier., Henr., Ledeſm., & alios, quod iſte talis non privetur jure petendi debitum, quia ex nullo textu id clare colligitur; & in odioſis mitior pars accipienda eſt. Si vero poſt contractum matrimonium ſuperveniat affinitas, per hoc videlicet quod alter conjux inceſtuoſe cognoſcat alterius conſanguineum, vel conſanguineam in primo, vel in ſecundo gradu, in tali caſu conjux innocens poteſt petere, ac reddere debitum, conjux vero inceſtuoſus poteſt ſolum reddere, non tamen petere, ex *Cap.* 1. *de eo, qui cognovit conſanguineam*, quamvis Religioſi privilegiati poſſint in hoc diſpenſare.

Notandum tamen cum Bonac. quæſt. 4. punct. 2., quod ſi quis commiſit talem inceſtum ex metu gravi injuſte incuſſo, non privetur jure petendi debitum. Ratio eſt, quia ſicuti hujuſmodi metus excuſat ab incurrendis cenſuris; ita etiam excuſat ab incurrenda pœna privationis debiti. Etenim Eccleſia non punit ſuis gravibus penis eos, qui ex tali metu tranſgrediuntur legem ſuam, eo quod nolit ſuam legem in tali caſu obligare; atque adeo quamvis iſte inceſtuoſus peccet contra legem Dei, non peccat contra legem Eccleſiæ, & ſic non incurrit pœnam ab Eccleſia latam, quod privetur jure petendi debitum.

VI. Notandum ſecundo cum eodem Bonac., nec incurri talem pœnam ab inceſtuoſo habente ignorantiam ſive juris, ſive facti, ſive talis pœnæ: Sicut nec incurritur cenſura, & in communiori ſententia nec Irregularitas orta ex delicto ab habente aliquam ex iſtis ignorantiis. Dicitur autem habere ignorantiam juris, qui ignorat talem inceſtum eſſe prohibitum etiam ex lege poſitiva humana, & non ex ſolo jure naturæ: Habet ignorantiam facti, qui ignorat hanc eſse ſuæ uxoris conſanguineam: Habet demum ignorantiam pœnæ, qui ignorat hanc pœnam eſse impoſitam tali inceſtui, quod ſcilicet inceſtuoſus privetur jure petendi debitum. Ratio vero doctrinæ eſt, tum quia jura prohibent petitionem debiti, quando contracto matrimonio ſcienter contrahitur affinitas, ex *cap.* 1. *de eo, qui cognovit conſanguineam*; tum etiam, quia minor eſt contemptus contra legem, quando violatur lex continens graves pœnas iis ignoratis, quam illis cognitis; ergo æquum non eſt, ut tranſgreſſor ſubjiciatur iis pœnis, quas ignoravit, quibus ſubjicitur, qui eas non ignoravit; Alioquin quantitas pœnæ non proportionaretur quantitati delicti, ut advertunt Navar., & Sanch. lib. 9. diſp. 31.

Notandum ultimo, quod quamvis Inceſtuoſus, qui cognovit conſanguineam ſuæ conjugis in primo, vel ſecundo gradu, privetur jure petendi debitum, inceſtuoſus tamen, qui cognovit propriam conſanguineam, licet gravius peccarit, non privatur tamen tali jure. Et ratio eſt, tum quia ille ſolus inceſtus parit affinitatem cum conjuge; tum etiam, quia illi ſolum delicto, quod facilius accidere poteſt, talis pœna eſt impoſita a lege poſitiva humana.

VII. Quæritur quarto; Utrum conjux certus de nullitate matrimonii poſſit licite reddere debitum, ſi nullitatem probare non poſſit, & ad reddendum debitum compellatur ſub excommunicatione?

Reſpondeo, id affirmare Magiſtrum ſententiarum, & Hugonem de Sancto Victore apud Con. dub. 10. Primo, quia conjux, qui eſt in bona fide, habet jus petendi debitum: ergo alter tenetur reddere, quamvis certus ſit de nullitate matrimonii. Secundo, quia ex duobus malis minus eſt eligendum; atqui minus malum eſt reddere debitum in tali caſu, quam contra juſtitiam, & Eccleſiæ præceptum cum ſcandalo negare petenti debitum, & nolle cohabitare cum illo; ergo. Tertio, non eſt minus malum occidere innocentem, quam fornicari; ſed judex licite occidit, quem privatim novit innocentem, ſi publice probatus ſit nocens, & reus, juxta probabilem doctrinam Thomiſtarum; ergo conjux pariformiter licite reddit debitum ei, qui publice probatur eſſe ejus conjux, quamvis privatim ſciat, matrimonium eſſe nullum. Quarto, Sacerdos tenetur dare Euchariſtiam peccatori petenti illam publice, quamvis occulte, & priva-

tim ſciat eſſe indignum; eo quod ille habeat jus petendi; ergo pariter conjux, qui ſcit occulte, matrimonium eſſe nullum, tenetur reddere debitum, quando alter bona fide petit, eo quod habeat jus petendi.

Communis tamen ſententia negat poſſe in tali caſu debitum reddi; quia fornicari eſt intrinſece malum, nec ſunt facienda mala, unde veniant bona. Quare in tali caſu qui compellitur ſub excommunicatione ad reddendum debitum, vel debet fugere, vel petere diſpenſationem, & iterum valide contrahere: vel ſi nihil poſſit, tam excommunicationem, quam quælibet alia incommoda patienter, & humiliter ſuſtinere debet, ut dicitur in *cap. Inquiſitioni 44. de Sententia Excommunicationis*.

Ad primam rationem in contrarium reſpondetur, conjugem, qui eſt in bona fide, habere jus petendi debitum dumtaxat apparens, non verum jus: Sicuti ſi publice probaretur, Titium debere Petro mille, quæ revera non debet, Petrus haberet jus tantum apparens; unde Titius in conſcientia non teneretur ſolvere, aut ſi ad vitandum ſcandalum ſolveret, poſſet occulte repetere.

Ad ſecundam, negatur in caſu noſtro concurrere duo mala incompoſſibilia; poſita enim ſcientia nullitatis matrimonii, negando debitum, nec injuſtitia committitur, nec inobedientia Eccleſiæ præcepto; cum Eccleſia non poſſit præcipere peccatum. Quod ſpectat ad ſcandalum, non fieret, ſed permitteretur: permitti autem potius debent quævis mala, quam committi peccatum.

VIII. Ad tertiam dico cum Leſſ. de juſtitia cap. 29. dub. 10. ex Scotiſtis communiter, in utroque caſu idem ſentiendum. Quare non licet Judici damnare probatum Reum, quem privata notitia cognoſcit innocentem. Dato autem, quod id liceat juxta contrariam opinionem Thomiſtarum, negatur conſequentia. Diſparitas eſt, quia propter commune bonum, & tranquillitatem Reipublicæ licitum eſt condemnare talem innocentem; quia bono vitæ particularis præponderat bonum commune, & Tribunalium debitus tenor: Sicut enim Reſpublica habet aliquando dominium in bona, ita forte etiam in vitam civium, quando expedit bono publico, quod enucleatius diſcutiemus in de Cenſuris quæſt. 1. art. 6. At Reſpublica non habet dominium in corpus ullius in ordine ad uſum conjugalem, cum vix accidere poſſit, quod hoc ſit neceſſarium ad bonum publicum; & ideo non licet in caſu noſtro reddere debitum, quodcumque ſcandalum, vel damnum ſequatur.

Ad quartam, conceſſo antecedente, negatur conſequentia. Peccator enim occultus habet verum jus juſtitiæ tuendi famam ſuam, ſeu ne publice infametur, negata ſibi Euchariſtia: Contra vero conjux ille non habet verum jus petendi debitum, ſed habet tantum jus apparens, poſita matrimonii invaliditate.

IX. Quæritur quinto; An dubius de valore matrimonii poſſit licite debitum petere, aut reddere?

Reſpondeo, & dico primo: Si poſt matrimonium bona fide contractum ſuboriatur ſcrupulus ex levibus indiciis de validitate matrimonii, poteſt uterque debitum petere, ac reddere. Ratio eſt, tum quia ſcrupulus non eſt ſufficiens ratio ad privandum hominem jure ſuo; tum etiam, quia idem eſt judicium fori externi, & interni, quando forum externum non nititur falſa præſumptione; atqui in foro externo Judex per ſententiam in caſu noſtro judicaret, quod poſſit peti, ac debeat reddi debitum; ergo idem judicandum eſt in foro conſcientiæ.

Dico ſecundo: Qui bona fide contraxit matrimonium, & deinde dubitat de ejus valore, (verbi gratia, quia dubitat an prior uxor ſit ſuperſtes,) antequam adhibeat diligentiam ad aſſequendam veritatem, non poteſt petere debitum, ut patet; quia ſe exponeret periculo fornicandi. Debet tamen reddere debitum alteri conjugi non dubitanti de valore matrimonii. Ratio eſt, tum quia alter conjux habet jus petendi, & eſt in poſſeſſione; ergo non reddendo fit contra jus illius, & peccatur contra juſtitiam: tum etiam, quia concurrentibus duobus malis minus eſt eligendum; atqui in caſu noſtro ſi reddatur debitum, reddens exponit ſe periculo peccandi contra caſtitatem; ſi vero non reddatur, exponit ſe periculo peccandi contra juſtitiam; & minus malum eſt cæteris paribus peccatum contra caſtitatem, quam contra juſtitiam; ergo reddendum potius debitum, quam non reddendum ante adhibitam diligentiam: Poſt adhibitam vero diligentiam, ſi adhuc dubium perſeveret, poteſt etiam peti debitum, quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis: poſſidet autem in caſu noſtro matrimonium.

X. Ex

X. Ex dictis ſequitur primo, quod ſi uterque conjux dubitet de valore matrimonii, neuter poſſit petere, nec reddere, antequam adhibeat diligentiam ad veritatem aſſequendam. Ratio eſt, quia intantum poſſet reddi debitum, inquantum alter habet jus petendi; ſed in caſu noſtro neuter habet jus petendi; ergo neuter poteſt reddere.

Sequitur ſecundo, quod ſi ſolus petens debitum dubitet de valore matrimonii, non teneatur alter debitum reddere ante diligentiam adhibitam; cum neque in tali caſu petens habeat jus petendi.

Sequitur tertio, quod in primo bimeſtri ante conſummationem matrimonii nec poſſit reddi debitum petenti cum tali dubio ante diligentiam præmiſſam, quia neque petens habet jus petendi in tali bimeſtri; unde non fit contra juſtitiam, ſi debitum negetur.

Dico tertio, qui mala fide contraxit matrimonium dubius de aliquo impedimento dirimente, non poteſt petere debitum, etiam poſt adhibitam diligentiam, ſi dubium adhuc perſeveret. Ratio eſt, quia poſſeſſio mala fide incepta non tribuit jus, ut docent communiter Doctores, cum de Contractibus: Et qui mala fide cœpit rem poſſidere, non poteſt illa uti, aut eam ſibi retinere; ut docent etiam communiter Doctores, cum de reſtitutione; ergo qui mala fide contraxit matrimonium, non poteſt illo uti. Tenetur tamen reddere debitum ei, qui bona fide contraxit; quia hic habet jus petendi, nec poteſt eo ſpoliari per malam fidem alterius, ut docent Con., Bonac., Sanch. lib. 2. diſp. 42. Si tamen uterque mala fide contraxit, neuter poteſt petere, aut reddere debitum; cum neuter habeat jus petendi.

XI. Dico ultimo; Qui poſt matrimonium bona, vel mala fide contractum incipit opinari, ſeu habere opinionem probabilem de invaliditate matrimonii, quin detur ulla probabilitas de ejus valore, non poteſt petere debitum, antequam ulterius de valore Matrimonii certificetur. Ita communiter cum Perez, Bonac., Sanch. diſp. 44. Ratio eſt, quia quamvis poſſeſſio ſuffragetur dubitanti, non tamen opinanti in contrarium; ergo ſi etiam poſt adhibitam diligentiam ad veritatem aſſequendam, adhuc probabile eſt, matrimonium eſſe nullum, nec ulla probabilitas datur de valore matrimonii, qui hanc opinionem habet, non poteſt petere debitum; quamvis poſſit, & teneatur reddere, ſi alter bona fide contraxit; cum nemo poſſit ſpoliari jure ſuo, & re, quam poſſidet, per ſolam probabilitatem alterius, quod res illa ſit illius, niſi certo id conſtet; ergo niſi certo conſtet matrimonium fuiſſe nullum, qui bona fide contraxit, & poſſidet matrimonium, non poteſt ſpoliari jure petendi debitum per ſolam opinionem alterius de nullitate matrimonii: Quare cum ille habeat jus petendi, alter tenetur reddere: Si tamen uterque habeat opinionem probabilem de nullitate matrimonii, neuter poteſt petere, aut reddere. Demum ſi alter habeat opinionem probabilem de nullitate matrimonii, & ſimul habeat opinionem probabilem de ejus valore, licite poteſt petere, ac reddere; cum poſſit amplecti alterutram opinionem probabilem, quam mavult, etiamſi una ſit probabilior, quam altera.

Neque dicas; Si probabile eſt, priorem uxorem objiſſe, atque adeo ſecundum matrimonium eſſe validum; & ſimul probabile ſit, non objiſſe, atque adeo ſecundum matrimonium eſſe invalidum, poſſeſſio ſtat pro impedimento, & pro invaliditate matrimonii; ergo falſum eſt, quod poſſit in tali caſu peti, aut reddi debitum. Nam negatur antecedens; cum enim probabile ſit, impedimentum dirimens eſſe ſublatum, hoc eſt priorem conjugem objiſſe, non poteſt dici, quod impedimentum poſſideat. Præterea diximus, poſſeſſionem favere ſolum dubitanti, non vero opinanti, ſeu habenti opinionem probabilem; ergo cum probabile ſit, non adeſſe impedimentum, poſſeſſio non ſtat pro impedimento, atque adeo poteſt peti, ac reddi debitum. Verum tamen eſt, quod ſecundum matrimonium non poterat licite celebrari, ſi tantum probabile erat, & non moraliter certum, priorem conjugem objiſſe; unde ſi mala fide contraxerunt, non poterunt petere debitum ob ſolam probabilitatem mortis prioris conjugis.

XII. Utrum autem cum opinione probabili, quod nullum detur impedimentum jure Eccleſiaſtico dirimens matrimonium poſſit illud contrahi?

In expoſitione primæ Theſis ab Innoc. XI. proſcriptæ fuſe oſtendimus, id licere; non ſecus ac licet abſolvere cum opinione probabili de juriſdictione, quin exponatur periculo fruſtrationis Sacramentum; quia in his caſibus Eccleſia defectum ſupplet. Si tamen impedimentum dirimat ju-

re divino, nequit matrimonium contrahi cum ſola probabilitate, quod non detur hujuſmodi impedimentum; eo quod exponeretur Sacramentum periculo fruſtrationis; & ideo non licet contrahere ſecundum matrimonium cum ſola probabilitate de morte alterius conjugis; quia impedimentum ligaminis dirimit matrimonium jure divino.

ARTICULUS IV.

Utrum delectationes moroſæ, tactus turpes, & alia hujuſmodi liceant conjugibus?

I. Conjugem in abſentia alterius conjugis delectari veneree de copula citra periculum pollutionis, videtur eſſe dumtaxat veniale. In viduis tamen id eſt mortale, ſicut & in Sponſis.

II. Quid de tactibus, verbis turpibus, & aſpectibus inhoneſtis inter conjuges?

III. Num Sponſis liceant oſcula, & amplexus? & num citra mortale ordinari poſſint ad delectationem inde capiendam?

IV. Tactus impudici inter conjuges cum periculo pollutionis quandonam excuſentur a culpa gravi?

V. Num ſine lethali culpa poſſit conjugatus ſe ipſum turpiter tangere præciſe ob delectationem?

VI. Variæ pœnæ ſtatutæ ſunt Adulteris.

VII. Si conjugatus adulteretur cum alia conjugata, utriuſque conjugium in confeſſione explicandum eſt.

VIII. Probabilius delectatio moroſa non fert ſpecialem malitiam in confeſſione explicandam per hoc, quod ſit in conjugatis.

IX. Ut licite, & meritorie actus conjugalis exerceatur, octo obſervanda ſunt.

I. QUæritur primo; An liceat conjugibus delectatio moroſa de copula?

Reſpondeo cum Sanch. lib. 9. diſp. 44. ſecluſo pollutionis periculo, non eſſe mortale delectari conjugem veneree de copula in abſentia alterius conjugis, etiamſi ſequatur commotio ſpirituum, &c.; ſed eſſe tantum veniale; cum careat debito fine, ad quem talis delectatio a natura dirigitur. Ratio autem, cur non ſit mortale, eſt, quia copula inter conjuges eſt licita; ergo etiam delectatio de tali copula; cum delectatio ordinetur natura ſua ad actum, de quo eſt delectatio, neque poſſit eſſe illicita delectatio de actu hic, & nunc licito.

Dices: In vidua delectatio de copula præterita eſt illicita; ſicut etiam Sponſis de copula futura, (ut dicemus quæſito tertio) ergo etiam in conjuge delectatio de copula, quando alter conjux eſt abſens. Et ratio a priori eſt, quia talis delectatio eſt inchoatio quædam pollutionis, quæ illicita eſt extra vas debitum.

Reſpondeo, nego conſequentiam. Diſparitas eſt, quia Viduis eſt per ſe illicita copula, cum defecerit matrimonium; eſtque pariter Sponſis illicita ante matrimonium: Contra vero conjugibus in abſentia eſt illicita tantum per accidens, ſeu potius eſt impoſſibilis, quam illicita; atque adeo quando non poſſunt uti copula, non videtur eſſe grave peccatum delectari de illa. Ad rationem a priori reſpondetur, delectationem veneream ordinari natura ſua non ad pollutionem extra vas, ſed ad copulam cum proprio conjuge; quod autem in abſentia conjugis non poſſit haberi copula, eſt per accidens.

II. Quæritur ſecundo; An ſecluſo pollutionis periculo liceant conjugibus tactus, & aſpectus inhoneſti, ac verba turpia?

Reſpondeo, ſi tactus, & alia hujuſmodi ordinentur ad copulam conjugalem, ſunt liciti; quia licitum eſt juvare naturam ad actum rationi conſonum mediis natura ſua ordinatis ad illum: Si vero ordinentur ad majorem voluptatem in eo actu captandam, videtur culpa venialis; tum quia voluptas nimia eſt rationi diſſona; tum etiam, quia ſi copula ob ſolam delectationem exercita eſt culpa venialis juxta propoſitionem 9. ab Innoc. XI. proſcriptam, tactus pariter ad talem delectationem ordinati ſunt culpa venialis. Non ſunt tamen culpa mortalis, ut docet Sanch. loc. cit.; quia voluptas illa non quæritur extra matrimonium, ſed in actu ſua natura ordinato ad uſum matrimonii: Et quod dicitur de tactibus impudicis, dicitur etiam de aſpectibus, & verbis turpibus inter conjuges.

Notandum tamen cum eodem Sanch., quod ſi quando propter dubium de valore matrimonii, vel propter votum caſtitatis illicita eſt conjugi petitio debiti; illicita pariter erit delectatio de copula, tactus, aſpectus, &c., quæ ad copulam ordinantur: Si vero aliquando illicita ſit conjugibus copula propter impedimentum extrinſe-

ſe-

ſecum, (quod ſcilicet non tollit jus ad actus maritales, verbi gratia, propter notabile ſalutis, vel abortus periculum, vel ob præceptum Eccleſiæ prohibentis conjugi debiti petitionem, quando affinitatem cum altero conjuge inique contraxit) in tali caſu non ſunt illicita ſub mortali delectatio moroſa, tactus, &c. quia delectatio, & tactus illi non opponuntur impedimento extrinſeco; ſicut opponitur copula: Et quando Eccleſia prohibet copulam in pœnam delicti commiſſi, nempe in pœnam affinitatis inique contractæ, non eſt talis pœna extendenda ad delectationes, tactus, &c., cum pœnæ ſint ſemper reſtringendæ. Idem dicitur, ſi quis tantum voveret non petere debitum.

III. Quæritur tertio; Num ſponſis illiciti ſint tactus, aſpectus, verba turpia, delectationes moroſæ eo pacto, quo prohibentur ſolutis, an vero excuſentur a mortali, ſicuti in conjugatis?

Reſpondeo, quæſt. 1. de Sponſal. art. 7. quæſit. ult. fuſe me oſtendiſſe, ſponſis de futuro eodem modo, ac ſolutis eſſe illicitos non ſolum tactus impudicos, (de quo nemo dubitat) ſed etiam tactus non impudicos, in quibus intendatur delectatio ſenſitiva, & carnalis; ut communius, & probabilius docent Doctores contra nonnullos apud Dian. part. 4. tract. 4. reſol. 131.: Et idem dicas de aſpectibus, & verbis turpibus; Si tamen oſcula, & tactus non impudici non ordinentur ad delectationem carnalem, nec detur periculum pollutionis, ac conſenſus in copulam, ſed ordinentur ad fovendum mutuum amorem, aut ad benevolentiam conciliandam, ſponſis permittuntur; ut docet Sanch. lib. 9. diſp. 46. num. 51.; Qui contra communiorem Doctorum cum Cajet., Navar., Ledeſm., & aliis putat, probabile eſſe, quod citra mortale poſſint a ſponſis oſcula, & amplexus ordinari ad delectationem ſenſitivam, quæ ex ipſis oritur; Quod pariter docet Dian. loc. cit., & part. 2. tract. 17. reſol. 6.

IV. Quæritur quarto; An tactus impudici, verba turpia, &c. inter conjugatos reddantur illicita ratione periculi pollutionis in altero conjuge prævisi?

Reſpondeo, tactus hujuſmodi non eſſe graviter illicitos, ſi fiant a conjugibus cum commotione ſpirituum, & diſtillatione, ut docet Sanch. diſp. 45., & Tambur. lib. 7. cap. 3. §. 5. Ratio eſt, quia hoc non eſt grave damnum generationis in tali ſtatu. Eſſent tamen peccatum mortale non conjugatis, quibus non eſt licita copula, ad quam ea ordinantur natura ſua. Si tamen ab uno conjuge fiant cum periculo pollutionis in ſe, vel in altero, tunc excuſantur a mortali, quando datur urgens cauſa exercendi hujuſmodi tactus: Sicut enim excuſantur a culpa amplexus inter fratrem, & ſororem foris venientes ad indicandum amorem, & ne inurbani videantur, quamvis prævideatur periculum pollutionis; excuſatur etiam Chirurgus tangens fœminam cauſa medicinæ adhibendæ: ita excuſantur conjuges, quando datur urgens cauſa eos tactus exercendi, videlicet, vel ad ſe præparandos ad copulam, vel ad indicandum, & fovendum mutuum amorem inter ipſos; Videretur enim magna auſteritas, & amor minueretur, ſi univerſim ab hujuſmodi tactibus abſtinerent. Si vero fiunt præciſe ob voluptatem captandam, nullum eſt caput, unde a mortali excuſentur, ut notat Tambur. loc. cit., quia in tali caſu pollutio prævisa interpretative intenderetur.

V. Quæritur quinto; An conjugatus licite poſſit ſeipſum turpiter tangere, vel aſpicere præciſe propter voluptatem, ſecluſo periculo pollutionis?

Reſpondeo, Sanch. lib. 9. diſp. 44., Hurt., & alios apud Dian. part. 4. tract. 4. reſol. 137. docere, id eſſe ſolum veniale in conjugatis: ſicut in iiſdem eſt ſolum venialis moroſa delectatio de copula in abſentia conjugis. Et ratio eſt, quia quicumque tactus voluptuoſus in conjugatis ex ſe refertur ad copulam, quæ ipſis eſt jam licita. Alii tamen cum Joanne Sancio apud Dian. part. 9. tract. 8. reſol. 31., & 44. putant, eſſe mortale; quia eſt intrinſece malum uti proprio corpore ad explendam libidinem. Tambur. vero lib. 7. cap. 3. §. 5. putat, utramque ſententiam eſſe probabilem.

VI. Quæritur ſexto; Quænam pœna ſtatuta ſit conjugi adultero?

Reſpondeo, quintuplicem eſſe ſtatutam; Prima eſt, ut dos, & quæ propter dotem donata ſunt, amittantur, non tamen paraphernalia. Secunda, ut amittat jus petendi debitum conjugale. Tertia, ut incurrat aliquando obligationem reſtitutionis. Quarta, mors a Judice infligenda ipſi adulteræ, non tamen adultero. Quinta, ut propter adulterium poſſit fieri divortium.

Circa primam pœnam notandum, quod, ut vir acquirat dotem amiſſam ab adultera,

requiratur ſententia Judicis; Ante ſententiam vero poteſt vir dotem ſibi retinere, ſi poſſidet illam, (niſi tamen ipſe etiam ſit adulter) non tamen eripere. Circa ſecundam; requiritur etiam accuſatio, & ſententia Judicis, ut adulter amittat jus petendi debitum; poteſt tamen conjux innocens negare debitum adultero; etenim frangenti fidem fides non debetur; quod ſi conjux innocens ſciat adulterium alterius, & ſine vi, vel metu etiam levi copulam illi reddat, aut petat, vel rideat, aut confabuletur cum illo, non poteſt amplius deinde illum accuſare, aut negare debitum. Ratio eſt, quia per illos actus ceſſit juri per adulterium acquiſito, & injuria ſemel remiſſa non amplius reviviſcit. Circa tertiam, quando certum eſt, filium aliquem natum eſſe ex adulterio, tenetur adulter, & adultera tam ad alimenta, quam ad compenſandum damnum, quod forte aliis ſubnaſcitur, ut late explicat Tambur. loc. cit.

VII. Notandum præterea, quod in confeſsione conjugatus peccans cum altera conjugata debeat utriuſque conjugium explicare; tum quia peccat contra jus ſuæ conjugis, & contra jus conjugis alterius; tum etiam, quia diverſum eſt peccatum, quod committit patrando adulterium contra propriam conjugem, a peccato, quod committit cooperando cum altera conjugata, ut illa contra jus ſui conjugis peccet. Præterea Sodomia eſt adulterium in conjugatis; ſicut etiam mollities, & beſtialitas; atque adeo in confeſsione explicandum eſt, quando a conjugato peccata hæc committuntur, cum fiat in iis injuria alteri conjugi: Et idem dicas de oſculis, & tactibus impudicis, ut videre eſt apud Sanch. diſp. 18.

VIII. Circa delectationes moroſas dubium eſt, an debeant explicari in confeſſione, ut trahentes malitiam adulterii, quando habentur a conjugatis? Affirmat Vaſq., quia ſcilicet conjugatus fidem matrimonii obligat de non collocando non ſolum corpus, ſed etiam mentem in aliud objectum turpe; atque adeo peccatum hoc non ſolum eſt contra caſtitatem, ſed pariter eſt adulterium; cum ſit contra fidem matrimonii. Verum Hurt. cum Tambur. lib. 10. cap. 3. id negat; quia ſine ullo fundamento dicitur, quod fides matrimonii exigat non collocare mentem in aliena.

Notandum demum, quod qui Sodomiam cum propria conjuge commiſit, non poſſit in confeſſione dicere: Ego conjugatus commiſi ſodomiam cum conjugata, ſed debeat dicere, quod commiſerit illam cum propria conjuge: Quamvis probabile ſit, peccatum complicis poſſe celari, quando illi infamia inureretur apud Confeſſarium. Ubi Filliuc. advertit, quod confeſſarius prudens eſſe debeat in his circumſtantiis exquirendis, ne ſe, vel pœnitentem excitet ad aliquam tentationem: Et Con. docet, præſtare aliquando, Sacerdotem minus perfecte peccatum pœnitentis cognoſcere, quam vel ſibi, vel illi aliquod ſcandalum creare, & eſſe nimium. Et Angelus hæc addit: Confitetur mulier, quod fuerit, verbi gratia, cognita extra vas debitum, non quærat poſtea Confeſſarius, in quo loco, vel quomodo, & hujuſmodi; ſicut faciunt quidam, qui potius ſunt contaminatores, quam Confeſſores.

IX. Quæritur ultimo; quid ſervandum in uſu matrimonii a conjugibus?

Reſpondeo, ut actus matrimonialis ſit licitus, & meritorius, ſervanda ſunt a conjugibus, quæ duobus illis verſiculis continentur.

Sit modus, & finis, ſine damno, ſolve, cohære;
Sit locus, & tempus, Tactus, ne ſpernito votum.

Primo enim peccatur contra *Modum*, quando non ſervatur ſitus, aut modus congrediendi, aut debitum vas. Secundo, *Finis* debet eſſe honeſtus; verbi gratia, procreatio filiorum, fuga incontinentiæ, &c., ut diximus art. 1. Tertio, circa particulam, *Sine damno*, diximus poſſe negari debitum, quando eſt periculum gravis morbi, & damni; Eſt etiam quædam inhoneſtas, & turpitudo, & peccatum veniale accedere ad uxorem tempore menſtrui; Eſt vero mortale accedere ad illam gravidam cum periculo abortus; ſecus vero ſi tale periculum abſit. Quarto, per particulam, *Solve*, deſignatur obligatio reddendi debitum, juxta dicta art. 2. Quinto, per particulam, *Cohære*, ſignificatur obligatio cohabitandi, ſecluſo gravi damno animæ, vel corporis: Si tamen alter conjugum timeat ſibi a cohabitando infectionem lepræ, verbi gratia, aut alterius morbi contagioſi, quamvis non teneatur cohabitare, tenetur tamen non ita longe ab altero recedere, ut non poſſit cætera obſequia exhibere; non enim eximitur ab aliis obſequiis præſtandis, ut notant Reginald.

nald. lib. 31., & Sanch. Sexto, per particulam, *Sit locus. & tempus*, ſignificatur in quibuſdam locis, & nonnullis temporibus abſtinendum ab uſu conjugali, juxta dicta art. 1. Septimo, per particulam, *Tactus*, ſignificatur, tactus eſſe permiſſos conjugibus, prout explicavimus art. 4. Demum, per particulam, *Ne ſpernito votum*, denotatur, aſtrictum voto caſtitatis non poſſe debitum petere, juxta ea, quæ diximus art. 3.

QUÆSTIO VIII.

De Divortio.

DIvortium eſt ſolutio matrimonii, non quidem quoad vinculum, (quod ut diximus quæſt. 3. art. 3. eſt indiſſolubile) ſed quoad torum, ſive etiam cohabitationem: poſſunt enim aliquando conjuges, manente vinculo matrimoniali, a ſe mutuo divertere, & inde dicitur divortium.

Duplex autem datur cauſa divortii; Altera ex mutuo conſenſu citra alterius culpam, verbi gratia, per ingreſſum in Religionem; Altera ob culpam alterius conjugis, præſertim ob adulterium. De Divortio in utroque caſu hic agemus; Inquirentes demum alias cauſas, propter quas fieri poteſt divortium ad tempus, videlicet quouſque cauſæ illæ perſeverent.

ARTICULUS I.

De Divortio ex mutuo conſenſu.

I. Quadrupliciter poſſunt conjuges ex mutuo conſenſu facere divortium.

II. Si maritus de conſenſu uxoris Sacris initietur, hæc, ſi ſit juvenis, debet ingredi Religionem.

III. Num uxor ſenex poſſit cum marito Sacerdote cohabitare?

I. QUæritur, Quot modis poſſint conjuges divortium facere ex mutuo conſenſu?

Reſpondeo, poſſe quadrupliciter. Primo, ſi ſine ullo voto ſeparentur toro. Secundo, ſi ſeparentur, ita ut uterque voveat caſtitatem. Tertio, ut vir Sacros Ordines ſuſcipiat, uxore ingrediente in Religionem, aut manente in ſæculo. Quarto, ut unus ſolus, aut etiam uterque Religionem ingrediatur. Et ſane certum eſt, poſſe conjuges, ut melius Deo inſerviant, aut ob alium finem honeſtum ex mutuo conſenſu ſeparari toro, vel ad tempus, vel in perpetuum; quia non tenentur uti matrimonio; niſi forte iis periculum eſſet incontinentiæ, quod alter ſuperare facile non poſſit. Certum eſt ſecundo, poſſe utrumque conjugem ex mutuo conſenſu vovere caſtitatem, etiamſi Religionem non ingrediantur; quamvis id non ſit facile conſulendum propter periculum incontinentiæ, quod ex mutua cohabitatione facile incurreretur. Certum eſt tertio ex *cap. Si quis*, 4. *de Converſione Conjugatorum*, maritum etiam ex uxoris conſenſu non poſſe Religionem ingredi, niſi ipſa ſimiliter Religionem ingrediatur, aut niſi ſit ſenex nullo pacto ſuſpecta de incontinentia, & in ſæculo manens Votum caſtitatis emittat, & quidem caſtitatis perpetuæ; non vero quouſque maritus eſt ſuperſtes.

II. Utrum autem nec poſſit maritus de uxoris conſenſu ſacris initiari, niſi ipſa aut Religionem ingrediatur, aut ſenex ſit non ſuſpecta de incontinentia, & in ſæculo manens voveat perpetuam caſtitatem? Dubium eſt inter Doctores. Aliqui putant cum Angelo apud Perez diſp. 27. ſect. 9. poſſe maritum de conſenſu uxoris Sacris initiari, dummodo uxor in ſæculo manens voveat caſtitatem, etiamſi uxor ſit juvenis. Ratio eſt, quia ideo, ſi vir Religionem ingreditur, debet pariter ingredi Religionem uxor juvenis, quia Religioſus non poteſt illius curam habere, illamque corrigere, ſi forte peccet: Contra vero Sacerdos ſæcularis poteſt hoc facere; ergo, ut vir fiat Sacerdos de conſenſu conjugis, non videtur neceſſe, quod illa Religionem ingrediatur, ſed ſatis eſt, ſi voveat caſtitatem.

Com-

Communis tamen ſententia cum Sanch. lib. 7. diſp. 39., Con., Perez, & aliis docet, uxorem juvenem debere ingredi Religionem, tam ſi vir ex ejus conſenſu Religionem ingrediatur, quam ſi Sacris initietur. Ratio eſt, quia uxor juvenis in ſæculo manens expoſita eſt periculo incontinentiæ; & tantum abeſt, ut a marito Sacerdote poſſit corrigi, ut potius facile ſit ipſi Sacerdoti familiariter illa utenti, & ejus curam agenti eſſe occaſionem peccandi.

Dices: Poteſt uterque conjux vovere caſtitatem, & manere in ſæculo; ergo poterit pariter alter initiari Sacris, altera vovente caſtitatem in ſæculo.

Reſpondeo, conceſſo antecedente, negari conſequentiam. Diſparitas eſt; quia in primo caſu ſi eſſet periculum incontinentiæ, eſſet facile remedium, petendo ſcilicet diſpenſationem a tali voto; non tamen in ſecundo caſu.

III. Notandum tamen, quod ſi uxor ſit ſenex, & extra omnem omnino ſuſpicionem, poterit cum marito Sacerdote, ſecluſo toro, cohabitare: Sed conſilium eſt a tali cohabitatione abſtinere, tum propter exemplum, tum propter qualecumque periculum, etiam levioris incendii, ſeu libidinis.

ARTICULUS II.

De Divortio ob cauſam Adulterii.

I. Sufficiens cauſa ad divertendum eſt Adulterium.

II. Sodomia, & brutalitas probabiliter non præbent cauſam ſufficientem ad faciendum divortium.

III. In foro conſcientiæ qui certus eſt de conjugis adulterio, poteſt auctoritate propria facere divortium.

IV. Quid requiritur ad habendam certitudinem moralem, quod conjux adulteratus ſit?

V. Tunc ſolum conjux innocens tenetur divortium facere, quando non eſt alia via corrigendi alterum, qui in adulterio perſiſtit.

VI. In multis tamen caſibus adulter dimitti non poteſt; Et probabilius vir nequit conjugem adulteram dimittere, ſi per metum gravem fuerit cognita.

VII. Si uterque conjux fuerit adulter, delicta compenſantur. At ſi alter tantum ſit emendatus, poterit hic divortium petere, altero poſt monitionem perſiſtente.

VIII. Judex poteſt poſt emendationem conjuges per divortium ſeparatos iterum conjungere.

IX. Conjux innocens habet jus cogendi reum, ut ad ſe redeat.

X. Poteſt innocens tribuere jus petendi debitum alteri conjugi adultero, non tamen inceſtuoſo.

XI. Conjux innocens poſt ſententiam divortii poteſt Sacros Ordines ſuſcipere, aut Religionem ingredi altero invito; non tamen adulter.

XII. Si alter conjux ſive innocens, ſive adulter conſentiente altero Religionem ingrediatur, qui manet in ſæculo, non tenetur emittere votum caſtitatis.

I. Certum eſt, Adulterium unius conjugis dare alteri jus faciendi divortium, ex *cap. Gaudemus*, & ex *Matth. 5.* ubi dicitur: *Qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, facit eam mæchari.* Et ratio eſt, quia frangenti fidem fides non eſt ſervanda, ex *lege Si cum venerit ff. pro Socio*: Per adulterium autem frangitur fides data in matrimonio non dividendi carnem; nam conjuges, ut habetur Geneſ. 2., ſunt duo in carne una, videlicet per copulam carnalem cum ſeminatione in vaſe debito.

II. Hinc ſequitur, ſolum deſiderium fornicandi, & alios actus impudicos, per quos caro non dividitur, non dare ſufficientem cauſam divortio; ſicuti nec eſt cauſa divortii mollities alterius, aut concubitus cum fœmina mortua, aut cum ſtatua, &c., quia caro proprie non dividitur: Contra vero cenſetur cauſa ſufficiens divortii Beſtialitas, & Sodomia cum altera perſona, quia per talem copulam caro perfecte dividitur. Ita probabilius Sanch. lib. 10. diſp. 4., & Bonac.; quamvis Pont., & Perez diſp. 56. ſect. 2. id negent putantes, per brutalitatem, & ſodomiam non dividi carnem, cum non poſſit inde una caro prolis procreari, atque adeo non dari jus divortii.

III. Quæritur nunc primo; Utrum conjux innocens poſſit propria auctoritate facere divortium ob adulterium ſive publicum, ſive occultum alterius?

Reſpondeo, poſſe, ſecluſo tamen ſcandalo, ex *cap. Dixit Dominus 32. quæſt. 1.* Ratio eſt, quia jure naturæ nemo tenetur ſervare fidem frangenti illam. Verum in foro externo conjux innocens cogendus eſt ad conjugem redire, donec conſtet de adul-

dulterio; Quamvis non teneatur reddere debitum, etiamſi per excommunicationem, aut præceptum Judicis ad id cogatur, ſi in foro conſcientiæ certus ſit de illius adulterio. Ratio eſt, quia præceptum Superioris non obligat in conſcientia, quando procedit ex falſa præſumptione. Ita Sanch. diſp. 12., Reginal., Bonac., Sotus, & alii.

IV. Dubium tamen eſt; Quænam notitia adulterii requiratur, ut poſſit fieri divortium?

Reſpondeo, requiri certitudinem moralem; nam poſſeſſio ſtat pro reo, & nemo in dubio, & per ſolam probabilitatem in contrarium privandus eſt ſua poſſeſſione: Habetur autem certitudo moralis, quando, verbi gratia, aliquis fide digniſſimus, cui merito prudentiſſimus fidem haberet, teſtaretur adulterium, vel ſaltem ejus vehementem ſuſpicionem; ut ſi vidiſſet ſolum cum ſola in lecto, ex *cap. Literis, de præſumptione*; non tamen ſufficiunt verba amatoria, aut xenia miſſa uxori ab adultero: Immo nec oſcula, & amplexus, niſi adſint aliæ circumſtantiæ loci, temporis, vel perſonarum.

Notandum tamen cum communi contra Navar., quod adulter etiam publicus poſſit petere debitum a conjuge innocente ignorante ſuum adulterium; quia nemo tenetur hanc pœnam ſubire ante ſententiam Judicis, vel alterius conjugis. Immo poſt hanc ſententiam poteſt amicabiliter debitum petere, ut reconciliet ſibi conjugem innocentem, & amiſſum jus acquirat.

V. Quæritur ſecundo; An teneatur conjux innocens facere divortium ab altero adultero?

Reſpondeo, regulariter non teneri; cum poſſit quilibet injuriam ſibi irrogatam condonare. Si tamen ille in adulterio perſiſtat, multi docent, teneri eum deſerere, ne videatur particeps illius criminis. Communius tamen id negant; nam crimen vel eſt occultum, & nullum datur ſcandalum; vel eſt publicum, & ſatis eſt, ſi publice conetur conjux innocens corrigere adulterum, proponendo illi pœnas inferni, & prout poteſt puniendo illum. Quod ſi putet hac ſola via adulterum corrigendum eſſe, videlicet per divortium, in tali caſu per accidens tenetur ex charitate ad tempus divertere.

VI. Quæritur tertio; In quibuſnam caſibus adulter non poteſt dimitti?

Reſpondeo, pluribus in caſibus. Primo quando uterque conjux commiſit adulterium, ex *cap. final. de adulteriis*; quia paria delicta mutua compenſatione abolentur. Secundo, ſi vir det cauſam proximam adulterandi uxori; ut ſi tacite, vel expreſſe dederit illi facultatem; vel ſi noluit prohibere, cum commode poſſet: Secus vero ſi dedit cauſam remotam, verbi gratia, quia iratus illam domo expulit, aut neceſſaria alimenta, vel debitum denegavit. Tertio, ſi adulterium ſine culpa commiſſum fuit; ut ſi uxor bona fide crediderit aut adulterum eſſe proprium virum, aut proprium virum eſſe mortuum, & idcirco ſecundas nuptias contraxerit. Quarto, ſi uxor per vim cognita fuit. Quod ſi non per vim, ſed per metum gravem fuit cognita, lis eſt inter Doctores, an poſſit vir facere divortium? Probabilius exiſtimo, quod non poſſit; ut docent Henr., & Bonac. contra Sanch., & alios. Ratio eſt, quia metus gravis excuſat a lege Eccleſiaſtica, & ab incurrenda cenſura, aut alia pœna canonica; ergo uxor, quæ per metum gravem adulteravit, videtur quod non debeat pati pœnam hanc, quod ſcilicet poſſit vir ab ea divertere. Quinto demum, non poteſt conjux innocens facere divortium, quando condonavit alteri adulterium vel expreſſe, vel etiam tacite, ut ſi ſciens illum commiſiſſe adulterium, aut petat ab eo, aut illi reddat debitum.

VII. Dubium eſt primo; An quando uterque conjux commiſit adulterium, & alter tantum eſt emendatus, poſſit hic petere divortium ab altero non emendato?

Reſpondeo affirmative; quando ſcilicet emendatus admonuit alterum, ut ceſſaret ab adulterando, & tamen de novo relabitur; Nam ſicuti ſi ambo adulterium commiſerunt, & deinde reconciliati ſunt, uno relabente, poteſt alter facere divortium ex communi Doctorum ſententia: ita in caſu noſtro: Nam quando emendatus monet alterum, jam offert illi reconciliationem; ergo ſi hic non reſipiſcit, poteſt ille divortium petere, ut docent Sanch. lib. 10. diſp. 7., Conink, Reginal., Bonac.

VIII. Dubium eſt ſecundo; Utrum adulter facto divortio poſſit ad ſe revocare alterum, qui poſt divortium lapſus eſt in adulterium?

Reſpondeo cum Bonac. contra Con., non poſſe; quia ſententia divortii non fertur ſub conditione, quod alter non adulteret, ſed fertur abſolute in odium delinquentis. Poteſt tamen Judex ſua auctoritate

tate

tate illos reconciliare : Nam ſententia divortii non abſtulit Superiori jus , ne poſſit ſeparatos quoad torum , & habitationem iterum conjungere ad vitanda pericula incontinentiæ . Immo tenetur Superior hoc facere, quando adeſt ſcandalum, & manifeſtum periculum incontinentiæ.

IX. Quæritur quarto ; An poſſit conjux innocens facto divortio cogere adulterum, ut ad ſe redeat?

Reſpondeo affirmative cum Sanch., Sà, & aliis . Ratio eſt , quia ſententia divortii facta eſt in favorem innocentis , & in pœnam adulteri , non vero in pœnam innocentis . Quare ſi innocens non poſſet ad ſe revocare adulterum, jam divortium cederet in pœnam ipſius innocentis.

X. Hinc patet diſparitas ; quare ſcilicet poteſt conjux innocens tribuere alteri adultero jus petendi debitum , non tamen poſſit tale jus tribuere conjugi inceſtuoſo, qui copulam habuit cum conſanguineo , vel conſanguinea conjugis innocentis in primo, vel ſecundo gradu . Ratio eſt, quia in primo caſu adulter privatur jure petendi debitum in gratiam innocentis, unde ſi hic cedit juri ſuo, poteſt ille petere debitum: Contra tamen in ſecundo caſu inceſtuoſus privatur jure petendi debitum , non in gratiam innocentis , ſed in pœnam ſceleris : Sicut enim non decet , affines matrimonio copulari ; ita quando ſupervenit matrimonio affinitas propter inceſtum, non decet , quod inceſtuoſus petat debitum , quamvis poſſit reddere, & ad id teneatur, ne ſcilicet innocens pœnam illam ſubeat ob crimen inceſtuoſi.

XI. Quæritur ultimo ; An poſt divortium poſſit Sacros Ordines ſuſcipere , vel Religionem ingredi tam conjux innocens, quam adulter?

Reſpondeo , poſſe quidem innocentem Sacros Ordines ſuſcipere, aut Religionem ingredi, adultero invito ; dummodo adulterium ſit publicum ; Aliter ſi delictum non probaretur , deberet reſtitui conjugi ad ſcandalum vitandum : Contra vero adulter non poteſt , invito altero innocente , Sacros Ordines ſuſcipere , aut Religionem ingredi ; quia innocens habet jus concedendi illi reconciliationem, & ad ſe illum repetendi . Poteſt tamen id facere, ſi habeat a conjuge innocente licentiam ſive expreſſam , ſive etiam tacitam ; ut ſi ſæpius petat ab illo reconciliationem , & hic nolit illam concedere, dicens, ſe nunquam illam conceſſurum . Unde fit, quod non poſſit poſtea conjux innocens revocare ad ſe adulterum , qui ea de cauſa Sacros ordines ſuſcepit , vel Religionem ingreſſus eſt , aut votum emiſit . Ita Sanch. lib. 10. diſp. 11. Bonac., & alii.

XII. Adde , quod ſi adulter de licentia conjugis innocentis Religionem ingrediatur , innocens manens in ſæculo non tenetur votum caſtitatis emittere . Ratio eſt, quia in *cap. Significaſti, de Converſione conjugatorum* id præcipitur, quando matrimonium manet illæſum, non vero quando factum eſt divortium ; & ideo ſi conjux innocens Religionem ingrediatur, nec tenetur adulter manens in ſæculo caſtitatem vovere.

ARTICULUS III.

De aliis cauſis faciendi divortium ad tempus.

I. Quænam ſint cauſæ faciendi divortium ad tempus?

II. Hæreſis alterius conjugis non dat cauſam faciendi divortium perpetuum, (ſicut dat adulterium) ſed ſolum ad tempus ; Niſi tamen publice ille ſit ab Eccleſia damnatus .

III. Si maritus ad ſcelus nefandum pertrahat uxorem , & nolit corrigi , hæc poteſt divertere .

IV. Sicut etiam ſi uxor ſæpe , & atrociter a marito percutiatur .

V. Uxor venefica , quæ conſilio dæmonis utitur, dimitti poteſt .

VI. Votum caſtitatis a conjuge de alterius conſenſu emiſſum dat cauſam divertendi , ſi remittatur obligatio reddendi debitum .

VII. Poſt divortium filii ſequuntur conjugem innocentem .

VIII. Cujus autem expenſis alendi ſint filii ? lis eſt inter Doctores, ſi culpa matris divortium factum ſit . Si autem culpa Patris id contigerit, ejus expenſis apud matrem alendi ſunt . Quod ſi ex mutuo conſenſu divortium fiat , proles triennio minor expenſis matris educanda eſt , deinde expenſis Patris .

I. PRæter adulterium, quod dat cauſam faciendi divortium in perpetuum , dantur aliæ cauſæ faciendi divortium ad tempus, hoc eſt quouſque cauſæ illæ perſeverent.

Quæritur itaque; Quænam ſint iſtæ aliæ cauſæ?

Reſpon-

Reſpondeo, univerſim quoties unus non poteſt cum altero conjuge cohabitare ſine gravi periculo animæ, aut corporis, quod merito virum conſtantem terreat, poteſt ad tempus ab eo divertere, quouſque periculum durat. Ratio eſt, quia non tenemur cum tanto incommodo hiſce obligationibus ſatisfacere; Quod patet *ex cap. Ex tranſmiſſa*, *& ex cap. Literas de reſtitutione Spoliatorum*.

Neque dicas, ob ſolam cauſam fornicationis a Chriſto Domino permitti divortium. Nam in caſu noſtro divortium ad tempus fit, non deſerendo uxorem, ſed fugiendo proprium malum; quod non eſt contra Chriſti Domini præceptum.

Hinc prima cauſa divortii eſt Lapſus unius in hæreſim, vel infidelitatem. Ratio eſt, quia hæreſis eſt quædam fornicatio ſpiritualis, ex *cap. Idololatria*, *de divortiis*; quando tamen ille convertitur, debet cum innocente conjungi, cum ceſſet cauſa divertendi; non enim hæreſis eſt fornicatio proprie dicta, quæ unice ex lege Chriſti Domini dat cauſam faciendi divortium in perpetuum.

II. Excipe tamen, ſi conjux in hæreſim lapſus judicio Eccleſiæ ſit ſeparatus, aut condemnatus; tunc enim conjux innocens etiam emendatum non tenetur recipere, ut notat Con., tum in penam hæreſis; tum etiam quia ob perpetuam illius infamiam grave eſſet, & quodammodo infame conjugi innocenti conjungi cum illo.

III. Secunda cauſa eſt, quando unus nititur alterum pertrahere ad peccatum; tunc enim ſi præmiſſa correctione adhuc ille perſiſtat, poteſt hic ſecluſo ſcandalo divertere: Immo tenetur, ſi commode poteſt, quando probabiliter timet, quod ſit conſenſurus. Hinc ſi maritus vult uti uxore ſodomitice, poteſt hæc petere divortium, ex *cap. Omnes cauſationes 32. quæſt. 7.*; etenim a tali nefando ſcelere natura ipſa abhorret. Notat tamen Sanch. lib. 10. diſp. 4. id eſſe verum, ſi ſodomia ſit conſummata, & vir corrigi nolit.

IV. Tertia eſt ſævities alterius conjugis, ob quam timet alter ſibi mortem, aut graves plagas eſſe inferendas, non tamen ſi moderatam caſtigationem timeret. Hinc poteſt divertere conjux, ſi alter tentavit illum occidere, ut notat Sanch.; vel ſi maritus percutiat ſæpe, & atrociter uxorem.

Quarta, ſi alter fiat omnino furioſus, aut gravi, & contagioſo morbo laboret, nam in his caſibus alteri ex cohabitatione grave periculum imminet; ſecus tamen ſi ille fieret ſolum ſtultus, aut contraheret gravem morbum non contagioſum; nam in tali caſu cum poſſit ſanus ſine ſuo periculo illi cohabitare, ejuſque curam gerere, ad id tenetur.

V. Quinta, quando delictum unius poteſt eſſe alteri conjugi cauſa gravis damni ut quando uxor eſt venefica, interficiens filios, aut ſi conſilio dæmonis utatur.

VI. Sexta demum eſt votum caſtitatis communi conſenſu emiſſum; in quo caſu poſſunt conjuges ſeparari quoad torum, ne exponant ſe periculo violandi votum caſtitatis emiſſum; dummodo tamen remiſerint ſibi obligationem reddendi debitum: Immo poſſunt ambo Religionem ingredi; ut notant Bonac., Henr., & alii.

VII. Rogabis demum; Quemnam conjugem ſequantur filii poſt divortium?

Reſpondeo, ex jure civili ſequi debere partem innocentem, ut notant Sà, & Bonac. Ratio eſt, quia potior videtur conditio innocentis. Excipe tamen, niſi innocens ſit infidelis; tunc enim in favorem fidei, ne proles in Infidelitate procreetur, tradenda eſt conjugi fideli, ex *cap. final. de converſione Infidelium*.

VIII. Majus dubium eſt, A quonam ſint alendi? Certum eſt, quod ſi divortium fiat mutuo conſenſu, proles triennio minor educanda ſit expenſis matris; triennio vero major expenſis Patris. Quod ſi ex Patris culpa divortium contingat, ſoboles, etiamſi ſit triennio minor, educanda eſt apud Matrem expenſis Patris, ex *leg. 3. Regia tit. 19. part.* 4. Si demum ex Matris culpa divortium factum eſt, magna lis eſt apud Doctores; qua in re conſuli poteſt Sanch. lib. 10. diſp. 20., Rodriq., Menoch. conſil. 853., aliique. Satis nobis ſit, id innuiſſe ad complementum tractatus; cui dandus eſt (ſed oh ubi Æternitatis!)

F I N I S.

A. M. D. G., & B. V.

Sine labe Conceptæ.

SYN-

SYNOPSES OMNES,

Quæ in ſingulis Articulis Tractatus hujuſce de Matrimonio habentur, hic colliguntur.

QUÆSTIO I Pag. 2

De Sponſalibus univerſim.

ARTICULUS I. ibid.

De Promiſſione Conſtitutiva Sponſalium.

I. Quid ſint Sponſalia? II. Quanam promiſſione conſtituantur? III. Si promiſſio ſit indeliberata, non obligat; ſicut nec votum; Nec poteſt obligare ſub levi promiſſio Sponſalium. IV. Nec obligat promiſſio iſthæc non acceptata. V. Debet pariter ſigno ſenſibili manifeſtari. Sed quando taciturnitas ſufficit in repromittente? VI. Sponſalia neque ſunt Sacramentum, neque Sacramentale. VII. Ad valorem Sponſalium ſatis eſt intentio deliberata virtualis, non vero habitualis. VIII. Requiritur ad eorumdem valorem voluntas ſe obligandi ex juſtitia ad Matrimonium ineundum, ſed non voluntas illud exequendi.

ARTICULUS II. 5

De Promiſſione ficta Sponſalium.

I. Promiſſio ficta non ſufficit ad valorem ſponſalium. Ea tamen in foro externo parit obligationem, non quidem naturalem, ſed civilem. II. Ficte promittens ad quid tenetur in foro conſcientiæ? III. Quid, ſi ficte promittens Virginem defloravit ſub ſpe matrimonii? Quod ſi quis conſanguineam defloravit vere promittendo abſolute matrimonium, num teneatur diſpenſationem petere, & ſtare promiſſis? IV. Num poſſit pecunia damnum compenſare hujuſmodi deflorator, ſi ſit notabiliter dignior? At quid, ſi ea fuerit corrupta, & non diſparis conditionis? V. An poſſit ficte promittens negare coram Judice promiſſionem, quando non tenetur vi illius ad matrimonium. VI. Si quis notabiliter dignior ficte matrimonium promittit Bertæ, ſed cum juramento, num illam teneatur ducere ratione juramenti? VII. Quid, ſi tale juramentum non confirmet, ſed ſolum comitetur promiſſionem? VIII. Et quid, ſi tam promiſſio ſit ficta, quam juramentum?

ARTICULUS III. 8

De Promiſſione mere interna nubendi facta ſive homini, ſive Deo per Votum.

I. Promiſſio matrimonii facta homini, ſi ſit mere interna, non obligat. II. In quo differat propoſitum a promiſſione mere interna? III. Votum nubendi ſolum per accidens poteſt eſſe obligatorium. IV. Quandonam obligat votum nubendi ad vitandum periculum incontinentiæ? V. Quid ſi quis voveat cauſa pietatis ducere Bertam pauperem? Num in tali caſu voveantur duo per modum plurium, an per modum unius? VI. Votum nubendi ſine animo conſummandi utrinque emiſſum, per ſe loquendo, eſt irritum. VII. Nequit utrinque emitti votum nubendi, præciſe ad finem recipiendi gratiam propriam Sacramenti matrimonii ſine animo conſummandi.

ARTICULUS IV. 11

De Verbis, & aliis ſignis, & modis, quibus ſponſalia contrahuntur.

I. Quænam ſigna externa ſpectent ad valorem ſponſalium? II. Quid ſi dubitetur, an ſigna externa exprimant conſenſum in ſponſalia, an in matrimonium? Abſolutumne, an conditionatum? III. Quid ſi Titius uni ex pluribus ſororibus indeterminate matrimonium promittat, & promiſſio ab omnibus acceptetur? IV. Quandonam taciturnitas ſit ſufficiens ſignum conſtitutivum ſponſalium? V. Sex modis ſponſalia valide contrahuntur.

ARTICULUS V. 13

Quinam poſſint Sponſalia contrahere?

I. Jure Canonico ad valorem ſponſalium requiritur ſaltem ſeptennium. II. Ultima dies temporis requiſiti ad ſponſalia, ad Matrimonium, ad Teſtamentum ſufficit, ſi ſit incæpta; ad Profeſſionem vero debet eſſe completa. III. Sponſalia invalida ex defectu ætatis non ratificantur ſine notitia nullitatis. IV. Si malitia ſuppleat ætatem, probabiliter valida ſunt ſponſalia ante ſeptennium. At quid pro foro externo? V. Num poſſint Parentes, aut Tutores contrahere ſponſalia pro filiis, aut pupillis ante ſeptennium? VI. Habens votum caſtitatis, ſi promiſit fœminæ matrimonium ſub conditione copulæ, ad quid tenetur poſt copulam obtentam? VII. Num ſint valida ſponſalia inter notabiliter inæquales? VIII. Cur offerens pretium exceſſivum pro re, quam emit, non teneatur ſolvere niſi pretium juſtum; Nobilis vero offerens prodige matrimonium plebejo teneatur ſtare promiſſis?

ARTICULUS VI. 16

De Obligatione, quæ conſurgit ex Sponſalibus.

I. Sponſalia obligant ad abſtinendum a Sacris Ordinibus, non tamen ab ingreſſu in Religionem. Qui tamen poſt illa Sacros Ordines ſuſcepit, tenetur damnum reparare. II. Num poſſint Sponſalia preſſe dicta contrahi cum mutua obligatione ſub levi? III. Num vovens, aut jurans poſſit ſub levi ſe obligare in quacumque materia? IV. Juramentum de patrando peccato levi num ſit culpa gravis? V. Num promiſſio matrimonii gratuita ex ſola fidelitate obliget ſub gravi? VI. In quo differat obligatio ex juſtitia ab obligatione gravi ex fidelitate? VII. Num Sponſi, ſi fornicentur, aperire debeant in confeſſione, quod Sponſalia contraxerint, quatenus injuriam alteri ſponſo irrogarint? VIII. An poſſit in contractu Sponſalium apponi pœna luenda a reſiliente? IX. Sponſus jurans ſe ſoluturum pœnam, ſi reſiliat, num vi juramenti ad illam teneatur, ſi juſte reſiliat? X. Num licite in Sponſalibus arrhæ apponantur? XI. Poſſitne Sponſalibus addi pactum habitandi in aliquo determinato loco?

ARTICULUS VII. 21

De Sponſalium Effectibus.

I. Impedimentum publicæ honeſtatis ex Sponſalibus ortum quid ferat? II. Non oritur nunc poſt Tridentinum ex Sponſalibus invalidis, neque ex incertis, neque ex conditionatis. III. Qualiter illud ex matrimonio rato oriatur? Et an, ſi matrimonium ſit invalidum ex defectu conſenſus? IV. Si Sponſalia mutuo diſſenſu diſſolvantur, adhuc remanet hoc impedimentum. V. Matrimonium clandeſtinum probabilius habet vim Sponſalium poſt Tridentinum, & ideo parit hoc impedimentum. VI. Sponſis permittuntur tactus non impudici, & oſcula, dummodo abſit periculum conſenſus in delectationem veneream de copula futura. VII. Tactus non impudici, & oſcula eodem modo ſunt vetita ſolutis, ac viduis. Solum permittuntur Sponſis citra periculum conſenſus in delectationem libidinoſam, in ſignum mutui amoris. Conjugibus non vetatur ſub gravi delectatio carnalis in abſentia alterius conjugis citra periculum pollutionis.

QUÆSTIO II. 25

De Cauſis diſſolventibus Sponſalia.

ARTICULUS I. 26

De Mutuo Conſenſu, & de Reclamatione diſſolventibus Sponſalia.

I. Sponſalia Puberum mutuo conſenſu diſſolvuntur, etiamſi ſint jurata intuitu pietatis. II. Impuberum Sponſalia diſſolvuntur, ſi eorum alter, ſtatim ac ad pubertatem pervenerit, reclamet: Et quidem pro foro externo intra triduum, & coram Judice, aut teſtibus. III. Probabilius impuberes reclamare poſſunt, cum ad pubertatem deveniunt, etiamſi Sponſalia juramento confirmarint. IV. Impubeſcentes tamen, qui juramento confirmarunt Sponſalia, cenſuris cogendi ſunt ad matrimonium contrahendum. V. Quamvis Impuberes poſſint deinde reclamare, non per hoc ſequitur, quod inanis fuerit contractus, & juramentum ante pubertatem.

ARTICULUS II. 27

De Crimine diſſolvente Sponſalia.

I. Etiam Sponſi, nedum Sponſæ fornicatio dat jus ad reſiliendum a ſponſalibus. II. Sponſus reſilire poteſt, etiamſi ſponſa turpiter ſe tangi permiſerit, aut ſi deprehendatur ante ſponſalia fornicata fuiſſe. Quandonam ſponſa ſimiliter reſilire poterit? III. Quid, ſi uterque poſt ſponſalia fornicationem commiſerit? IV. Si ſponſus conſcius fornicationis ſponſæ ad illam accedit, amittit jus ad reſiliendum. V. Nec ſolum pro foro externo, ſed etiam pro interno.

ARTICULUS III. 28

De Fuga, ſeu longa abſentia Sponſorum, ac de Tempore Matrimonii elapſo.

I. Poteſt Sponſa reſilire a Sponſalibus, ſi Sponſus diſceſſerit, nec ſit ſpes, quod brevi ſit rediturus. II. Jus civile obligans Sponſam ad expectandum per biennium, ſi Sponſus ſit intra Provinciam, & per triennium, ſi ſit extra illam, non obligat Chriſtifideles. Et quare? III. Bifariam poteſt in Sponſalibus præfigi terminus ad matrimonium contrahendum. Si ita præfigatur, ut poſt elapſum terminum ceſſet obligatio, eo elapſo, poterunt ſtatim Sponſalia diſſolvi; ſecus vero ſi obligatio non ceſſet, dummodo mora non ſit diuturna. IV. Ut tamen poſſint Sponſalia diſſolvi ratione moræ, debet moneri qui eſt in tali mora, ut intra præfixum tempus matrimonium contrahat ſub interminatione reſcindendi Sponſalia.

ARTICULUS IV. 29

De Suſceptione Ordinis Sacri, ac de Voto Caſtitatis, aut Religionis.

I. Sponſalia diſſolvuntur per Profeſſionem Religioſam, ac per Vota ſimplicia in Religione approbata, puta in Societate Jeſu. II. Invita parte, poſſunt Sponſi Religionem ingredi, & quidem etiam poſt matrimonium ratum; ſi tamen id fiat bona fide. III. Votum etiam caſtitatis dirimit Sponſalia ſubſequentia. Et ſuſceptio Ordinis Sacri dirimit etiam Sponſalia præcedentia. IV. Probabilius diſſolvi poſſunt Sponſalia, ſtatim ac quis Novitiatum ingreditur. V. Qui juramento confirmavit Sponſalia, poterit Religionem ingredi, non celebrato prius matrimonio. VI. Nequit tamen Religionem ingredi, qui poſt Sponſalia obtinuit a Sponſa copulam ſub ſpe matrimonii. VII. Votum profitendi in Religione dirimit Sponſalia etiam præcedentia. At votum ingrediendi Religionem, vel ſuſcipiendi Ordines Sacros, vel votum caſtitatis ſolum Sponſalia ſubſequentia dirimit. VIII. Quod ſi vota iſthæc emittantur poſt ſponſalia, alter remanet liber; ſed vovens probabilius remanet ligatus a Sponſalibus.

ARTICULUS V. 32

Quomodo matrimonium, vel Sponſalia ſubſequentia dirimant priora?

I. Sponſalia poſteriora, cum ſint irrita, non pariunt impedimentum publicæ honeſtatis; Sed dant alteri Sponſo jus ad reſiliendum. II. Qui poſt Sponſalia cum Berta contrahit matrimonium cum Tereſia, hac mortua, probabilius tenetur illam ducere. III. Qui poſt priora Sponſalia cum Berta contraxit poſteriora cum Tereſia, a qua ignara priorum Sponſalium obtinuit etiam copulam, videtur teneri ducere Bertam, & damnum Tereſiæ alia via compenſare. IV. Sed probabilius tenetur ducere Tereſiam, quæ damnum paſſa eſt, & ſui corporis uſum tradidit.

ARTICULUS VI. 33

De Morbo, aut ſimili vitio diſſolvente Sponſalia.

I. Cauſa ſufficiens ad Sponſalia etiam jurata diſſolvenda eſt notabilis morbus, aut deformitas, vel quid ſimile ſuperveniens, aut ſi de novo deprehendatur. II. Quid ſi uterque Sponſus in paupertatem incidat? III. Diſſolvi poſſunt Sponſalia etiam jurata, ſi quid de novo accidat, quod ſi ab initio exiſteret, Sponſalia impediret. IV. Hinc qui ſpe futuri matrimonii copulam extorquet a Berta, non tenetur illam ducere, superveniente notabili mutatione.

A R-

ARTICULUS VII. 34

De Affinitate, ſeu Impedimento Juris ſuperveniente; Ac de Voce publica, ſeu fama de Impedimento.

I. Sponſalia diſſolvuntur per quodcumque impedimentum dirimens, quod ſuperveniat. II. Qui culpa ſua fuit cauſa talis impedimenti, puta affinitatis, tenetur ad matrimonium, ſi alter innocens obtineat diſpenſationem. III. Immo qui fuit cauſa impedimenti, tenetur ipſe diſpenſationem petere; præſertim ſi advertit, quod culpa ſua impedimentum contrahatur. IV. Fama certa de impedimento dirimente ſatis eſt ad ſponſalia diſſolvenda, etiam jurata; non ſecus ac teſtimonium unius fide digni: Quod tamen non ſufficit ad diſſolvendum matrimonium. V. Præter famam requiritur Perſona gravis, non quæ deponat impedimentum, ſed quæ denunciet famam. VI. Solus rumor (qui habetur per hoc, quod minor pars viciniæ impedimentum acclamet) non ſatis eſt ad diſſolvenda Sponſalia.

ARTICULUS VIII. 35

Quænam ignorantia, & dolus diſſolvant Sponſalia; Et quinam metus?

I. Cauſæ, quæ ſufficiunt ad diſſolvenda Sponſalia, ſi ſuperveniant, ſatis ſunt ad ea diſſolvenda, ſi præceſſerint, & invincibiliter fuerint ignoratæ. II. Aliter diſcurrendum de dolo dante cauſam contractui, ac de incidente in contractum. Aliter etiam ſi ab altero ex contrahentibus adhibeatur, ac ſi a tertia perſona. III. Sponſalium contractus per dolum celebratus probabilius non eſt irritus, ſed ſolum irritandus ad arbitrium decepti; ut proinde pariat impedimentum publicæ honeſtatis. IV. Ideo Votum ex errore emiſſum eſt irritum, quia eſt promiſſio gratuita; at ſponſalia ferunt promiſſionem oneroſam; & ideo non ſunt irrita, ſed irritanda, ſi per dolum celebrentur. V. Qui per dolum contraxit eo animo, ut licet dolum cognoviſſet, adhuc ea ſponſalia contraxiſſet, nequit reſilire. VI. Num contrahentes ſponſalia teneantur occulta vitia aperire, quibus deprehenſis, Sponſalia non celebrarentur? VII. Defectus, qui notabiliter nocent vitæ ſociali conjugum, aperiendi

ſunt a ſponſis; alii vero non ſunt aperiendi, niſi de iis interrogentur contrahentes ſponſalia. Nec licitum eſt poſitive dicto, vel facto ſimulare oppoſitum. VIII. Metus levis non irritat ſponſalia; ſicut nec metus gravis juſte incuſſus; nec metus injuſte incuſſus, ſed non ad extorquenda ſponſalia. IX. Probabilius ſunt ſolum irritanda ad arbitrium metum paſſi, non vero irrita ſponſalia celebrata per metum injuſte incuſſum ad ea extorquenda. X. Hinc, ſi ſint jurata, datur obligatio contrahendi matrimonium ratione juramenti; niſi obtineatur diſpenſatio.

ARTICULUS IX. 38

Quænam probatio, & Judicis auctoritas requiratur ad diſſolvenda Sponſalia.

I. Pro foro interno ſufficit ſolida probabilitas, quod detur cauſa ſufficiens ad Sponſalia diſſolvenda. II. At pro foro externo requiritur vel unus teſtis fide dignus juratus, vel fama de impedimento dirimente, ut ratione talis impedimenti ſponſalia diſſolvantur. Si vero cauſa, quæ allegatur ad reſiliendum, non ſit impedimentum dirimens, ſed, verbi gratia, fornicatio Sponſæ, requiruntur duo teſtes. III. Ad ſervanda Sponſalia cogere poteſt Judex Eccleſiaſticus; necnon etiam Judex Secularis: dummodo ex invitis nuptiis gravia ſcandala non oriantur. IV. Solus Pontifex poteſt ex gravi cauſa in Sponſalibus diſpenſare.

QUÆSTIO III. 39

De Matrimonio ſecundum ſe, ejuſque Inſtitutione, Indiſſolubilitate, & Unitate.

ARTICULUS I. 40

Quid ſit Matrimonium, inquantum contractus, & inquantum eſt Sacramentum?

I. Matrimonium, inquantum eſt contractus, eſt cauſa efficiens matrimonii ſumpti pro vinculo indiſſolubili, ſeu pro mutuo jure conjugum. II. Matrimonium formaliter ſumptum non eſt mutuus conſenſus conjugum, ſed eſt vinculum, quod ex eo cauſatur. III. Poteſt hujuſmodi vinculum dari divinitus ſine conſenſu conjugum. IV. Non eſt Sacramentum Matrimonium ſumptum formaliter pro vinculo, ſed ſum-

ptum cauſaliter pro contractu . v. Si conjuges Religionem ingrediantur , remanet vinculum , ſeu dominium mutuum in corpora, ſed impeditum . vi. Beatiſſimæ Virginis cum D. Joſepho Matrimonium qua ratione conſiſtere poterat cum utriuſque voto Virginitatis ? vii. Quænam ſit Matrimonii definitio ? viii. Quodnam Matrimonium de facto ſit Sacramentum ? Eccleſia materiam , & formam hujus Sacramenti a Chriſto Domino inſtitutam immutare non poteſt : Solum mutare poteſt leges contractus. ix. Inter Baptizatos conſiſtere nequit Matrimonium , quin ſit Sacramentum. At quid ſi velint contrahere, non tamen Sacramentum ſuſcipere? x. Matrimonium per Procuratorem celebratum eſt verum Sacramentum , quod a Principali, non a Procuratore ſuſcipitur . Illud tamen laudabiliter in præſentia conjugum renovatur . xi. Sacramentum Matrimonii qua ratione dicatur unum numero in duobus; & an illud ſit in ſolo Baptizato, quando hic contrahit cum Infideli? xii. Si duo conjuges Infideles baptizantur , ratificando contractum matrimonialem , ſuſcipiunt Sacramentum matrimonii , quin debeant ipſum coram Parocho , & Teſtibus ratificare. xiii. Hujus Sacramenti Miniſter non eſt Parochus , ſed ſunt ipſi contrahentes . Materia vero, & forma non ſunt corpora conjugum, ſed materia eſt utriuſque conſenſus , qui, quatenus importat mutuam corporum traditionem , habet rationem materiæ; quatenus vero importat mutuam acceptationem, habet rationem formæ.

ARTICULUS II. 46

De Inſtitutione Matrimonii.

i. Ex lege poſitiva divina videtur inſtitutum Matrimonium , inquantum eſt contractus . ii. Præceptum nubendi videtur eſſe naturale, & obligare omnes vage , hoc eſt ſingulos urgente neceſſitate . iii. Quem finem intendere debent contrahentes, ut valide , ac licite contrahant ? iv. Quamvis licite intendi poſſit per matrimonium remedium concupiſcentiæ, & propter fines extrinſecos honeſtos celebrari ; illicitum tamen eſt præciſe propter delectationem carnalem velle nubere . v. Sicut non eſt licitum , nec vacat veniali culpa opus conjugii ob ſolam voluptatem exercere ; ita pariter eſt illicitum præciſe propter eandem velle nubere. vi. Ex traditione Apoſtolica habetur, quod Chriſtus Dominus matrimonium ad rationem Sacramenti elevaverit. vii. Probabilius hoc Sacramentum a Chriſto Domino poſt reſurrectionem inſtitutum fuit.

ARTICULUS III. 50

De Unitate , & Indiſſolubilitate Matrimonii.

i. Ex primæva inſtitutione Matrimonium fuit unum, ſeu unius cum una, & indiſſolubile . ii. In veteri lege Deus conceſſit ex rationabili cauſa dari poſſe libellum repudii . Et in lege Euangelica matrimonium ratum tum per Profeſſionem Religioſam , tum ex diſpenſatione Pontificis ob gravem cauſam diſſolvi poteſt . iii. Matrimonium Infidelium ex lege Chriſti Domini eſt inſolubile; Poteſt tamen diſſolvi, quando alter tantum ad fidem convertitur, nolente altero cohabitare citra injuriam Creatoris. iv. Diverſimode Doctores opinantur circa Polygamiam , & diſſolubilitatem Matrimonii , jurene naturali , an divino poſitivo ea prohibeantur . v. Dicendum verius diſſolubilitatem matrimonii , ac Polygamiam relate ad plures uxores ita jure naturæ prohiberi , ut poſſit in iis Deus diſpenſare ; non ſecus ac in occiſione innocentis. vi. At non poteſt Deus diſpenſare in his actionibus ſub iis circumſtantiis , ſub quibus ſunt intrinſece malæ , & jure naturæ prohibitæ . vii. Per Profeſſionem Religioſam diſſolvitur Matrimonium ratum jure Eccleſiaſtico verius, quam naturali , aut divino poſitivo ; Et quidem jure Eccleſiaſtico non ſcripto, ſed tradito. viii. Votum caſtitatis annexum Ordini Sacro non diſſolvit matrimonium ratum , quamvis ſit ſolemne ; Sicut nec vota ſimplicia in Societate Jeſu : Hæc autem vota dicuntur ſimplicia, quia ex parte voventis dumtaxat ſunt perpetua , non vero ſimpliciter , & abſolute; ut eſt votum caſtitatis annexum Ordini Sacro . ix. Ea de cauſa nec votum ſolemne annexum Ordini Sacro , nec vota ſimplicia in Societate Jeſu dirimunt matrimonium ratum , (quamvis dirimantur ab iis Sponſalia , ac matrimonium ſubſequens) quia nuſquam Eccleſia id ſtatuit , ſicut ſtatuit de Profeſſione Religioſa. x. Per bimeſtre poſt matrimonium ratum regulariter poſſunt Conjuges negare debitum, ut cogitent de Religione.

QUÆSTIO IV. 56

De conſenſu, qui eſt cauſa efficiens vinculi matrimonialis.

ARTICULUS I. 57

De Conſenſu matrimoniali ſimulato.

i. Qui ficte matrimonium contrahit, ſecundum ſe peccat, tum contra virtutem Religionis ſacrilege, tum contra juſtitiam: teneturque depoſita ſimulatione contractum ratificare. ii. Aliquando tamen poteſt aliis viis damnum compenſari. iii. Si quis poſt fictum matrimonium cum Berta, vere cum alia contrahat, & cenſuris adigatur, ut Bertæ adhæreat, pati potius debet excommunicationem, quam ad illam accedere. iv. Urgente metu gravi poteſt quidem ſimulari contractus matrimonialis, quin per hoc ſimuletur Sacramentum matrimonii. v. At ſimulari non poteſt, ſi detur impedimentum dirimens jure naturæ.

ARTICULUS II. 58

De Signis externis expreſſivis conſenſus matrimonialis.

i. Quamvis Matrimonium ſit Sacramentum, adhuc ſine verbis celebrari poteſt, ut quilibet alius contractus. ii. Quænam ſoleant eſſe ſigna externa certa exprimentia conſenſum internum? iii. Etiam taciturnitas poteſt aliquando eſſe certum ſignum interni conſenſus. iv. Parentes neque poſſunt cogere filios ad matrimonium, neque illud ſine juſta cauſa impedire. v. Filii quamvis non teneantur hac in re ſequi conſilium Parentum, tenentur tamen ob reverentiam debitam illud petere. vi. Ut Procurator valide matrimonium contrahat pro Principali, quatuor requiruntur. vii. Si Principalis tempore contractus dormiat, adhuc fructuoſe Sacramentum recipit, ſi ſit in gratia. viii. Si Principalis tempore contractus per Procuratorem ſit ebrius, adhuc valide contrahit. Imo juxta communiorem, etiamſi tunc ſit amens. ix. Quid ſi Principalis det fictum mandatum, & tempore contractus habeat verum conſenſum? x. Si detur mandatum, ut præmiſſis proclamationibus Procurator contrahat, adhuc univerſim valide contrahitur iis non præmiſſis. Sicut valide confertur abſolutio a cenſuris, parte non ſatisfacta; quamvis facultas abſolvendi detur ſub ea conditione.

ARTICULUS III. 62

De Conſenſu coacto.

i. Num ſit irritum matrimonium contractum metu levi injuſte incuſſo? ii. In quonam ſenſu voluntas dicatur cogi a metu? iii. In utroque foro eſt irritum matrimonium contractum metu gravi injuſte incuſſo ad illud extorquendum. iv. Probabilius jure tantum Eccleſiaſtico, non jure naturæ illud irritatur. Votum autem univerſim ſimili metu nuncupatum ne jure quidem Eccleſiaſtico eſt irritum. v. Etiam contractus lucrativus gravi metu injuſte extortus probabiliter eſt validus jure naturæ, quamvis damnum reſarciri debeat. Idemque dicas de contractu oneroſo; & uterque contractus ad arbitrium metum paſſi reſcindi poteſt. vi. Probabilius videtur, quod ſit validum jure naturæ matrimonium celebratum per metum levem injuſte incuſſum ad illud extorquendum. Idemque dicas de Voto. vii. Metus reverentialis ſecundum ſe eſt levis; (niſi minas, aut aliud ſimile ſecum ferat) eſto nonnulli putent, matrimonium ſic contractum eſſe irritum. viii. Quando matrimonium eſt invalidum ratione metus, aut alterius impedimenti occulti, non debet revalidari coram Parocho, & teſtibus: ſecus vero ſi impedimentum probari poteſt.

ARTICULUS IV. 67

De Conſenſu ſimpliciter clandeſtino.

i. Recenſentur decem conditiones a Tridentino requiſitæ ad ſolemnitatem Matrimonii. ii. In nulla neceſſitate valide contrahitur matrimonium ſine Parocho, & teſtibus; ſed quid ſi Parochus nullatenus haberi poſſit in locis Infidelium? iii. Lex iſta Tridentini non patitur Epichejam, quia inducit formam ſubſtantialem contractus. Et idem dicendum de variis ſimilibus legibus. iv. Hac, & ſimilibus legibus obligantur etiam ignorantes illas invincibiliter. v. In hac lege nequit Epiſcopus diſpenſare; quamvis hic poſſit, urgente neceſſitate, diſpenſare aliquando in nonnullis impedimentis dirimentibus. vi. Non obligat lex iſta, ubi Tridentinum non eſt re-

receptum ; nec in Provinciis Infidelium . Ex quo non ſequitur, quod in iis locis non debeant aliæ leges Eccleſiaſticæ ſervari . VII. Quando revalidandum eſt matrimonium propter impedimentum omnino occultum, (quod ſcilicet per duos teſtes probari non poteſt) non eſt opus Parocho , & teſtibus ; non quia ceſſat finis legis, ſed quia talis caſus a lege non comprehenditur. At matrimonium ſub conditione celebratum coram Parocho, & teſtibus , num debet coram iiſdem , purificata conditione , iterum contrahi ? VIII. Quinam debeat eſſe Parochus , & quinam teſtes ? IX. Etiam in aliena diœceſi poteſt proprius Parochus, licet ſit excommunicatus vitandus, matrimonio aſſiſtere, ac dare Sacerdoti licentiam ad aſſiſtendum . X. Num ſit validum Matrimonium, ſi Sacerdos aſſiſtens licentiam per metum , aut per dolum extorſerit ? XI. Quid ſi matrimonio aſſiſtat Sacerdos poſt licentiam obtentam, ſed antequam id reſciverit ? XII. Quid ſi Parochus ſit intruſus , & errore tantum communi , ſive titulo colorato reputetur Parochus ? XIII. Non requiritur , ut teſtes ſint omni exceptione majores . XIV. Quinam conſenſus requiritur , ſi privatim revalidandum ſit matrimonium ? Et an illius nullitas utrique conjugi debeat eſſe nota ?

ARTICULUS V. 74

De Conſenſu clandeſtino ſecundum quid .

I. Peccat graviter , qui ſine Epiſcopi diſpenſatione , omiſſis denunciationibus , contrahit matrimonium . Sed hoc non eſt invalidum. II. Quas ob cauſas omitti poſſunt denunciationes ? III. Impedimentum occultum revelandum eſt, quamvis probari non poſſit . IV. Contrahentes , qui aliquo impedimento occulto laborant , vel tenentur deſiſtere a matrimonio, vel illud etiam cum propria infamia revelare, ſi alter deſiſtere nolit . V. Si habens impedimentum occultum ſine magno ſcandalo deſiſtere non poſſit , quid faciat? VI. Omittere benedictionem nuptialem ante conſummationem matrimonii, num ſit mortale, aut ſaltem veniale ?

ARTICULUS VI. 77

De Conſenſu conditionato .

I. In quo differant conditio, demonſtratio, cauſa, dies , & modus , q
ctui matrimoniali ſæpe adjung
quotuplex ſoleat eſſe conditio
demonſtratio , nec cauſa adje
ctui ſuſpendunt , aut vitiant c
ſed ſolus error aut circa ejus ſ
aut circa qualitates ſubſtantiales
dus adjectus contractui probab
non vitiat ; quamvis ſit rei i
aut turpis. Dies vero, non ſec
ditio illum ſuſpendit; non tam
neceſſaria. IV. Contractus ſub
contingenti , illa purificata , n
novum conſenſum. V. Non vitia
nialem contractum conditio i
aut turpis : (niſi ſit contra tri
Prolis , Fidei , & Sacramenti)
ro contractus vitiat. VI. Cond
Papa diſpenſet , dicitur impoſſ
in caſu quo nunquam Papa di
leat. Et conditio , ſi alter vo
tem, aut Religionem ingrediat
citur eſſe contra ſubſtantiam i
VII. Iſta conditio , Si Pater
quomodo intelligenda ? VIII.
differens , ac impertinens con
pendit. IX. Conditiones turpes
ſtantiam matrimonii irritant e
ctum Sponſalium . X. Extendit
contractum Sponſalium lex ,
tiones aliæ turpes, & impoſſib
tur pro non adjectis; non tam
tans matrimonium clandeſtinu

QUÆSTIO

De Impedimentis Matri

ARTICULUS

De Matrimonii impedimentis
Quinam poſſit ea ſtatue

I. Solus Pontifex ſtatuere
dimenta matrimonii dirimenti
eſt verum , quod poſſit Epiſc
Urbe , quicquid poteſt Ponti
Orbe. III. Quamvis Princip
ſecluſa prohibitione Eccleſiæ,
ſint leges circa contractum m
fidelium; hanc tamen poteſta
tifex reſervavit . IV. Univer
tale contrahere matrimoniu
dimento dirimente ; ſed pro
eſt ſacrilegium . V. Quomod
ſine ſacrilegio ſimulare etia
nem Sacramentalem ? VI. Vali

trimonium, etiamſi per clauſulam generalem Pontifex irritet quicquid fiat contra aliquam legem, in qua etiam matrimonium prohibeatur.

ARTICULUS II. 86

De impedimentis dirimentibus in ſpecie. Ac primo de Errore.

I. Recenſentur, & explicantur quatuordecim impedimenta dirimentia. II. Error poteſt eſſe multiplex. III. Error perſonæ jure naturæ irritat matrimonium, non vero alia Sacramenta, nec alios contractus. IV. Quomodo fuerit validum matrimonium inter Jacob, & Liam, putatam Rachelem? V. Error circa Perſonam, quamvis ſit comitans, adhuc matrimonium reddit nullum. VI. Si dat cauſam contractui error circa qualitates Perſonæ, matrimonium non eſt irritum; ſecus vero ſi qualitas apponatur per modum conditionis. VII. Hinc deſcendit reſolutio celebris caſus a Tabiena propoſiti. VIII. Reliqui contractus, in quibus error dat cauſam contractui, ſunt irritandi; at non matrimonium, utpote inſolubile; nec Profeſſio Religioſa.

ARTICULUS III. 91

De Impedimento Conditionis ſervilis.

I. Matrimonium ignoranter contractum cum mancipiis jure Eccleſiaſtico eſt irritum; dummodo inter contrahentes habeatur inæqualitas. II. Servi, invitis Dominis, valide, ac licite poſſunt matrimonium contrahere; dummodo non deſint obſequiis debitis. III. Quando ſervus nequit ſimul Domino, & Uxori facere ſatis, prævalet jus Domini, ſi eo invito matrimonium contraxit; ſecus prævalet jus Uxoris. IV. Num poſſit aliquis ſive liber, ſive conjugatus ſeipſum venundare? V. Si alter conjux ſit liber, alter ſervus, partus ſequitur ventrem quoad ſervitutem; at ſequitur Patrem quoad honores, & nobilitatem.

ARTICULUS IV. 92

De Impedimento Voti.

I. Dirimit matrimonium caſtitatis votum ſolemne, ac votum ſimplex in Societate Jeſu. At neque hoc dirimit matrimonium ratum: Neque votum ſolemne annexum Ordini Sacro. Neque Profeſſio Religioſa dirimit matrimonium conſummatum. II. Qui habet cauſam faciendi perpetuum divortium, valide, & licite poteſt Religionem ingredi, ac in ea profiteri, altero invito; Secus Profeſſio eſt invalida. Quid ſi quis bona fide profiteatur putans conjugem obiiſſe? III. Si maritus de conſenſu uxoris profiteatur in aliqua religione, poteritne uxor in ſæculo remanere? IV. Poteſtne Pontifex diſpenſare in voto ſolemni caſtitatis?

ARTICULUS V. 93

De Impedimento Ordinis.

I. Ordo Sacer dirimit matrimonium contrahendum, non vero contractum. Et etiam apud Græcos irritum eſt matrimonium poſt Ordines Sacros contractum. II. Qui Sacros Ordines ſuſcipit, tenetur emittere votum caſtitatis. Quod ſi expreſſe id nolit, & peccat graviter per hoc, quod votum non emittat, & peccando contra caſtitatem peccat etiam ſacrilege ſpeciali ſacrilegio; quamvis non peccet contra votum. III. Hinc ex voto ſimul, & ex lege Eccleſiæ habens Ordines Sacros tenetur caſtitatem ſervare; & invalide contrahit matrimonium, quamvis noluerit vovere caſtitatem. IV. Qui ante pubertatem ſuſciperet Ordines Sacros, tenetur caſtitatem vovere; Qui vero in infantia, tenetur cum pervenerit ad uſum rationis, de ſtatu amplectendo decernere. V. Invalide Ordinatus ex defectu intentionis in Ordinante non tenetur ad caſtitatem ſervandam, eo quod voverit illam acceſſorie: Secus vero qui pariter invalide Profeſſionem Religioſam emitteret. VI. Suſcipiens Ordines Sacros per metum gravem probabiliter invalide caſtitatem vovet; Unde poteſt matrimonium contrahere, & ad horas recitandas non obligatur. Sed probabilior eſt ſententia oppoſita.

ARTICULUS VI. 95

De Impedimento Cognationis.

I. Cognatio triplex eſt, Spiritualis, Legalis, & Naturalis, juxta triplicem modum, quo perſonæ poſſunt eſſe propinquæ inter ſe. II. Explicatur quouſque cognationes iſtæ matrimonium dirimant. III. Plu-

Plura requiruntur, ut ſpiritualis cognatio contrahatur. IV. Spiritualis cognatio a Patrinis non contrahitur, ſi baptiſmus conferatur privatim; aut ſi in Eccleſia ſolum ſuppleantur ſolemnitates. Baptizans autem illam contrahit, etiam in baptiſmo privato. Quid ſi Pater filium baptizet? V. In baptiſmo, in quo Patrinus ſuſcipit puerum per Procuratorem, probabilius ſolus Principalis cognationem contrahit. VI. Si plures puerum teneant in baptiſmo, quiſnam contrahit cognationem? VII. Cognationis Legalis impedimentum probabilius per ſolam adoptionem perfectam contrahitur. VIII. Num ſit jure naturæ irritum matrimonium inter fratrem, & ſororem? IX. Quid de Matrimonio inter Avum, & Nepotem? Aut inter Affines in primo gradu? X. Quid de matrimonio inter Patrem, & filiam?

ARTICULUS VII. 100

De Impedimento Affinitatis.

I. Quid ſit Affinitas? Et quomodo Affinitas non pariat Affinitatem? II. Ea dirimit Matrimonium uſque ad quartum gradum, ſi oriatur ex copula licita; uſque ad ſecundum vero, ſi ex fornicaria. III. Si matrimonium ſit ratum, & non conſummatum, contrahitur impedimentum publicæ honeſtatis uſque ad quartum gradum, non vero affinitatis. IV. Probabilius non eſt jure naturæ irritum matrimonium inter Privignum, & Novercam. V. Affinitas matrimonio ſuperveniens quid ferat?

ARTICULUS VIII. 101

De Impedimento Criminis, & Raptus.

I. Crimina Homicidii, Adulterii, & Raptus matrimonium dirimunt. II. Plura requiruntur, ut Homicidium pariat hunc effectum. III. Quid requiritur, ut Adulterium dirimat Matrimonium? IV. Promiſſio facta a Titio fœminæ de illa ducenda poſt mortem ſuæ uxoris eſt illicita ſimul, & invalida. V. Raptus quid ſit? Et quando matrimonium dirimat? VI. Validum eſt matrimonium inter Raptorem, & Raptam, ſi ea volente, & invitis dumtaxat parentibus rapiatur.

ARTICULUS IX. 102

De Impedimento diſparitatis Cultus.

I. Matrimonium fidelis cum non baptizato eſt irritum; cum hæreticis tamen eſt illicitum: eſto conſuetudine in multis locis permittatur, ſi non ſit periculum perverſionis; nec pactum ineatur, quod aliqui ex filiis hæreſi adhæreant. II. Si alter ex conjugibus Infidelibus ad fidem convertatur, diſſolvitur vinculum conjugale, ſi nolit alter ſine injuria Creatoris cohabitare, aut ſi ſimpliciter cohabitare nolit. III. Si tamen velit cohabitare pacifice, probabilius tenetur fidelis diſcedere quoad torum. IV. Horum filii, ſi careant uſu rationis, conjugem fidelem ſequi debent; ſi vero ſint præditi uſu rationis, liberum eſt illis ſequi parentem, quem malunt. Quod ſi de rationis uſu dubitetur, adhuc debent fidelem parentem ſequi.

ARTICULUS X. 104

De reliquis Impedimentis dirimentibus, præſertim Publicæ Honeſtatis, & Impotentiæ.

I. Excommunicantur Domini temporales, & Magiſtratus, qui directe, vel indirecte cogunt alios, ne libere matrimonium contrahant. II. Etiam inter Infideles illicita eſt Polygamia; Qui autem plures uxores habet, ſi ad fidem convertatur, primam dumtaxat retinere debet, ſi velit hæc ad fidem converti; Quod ſi nolit, non tenetur ille alias ducere, quamvis vellent converti. III. Ut poſſit aliquis ad ſecundas nuptias tranſire, non ſufficit probabilitas, ſed requiritur moralis certitudo de morte prioris conjugis. IV. Sponſalia invalida non pariunt impedimentum publicæ honeſtatis, etiamſi ſint invalida ex defectu conſenſus; ſecus vero matrimonium ratum. V. Quid ſit Impotentia? Et quotuplex? VI. Num impotentia perpetua dirimat matrimonium in ordine ad caſte, ac ſocialiter vivendum? VII. Quid ſi dubitetur, Num impotentia anteceſſerit matrimonium, an ſubſequuta fuerit? VIII. Et quid ſi dubitetur, num ſit perpetua, an temporalis? IX. Num ſenes capulares valide matrimonium contrahant? Quid de Eunucho, de Maleficiato, ac de Hermaphrodito? X. Ætas ad matrimonium requiſita quænam ſit?

AR-

ARTICULUS XI. 106

De Impedimentis impedientibus.

I. Recenſentur impedimenta impedientia. II. Tria dumtaxat ſunt in uſu; Eccleſiæ vetitum, Sponſalia, Votum. III. Quid veniat nomine Interdicti? Quid nomine Temporis feriarum? Quid nomine Catechiſmi? IV. Ad quid tenetur, qui emiſſo voto ſive caſtitatis, ſive religionis, matrimonium contrahit? V. Num ſit licitum matrimonium habenti votum caſtitatis, ſi detur mutua obligatio non petendi debitum? VI. Num habens votum caſtitatis poſſit aliquando petere debitum a conjuge? VII. Illicitum eſt contrahere matrimonium cum habente votum caſtitatis, niſi hic illud offerat. VIII. Habens votum caſtitatis nequit uxorem ducere ad ſedandas urgentes tentationes. IX. Etiam Epiſcopus in impedimentis impedientibus diſpenſare poteſt, excepto Voto, & Sponſalibus.

QUÆSTIO VI. 109

De Diſpenſatione in Impedimentis matrimonii dirimentibus.

ARTICULUS I.

Quinam poſſit in matrimonii impedimentis diſpenſare?

I. Quid intereſt inter legis Diſpenſationem, Irritationem, Abrogationem, Derogationem, & Interpretationem? II. Privilegium a diſpenſatione, & a licentia in quo differant? III. Diſpenſatio in lege Superioris eſt invalida, ſi fiat ſine cauſa, ſicut etiam interpretatio in lege Divina, puta in voto, aut juramento, etiamſi fiat a Pontifice. IV. Diſpenſatio ſtricte eſt interpretanda; ſecus vero Privilegium, & Poteſtas diſpenſandi univerſim; non tamen ſi talis poteſtas reſpiciat particulares perſonas. V. In impedimentis jure divino dirimentibus Papa diſpenſare non poteſt; niſi ea dirimant jure naturali ſecundario, ut ſunt votum, & Sponſalia, ac matrimonium ratum. VI. Num poſſit Pontifex diſpenſare, ut Sacrificium fiat ſub una tantum ſpecie? Num etiam quod Epiſcopus non reſideat? VII. Poteſt Pontifex diſpenſare in radice matrimonii, legitimando prolem relate ad effectus canonicos, non relate ad civiles. VIII. Epiſcopus poteſt ex cauſa urgentiſſima pro foro conſcientiæ diſpenſare in aliquo impedimento occulto dirimente, etiam ante contractum matrimonium. IX. Num id liceat aliquando Religioſis ex privilegio?

ARTICULUS II. 113

De Cauſis ad Diſpenſationem requiſitis.

I. Ut ſit valida diſpenſatio Inferioris in lege Superioris, ſatis eſt, quod cauſa probabiliter reputetur ſufficiens. II. Valide Legislator, quamvis illicite diſpenſat ſine cauſa cum ſubditis ſuis. At ſecus net in tali lege etiam invalide diſpenſat. III. Peccat mortaliter, qui in re gravi ſine cauſa diſpenſat in lege Superioris; Sicut etiam qui talem diſpenſationem petit; & qui ea utitur. IV. Qui vero in propria lege ſine cauſa diſpenſat, probabiliter peccat ſolum venialiter; ſicut etiam qui petit talem diſpenſationem, & qui ea utitur. V. Plures enumerantur cauſæ, ob quas peti poteſt diſpenſatio in impedimentis matrimonii. VI. Ad diſpenſandum in impedimento Voti duplex cauſa a Doctoribus aſſignatur. VII. Quænam ſit cauſa ſufficiens, ut diſpenſetur in impedimento Sponſalium?

ARTICULUS III. 116

De Diſpenſatione ſurreptitia, & nulla.

I. Reſcripta gratiæ per ſurreptionem obtenta ſunt ipſo jure irrita; ſecus vero Reſcripta juſtitiæ. II. Quænam falſi expreſſio, aut veritatis taciturnitas reddit diſpenſationem ſurreptitiam? III. In dubio, num diſpenſatio ſit ſurreptitia, probabilius dicendum, eſſe nullam. IV. Num diſpenſatio ſit ſurreptitia, ſi duplex cauſa exponatur, quarum altera eſt falſa? V. An poſſint duo impedimenta in diverſis petitionibus ſeparatim exprimi? VI. Si impedimentum oriatur ex duplici titulo, probabilius uterque exprimi debet; ut ſi quis duas Bertæ ſorores cognoviſſet. VII. Quando petitur diſpenſatio ſuper gradibus conſanguinitatis, ſatis eſt, quod gradus remotior exprimatur, dummodo gradus propinquior non ſit primus. VIII. Num debeat exprimi inceſtus, ſi præceſſerit, quando petitur diſpenſatio in impedimento cognationis? IX. Poteſtas diſpenſandi cum per-

ſonis incertis non expirat morte concedentis; ſecus vero ſi detur facultas diſpenſandi cum aliquo particulari: Facultas vero data alicui, ut diſpenſetur, vel abſolvatur, neque expirat morte concedentis. x. Facultas data ad beneplacitum concedentis expirat per hujus mortem, aut amotionem ab officio, ſi data ſit alicui particulari; ſecus vero ſi ſit data Communitati.

QUÆSTIO VII. 120

De Uſu, ac Debito conjugali.

ARTICULUS I. ibid.

Qua ratione actus conjugalis ſit licitus?

I. Ob quem finem exerceri poſſit actus conjugalis? II. Vacat veniali culpa illum exercere ad vitandum periculum incontinentiæ. III. Conſilium ſanum eſt certis temporibus ab illo abſtinere. Et regulariter eſt veniale poſt illum accedere ad Euchariſtiam. IV. Poteſt aliquando licitus eſſe in Eccleſia actus conjugalis; Et tunc Eccleſia non polluitur. At polluitur per effuſionem ſeminis ſacrilegam, quæ non ſit occulta, & fiat in ipſo corpore Eccleſiæ. V. Non tenetur conjux reddere debitum, quando alter eſt amens, aut ebrius. VI. Ne ad vitam quidem tuendam licitum eſt procurare ſeminis effuſionem; quamvis liceat eam non impedire, dum in ſomnis cœpit. VII. Motus ſenſualitatis ſecundo primi ſunt venialia, ſi proveniant ex cauſa venialiter mala citra periculum conſenſus. VIII. Non reſiſtere poſitive cogitationibus, & delectationibus impuris num ſit mortale? IX. Qui ſine juſta cauſa exercet actiones notabiliter in pollutionem influentes, peccat graviter; peccat vero leviter, ſi raro, & per accidens in illam influant. X. Quæcumque modiciſſima delectatio venerea deliberate quæſita, & admiſſa non vacat lethali culpa. XI. In quo differat delectatio venerea a ſenſitiva non venerea? XII. In aliquo ſenſu admitti poteſt, quod in re ex objecto venerea detur materiæ parvitas; non tamen in delectatione venerea.

ARTICULUS II. 126

De Obligatione actus Conjugalis.

I. Num conjux teneatur aliquando debitum petere? II. Quandonam vacat lethali culpa negare debitum conjugi illud petenti? III. Non tenetur conjux cum gravi ſuo detrimento reddere debitum, etiamſi alteri immineat periculum incontinentiæ. IV. Secluſo hoc periculo non peccat, qui debitum negat, ne prolem multiplicet, quam ſuſtentare non poteſt. V. Tenetur uxor a jejuniis abſtinere, quando aliter nequit cum reciproco amore convivere cum marito. VI. Quandonam licite debitum redditur illicite petenti? VII. Qui reddit debitum conjugi habenti votum caſtitatis, licet cooperetur actui ſacrilego, non peccat, quia actus eſt ſolum ſacrilegus ex parte petentis, non vero ex parte ipſius actus. VIII. Cur non poſſimus ſimiliter miniſtrare carnes habenti votum jejunandi? Aut reddere gladium Domino furioſo? IX. Quare non licet reddere debitum cum gravi damno temporali petentis, & tamen licitum eſt illud reddere, quando ſacrilege petitur cum graviſſimo ipſius petentis damno ſpirituali? X. Tenetur conjux debitum reddere, etiam quando actus eſt ſolum venialiter ratione ſui illicitus.

ARTICULUS III. 129

De iis, quæ impediunt uſum matrimonii.

I. Quatuor ſunt, quæ privant jure petendi debitum. II. Aſtrictus voto caſtitatis nequit debitum petere, niſi quando petitio eſſet potius redditio; aut ſi aliter prævideretur in altero periculum incontinentiæ. III. Num votum caſtitatis a viro emiſſum invita uxore ſit irritum? Etiamſi non ſit irritum, probabiliter poteſt illud ab uxore irritari. IV. Habens votum caſtitatis num teneatur poſt matrimonium ratum ingredi Religionem, ne ſe exponat periculo petendi debitum? V. Si poſt matrimonium ſuperveniat conjugi cognatio ſpiritualis, non privatur jure petendi debitum. At ſi ſuperveniat affinitas, ſolum conjux inceſtuoſus eo privatur. Poſſuntque Religioſi Privilegiati in hoc diſpenſare. VI. Hæc pœna non incurritur ab inceſtuoſo habente ignorantiam ſive juris, ſive

ſive facti ; Nec ab inceſtuoſo , qui propriam conſanguineam cognovit. VII. Conjux certus de nullitate matrimonii, quamvis id probare non poſſit, & cenſuris adigatur ad debitum reddendum, neutiquam poteſt illud reddere. VIII. Quicquid ſit , an poſſit Judex damnare illum, quem ſcit eſſe innocentem , & ſecundum allegata , & probata eſt mortis reus . IX. Dubitans de validitate matrimonii jam contracti nequit debitum petere, antequam diligentiam adhibeat, licet poſt primum bimeſtre teneatur reddere . At ſi dubium vinci non poteſt, licitum erit etiam petere, dummodo bona fide contraxerit . X. Quod ſi uterque conjux dubitet , neuter poteſt petere, nec reddere ante diligentiam . XI. Habens opinionem probabilem de invaliditate matrimonii ſine probabilitate de ejus valore, petere debitum non poteſt : ſecus vero ſi utrinque detur probabilitas . XII. Num liceat cum opinione ſolum probabili de carentia impedimenti matrimonium contrahere?

ARTICULUS IV. 134

Utrum delectationes moroſæ , tactus turpes , & alia hujuſmodi liceant conjugibus ?

I. Conjugem in abſentia alterius conjugis delectari veneree de copula citra periculum pollutionis , videtur eſſe dumtaxat veniale. In viduis tamen id eſt mortale , ſicut & in Sponſis. II. Quid de tactibus, verbis turpibus , & aſpectibus inhoneſtis inter conjuges ? III. Num Sponſis liceant oſcula , & amplexus ? & num citra mortale ordinari poſſint ad delectationem inde capiendam ? IV. Tactus impudici inter conjuges cum periculo pollutionis quandonam excuſentur a culpa gravi? V. Num ſine lethali culpa poſſit conjugatus ſeipſum turpiter tangere præciſe ob delectationem? VI. Variæ pœnæ ſtatutæ ſunt Adulteris. VII. Si conjugatus adulteretur cum alia conjugata , utriuſque conjugium in confeſſione explicandum eſt. VIII. Probabilius delectatio moroſa non fert ſpecialem malitiam in confeſſione explicandam per hoc, quod ſit in conjugatis. IX. Ut licite, & meritorie actus conjugalis exerceatur , octo obſervanda ſunt.

QUÆSTIO VIII. 137

De Divortio .

ARTICULUS I. ibid.

De Divortio ex mutuo conſenſu .

I. Quadrupliciter poſſunt conjuges ex mutuo conſenſu facere divortium . II. Si maritus de conſenſu uxoris Sacris initietur, hæc, ſi ſit juvenis, debet ingredi Religionem. III. Num uxor ſenex poſſit cum marito Sacerdote cohabitare?

ARTICULUS II. 138

De Divortio ob cauſam Adulterii .

I. Sufficiens cauſa ad divertendum eſt Adulterium . II. Sodomia , & brutalitas probabiliter non præbent cauſam ſufficientem ad faciendum divortium . III. In foro conſcientiæ qui certus eſt de conjugis adulterio, poteſt auctoritate propria facere divortium . IV. Quid requiritur ad habendam certitudinem moralem, quod conjux adulteratus ſit? V. Tunc ſolum conjux innocens tenetur divortium facere , quando non eſt alia via corrigendi alterum , qui in adulterio perſiſtit. VI. In multis tamen caſibus adulter dimitti non poteſt ; Et probabilius vir nequit conjugem adulteram dimittere, ſi per metum gravem fuerit cognita. VII. Si uterque conjux fuerit adulter, delicta compenſantur. At ſi alter tantum ſit emendatus, poterit hic divortium petere, altero poſt monitionem perſiſtente. VIII. Judex poteſt poſt emendationem conjuges per divortium ſeparatos iterum conjungere . IX. Conjux innocens habet jus cogendi reum, ut ad ſe redeat. X. Poteſt innocens tribuere jus petendi debitum alteri conjugi adultero, non tamen inceſtuoſo. XI. Conjux innocens poſt ſententiam divortii poteſt Sacros Ordines ſuſcipere, aut Religionem ingredi altero invito; non tamen adulter . XII. Si alter conjux ſive innocens , ſive adulter conſentiente altero Religionem ingrediatur , qui manet in ſæculo, non tenetur emittere votum caſtitatis.

ARTICULUS III. 140

De aliis cauſis faciendi divortium ad tempus.

I. Quænam ſint cauſæ faciendi divortium ad tempus? II. Hæreſis alterius conjugis non dat cauſam faciendi divortium perpetuum, (ſicut dat adulterium) ſed ſolum ad tempus; Niſi tamen publice ille ſit ab Eccleſia damnatus. III. Si maritus ad ſcelus nefandum pertrahat uxorem, & nolit corrigi, hæc poteſt divertere. IV. Sicut etiam ſi uxor ſæpe, & atrociter a marito percutiatur. V. Uxor venefica, quæ conſilio dæmonis utitur, dimitti poteſt. VI. Votum caſtitatis a conjuge de alterius conſenſu emiſſum dat cauſam divertendi, ſi remittatur obligatio reddendi debitum. VII. Poſt divortium filii ſequuntur conjugem innocentem. VIII. Cujus autem expenſis alendi ſint filii? lis eſt inter Doctores, ſi culpa matris divortium factum ſit. Si autem culpa Patris id contigerit, ejus expenſis apud matrem alendi ſunt. Quod ſi ex mutuo conſenſu divortium fiat, proles triennio minor expenſis matris educanda eſt, deinde expenſis Patris.

FINIS.

INDEX RERUM NOTABILIUM,

Quæ in hoc Morali Opuſculo de Matrimonio continentur.

Prior numerus denotat Quæſtionem; Alter Articulum; Tertius numerum marginalem.

A

Abſolutio eſt valida, ſi data ſit facultas abſolvendi, quin notitia talis facultatis ad abſolventem pervenerit: At facultas aſſiſtendi matrimonio debet innoteſcere Sacerdoti, ut valide aſſiſtat: ſicut etiam Privilegium, ut valide illo Privilegiarius utatur. 4. 4. 11.

Abſolutio Sacramentalis num poſſit aliquando ſimulari? 5. 1. 5.

Actus conjugalis ut ſit licitus, & meritorius, octo conditiones ſervandæ ſunt. 7. 4. 9. *Quo fine exercendus eſt?* 7. 1. 1. *Quamvis non poſſit ob ſolam delectationem exerceri, poterit tamen ad vitandam incontinentiam.* 7. 1. 2. *Nonnullis temporibus ab eo abſtinendum.* 7. 1. 3. *Quandonam poterit eſſe licitus in loco Sacro? Et quando per illum Eccleſia polluatur?* 7. 1. 4. *Conjux poteſt debitum petere ab altero amente, aut ebrio, non tamen tenetur reddere.* 7. 1. 5. *Seminis effuſionem ad vitam tuendam non licet procurare.* 7. 1. 6. *Motus ſenſualitatis quandonam vacant lethali culpa? Et quando etiam veniali?* 7. 1. 7. *Num ſit mortale negative ſe habere circa illos?* 7. 1. 8. *Cauſam pollutionis, vel diſtillationis non impedire, quando ſit culpa lethalis?* 7. 1. 9. *Non datur materiæ parvitas in delectatione venerea deliberate quæſita, aut admiſſa.* 7. 1. 10. *In re tamen ex objecto venerea dari poteſt materiæ parvitas, quæ a mortali excuſet.* 7. 1. 12

Actus conjugalis ſecundum ſe eſt debitus ſub mortali; etiamſi petatur implicite 7. 2. 2. *Sæpe tamen a mortali excuſatur, qui illum negat, aut differt, præſertim ſi immoderate petatur.* ibid. *Quid ſi alteri immineat periculum incontinentiæ?* 7. 2. 3 *Quid ſi negetur, ne multiplicetur proles?* 7. 2. 4. *Num teneatur conjux omittere jejunia, ſi aliter non poſſit reddere debitum moderate petenti?* 7. 2. 5. *Quandonam licite negatur debitum illicite petenti?* 7. 2. 6. *Habens votum caſtitatis petendo actum conjugalem petit actum ſacrilegum, non ratione ſui, ſed ratione talis Perſonæ, & ideo debitum illi negari non poteſt.* ibid. *V.* Debitum conjugale.

Actus juriſdictionis gratioſæ, & non contentioſæ exerceri poteſt a Superiore extra proprium territorium. 4. 4. 9

Adoptio perfecta dumtaxat, non vero imperfecta probabilius fert impedimentum cognationis legalis. 5. 6. 7.

Adultero conjugi quintuplex pœna a jure infligitur. 7. 4. 6. *Quandonam adulterium conjugis dat alteri jus ad divortium?* 8. 2. 3. *In multis caſibus adulter non poteſt dimitti.* 8. 2. 6. *Poteſt conjux innocens tribuere jus petendi debitum conjugi adultero, non tamen inceſtuoſo.* 8. 2. 10

Adulterium quandonam dirimit matrimonium? 5. 8. 3

Ætas requiſita jure Eccleſiaſtico ad matrimonium contrahendum quænam ſit? 5. 10. 8

Affinitas irritat præcedentia Sponſalia. 2. 7. 1. *At Sponſus reus tenetur petere diſpenſationem, ſi alter id velit.* 2. 7. 2

Affinitatis impedimentum quodnam ſit? 5. 7. 1. *Num jure naturæ affinitas in primo gradu lineæ rectæ matrimonium dirimat?* 5. 7. 4. *Duplex eſt effectus affinitatis matrimonio ſupervenientis.* 5. 7. 5

Arrhæ quid ſint? Et an licite Sponſalibus apponantur? 1. 6. 10. *In quo differant Arrhæ a jocalibus?* ibid.

Aſſiſtentia matrimonio Parochi, & licentia, quæ

quæ ab eo Sacerdoti detur ad aſſiſtendum, non ſunt actus juriſdictionis; unde poſſunt in aliena Parochia exerceri. 4. 4. 9

B

BAptiſmum recipientes conjuges infideles num debeant matrimonium ratificare coram Parocho, & teſtibus? 3. 1. 12

Baptizatus ſi ex diſpenſatione cum Infideli nubat, num ſuſcipiat Sacramentum matrimonii? 3. 1. 11

Baptizatus ſi velit matrimonium contrahere, & nolit Sacramentum recipere, num valide contrahat? 3. 1. 9. *Quid ſi prior intentio contrahendi prævaleat?* ibid.

Benedictio ſolemnis Sponſorum eſt actus Ordinis, non vero aſſiſtentia matrimonio Parochi. 4. 4. 9

Benedictionem nuptialem omittere ante conſummationem matrimonii num ſit mortale? 4. 5. 6. *Secundæ nuptiæ multis in locis benedici non ſolent.* ibid.

Bona fides operantis poteſt aliquando ſatis eſſe, ut licite matrimonium contrahatur, quin ſufficiat, ut contrahatur valide. 8. 2. 1.

C

CAuſa, Demonſtratio, aut Modus num ſuſpendant contractum, ſi illi adjiciantur? 4. 6. 2

Cæci, qui ſimul ſunt ſurdi, ac muti, nequeunt ſponſalia contrahere. 1. 5. 6

Catechiſmi impedimentum non eſt in uſu. 5. 11. 3.

Clandeſtinum Matrimonium V. Conſenſus clandeſtinus.

Cognatio triplex eſt, Spiritualis, Naturalis, & Legalis. 5. 6. 1. *Olim præter Paternitatem, & Compaternitatem dabatur Confraternitas.* 5. 6. 1. *Cognatio naturalis dirimit nunc uſque ad quartum gradum.* 5. 6. 2. *Quomodo gradus numerentur?* ibid. *Cognatio ſpiritualis plura requirit, ut contrahatur.* 5. 6. 3. *Quando mittitur Procurator ad ſuſcipiendum infantem in baptiſmo, probabilius Principalis contrahit cognationem.* 5. 6. 5. *Si plures puerum ſuſcipiant, quinam cognationem contrahit?* 5. 6. 6.

Conditio ſervilis jure Eccleſiaſtico dirimit matrimonium. 5. 3. 1. *Ea debet eſſe ignorata ab altero contrahente.* ibid. *Mancipium poteſt invito Domino nubere, dummodo conſenſum petat (eſto non obtineat) a Domino, & ſervitiis debitis non deſit.* 5. 3. 2. *Si domino ſimul, & uxori ſatisfacere non poſſit, utrius jus prævalere debet?* 5. 3. 3. *Num poſſit dominus illum jam uxoratum vendere?* ibid. *Filii Parentum, quorum alter tantum ſit ſervus, ſequuntur conditionem matris quoad ſervitutem; patris vero quoad honores, & nobilitatem.* 5. 3. 5.

Confeſſiones audiendi facultas data alicui determinatæ perſonæ ad beneplacitum morte concedentis expirat; ſecus vero ſi concedatur omnibus indiſcriminatim. 6. 3. 10

Conjugatus num poſſit ſeipſum venundare? 5. 3. 4.

Confirmationis Miniſter Ordinarius eſt Epiſcopus, & in caſu urgenti poteſt Pontifex id committere Sacerdoti. 6. 1. 6

Conjugatus peccans cum alia conjugata debet in confeſſione utriuſque conjugium exprimere. 7. 4. 6. *Sicut debet explicare ſuum conjugium, ſi mollitiem, ſodomiam, aut beſtialitatem committat.* ibid. *Num etiam ſi moroſe delectetur?* 7. 4. 8

Conjuges num citra mortale delectari poſſint de copula in abſentia alterius conjugis? 1. 7. 6

Conjuges num poſſint per primum bimeſtre negare debitum, quamvis de Religione non cogitent? 3. 3 10.

Conjux promittens alteri matrimonium contrahendum poſt mortem conjugis peccat, & promiſſio eſt irrita. 5. 8. 4

Conjux tenetur omittere jejunia Eccleſiaſtica, ſi aliter non poſſit debitum reddere moderate petenti. 7. 2. 5. *Sicut etiam ſi notabiles diſcordiæ oriantur, quando in hoc uxor non obedit marito.* ibid.

Conſenſus ad valorem matrimonii requiſitus debet eſſe ſigno externo expreſſus, & liber a coactione. 4. 1. 1. *Conſenſus ſimulatus eſt ſacrilegus, & injuſtus.* ibid. *In aliquibus caſibus deceptor poteſt alia via damnum compenſare, quam per conſenſus interni ratificationem.* 4. 1. 2. *Quid faciat, qui ſimulato animo contraxit cum una, ac deinde vere contraxit cum altera, & ab Eccleſia cenſuris ad primum matrimonium adigitur?* 4. 1. 3. *Conſenſum hunc ſimulare ex juſta cauſa num liceat?* 4. 1. 4.

Conſenſus coactus quandonam reddit irritum matrimonium? 4. 3. 1. *In utroque foro eſt irritum matrimonium, ſi metus gravis injuſte ſit incuſſus ad illud extorquendum.* 4. 3. 3. *Probabilius tamen eſt irritum jure tantum Eccleſiaſtico.* 4. 3. 4. *Votum ſic extortum neque jure naturæ, neque Eccleſiaſtico eſt irritum.* ibid. *Si metus injuſte incuſſus ad*

ma-

matrimonium, vel votum, vel alium contractum extorquendum ſit levis, quid dicendum? 4. 3. 6. Quid ſi metus ſit reverentialis; aut preces ſint importunæ? 4. 3. 7. Si invalidum ſit matrimonium ratione conſenſus coacti, num revalidetur per copulam ſubſequentem? 4. 3. 8. Et quid ſi copula etiam metu gravi extorqueatur? ibid.

Conſenſus conjugum conditionatus, quando matrimonium privatim revalidandum eſt, non ſufficit. 4. 7. 14. Non debet tamen utrique conjugi eſſe nota nullitas matrimonii, ut per conſenſum abſolutum revalidetur, quando ex tali notitia orirentur ſcandala. ibid. Nec talis error officeret validitati conſenſus, cum non ſit error circa ſubſtantiam matrimonii, ſed circa qualitates. ibid.

Conſenſus conditionatus multiplex eſt. 4. 6. 1. Quandonam ſuſpendit, aut vitiat contractum conditio, demonſtratio, dies, aut modus, ſi illi adjiciantur? 4. 6. 2. Conſenſus conditionatus num purificata conditione requirat novum conſenſum abſolutum? 4. 6. 4. Validus ne ſit contractus purificata conditione, etiamſi notitia non pervenerit ad contrahentes? 4. 6. 4. Num debeat eſſe notus Parocho, & teſtibus eventus conditionis? ibid. Conditiones turpes, quæ adverſantur ſubſtantiæ matrimonii, reddunt illud irritum; ſecus vero aliæ. 4. 6. 5. Conditiones impoſſibiles in ſolo contractu matrimonii habentur pro non expreſſis; in aliis vero contractibus denotant diſſenſum: Sicut etiam conditiones turpes. ibid. Si dubitetur, an joco appoſita ſit matrimonio conditio impoſſibilis, aut turpis, ſtandum pro valore matrimonii. ibid. Quomodo intelligenda ſit hæc conditio, Si Patri placuerit? 4. 6. 6. Conditiones indifferentes, & impertinentes contractum matrimonii ſuſpendunt. 4. 6. 8. Num idem dicendum de contractu conditionato Sponſalium? 4. 6. 9

Conſenſus interni ad matrimonium requiſiti quænam ſigna externa ſatis ſint, & requirantur? 4. 2. 1

Conſenſus matrimonialis dicitur clandeſtinus ſimpliciter, ſi habeatur ſine aſſiſtentia Parochi, & teſtium. 4. 4. 1. In nulla neceſſitate licitum eſt matrimonium ſimpliciter clandeſtinum, niſi forte in locis Infidelium, ubi Parochus haberi nullatenus poteſt. 4. 4. 2. Cur lex iſta non patiatur Epichejam, nec aliæ ſimiles, quæ recenſentur? 4. 4. 3. Nec poteſt in ea Epiſcopus diſpenſare. 4. 4. 5. Ea non obligat, ubi Tridentinum non eſt receptum. 4. 4. 6. Nec in locis Infidelium, ubi lex iſta non viget. ibid. Matrimonium ſi fuerit nullum ob impedimentum occultum, quod probari non poſſit, non eſt neceſſe, quod revalidetur coram Parocho, & teſtibus, & quare? 4. 4. 7. Quando coram Parocho, & teſtibus celebratur matrimonium ſub conditione, hac purificata, num debeat iterum celebrari contractus coram Parocho? ibid. Quinam Parochus, & quinam teſtes requirantur ad valorem matrimonii. 4. 4. 8. Quid ſi Sacerdos per metum gravem, aut per dolum obtineat a Parocho licentiam aſſiſtendi? 4. 4. 9. Invalide aſſiſtit Sacerdos, qui facultatem obtinuit, ſed de illa non eſt conſcius. 4. 4. 11

Conſenſus ſecundum quid clandeſtinus habetur, ſi ſolum deſint denunciationes præviæ. 4. 5. 1. Iis omiſſis matrimonium non eſt invalidum. ibid. Quas ob cauſas poſſit Epiſcopus in proclamationibus diſpenſare? 4. 5. 2. Vi proclamationum ſecundum ſe revelari debent etiam impedimenta occulta, quæ probari non poſſunt, & quæ ſub ſecreto, & cum juramento accepta fuerint. 4. 5. 3.

Conſuetudo probabiliter efficere poteſt, ut nova impedimenta dirimentia matrimonium inducantur, & inducta tollantur. 5. 1. 3

Contractus tam gratuiti, quam onéroſi metu gravi extorti jure naturæ ſunt validi, & ſolum reſcindendi ad arbitrium metum paſſi. 4. 3. 5. Qui vero metum injuſtum intulit, tenetur damnum reſarcire. ibid.

Copula cum Sponſa ad quid obliget, ſi notabilis mutatio accidat, quæ dat jus reſiliendi a Sponſalibus? 2. 6. 4

Copulam habens cum ſecunda Sponſa num teneatur vi prioris contractus ducere primam? 2. 5. 4

Crimen dirimens matrimonium triplex eſt; Homicidium, & Adulterium jure Eccleſiaſtico antiquo; ac Raptus jure novo. 5. 8. 1

D

Debitum conjugale negari non debet illicite petenti, quando actus conjugalis ex circumſtantia Perſonæ eſt malus per accidens; ſecus vero ſi ratione ſui ſit malus. 7. 2. 6. Immo nec debet negari debitum, ſi actus conjugalis ex circumſtantia ipſius actus ſit ſolum venialiter malus. ibid.

Debitum conjugale petere non poteſt, qui votum habet caſtitatis, & qui cognationem, aut affinitatem contraxit poſt matrimonium; & qui de matrimonii validitate dubitat. 7. 3. 1. Conjux poteſt petere debitum, quam-

quamvis baptizet, vel ſuſcipiat in baptiſmo, aut confirmatione filium communem. 7. 3. 5. *Sicut etiam qui ex metu gravi injuſte incuſſo commiſit inceſtum cum conſanguinea conjugis in primo, vel ſecundo gradu. ibid. Nec privatur jure petendi debitum, qui hunc inceſtum commiſit cum ignorantia talis pœnæ.* 7. 3. 6. *Certus de nullitate matrimonii nequit debitum reddere, quamvis ad id cenſuris compellatur.* 7. 3. 7. *Num poſſit petere, ac reddere debitum, qui dubitat de validitate matrimonii?* 7. 3. 9. *Qui mala fide contraxit ſub hoc dubio, nunquam poteſt petere.* 7. 3. 10. *Quid ſi quis probabiliter opinetur, matrimonium eſſe nullum ſine ulla probabilitate de ejus valore?* ibid.

Debitum poteſt petere conjux ſanæ mentis ab altero amente, aut ebrio; non tamen tenetur reddere. 7. 1. 5

Debitum petere non poteſt a conjuge, qui ejus ſororem, vel conſobrinam cognovit; Poſſunt tamen in hoc Mendicantes Privilegiati diſpenſare. 5. 7. 5

Delectatio venerea quid ſit? Et an ſponſis permitti poſſit? 1. 7. 6. *An ſaltem conjugibus in abſentia alterius conjugis? ibid. &* 7. 4. 1.

Delectatio venerea deliberate quæſita, aut admiſſa non patitur materiæ parvitatem. 7. 1. 10. *Dari tamen poteſt in re ex objecto venerea materiæ parvitas excuſans a mortali,* 7. 1. 12

Delectatio venerea conjugis in abſentia alterius conjugis num ſit culpa lethalis? 1. 7. 6., & 7. 4. 1. *In viduis, & probabilius etiam in ſponſis ea eſt mortalis, non ſecus ac in ſolutis. ibid. Oſcula etiam, & tactus inhoneſti inter conjuges carent culpa, ſi ad copulam debito fine petendam ordinentur; Si vero ad meram delectationem, non vacant veniali culpa. ibid. Quandonam a mortali excuſentur, ſi ſubſit periculum pollutionis?* 7. 4. 4. *Num citra mortalem culpam poſſit conjux ſeipſum turpiter tangere ſine periculo pollutionis?* 7. 4. 5. *Delectationes moroſæ, ſi habeantur a conjugatis, num habeant malitiam adulterii in confeſſione explicandam?* 7. 4. 8

Deſuetudine nonnulla impedimenta matrimonii non obligant. 5. 1. 4

Deus in quo ſenſu dicatur non poſſe diſpenſare in jure naturæ? 3. 3. 6

Diſparitas cultus quodnam matrimonium dirimat? 5. 9. 1

Diſpenſare ex gravi cauſa in Sponſalibus ſolus Pontifex poteſt, non vero Epiſcopus. 2. 9. 4.

Diſpenſare. V. Pontifex. V. Epiſcopus.

Diſpenſatio in lege quid ferat? Et quid ſit legis Irritatio, Abrogatio, Derogatio, Interpretatio? 6. 1. 1. *Eſt actus juriſdictionis diſpenſatio; unde lex divina nequit ſubeſſe hominis diſpenſationi, ſed ſolum interpretationi. ibid. Quomodo a Privilegio differat? Et a Licentia?* 6. 1. 2. *Diſpenſatio in lege, & in voto, aut juramento in quo differant?* 6. 1. 3. *Diſpenſatio regulariter ſtricte interpretanda, ſecus vero poteſtas diſpenſandi generaliter conceſſa.* 6. 1. 4. *In tribus impedimentis jure naturæ matrimonium dirimentibus Pontifex diſpenſare non poteſt.* 6. 1. 5. *In reliquis poteſt. ibid. Num poſſit diſpenſare in radice matrimonii invalide contracti, etiam in ordine ad effectus civiles?* 6. 1. 7. *Probabilius ne indirecte quidem id poteſt. ibid. Num poſſit Epiſcopus in aliquo urgentiſſimo caſu diſpenſare in aliquo impedimento dirimente occulto, ſi bona fide fuerit invalide contractum matrimonium?* 6. 1. 8. *Num etiam in caſu neceſſitatis, antequam matrimonium contrahatur? ibid. Mendicantes Privilegiati ſolum diſpenſare poſſunt in foro conſcientiæ ad debitum petendum, quando id conjugibus non licet.* ibid.

Diſpenſatio in lege Superioris, ut ſit valida, cauſam juſtam requirit. 6. 2. 5. *Hinc invalide Epiſcopus in lege jejunii, & Pontifex in votis, aut juramentis diſpenſat, ſi cauſa juſta non detur. ibid. Sufficit tamen, ut cauſa probabiliter exiſtimetur juſta. ibid. In lege propria valide, ſed illicite Superior ſine juſta cauſa diſpenſat cum ſuis ſubditis.* 8. 2. 2. *At ſecummet tum illicite, tum invalide. ibid. Num peccet graviter, qui ſine juſta cauſa diſpenſationem concedit, petit, acceptat, aut ea utitur?* 6. 2. 3. *Cauſa juſta ad diſpenſandum in impedimentis matrimonii eſt exhibitio copioſæ eleemoſynæ ad pias cauſas erogandæ.* 6. 2. 4. *Recenſentur plures cauſæ, ob quas peti poteſt diſpenſatio in impedimentis cognationis, & affinitatis.* 6. 2. 5. *Cur ſine nota acceptionis Perſonarum Eccleſia facilius diſpenſat cum Nobilibus, quam cum Plebeiis? ibid. Major cauſa requiritur, ut fiat diſpenſatio in cognatione ſpirituali, quam in naturali. ibid. Duplex cauſa exiſtimatur juſta, ut peti poſſit diſpenſatio in impedimento Voti.* 6. 2. 6. *Quænam poſſit eſſe cauſa, ut in impedimento impediente Sponſalium fiat diſpenſatio?* ibid.

Diſpenſationem in impedimentis Matrimonii pe-

pe-

petere num teneatur, qui conſanguineam, aut aliter impeditam defloravit promittendo illi matrimonium, nulla facta mentione de petenda diſpenſatione. 1. 2. 3

Diſpenſatio ſurreptitia quænam ſit? 6. 3. 1. *Reſcripta Gratiæ per ſurreptionem obtenta ſunt irrita; non vero reſcripta juſtitiæ.* ibid. *Quænam taciturnitas veri, aut expreſſio falſi reddat diſpenſationem ſurreptitiam, & irritam?* 6. 3. 2. *Num ſi dubitetur de ſurreptione, diſpenſatio cenſenda ſit irrita?* 6. 3. 3. *Num totaliter ſit irrita diſpenſatio, ſi ſurreptio cadat ſolum circa partem petitionis?* 6. 2. 4. *Ne diſpenſatio ſit ſurreptitia, quando duo dantur impedimenta, debet ne in eadem petitione utrumque exponi?* 6. 3. 5. *Si impedimentum ſit ex duplici titulo, debet ne uterque titulus exponi?* 6. 3. 6. *Gradus explicandus ad obtinendam diſpenſationem ſufficit, ſi ſit remotior, ſi tamen matrimonium non ſit contrahendum inter Patruum, & Nepotem.* 6. 3. 7. *Num explicanda ſit copula, ſi ea præceſſerit?* 6. 3. 8. *Quid pro foro externo?* ibid. *Diſpenſandi poteſtas num expiret morte concedentis?* 6. 3. 9. *Num ſi ea concedatur ad beneplacitum concedentis?* 6. 3. 10

Divortium ex mutuo conſenſu quadrupliciter fieri poteſt. 8. 1. 1. *Quid requiritur, ut maritus de conſenſu uxoris Sacris Ordinibus initietur?* 8. 1. 2. *Adulterium dat jus ad divortium, & probabilius etiam brutalitas, & ſodomia.* 8. 2. 2. *Num poſſit conjux innocens propria auctoritate facere divortium ob alterius adulterium?* 8. 2. 3. *In multis caſibus non poteſt adulter dimitti.* 8. 2. 6. *Conjux innocens concedere poteſt jus petendi debitum conjugi adultero, non tamen inceſtuoſo.* 8. 2. 10. *Quandonam poſſit conjux innocens, aut adulter Sacros Ordines ſuſcipere, vel ingredi Religionem?* 8. 2. 11. *Quænam ſint cauſæ, propter quas fieri poteſt divortium ad tempus?* 8. 3. 1. *Votum caſtitatis utriuſque conjugis conſenſu emiſſum num det jus ad divortium* 8. 3. 6. *Filii poſt divortium ſequuntur partem innocentem, niſi ea ſit Infidelis.* 8. 3. 7. *A quo tamen ſint alendi?* 8. 3. 8

Dolus dans cauſam contractui Sponſalium adhibitus a decipiente probabilius non reddit illum irritum, ſed irritandum ad arbitrium decepti. 2. 8. 3. *Quod ſi dolus incidat in contractum, valida ſunt Sponſalia.* 2. 8. 5. *Vitium occultum quandonam debeat a Sponſis manifeſtari, ne contractus ſit irritus, aut irritandus?* 2. 8. 6

Dolus dans cauſam contractui illum irritat ſolum, ſi error ſit circa ſubſtantiam contractus: At contractus bonæ fidei ſi hoc dolo circa accidentia celebrentur, ſunt irritandi. Et quidem etiam contractus Sponſalium, non tamen matrimonialis. 5. 2. 7

Dolus, qui verſatur circa cauſam finalem, reddit irritam facultatem a Superiore obtentam; ſecus vero circa impulſivam. 4. 4. 10.

Domicilium, & quaſi domicilium quomodo acquirantur, ita ut in primis diebus, quibus acquiruntur, poſſit matrimonium contrahi coram Parocho ejus loci. 4. 4. 8

Donatio, & promiſſio (non ſecus ac votum) metu gravi extorta non eſt jure naturæ irrita, ſed ſolum irritanda. 4. 3. 5. *Tenetur tamen reſarcire damnum, qui metum intulit.* ibid. *Promiſſio uſurarum non eſt invalida, quia coacta, ſed quia deficit titulus legitimus.* ibid. *Etiam contractus oneroſus coactus eſt validus, ſed irritandus ad arbitrium metum paſſi.* ibid. *Quid ſi metus ſit levis, aut ſi ſit reverentialis, vel preces ſint importunæ?* 4. 3. 7

E

Eccleſia non poteſt immutare materiam, & formam Sacramentorum a Chriſto Domino inſtitutam. Poteſt ſolum immutare leges contractus matrimonialis. 3. 1. 8

Eccleſia quandonam polluatur per effuſionem ſeminis, vel ſanguinis? 7. 1. 4

Epiſcopi reſidentia cum ſit de jure divino, quomodo in ea poteſt Pontifex diſpenſare? 6. 1. 6. *Num poſſit Epiſcopus in caſu urgentiſſimo diſpenſare in aliquo impedimento dirimente occulto, ſi bona fide ſit contractum matrimonium?* 6. 1. 8. *Num etiam antequam matrimonium contrahatur, ſi urgeat neceſſitas?* ibid.

Epiſcopus non poteſt in Sponſalibus diſpenſare, poteſt tamen Pontifex ex gravi cauſa. 2. 9. 4.

Epiſcopus poteſt univerſim in caſu neceſſitatis diſpenſare in lege Pontificis, aut Concilii; & ideo poteſt in voto ſimplici caſtitatis urgente neceſſitate diſpenſare. 6. 1. 8

Epiſcopus probabilius non poteſt impedimenta dirimentia matrimonium ſtatuere. 5. 1. 1. *Num poſſit Epiſcopus pro ſua Urbe quicquid poteſt Pontifex pro toto Orbe?* 5. 1. 2

Error communis ſine titulo colorato in Parocho intruſo num ſatis ſit, ut hic valide matrimonio aſſiſtat? 4. 4. 12

Error, ſeu ignorantia invincibilis eorum, quæ ſi ſupervenirent contractui Sponſalium, illa

la dirimerent, ſatis eſt ad ea dirimenda, quamvis præcederent contractum. 2. 8. 1
Erroris impedimentum dirimens matrimonium quando habeatur? 5. 2. 1. *Error perſonæ jure naturæ matrimonium irritat.* 5. 2. 3. *Alios contractus irritat ſolum error circa ſubſtantiam. ibid. Quomodo fuerit validum matrimonium Jacob cum Lia, quæ putabatur eſſe Rachel?* 5. 2. 4. *Error perſonæ incidens in contractum, ſeu comitans pariter irritat matrimonium.* 5. 2. 5. *Error qualitatis dans cauſam contractui matrimonium non irritat.* 5. 2. 6. *Niſi apponatur qualitas per modum conditionis, aut tranſeat in errorem perſonæ. ibid. Quid de celebri caſu propoſito a Tabiena?* 5. 2. 7
Euchariſtiam in mortali volens ſuſcipere quandonam poſſit, ac debeat repelli? 4. 5. 4
Excommunicatio non impedit, quominus valide Parochus matrimonio aſſiſtat, aut det Sacerdoti licentiam aſſiſtendi. 4. 4. 9

F

Facultas conceſſa, ac poteſtas concedendi facultatem num expirent morte concedentis? 6. 3. 9. *Quid ſi concedatur ad beneplacitum concedentis?* 6. 3. 10
Facultas data a Parocho Sacerdoti, ut matrimonio aſſiſtat, non ſufficit, ſi de ea non habeatur notitia. 4. 4. 11
Fama, ſeu vox publica differt a Rumore; Hic habetur, quando minor pars viciniæ acclamat, illa vero, quando major. 2. 7. 4. *Ob famam de impedimento dirimente diſſolvuntur Sponſalia, non tamen matrimonium jam contractum. ibid. Sed ob ſolum rumorem hujuſmodi ſponſalia non diſſolvuntur.* 2. 4 6.
Filii volentes nubere tenentur conſilium a Parentibus petere; eſto non teneantur illud ſequi. 4. 1. 5
Filii poſt divortium ſequuntur parentem innocentem, niſi hæc ſit Infidelis. 8. 3. 7. *Sed a quo ſint alendi?* 8. 3. 8
Fornicatio, ſeminis effuſio, diſtillatio non poſſunt ad vitam tuendam procurari; eſto liceat ad talem finem amputare, verbi gratia, brachium. 7. 1. 6. *Num liceat non impedire ſeminis effuſionem in ſomnis inceptam?* ibid.
Fornicatio Sponſi num det jus reſiliendi a Sponſalibus? 2. 1. 1. *Quid ſi deprehendatur, Sponſam, aut Sponſum ante Sponſalia incidiſſe in fornicationem?* 2. 2. 2. *Quid ſi uterque poſt Sponſalia fornicatus ſit?* 2. 2. 3
Fuga Sponſi quando dat jus reſiliendi a Sponſalibus? 2. 3. 5

G

Gradus, qui explicari debet ad obtinendam diſpenſationem inter conſanguineos, ſufficit ſi ſit remotior; dummodo non ſit contrahendum matrimonium inter Patruum, & Nepotem. 6. 3. 7
Græcus Sacerdos tranſiens per loca Latinorum poteſt in azymo celebrare; & viceverſa Latinus tranſiens per Græciam celebrare poteſt in fermentato. 4. 4. 6
Gratia conceſſa ad beneplacitum concedentis num hujus morte expiret? 6. 3. 10
Gratiæ Reſcripta, non vero juſtitiæ, per ſurreptionem obtenta ſunt ipſo jure irrita. 6. 3. 1.

H

Hæreſis unius conjugis quando dat cauſam alteri faciendi divortium perpetuum? 8. 3. 2
Hermaphroditus quonam pacto matrimonium contrahere poſſit? 5. 10. 8. *Quid ſi poſt conjugium, aut poſt Sacerdotium mutet ſexum?* ibid.
Homicidium quando eſt impedimentum dirimens matrimonium? 5. 8. 1
Honeſtatis publicæ impedimentum quandonam matrimonium dirimat? 5. 10. 4. *Matrimonium ratum parit hoc impedimentum, etiamſi ſit invalidum, ſed non ex defectu conſenſus; Sponſalia vero quacumque ratione invalida illud non pariunt.* 5. 10. 4
Hoſtia non conſecrata num poſſit dari peccatori occulto? 5. 1. 5

I

Ignorans invincibiliter onera annexa Ordini Sacro, ſi illum ſuſcipiat, adhuc iis oneribus ſubjacere debet. 5. 5. 4
Ignorantia invincibilis legis poteſt excuſare a culpa, & pœna, ſed nequit efficere validum contractum, qui a lege irritatur. 4. 4. 4.
Ignorantia, ſive juris, ſive facti, ſicut excuſat ab incurrenda cenſura, ita excuſat a pœna privationis juris petendi debitum, & ab Irregularitate orta ex delicto. 7. 3. 6. *Quænam dicatur ignorantia juris, & quænam facti?* ibid.
Ignorantia V. Error & Dolus.
Impedimenta dirimentia matrimonium quænam ſint? Et a quibus poſſint ea ſtatui? 5. 1. 1. *Poſſent a Principibus baptizatis ſtatui*

hæc impedimenta, niſi ab Eccleſia id vetaretur relate ad matrimonium fidelium. 5. 1. 3. *Per conſuetudinem probabiliter poſſunt nova impedimenta induci, & inducta tolli. ibid. Probabilius non eſt ſacrilegium, contrahere matrimonium cum impedimento dirimente.* 5. 1. 4. *Recenſentur quatuordecim impedimenta dirimentia.*

Impedimentum erroris V. Erroris impedimentum.

Impedimentum conditionis ſervilis. V. Conditio ſervilis, *& ſic de aliis impedimentis.*

Impedimenta matrimonium impedientia quænam ſint? 5. 11. 1. *In uſu ſunt hæc tria, Votum, Sponſalia, & Eccleſiæ vetitum.* 5. 11. 2. *Quid veniat nomine Criminis, nomine Catechiſmi, nomine Temporis feriarum?* 5. 11. 1. *Quid nomine voti? V.* Votum caſtitatis.

Impedimentum publicæ honeſtatis non trahitur a Sponſalibus disjunctivis. 1. 4. 3. *Quid ſit hujuſmodi impedimentum?* 1. 7. 4. & 5. 10. 4. *Num ceſſet hoc impedimentum, ſi mutuo conſenſu ſponſalia diſſolvantur?* 1. 7. 4. *Num ex matrimonio clandeſtino, quamvis irrito, illud oriatur?* 1. 7. 5. *Num per matrimonium contractum inter impuberes? ibid. Num oriatur tam ex Sponſalibus, quam ex matrimonio rato, ſi ſint invalida ex defectu conſenſus?* 5. 10. 4

Impedimenta, quæ Sponſalia irritant. V. Sponſalia contrahere.

Impotentia quandonam ſit impedimentum dirimens matrimonium? 5. 1. 4. *Quid faciendum, ſi de impotentiæ perpetuitate dubitetur?* 5. 10. 5. *Senes capulares num valide contrahant?* 5. 10. 8. *Invalide contrahunt Eunuchi, Spadones, ac Maleficiati, quando eorum frigiditas fert perpetuam impotentiam. ibid. Quid de Hermaphroditis ibid.* ?

Impuberes quonam pacto poſſint Sponſalia diſſolvere? 2. 7. 1. *Quid de Impubeſcentibus, qui juramento Sponſalia confirmarunt?* 2. 7. 4.

Infantes in Sacris ordinati ad quid teneantur poſt uſum rationis? 5. 5. 4

Infideles conjuges, ſi ad fidem convertantur, num ſint ſeparandi? 5. 9. 2. *Si Infidelis plures conjuges habens ad fidem convertatur, poterit ne omnes illas deſerere?* 5. 10. 2.

Infideles conjuges, ſi baptizentur, num, & quando recipiant Sacramentum matrimonii? 3. 1. 12. *Infidelium etiam matrimonium ex lege Chriſti Domini eſt indiſſolubile; niſi alter ad fidem veniat, nolente altero cohabitare ſine injuria Creatoris.* 3. 3. 3. *Si uterque ad fidem convertatur, probabiliter ex diſpenſatione Pontificis poterit matrimonium diſſolvi, antequam iterum conſummetur.* ibid.

Intentio habitualis non ſufficit ad valorem Sponſalium. 1. 1. 7. *Quando ſit contractus per Procuratorem, tunc intentio in Principali eſt virtualis.* ibid.

Intentionem habens contrahendi matrimonium, ſed non ſuſcipiendi ſacramentum, num valide contrahat? 3. 1. 9

Intentionum contrariarum (puta contrahendi matrimonium, & non recipiendi Sacramentum) utra prævaleat? 3. 1. 9

Judex, ut poſſit Sponſalia diſſolvere ob impedimentum aliquod dirimens, ſatis eſt, ut unus teſtis juratus de tali impedimento deponat, aut detur de eo fama: Ut vero det jus alteri ad reſiliendum, verbi gratia, ob fornicationem Sponſæ, requiruntur duo teſtes jurati, qui de tali delicto deponant. 2. 9. 2. *Quamvis pro foro interno unus teſtis fide dignus ſufficiat.* ibid.

Judex, qui poteſt Sponſum injuſte reſilientem cogere ad matrimonium contrahendum, eſt tam Judex Eccleſiaſticus, quam ſæcularis. 2. 9. 3.

Judex num poſſit damnare, quem privatim ſcit eſſe innocentem, ſi juridice eſt reus? 7. 3. 8.

Juramentum de non revelando impedimento occulto matrimonii ſecundum ſe non obligat. 4. 5. 3.

Juramentum confirmans promiſſionem differt a juramento illam non confirmante; hoc obligat, etiamſi promiſſio non liget, non tamen illud. 1. 2. 6., & 2. 1. 3. *Jramentum fictum ad quid obliget?* 1. 2. 8

Juramentum de ſolvenda pœna Sponſalibus appoſita num obliget? 1. 6. 8

Juramentum promiſſorium tria importat. Num in re gravi poſſit obligare ſub levi? 1. 6. 3. *Num ſit gravis culpa juramentum de patrando peccato levi?* 1. 6. 4

L

Leges contractuum ſervandæ ſunt a contrahentibus advenis, prout obligant in loco, ubi fit contractus. 4. 4. 6

Leges, quæ non patiuntur Epicbejam, quænam dicantur? 4. 4. 3. *Hujuſmodi eſt lex irritans matrimonium clandeſtinum.* 4. 4. 3

Leges univerſales Eccleſiæ ſervandæ a Peregrinis: puta Suecus tranſiens per Hiſpaniam, ubi Tridentinum viget, debet coram Paro-

Parocho,& teſt'bus matrimonium contrahere, & Mediolanenſis tranſiens Neapolim debet primis quatuor diebus Quadrageſimæ jejunare. 4.4. 6. *Poteſt autem Peregrinus accommodare ſe legibus loci, puta Neapolitanus poteſt Mediolani iis diebus non jejunare.* ibid.

Legis fine ceſſante in aliquo caſu adhuc lex obligat, ſi caſum illum comprehendat; ſecus vero ſi non comprehendat. 4.4.6

Lex Tridentini irritans matrimonium clandeſtinum debet eſſe recepta in loco ubi matrimonium contrahitur, ut obliget: Aliæ vero leges Eccleſiaſticæ obligant, quamvis in Curia Romana dumtaxat ſint publicatæ. 4. 3. 6.

Ligaminis impedimentum dirimit matrimonium jure etiam naturali, & Divino. 5. 10. 2. *Infidelis habens plures uxores, ſi ad fidem convertatur, debetne aliquam ex iis retinere?* 5. 10. 2. *Quænam certitudo requiratur de mortis conjuge, ut licite novum matrimonium contrahatur?* 5. 10.3

M

Mancipium, *V.* Conditio ſervilis.

Mariæ Virginis matrimonium cum Divo Joſepho ad finem vivendi in ſancta ſocietate caſte, quonam pacto licuerit? 1.3. 7. & 3. 1. 7.

Mandatum Procuratori datum ſi tempore contractus matrimonialis ſit revocatum, irritus eſt contractus, quamvis notitia revocationis non pervenerit ad Procuratorem. 4. 2. 6.

Matrimonialis contractus jure poſitivo a Deo inſtitutus fuit, & probabiliter quando Evam formavit ex latere Adam. 3. 2. 1. *Invalide contrahitur, niſi conjuges obligent ſe ad tria illa bona Prolis, Fidei, & Sacramenti; illicite vero, ſi præciſe intendatur delectatio venerea.* 3. 2. 3. *Chriſtus Dominus hunc contractum elevavit ad rationem Sacramenti; & probabiliter poſt Reſurrectionem.* 3. 2. 6. *Ex primæva inſtitutione fuit unius cum una, & indiſſolubilis; permiſſum deinde fuit Judæis, ut vir poſſet plures ducere uxores; & quod poſſent dare libellum repudii.* 3. 3. 1. *Baptizatorum matrimonium ex Chriſti Domini lege eſt unius cum una; nec poteſt ſolvi, niſi matrimonium ratum per Profeſſionem religioſam, aut ex Pontificis diſpenſatione.* 3. 3. 2. *Probabilius jure Eccleſiaſtico matrimonium ratum diſſolvitur per Profeſſionem religioſam.* 3.3.7

Matrimonii diſſolubilitas, & Polygamia in quo ſenſu ſint contra legem naturalem? 3. 3. 4.

Matrimonii impedimenta, *V.* Impedimenta.

Matrimonii uſus, *V.* Actus Conjugalis, & Debitum Conjugale.

Matrimonium per quem conſenſum conſtituatur? *V.* Conſenſus.

Matrimonium per Procuratorem, *V.* Procurator.

Matrimonium ſumptum pro mutuo conſenſu eſt cauſa efficiens Matrimonii formaliter ſumpti, ſeu vinculi conjugalis. 3. 1. 1. *Matrimonium cauſaliter dumtaxat ſumptum eſt Sacramentum.* 3. 1. 4. *Poteſt Matrimonium, ac vinculum perſeverare ſine obligatione reddendi debitum; quando ſcilicet jus in corpora eſt impeditum.* 3. 1. 5. *Semper datur obligatio ſervandi tria Matrimonii bona, videlicet Prolis, Fidei, & Sacramenti.* 3. 1. 7. *In antiqua lege Matrimonium non erat Sacramentum preſſe dictum,* 3. 1. 8. *Matrimonium baptizatorum non poteſt conſiſtere, quin ſit Sacramentum.* 3. 1. 9. *Matrimonium per procuratorem celebratum cur renovetur in præſentia contrahentium?* 3. 1. 10. *Eſt unum numero in utroque conjuge.* 3. 1. 11. *Si ex diſpenſatione Matrimonium contraheret fidelis cum infideli, probabilius fidelis ſuſciperet Sacramentum; At ſi duo fideles ita contrahunt, ut alter Sacramentum velit ſuſcipere, alter nolit, neuter illud ſuſcipit, & contractus eſt invalidus.* ibid. *Quænam ſit materia, forma, & miniſter hujus Sacramenti?* 3. 1. 13. *Probabilius materia eſt mutua corporum traditio, & forma eorundem mutua acceptatio ſignis externis expreſſa: Miniſtri vero ſunt ipſi contrahentes.* ibid.

Matrimonium conſummatum irritatur, ſi aut vir, aut fœmina ſexum mutent. 5. 10. 8

Matrimonium ut rite contrahatur, decem conditiones a Tridentino requiruntur. 4. 4. 1

Matrimonium contrahere præciſe ad finem recipiendi gratiam Sacramentalem, cum animo ingrediendi poſtea Religionem, non eſt licitum. 1. 3. 7

Matrimonium ratione metus invalidum num revalidetur per copulam ſubſequentem? 4. 3. 8. *Et quid ſi copula etiam metu extorqueatur?* ibid.

Matrimonium clandeſtinum, *V.* Conſenſus matrimonialis clandeſtinus.

Matrimonium inter conſanguineos in quonam gradu ſit irritum jure naturæ? In quonam vero jure Eccleſiaſtico? 5. 6. 8. *Num poſſit Pontifex diſpenſare ex urgentiſſima cauſa, ut*

ut frater ſorori nubat? ibid.

Metus levis non irritat Sponſalia, nec Matrimonium, nec Votum. 8. 2. 8. *Probabiliter tamen poteſt a Sponſalibus reſilire, qui talem metum injuſte ab altero Sponſo paſſus eſt.* ibid. *Metus gravis juſte incuſſus Sponſalia non irritat; immo nec Matrimonium.* ibid. *Injuſte incuſſus, ſed non ad extorquenda Sponſalia, neque reddit ea irrita; eſto reddat irritum matrimonium.* ibid. *At ſi injuſte incutiatur ad extorquenda Sponſalia, probabilius ea non ſunt irrita, ſed irritanda ad arbitrium metum paſſi.* 2. 8. 9. *Hic tamen indiget relaxatione juramenti, ſi Sponſalia juramento confirmarit.* ibid.

Metus in quonam ſenſu dicatur cogere voluntatem, cum hæc violentiam pati non poſſit? 4. 3. 2. *Metus gravis injuſte incuſſus ad matrimonium extorquendum reddit illud irritum, & probabilius jure tantum Eccleſiaſtico.* 4. 3. 3. *Quid ſi ſic extorqueatur votum, aut alius contractus ſive gratuitus, ſive oneroſus?* ibid. *Quid ſi metus ſit levis, aut ſi ſit reverentialis; aut ſi preces ſint importunæ?* 4. 3. 6

Metu gravi ſuſcipiens Ordines Sacros num teneatur ad Caſtitatem, & ad Horas recitandas? 5. 5. 6

Miniſter Sacramenti Matrimonii quinam ſit? 3. 1. 13.

Mœchari in quonam ſenſu dicatur, qui uxorem dimiſerit? 3. 3. 3

Morbus ſuperveniens quando dat jus reſiliendi a Sponſalibus? 2. 6. 1

Mors conjugis quandonam dicatur eſſe certa certitudine ſufficiente, ut poſſit novum matrimonium contrahi? 5. 10. 3

Muti, qui ſunt ſurdi, ac cæci, nequeunt valide Sponſalia contrahere. 1. 5. 6

N

NAturæ juri tripliciter poteſt aliquid repugnare, puta ſimpliciter, ratione circumſtantiæ, & ratione ſcandali. 3. 3. 4. *In quonam ſenſu dicatur non poſſe Deus diſpenſare in jure naturæ?* 3. 3. 6. *Num jure naturæ repugnet Matrimonium inter conſanguineos, vel affines in primo gradu lineæ rectæ?* 5. 6. 10. & 5. 7. 4

O

OPinans, aut dubitans Matrimonium eſſe irritum, num poſſit debitum petere? 7. 3. 10.

Opinans, nullum dari impedimentum jure Eccleſiaſtico dirimens matrimonium, poteſt illud contrahere: Secus vero ſi detur opinio, & non moralis certitudo, quod nullum ſubſit impedimentum dirimens jure Divino. 7. 3. 10.

Opinio probabilis de impedimento dirimente, aut de delicto Sponſæ num ſatis ſit ad Sponſalia dirimenda? 2. 9. 1

Ordinis impedimentum dirimit Matrimonium contrahendum, non vero ratum. Idque etiam apud Græcos. 5. 5. 1. *Probabilius habens Ordines Sacros ad caſtitatem ſervandam obligatur, tum ex Eccleſiæ lege, tum etiam ex voto implicito, quod tenetur emittere; Si tamen nolit vovere, & fornicetur, adhuc peccat ſacrilege, quamvis non contra votum.* 5. 5. 2. *Quod ſi Matrimonium contraheret, adhuc illud eſſet irritum ex Eccleſiæ ſtatuto.* 5. 5. 3. *Impuberes ſi ſuſcipiant Ordines Sacros, tenentur voto ſolemni Caſtitatis.* 5. 5. 4. *Infantes tamen, qui in Sacris ordinati ſunt, ad quid tenentur poſt uſum rationis?* ibid. *Invalide ordinatus nullam contrahit obligationem Ordini Sacro annexam.* ibid. *Qui invalide ordinatur ex defectu intentionis in Ordinante, non obligatur ad caſtitatem ſervandam, cum votum emiſerit acceſſorie: Contra vero qui invalide Profeſſionem religioſam emittit, cum voverit principaliter caſtitatem.* 5. 5. 5. *Quid ſi quis ſuſcipiat Ordines minores, putans eſſe iis annexum votum caſtitatis?* ibid. *Qui per metum gravem ſuſcipit Ordines Sacros, num teneatur ad Caſtitatem, & ad Horas recitandas?* 5. 5. 6

Oſcula, & tactus impudici num Sponſis permitti poſſint? 1. 7. 6. *Quid ſi ſubſit periculum delectationis venereæ?* ibid.

P

PArentes nequeunt filios ad Matrimonium cogere; nec ad ejus validitatem requiritur illorum conſenſus. 4. 1. 4. *Ab iis tamen petere conſilium ſuper hac re tenentur filii, quamvis non teneantur illud ſequi.* 4. 1. 5.

Parochus non eſt Miniſter Sacramenti Matrimonii. 3. 1. 13. *Non poteſt niſi Sacerdotem ſubſtituere, qui Matrimonio aſſiſtat.* 4. 4. 8. *Quinam Parochus a Tridentino requiritur, ut Matrimonio aſſiſtat?* ibid. *Parochus aſſiſtens Matrimonio, aut dans licentiam Sacerdoti, ut aſſiſtat, non exercet actum juriſdictionis, & ideo poteſt in aliena Parochia aſſiſtere.* 4. 4. 9. *Parochus, vel Epiſcopus ſolius originis non ſatis eſt, ut* poſ-

poſſit Matrimonio aſſiſtere. 4.4.8. Parochus non Sacerdos valide aſſiſtit, & dat licentiam aſſiſtendi Sacerdoti. ibid. Parochus excommunicatus vitandus valide aſſiſtit. ibid. Sacerdos invalide aſſiſtit, quamvis habuerit facultatem aſſiſtendi, ſi de tali facultate non ſit conſcius. 4.4.11

Parochus intruſus ſi ex errore communi ſine titulo colorato aſſiſtat Matrimonio, probabile eſt, quod valide aſſiſtat. 4.4.12

Patrinus debet eſſe unus, aut una, vel unus, & una. 5.6.2

Polygamia, & Matrimonii diſſolubilitas num ſint ſolum ab extrinſeco mala? 3.3.4

Pontifex diſpenſare non poteſt in Polygamia, ac in Matrimonii indiſſolubilitate; num poſſit diſpenſare, ut frater ſorori nubat? 5.6.6. Num ut Avus nubat Nepoti? 5.6.9. Num ut Pater filiæ? 5.6.10

Pontifex num poſſit diſpenſare in aliquibus impedimentis jure naturæ dirimentibus Matrimonium? Num in Epiſcopi reſidentia? Num ut Sacerdos ſimplex conferat Sacramentum Confirmationis? Num ut Miſſæ Sacrificium in una tantum ſpecie offeratur? 6.1.6. Num poſſit diſpenſare in radice Matrimonii invalide contracti, etiam in ordine ad effectus civiles? 3.1.7

Pontifex poteſtatem habet indirectam in temporalia. 3.3.7

Pontifex prohibendo Matrimonium non eatenus illud irritat. 5.1.6

Pontifex poteſt diſpenſare in impedimento dirimente voti, adeo ut poſſit valide nubere Profeſſus, & Sacerdos. 5.4.4. Qui de conſenſu uxoris Religionem ingreditur, ut illa poſſit in ſæculo remanere, tria requiruntur. 5.4.3

Pontifex dumtaxat poteſt ex gravi cauſa in Sponſalibus diſpenſare. 2.9.4

Principum magnorum nomine, cum quibus ex Tridentino diſpenſari poteſt in ſecundo gradu conſanguinitatis, veniunt etiam Barones. 6.2.5.

Privilegium, & licentia aſſiſtendi Matrimonio non habent vim, antequam eorum notitia perveniat; ſecus vero facultas abſolvendi. 4.4.11.

Privilegium in quo differat a diſpenſatione, & a licentia? 6.1.2

Privilegium privatæ perſonæ conceſſum nihil operatur, antequam de eo habeatur notitia. 4.4.11.

Probatio requiſita, ut poſſint diſſolvi Sponſalia, ſive propter impedimentum dirimens, ſive ob delictum Sponſi, quænam eſſe debeat tam pro foro interno, quam pro externo? 2.9.1

Proclamationes ad Matrimonium præviæ, V. Conſenſus ſecundum quid clandeſtinus.

Procurator ut nomine Principalis Matrimonium contrahat valide, quatuor requiruntur: præſertim ut mandatum tempore contractus non ſit revocatum. 4.2.6. Non requiritur inter hujuſmodi Procuratores ſexuum diverſitas. ibid. Si Principalis tempore contractus ſit ebrius, adhuc validum eſt Matrimonium: Immo confertur tunc gratia Sacramentalis ebrio, niſi fuerit peccati obex. 4.2.7. Idem probabilius dicas, ſi ille tunc ſit amens. 4.2.8. At verius non eſt validum Matrimonium, ſi Principalis ficte mandatum dederit Procuratori, & tempore contractus habeat verum animum contrahendi. 4.2.9. Si detur mandatum contrahendi præmiſſis denunciationibus, validum eſt Matrimonium, quamvis illæ omittantur. 4.2.10

Procurator, qui ſuſcipit infantem in Baptiſmo, probabilius non contrahit cognationem. 5.6.5.

Profeſſio religioſa dirimit Matrimonium ratum, non tamen conſummatum. 5.4.1. Si bona fide quis profeſſionem emittat credens uxorem obiiſſe, ſi hæc ſit ſuperſtes, habet jus petendi debitum, & ille tenetur reddere, non tamen poteſt petere. 5.4.2

Profeſſio religioſa probabilius jure Eccleſiaſtico diſſolvit Matrimonium ratum. 3.3.7

Profeſſionem religioſam invalide emittens tenetur ſervare caſtitatem, quam vovit; ſecus vero qui invalide Ordines Sacros ſuſcipit. 5.5.5

Promiſſio ficta Matrimonii ad quid obliget in conſcientia? 1.2.2. Quid ſi ſub ſpe Matrimonii ficte promittens fœminam violaverit? 1.2.3. Quid ſi ficte promittens ſit notabiliter dignior? 1.2.4. Si ficte promittens non teneatur ducere Bertam, poteritne coram Judice negare promiſſionem? 1.2.5. Num teneatur illam ducere vi juramenti? 1.2.6. Quid ſi tam promiſſio, quam juramentum ſit ſimulatum? 1.2.6

Promiſſio facta homini, ſi ſit mere interna, non obligat. 1.3.1. Differt tamen a propoſito. 1.3.2

Promiſſio metu extorta, V. Donatio.

Promiſſio non acceptata regulariter non obligat. 1.1.4

Promiſſio prodiga pretii facta meretrici non obligat; ſecus vero promiſſio prodiga Matrimonii facta plebejæ a viro nobili. 1.5.8

Promiſſio Sponſalium cenſetur facta ſub ea conditione, quod notabilis mutatio non accidat. 2.6.4

Rapi-

R

Rapina in quo differat a furto? 5.8.5

Raptus quandonam Matrimonium dirimit? 5.8.5

Reſidentia Epiſcopi, ſi eſt de jure Divino, quomodo poteſt in ea Pontifex diſpenſare? 6.1.6

Reſtrictio non pure mentalis quandonam liceat? 1.2.6

Revalidatio Matrimonii irriti ob aliquod impedimentum occultum, quod probari non poteſt, non requirit præſentiam Parochi, & teſtium. 4. 4. 7. Quando matrimonium ſine præſentia Parochi, & teſtium revalidatur, non ſufficit conſenſus conjugum conditionatus: Non eſt tamen neceſſe, ut utrique conjugi nota ſit Matrimonii nullitas, quando novo conſenſu abſoluto revalidatur, ſi ex hac notitia ſcandala orirentur. 7. 4. 14.

Rumor in quo differat a Fama, ſeu voce publica? 2. 7. 4. Rumor de aliquo impedimento non ſatis eſt ad Sponſalia dirimenda; Fama vero ſufficit. 2.7.6

S

Sacerdos Græcus poteſt licite uti Matrimonio olim contracto, ſed invalide Matrimonium contrahit. 5.5.1

Sacerdos Latinus tranſiens per Græciam poteſt in fermentato celebrare. 4.4.6

Sacerdos mutans ſexum retinet characterem; ſed conſecrare nullatenus poteſt. 5.10.8

Sacrificium Miſſæ num poſſit ex Pontificis diſpenſatione ſub una tantum ſpecie offerri? 6.1.6.

Sacrilegium probabilius non eſt, matrimonium cum impedimento dirimente contrahere. 5. 1.4.

Secretum naturale non obligat ad non revelandum impedimentum Matrimonii occultum. 4.5.3

Seminis effuſionem in ſomnis inceptam num liceat non impedire? 7.1.6

Seminis effuſionem, aut diſtillationem procurare ad vitam tuendam non licet; eſto liceat ob talem finem partem corporis, puta brachium, amputare. 7.1.6

Senes omnino impotentes num valide Matrimonium contrahant? 5.10.8

Senſualitatis motus quandonam permitti poſſunt? Et quando eſt ſolum culpa venialis illos non impedire? Quando vero mortalis? 7.1.7. Num ſit lethale negative ſe habere circa illos? 7.1.8. Cauſam pollutionis, vel commotionis ſpirituum generationi deſervientium non impedire, quando ſit culpa lethalis? 7.1.9. Num detur materiæ parvitas in delectatione venerea deliberate quæſita? 7.1.10. Num ſaltem in re ex objecto venerea detur parvitas materiæ excuſans a mortali? 7.1.12

Societatis Jeſu non profeſſi emittunt vota ſimplicia, quæ dirimunt Sponſalia etiam antecedentia, ac Matrimonium ſubſequens. 3.3.8. At non Matrimonium ratum; quod nec a voto ſolemni annexo Ordini ſacro dirimitur. 3.3.9

Sponſalia quid ſint? Et quanam promiſſione conſtituantur? 1.1.2. Iſthæc promiſſio debet eſſe deliberata, mutua, & acceptata, ac ſigno ſenſibili expreſſa. ibid. Sponſalia neque ſunt Sacramentum, neque Sacramentalia. 1.1.6. Ad ea conſtituenda ſufficit deliberatio, ac intentio virtualis, non tamen habitualis. 1.1.7. Nec ſufficit voluntas promittendi ſine voluntate ſeu obligandi. 1.1.8. non requiritur tamen ad eorum valorem voluntas exequendi, quod promittitur. ibid.

Sponſalia contrahere nequeunt, qui perpetuo impedimento laborant ad nubendum. 1.5.6. Votum caſtitatis eſt impedimentum irritans Sponſalia. ibid. & 2.3.1. Quid ſi promittatur matrimonium ab habente hoc votum ſub conditione copulæ? ibid. Num ſit impedimentum irritans Sponſalia notabilis diſparitas contrahentium? 1.5.7

Sponſalia ficta. V. Promiſſio ficta.

Sponſalia ante ſeptennium num aliquando ſint valida? 1.5.2. Cur profeſſio religioſa ante præſcriptam ætatem ſemper ſit invalida; ſecus vero Sponſalia, & Matrimonium? 1.5.4. Quid ſi parentes pro filiis infantibus Sponſalia contrahant? 1.5.5

Sponſalia impediunt & irritant Votum Caſtitatis antecedens, & Ordo Sacer. 2.4.3. Dirimit Sponſalia ingreſſus in Religionem ſolum ex parte ejus, qui remanſit in ſæculo. 2.4.4. Sponſalia jurata ingreſſum in Religionem non impediunt. 2.4.5. Nequit Religionem ingredi, qui poſt ſponſalia ſponſam defloravit. 2.4.6. Si Votum caſtitatis, vel ingrediendi Religionem, vel ſuſcipiendi Sacros Ordines ſponſalia ſubſequatur, alter remanet liber a ſponſalibus: Vovens tamen probabilius remanet ligatus. 2.4.8. Sed votum profitendi in Religionem poſt ſponſalia emiſſum ex parte utriuſque dirimit ſponſalia. ibid. Sponſalia poſteriora jurata non diſſolvunt priora, niſi tantum

tum ex parte innocentis. 2. 5. 1. Quinam morbus, aut ſimile vitium dat jus reſiliendi a ſponſalibus? 2. 6. 1. Quid ſi uterque conjux in paupertatem incidat? 2. 6. 2. Si ſuperveniat affinitas, tenetur ſponſus reus petere diſpenſationem, ſi alter velit. 2. 7. 2. Fama de aliquo impedimento dirimente ſponſalia dirimit. 2. 7. 4. Quænam ignorantia, ſeu error, & quinam metus ſponſalia dirimat? 2. 8. 1

Sponſalia Puberum mutuo conſenſu diſſolvuntur. 2. 1. 1. Quid de ſponſalibus Impuberum? 2. 1. 2. Quid de impubeſcentibus, ſi juramento ſponſalia confirmarint? 2. 1. 4. Num poſſint diſſolvi ſponſalia etiam ob ſponſi fornicationem? 2. 2. 2. Num ſi uterque ſponſus fornicatus ſit? 2. 2. 3. Abſentia ſponſorum quando dat jus ad ſponſalia diſſolvenda? 2. 3. 1

Sponſalia trahunt onus non apponendi matrimonio impedimentum, puta non ſuſcipiendi Ordines Sacros. 1. 6. 1. Quandonam impleri debeat promiſſio hæc matrimonii? ibid. Num poſſint Sponſalia obligare dumtaxat ſub veniali? 1. 6. 2. Et quid ſi ſint gratuita, & non oneroſa? 1. 6. 5

Sponſalibus num poſſit apponi pœna luenda a reſiliente? 1. 6. 8. Num vi juramenti forte præſtiti ad illam luendam teneatur, qui reſilit juſte? 1. 7. 9. Quid de arrhis? 1. 6. 10. Quid de pacto addito de habitando in determinato loco? 1. 6. 11

Sponſalium contractus conditionatus eſt irritus, non ſecus ac matrimonialis, ſi apponantur conditiones contra ſubſtantiam matrimonii. 4. 6. 9. Et ſimiliter in utroque contractu conditiones impoſſibiles habentur pro non adjectis. 4. 6. 10

Sponſalium effectus tam intrinſeci, quam extrinſeci quinam ſint? 1. 7. 1

Sponſalium promiſſio obligat non ex ſola fidelitate, ſed etiam ex juſtitia, dummodo ſit mutua. 1. 1. 8

Sponſalium promiſſio cum animo ingrediendi poſtea Religionem, aut ſervandi caſtitatem num liceat? 1. 3. 7

Sponſalium ſigna externa quænam ſint certa, quænam dubia? 1. 4. 2. Sponſalia disjunctiva non trahunt impedimentum publicæ honeſtatis. 1. 4. 3. Sex modis ſponſalia contrahuntur. 1. 4. 5

Sponſi habentes impedimentum occultum, ſi non poſſint a matrimonio deſiſtere ſine magno ſcandalo, quid faciant? 4. 5. 5

Sponſalitia largitas, ſeu Jocalium in quo differat ab arrhis, & an iſtæ licite apponantur contractui ſponſalium? 1. 6. 10

Sponſis num liceant oſcula, amplexus, & tactus non impudici? 1. 7. 6. Num liceat illis delectari de copula habenda? ibid.

Sponſus qui poſt ſponſalia cum Berta contraxit cum alia matrimonium, hac mortua probabilius tenetur illam ducere. 2. 5. 2. Si tamen non contraxit matrimonium, ſed ſolum habuit copulam cum ſecunda, probabilius hanc ducere tenetur. 2. 5. 4. Poteſt ſponſus reſilire a ſponſalibus, ſi ſponſa permiſerit ſe turpiter ab alio tangi, aut ſi deprehendatur ejus fornicatio ante ſponſalia. Si tamen hæc accidant ſponſo, non poterit eatenus ſponſa reſilire. 2. 1. 2

Subarrhatio, & traductio ſponſæ in domum, aut porrectio manuum num ſint ſigna certa exprimentia conſenſum internum matrimonialem? 4. 1. 2

Surreptitia donatio. V. Diſpenſatio.

T

Taciturnitas quandonam habetur pro conſenſu? 1. 4. 4. Si Parentes matrimonium contrahant pro filiis tacentibus, & non reclamantibus, aut Tutores pro pupillis ſimiliter præſentibus, & non diſſentientibus, taciturnitas præſumitur eſſe ſignum conſenſus. 4. 2. 3

Tempus feriarum quodnam ſit, & quid in eo prohibeatur? 5. 11. 3

Teſtes ad validitatem matrimonii requiſiti ſatis eſt, quod uſum rationis habeant, quamvis non ſint omni exceptione majores. 4. 4. 13.

Titulus coloratus num requiratur, ut poſito errore communi juriſdictio conferatur? 4. 4. 12

V

Venditor rei habentis vitium occultum quomodo debeat ſe gerere cum emptore? 2. 8. 6

Vicarius Generalis Epiſcopi diſpenſare poteſt in proclamationibus, non ſecus ac Epiſcopus, niſi id illi vetetur. 4. 5. 1

Vis, ſeu metus quandonam ferant impedimentum dirimens matrimonium? 5. 10. 1

Vitium occultum quandonam a Sponſis eſt detegendum, ne contractus ſit irritus? 2. 8. 6

Votum caſtitatis annexum Ordini Sacro cur dicatur ſolemne; non vero quod emittitur a non Profeſſis in Societate Jeſu, licet utrumque dirimat Sponſalia etiam antecedentia, ac matrimonium ſubſequens? 3. 3. 8

Votum caſtitatis emiſſum poſt matrimonium

con-

conſummatum, invito altero conjuge, eſt irritum. 7. 3. 3. Qui vovit caſtitatem ante matrimonium, vel poſt matrimonium ratum, non tenetur Religionem ingredi, ut votum ſervet. 7. 3. 4. Votum caſtitatis a conjuge emiſſum de conſenſu alterius num det jus ad divortium? 8. 3. 6

Votum caſtitatis reddit irritum contractum Sponſalium ſubſequentem; Niſi fiat promiſſio ſub conditione, quod diſpenſatio obtineatur. 1. 5. 6. & 2. 4. 3

Votum emiſſum metu gravi injuſto ad illud extorquendum incuſſo, neque jure naturæ, neque Eccleſiaſtico eſt irritum. 4. 3. 4

Votum ex errore emiſſum eſt nullum. Secus vero contractus Sponſalium. 2. 8. 4

Votum ingrediendi Religionem, aut Caſtitatis, aut ſuſcipiendi Sacros Ordines ſi antecedat Sponſalia, illa dirimit, etiamſi jurata, non ſecus ac votum profitendi in Religione. 2. 4. 7. Quod ſi hæc vota ſubſequantur ſponſalia, alter remanet liber; ſed vovens probabilius remanet a ſponſalibus ligatus. 2. 4. 8. At votum profitendi in Religione poſt ſponſalia emiſſum illa dirimit ex parte utriuſque. ibid. Qui credens uxorem obiiſſe, emittit votum ſolemne caſtitatis, ſi deprehendit, illam eſſe ſuperſtitem, tenetur debitum reddere, non poteſt tamen petere. 5. 4. 2. Eſt impedimentum dirimens matrimonium tam votum ſolemne caſtitatis, quam ſimplex in Societate Jeſu. 5. 4. 2. At eſt impedimentum impediens votum ſimplex ſive caſtitatis, ſive ingrediendi Religionem, ſive non nubendi. 5. 11. 1. Qui poſt tale votum nubit, ad quid tenetur? 5. 11. 4., & 7. 3. 2. Num poſſit hic aliquando petere debitum? 5. 11. 6. Num licite matrimonium contrahere quis poſſit cum ea, quæ votum habet caſtitatis? 5. 11. 7. Num poſſit ſine diſpenſatione in tali voto matrimonium contrahere, qui ſtimulis carnis valde urgetur, & in proximo eſt, ut cadat? 5. 11. 8

Votum non obligat, quando ejus materia ita mutatur, ut ſi id a principio extitiſſet, votum non fuiſſet emiſſum. 1. 5. 6

Votum nubendi quando obliget? 1. 3. 3. Si quis duo voveat, & ducere uxorem, & ducere pauperem, ad quid tenetur? 1. 3. 5. Votum nubendi, ſine animo conſummandi, per ſe loquendo non licet. 1. 3. 6

Votum ſine plena deliberatione ne ſub veniali quidem obligat. 1. 1. 3

Votum obligare poteſt in re gravi ſub veniali; non tamen ſponſalia. 1. 6. 2

Uſurarum promiſſio non eſt invalida, quia coacta, ſed quia deficit titulus legitimus. 4. 3. 5

F I N I S.

CURSUS
THEOLOGICO-MORALIS
P. DOMINICI VIVA
SOCIETATIS JESU
Tomus Poſterior.
PARS OCTAVA.
DE CENSURIS.
Editio Secunda.

INDEX
QUÆSTIONUM, ET ARTICULORUM,
Qui in hoc tractatu de CENSURIS continentur.

QUÆSTIO PRIMA.

De Cenſuris in communi. 1

ART. I. *Quid, & Quotuplex ſit Cenſura?* 2
II. *Quinam poſſit ferre Cenſuras?* 4
III. *Erga quos ferri Cenſura poſſit?* 7
IV. *Quam ob cauſam ferri poſſit Cenſura?* 13
V. *De forma, ſeu ritu in Cenſuris ferendis.* 20
VI. *Quænam excuſent ab incurrenda Cenſura?* 25
VII. *De effectibus Cenſuræ.* 32

QUÆSTIO II.

Quonam pacto Cenſura tollatur? 34

ART. I. *An unice per abſolutionem tollatur Cenſura?* ibid.
II. *Quiſnam poſſit a Cenſuris abſolvere?* 35
III. *Quot modis abſolutio a Cenſura conferri poſſit?* 41
IV. *Quandonam abſolutio a Cenſuris valeat pro foro externo?* 44
V. *De Requiſitis ad abſolutionem a Cenſuris.* 45
VI. *De forma, ritu, ac ſolemnitate abſolutionis.* 47
VII. *Expediuntur reliqua, quæ ad abſolutionem a Cenſuris ſpectant.* 49

QUÆSTIO III.

De Excommunicatione. 52

ART. I. *Quid, & Quotuplex ſit Excommunicatio?* ibid.
II. *Quinam excommunicati ſint vitandi? Et in quibuſnam teneamur eos vitare?* 54
III. *Sub qua culpa, & pœna excommunicati vitandi ſint?* 57
IV. *De Excommunicatione minore, ejuſque cauſa, & effectibus.* 61
V. *Quam ob cauſam præſertim temporalem ferri poteſt excommunicatio major?* 63

QUÆSTIO IV.

De Effectibus Excommunicationis majoris. 67

ART. I. *De effectibus immediatis, ac remotis Excommunicationis.* ibid.
II. *De primo Excommunicationis effectu, qui eſt privare hominem ſuffragiis communibus.* 69.
III. *De ſecundo effectu, qui eſt privare excommunicatum participatione Sacramentorum.* 72.
IV. *De tertio effectu, qui fert privationem divinorum officiorum, Eccleſiaſticæ ſepulturæ, & aliarum rerum Sacrarum.* 74
V. *De quarto, & quinto effectu, qui ferunt Suſpenſionem ab officio, & Beneficio, & inhabilitatem ad Beneficia Eccleſiaſtica.* 75
VI. *De ſexto effectu, qui eſt privatio juriſdictionis.* 78

VII. *De*

VII. *De reliquis effectibus Excommunicationis.* 81

QUÆSTIO V.

De nonnullis Excommunicationibus in particulari. 85

ART. I. *De prima Excommunicatione in Bulla Cœnæ.* ibid.
II. *Perſtringuntur reliquæ Excommunicationes in Bulla Cœnæ.* 89
III. *De Excommunicatione ob percuſſionem Clerici.* 94
IV. *De Excommunicatione ob duellum.* 98

QUÆSTIO VI.

De Suſpenſione, Depoſitione, & Degradatione. 100

ART. I. *Quid, & Quotuplex ſit Suſpenſio?* ibid.
II. *A quo ferri poſſit Suſpenſio, & Erga quos?* 103
III. *Quam ob cauſam ferri poſſit Suſpenſio?* 103
IV. *De Suſpenſionis effectibus, ejuſque violatione.* 105
V. *De Abſolutione, & Ceſſatione Suſpenſionis.* 107
VI. *De Depoſitione, & Degradatione.* 109

QUÆSTIO VII.

De Interdicto, & Ceſſatione a Divinis. 110

ART. I. *Quid, & Quotuplex ſit Interdictum?* ibid.
II. *De effectibus Interdicti.* 112
III. *Quam ob cauſam? A quo? Et erga quos ferri poſſit Interdictum?* 116
IV. *De Violatione Interdicti, & de Participatione cum Perſonis interdictis.* 118
V. *De Relaxatione, ſeu Abſolutione ab Interdicto.* 120
VI. *De Ceſſatione a Divinis.* 121

QUÆSTIO VIII.

De Irregularitate. 123

ART. I. *Quid, & Quotuplex ſit Irregularitas?* ibid.
II. *Quam ob cauſam incurratur, & quomodo ignorantia excuſet.* 126
III. *Quiſnam poſſit Irregularitatem imponere, & erga quos?* 128
IV. *An dubium de Irregularitate excuſet ab illa incurrenda?* 129
V. *Quomodo tollatur Irregularitas.* 132

QUÆSTIO IX.

De Irregularitatibus in particulari, tum ex delicto, tum ex defectu. 136

ART. I. *De Variis Irregularitatibus ex delicto.* ibid.
II. *De Irregularitate, quæ incurritur propter homicidium, aut mutilationem injuſtam.* 139.
III. *De Irregularitate ex defectu lenitatis.* 142
IV. *Perſtringuntur aliæ Irregularitates ex defectu.* 145

CUR-

CURSUS THEOLOGICO-MORALIS

Ad uſum Tyronum elucubratus.

DE CENSURIS.

PARS OCTAVA.

PROOEMIUM.

JUre merito poſt tractatum de Sacramentis datur Cenſuris locus; quippe quæ ad poteſtatem etiam clavium ſpectant; ſiquidem non ſolum ad claves Eccleſiæ ſpectat aperire, & claudere cœlum, ligare, & ſolvere, ſed etiam Cenſuras Eccleſiaſticas ferre, ac tollere. Omnibus ſane earum cognitio perutilis eſt, ſed Confeſſariis peropportuna, ut in foro Sacramentali judicium convenienter exerceant. Quoniam autem plures ſunt Cenſurarum ſpecies; In prima quæſtione agemus de Cenſuris in genere. In ſecunda, Quonam pacto illæ tollantur? In tertia, deſcendendo ad illas in ſpecie, plura inquiremus de Excommunicatione majori, & minori. In quarta, de Effectibus Excommunicationis. In quinta agemus de celebrioribus excommunicationibus in particulari. In ſexta de Suſpenſione, necnon de depoſitione, & degradatione, quæ ſuſpenſioni affinia ſunt. In ſeptima de Interdicto, ubi pariter de Ceſſatione a divinis, quæ valde cum Interdicto convenit. In octava de Irregularitate, quæ plurimum cenſuras imitatur. Agemus denique de Irregularitatibus tam ex delicto, quam ex defectu in particulari.

QUÆSTIO PRIMA.

De Cenſuris in Communi.

QUærendum primo, Quid, & Quotuplex ſit Cenſura? Secundo, Quinam poſſit Cenſuras ferre? Tertio, Erga Quos? Quarto, quam ob Cauſam? Quinto, quanam forma ferantur? Sexto, Quomodo quis excuſetur ab illis incurrendis? Septimo, de earumdem effectibus. In ſequenti porro quæſtione inquiremus, quonam pacto tollantur?

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex ſit Cenſura?

I. Cenſura eſt Pæna medicinalis privans bonis quibuſdam ſpiritualibus.

II. Quatenus eſt pœna, infligitur etiam ſine ſpe emendationis: & quatenus eſt medicina, emendato reo debet tolli.

III. Triplex datur dumtaxat Cenſurarum ſpecies, Excommunicatio, Suſpenſio, & Interdictum.

IV. Irregularitas ex delicto non eſt inter Senſuras recenſenda; Nec Ceſſatio a divinis, Depoſitio, aut Degradatio.

V. Cenſura alia eſt ab Homine lata, alia a Jure. Num poſſit pro peccatis futuris ab Homine cenſura ferri? Et num ea perſeveret poſt mortem ferentis?

VI. Quænam ſit formula Cenſuræ latæ ſententiæ, quænam ferendæ? Et quid in dubio, num ſit latæ, an ferendæ ſententiæ?

I. QUæritur primo; Quid veniat nomine Cenſuræ?

Reſpondeo, apud antiquos Romanos Cenſuram ſignificaſſe tum Cenſoris dignitatem, cujus erat mores populi corrigere, tum ipſam correctionem, ſeu pœnam, ac mulctam, quam delinquentibus imponebant: Unde factum eſt, ut pœnæ etiam ab Eccleſia ad correctionem morum inſtitutæ dicantur Cenſuræ.

Definitur autem communiter iſthæc Cenſura, *Pœna medicinalis privans bonis quibuſdam ſpiritualibus*; ut videre eſt apud Pal., Hurt., Con., & alios. Dicitur *Pœna*; quia ſupponit culpam, quam puniat. Dicitur *Medicinalis*; quia per ipſam non ſolum punitio, ſed etiam correctio Rei, ſeu emendatio intenditur. Dicitur demum *Privans bonis quibuſdam Spiritualibus*; quia ut ſit pœna Eccleſiaſtica, iis bonis privare debet, quæ ſunt propria fidelium, videlicet Spiritualibus, puta, Sacramentis, Suffragiis, Ingreſſu Eccleſiæ, &c. Quod ſi aliquando etiam bono aliquo temporali Cenſura privet, (ut excommunicatio, quæ privat communione, & conſortio fidelium) eo privat, quatenus aliqualiter etiam ſpirituali; ſiquidem cum fidelibus converſari, bonum quoddam eſt ſpirituale; quo excommunicatus privatur, tum ne aliis noceat, tum ut ipſe reſipiſcat.

II. Ex hoc autem quod Cenſura non ſolum ſit medicina, ſed etiam pœna, ſequitur, quod poſſit infligi, etiamſi non ſperetur emendatio; dummodo conferat ad bonum publicum; abſterrentur enim communiter homines per talem pœnam a delictis: Ex hoc vero quod Cenſura non ſolum ſit pœna, ſed etiam medicina, ſequitur pariter, quod ægroto curato debeat auferri; ut Doctores communiter docent, & ideo Cenſura dici ſolet Vinculum, cujus eſt ita ligare, ut poſſit ſolvi. Quare pœna, quæ ſine ſpe remiſſionis imponitur, dici non poteſt Cenſura.

III. Quæritur ſecundo; Quotuplex ſit Cenſura?

Reſpondeo, primo dividi Cenſuram in tres præcipuas ſpecies, Excommunicationem, Suſpenſionem, & Interdictum. Ratio eſt, quia in Cap. *Quærenti*, *de Verborum ſignificatione* interrogatus Innoc. III., Quid per Cenſuram Eccleſiaſticam intelligatur? *Reſpondemus*, ait, *quod non ſolum Interdicti, ſed etiam ſuſpenſionis, & Excommunicationis ſententia valeat intelligi*. Quæ reſponſio Pontificis, cum ſit doctrinalis, debet omnes Cenſurarum ſpecies complecti.

IV. Rejicitur hinc primo opinio Soti, Corneii, Victor., Cani, & aliorum Thomiſtarum recenſentium inter Cenſuras Irregularitatem ex delicto, & Ceſſationem a divinis. Ratio eſt, tum quia Innoc. III. illas non numerat inter Cenſuras; nec ullo alio textu, ratione, aut auctoritate (ut notat Suar. hic num. 3.) habetur, quod inter Cenſuras recenſendæ ſint; Tum etiam, quia Irregularitas ex delicto non eſt pœna medicinalis, quæ poſt reſipiſcentiam delinquentis debeat tolli, ſed eſt ex ſe perpetua, nec tollitur per abſolutionem, ſicut Cenſura, ſed per diſpenſationem; & qui eam violat, non incurrit aliam irregularitatem, ſicuti violans Cenſuram: Item Ceſſatio a divinis, per quam prohibetur, ne in aliquo loco divina celebrentur, non eſt proprie Interdictum locale, nec Cenſura, ſed quoddam præceptum ſimile Interdicto locali, quod imponitur ad repellendas injurias Eccleſiæ factas, ut habetur in *Clement.* I. *de Sententia Excommunicationis*. Hoc autem ex eo conſtat, quia violantes Ceſſationem a divinis non incurrunt irregularitatem, ut oſtendunt Navar., & Sylveſt. apud Avil. part. I. dub. 4.: Contra vero violantes Cenſuram; ergo ceſſatio a divinis non eſt proprie Cenſura; Immo nec proprie pœna, ut ſuo loco dicemus.

Rejicitur ſecundo opinio Recentiorum addentium numero Cenſurarum Depoſitionem,

nem, & Degradationem. Etenim iſtæ pariter ſunt pœnæ perpetuæ, nec infliguntur in medicinam, ut reus a contumacia deſiſtat, ſed præciſe ut puniatur.

Ex quibus deducitur, quod virtute Jubilæi non poſſit tolli irregularitas ex delicto, ut oſtendemus quæſt. ultima de irregular. contra plures Thomiſtas: Quamvis enim tunc tolli poſſint omnes Cenſuræ, & pœnæ Eccleſiaſticæ; At irregularitas ex delicto non eſt Cenſura; Et quamvis ſit pœna Eccleſiaſtica, nihilominus, ut notat Navar. cap. 27. num. 250., virtute Jubilæi illæ ſolum pœnæ Eccleſiaſticæ tolli poſſunt, quæ impediunt uſum, ſeu ſuſceptionem Sacramentorum; (ut eſt ſuſpenſio impoſita a Confeſſario, ne per tantum tempus quis celebret, aut communicet, necnon pœna, qua aliqui Canones mandant, ne per aliquod tempus aliquis ad communionem admittatur.) Et ratio eſt, quia in bulla Jubilæi expreſſe habentur ea verba: *Per præſentes autem ſuper aliqua irregularitate publica, vel occulta non intendimus diſpenſare.*

V. Dividitur ſecundo Cenſura in Latam a Jure, ſeu per legem, aut ſtatutum, & Latam ab Homine, ſeu per ſententiam hominis. Prima ex natura ſua eſt perpetua, adeoque durat quoaduſque contraria lege, aut conſuetudine revocetur; & ſemper imponitur pro peccatis futuris, ut ſcilicet impediantur; puta quando dicitur, Qui percuſſerit Clericum, ſit Excommunicatus. Secunda durat, quandiu durat juriſdictio illam ferentis, & plerumque imponitur pro peccatis præteritis, ut ſcilicet puniantur, & delinquens corrigatur: Verbi gratia, ſi excommunicentur qui furati ſunt, niſi intra menſem ſatisfaciant. Quamvis etiam aliquando feratur Cenſura ab homine per ſententiam generalem pro peccatis futuris, ut mox dicemus.

Subdividitur itaque Cenſura lata ab homine in Specialem, & Generalem. Cenſura ſpecialis, ſeu per ſententiam ſpecialem fertur in perſonas determinatas ob aliquod peccatum particulare præteritum: Verbi gratia, ſi Epiſcopus excommunicet Titium, quia contumaciter diu abeſt a beneficio; Vel ſi excommunicet omnes, qui incenderunt agrum alienum, niſi intra menſem ſatisfaciant. Cenſura vero generalis dicitur illa, quæ fertur generaliter pro aliquo delicto futuro; verbi gratia, ſi Epiſcopus excommunicet omnes, qui furabuntur in templo.

Dubium tamen eſt apud Doctores; An hujuſmodi Cenſura pro peccatis futuris poſſit ab homine ferri? Etenim in cap. *Romana, de Sententia Excommunicationis in 6.* hæc habentur: *Caveant Epiſcopi, ne ſententias excommunicationis ſive generaliter, ſive ſpecialiter in aliquos pro culpis futuris proferre præſumant.*

Sed Con. num. 15. ex Suar. reſpondet primo, hoc jus non continere præceptum, ſed admonitionem. Secundo in eodem jure ſubditur, hoc non eſſe faciendum, niſi rationabilis cauſa ſubſit, quæ in ſententia exprimatur. Unde ſequitur, ex rationabili cauſa id fieri poſſe, dummodo prædicta cauſa exprimatur in ipſa ſententia.

Colliges primo ex dictis, quod ſi Epiſcopus ferat excommunicationem contra eos, qui furantur in templo, & deinde aut moriatur, aut deſinat eſſe ejus loci Epiſcopus, aut aliter juriſdictionem amittat, in tali caſu qui furati ſunt ante mortem, vel diſceſſum Epiſcopi, ſunt excommunicati; ſecus vero qui poſt Epiſcopi mortem etiam furantur. Si vero Epiſcopus excommunicet eos, qui furati ſunt, niſi intra menſem reſtituant, & antequam menſis labatur, ipſe moriatur, nullus ex non reſtituentibus eſt excommunicatus; quia ante terminum præfixum excommunicationi incurrendæ deſiit juriſdictio Epiſcopi, atque adeo excommunicatio. Ita communiter Doctores apud Con. diſp. 13. dub. 2.

Colliges ſecundo. Excommunicatum ab homine etiam poſt mortem excommunicantis remanere excommunicatum. Ratio eſt, quia jure communi ſtatutum eſt, quod nemo liberetur a Cenſura, quam ſemel incurrit, niſi per abſolutionem. Quod ſi excommunicatio ab homine non ſit incurſa ex defectu alicujus requiſiti, & dum expectatur tale requiſitum, moriatur, qui tulit excommunicationem, Excommunicatio in tali caſu non incurritur, quia tunc deſiit poteſtas illam ferentis.

Colliges tertio, cenſuram, quæ fertur per legem, aut ſtatutum, ſemper incurri, donec lex revocetur; quia nunquam deſinit poteſtas legislatoris: Etenim qui condit legem, condit illam in perſona ejus, a quo poteſtatem condendi legem accepit, qui eſt Deus, vel communitas, qui non moriuntur.

VI. Dividitur demum Cenſura in Latæ, & Ferendæ ſententiæ. Dicitur cenſura latæ Sententiæ, quæ per ipſam legem, aut Sententiam infligitur; adeoque ſine nova ſententia incurritur: Unde ſolum ab Epi-

ſcopo declaratur cenſuratus, qui talem cenſuram incurrit. Cenſura vero Sententiæ ferendæ eſt illa, quam jus, aut Judex minatur ſe inflicturum, aut jubet infligi; unde, ut incurratur, requiritur ſententia Judicis, & non mera declaratio.

Cenſura eſt latæ ſententiæ, quoties jus, aut judex his, aut ſimilibus verbis utuntur, videlicet, Quicumque hoc fecerit, ſit ipſo jure, aut ipſo facto, aut eo ipſo excommunicatus, ſuſpenſus, &c.; Vel ſi dicatur, Eum, qui hoc fecerit, excommunicamus: Et quoties verba diriguntur ad reum, non ad judicem, qui debeat ferre ſententiam; ut ſi dicatur, Quiſquis hoc fecerit, ſit excommunicatus, excommunicatum ſe eſſe agnoſcat, excommunicatus maneat, excommunicationem incurrat. Et idem dicendum ex Con. loc. cit. num. 20. (quamvis aliqui de hoc dubitent) ſi dicatur: Excommunicationem incurrat, aut noverit, ſe excommunicationem incurſurum, aut erit excommunicatus, quia hujuſmodi verba non ſignificant ſententiam ferendam a Judice poſt commiſſum delictum, ſed ipſum jus habere vim ſententiæ cenſuram infligentis hoc ipſo, quod delictum committatur.

Contra vero Cenſura eſt ſententiæ ferendæ, quoties aliquod prohibetur ſub pœna cenſuræ, & quoties his, aut ſimilibus verbis Judex, aut jus utitur; videlicet, Qui hoc fecerit, excommunicabitur, vel jubemus, aut volumus eum excommunicari; vel ſtatim excommunicetur: Et univerſim quoties diriguntur verba ad judicem, cenſura dicitur ferendæ ſententiæ, quia exigitur nova actio, ſeu ſententia judicis, ut incurratur.

Dubium tamen eſt; Utrum excommunicationem latæ ſententiæ contineat, an vero ferendæ hæc formula, Qui hoc fecerit, excommunicetur, vel excommunicationem incurrat, vel ſub pœna excommunicationis? Et hæc alia, ſub pena excommunicationis ſtatim, ſeu confeſtim, vel ex tunc incurrendæ?

Reſpondeo, primam formulam continere probabiliter excommunicationem ſententiæ ferendæ; quia per hæc verba videtur requiri ſententia Judicis; Sicuti pœna Interdicti, quæ in cap. *Omnis utriuſque ſexus* infligitur tranſgreſſoribus præcepti de annua Confeſſione, per illa verba: *Alioquin arceantur ab ingreſſu Eccleſiæ, & priventur ſepultura Eccleſiaſtica*, eſt pœna ſententiæ ferendæ, ex Suario diſp. 35. de pœnit. ſect. 8.; quia videtur requirere ſententiam Judicis: Avila tamen 5. p. cap. 2. cum Sylveſtro, & aliis putat cenſuram incurri ipſo facto, quoties imponitur abſolute per verbum Imperativi modi, dicendo v. g. Qui hoc fecerit excommunicetur. Quod vero attinet ad ſecundam illam formulam, ſub pœna excommunicationis ſtatim, vel ex tunc incurrendæ, dicendum ſignificare cenſuram latæ ſententiæ, ut communiter Doctores docent. Præterea iſta formula, Sub interminatione excommunicationis, ſeu anathematis ſignificat excommunicationem infligendam, non inflictam; quicquid nonnulli repugnent apud Con. dub. 2. Hæc alia vero formula, Qui hoc fecerit, noverit ſe excommunicationem incurſurum, ſeu erit excommunicatus, videtur potius latæ, quam ferendæ ſententiæ, ex Con. contra Felin. Et ratio eſt, quia in fine conſtitutionum Apoſtolicarum ſolet apponi hæc formula: Si quis autem attentare hoc præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum; Quæ indignatio ſtatim incurritur per tranſgreſſionem, ut docent Doctores communiter: Si vero dicatur, Noverit ſe excommunicandum, ſeu erit excommunicandus, Cenſura eſt ſententiæ ferendæ.

Verum quoties de aliqua formula dubitatur, ſitne latæ, an ferendæ ſententiæ? Cenſura eſt ſententiæ ferendæ, ut docent communiter apud Pal. de cenſuris punct. 2. ex regula 45. juris in 6. *In pœnis benignior eſt interpretatio facienda; & Odia ſunt reſtringenda.*

ARTICULUS II.

Quinam poſſit ferre Cenſuras.

I. Poteſtas inſtituendi Cenſuras eſt in ſolo Pontifice: Poteſtas vero illas ferendi eſt etiam in aliis. Et quidem Ordinaria in iis, qui ratione ſui muneris juriſdictionem Eccleſiaſticam habent in foro externo; Delegatam vero habent illi, quibus ab habente Ordinariam ea committitur.

II. Recenſentur ii, qui Ordinariam habent poteſtatem ferendi Cenſuras.

III. Necnon ii, quibus ea poteſt delegari.

IV. Num poſſit ea delegari fœminis?

V. Quinam delegatus poſſit poteſtatem hanc ſubdelegare?

VI. Juriſdictio hæc cum ſit contentioſa, non gra-

gratioſa, nequit extra propriam Diœceſim exerceri.

VII. Quid requiratur ad valide ferendas Cenſuras?

VIII. Valida eſt Cenſura metu extorta, non tamen hujuſmodi abſolutio a Cenſura.

IX. Num in cauſa propria Cenſura ferri poſſit?

I. De fide eſt contra Heterodoxos, ut late oſtendit Suar. t. 5. in 3. p. diſp. 1., & 2., a Chriſto Domino conceſſam eſſe Eccleſiæ facultatem inſtituendi, ac ferendi cenſuras ad rectam fidelium gubernationem; Unde dixit Chryſoſtomus hom. 4. ad Hebr. *Nemo contemnat vincula Eccleſiaſtica; non enim homo eſt, qui ligat, ſed Chriſtus, qui nobis hanc poteſtatem dedit.*

Verum poteſtas inſtituendi Cenſuras eſt in ſolo Pontifice; tum quia cenſuræ important ritus quoſdam communes toti Eccleſiæ, atque adeo ſolus ſupremus Paſtor poteſt illos decernere; tum etiam quia, ut advertit Scotus in 4. diſt. 19. quæſt. 1., quando Epiſcopus excommunicat ſubditum ſuum, eo ipſo obligat ſuo modo omnes fideles ad non communicandum cum ipſo; hoc autem accidere non poſſet, niſi cenſuram ferret in virtute inſtitutionis factæ a Pontifice; ergo ſolus Pontifex poteſt cenſuras inſtituere, aut Concilium generale a Pontifice congregatum, & approbatum: Quia vero poteſtas inſtituendi cenſuras eſt poteſtas juriſdictionis, ſequitur, ut idem Suar. notat, poſſe a Pontifice illam aliis delegari, quamvis hoc non ſit juxta uſum Eccleſiæ, nec fieri expediat.

Poteſtas vero ferendi Cenſuras alia eſt Ordinaria, alia Delegata, ſeu commiſſa: Habent ordinariam illi omnes, & ſoli, qui ratione ſui muneris habent juriſdictionem Eccleſiaſticam in foro externo; cum enim cenſuræ ſint pœnæ Eccleſiaſticæ, & in foro externo coercitivæ, ab illo dumtaxat infligi poſſunt, qui in foro externo habet Eccleſiaſticam juriſdictionem: Delegatam vero hanc poteſtatem habent illi, quibus ab habente Ordinariam commiſſa eſt, prout etiam dicitur de poteſtate abſolvendi. Ratio, quare ſolus Pontifex habeat poteſtatem inſtituendi cenſuras, non ſolus vero ille, ſed alii etiam a Pontifice habeant poteſtatem illas ferendi, eſt tum uſus Eccleſiæ; tum quia non poteſt ſolus Pontifex per ſe ipſum illas ferre in omnes delinquentes, unde indiget aliis paſtoribus ordinariis, ut Coadjutoribus; Et ſæpe iſti etiam debent illam aliis committere. Hinc dicitur Actor. 20. *Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* His explicatis

II. Quæritur primo; Quinam habeant poteſtatem ordinariam ferendi cenſuras?

Reſpondeo: Primo, Habet illam Pontifex relate ad omnes fideles: Secundo, Epiſcopi relate ad ſuos Diœceſanos; ſicuti etiam Vicarii Epiſcoporum, quia unum habent tribunal cum Epiſcopis; non tamen Vicarii foranei, qui delegatam dumtaxat habent juriſdictionem; nec Epiſcopi titulares, qui juriſdictionem habere non poſſunt; cum ſubditis careant. Tertio, habent etiam Archiepiſcopi, Patriarchæ, & Primates relate ad ſuos ſubditos; & quia Archiepiſcopus in Diœceſi ſuorum Suffraganeorum tantum habet poteſtatem ordinariam, dum actu viſitat, vel quando ad ipſum per appellationem cauſæ devolvuntur, ideo in his dumtaxat caſibus poteſt cenſuras ferre in ſubditos Suffraganeorum. Quarto, Capitulum Cathedrale Sede vacante, ſicut & ipſius Vicarius; cum ſuccedat quoad juriſdictionem in locum Epiſcopi. Quinto, Abbates habentes Epiſcopalem juriſdictionem. Sexto, Superiores regulares, ut Generales, Provinciales, & Superiores locales; quamvis per ſpecialem diſpoſitionem in aliquibus religionibus id ſit prohibitum Superioribus localibus: Demum Concilia generalia per totam Eccleſiam, & Provincialia in ſuis Provinciis, Legatus a latere, Cardinalis in Eccleſia ſui tituli, quidam Archidiaconi, & Archipresbyteri ex veteri conſuetudine, ac Inquiſitores Sancti Officii. Parochi illam non habent, ut communiter docent contra Archidiaconum. Et ratio eſt, quia Parochus jure communi, & ordinario nullam juriſdictionem habet in foro externo, ſed ſolum in foro penitentiæ. Quæ omnia multis juribus probant Pal. diſp. 1. de Cenſuris punct. 4., Hurt., Con., & alii communiter.

III. Quæritur ſecundo; Quibuſnam delegari poſſit ea poteſtas?

Reſpondeo, jure ordinario committi poſſe etiam Clerico gaudenti privilegiis clericalibus; non tamen Clerico conjugato, præſertim ſi ſit conjugatus cum vidua, atque adeo bigamus; & multo minus committi poteſt laico, aut feminæ: Quamvis poſſit Pontifex, utpote juris univerſalis hu-

hujus conditor, & legiſlator, in tali jure humano diſpenſare, & delegare illam laico etiam infideli, necnon Clerico conjugato, qui in hac materia quaſi laicus reputatur.

IV. Utrum poſſit Pontifex poteſtatem hanc delegare fœminæ? Negant communiter cum Avila part. 1. dub. 6., & Con. dub. 4. num. 33., videtur enim fœmina jure divino incapax juriſdictionis Eccleſiaſticæ, cum hæc poteſtas data ſit a Chriſto Domino ſolum Apoſtolis, eorumque aliquo modo ſucceſſoribus, non vero feminis; ne Beatiſſimæ quidem Virgini. Unde dixit Apoſt. 1. ad Corinth. 14. *Fœminæ in Eccleſia taceant:* Quare cum Clerici, & laici ſuccedant per gradus ſuos Apoſtolis, nunquam vero ſuccedant fœminæ, ideo illis tantum poteſtas hæc delegari poteſt jure divino, non vero fœminis: Affirmant tamen Hurt. difficult. 4. num. 13., Pal. diſp. 1. punct. 4., & alii apud eundem; de jure enim tantum Eccleſiaſtico videntur fœminæ incapaces talis juriſdictionis; & ideo cenſent poſſe Pontificem in tali jure diſpenſare; Solum de jure divino ſunt incapaces poteſtatis Ordinis, non vero juriſdictionis, cum poſſit fœmina beneficia conferre. Quamvis tamen fœminæ non ſint Apoſtolis ſucceſſores, ſicut nec laici in ſtatu laicali, nihilominus ſicut laicis, ita & feminis poteſt a Pontifice delegari talis poteſtas.

Ad hoc confirmandum adducunt, quod in cap. *Dilecta*, *de Majoritate* jubeat Pontifex obſervari ſuſpenſionem latam a quadam Abbatiſſa in Clericos ſibi ſubditos. Verum huic textui communiter reſpondent, ibi ſuſpenſionem ſumi lato modo pro prohibitione facta ab Abbatiſſa, non pro cenſura, per cujus violationem incurratur irregularitas: Idque ſatis conſtat, quia Pontifex commiſit cuidam Abbati, ut per cenſuras cogeret prædictos Clericos ad ſervandum præceptum illud Abbatiſſæ: Quod non feciſſet Pontifex, ſi potuiſſet ipſa Abbatiſſa ſuſpendere contumaces. Adde, quod Innoc. III. in *cap.* 3. *de Pœnit.*, *&* *Remiſ.* dicit, poteſtatem hujuſmodi nulli unquam feminæ commiſſam fuiſſe. Advertendum hic, quod ad ferendas cenſuras cum ſolemnitate jure communi requiratur Sacerdotium, & non ſufficiat Clericatus, niſi in tali jure Pontifex de plenitudine poteſtatis diſpenſet.

V. Quæritur tertio; An habens delegatam hujuſmodi juriſdictionem, ſeu poteſtatem ferendi cenſuras, poſſit illam alteri ſubdelegare?

Reſpondeo, ex *Cap. Cum cauſa*, *de Appellatione* apud Con. dub. 4. num. 34., & alios communiter, Primo, poſſe illam ſubdelegare delegatum dumtaxat Supremi Principis, ſeu Papæ, quia reputatur Ordinarius; unde poteſt ſubdelegare, non ſecus ac qui habet hujuſmodi poteſtatem ordinariam, ſeu ex officio. Secundo, poſſe illam ſubdelegare eum, cui delegatur ſpecialiter cum poteſtate ſubdelegandi. Utrum autem delegatus ad univerſitatem cauſarum poſſit in caſu occurrenti ſubdelegare? Affirmat probabiliter Sanch. lib. 3. de Matrim. diſp. 31., & Dian. part. 2. tract. 17. reſol. 53., ut diximus in tract. de Pœnitent.

Ubi adverte primo, juriſdictionem hanc, utpote contentioſam, non gratioſam, per mortem concedentis, ſeu delegantis expirare, ſi res ſit integra, ſeu ſi cauſa non ſit inchoata: Ita habetur in *Cap. Si gratioſe*, *de Reſcriptis in 6.*, & in *cap. Licet*, *de Officio delegati*, ut videre eſt apud Pal. tom. 1. tract. 3. diſp. 4. punct. 13.; Contra vero qui habet hanc poteſtatem ordinariam, illam retinet etiam mortuo concedente, uno excepto Epiſcopi Vicario.

VI. Adverte ſecundo, juriſdictionem hanc contentioſam in eo etiam differre a gratioſa, quæ habetur in foro Sacramentali, quod habens iſtam ſive ordinariam, ſive delegatam, poſſit audire confeſſiones ſuorum ſubditorum extra propriam Diœceſim, ſeu extra locum ſuæ juriſdictionis, ut diximus in de Pœnitentia: At habens juriſdictionem contentioſam in ordine ad ferendas cenſuras non poteſt illam ne valide quidem exercere extra locum ſuæ juriſdictionis, niſi obtento conſenſu illius, in cujus juriſdictione eſt, excepto caſu, quo talis Epiſcopus expulſus eſſet a ſua Diœceſi; tunc enim petita, licet non obtenta, licentia Ordinarii loci, in quo eſt, poteſt ſuos excommunicare; etenim ex laud. *Cap. Licet* habetur, quod h. m. conſenſus debitus, & injuſte negatus valet quantum conceſſus. Ita communiter Doctores ex *Clem. I. de Foro competenti*.

VII. Quæritur quarto; Quid requiratur in ferente cenſuras ad valide illas ferendas?

Reſpondeo, primo requiri legitimam poteſtatem non impeditam aut per legitimam appellationem, aut per notoriam Judicis excommunicationem, vel ſuſpenſionem;

Se-

Secundo, ut ferens cenſuras ſit viator; unde Beatus, vel Angelus invalide cenſuram ferret, Deo aliter non diſpenſante; quia, ut oſtendit Hugolinus, Cenſura eſt veluti gladius Eccleſiæ militantis. Tertio, ut ſit baptizatus; cum infidelis ſit incapax juriſdictionis Eccleſiaſticæ, ſaltem de jure Ordinario. Quarto, ut non ſit laicus, aut Clericus conjugatus, ut ſupra diximus. Ultimo requiritur, ut dum fert cenſuram, libere illam ferat, hoc eſt humano modo, & cum advertentia: Quare invalide cenſuram ferret amens, & qui nullo modo adverteret ad id, quod agit, aut non cum plena deliberatione, quæ ad peccandum mortaliter ſufficeret. Ita etiam communiter Doctores apud Con. dub. 5.

VIII. Dubium tamen eſt; An ad ferendam cenſuram requiratur libertas a coactione, ſeu an cenſura extorta metu cadente in conſtantem virum ſit invalida? Et communiter Doctores docent eſſe validam; quia univerſim tam jure naturæ, quam jure poſitivo, quæ fiunt ex metu, ſunt valida; niſi in aliquo caſu contrarium ſit jure ſtatutum. Et ratio a priori eſt, quia cum metu ſtat libertas ſufficiens ad actum humanum, ut patet; quia qui ex metu gravi, verbi gratia, mœchatur, aut fidem abnegat, peccat mortaliter.

Neque dicas, in *Cap.* 1. *De iis, quæ vi, metuſve cauſa fiunt in 6.* habetur, Abſolutionem a cenſura metu extortam eſſe invalidam; ergo etiam erit invalida inflictio cenſuræ, ſi metu extorqueatur. Nam, ut bene Con., in jure poſitivo argumentum a pari nihil probat; Præterquamquod datur diſparitas; etenim ſæpe Magnates cogunt Superiores Eccleſiaſticos ad tollendas, numquam vero, aut fere nunquam ad ferendas cenſuras; & ideo ne Eccleſiaſtica diſciplina enervaretur, neceſſe fuit, ut invalidaretur cenſuræ abſolutio metu extorta, non vero cenſuræ inflictio.

IX. Dubium etiam eſt; An poſſit quis in cauſa propria ferre Cenſuras? Et communiter reſpondent negative; quia nemo poteſt ſimul eſſe Actor, & Judex; etenim qua parte eſt actor, eſt ſubditus, qua parte eſt Judex, eſt Superior; unde ſimul eſſet ſubditus, & Superior ſuimet. Præterquamquod Judex in propria cauſa facillime injuriam irrogaret parti adverſæ. Excipitur tamen caſus defenſionis, ut videre eſt apud Bonac., & Filliuc., quando ſcilicet aliquis cenſuram fert in illum, qui ſibi manifeſtam infert injuriam, ſeu violentiam: etenim licitum tunc eſt uti propriis armis ad injuriam propulſandam, juxta illud, Vim vi repellere licet; Ita Innoc. in *Cap. Dilecta, de Sententia Excommunicationis in 6.*

ARTICULUS III.

Erga quos ferri Cenſura poſſit?

I. Cenſuris ligari poſſunt, qui ſunt præcepti capaces, ac Superiorem in Eccleſia habent in rebus ſpiritualibus.

II. Mortuus ſolum poteſt declarari excommunicatus; Et quomodo a Cenſuris abſolvatur?

III. Brutorum excommunicatio eſt potius maledictio, & imprecatio.

IV. Impuberes non ſolent, licet poſſint, ab homine cenſurari; Cenſuras tamen a jure latas incurrunt.

V. Amens poteſt ſolum declarari excommunicatus.

VI. Communitas interdici, vel ſuſpendi poteſt, non tamen excommunicari.

VII. Ligatus una Cenſura poteſt & alia ligari, ac diviſibiliter ab iis abſolvi.

VIII. Quandonam poteſt ſubditus unius Diœceſis ab Epiſcopo alterius Diœceſis excommunicari?

IX. Quando Epiſcopus Cenſuris ligare poteſt ſuum ſubditum in aliena Diœceſi delinquentem? Et quid, ſi hic delinquat in loco exempto?

X. Num Edictum ferens excommunicationem comprehendat illos, qui poſt promulgationem talis Edicti acquirunt in eo loco domicilium, vel quaſi domicilium?

XI. Quid requiratur, ut aliquis fiat ſubditus alicujus Epiſcopi in ordine ad recipienda Sacramenta Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ? Quid in ordine ad ſuſcipiendum Sacramentum Ordinis? Et quid relate ad Cenſuras, ita ut ab eo poſſit cenſuris ligari? Ubi de Peregrinis, & Vagis.

I. CErtum eſt, omnes, & ſolos præcepti capaces, qui in Eccleſia habent ſuperiorem in rebus ſpiritualibus, poſſe ligari cenſuris. Et ratio eſt manifeſta, quia ſicut qui poteſt ferre cenſuram, debet eſſe ſuperior habens in foro externo juriſdictionem Eccleſiaſticam; ita qui poteſt cenſurari, debet eſſe ſubditus tali juriſdictioni, & ſimul præcepti capax: Etenim cenſura fertur dumtaxat in contumaces, qui culpæ, & emendationis ſint capaces; quare qui præcepti capax non

eſt, contumax eſſe non poteſt, & conſequenter nec poteſt cenſura ligari.

Hinc ſequitur primo, Papam, utpote nulli in terris ſubditum, cenſurari non poſſe, niſi forte a Concilio in eo tantum caſu, quo in hæreſim incideret, ex *Cap. Si Papa diſt.* 40., ubi dicitur: *Papa a nemine eſt judicandus, niſi deprehendatur a fide devius*: Tunc enim deponi poteſt a Concilio, ut eſt certum; Et probabiliter ante depoſitionem per cenſuras compelli poteſt ad reſipiſcendum.

Secundo ſequitur, cenſurari non poſſe non baptizatos, utpote Eccleſiaſticæ juriſdictioni nullatenus ſubjectos, dicente Apoſt. 1. ad Corint. 5. *Quid enim mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?*

Tertio, nec pueros ante uſum rationis, utpote præcepti incapaces; & eadem ratione nec amentes, ebrios, dormientes, furioſos, necnon eos, qui actum ſub cenſura prohibitum faciunt ſine actuali advertentia, & libertate requiſita ad peccandum mortaliter, dummodo talis actus non fuerit voluntarius in cauſa.

II. Quarto, nec mortuos, quibus a Superiore humano nihil præcipi poteſt.

Contradicunt tamen Riccard., Gabriel, & alii Canoniſtæ; tum quia in *Cap. Si quis Epiſcopus, de hæret.* præcipitur, ut propter quædam delicta, verbi gratia, propter hæreſim, ſaltem poſt mortem aliqui anathematizentur; tum etiam, quia ſi poteſt quis poſt mortem abſolvi a cenſura, poterit pariter ea poſt mortem irretiri. Sed communiter reſpondent cum Suar. hic, poſt mortem poſſe aliquem dumtaxat declarari excommunicatum vel propter hæreſim, vel quia mortuus eſt in lupanari, vel propter aliud ſimile crimen, ut privetur ſuffragiis, & Eccleſiaſtica ſepultura. Unde patet diſcrimen inter excommunicationem latam in vivos, & in mortuos. Nam dum mortuus excommunicatur, ſolum declaratur excommunicatus, & directe præcipitur vivis, ne pro eo orent, aut illum in loco ſacro ſepeliant: Unde indirecte mortuus privatur communicatione paſſiva fidelium: Contra tamen quando excommunicatur vivus, directe præcipitur illi, ut abſtineat ſe a communione fidelium, & a perceptione Sacramentorum; indirecte vero præcipitur aliis, ne cum eo communicent. Eodem modo ſicut mortuus excommunicatur per hoc, quod præcipiatur fidelibus, ne pro eo orent; ita mortuus aliquando abſolvitur a cenſuris, quatenus permittitur, ut alii in loco Sacro illum ſepeliant, & pro eo orent.

Hinc fit, quod ſi excommunicetur homicida, & Petrus deinde vulneret graviter Paulum, ex quo vulnere hic poſtea decedat, Petrus tamen ante mortem Pauli moriatur, Petrus in tali caſu non incidit in excommunicationem; non quidem incidit ante mortem, cum nondum fuerit homicida; nec poſt mortem, quando moritur Paulus; quia Petrus tunc mortuus non poteſt incidere in excommunicationem; unde poteſt in loco Sacro ſepeliri, & pro eo poteſt orari.

III. Sequitur ultimo, nec Bruta poſſe cenſuris ligari: Neque dicas, aliquando ab Eccleſia excommunicari locuſtas. Nam, ut notat Suar. diſp. 5. ſect. 1., verbum excommunicandi, & anathematizandi in tali caſu ſumitur pro maledictione, execratione, & deteſtatione; in quo ſenſu uſurpatur etiam contra dæmones in exorcizandis obſeſſis: Et Apoſt. in eodem ſenſu ad Galat. 1. ait: *Qui aliud evangelizaverit, quam quod ego, anathema ſit, etiamſi ſit Angelus*. Quare excommunicatio locuſtarum eſt potius imprecatio, qua precamur illis interitum, ut nobis nocere deſinant.

IV. Quæritur nunc primo; An Impuberes poſt ſeptennium doli capaces cenſuris ligari poſſint?

Reſpondeo, Sayr., Ugol., & alios apud Bonac. negare; quia ante pubertatem non percipitur ordo judiciarius. Verum communiter affirmant cum Suar., Vaſq., Henr., & aliis apud Leand. diſp. 3. quæſt. 57., quia cum culpam committere poſſint, cui cenſura eſt annexa, non eſt cur cenſuram non incurrant; cum nullo jure ab ea inveniantur exempti: Et certum eſt ex Suar., quod ſi populus interdicatur, etiam impuberes doli capaces comprehendantur, quatenus poſſunt, & etiam (ſecluſo Interdicto) tenentur die feſto intereſſe Sacro. Verum univerſim non expedit, per cenſuram latam ab homine impuberes cenſurari, quia, ut loquitur Con. virgis potius, quam cenſuris Eccleſiaſticis ſunt coercendi.

V. Quæritur ſecundo; An amens incidere poſſit in cenſuram?

Reſpondeo, ut ſupra diximus, negative; tum quia peccare non poteſt; tum etiam quia cenſura eſt pœna Eccleſiaſtica medicinalis, quæ reſpicit emendationem delinquentis; amens autem emendari non poteſt.

poteſt. Verum ſi quis incidat in amentiam poſt patratum delictum, cui eſt annexa excommunicatio, poteſt deinde ob antecedentem contumaciam declarari excommunicatus. Exempli gratia, ſi Petrus mandet Sorti, ut Clericum occidat, & deinde incidat in amentiam, quando Sortes occidit Clericum, tunc Petrus amens incidit in excommunicationem, & poteſt declarari excommunicatus. Volunt tamen Doctores cum Suar., Laym., Palao, quod in caſu perpetuæ amentiæ debeat ſtatim abſolvi, etiamſi ante amentiam non dederit ſigna pœnitentiæ; quia pœna hæc medicinalis non convenit ei, qui nullo pacto corrigi poteſt.

VI. Quæritur tertio; An poſſit Communitas aliqua Cenſuris ligari?

Reſpondeo, quod ſicut poteſt aliqua Congregatio, vel Capitulum ferre Cenſuras, ita poteſt pariter Cenſuris ligari, atque adeo ſuſpendi, aut interdici; non poteſt tamen, ut docet Con. dub. 6., per ſe, & immediate excommunicari; quia ſic poſſet contingere, quod innocentes talis communitatis excommunicentur: quod jura reputant inconveniens: Poſſunt tamen omnes, & ſingulæ perſonæ talis Communitatis excommunicari, ſi nocentes ſint, ſive propter idem, ſive propter diverſa crimina; ut habetur in *Cap. Romana, de Sententia Excommunicationis in 6.*; Ubi notat Hurt. diſp. 12. de Excommunicatione difficult. 2., decretum hoc Innoc. IV. procedere de Excommunicatione lata ab homine, non vero de excommunicatione juri annexa: Verbi gratia, ſi in jure excommunicetur, qui mandat bellum injuſtum, & Reſpublica aliqua tale bellum indicat.

Quod ſi cenſuretur aliquis vage, dicendo, Excommunicamus, vel ſuſpendimus unum ex iis, qui furtum commiſerunt, non determinando perſonam, cenſura eſt invalida; quia ex intentione ferentis determinari debet actio ferendi Cenſuram: Poſſunt tamen excommunicari omnes, verbi gratia, qui furtum commiſerunt; quia jam cenſura cadit ſupra perſonas determinatas, eſto non exprimantur in individuo.

VII. Quæritur quarto; An ligatus una cenſura poſſit iterum alia etiam ejuſdem ſpeciei ligari?

Reſpondeo cum communi affirmative: Sicut enim qui plura mortalia committit, poteſt pluribus titulis privari gratia Dei; ita qui pluries eſt contumax Eccleſiæ per tranſgreſſionem legis obligantis ſub pœna Cenſuræ, plures Cenſuras non ſolum diverſæ, ſed etiam ejuſdem rationis incurrere poteſt; ſeu poteſt pluribus titulis privari, verbi gratia, communione fidelium, ſepultura ſacra, &c.: Cum eo tamen diſcrimine, quod plura mortalia non poſſunt ſeorſim tolli; ſicut plures cenſuræ; quia mortalia tolluntur per gratiam incompoſſibilem cum quovis mortali, ſecus vero Cenſuræ.

Hinc ſequitur primo, quod qui ob percuſſionem, verbi gratia, unius Clerici, in excommunicationem incidit, iterum in aliam excommunicationem incidat, ſi alium Clericum percutiat.

Sequitur ſecundo, quod univerſim quando peccata multiplicantur numero, tunc multiplicentur pariter numero excommunicationes illis annexæ: Quare quia quando quis uno ictu percutit pluries Clericum, unum numero committit peccatum, ideo unam excommunicationem incurrit; & quia quando quis ſucceſſive cum morali interruptione pluries Clericum percutit, plura peccata committit, ideo plures excommunicationes incurrit.

Sequitur tertio, quod ſi lata ſit excommunicatio in fures, & in ſacrilegos, & aliquis furetur in Eccleſia; ſicuti per circumſtantiam hanc mutantem ſpeciem veluti duo peccata committit, furti, & ſacrilegii, ita duas pariter excommunicationes incurrit; Et quia in *Clem. I.* prohibetur ſub excommunicatione ſepelire in loco Sacro vel publice excommunicatum, vel nominatim interdictum, aut tempore interdicti in caſibus non conceſſis, vel publicum uſurarium; hinc ſi quis ſepeliret in loco Sacro aliquem, qui ſimul eſſet publice excommunicatus, & nominatim interdictus, & publicus uſurarius, triplicem excommunicationem incurreret.

Sequitur ultimo, quod ſi quis percutiat aliquem, qui ſimul ſit Clericus, & Monachus, unam excommunicationem incurrat; quia circumſtantia Clerici, aut Monachi non eſt diverſæ ſpeciei; unde ſicut non debet id in confeſſione aperiri tanquam novum peccatum, ita nec nova excommunicatio incurritur.

VIII. Quæritur quinto; An qui delinquit in aliena Diœceſi, poſſit Cenſuris ligari ab Epiſcopo illius Diœceſis, in qua delinquit; Verbi gratia, Petrus Neapolitanus delinquit Nolæ, poteſt ne ab Epiſcopo Nolano excommunicari?

Re-

Reſpondeo; vel Petrus Neapolitanus exiſtit in Diœceſi Nolana animo ibi perpetuo permanendi, aut ſaltem per majorem partem anni, vel non: Si primum, poteſt excommunicari, quia habitatio cum animo perpetuo permanendi facit domicilium, & cum animo permanendi per majorem partem anni facit quaſi domicilium; & quilibet per domicilium, & probabiliter etiam ex Con. per quaſi domicilium in aliqua Diœceſi, fit in tali Diœceſi ſubditus, unde poteſt, ſicut alii ſubditi, cenſurari: Quod ſi non ſit Nolæ cum animo ibi permanendi perpetuo, aut pro majori parte anni, iterum ſubdiſtinguendum eſt: Nam vel Petrus delinquit in materia prohibita jure naturali, aut divino, verbi gratia, furando, fornicando, &c.; vel delinquit in materia prohibita per ſtatutum, aut præceptum particulare Epiſcopi Nolani. In hoc ſecundo caſu non poteſt cenſuris ligari; quia cum peregrinus non teneatur legibus loci, in quo verſatur, per violationem talis ſtatuti, quo non tenetur, nullo pacto delinquit, adeoque nequit ratione delicti ſortiri forum Nolanum. Ita Con. dub. 7., & Hurt. diff. 9. ex Cap. *A nobis*, *de Sententia Excommunicationis*. In primo vero caſu, ſi ſcilicet Petrus Neapolitanus Nolæ furatus eſt, poteſt ab Epiſcopo Nolano cogi ſub excommunicatione ad ſatisfaciendum; quia ratione talis delicti Nolæ commiſſi ſortitur forum Nolanum; ut docent communiter Doctores apud eundem Con., & Hurt. loc. cit. ex *Cap. ult. de Foro Compet.* Quod ſi poſt delictum ſtatim e Diœceſi Nolana proficiſcatur, dummodo ante egreſſum fuerit legitime citatus, adhuc alibi exiſtens poteſt ab Epiſcopo Nolano excommunicari; quia ratione judicii inchoati retinet hic Epiſcopus juriſdictionem in illum: Si tamen non fuerit legitime citatus ante egreſſum, poterit ad requiſitionem Epiſcopi Nolani citari a proprio Epiſcopo, qui requiſitus tenetur illum citare, & ſi non reſpondeat, ut tenetur, poterit ab Epiſcopo Nolano excommunicari, ut docet Avila part. 2. diſp. 2. dub. 3. cum aliis.

Adverte tamen ex Con. num. 52. contra Gloſſam, quod ſi Epiſcopus Nolanus excommunicet omnes furantes in ſua Diœceſi, & Petrus Neapolitanus furetur Nolæ, ubi eſt peregrinus, non incurrit excommunicationem; quia furando ſolum peccat contra legem naturalem, non vero contra præceptum Epiſcopi Nolani, cui non eſt ſubditus: Nec ratione talis delicti fit ſubditus Epiſcopo Nolano, niſi tantum in ordine ad punitionem; unde ſolum cogi poteſt ſub excommunicatione ad ſatisfaciendum.

IX. Quæritur ſexto; An poſſit Epiſcopus cenſura ligare ſuum ſubditum delinquentem, & exiſtentem in aliena Diœceſi?

Reſpondeo negative. Ita Con. num. 61. cum communi ex Cap. 2. *de Conſtitutionibus in 6.*, ubi dicitur, *Statuto Epiſcopi excommunicantis fures non ligari eos, qui extra Diœceſim furantur; quia extra territorium jus dicenti non paretur impune*. Quod ſi extra territorium exiſtens aliquo tamen pacto in eo delinquat, poteſt cenſurari: Verbi gratia, ſi Epiſcopus ſtatuat eſſe excommunicatos omnes Parochos, qui per duos menſes a ſua Parochia ſine juſta cauſa abſunt, tunc ſi Petrus Parochus ſine juſta cauſa abſit per duos menſes, etiamſi alibi exiſtat, poterit excommunicari; quia aliquo modo intra Diœceſim peccat per abſentiam ab illa; Ita Doctores communiter apud eundem Con.

Ex quo reſolves primo, quod Epiſcopus nihil poſſit valide præcipere, aut vetare exiſtenti extra Diœceſim: Exempli gratia, non poteſt ſuis Sacerdotibus præcipere, ne faciant Sacrum, ne ludant aleis extra ſuam Diœceſim, eſto poſſit illis ex juſta cauſa præcipere, ne e Diœceſi egrediantur. Ita Con., Avila, Henr., & alii contra Laym. hic cap. 4. num. 7. ex Suar., Sà, Ugolin. Ratio eſt, quia, ut diximus, *Extra territorium jus dicenti non paretur impune*, ex laudato cap. 2. *de Conſtitut.* Ubi adverte, quod ſi Sacerdos a ſuo Epiſcopo ſuſpendatur, non poteſt extra Diœceſim ſacrum facere: Etenim jus commune licet non tribuat præcepto Epiſcopi vim ligandi ſubditum extra territorium, tribuit tamen hanc vim cenſuræ, quæ ubicumque terrarum ligat, ut conſtat ex uſu Eccleſiæ.

Reſolves ſecundo, quod ſi Epiſcopus per ſtatutum velit, ut homicidæ ſint excommunicati, & Petrus deinde vulneret aliquem intra Diœceſim vulnere non lethali, ac deinde extra Diœceſim, aut in loco exempto conſummet homicidium inchoatum, non incurrit excommunicationem, ex Laym. loc. cit. num. 6., & Suar. diſp. 5. ſect. 5.; quia ſtatutum ex propria natura territorium afficit, & intra ejus limites ſe continet.

Reſolves tertio, quod ſi Petrus Neapolitanus graviter læſerit Titium in Diœceſi Neapolitana, & poſtea fugiat, poterit ab Epi-

Epiſcopo Neapolitano per Cenſuram cogi, ut ſatisfaciat parti læſæ; quia quamvis poſt inflictum vulnus fugerit extra Diœceſim, pergit tamen per læſionem ibi relictam ibi quodammodo peccare; & ſic tamquam ſubditus corrigi per Cenſuram, & puniri poteſt.

Ultimo; Si Sacerdos aliquis extra Diœceſim fungatur legatione Epiſcopi, vel Capituli, tunc ratione talis muneris eſt ſubditus Epiſcopo, vel Capitulo, ita ut ſi extra Diœceſim delinquat, poſſit a ſuo Epiſcopo per cenſuras corrigi; ut ex communi docet idem Con.

Adverte tamen primo ex eodem Con. num. 63., pariformiter diſcurrendum de ſubdito extra Diœceſim, ac de ſubdito in loco exempto intra Diœceſim exiſtente, & delinquente; quia Epiſcopus non plus juris habet hic, quam ibi. Ex Suar. autem non intelliguntur loca exempta intra Diœceſim Monaſteria, ſed aliquæ Parochiæ exemptæ, & ſimilia; quia in Monaſteriis Superior tantum habet juriſdictionem in perſonas, non in locum; unde ſi ſubditus Epiſcopi in aliquo Monaſterio exiſtat, & delinquat, poteſt ab Epiſcopo puniri; Aliter delictum remaneret impunitum, cum Prælatus regularis non poſſit illud punire per hoc, quod ſit factum in Monaſterio. Dian. tamen part. 10. tract. 14. reſol. 7. ex Baucio, Bord., Bonac., & aliis, putat, eodem modo diſcurrendum de Monaſteriis intra Diœceſim, ac de aliis locis exemptis. Immo addit, quod ſi in Monaſterio exempto crimen committatur, non ſolum non incurratur excommunicatio, ſed nec reſervatio peccati facta ab Epiſcopo, non ſecus ac ſi extra Diœceſim committeretur. Equidem exiſtimo, a ſententia Suarii non eſſe recedendum.

Adverte ſecundo, quod quamvis Epiſcopus non poſſit extra Diœceſim ligare cenſuris ſubditos ſuos, poteſt tamen Prælatus regularis: Diſparitas eſt, quia Epiſcopus habet immediate juriſdictionem in territorium, & ratione territorii in perſonas, quæ dicuntur ei ſubjectæ ratione domicilii, beneficii, aut Officii: Contra vero Prælatus regularis habet immediate juriſdictionem in perſonas, adeoque habet poteſtatem ferendi cenſuras in ſuos ubicumque terrarum exiſtentes.

X. Quæritur ſeptimo; An ſtatuto generali continente cenſuram comprehendantur etiam ii, qui poſt promulgationem acquirunt in tali loco domicilium, & ſic fiunt ſubditi? Verbi gratia, ſi Epiſcopus Neapolitanus excommunicet ſuo ſtatuto omnes, qui furantur in templo; & Titius poſt promulgationem talis ſtatuti acquirat Neapoli domicilium, & furetur in templo, incurrit ne excommunicationem?

Reſpondeo affirmative cum Suar. *diſp.* 5. ſect. 5., Con. dub. 7., Hurt., & aliis communiter. Ratio eſt, quia tale ſtatutum, ſeu edictum non ſolum habet vim, dum publicatur, ſed quamdiu durat; quare cum Titius per acquiſitionem domicilii fiat ſubditus, dum vim habet tale edictum, conſequenter eo comprehenditur.

Secus accidit, ſi Cenſura non feratur per edictum generale, ſed per ſententiam particularem, quæ factum aliquod particulare reſpiciat; Verbi gratia, ſi Epiſcopus Neapolitanus poſt furtum aliquod commiſſum præcipiat ſub pœna excommunicationis, ut quicumque novit fures, debeat illos revelare, & Titius poſt promulgatum hoc præceptum fiat incola hujus Civitatis, & noſcat fures, probabiliter non tenetur eos revelare, ex eodem Con. num. 60., Avil., Sylveſt., & aliis; quia ſcilicet talis ſententia fertur per modum præcepti tranſeuntis, adeoque ſimul, & ſemel totam vim ſuam exerit, & exercet; Quare eos ſolum ligat, qui ſunt ſubditi, quando promulgatur, non vero Titium, qui poſt promulgationem fit ſubditus per acquiſitionem domicilii.

XI. Quæritur octavo; Quid requiratur, ut aliquis dicatur ſubditus alicujus Epiſcopi?

Reſpondeo, aliter diſcurrendum de ſubdito relate ad forum gratioſum, & Sacramentale, ſeu relate ad ſuſcipiendum Sacramentum Pœnitentiæ, vel Euchariſtiæ, & aliter de ſubdito relate ad forum contentioſum, & pœnale, ſeu ad cenſuras, quibus poteſt ab aliquo Epiſcopo ligari.

Et quidem relate ad ſuſcipiendum tempore Paſchatis Sacramentum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ a proprio Sacerdote, dicitur aliquis eſſe hujus, vel illius Diœceſis, ſeu Parochiæ per hoc, quod in hac, vel illa habeat domicilium, vel quaſi domicilium: Ad acquirendum autem in aliqua Diœceſi, vel Parochia domicilium, vel quaſi domicilium, duo requiruntur, ut docet Laym. tract. 6. cap. 7. ex *leg. Domicilium*, videlicet animus, & factum; pro animo intelligitur propoſitum permanendi ibi ſaltem diuturno tempore; pro facto intelligitur ipſa actualis habitatio; ita ut a-

ctua-

ctualis habitatio cum animo permanendi ibi perpetuo acquirat domicilium ſimpliciter; cum animo tamen habitandi ad non modicum anni tempus, ſeu pro majori parte anni acquirat quaſi domicilium.

Hinc ſequitur primo, quod ſi domicilium habens in Urbe ad Villam ſe transferat ratione vindemiæ, vel meſſis, non cenſeatur ad Parochiam illius Villæ pertinere; atque adeo ſi ibi non electa ſepultura decedat, non in Eccleſia Villæ, ſed in ſua Parochia ſepeliendus eſt, ex *Cap. Qui, de Sepulturis in 6.*

Sequitur ſecundo, eum, qui Neapoli ſtudiorum cauſa verſatur, quamvis paternum domicilium habeat alibi, eſſe tamen quoad Sacramentum Pœnitentiæ, & Communionis recipiendum Diœceſis Neapolitanæ, in qua vere habet quaſi domicilium: Et idem dicas de militibus, litigantibus, mercatoribus, &c. Verum non eſt eadem ratio quoad ſuſcipiendum Sacramentum Ordinis; quia ad ſuſcipiendum hoc Sacramentum ab Epiſcopo alicujus Diœceſis, non ſufficit habere quaſi domicilium in illa Diœceſi, ſed requiritur domicilium ſimpliciter, vel origo, vel beneficium.

Sequitur tertio, quod ſi Titius in duabus Parochiis domicilium habeat, & modo in una, modo in altera habitet, liberum ſit illi in utralibet Sacramenta recipere, eo quod utriuſque Parochiæ cenſeatur. Ita Suar., & alii communiter apud Laym. loc. cit. contra Palud., & Antonin., qui volunt debere Sacramenta recipere in ea Parochia, in qua tunc temporis habitat: Verum Suar. advertit, quod ſi Sacramenta recipiat in ea Parochia, in qua de facto non habitat, debeat reddere certiorem alium Parochum, in cujus Parochia habitat, quod Sacramenta receperit.

Eſt tamen difficultas de vagabundis, & peregrinis; A quonam Parocho debeant Sacramenta recipere? Differunt vagabundi a peregrinis; quia iſti alicubi domicilium habent; illi vero nullibi, eo quod nullibi habitant animo permanendi.

Circa Vagabundos, Suar. diſp. 25. ſect. 2. ex Sylv., Sot., Medin. putat teneri ad confitendum Parocho ejus loci, in quo actualiter verſantur, vel alteri de ejuſdem Parochi, aut Epiſcopi licentia; quia cum domicilium non habeant, actualis habitatio ſuccedit loco domicilii; Præſertim quia Parochus ejus loci tenetur vagabundis adminiſtrare Sacramenta, & poteſt illos ad præceptum Paſchale implendum compellere: At Laym. loc. cit. ex Palud., Anton., & aliis putat, vagabundos poſſe confiteri cuilibet Confeſſario, qui in ea Diœceſi, in qua verſantur, vel ordinariam, vel delegatam habeat poteſtatem, & a quolibet parocho talis Diœceſis recipere Sacramentum Euchariſtiæ: unde ſi vagus verſetur hic, & nunc in Parochia A, poteſt confiteri, & communicare in Parochia B ejuſdem Diœceſis. Ratio eſt, quia determinatio Eccleſiæ facta per domicilium non habet locum in vagabundis, qui domicilio carent. Addit proinde Laym. pertinere ad Epiſcopum, in cujus Diœceſi verſantur, illos ad Sacramenta recipienda compellere, vel per Parochos, vel per alios habentes delegatam juriſdictionem.

Circa Peregrinos vero, communis ſententia fert, poſſe illos ex tacito Ordinariorum conſenſu conſuetudine confirmato Sacramenta Confeſſionis, & Communionis recipere a quolibet Sacerdote habente ordinariam, vel delegatam poteſtatem in eo loco, in quo verſantur; Idque etiam de Confeſſione, & Communione Paſchali intelligendum eſſe ſignificat Cajet. V. *Abſolutio* ex declaratione Eugen. IV. apud Layman. loco cit., ſi ſcilicet ad propriam Parochiam facile accedere non poſſunt; Debent tamen teſtimonium annuæ Confeſſionis, & Communionis dare ſuis Parochis illud poſtulantibus, quando in ſuam Parochiam ſunt reverſi.

Rogabis nunc; Quomodo aliquis dicatur ſubditus alicujus Epiſcopi relate ad cenſuras, ita ſcilicet ut ab illo poſſit cenſura ligari?

Reſpondeo, ut poſſit aliquis tamquam ſubditus cenſurari ab aliquo Epiſcopo: Primo ſatis eſt, quod habeat in Diœceſi talis Epiſcopi domicilium, vel (ut probabiliter docet Con. dub. 7.) quaſi domicilium, vel quod ſit membrum alicujus Communitatis ſubjectæ tali Prælato.

Secundo ſatis eſt, ſi delinquat in territorio ejus, qui præceptum tulit ſub cenſura; nam ratione delicti commiſſi in tali Diœceſi fit ſubditus Epiſcopi illius; dummodo tamen delictum ſit contra jus naturale, aut divinum, ut explicavimus quæſit. 5. in quo caſu, quamvis non incurrat excommunicationem delinquendo, ſicut incurrunt cives, poteſt tamen ſub pœna excommunicationis cogi ad ſatisfaciendum parti læſæ: Etenim ratione delicti fit ſubditus ejus loci, dumtaxat in ordine ad punitionem.

Ter-

Tertio ſatis eſt, ſi in aliquo territorio ſit incepta cauſa poſt legitimam citationem; Quare ſi poſt citationem Reus mutet locum, & non compareat, poteſt abſens excommunicari, ut notavit Abbas num. 6.

Quarto demum, cenſurari poteſt ut ſubditus a quovis Epiſcopo quicumque cenſuram talis Epiſcopi violavit, communicando, verbi gratia, cum excommunicato ab illo. Et ratio eſt, quia cum excommunicatus ab uno Epiſcopo ſit ubique terrarum excommunicatus, & quilibet cum eo communicans incurrat excommunicationem minorem, poterit conſequenter a tali Epiſcopo quilibet admoneri, & ſub pœna excommunicationis majoris compelli, ne cum tali excommunicato communicet, ut patet ex *cap. Statutum, de Sententia Excommunicationis in 6.*

ARTICULUS IV.

Quam ob cauſam ferri poſſit Cenſura.

I. Excommunicatio ferendæ ſententiæ quandonam indicitur pro culpa levi; & quando pariter ſuſpenſio, & Interdictum?

II. Excommunicatio major incurri poteſt, ſi imponatur ob rem de ſe levem, quæ tamen ex circumſtantiis, aut ratione finis ſit gravis.

III. Minor excommunicatio imponitur etiam pro culpa levi; cum ſit pœna levis, quatenus facile tolli poteſt.

IV. Pro peccato mere interno cenſura infligi non poteſt; Nec pro externo ſimpliciter levi. Poteſtas ferendi cenſuras cum reſideat in hominibus, quamvis ſit ſpiritualis, non reſpicit, niſi per accidens, actus internos. Cur poſſint peccata interna reſervari; necnon vota interna diſpenſari? Ut puniatur cenſuris actus externus, debet hic de ſe eſſe malus, quamvis requiratur aliquis actus internus, ut cenſura incurratur. Cur cenſuris puniri poſſit, qui recitat horas ſine attentione, aut celebrat ſine intentione conſecrandi?

V. Nequit puniri cenſuris peccatum, quod præciſe eſt contra jus naturale, aut divinum; niſi ſimul ſit contra præceptum Eccleſiæ. Pro foro interno, ut cenſura incurratur, requiritur contumacia vera; pro foro autem externo ſufficit præſumpta. Hinc pro peccato mere præterito cenſura infligi non poteſt, niſi inadæquate; Nec ſine prævia monitione, & comminatione. Ut autem declaretur quis excommunicatus, prærequiritur citatio, quando delictum non eſt notorium.

VI. Etiamſi Reus de Crimine ſit convictus, nequit ſine prævia monitione excommunicari a Judice; Hinc nequit ſub excommunicatione ferendæ ſententiæ prohiberi peccatum, quod tractum ſucceſſivum non habet, puta, Blaſphemia.

VII. Propter peccatum alienum poteſt quidem Suſpenſio, aut Interdictum ferri, non tamen Excommunicatio.

VIII. Ut cenſura incurratur, requiritur Voluntarium ſufficiens ad peccandum mortaliter; Hoc tamen non ſemper ſufficit.

IX. Peccatum, propter quod incurritur cenſura, debet eſſe in ſuo genere completum.

X. Cenſura lata contra aliquid facientes non comprehendit Conſulentes, aut Mandantes, niſi id exprimatur, & Conſilium, aut Mandatum influant. Quando tamen dicuntur influere? Quid ſi eos pœniteat, antequam effectus ſequatur? Cur mandans non æquiparetur in caſu noſtro facienti?

I. Certum eſt, Cenſuram, cum ſit pœna, ferri non poſſe non præſuppoſita culpa; unde quando in conſcientia nulla datur culpa, cenſura non incurritur; Eſto in publico ſervari debeat ad vitandum ſcandalum, quando ob cauſam præſumptam, & legitimam inflicta eſt. Dubium nunc eſt; An poſſit infligi pro peccato veniali; vel pro mere interno; aut pro peccato, quod ſolum eſt contra jus naturale, aut divinum; aut demum pro peccato alieno?

Quæritur itaque primo; An poſſit pro veniali infligi Cenſura?

Reſpondeo cum communi apud Con. dub. 8., Pal. punct. 7. Excommunicationem minorem ferri poſſe etiam ob culpam levem: Quod patet, quia hæc incurritur ob communicationem etiam levem in rebus civilibus cum excommunicato vitando, quæ ſolum eſt venialis: At excommunicatio major ferri non poteſt ob culpam levem; cum cenſeatur pœna graviſſima; & ideo ex Trid. ſeſſ. 15. cap. 3. ferri non debet, niſi ob graviſſimas cauſas. Avila tamen 2. part. cap. 5. diſp. 1. dub. 3., & Dian. part. 5. tract. 9. reſol. 21. docent ex Cajet., Navar., & aliis viris doctiſſimis, quod quando aliquid prohibetur ſub pœna excommunicationis ferendæ, tunc ſolum prohibeatur ſub mortali, quando ma-

materia eſt gravis aut ex ſe, aut ex circumſtantiis; vel quando non requiritur monitio Judicis, antequam delinquens excommunicetur, ita ut non aperte id in jure requiratur: Contra vero prohibeatur ſub levi, ſi jus expreſſe requirat monitionem, antequam Judex poſſit excommunicare tranſgreſſorem; (ſicut expreſſe in Trid. ſeſſ. 24. cap. 8. imponitur excommunicatio comminatoria adverſus Concubinarios, qui ter moniti ab Epiſcopo non ſe ſeparaverint; Et ſeſſ. 14. cap. 8. imponitur ſuſpenſio comminatoria contra perſonas Eccleſiaſticas, quæ præcedente monitione Ordinarii non geſtaverint habitum decentem) Vel ſi materia ſit levis; tunc enim quicquid ſit de rigore juris, ex æquitate tamen præſumitur, non eſſe intentionem Eccleſiæ, quod infligatur excommunicatio ante monitionem Judicis; unde prohibitio eſt tantum ſub levi. Ex quibus Avil. loc. cit. colligit, quod Clericis in Sacris ſub mortali prohibeatur, ne aſſiſtant agitationi taurorum, quando id ſub pœna excommunicationis prohibetur a Pio V.; quia materia eſt gravis: Quod ſi occulte, aut a longe aſſiſterent, peccarent tantum venialiter, quia materia eſt levis.

Circa Suſpenſionem, & Interdictum, Cajet., & Navar. putant ferri poſſe etiam ob culpam levem. Con. pariter dub. 7. cum Filliuc., & Suar. diſp. 4. ſect. 4. id affirmant, ſi cenſeantur pœnæ leves; Negant vero, ſi ferantur, prout communiter feruntur, ita ut ſint pœnæ graves. Quod ut pateat, ſciendum, ſuſpenſionem aliam eſſe ab officio, aliam a beneficio, aliam ab omni officio, aliam a parte officii, puta ab ordine; immo poteſt eſſe ab uno tantum ordine, vel ab aliquibus, & non ab omni. Similiter Interdictum poteſt eſſe tantum ab ingreſſu Eccleſiæ, vel a divinis officiis: Quare ſi quis ſuſpenderetur ab officio parvi momenti, aut alicui perſonaliter interdiceretur ad breve tempus participatio Sacramentorum ſine reſervatione talis interdicti; quia hujuſmodi cenſentur pœnæ leves, ferri poſſunt ob culpam levem. Verum quia non ſolent communiter ita ferri, ſed cum omni amplitudine, ideo cenſentur pœnæ graves, quæ nonniſi ob gravem culpam ferri poſſunt. Quod ſi ob levem culpam ferantur, cenſentur invalidæ a Suar., Tol., & aliis apud Bonac. diſp. 1. q. 1. punct. 3.

II. Oppones primo; Aliquando Canones infligunt excommunicationem majorem etiam pro culpa levi; ergo falſum eſt, quod ſolum propter mortale infligi poſſit. Antecedens probatur, quia in *Can. Si quis, diſt.* 23. excommunicatur Clericus, qui comam nutrierat.

Confirmatur; accidere enim poteſt, quod incurratur excommunicatio major ob retentionem rei alienæ in quantitate levi, quod eſt tantum culpa levis. Nam ſi plures dilapident bona Petri, tollendo ſinguli parvam quantitatem, ita tamen ut nemo in alterius peccato participet, in tali caſu ſinguli venialiter peccarunt, & tamen poſſunt omnes, & ſinguli cogi ad reſtituendum ſub excommunicatione majore, eamque incurrerent non reſtituendo quantitatem levem, quam retinerent.

Reſpondeo, nego antecedens; etenim res, quæ ex ſe eſt levis, poteſt aliquando ex circumſtantiis eſſe gravis, ut eſt nutrire comam in Clerico ob ſcandala, & alias circumſtantias. Quod ſi res ſit tam ex ſe, quam ex circumſtantiis levis, procul dubio prohiberi non poteſt ſub excommunicatione majori; & ideo cenſetur invalida excommunicatio, quæ ferretur contra proferentes mendacium leve, aut verbum otioſum, ut docet Bonac. loc. cit. Quando tamen prohibetur ſub excommunicatione majori aliquod indifferens, puta geſtatio armorum; quia materia iſta ſupponitur eſſe gravis in ordine ad finem, ideo ſupponitur graviter, & ſub mortali prohiberi, quamvis id non exprimatur; atque adeo qui geſtaret arma, & peccaret mortaliter, & excommunicationem incurreret.

Ad confirmationem dico, quod ex retentione rei levis in caſu adducto ſequatur proximo damnum grave; & ideo ſub mortali prohiberi poteſt retentio rei levis; Unde qui rem levem non reſtitueret, peccaret graviter, & excommunicationem incurreret, quamvis, quando ſinguli rem levem Petri furati ſunt, nonniſi leviter peccaverint. Quod ſi retentio rei levis non inferret Petro damnum grave, ut accidit, ſi reliqui omnes jam reſtituerint ſuam materiam levem, tunc ex Bonac., Cordub., & aliis, qui rem levem retineret, excommunicationem non incurreret, nec graviter peccaret, cum non eſſet cauſa damni gravis. Si tamen lata ſit excommunicatio contra fures, & Titius furetur acum ſartori pauperrimo, inferendo illi notabile damnum, peccavit quidem graviter ob injuſtam damnificationem

gra-

gravem, ſed non incidit in excommunicationem, eo quod furtum non fuerit rei notabilis, ut dicemus quæſit. ſeq. Quod ſi ſub excommunicatione majori præcipiatur reſtitutio talis acus, tunc certe non reſtituens, præter novum peccatum inobedientiæ, excommunicationem incurreret.

III. Oppones ſecundo. Excommunicatio minor privat maximis bonis, videlicet receptione Sacramentorum; ergo eſt maxima pœna, quæ pariter ob gravem culpam poſſit infligi.

Confirmatur, quia minoribus bonis privat Interdictum, & aliquando etiam Suſpenſio, quam Excommunicatio minor, & tamen illa ferri non poſſunt, niſi ob culpam gravem; ergo nec iſta.

Reſpondeo, conceſſo antecedente, nego conſequentiam; non cenſetur enim maxima pœna, quod ante abſolutionem a tali cenſura non poſſint recipi Sacramenta; cum poſſit id vetari etiam ſine ulla prævia culpa; ut accidit, quando quis non jejunus non poteſt communicare. Præterea neque dici poteſt maxima pœna, quæ facili negotio tolli poteſt, ut eſt excommunicatio minor, a qua poteſt abſolvere quilibet Confeſſarius; immo etiam quilibet Sacerdos, ut docent Navar., & Tolet. contra Suar. & alios apud Buſemb.

Ad confirmationem, conceſſo etiam antecedente, nego conſequentiam; diſparitas eſt, quia ingreſſus Eccleſiæ, & alia hujuſmodi, quæ per Interdictum prohibentur, etſi minus bonum ſint, quam receptio Sacramenti, quod prohibetur per excommunicationem minorem, cenſentur tamen pœna major, quia non facile tolli poſſunt.

IV. Quæritur ſecundo; An poſſit cenſura infligi pro peccato pure interno?

Reſpondeo cum communi negative; quia Eccleſia non judicat de internis; cum enim ipſa ſit viſibilis, & ſenſibilis, tantum fert judicium directe, & per ſe de peccatis externis, & ſenſibilibus; & ideo in *Cap. Chriſtiana 32. quæſt. 5.* dicitur: *Non habent latentia peccata vindictam*; Et in *Cap. final. de Simon.* dicitur, *Pactio procedens ex animo Simoniaco, ſi hic non prodatur exterius, ab Eccleſia non puniri*. Et ratio a priori eſt, quia ad hoc, ut culpa per cenſuras puniatur, debet eſſe cognoſcibilis a puniente; animus autem internus ſimoniacus, niſi externo aliquo ſigno prodatur, ab Eccleſia cognoſci non poteſt, atque adeo nec per cenſuras puniri.

Immo addo ex Suar. diſp. 4. ſect. 2., nec poſſe infligi cenſuram ob peccatum externum, quod ex ſe, & ex ſuis circumſtantiis externis non ſit graviter vitioſum, etiamſi fiat cum intentione graviter peccaminoſa: Quare ſi feratur excommunicatio, verbi gratia, contra fures, & Titius furetur vitrum putans illud eſſe adamantem, quamvis graviter peccet, non incurrit excommunicationem; quia talis actus externus non eſt graviter vitioſus; Et idem dicas, ſi quis furetur acum ſartori pauperrimo, ut ſupra innuimus.

Dices primo cum nonnullis Canoniſtis, & Theologis apud Suar. loc. cit., Poteſtas ferendi Cenſuras eſt ſpiritualis; ergo poteſt punire cenſuris non ſolum peccata ſenſibilia, & externa, ſed etiam mere interna.

Reſpondeo, nego conſequentiam; quia talis poteſtas ita eſt ſpiritualis, ut tamen reſideat in hominibus, qui non poſſunt illam exercere niſi circa ea, de quibus poſſunt ipſi judicare; Unde ſicut directe, & per ſe poteſt Eccleſia ſolum actus externos præcipere, vel prohibere, & nonniſi indirecte, & per accidens actus internos, ita pariter per cenſuras punire.

Hinc inferunt Vaſq. tract. de Excommunicatione dub. 13., Suar., Con., & alii, quod non ſubjaceat excommunicationi latæ contra Hæreticos, qui male ſentit de fide; ita tamen, ut exterius non manifeſtet hæreſim ſuam. Adverte tamen, quod ſi exterius manifeſtet, ſed occultiſſime, ita ut a ſolo delinquente cognoſcatur, incurrit excommunicationem; quia tale peccatum eſt occultum per accidens, non vero per ſe, ut peccatum pure internum.

Dices ſecundo; Poteſt Eccleſia reſervare peccata interna, & Superior in voto pure mentali diſpenſare; ergo pariter punire cenſuris peccata interna; cum relate ad hæc omnia requiratur eadem ſpiritualis poteſtas Eccleſiæ.

Reſpondeo ex Bonac. punct. 3., conceſſo antecedente, nego conſequentiam. Diſparitas primo eſt, quia tam in reſervatione, quam in voto habetur deinde externa manifeſtatio; Etenim quando peccata reſervata manifeſtantur, tunc negatur Confeſſariis inferioribus poteſtas abſolvendi ab illis; & quando votum mentale manifeſtatur Superiori, tunc poteſt in illo diſpenſare: Contra vero peccata interna in caſu noſtro nunquam exterius manifeſtantur. Secundo ex Medina diſparitas eſt, quia per abſolutionem a reſervatis, & per diſpenſa-

ſationem votorum tollitur obligatio ; per cenſuras vero ponitur : Poteſt autem Eccleſia ob actus pure internos obligationes tollere, non ponere ; quia odia ſunt reſtringenda, favores ampliandi.

Dices tertio ; In *Clement. Multorum*, *de hæreticis* fertur excommunicatio in Inquiſitores, qui vel odio, vel ſpe lucri puniunt aliquem innocentem ; Item multa jura, & conſtitutiones Pontificiæ excommunicant eos, qui ſcienter, aut ex præſumptione aliquid committunt ; ergo per cenſuram puniri poteſt odium, & præſumptio, qui ſunt actus interni.

Reſpondeo, conceſſo antecedente, nego conſequentiam : Etenim in caſibus adductis punitur actus externus cæteroqui ex ſe malus, ſi fiat ex odio, præſumptione, &c.: Sic quando punitur cenſuris retinens ſcienter rem alienam, aut ſcienter uſurpans rem Eccleſiæ, non punitur ſcientia, (quæ eſt actus intellectus, non voluntatis) ſed punitur actus externus malus, ſuppoſita tali ſcientia. Hinc ſequitur, quod ſi Inquiſitores juſte aliquem reum damnarent, ſed tamen ex odio, vel ſpe lucri, peccarent quidem, ſed excommunicationem non incurrerent : Item ſi excommunicetur frangens jejunium ex contemptu, qui jejunium frangit, & non ex contemptu, ſed ex fragilitate, aut paſſione, peccat, ſed non incurrit excommunicationem : Sicut nec incurrit, qui jejunaret, & ſimul contemneret legem jejunii. Quare ſemper quod per Cenſuram punitur, eſt actus externus malus, quamvis aliquando requiratur aliquis actus internus ad incurrendam cenſuram.

Dices quarto ; Si feratur cenſura in non audientes Sacrum, aut in omittentes Horas Canonicas, & Titius audiat Sacrum, aut recitet horas ſine ulla attentione, certe cenſuram incurrit præciſe propter carentiam actus interni : Eodem modo ſi præcipiatur Sacerdoti ſub excommunicatione, ut ſemel in anno faciat Sacrum, hic tamen in faciendo Sacro non habeat intentionem conſecrandi, incurrit excommunicationem ; ergo puniri poteſt cenſuris actus internus.

Reſpondeo, concedo antecedens, & nego conſequentiam ; ſicut enim Eccleſia in dictis caſibus præcipere poteſt actus internos per accidens, & indirecte, quatenus ſcilicet ſpectant ad ſubſtantiam actus externi præcepti ; (non enim habetur, verbi gratia, Sacrum præceptum ſine intentione conſecrandi) ita Eccleſia in iiſdem caſibus per accidens, & indirecte punit cenſuris actus internos, quatenus ſine actibus internis non habentur actus externi præcepti. Quod ſi ſubſtantia actus externi præcepti poſſet ſubſiſtere ſine actu interno, cenſura non incurreretur propter actum internum malum : Verbi gratia, ſi quis faceret Sacrum cum intentione quidem conſecrandi, ſed cum prava intentione, puta, ad faciendum maleficium, non incurreret excommunicationem propter hanc pravam intentionem, ſed illam incurreret, ſi careret intentione conſecrandi. Ratio eſt, quia quamvis uterque ſit actus internus malus, intentio tamen conſecrandi per ſe pertinet ad ſubſtantiam actus externi præcepti ; unde ejus omiſſio per accidens puniri poteſt cenſuris ; ſecus vero prava illa intentio.

V. Quæritur tertio : An poſſit infligi cenſura propter peccatum, quod eſt dumtaxat contra jus divinum, aut naturale, puta contra furantes ; in quo caſu nulla intervenit contumacia, & inobedientia præcepto Eccleſiaſtico ?

Reſpondeo negative cum communi apud Laym. cap. 5.; Etenim unice ferri poteſt cenſura propter peccatum inobedientiæ, ſeu contumaciæ, per quam reus auctoritatem Eccleſiæ præcipientis, ac monentis ſpernere cenſeatur. Ratio eſt, quia cenſura eſt pœna inſtituta ad frangendam contumaciam, ſeu inobedientiam contra Eccleſiam : Quod patet ex illo Matt. 18. *Si Eccleſiam non audierit* (ſeu ſi inobediens Eccleſiæ fuerit) *ſit tibi ſicut Ethnicus*, *&* *Publicanus* ; Ubi oſtenditur, excommunicationem ferri propter hanc inobedientiam : Et idem dicitur de aliis cenſuris, ut colligitur ex *Cap. Ex pœna*, *de verborum ſignificatione* ; ubi duæ dumtaxat cauſæ cenſurarum adducuntur, videlicet vel quia reus citatus noluit parere Judici ; vel quia juſſus noluit ſe a commiſſo facinore emendare.

Adverte tamen primo ex Avil. part. 2. cap. 5. diſp. 1. dub. 2., & Laym. loc. cit., ad cenſuram ferendam non requiri inobedientiam, ſeu contemptum legis formalem ; ne dicamus, duplex peccatum committi ab eo, qui facit opus ſub cenſura prohibitum ; ſed ſatis eſſe contemptum interpretativum, & inobedientiam generalem, quæ ſolet haberi, quoties aliquis tranſgreditur præcepta ſine formali contemptu legiſlatoris.

Ad-

Adverte ſecundo, contumaciam dici a verbo, Tumeo; Etenim ea affectus, quaſi tumidus factus, jus aſpernatur, ex *leg. Contumacia ff. de re judicata*. Intervenit autem contumacia, quando aut fit, quod prohibetur, aut non fit, quod præcipitur ſub interminatione pœnæ. Unde patet, contumaciam non eſſe quamcumque inobedientiam, ſeu transgreſſionem præcepti Eccleſiaſtici, ſed eſſe inobedientiam illam, quæ ſpernere cenſeatur Eccleſiam præcipientem ſimul, & comminantem, ſeu monentem.

Adverte tertio, contumaciam aliquando eſſe Veram; ut quando Judici præcipienti non paretur; Aliquando eſſe Præſumptam, quando ſcilicet vel revera non habetur contumacia, vel non conſtat manifeſte, quod adſit, ſed præſumitur adeſſe; puta ſi delinquens latitet, aut impediat, ne citatio ad ipſum perveniat. Ad valorem cenſuræ in foro interno requiritur vera contumacia; quia hac culpa deficiente, deficit pœna illi tributa; At ad valorem cenſuræ in foro externo ſufficit contumacia præſumpta, ut docet Filliuc. tract. 2. de cenſuris cap. 6., alioquin facile contemnerentur cenſuræ, ſiquidem poſſet allegari defectus veræ contumaciæ.

Infertur ex dictis primo, peccantem contra jus naturale, aut divinum nunquam incurrere cenſuram, niſi præcedat Eccleſiæ præceptum de talibus operibus, quod per transgreſſionem contemnatur: Quare ſi ſub pœna Excommunicationis prohibeatur ab Eccleſia furtum, poteſt excommunicari fur, non ratione furti, ſed ratione contumaciæ, ſeu inobedientiæ relate ad tale præceptum Eccleſiæ.

Neque dicas cum Cajet. 2. 2. quæſt. 67. art. 2.; Poteſt Eccleſia punire peccatum contra jus naturale, aut divinum, puta uſuram, adulterium, &c.; ergo etiam propter talia peccata poteſt ferre cenſuram. Nam conceſſo antecedente, negatur conſequentia; non enim dari poteſt ab Eccleſia talis pœna, quippe quæ dumtaxat propter contumaces inſtituta eſt, non propter transgreſſores divinorum mandatorum.

Infertur ſecundo, cenſuram ferri non poſſe propter peccatum mere præteritum, quod ſcilicet omnino ceſſavit, nullamque præſentem contumaciam habet conjunctam; Verbi gratia, propter Sodomiam, aut propter blaſphemiam præteritam. Ratio præter dicta eſt, quia cenſura non eſt pura pœna, ſeu vindicta, ſed eſt pœna medicinalis ordinata ad Rei correctionem, ac medelam, ſeu ordinata ad hoc, ut Reus citatus, ac monitus a peccato abſiſtat, vel pro peccato commiſſo ſatisfaciat, ut dicitur cit. *Cap. Ex Parte*, juxta illud 1. ad Corinth. 5. *Ut Spiritus ejus ſalvus fiat in die Domini*; atqui pœna, quæ infligitur propter peccatum mere præteritum, eſt vindicativa, non medicinalis; ergo propter peccatum mere præteritum non poteſt infligi cenſura. Quare ſi feratur Lex, aut ſtatutum, quod ſit ipſo facto excommunicatus, qui, verbi gratia, furatur in templo, aut qui poſt furtum intra menſem non ſatisfecerit, non incurrit excommunicationem pro furto commiſſo in templo, qui illud ante tale ſtatutum commiſerit, vel ſi non poſſit hic, & nunc obedire Eccleſiæ, & ante menſem ſatisfacere.

Verum quidem eſt, poſſe Eccleſiam ad bonum regimen aliquid cenſuræ ferre in delinquentes in puram vindictam; non tamen cenſuram adæquate ſumptam, inquantum cenſura eſt, ut notat Suar. num. 27.: Verbi gratia, poteſt Eccleſia propter peccatum mere præteritum privare ad tempus Reum humana communicatione, officio, beneficio, celebratione, aut auditione miſſæ, ſumptione Euchariſtiæ, &c., ut conſtat tum ex uſu antiquo Eccleſiæ arcendi ad tempus peccatores ab Euchariſtia, & a Communicatione fidelium, ut habetur in *cap. Præſenti 5. quæſt. 2.*; tum etiam ex uſu Eccleſiæ recenti; cum ſæpe Clerici, qui deliquerunt, etiamſi reſipiſcant, ſuſpendantur per aliquod tempus ab officio, vel beneficio: Hæc tamen non ſunt cenſuræ, ſed effectus ſimiles effectibus cenſurarum; non enim deinde tolluntur per abſolutionem, ut cenſuræ, ſed per lapſum temporis definiti.

Infertur ultimo, cenſuram infligi non poſſe ſine prævia monitione, & comminatione. Ratio eſt, quia illi dumtaxt dicuntur contumaces, qui ſpernunt Eccleſiam præcipientem ſimul, & monentem, ac comminantem. Quare, ut feratur ab homine cenſura per ſententiam ſpecialem pro culpa præterita, aut præſente, in qua reus contumaciter perſiſtit, vel pro qua ſatisfacere juſſus recuſat, requiritur monitio canonica, & quidem triplex, prout art. ſeq. explicabimus; Ut incurratur vero cenſura lata a jure, vel ab homine pro culpa futura, ſatis eſt pro monitione ipſa lex, quæ dicat, exempli gratia: Quicumque

que hoc fecerit, ſit ipſo facto excommunicatus; Nec requiritur nova monitio, ut excommunicatus declaretur, qui deliquerit, ut habetur in *cap. Reprehenſibilis, de Appellat.*; quia lex ipſa admonet, ut merito contumax cenſeatur, qui obedire recuſat. Verum tamen eſt, quod ut iſtė talis a Judice declaretur in excommunicationem incidiſſe, requiratur naturali jure citatio, ut poſſit ſe defendere, ex *Clem. Paſtoralis* 5. *cæterum de re judicata*. Ita Avil., Suar. diſp. 3. ſect. 10., Navar. lib. 5. conſ. 7.; ubi ait ſine citatione, niſi cauſa omnino notoria ſit, declarationem fore nullam. Et in *cap. Pœnæ, de electione* dicitur, quod *Exceſſus notorius examinatione non indiget*; atque adeo ſi notorius non ſit, citationem requirit.

VI. Dubium tamen eſt; An quando a jure decreta eſt excommunicatio ſententiæ ferendæ, (verbi gratia, Qui furabitur, excommunicetur) poſſit Judex procedere ad Cenſuram infligendam ſine prævia monitione, ſi reus eſt plene convictus de crimine?

Affirmant Bonac. punct. 9., Sanch. lib. 2. de matr. diſp. 24., Avil., Abbas. Sed communius negant cum Laym. cap. 5. Suar. loc. cit. Ratio eſt, quia in tali caſu infligeretur cenſura ob crimen mere præteritum; nam ſi reus citatus, & crimen confeſſus vellet ab illo deſiſtere, & Eccleſiæ ſatisfacere, excommunicari non poſſet; cum non eſſet contumax. Immo abſolvi deberet, ſi excommunicationem ipſo facto incurriſſet, ex *cap. Qua fronte, De appellationibus*.

Et confirmatur a Laym.; quia cenſura hæc non ferretur a jure, ut patet; quia eſt ferendæ, non latæ ſententiæ; ergo ferretur ab homine; ergo non eſt ſatis monitio legis, ſed requiritur monitio facta ab homine, ut poſſit reus cenſeri contumax ſaltem ordinarie, & niſi aliud cauſæ gravitas, ſeu neceſſitas poſtulet.

Hinc recte infert Suar. num. 21., quod non poſſit ſub comminatione cenſuræ ferendæ ſententiæ prohiberi delictum, quod tractum ſucceſſivum non habet, nec ſatisfaciendi obligationem parit, ut eſt blaſphemia, ſodomia, &c. Ratio eſt, quia cum lex in tali caſu non moneat, ſed expectanda ſit monitio a Judice, non cenſetur contumax, qui blaſphemat, &c.; nec per monitionem Judicis poſſet aut deſiſtere a blaſphemia præterita, aut ſatisfacere.

VII. Quæritur quarto; An poſſit infligi cenſura pro peccato alieno?

Reſpondeo cum communi, excommunicationem, cum ſit pœna inter ſpirituales graviſſima, ferri non poſſe ob culpas alienas; ut patet ex *cap. Si habes quæſt.* 3. & ex D. Auguſt. ep. 75. adverſus Auxilium Epiſcopum, qui excommunicaverat filium Capiciani cum conjuge, & tota familia, quæ non peccaverat. Suſpenſio tamen, & Interdictum ferri poſſunt ob alienas culpas; ſæpe enim imponitur Interdictum locale, & ſuſpenditur aliqua Communitas ob delictum unius tantum, puta ſolius Prælati, etiamſi reliqui ſint innocentes; ut patet ex *cap. Si ſententia, de Excommunicatione in 6.*, idque propter bonum commune, & propter terrorem ejus, qui deliquit, ut ſuo loco dicemus.

VIII. Quæritur quinto; quomodo debeat eſſe voluntarium peccatum, ut cenſura incurratur?

Reſpondeo, requiri, ut voluntarium ſufficiens ſit ad peccatum mortale; Aliquando tamen voluntarium, quod eſt ſufficiens ad peccatum mortale, non ſatis eſt ad incurrendam cenſuram; Sic quando lex dicit: Qui temere hoc fecerit; Qui auſus fuerit; Qui præſumpſerit; Qui ſcienter, vel ex contemptu hoc egerit, ſit ipſo facto excommunicatus, non incurritur cenſura in his caſibus per tranſgreſſionem præcepti graviter peccaminoſam, quæ oriatur ex negligentia, aut inadvertentia, aut ignorantia graviter culpabili; quandoquidem ex verbis legis requiritur voluntarium directum, & ex certa ſcientia cenſuræ. Ita Suar., Avil., & alii apud Bonac. punct. 3.

IX. Quæritur ſexto; An peccatum, propter quod fertur cenſura, debeat eſſe in ſuo genere completum, ut cenſura incurratur?

Reſpondeo affirmative cum Avil., Suar., Sanch. Con. dub. 8. & aliis communiter; & habetur in *cap. Perpetuo, de Electione in 6.*, ubi dicitur, quod ſcienter eligentes indignum non incurrant pœnas conſtitutas a jure; *Niſi adeo in eo perſtiterint, quod ex votis eorum communis electio ſubſequatur*. Et ratio a priori eſt, quia lex pœnalis, utpote odioſa, ſtricte eſt interpretanda.

Hinc ſequitur ex Con., quod qui conatur Clericum percutere, & ab alio impeditur, excommunicationem incurrat; Et qui vulnerat aliquem lethaliter, donec moriatur vulneratus, non incurrat cenſuram latam in homicidam; Immo ſi moriatur, non tamen præciſe ex vulnere non lethali,

li, ſed ex alia concauſa, nec incurritur cenſura; cum non præceſſerit actio lethalis requiſita ad cenſuram latam contra homicidam, ut notat Bonac. loc. cit. Similiter qui, ut obſequatur hæretico, committit actum externum hæreſis ſine animo hæretico, non incurrit cenſuram latam in hæreticos: ſecus vero ſi cenſura ferretur in committentes actum externum hæreticalem; Demum qui mittit literas continentes inhoneſta ad Moniales, non incurrit excommunicationem latam in hac Diœceſi contra mittentes has literas, niſi literæ ad Monialem pervenerint. Et idem dicas de ſimilibus; niſi aliter in lege exprimatur; ut de facto exprimitur in *cap.* 1. *de Homicid. in 6.*, ubi excommunicantur mandantes homicidium per Aſſaſſinos, etiam effectu non ſequuto.

X. Quæritur ſeptimo; An cenſura lata contra facientes aliquid includat etiam conſulentes, mandantes, &c.?

Reſpondeo cum communi negative; niſi aliter exprimatur. Ratio eſt, quia odia ſtricte interpretanda ſunt. Quod ſi utrumque prohibeatur ſub cenſura, facere ſimul, & conſulere, ut de facto ſub excommunicatione prohibetur tam percutere Clericos, quam conſulere, ſeu mandare percuſſionem; ſicuti qui conatur percutere Clericum, re tamen vera non percutit, excommunicationem non incurrit; ita qui percuſſionem conſulit, aut mandat, excommunicationem non incurrit, donec ſequatur percuſſio; ut docent Suar., Valent., Filliuc. & alii apud Bonac. punct. 3. Immo nec illam incurrit mandans, & conſulens, etiamſi percuſſio ſequatur, quando mandatum, vel conſilium non influxit in talem percuſſionem, ut docet idem Bonacina punct. 6.

Ut autem ſciatur, quando mandatum, aut conſilium non influunt; Notandum primo, quod ſi mandatum revocetur, & revocatio perveniat ad mandatarium, tunc mandatum non cenſetur amplius in effectum influere; unde ſi mandatarius percutiat in tali caſu Clericum, non percutit vi, & efficacia mandantis. Hoc tamen non militat in conſilio; nam etiamſi conſilium revocetur, adhuc poſt revocationem influit in effectum, ſi rationes adductæ ſubſiſtant, ac moveant ad talem percuſſionem.

Notandum itaque ſecundo, quod ſi quis ductus pænitentia conſilii dati revocet illud, quantum eſt in ſe, quamvis conſilium in effectum influat, non per hoc incurritur cenſura, ut docent Pal. diſp. 1. dub. 7., Hurt. difficult. 15., Tabien., & alii ex Innoc. in *cap. Mulieres, de Sententia Excommunicationis*. Et ratio eſt, quia quando ſequitur effectus, ſeu percuſſio Clerici, tunc qui dedit conſilium, aut mandatum, quod, quantum potuit, revocavit, vere eſt pænitens, atque adeo non eſt contumax, nec inobediens Eccleſiæ; ergo in excommunicationem incurrere non poteſt: Eſto irregularitatem incurreret, ſi ſequeretur homicidium: cum ad irregularitatem incurrendam non requiratur contumacia. Et idem dicas ex Hurt. loc. cit. ſi quis propinet venenum Clerico, & ante mortem illius veram penitentiam habeat; hic enim excommunicationem non incurrit, quando moritur Clericus, ex defectu contumaciæ, incurrit tamen irregularitatem.

Notandum tertio, quod quando ſpectatis omnibus dubitat quis, an ſuo mandato, vel conſilio influxerit in percuſſionem Clerici, neque in tali caſu excommunicationem incurrit, juxta ſententiam Filliucii, Rebelli, Navar. apud Bard. diſp. 6. de conſcientia dubia §. 13. niſi præſumptio ſtet contra mandantem, & conſulentem; quia in dubio excommunicatio non incurritur; Secus dicendum de irregularitate, ſi ſequatur homicidium, quia in jure exprimitur, quod irregularitas etiam in dubio homicidii incurratur.

Oppones cum Sylveſt. V. *Excommunicatio*, & Roſel., eſt hæc regula juris in 6., *Qui per alium facit, per ſe ipſum facere videtur*. Unde etiam de Pilato, qui ſolum mandavit, apprehendi Chriſtum Dominum, & flagellari, dicitur Joan. 19. *Apprehendit Pilatus Jeſum, & flagellavit*; ergo quando fertur cenſura in facientes aliquid, incurritur pariter a mandante, & conſulente, quamvis id in jure non exprimatur.

Confirmatur, quia de facto in *cap. Mulieres, de ſententia excommunicationis in 6.* habetur, eos, quorum auctoritate, aut mandato alii injiciunt manus violentas in Clericum, eſſe excommunicatos excommunicatione lata ab Innoc. II. in *can. ſi quis ſuadente Diabolo*; quæ tamen prædicti canonis excommunicatio ſolum fertur in facientes, ſeu in percutientes Clericum, nulla facta mentione mandantis, ſeu conſulentis; ergo univerſim ſicut faciens, ita mandans, aut conſulens incurrunt cenſuram.

Reſpondeo, nunquam qui conſulit ali-

 quid,

quid, dicitur ullo pacto facere illud; Et quamvis qui aliquid mandat, aliquando æquiparetur facienti, juxta regulam adductam, *Qui per alium facit, per ſe ipſum facere videtur*; at in pænalibus mandans non æquiparatur facienti, quia odia ſtricte interpretanda.

Ad confirmationem dico, ex vi Canonis, *Si quis ſuadente Diabolo*, non eſſe excommunicatos mandantes percuſſionem Clericorum, cum de iis Canon non loquatur; eſſe tamen excommunicatos ex vi alterius Capitis *Mulieres in 6.*, ubi extenditur eadem excommunicatio in mandantes talem percuſſionem; Sicut etiam in cap. *Quantæ, de ſententia excommunicationis*, extenditur ad non impedientes, quando tenentur impedire. Hinc reſervatio facta a Clem. VIII. illorum ſex caſuum, a quibus nequeant Mendicantes intra Italiam extra Urbem abſolvere, cum ſolum loquatur de percuſſore Clerici, non includit mandantes percuſſionem, aut illam non impedientes, quando ex officio ad id tenentur.

ARTICULUS V.

De forma, ſeu ritu in Cenſuris ferendis.

I. Ad cenſuram incurrendam prærequiritur contumacia, quæ haberi non poteſt ſine prævia monitione. Hæc autem duplex eſt, Canonica, & non Canonica. Vim habet monitionis non Canonicæ lex prohibens aliquid ſub Cenſura ſententiæ latæ, non vero ferendæ.

II. Ut quis declaretur excommunicatus, prærequiritur citatio Rei, ut poſſit ſe defendere, niſi delictum ſit notorium.

III. Plura requiruntur, ut quis excommunicetur. Si nulla monitio præcedat, Cenſura, quæ infligitur, eſt invalida: Eſt vero injuſta, ſi non præcedat monitio Canonica, ſaltem virtualiter trina. Quid ſi Reus non inveniatur? Quid ſi cenſura feratur die feſtivo? Quid ſi non feratur ſcripto?

IV. Ad formam ſubſtantialem Cenſuræ plura ſpectant; videlicet Monitio, Citatio Rei, & quod ſignis externis exprimatur tum cenſura, tum perſona determinata, necnon tempus præſens.

V. Sub quanam conditione poſſit valide cenſura ferri? Et quandonam poſſint ſuſpendi effectus Cenſuræ.

VI. Quid requiratur, ut Appellatio ſuſpendens effectus Cenſuræ ſit legitima? Quandonam appellatio impedit ſententiam declaratoriam Cenſuræ incurſæ?

VII. Ad accidentalem formam Cenſuræ plura etiam ſpectant; præſertim trina monitio, ſcriptura, denunciatio. Aliquando non tenetur per accidens Superior cenſuram denunciare, ſeu publicare. A quonam Judice denunciatio iſthæc fieri debeat, aut poſſit? Ante denunciationem præire debet ſententia declaratoria Criminis, & citatio partis, ſi crimen non ſit notorium, & inexcuſabile.

I. Diximus art. ſuper., quod, ut poſſit infligi in aliquem cenſura, prærequiratur contumacia, ſeu inobedientia Eccleſiæ præcipientis ſimul, & monentis; ita ut ſi quis ſolum transgrediatur præceptum Eccleſiæ ſine ulla prævia monitione, contumax dici non poſſit, nec capax excommunicationis; Quod etiam deducitur ex *Cap. Nemo Epiſcoporum 2. quæſt. 3.* ubi habetur, non debere quempiam excommunicari, niſi quia aliter non potuerit corrigi; qui autem per Eccleſiam nondum eſt monitus, præſumitur per monitionem Eccleſiæ corrigi potuiſſe; ergo niſi præcedat Eccleſiæ monitio, Cenſura infligi non poteſt.

Duplex autem datur monitio; altera dicitur Canonica; altera non canonica. Monitio non canonica eſt ipſum præceptum juris, vel hominis ſive generaliter, ſive in particulari aliquid præcipiens, vel prohibens ſub pœna cenſuræ ſive latæ, ſive ferendæ ſententiæ. Monitio vero canonica eſt monitio juxta ſacros canones inſtituta, quæ auctoritate Judicis fit ipſi Reo perſonaliter coram teſtibus in ſcriptis, ut a culpa, quæ explicatur in monitione, reſipiſcat. Hæc autem canonica admonitio eſſe debet vel trina formaliter, vel virtualiter, ſeu una pro tribus, dato pro ſingulis ſufficienti temporis ſpatio ad deliberandum, dicendo, verbi gratia, Moneo te ſemel pro tribus vicibus, ut intra tres hebdomadas hoc, vel illud facias, concedendo tibi ſingulas hebdomadas pro ſingulis monitionibus; de qua monitione canonica inferius plurima dubia ſolvemus. Interim dicimus, certum eſſe apud Doctores requiri aliquam monitionem ſaltem non canonicam, ut cenſura incurratur. Certum pariter eſt, quod lex prohibens aliquid ſub pœna cenſuræ ipſo facto incurrendæ vim habeat monitionis non canonicæ; ac proinde talis lex ſufficit, ut patrato crimine pro-

prohibito ſtatim cenſura incurratur, nec requiratur niſi citatio Rei ad defenſionem, ut declaretur in cenſuram incurriſſe; niſi delictum ita ſit notorium, ut nulla tergiverſatione celari poſſit, unde citatio ſit ſuperflua.

Dubium vero eſt apud Doctores; an lex prohibens aliquid ſub cenſura ferendæ ſententiæ habeat vim monitionis non canonicæ? Et nos art. ſuper. diximus cum Suar., Pal., & communiori ſententia contra Sanch., & Filliuc., non habere hanc vim; unde, ut cenſura incurratur propter talem legem, prærequiritur nova monitio canonica, ac deinde inflictio cenſuræ.

II. Quæritur nunc primo; Quid requiratur, ut aliquis declaretur excommunicatus, vel alia cenſura irretitus?

Reſpondeo ex dictis requiri primo, ut commiſerit delictum prohibitum ſub pæna excommunicationis ipſo facto incurrendæ: Secundo, ut ſi delictum non ſit notorium, præmittatur citatio Rei, qui poſſit ſe defendere, & ſi convincatur, ſequatur ſententia declaratoria criminis; aliter invalida eſt tam ſententia declaratoria, quam ipſa denunciatio cenſuræ, ex illo principio juris generali, *Contra inauditam partem nihil poteſt in judicio definiri*. Quod ſi delictum ſit notorium, poteſt omitti citatio, ex Suar. diſp. 3. ſect. 10., & Leand. quæſt. 2. Tertio requiritur, ut reum ſui criminis non pœnituerit; ſi ènim oſtenderit ſigna pœnitentiæ, abſolutionem petierit, & ſatisfactionem debitam exhibuerit, non eſt denunciandus excommunicatus, ſed ab excommunicatione abſolvendus, ex *Cap. Qua fronte*, *de Appellat.*; quia cenſuræ finis jam eſt obtentus, videlicet emendatio Rei.

III. Quæritur ſecundo; Quid requiratur, ut aliquis excommunicetur, ſuſpendatur, &c.

Reſpondeo, requiri primo, ut commiſerit delictum prohibitum ſub pœna excommunicationis ferendæ ſententiæ. Secundo, ut præmittatur monitio canonica ſupra explicata: Nec ſatis eſſe ſolam citationem, etiamſi crimen ſit notorium, diximus cum communiori ſententia apud Leand. quæſt. 26.. Tertio, ut elapſo tempore a monitionibus præſtituto adhuc in inobedientia perſiſtat; tunc enim poteſt excommunicari, ſuſpendi, interdici.

Diximus tamen, monitionem canonicam debere eſſe trinam vel formaliter, vel ſaltem virtualiter, hoc eſt unam pro tribus, aſſignato pro ſingulis aliquorum dierum intervallo, ut habetur in *Cap. Conſtitutionem*, *de Sententia excommunicationis in 6.* unde ex Suar. ſufficit, ut judex conſtituat ſex dies, explicando, quod binos dies concedat pro ſingulis monitionibus. Quod ſi periculum eſt in mora, poſsunt pro ſingulis monitionibus aſſignari ſingulæ horæ, vel ſinguli quadrantes, vel minus, ſpectata neceſſitate, ut videre eſt apud Leand. quæſt. 28., & Laym.

In eodem etiam Cap. dicitur, quod urgente neceſſitate ſatis ſit una tantum monitio; ſicut etiam ſi delinquens ad primam admonitionem appareat incorrigibilis, tunc ſecunda, & tertia admonitio, tamquam ſuperfluæ, poſſunt omitti.

Dubitatur hic primo; invalida ne ſit, an ſolum injuſta, & illicita cenſura, quæ feratur pro peccato præterito ſine ulla prævia monitione?

Reſpondeo, Vaſq., Avil., & alios communiter docere eſſe invalidam; cum de eſſentia cenſuræ videatur eſſe aliqua monitio, ex illo Chriſti Domini: *Si Eccleſiam non audierit*, *ſit tibi tamquam Ethnicus*. At Cajet., Cordub., & plurimi Canoniſtæ apud Filliuc., & Leand. quæſt. 8. putant, eſſe tantum illicitam, non invalidam; præterquam in caſibus a jure expreſſis, qui ſunt duo; Primus, ſi feratur excommunicatio contra participantes cum excommunicatis ab eodem judice; Nam in *Cap. Statuimus*, *de Sententia excommunicationis in 6.* permittitur, hoc fieri ſolum prævia canonica monitione; unde ſi monitio omittatur, cenſura eſt nulla; Secundus caſus eſt, ſi judex accipiat juriſdictionem ferendi cenſuram ſub hac conditione expreſſa, quod præcedat monitio, ut habetur in *Cap. Cum expreſſa*, *de Præſcript.* Ratio autem, quare reliquæ cenſuræ latæ ſine prævia monitione propter peccatum præteritum non ſint invalidæ, videtur eſſe, quia Alex. III. in Cap. *Romana*, *de Sententia excommunicationis in 6.* vocat eas injuſtas, non irritas. Quare illa verba Chriſti Domini, *Si Eccleſiam non audierit*, *&c.* videntur intelligenda aut de correctione fraterna, aut de poteſtate ordinaria Eccleſiæ, quæ non poſſit ſine prævia monitione ferre cenſuras, non vero de poteſtate extraordinaria, ſeu de plenitudine poteſtatis.

Arridet mihi communis ſententia, quæ docet, eſſe invalidam cenſuram, ſi nulla monitio præcedat; Eſſe vero injuſtam, ut dixit Alex. III. citatus, ſi non præcedat mo-

monitio canonica trina vel formaliter, vel virtualiter: Ex quo infert Leand. quæſt. 18. quod ſtando in jure communi judex peccaret mortaliter, & incurreret ſuſpenſionem ab ingreſſu Eccleſiæ latam ab Innoc. III. Cap. *Sacro*, *de Sententia excommunicationis in 6.*, ſi hanc trinam monitionem omitteret. Advertendum tamen, pœnam hanc ſuſpenſionis, aut interdicti, niſi de ipſis expreſſa mentio fiat, non incurri ab Epiſcopo omittente trinam monitionem, quia in Cap. *Quia periculoſum*, *eodem titul.* dicitur, quod Epiſcopi non comprehenduntur in ſententia generali ſuſpenſionis.

Dubitatur ſecundo; cuinam facienda ſit monitio, ſi reus ita ſe abſcondat, ut nequeat inveniri?

Reſpondeo, debere in tali caſu affigi monitionem domui ipſius, vel alteri loco publico, unde ad ejus notitiam pervenire poſſit; videlicet ad valvas Eccleſiæ matricis, vel in platea, vel in tribunali: Quod ſi reus per vim impediat, ne id fiat in ſua civitate, aut provincia, ſatis eſt ſi fiat in loco viciniore: Et poſt publicationem hanc præſumitur in foro externo deveniſſe monitionem in notitiam Rei, niſi contrarium probetur. Adverte tamen, monitionem debere aut tradi reo, aut affigi ſecundum ordinem juris, ideſt non ſolum nomine Judicis, qui laturus eſt cenſuram, ſed etiam coram idoneis teſtibus, ex Suar. diſp. 3. ſect. 2., & aliis communiter, & fieri debet ejuſmodi monitio ſub comminatione cenſuræ.

Dubitatur tertio; an poſſit ferri cenſura die feſtivo?

Reſpondeo, denunciationem cenſuræ frequenter fieri die feſtivo, dummodo præceſſerit cognitio cauſæ; quia ſic in plurium notitiam devenire poteſt: At cenſura non ſolet ferri die feſtivo; quia, ut rite feratur, plerumque requirit cognitionem cauſæ, a qua abſtinendum eſt die feriato, ex *Cap. final. de Feriis*. Si tamen die feſtivo feratur cenſura, non eſt invalida, ut docent Suar., & alii communiter, contra Leand. quæſt. 28. diſp. 7.

Dubitatur quarto; Sitne invalida cenſura, quæ verbo dumtaxat feratur, non ſcripto continente cauſam cenſuræ?

Reſpondeo, Sayr. putare eſſe invalidam; quia in *Cap. final. de ſententia*, *& re judicata* exigitur neceſſario ſcriptura. Sed Laym. part. 1. cap. 6., Avil., Pal., & alii communiter putant, eſſe tantum illicitam; quia jus exigens ſcripturam non irritat cenſuram aliter latam. Quod dicitur in Cap. final., adducto a Sayr. intelligendum eſt de ſententia punitiva criminis, & deciſiva litis, non vero de ſententia ferente cenſuram, quæ non tam ad puniendum, quam ad corrigendum, & præcavendum delictum infligitur.

Peccat tamen mortaliter Judex, & incurrit ſuſpenſionem ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem, ſi cenſuram ferat aut ſolo verbo, aut ſine expreſſione cauſæ, aut ſi parti petenti exemplar talis ſcripturæ non concederet illud intra menſem. Ita Bonac. punct. 8., Avil., Con.. Ratio eſt, quia peccat contra jus in materia gravi, quod idcirco talem ſcripturam exigit, ne Judex in ferenda cenſura ſit præceps; & ut ligatus cenſura poſſit ad ſuperiorem appellare, qui non poſſet facile judicare, niſi per ſcripturam nota eſſet cauſa cenſuræ.

Ab hac pœna ſuſpenſionis eximuntur Primo Epiſcopi, qui cenſuram ferrent ſolo verbo, propter rationem ſupra adductam, videlicet, quia de Epiſcopis in textu laudato expreſſa mentio non fit. Secundo, qui non excommunicant, ſed tantum denunciant excommunicatum. Tertio, ſi propter urgentem, & juſtam cauſam Judex ferret cenſuram ſine ſcriptura; quia ſcilicet aliter fieri non poſſet. Quarto, qui bona fide hoc facit, & ex inadvertentia. Quinto demum ex Henr., & Sayr. contra Navar., & Ugolin., ſi ſit Prælatus regularis, ex privilegio Leon. X. apud Leand. diſp. 6. quæſt. 17.

IV. Quæritur tertio; Quænam pertineant ad formam ſubſtantialem cenſuræ, ſeu ad ejus valorem? Quænam vero ad formam accidentalem?

Reſpondeo, Ad formam ſubſtantialem cenſuræ ea pertinere, ſine quibus cenſura eſt nulla; Ea vero ad formam accidentalem pertinent, quæ jure poſitivo ad cenſuræ ſolemnitatem ſpectant; ita ut ſine iis adhuc cenſura ſit valida, quamvis illicita. Agimus nunc de forma ſubſtantiali, poſtmodum de accidentali.

Primo itaque ad formam ſubſtantialem ſpectat, ut cenſuram præeat aliqua monitio vel non canonica, vel canonica. Quod autem monitio canonica ſit trina, non ſpectat ad valorem, ſeu ad formam ſubſtantialem cenſuræ, ſed ad accidentalem. Secundo, ut ante ſententiam præcedat citatio partis; quamvis ipſa monitio canonica, quando præcedit, habeat vim citationis. Tertio, ut cenſura non per ſolam inter-

ternam voluntatem Judicis, ſed per ſigna exteriora feratur, ſive ea ſint verba, ſive ſcriptura, &c.

Quarto, ut verba, ſeu alia ſigna exprimentia cenſuram exprimant cenſuram determinatam; ſi enim Judex dicat, *Qui hoc fecerit, ſit cenſura ligatus*, nullam cenſuram determinando, nulla cenſura incurritur a reo; quia illa verba ſunt indifferentia ad excommunicationem, vel ſuſpenſionem, vel interdictum; & niſi determinentur ad unam potius, quam ad aliam cenſuram, nihil efficiunt. Nec ulla cenſura incurritur, ſi Judex dicat, *Qui hoc fecerit, ſit ſuſpenſus*; quia pariter multiplex datur ſuſpenſio, videlicet ab officio, beneficio, & ab utroque: (Avila tamen 3. p. diſp. 2. ex Sylv. & Henr. docet ſuſpenſum abſolute eſſe illimitate ſuſpenſum, videlicet ab Ordine, ab Officio, & a Beneficio) Et eadem eſt ratio de interdicto, quod etiam dividitur in locale, & perſonale; Secus vero, ſi Judex dicat, *Qui hoc fecerit, ſit excommunicatus*; quia quamvis excommunicatio dividatur in majorem, & minorem, antonomaſtice tamen excommunicatio ſumitur pro excommunicatione majori. Adde, Ugolin., Henr., & alios apud Bonac. punct. 7. putare, quod ſi feratur vel excommunicatio, vel ſuſpenſio ſub disjunctione, nulla cenſura incurratur, cum non ſit major ratio de una, quam de alia. Verum Bonac. cum Suar., & Filliuc. putant in tali caſu incurri unam cenſuram ad libitum pœnitentis, vel ſi nullam eligat, utramque incurri, aut ſaltem neglecta una, teneri illico ſervare alteram.

Quinto, ſicut verba debent exprimere cenſuram determinatam, ita pariter debent perſonam determinatam exprimere, verbi gratia, Petrum, vel ſaltem relate ad delictum, aut aliud munus determinatum, puta, latrones, Parochos, &c. Quare ex Bonac., Suar., & aliis, ſi ſuperior dicat, Excommunico unum ex illis duobus, qui furati ſunt, neuter eſt excommunicatus.

Demum verba debent etiam exprimere tempus præſens; unde non incurritur excommunicatio, ſi dicat Superior, Excommunicabo Petrum.

V. Quæritur quarto; Poſſitne valide ferri cenſura ſub conditione?

Reſpondeo, poſſe cenſuram non ſolum valide, ſed etiam licite ferri ſub conditione pertinente ad cauſam, ſive ſit de præſenti conditio, ſive de præterito, ſive de futuro; Verbi gratia, ſi quis hoc fecerit, vel niſi intra menſem ſatisfecerit pro furto, ſit ipſo facto excommunicatus. Poteſt etiam valide, quamvis illicite, ferri ſub conditione de præſenti, ſeu de præterito impertinente; Verbi gratia, ſi Turca dormit, ſi fulmen cecidit; nam in his caſibus cum conditio actu extet, non ſuſpenditur effectus cenſuræ. Verum invalida eſt cenſura ſub conditione de futuro, quæ non pertineat ad cauſam; Verbi gratia, ſi cras pluet. Ratio eſt, quia hujuſmodi cenſura continet intolerabilem errorem; ergo eſt invalida. Conſequentia ſequitur ex *Cap. Per tuas*, & *cap. Solet*, *de Sententia excommunicationis in 6*. Antecedens probatur, quia, ut optime Ugolin., & Suar., eſt intolerabilis abuſus ſpiritualis poteſtatis velle, quod effectus dependeat a futuro eventu impertinente: quare ad formam etiam ſubſtantialem cenſuræ ſpectat, ut non feratur ſub conditione de futuro, quæ ad cauſam non pertineat.

Petes hic; An, & quomodo ſuſpendi poſſint effectus cenſuræ latæ ſub conditione de futuro ad cauſam pertinente?

Reſpondeo, quando fertur cenſura ſub conditione de futuro ad cauſam pertinente, ut ſi dicatur, Niſi intra menſem fur ſatisfecerit, ſit excommunicatus, hac conditione pendente poſſunt ſuſpendi effectus cenſuræ, ita ut purificata conditione cenſura non incurratur; Primo quidem per appellationem legitime factam, antequam impleatur conditio, ut patet ex Cap. *Præterea*. Secundo, ut notat Paludan., per alias cauſas æquivalentes appellationi; ut ſi quis non potens, aut neſciens appellare committat ſe protectioni Sedis Apoſtolicæ, ex *Cap. Ad audientiam*, *de Appellat.*; vel ſi ad Sedem Apoſtolicam iter arripiat, ex *Cap. Dilecti filii*, *ibidem*; vel demum ſi Superior, vel Papa cauſam ad ſe avocet tollendo inferiori juriſdictionem; Tertio, per voluntatem ejus, in cujus favorem cenſura lata eſt; Quare ſi ad inſtantiam creditoris præcipiatur ſub cenſura, ut intra menſem fiat reſtitutio, & creditor velit tempus hoc prorogari, ſuſpenduntur effectus excommunicationis. Etenim ſicuti ceſſante cauſa excommunicationis, ceſſat excommunicatio; ita ſuſpenſa, vel prorogata cauſa excommunicationis, ipſa etiam ſuſpendetur, aut prorogabitur. Si tamen poſt terminum prorogatum conditio impleatur, hoc eſt debitor non reſtituat, probabilius eſt, ſtatim incurri cenſuram abſque novo conſenſu Judicis, ut docent

Leand. quæſt. 2. diſp. 4. Suar., & alii contra Navar., Ugolin., Sylveſt., quia voluntas illa Judicis moraliter perſeverat.

VI. Rogabis ulterius; Quid requiratur, ut appellatio ſit legitima?

Reſpondeo, primo requiri, ut cauſa ſit probabilis, non frivola, & ad litis dilationem. Secundo, ut fiat, antequam conditio impleatur, ex *Cap. Præterea 2. de Appellat.* apud Bonac. quæſt. 3. punct. 3.: Idemque docent Suar. ſect. 6., Navar., Covarr., & alii contra Abbat., & Ugolin., qui requirunt, ut fiat intra decem dies, ex Cap. *Quoad conſultationem, de Sententia, & re judicata*: Propterea docet Suar., priorem ſententiam, quod appellatio fiat, antequam conditio impleatur, eſſe tutam in conſcientia, & poſſe pro illa Judices judicare in foro exteriori; quia textus adductus ab Abbat. non loquitur de cenſuris; verum ſententia Abbat., quod appellatio fiat intra decem dies, aptior eſt ad lites dirimendas.

Advertendum tamen primo, quod impleta conditione, quamvis a cenſura conditionata non poſſit amplius appellari quoad effectum ſuſpenſivum, cum vere talis cenſura ſit executioni mandata, nec poſſit niſi per abſolutionem tolli; At poteſt ab ea appellari quoad effectum devolutivum, ſeu ita ut remaneat reus excommunicatus, ſed devolvatur juriſdictio ad ſuperiorem, ut docent communiter Doctores, ex cap. *Paſtoralis* cum Suar. loc. cit.: ubi dicit, oppoſitum ſentientes graviter in hac parte erraſſe.

Advertendum ſecundo, quod ante denunciationem appellari poſſit a ſententia declaratoria cenſuræ incurſæ, ita ut poſt talem appellationem denunciatio fieri non poſſit ab eodem Judice, ut notavit Filliuc. ex Navar., & Covarr. Verum hoc militat, quando fertur cenſura a jure, vel quando denunciari debet a delegato, & quando factum non eſt notorium; Etenim quando factum eſt notorium, & quando cenſura fertur ab homine, & denunciari debet a Judice ordinario, ſi poſt ſententiam declaratoriam criminis interponatur appellatio, adhuc Judex ordinarius procedere poteſt ad denunciationem; quia cum jam ſententia ſit lata a proprio Judice, non poteſt deinde impediri ejus effectus, videlicet denunciatio. Ita Leand. quæſt. 12., Suar., & alii contra Sanch., & Navar., qui putant nullo pacto poſſe denunciari.

VII. Quæritur ultimo; Quotuplex ſit forma accidentalis in ferenda cenſura?

Reſpondeo, eſſe triplicem, videlicet Antecedentem, Comitantem, & Conſequentem. Pertinet ad formam accidentalem antecedentem trina monitio ſupra explicata: Ad Comitantem pertinent illæ circumſtantiæ enumeratæ, videlicet quod feratur ſcripto continente cauſam cenſuræ, quod tradatur exemplum parti illud petenti, quod non feratur niſi die feriato, &c. Ad Conſequentem demum pertinet ipſa denuntiatio, ſeu publicatio cenſuræ: Quod ideo fieri debet, ut ipſis excommunicatis ubique occludatur aditus Eccleſiaſticus, & ut excuſationis cauſa omnibus auferatur, ex *Cap. Curæ ſit quæſt.* 3.

Dubium tamen eſt; Utrum ex præcepto denunciatio cenſuræ fieri debeat a Superiore, an vero poſſit illam pro arbitrio omittere?

Reſpondeo, de denunciatione Suſpenſionis, & Interdicti nullum extare ſufficiens præceptum; unde tunc ſolum obligatur Judex ad talium cenſurarum denunciationem, quando delicti gravitas, & Rei contumacia requirit illam; necnon in caſibus a jure expreſſis. De excommunicatione vero extat, per ſe loquendo, præceptum denunciationis in laud. Cap. *Curæ ſit*; quamvis modus denunciandi ibi præſcriptus non cadat ſub præceptum, ſed ſatis ſit juxta conſuetum loci morem facere denunciationem, videlicet publicando cenſuram in Eccleſiis, deinde in ſcriptis præ foribus Eccleſiæ, aliiſque publicis locis cum expreſſione cauſæ: In ſolemni vero anathemate, ut narrat Gratian. apud Leand. quæſt. 22. circumſtant Epiſcopum duodecim Sacerdotes nigris veſtibus induti, & lucernas tenent ardentes in manibus, quas in concluſione excommunicationis projiciunt, & pedibus conculcant, aliæque cæremoniæ ibi adduntur ad terrorem Rei.

Advertendum tamen, aliquando Judicem per accidens non obligari ad faciendam denunciationem excommunicationis, ſi videlicet aut ſcandalum ſequatur, aut periculum alicujus damni ex denunciatione immineat. Quando vero bonum privatum, vel commune talem denunciationem poſtulat, ad illam tenetur; ſicuti etiam quando pars inſtat, ut communiter docent apud Leand. diſp. 7. quæſt. 15.

Dubitatur ulterius; A quonam Judice facienda ſit denunciatio Cenſuræ?

Reſpondeo cum communi contra Ugolin., & Geminian., denunciationem cenſuræ

ſuræ in delictis omnino certis, & notoriis fieri debere ab habente ad hoc poteſtatem ordinariam, vel delegatam; cum denunciatio ſit actus executivus cenſuræ pertinens ad poteſtatem correctivam: Quare ſi cenſura lata fuit ab homine vel per ſententiam particularem, vel per ſtatutum, denunciatio primo, & per ſe fieri debet ab ipſo, (cum ad ipſum pertineat exequi ſententiam ſuam) deinde ab aliis Epiſcopis, vel Paſtoribus, ſi fuerint ab ipſo requiſiti, ex Gloſſa. Quod ſi cenſura lata ſit a jure communi, tunc denunciatio non ſolum fieri poteſt ab Epiſcopo illius Diœceſis, ubi patratum eſt delictum, ut docent Suar., Bonac., & alii cum Leand. quæſt. 6., eo quod ratione delicti ibi commiſſi Reus factus ſit quoad hoc ſubditus; ſed etiam fieri poteſt a proprio Ordinario ipſius delinquentis; ut iidem docent contra Filliuc., Cornejum, & Alter.

Advertendum denique, quod ſupra innuimus, videlicet ante denunciationem præcedere debere ſententiam declaratoriam criminis, ratione cujus lata fuit cenſura. Ita communiter Doctores contra Panormit., & Felin., qui putant hoc non requiri, quando crimen eſt ita notum, ut nullam habeat excuſationem, nec ulla poſſit tergiverſatione celari; quod tamen raro accidit, ſiquidem vix fieri poteſt, ut crimen quodcumque ſit omnino inexcuſabile: Quoniam vero ſententia declaratoria criminis eſt actus judicialis, debet conſequenter illam præcedere citatio Rei, ut declaratio fieri poſſit cum cognitione cauſæ; jure enim naturali conceditur unicuique copia defenſionis, antequam damnetur. Quod ſi citatio non præcedat, ſententia non ſolum eſt injuſta, ſed etiam invalida, ut ipſemet Pontifex teſtatur Cap. 1. *de Cauſa poſſeſſionis, & proprietatis* dicens: *Nec nos contra inauditam partem poſſumus aliquid definire*. Ita etiam communiter Doctores, qui pariter docent, quod ſi Reus citatus ſtatim compareat, crimen fateatur, & ſatisfactionem offerat, non poſſit juſte denunciari, ſed debeat abſolvi, ut notat Leand. quæſt. 10., & Suar. diſp. 3. ſect. 10., quandoquidem pœna medicinalis, reo correcto, non debet amplius perſeverare; & multo minus debet augeri per denunciationem, per quam & ab aliis vitandus eſt, & coram aliis infamatur.

ARTICULUS VI.

Quænam excuſent ab incurrenda Cenſura?

I. Septem de cauſis excuſari aliquis poteſt ab incurrenda Cenſura.

II. Poteſt cenſura eſſe nulla ex quadruplici capite. Multipliciter etiam poteſt eſſe nulla ſententia cenſuræ.

III. Quænam injuſtitia cauſæ reddat nullam ſententiam cenſuræ? Quid ſi appellatio, quam putas legitimam, a Judice ut frivola repellatur?

IV. Quandonam innocens tenetur ad vitandum ſcandalum ſe gerere ut excommunicatum? Et quando tenetur obtemperare Judici ſub cenſura aliquid præcipienti? Probabilius ſolum tenetur peccatum, & ſcandalum vitare.

V. Num poſſit Judex ad inſtantiam partis excommunicare aliquem ſecundum allegata, & probata Reum, ſi de illius innocentia certam habeat ſcientiam privatam?

VI. Quænam impotentia excuſat ab incurrenda cenſura? Qui culpabiliter redditur impotens ponere, quod ſub cenſura præcipitur, ab ea non excuſatur.

VII. Ignorantia invincibilis ſive juris Eccleſiaſtici, ſive facti, ſive pœnæ excuſat ab incurſu cenſuræ; ſive ignorantia ſit antecedens, ſive concomitans. Num etiam excuſet ab incurrenda Irregularitate? Ignorantia vincibilis quando excuſet?

VIII. In dubio ſive juris, ſive facti regulariter a cenſura excuſaris.

IX. Metus gravis excuſat a cenſura, etiamſi hæc feratur pro crimine prohibito lege naturali, niſi in contemptum cenſuræ metus incuteretur.

I. SEptem cauſas ab incurſu cenſuræ excuſantes enumerat Eſcobar in ſumma cap. 6.; Primo cenſuræ nullitatem; Secundo injuſtitiam cauſæ; Tertio hominis innocentiam; Quarto ignorantiam; Quinto impotentiam; & ad ignorantiam reducitur dubium, ſeu incertitudo ſive juris, ſive facti; Sexto metum; Septimo neceſſitatem. De ſingulis hic agendum.

II. Quæritur itaque primo; quandonam cenſura ſit nulla?

Reſpondeo, Ex quadruplici capite oriri poſſe cenſuræ nullitatem. Primo, ſi nulla ſit lex, ob cujus tranſgreſſionem fertur cenſura;

ſura ; Secundo , ſi data validitate legis , ipſa cenſuræ ſententia ſit nulla; Tertio, ſi data validitate legis , & ſententiæ , interponatur legitima appellatio ; Quarto , ſi interponatur conſenſus partis, in cujus favorem fertur cenſura.

Primo itaque nulla eſt ſententia cenſuræ, ſeu ipſa cenſura, ſi nulla ſit lex ; Acceſſorium enim ſequitur naturam principalis . Lex autem multipliciter poteſt eſſe nulla . Primo , ex defectu juriſdictionis , ſeu poteſtatis in legislatore: Secundo, ex defectu rei præceptæ; nam ſi hæc ſit manifeſte aut turpis , aut communi bono contraria, aut undequaque levis , tam ſecundum ſe, quam relate ad finem, lex illam præcipiens ſub gravi eſt nulla ; Quamvis ſi res præcepta ſecundum ſe ſit levis , ſed relate ad finem ſit gravis, lex, & cenſura illi annexa ſunt valida ; puta , ſi ſub excommunicatione præcipiatur ut unuſquiſque reſtituat modicum , quod furatus eſt ab illo, qui propter plurima modica furta incidit in miſeriam: Tertio, ex ceſſatione finis aut totalis , aut præcipui ipſius legis ; ceſſante enim tali fine ceſſat lex : Quarto demum , ex defectu ſufficientis promulgationis, & acceptationis.

Deinde nulla eſt cenſura, atque adeo non incurritur , ſi nulla ſit ipſa ſententia cenſuræ, quæ pariter poteſt eſſe multipliciter nulla. Primo quidem, ex defectu juſtitiæ, ut mox explicabimus quæſit. ſequent. Secundo, ex defectu juriſdictionis in ferente ſententiam , vel quia non eſt Superior , vel quia non eſt judex competens , vel quia excommunicatus , aut ſuſpenſus nominatim denunciatus , vel quia extra ſuam Diœceſim exiſtit, extra quam ſubditum ſuum excommunicare non poteſt, vel quia ſententiam tulit poſt interpoſitam legitimam appellationem , vel demum quia ſententiam tulit poſt conſenſum partis , in cujus favorem fertur cenſura , juxta ea , quæ diximus art. ſuper. quæſit. quarto.

III. Quæritur ſecundo; Quandonam injuſtitia cauſæ excuſet ab incurrenda cenſura?

Reſpondeo, cenſuram non incurri ex injuſtitia cauſæ , quando forma judicii in ea ferenda non ſervatur, & quando injuria irrogatur reo . Poteſt autem ſententia cenſuræ eſſe nulla ; Primo , ex defectu juſtitiæ legalis, videlicet , quia non eſt ſervatus in ea juris ordo , ſeu forma ſubſtantialis, ad quam ſpectat monitio, citatio partis, & alia, quæ diximus art. ſuper. Quod ſi ſententia ſit injuſta per defectum ordinis juris accidentalis, non per hoc eſt invalida ; Verbi gratia , quia monitio non fuit trina , quia cenſura non lata ſcripto cum inſerta cauſa, &c. & in hoc ſenſu S. Gregorius dixit , *Sententia Paſtoris ſive juſta , ſive injuſta timenda eſt* ; Quod refertur a Gratian. 2. quæſt. 3. cap. 1. Eſt enim timenda, quia valida, ſi deficiat in accidentali ordine juris . Secundo , ſententia eſt nulla ex defectu juſtitiæ commutativæ ; quia videlicet fertur cum injuria Rei; vel quia non citatus damnatur ; vel quia ſine cauſa legitima, & proportionata, quæ cenſuram mereatur ; vel quia per delictum non ſufficienter probatum in foro externo.

Ubi adverte, quod ſi cenſura ſit in foro interno invalida ex defectu culpæ commiſſæ, poteſt eſſe valida in foro externo, ſi culpa ſit juridice probata ; & ideo ad vitandum ſcandalum ſervanda eſt in foro exteriori . Quod ſi violetur , non incurritur irregularitas, ex Suar. num. 19.; quia vere cenſura non violatur ; cum in foro interno non habeatur cenſura . Quamvis etiam in tali caſu violator cenſuræ debeat ſe gerere ut irregularem , ad vitandum ſcandalum , & ut talis in judicio damnari poteſt.

Adverte ulterius , quod ſi interponas appellationem, quam putas legitimam, & Judex repellat illam ut frivolam , & te excommunicet , non es excommunicatus in foro interno ; ſed pro foro externo debes te gerere ut excommunicatum, donec Judex appellationis declaret , illam appellationem fuiſſe legitimam . Ita Laym. part. 2. cap. 2., Avil. part. 2. cap. 5. diſp. 5. dub. 12. , Pal. , & alii communiter.

IV. Quæritur tertio ; Quando Innocentia excuſet a cenſura incurrenda?

Reſpondeo, Tripliciter aliquem poſſe eſſe innocentem, Primo, in utroque foro interno, & externo, ſeu coram Deo, & hominibus. Secundo , tantum in foro externo, ſeu coram hominibus, quamvis coram Deo ſit nocens . Tertio , tantum in foro interno, cum in foro externo probetur nocens.

Qui primo modo eſt innocens, videlicet in foro externo ſimul , & interno , quamvis aliquando poſſit interdicto comprehendi , non poteſt tamen directe ulla cenſura ligari ; adeoque ſi excommunicetur, excommunicatio nulla eſt, nec timenda, ut communiter docent Doctores apud Pal.

diſp.

diſp. 13. punct. 8.; quia videlicet talis cenſura continet errorem intolerabilem, quod ſcilicet arbitrio Judicis ea poſſit infligi ſine merito cauſæ.

Qui vero innocens eſt ſecundo modo, videlicet in foro tantum externo, neque poteſt directe, & nominatim cenſura ligari, quamvis Judex privatim ſciat ejus culpam. Ratio eſt, quia ſententia ferens cenſuram eſt actus judicii publici, & forenſis; unde niſi culpa probetur in foro externo, ſententia eſt nulla; Ita communiter cum Navar. ex *Cap. Cum contingat*; Poteſt tamen iſte talis excommunicari in generali; ſi verbi gratia, feratur excommunicatio contra omnes, qui domum aliquam furati ſunt, niſi intra menſem ſatisfaciant; in tali caſu quilibet ex illis excommunicatur; niſi ſatisfaciat, etiamſi in foro externo de nullo nominatim probari poſſit talis culpa.

Qui demum eſt innocens tertio modo, videlicet tantum in foro interno, debet in foro externo cenſuram, qua ligatur, obſervare; quod requiritur ad vitandum ſcandalum, ut ſupra diximus.

Dubium tamen eſt; An qui in foro tantum interno eſt innocens, ſed probatur in foro externo nocens, teneatur obedire Judici præcipienti aliquid ſub cenſura: Verbi gratia, ſi præcipiat Judex ſub cenſura Petro, ut intra menſem ſatisfaciat Titio reddendo centum, quæ tamen revera non abſtulit; aut ſi præcipiat Paulo, ut cohabitet cum Berta, quæ in foro externo probatur eſſe ejus uxor, cum tamen ille ſciat propter impedimentum dirimens non eſſe veram uxorem?

Huic difficultati alii aliter reſpondent. Primo aliqui cum D. Th. in 4. diſt. 18. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 4. dicunt, quod tenearis obedire, quando non eſt intrinſece malum, ſed licitum id, quod præcipitur, ut in primo caſu; Quare Petrus tenetur dare Titio centum, ſi in foro externo probetur ea ſuſtuliſſe; & niſi id fecerit, peccabit contra præceptum Superioris, & cenſuram incurret, quamvis poſſit deinde uti occulta compenſatione, (ut notat Con. dubitat. 13. num. 113.) quam nullus Judex poteſt tibi prohibere. Non poteſt vero Paulus in ſecundo caſu reddere debitum Bertæ, quæ in foro externo probatur eſſe ejus uxor, cum tamen non ſit propter impedimentum dirimens; Et ratio eſt, quia præcipitur in tali caſu fornicatio, quæ eſt intrinſece mala.

Secundo alii cum Cajet. 2. 2. quæſt. 74. ad 2. putant, Petrum non teneri in foro conſcientiæ dare centum Titio, ſed ſolum teneri vitare ſcandalum; quia in tali caſu ſententia Superioris eſt injuſta, & ſolum eſt juſta quoad præſumptionem; præſumptio autem non prævalet veritati; unde ſententia eſt nulla.

Tertio putant alii cum Con. loc. cit. num. 110. quod ſi Petrus non det Titio centum, peccet quidem contra legitimum præceptum Superioris, ſed cenſuram non incurrat in foro interno, quia Judex non intendit punire cenſura tuam inobedientiam, niſi ex ſuppoſitione, quod nolis reddere, quod debes.

Equidem cenſeo ſecundam ſententiam probabiliorem, videlicet hujuſmodi innocentem teneri dumtaxat peccatum, & ſcandalum vitare; Unde Paulus non poteſt reddere debitum Bertæ, & ſi excommunicetur, gerere ſe debet ut excommunicatum dumtaxat coram iis, qui neſciunt ejus innocentiam ad ſcandalum vitandum; Petrus vero ſi poteſt citra ſcandalum non dare Titio centum, non tenetur dare, & ſi non det cum ſcandalo, peccabit contra charitatem peccato ſcandali, non contra obedientiam; unde excommunicationem in foro interno non incurret.

Dubium eſt ſecundo; An quando Judex cognoſcit privata ſcientia innocentiam Petri, qui ſecundum allegata, & probata eſt reus, poſſit illum ad inſtantiam partis excommunicare?

Reſpondeo, D. Th. 2. 2. quæſt. 77. cum Thomiſtis communiter aſſerere, quod poſſit Judex etiam punire pœna mortis illum, quem ſcit ſcientia privata eſſe innocentem; ſi tamen ſecundum allegata, & probata pœnam illam mereatur; quia Judex condemnat ut perſona publica; & ideo dirigi ſolum debet a notitia publica. Hanc tamen doctrinam cæteroqui probabilem rejiciunt Leſſ. lib. 2. cap. 29. dub. 10., Sà, Filliuc., Bonac., Lug. de juſtitia diſp. 37. ſect. 14.; quia directe occidere innocentem eſt intrinſece malum; in caſu autem noſtro directe occideretur innocens; nam quando conſtat de innocentia hominis, uti ſcientia publica ad illum condemnandum, eſt uti potius errore, quam ſcientia.

Verum Leſſ., Bonac., Laym. docent, tam in cauſis civilibus, quam in criminalibus minoribus poſſe uti ſcientia publica judicem contra eum, quem ſcit notitia privata eſſe innocentem; quia Reſpublica habet

habet poteſtatem in bona ſuorum Civium, quando bonum publicum id requirit; ut accidit in caſu noſtro, ne forma publicorum judiciorum cum ſcandalo evertatur.

Equidem cenſeo cum Con. dub. 113., quod judex teneatur ſaltem ex charitate liberare ſe, quantum poteſt, ab onere condemnandi innocentem, & efficere, ut veritas elucefcat. Quod ſi nequeat, diſtinguendum eſt; nam vel id, quod ad inſtantiam partis præcipiendum eſt ſub cenſura, poteſt licite poni; (ut in primo illo caſu licite poteſt Petrus dare Titio centum, quamvis illa ipſe non ſit furatus) vel non poteſt licite poni; (ut in ſecundo caſu non poteſt licite Paulus reddere debitum Bertæ, ſi conſtet de impedimento dirimente) Si primum, poteſt judex Petro, qui ſecundum allegata, & probata eſt fur, præcipere ſub cenſura, ut det Titio centum, etiamſi privata ſcientia cognoſcat illum eſſe innocentem; quia poteſt Reſpublica, ne evertatur forma judiciorum, tollere centum Petro innocenti, & dare Titio; Si ſecundum, non poteſt judex præcipere Paulo, ut reddat debitum Bertæ, ſi privata ſcientia cognoſcit dari impedimentum dirimens; quia in nullo caſu poteſt præcipi malum intrinſece malum, ſicut eſt in caſu noſtro fornicatio; Et propter eandem rationem non poteſt damnare pœna mortis, quem notitia privata cognoſcit innocentem, cum occidere innocentem ſit intrinſece malum.

Quod diximus de Judice, dicendum pariter de publice denunciante ſententiam excommunicationis. Etenim in primo illo caſu, qui cognoſcit Petrum eſſe innocentem, & ſecundum allegata, & probata eſt fur, poteſt in bonum Reipublicæ denunciare ſententiam excommunicationis in Petrum non dantem Titio centum, & ſic compellere Petrum ad danda centum; ſiquidem non compelleret ad aliquod intrinſece malum: E contra in ſecundo caſu qui ſcit notitia privata dari impedimentum dirimens matrimonium inter Paulum, & Bertam, non poteſt denunciare publice excommunicationem contra Paulum non cohabitantem, & non reddentem debitum Bertæ; quia tali denunciatione compelleret Paulum ad id, quod eſt intrinſece malum.

VI. Quæritur quarto; Quænam impotentia excuſet a cenſura incurrenda?

Reſpondeo, illam impotentiam ſive phyſicam, ſive moralem ponendi opus præceptum ſub cenſura, quæ excuſat a culpa gravi, excuſare etiam a cenſura incurrenda, ut patet. Ex quo ſequitur primo, quod non reſtituens propter impotentiam ſicut non peccat, cum ad impoſſibile nemo teneatur; ita nec ligatur cenſura, quæ eſt pœna peccati. Secundo, eodem modo qui reſtituere non poteſt ſine gravi damno bonorum ſuperioris ordinis, ut vitæ, famæ, &c, aut ſine gravi alio incommodo, ſicut excuſatur a præcepto reſtituendi, ita a cenſura. Tertio, qui vero potens reſtituere, quando præcipiebatur reſtitutio ſub cenſura, non tamen reſtituit, ita incidit in cenſuram, ut ſi deinde evadat impotens reſtituere, non proinde a cenſura liberetur, ut notant Filliuc., Bonac., Suar. apud Leand. diſp. 9. quæſt. 30.; quia cenſura incurſa unice per abſolutionem tolli debet. Demum, qui ad tempus propter impotentiam excuſatur a reſtitutione, ſi habeat deinde, unde ſolvat aut totum, aut partem, ita tunc tenetur, ut aliter tunc incidat in cenſuram.

Dubium nunc eſt; An qui ex malitia ſit impotens, excuſetur a cenſura, quando non ponit id, quod præcipitur. Eſcobar. in ſum. cap. 6. putat, probabilius eſſe, quod non excuſetur: Verbi gratia, ſi præcipiatur horarum recitatio ſub cenſura, & aliquis projiciat in mare breviarium, ne poſſit horas recitare, hic cenſuram incurrit; quia qui obligat ad finem ſub cenſura, obligat etiam ſub cenſura ad ponenda media neceſſaria ad finem; & ideo lex, quæ obligat recitare horas, obligat etiam ad non projiciendum breviarium, quod eſt neceſſarium ad horas recitandas: Eodem modo ſi præcipiatur ſub cenſura reſtitutio intra quindecim dies, & fur prima die projiciat nummos, ita ut ex malitia reddatur impotens deinde reſtituere, elapſo decimoquinto die cenſuram incurrit non reſtituendo, etiamſi tunc ſit impotens, quia eſt impotens ex malitia. Non negaverim tamen, quod ſi interim illum pœniteat culpæ commiſſæ, cenſuram non incurrit, ut ſupra diximus in caſu ſimili; videlicet ſi Petrus vulneret Cajum lethaliter, & deinde illum pœniteat, quando poſtea Cajus ex vulnere moritur, Petrus non incurrit cenſuram latam contra homicidas; quia tunc abeſt contumacia prærequiſita ad cenſuram incurrendam; ut multi docent apud Dian. part. 8. tract. 7, reſol. 85.

Addit Bonac. quæſt. 3. punct. 3., quod ex-

excommunicationem etiam incurrat, qui juſſus reſtituere ante quindecim dies, prævidens ſe fore impotentem ſine ſua culpa ultimis diebus, non reſtituit primis diebus, quando erat potens: Ratio eſt, quia tenebatur prævenire impotentiam: Sicuti qui tenetur audire miſſam, ſi prævidet futurum ſe impotentem ultimis horis, tenetur illam primo mane audire.

VII. Quæritur quinto; Quænam ignorantia cenſuræ excuſet ab illa incurrenda?

Ante reſponſionem adverto primo, multipliciter Ignorantiam dividi. Primo enim dividitur in ignorantiam juris, facti, & pœnæ. Ignorantia juris eſt, quando ignoratur lex aliquid prohibens, vel præcipiens. Ignorantia facti, quando ignoratur, num factum ſit contra aliquam legem certo cognitam? Verbi gratia, ſi ignores, num fuerit clericus, quem percuſſiſti. Ignorantia pœnæ dicitur, quando habetur notitia certa tam juris, quam facti, ſed ignoratur, quod jus prohibeat tale factum ſub tali pœna; Verbi gratia, ſcis prohibitam eſſe percuſſionem Clerici; & ſcis quem percuſſiſti eſſe clericum, neſcis tamen prohibitam eſſe ſub cenſura percuſſionem clerici.

Secundo dividitur Ignorantia in invincibilem, ſeu inculpabilem, & vincibilem, ſeu culpabilem. Invincibilis eſt, quæ per diligentiam humanam ſuperari non potuit, vel quia non occurrit menti ulla dubitatio, a qua moveri poſſet homo ad inquirendam veritatem; vel quia ſi occurrit dubitatio, non proinde potuit veritas acquiri. Vincibilis ignorantia habetur, quando poſt ſubortum dubium facta non eſt moralis diligentia ad veritatem acquirendam, per quam diligentiam talis ignorantia vinci poterat: Quod ſi ignorans vincibiliter putet ſe obligari ad talem diligentiam, & illam omittat, tunc non ſolum laborat ignorantia vincibili, ſed etiam culpabili; ſi vero non putet ſe obligari ad illam diligentiam, & ideo illam omittat, tunc laborat ignorantia ſolum vincibili, ſed inculpabili, quamvis ignorantia vincibilis, quæ ſimul eſt inculpabilis, appellari etiam ſoleat invincibilis.

Tertio Ignorantia vincibilis, ſeu culpabilis ſubdividitur in affectatam, & craſſam, ſeu ſupinam. Habet affectatam, qui ſtudioſe, & data opera vult ignorare, quod ſe debere ſcire cognoſcit, juxta illud Pſalm. 35. *Noluit intelligere, ut bene ageret*. Talis ignorantia, cum ſit aperte voluntaria, dicitur in jure apertus dolus eſſe, & malitia potius, quam ignorantia. Habet vero ignorantiam craſſam, ſeu negligentem, & ſupinam, qui ignorat, quæ ſcire debet ex quodam animi torpore, vel ex nimia ſolicitudine erga res alias, a qua redditur negligens in addiſcendis iis, quæ ſcire debet: Talis autem ignorantia eſt ſolum indirecte voluntaria; Et aliquando eſt gravis, aliquando levis; quamvis in jure non vocetur abſolute craſſa, & ſupina, niſi quando intercedit gravis culpa.

Quarto dividitur ignorantia in Antecedentem, & Concomitantem. Antecedens eſt cauſa actus, qui non fieret, ſi ignorantia illa deeſſet; ut quando quis occidit Clericum neſciens ejus clericatum, quem ſi ſciret, illum non occideret. Concomitans eſt, quæ ita actum comitatur, ut adhuc ſi illa deeſſet, actus fieret; puta quando quis caſu putans occidere feram, occidit inimicum, eo tamen animo, ut libentius occiſionem illam faceret, ſi ſciret ibi eſſe ſuum inimicum.

Demum dividitur Ignorantia in Actualem, & Habitualem. Habet habitualem, (quæ abſolute ignorantia dicitur) qui nunquam cognovit illud, quod ignorat: Habet vero Actualem, (quæ dicitur inadvertentia, ſeu inconſideratio, & oblivio) qui quod alias novit de facto in mente non habet. His explicatis

Dico primo; Ignorantia invincibilis juris Eccleſiaſtici, etiam ſtante cognitione juris naturalis, aut divini, excuſat ab incurſu cenſuræ: Verbi gratia, ſi ſcias furtum eſſe jure naturali prohibitum, neſcias vero eſſe prohibitum ſub cenſura jure Eccleſiaſtico, furando peccas, ſed cenſuram non incurris. Ita communiter cum Con. dub. 10. Hurt. difficult. 22. Ratio eſt clara, quia ad incurrendam cenſuram requiritur, ut peccans ſit contumax, ſeu inobediens Eccleſiæ præcipienti aliquid ſub cenſura; ergo ſi ignoretur præceptum, ſeu jus Eccleſiaſticum, ceſſat contumacia, & ſic cenſura incurri non poteſt.

Hinc infertur, neque cenſuram incurri, ſi detur ignorantia invincibilis facti; quia ſicut ignorantia juris reddit involuntarium actum, inquantum malum, ſeu prohibitum; ita ignorantia facti reddit actum ſecundum ſe, & ſimpliciter involuntarium. Idque eſt verum etiamſi quis det operam rei illicitæ; Verbi gratia, ſi quis dans ope-

peram venationi prohibitæ occidat Clericum, neſciens illum eſſe Clericum; ut docet Sanch., Leand. quæſt. 9. & alii communiter contra Sylveſt., & alios. Immo neque cenſura incurritur, ſi detur ignorantia invincibilis ſolius pœnæ, ut docet Con. dub. 10. ex Suar., Avil., & aliis contra Covarr., & Hurt. diff. 22. apud Leand. quæſt. 7. Quare ignorantia tam juris, quam facti, & pœnæ, ſi ſit invincibilis, excuſat a cenſura. Adde idem dicendum, ſive ignorantia juris Eccleſiaſtici, aut facti, aut pœnæ ſit ignorantia habitualis, ſive ſit ignorantia actualis, hoc eſt inadvertentia; ut communiter Doctores apud Leand. quæſt. 24. Et idem dicendum, ſive ignorantia ſit antecedens, ſive ſit concomitans, ex Suar., & aliis communiter contra Sanch., Ugolin., Henr., & alios apud Leand. quæſt. 22. Etenim ignorantia concomitans ſupra actum nihil aliud addit, niſi pravum animum ponendi talem actum, etiamſi eſſet prohibitus ſub cenſura; hic autem pravus animus, cum ſit tantum conditionatus, nihil ponit in eſſe, nec cauſat actum externum; & ideo non eſt capax cenſuræ: Unde ſequitur, quod qui Clericum occidit neſciens ejus clericatum, eo tamen animo, ut etiam illum occideret, quamvis ſciret eſſe clericum, cenſuram non incurrit.

Oppones ex Hurt.; qui ignorat peccatum mortale prohiberi ſub reatu pœnæ inferni, adhuc pœnam inferni meretur, ſi peccatum mortale committat; ergo pariter qui ignorat peccatum aliquod, puta percuſſionem Clerici, prohiberi ab Eccleſia ſub pœna cenſuræ, adhuc cenſuram incurrit, ſi clericum percutiat; atque adeo ignorantia invincibilis pœnæ non excuſat ab incurſu cenſuræ.

Confirmatur, quia irregularitas etiam ignorata incurritur; ergo pariter cenſura.

Reſpondeo, conceſſo antecedente, nego conſequentiam. Diſparitas eſt primo, quia pœna inferni eſt punitiva; pœna vero cenſuræ eſt medicinalis; non eſt autem neceſſe, ut pœna punitiva, ſeu vindicativa cognoſcatur, ut peccato ſit debita; ſecus vero pœna medicinalis. Et ratio eſt, quia medicina, ut mederi poſſit, debet ægroto applicari; applicatur autem pœna medicinalis ſpiritualis peccatori ægroto ſolum per cognitionem illius; ergo niſi pœna medicinalis cognoſcatur, non eſt debita peccato.

Secunda diſparitas eſt, quia pœna inferni de ſe debetur cuilibet mortali; at cenſura non debetur ulli peccato ſecundum ſe, ſed ſolum quando peccator eſt contumax; atqui ut habeatur contumacia, requiritur, ut peccator contra monitionem Eccleſiæ, & contra comminationem cenſuræ operetur; atque adeo requiritur, ut cognoſcatur monitio, & comminatio cenſuræ; ergo niſi cenſura cognoſcatur, non incurritur. Adde, quod ſicuti non dicitur operari contra legem, qui legem non cognoſcit; ita nec operatur contra monitionem comminantem cenſuram, qui talem monitionem non cognoſcit; ergo qui cenſuram ignorat, contumax non eſt; atque adeo nec capax cenſuræ.

Ad confirmationem primo dico, Irregularitatem ex delicto, cum ſit pœna, non incurri, ſi ignoretur, ut docet Sanch. lib. 4. de Matrim. diſp. 32.; quamvis irregularitas ex defectu etiam ignorata incurratur, quia non eſt pœna, ſed impedimentum canonicum. Secundo, conceſſo antecedente, & dato, quod irregularitas ex delicto etiam ignorata incurratur, ut docet Laym. tract. 4. cap. 20. aſſert. 4., nego conſequentiam. Diſparitas eſt, quia irregularitas non eſt pœna medicinalis, ſicut eſt cenſura, quæ cognoſci debet ab ægroto, ut poſſit illum curare; ſed irregularitas ex defectu eſt impedimentum canonicum, & irregularitas ex delicto eſt etiam pœna vindicativa, & perpetua, non medicinalis.

Dico ſecundo; Ignorantia vincibilis ſive juris, ſive facti, ſive pœnæ, niſi ſit talis, ut excuſet a culpa mortali, non excuſat ab incurrenda cenſura. Ita communiter cum Suar. ſect. 10. qui non audet dicere oppoſitam ſententiam eſſe practice probabilem, cum non habeat pro ſe niſi unum, vel alterum Recentiorem, qui non valido fundamento, ſed quadam pietate erga delinquentes ducitur ad tuendum oppoſitum. Ratio concluſionis ex Suar. eſt, quia ignorantia vincibilis mortaliter culpabilis vel eſt craſſa, ſeu ſupina, vel (quæ pejor eſt) affectata; atqui ſi ſit craſſa, ſeu ſupina, videlicet orta ex gravi negligentia, non excuſat a cenſura; ergo a fortiori non excuſat, ſi ſit affectata; & conſequenter nulla ignorantia vincibilis mortaliter culpabilis excuſat a cenſura. Minor probatur, quia in *Cap. Ut animarum, de conſtitution. in 6.* dicitur aperte, *Statutis Ordinariorum non ligari ignorantes, niſi eorum ignorantia ſit craſſa, vel ſupina*: Et ra-

tio

tio a priori eſt ex Con. dub. 11.; quia videtur incredibile, quod nolit Eccleſia punire eam negligentiam mortalem, quæ committitur in ſciendis cenſuris.

Adverte tamen, quod quamvis ignorantia vincibilis mortaliter culpabilis regulariter loquendo non excuſet ab incurrenda cenſura, aliquando tamen excuſat; præſertim ſi ſit craſſa, ſeu ſupina; videlicet quando lex comminans cenſuram addit particulam aliquam, quæ requirit ſcientiam, ut ſunt hæ particulæ, Scienter, Conſulto, qui præſumpſerit, qui temere, vel temerarius violator extiterit, &c., ut docet Leand. quæſt. 20., & alii communiter. Utrum autem in tali caſu etiam ignorantia affectata excuſet? Affirmat Hurt. Sed communiter negant Doctores apud Leand. quæſt. 21., quia ignorantia affectata in jure æquiparatur dolo, & ipſi ſcientiæ, ex *Cap. Eos qui, de temporibus ordinat. in 6.*

Dico tertio; Cenſura lata per ſententiam Judicis in eum, qui monitus noluit reſipiſcere, incurritur etiam ab ignorante illam, quando Judex intentionem habet ligandi delinquentem, antequam illi cenſura innoteſcat. Ita communiter.

Ratio eſt clara; quia talis cenſura ex una parte ſupponit jam in delinquente contumaciam, ex alia parte poteſt ferri in abſentem; ergo non eſt cur ab ignorante illam non incurratur. Unde fit, quod in tali caſu ſic excommunicatus careat juriſdictione, incapax ſit beneficii, &c., quamvis id ignoret.

Neque dicas; Poſſet talis delinquens reſipiſcere, dum infligitur illi cenſura; ergo cenſura ſic lata in ignorantem eſt invalida. Nam, conceſſo antecedente, nego conſequentiam: Cenſura enim non fertur propter contumaciam delinquentis uſque ad tempus, in quo fertur cenſura, ſed propter contumaciam uſque ad tempus in monitione præfixum. Quare cum ſupponatur uſque ad tale tempus perſeveraſſe contumaciam, licite poteſt delinquens cenſura ligari, etiamſi dum ligatur cenſura, vel ante, coram Deo reſipuerit; dummodo non reſipuerit coram Eccleſia, præſentando ſe Superiori, & exhibendo obedientiam, & ſatisfactionem. Itaque licet probabilis ſit ſententia Filliuc. tract. 1. cap. 8., & aliorum apud Dian. part. 8. tract. 7. reſol. 85., quod cenſura a jure non incurratur ab eo, qui ſit actu pœnitens, & de peccato doleat, ob quod deberet cenſuram incurrere; ut ſi quis vulneret graviter alium, & antequam ſequatur homicidium, conteratur, non incurrit deinde cenſuram in jure latam contra homicidas, quia per pœnitentiam ceſſavit contumacia in foro interno, & ſic nulla incurritur in foro interno cenſura: At in caſu noſtro cum feratur cenſura per ſententiam Judicis, incurri debet in foro externo; quicquid ſit, an ſi tunc reſtituerit, in foro interno ab ea ſit immunis.

VIII. Quæritur ſexto; An dubium cenſuræ excuſet ab illa?

Reſpondeo, tam dubium juris, quam dubium facti a cenſura excuſare. Ita communiter cum Sanch. lib. 1. in Decalog. cap. 10. num. 56., & aliis apud Tambur. lib. 1. in Decalog. cap. 3. §. 7. V. *Cenſuræ*. Ratio eſt, quia ſtat in poſſeſſione libertas. Si tamen rationabiliter dubites, & veritatem inquirere negligas negligentia graviter culpabili, debes te gerere ut cenſura ligatum; quia laboras ignorantia vincibili, quæ, ut diximus, non excuſat a cenſura; Præterquamquod in tali caſu aſſimilaris poſſeſſori malæ fidei: Ita Tambur. loc. cit. Et idem dicas, ſi dubites, an fueris abſolutus. Quod ſi prudenter dubites, an cenſura contra te lata ſit juſta, an a legitimo ſuperiore, an cum debitis requiſitis, &c. Multi cum Bardi de conſcient. diſp. 6. cap. 7. putant, quod debeas te gerere tamquam cenſura ligatum; quia poſſeſſio ſtat pro cenſura, & pro Judice ferente illam, qui in dubio præſumitur rite protuliſſe ſententiam. Tambur. vero putat, quod in foro externo debeas te gerere ut cenſura ligatum, propter rationem adductam, non tamen in foro conſcientiæ; ſiquidem in foro conſcientiæ poſſeſſio ſtat pro libertate, & in dubio melior eſt conditio poſſidentis. Ita etiam Dian. part. 4. tract. 3. reſol. 8. ex Vaſq., & Salas.

IX. Quæritur ultimo; An metus, & vis etiam excuſent ab incurſu cenſuræ?

Reſpondeo, certum eſſe, quod metus levis non excuſet; Metus vero gravis cadens in conſtantem virum, puta, metus mortis, infamiæ, exilii, aut gravis detrimenti, ſive ſpiritualis, ſive temporalis, communiter docent, quod a cenſura excuſet; eo quod excuſet a tranſgreſſione præcepti Eccleſiaſtici; cum Eccleſia piiſſima mater nunquam velit obligare ſuis præceptis cum magno incommodo. Quare ſi non habetur tranſgreſſio præcepti Eccleſia-

ſti-

ſtici, non habetur contumacia, & conſequenter nec cenſura.

Dubium eſt; An metus gravis excuſet a cenſura, quando hæc fertur pro crimine alias lege naturali prohibito? Sanch., Pal., Hurt., & alii apud Leand. quæſt. 26. docent, quod qui ex metu gravi etiam mortis, verbi gratia, adulteraret, poſito quod adulterium ſit prohibitum ſub cenſura, illam incurreret; quia ſicut metus in tali caſu non excuſat a peccato mortali; ita neque a cenſura. Verum Suar. diſp. 4. ſect. 3., Bonac., Avil., Con. dub. 10. cum eodem Leand. putant, in tali caſu adulterantem, licet non excuſetur a peccato, a cenſura tamen excuſari. Ratio eſt, quia metus gravis non excuſat a transgreſſione præcepti naturalis, ſed excuſat a transgreſſione præcepti Eccleſiaſtici; unde qui vi, & metu cogeretur ad adulterandum, peccaret mortaliter contra legem naturalem, ſed non peccaret cum contumacia, ſeu cum tranſgreſſione præcepti Eccleſiæ, quæ nunquam obligat cum tanto onere; atque adeo non incurreret cenſuram ab Eccleſia latam contra adulterantes.

Quod ſi quis per gravem metum compelleretur ad adulterandum in contemptum Eccleſiæ prohibentis adulterium ſub cenſura, probabilius eſt, quod in tali caſu cenſuram incurreret; ut docent Henr., & Suar. contra Candidum, & Salas apud Leand. loc. cit.; quia probabilius eſt velle Eccleſiam in tali caſu obligare ſub cenſura, ne contemnatur. Et idem dicas, ſi quis per gravem metum adulteraret in contemptum Dei prohibentis adulterium: Et ideo in *cap. Sacris, de iis, quæ vi, metuſve cauſa fiunt* dixit Pontifex, quod excommunicationem incurrat, qui ex metu gravi communicat cum excommunicato, quando ſcilicet id prohibetur ſub mortali; quia in contemptum Eccleſiæ talis metus injiceretur.

Demum circa Neceſſitatem dicendum, quod neceſſitas, quæ a peccato mortali in lege humana excuſat, etiam excuſet a cenſura.

ARTICULUS VII.

De Effectibus Cenſuræ.

I. Duplex eſt Cenſuræ effectus; alter Remotus, & extrinſecus, qui eſt Rei emendatio; alter Proximus, & intrinſecus, qui eſt privare hominem quibuſdam bonis ſpiritualibus, ac temporalibus.

II. Ante Judicis ſententiam privatur iis bonis etiam excommunicatus toleratus; Cujus acta juridica ideo ſunt valida, quia in bonum publicum Eccleſia ſupplet defectum jurisdictionis, qua ille caret.

III. Irretitus cenſura in aliqua Diœceſi ubique Gentium privatur iis bonis; nec aliter quam per abſolutionem in integrum reſtituitur.

IV. Appellatio non ſuſpendit effectus cenſuræ jam latæ; niſi hæc lata ſit ſub conditione, & interim appelletur.

V. Poteſt Pontifex, non tamen Epiſcopus in effectibus cenſuræ diſpenſare. Num poſſit Epiſcopus diſpenſare, ut valide retineatur Beneficium collatum tempore Excommunicationis?

I. QUæritur primo; Quinam ſint cenſuræ effectus?

Reſpondeo, effectum cenſuræ coincidere cum ejuſdem fine: qui duplex eſt, Alter proximus, & intrinſecus, Alter remotus, & extrinſecus. Effectus, ſeu finis remotus nihil aliud eſt, quam fructus bonus, quem intendit ferens cenſuram; Hic tamen fructus vel eſt ſpiritualis, videlicet obſervantia Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & emendatio peccatoris, juxta illud 1. ad Corinth. 5. *Ut tandem ſpiritus ejus ſalvus fiat in die Domini*; vel eſt temporalis, videlicet reſtitutio rei temporalis, aut reparatio damni, quod illatum eſt innocenti; nam ex Trident. ſeſſ. 24. cap. 3. poteſt quis excommunicari, niſi reſtituat temporale. Effectus cenſuræ intrinſecus, & proximus eſt privare cenſuratum aliquibus bonis ſpiritualibus, & etiam temporalibus, quatenus ſpiritualibus ſunt annexa, ut conſtat tum ex definitione cenſuræ, tum inductione; nam excommunicatio privat tam participatione Sacramentorum, quam communione fidelium, quorum primum eſt ſpirituale, ſecundum temporale: Suſpenſio ab officio privat uſu officii tam Ordinis, quam juriſdictionis ſpiritualis; & quia beneficium datur propter officium, privat etiam jure percipiendi fructus a beneficio Eccleſiaſtico. Interdictum privat divinis officiis, & privat etiam ex Suar. contra Sanch., Con., & alios apud Buſemb. jure contrahendi licite matrimonium; Quare omnes cenſuræ bonis ſpiritualibus ſimul, & temporalibus privant.

II. His explicatis, certum eſt primo, quod

quod reus cenſuram incurrens privetur ſtatim ante Judicis ſententiam ſpiritualium rerum uſu, & ſtatim obligetur ad carendum temporalibus bonis enumeratis: Verbi gratia, excommunicatus obligatur non communicare cum aliis, ſuſpenſus non celebrare, &c. Communiter enim receptum eſt illud Juris proloquium, *Cenſura lata per ſe fert executionem*, ex *Cap. Paſtoralis*, *de Appellat.*; Et ratio eſt, quia cum cenſuræ ſint pœnæ ſpirituales, nullam ad executionem ſui exequentis actionem exigunt. Quare excommunicatus, licet toleratus, non poteſt licite miſſam audire, verbi gratia, niſi excuſet ignorantia, aut neceſſitas vitandi ſcandalum, &c. Nec poteſt excommunicatus, aut ſuſpenſus a beneficio, juxta probabiliorem opinionem, facere ſuos fructus beneficii, etiamſi nulla præceſſerit ſententia Judicis, & etiamſi præſtet officium, & onus, propter quod datur beneficium. Denunciatio itaque cenſuræ non deſervit, ut reus obligetur ſervare leges cenſurati, ſed ſolum ne alii poſſint cum eo agere, recipere ab eodem Sacramenta, &c., ut habetur in Extravag. Mart. V. apud Leand. diſp. 2. quæſt. 4.

Neque dicas; excommunicatus occultus, & toleratus non privatur juriſdictione, cum ex *leg. Barbarius*, *ff. de off. Prætoris* valida ſint ejus acta; ergo falſum eſt, quod effectus cenſuræ ſtatim ante Judicis ſententiam incurrantur.

Nam, ut bene Suar. diſp. *6.* ſect. 2., etiam excommunicatus occultus, & toleratus privatur habitualiter jurisdictione ante ſententiam judicis, & ſolum Eccleſia propter bonum publicum ſupplet in eo defectum juriſdictionis.

III. Certum eſt ſecundo, effectus cenſuræ perſeverare, donec per abſolutionem tollantur, ut dicemus art. ſeq., & ideo dici ſolent perpetui, non quidem poſitive, ſed negative, quatenus non habent tempus ſuæ durationis definitum, ſed perpetuo perſeverant, donec reus a cenſura abſolvatur.

Certum eſt tertio, quod etiam cenſuratus a Prælato Inferiori ubique terrarum privetur uſu ſpiritualium, ut docent communiter contra Scotum; cujus ſententiam Sotus apud Leand. diſp. 2. quæſt. 5. vocat novam, & inauditam. Et ratio eſt, quia dum excommunicatur, verbi gratia, Petrus ab Epiſcopo Neapolitano, non obligat Epiſcopus reliquos Chriſtifideles, ne pro eo orent, ſed obligat illos jus commune, quod ad omnes pertinet, & a quo præcipitur, ne quis cum excommunicatis communicet; ut conſtat ex can. 5. Concilii Nicæni; ubi dicitur: *Servetur iſta ſententia, ut ſi qui ab aliis excommunicantur, ab aliis ad communionem non recipiantur.*

IV. Quæritur ſecundo; An poſſint aliquando ſuſpendi, ſeu impediri effectus cenſuræ jam latæ, aut per appellationem, aut per diſpenſationem Papæ, vel Epiſcopi ferentis cenſuram?

Reſpondeo, per appellationem nullatenus impediri, ut ſupra diximus ex *Cap. Paſtoralis de Appellat.*, quia cenſura lata ſecum trahit executionem; quare cum appellatio non tollat cenſuram, nec tollere poteſt executionem, ſeu effectus cenſuræ: Secus dicendum, ſi cenſura ſit lata ſub conditione; etenim antequam purificetur conditio, poteſt per legitimam appellationem ſuſpendi cenſura, & ſic etiam effectus cenſuræ, ut ſupra etiam diximus, & communiter docent cum Suar. diſp. *6.* ſect. 4., Leand. quæſt. *6.* Et ratio a priori eſt, quia cenſura lata ſub conditione non dicitur perfecta, nec abſolute, & ſimpliciter ſententia.

V. Per diſpenſationem vero Pontificis poſſunt effectus cenſuræ ſuſpendi, quatenus poſſunt licite exerceri, quæ ratione cenſuræ ſunt prohibita; Et ratio eſt manifeſta, quia Pontifex poteſt diſpenſare in iis, quæ tantum jure humano prohibita ſunt, ut ſunt actus, qui per cenſuram prohibentur: Et de facto diſpenſavit aliquando Pontifex in aliquibus cenſuræ effectibus; nam per Extravagantem Martini V. datur facultas communicandi cum excommunicatis toleratis, quod jure antiquo erat prohibitum.

Epiſcopus tamen nullatenus diſpenſare poteſt in effectibus cenſuræ; etiamſi ab ipſo ſit lata, & ipſimet reſervata, ut communiter docent Doctores contra nonnullos Canoniſtas; Et ratio eſt, quia Epiſcopus non poteſt in jure communi diſpenſare, niſi quando in ipſo jure hoc illi conceditur, aut aliqua recepta conſuetudine, & traditione, ut colligitur ex *cap. Dilectus*, *de temporibus Ordination.* Atqui effectus cenſuræ jure communi decernuntur, & Epiſcopis nec jure communi, nec conſuetudine conceditur ut poſſint in iis diſpenſare; ergo nunquam poſſunt per diſpenſationem impedire effectus cenſuræ; Unde fit, non poſſe Epiſcopum diſpenſare, ut excommunicatus, verbi gratia, valide beneficium re-

recipiat: Poſſet ſolum diſpenſare, ut excommunicatus poſt abſolutionem retineat valide beneficium collatum tempore excommunicationis; quia hoc videtur Epiſcopo concedi in *Cap. Poſtulaſtis*, *de Clerico excommunicato miniſtrante*; Quamvis de hoc dubitet etiam Filliuc. hic cap. 7. ex praxi Sacræ Pænitentiariæ, ad quam in his caſibus ſolet recurri.

QUÆSTIO II.

Quonam pacto Cenſura tollatur?

EXaminabimus in hac quæſtione; Primo; an poſſit aliter, quam per abſolutionem tolli cenſura? Secundo, a quonam tolli poſſit? Tertio, quotupliciter abſolutio detur? Quarto, quandonam abſolutio valeat pro foro exteriori; Quinto, quænam ſint requiſita ad abſolutionem, tam ex parte abſolventis, quam ex parte abſolvendi? Sexto, quanam forma, ritu, ac ſolemnitate abſolutio conferatur? Ac demum expediemus paucis reliqua, quæ ad hanc abſolutionem pertinent.

ARTICULUS I.

An unice per abſolutionem tollatur cenſura?

I. Cenſura neque tollitur per obitum ferentis illam, neque per obitum, aut emendationem cenſurati; ſed unice per abſolutionem; quæ mortuis etiam conferatur, quamvis indirecte.

II. Quando quis ſuſpenditur ad tempus determinatum, puta per menſem, talis Suſpenſio non eſt proprie cenſura; cum non poſſit ea ſic ferri.

III. Qui excommunicatur, donec ſatisfecerit, præſtita ſatisfactione, immunis eſt a cenſura, quin tamen hæc dicatur tolli citra abſolutionem.

I. QUæritur primo; An poſſit cenſura tolli non ſolum per abſolutionem, ſed etiam per mortem ferentis cenſuram, aut per mortem cenſurati, aut per ſatisfactionem datam parti læſæ, & emendationem delinquentis?

Reſpondeo cum communi apud Leand. diſp. 2. quæſt. 4., unice per abſolutionem proprie, & perfecte tolli poſſe cenſuram; quod conſtat tum ex illo Matth. 16. *Quodcumque ligaveris*, &c., *& quodcumque ſolveris*, &c., tum ex *Cap. Cum deſideres*, *de ſententia excommunicat.*; tum demum a ſufficienti partium enumeratione, cum cenſura nec per mortem ferentis illam, nec per mortem cenſurati, nec per terminationem cauſæ tollatur: ergo unice per abſolutionem tollitur.

Et primo non tollitur cenſura per mortem ferentis illam, ut communiter Doctores docent ex *Cap. Paſtoralis*, & conſtat ex uſu Eccleſiæ; etenim cenſuræ ita inſtitutæ ſunt, ut ſolum in fieri, non vero in conſervari dependeant a vita, aut juriſdictione ferentis; quamvis verum ſit, quod cenſura lata ab homine non habeat effectum ſuum, ſi antequam incurratur, ille moriatur.

Secundo, non tollitur per mortem cenſurati: tum quia etiamſi excommunicatio non liget mortuos, qui ſi deceſſerunt cum contritione, ſunt etiam in loco ſalutis; tamen etiam poſt mortem ligat alios, ne cum excommunicato defuncto communicent, offerendo pro illo ſacrificia, aut ejus cadaver ſepeliendo in loco ſacro; tum etiam, quia ex *cap. Sacris*, *de Sententia excommunicat.* mortui indigent abſolutione, non quidem directe, ſeu quoad ipſos, cum ſint extra juriſdictionem, & forum Eccleſiæ, ſed indirecte, ſeu quoad alios fideles, ne cum illis modo dicto communicent.

Tertio, neque tollitur cenſura per datam ſatisfactionem parti læſæ, aut per emendationem delinquentis: damnatur enim ab Alex. VII. propoſitio 44. dicens: *Quoad forum conſcientiæ, reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante, ceſſant cenſuræ*. Et ratio eſt, quia quamvis ad cenſuram ferendam requiratur contumacia; at ut cenſura perſeveret, non requiritur perſeverantia contuma-

maciæ; cum pendeat a contumacia in fieri, non in conſervari. Quare jure ordinario unice tolli poteſt cenſura per poteſtatem D. Petro conceſſam ſolvendi ligatos, cujus actus eſt abſolutio, ut communiter docent cum Pal. diſp. 1. dub. 2. Quamvis de potentia abſoluta, & extraordinaria poſſet aliter cenſuram tollere Pontifex, qui eſt Auctor juris.

Neque dicas, ceſſante fine, ceſſat lex; ergo ceſſante contumacia ceſſat cenſura propter illam inflicta. Nam verum quidem eſt, quod ceſſante contumacia tolli debeat cenſura; At ſicut hæc per juridicam, & publicam poteſtatem fuit inflicta, ita per eamdem poteſtatem tolli debet, ut docent Doctores, ex *cap. Cum deſideres, de Sententia excommunicat.* Præſertim quia debet juridice conſtare de ſatisfactione ſufficienter data pro culpa commiſſa, ut poſſit dari abſolutio.

II. Quæritur ſecundo; An ſaltem ſine abſolutione tollatur cenſura, quando fertur pro tempore determinato, verbi gratia, per menſem, per triennium, &c.?

Reſpondeo, Cenſuram proprie dictam ferri non poſſe ad tempus determinatum; quia cum feratur ad correctionem Rei, qui poteſt citius, aut tardius corrigi, non poteſt certo tempore illa durare; atque adeo non poteſt cenſura ceſſare per lapſum temporis determinati: Præſertim quia ſic daretur delinquenti occaſio permanendi in ſua contumacia, eo quod ſciret, quod ab ea cenſura non poſſet liberari ante tempus præfixum, etiamſi emendetur. Poteſt quidem in pœnam alicujus delicti præcipi alicui, ut per triennium, verbi gratia, ſit ſuſpenſus; at hæc non eſt cenſura proprie dicta, nec eſt pœna medicinalis, ſed vindicta, ut alias diximus, & docet Laym. hic; hæc profecto per lapſum temporis præfixi ſine alia abſolutione ceſſare poteſt.

III. Quæritur tertio; An ſaltem cenſura tollatur ſine abſolutione, quando lata eſt ſub ea conditione, *Donec ſatisfeceris?* Solet enim aliquando cenſura ferri tali pacto: Præcipimus tibi ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ, ut Cajo intra tres dies ſatisfacias, ſiſque excommunicatus, donec illi ſatisfeceris.

Reſpondeo, in tali caſu poſita ſatisfactione te fore liberum ab excommunicatione, in quam incurreras, & quidem ſine alia abſolutione, ut docent Covarr. in *Cap. Alma mater, part.* 1. §. 2. Avila, Pal., Leand. diſp. 2. quæſt. 5. & alii communiter. Ratio eſt, quia in tali caſu, ut bene notat Suar. num. 12., non tollitur cenſura ſine prævia abſolutione, eo quod a ferente cenſuram ſimul cum cenſura detur abſolutio ab illa ſub ea conditione de futuro, donec ſatisfeceris; qua conditione purificata ſtatim abſolutio ſortitur effectum ſuum: Sicut enim cenſura per legem, aut per generalem ſententiam fertur ſub conditione, quod tale peccatum commiſeris, & eo commiſſo ſtatim incurritur; ita abſolutio data ſub conditione, quod ſatisfeceris, poſita ſatisfactione, habet effectum ſuum. Unde fit, nullam omnino cenſuram ſine abſolutione tolli, ſi valida fuerit; Quod ſi fuerit nulla, & vera reputetur, ſatis eſt declaratio nullitatis, ut ea tollatur, ſeu potius ut intelligatur numquam fuiſſe talem cenſuram. Advertit tamen Bonac. quæſt. 3. punct. 9., hæc verba, Sis excommunicatus, donec ſatisfeceris, aliquando ſignificare, quod excommunicatus non poſſit abſolvi, niſi poſt ſatisfactionem; in quo caſu poſita ſatisfactione, procul dubio requiritur nova abſolutio; & ea eſt praxis Eccleſiæ, ut poſt ſatisfactionem abſolvatur, qui ſic eſt excommunicatus.

ARTICULUS II.

Quiſnam poſſit a Cenſuris abſolvere?

I. Cenſuræ latæ per ſtatutum alicujus Diœceſis, vel Provinciæ comprehenduntur ſub cenſuris latis a Jure.

II. Univerſim a cenſuris non reſervatis abſolvere poteſt, qui juriſdictionem erga cenſuratos habet pro foro externo.

III. Parochus, & alii Sacerdotes, qui poſſunt a mortalibus abſolvere, ſolum ex delegatione juris abſolvere poſſunt a cenſuris non reſervatis.

IV. Habens facultatem abſolvendi a mortalibus reſervatis poteſt abſolvere etiam a cenſuris reſervatis quoad caſus Pontificios, non vero quoad Epiſcopales.

V. Probabiliter ſimplex Sacerdos poteſt ab excommunicatione minore abſolvere, etiam extra confeſſionem ſacramentalem.

VI. A cenſuris Juris reſervatis abſolvere poteſt, qui eas reſervavit, aut ejus Succeſſor, vel Superior, ac Delegatus; & in multis caſibus alii.

VII. Mendicantes non poſſunt abſolvere a caſibus Epiſcopo in tabella reſervatis; poſſunt tamen a reſervatis in Synodo; ac

ab iis, quos jus commune Epiſcopo reſervat.

VIII. Quando abſolutio conferenda eſt ſatisfacta parte, quænam ſatisfactio eſt præmittenda? Et an valide conferatur, parte nondum ſatisfacta?

IX. A cenſura lata ab homine per ſententiam generalem pro peccatis futuris, ſi non ſit reſervata, quilibet Confeſſarius abſolvere poteſt.

X. A cenſura lata ab homine per ſententiam ſive ſpecialem, ſive generalem pro peccatis præteritis quinam, & quomodo abſolvere poſſit?

XI. Quid ſi excommunicatus ab Epiſcopo domicilium mutet, aut Religionem ingrediatur?

I. QUoniam cenſuræ aliæ ſunt latæ a Jure, aliæ ab homine, aliæ reſervatæ, aliæ non reſervatæ, de ſingulis quærendum, a quonam abſolvi poſſint? notando interim, cenſuras latas per ſtatutum comprehendi ſub cenſuris a Jure, quia ſtatutum, licet non ſit jus univerſale, eſt tamen jus particulare Diœceſis, vel Provinciæ, ut bene Suar. diſp. 7. ſect. 3.

II. Quæritur itaque primo; Quiſnam poſſit abſolvere a cenſuris juris non reſervatis?

Reſpondeo, quod poſſint ab iis ſuos ſubditos abſolvere omnes illi, qui in foro externo habent juriſdictionem erga illos, ut ſunt Epiſcopus, Abbates, Prælati regulares, &c. Ita Navar., Henr., & alii communiter apud Pal., ex *Cap. Nuper*, *de Sententia excommunicat.*

III. Dubium eſt, an Parochi, & alii Sacerdotes, qui poſſunt a mortalibus abſolvere, poſſint pariter abſolvere a prædictis cenſuris?

Reſpondeo, Gloſſ. in *Cap. Si Epiſcopus*, *de pænit.*, *& remiſ.* Riccard. in 4. diſt. 18, Sayr., & alios negare; quia ſicut ad ferendam, ita ad auferendam cenſuram videtur requiri juriſdictio in foro externo, quam Parochus, & alii Sacerdotes non habent. Sed quamvis hæc ſententia negativa ſit communior, contra quamplures relate ad abſolutionem a ſuſpenſione, & interdicto, ut ſuo loco dicemus: at relate ad abſolutionem ab excommunicatione, communior ſententia affirmat, cum Suar. diſp. 7. ſect. 3. D. Th., Pal., & aliis, ex Cap. *Nuper*, *de Sententia excommunicationis*, ubi dicitur: *Quando conditor Canonis ſpecialiter abſolutionem ſibi non reſervarit, eo ipſo aliis videtur facultatem conceſſiſſe relaxandi.* Præterea Benedictus XI. in *Extravag.*, *de Privileg. 5. Obſervent*, ait: *Inconveniens exiſtimamus, ut a peccato abſolvat, qui excommunicationem, quæ infligitur, maxime a jure, removere non poteſt*; ergo quilibet Confeſſarius poteſt abſolvere ab excommunicatione juris non reſervata. Immo Bonac. quæſt. 3. punct. 2. docet, idem etiam dicendum de abſolutione a ſuſpenſione, & interdicto. Nam ex Suar. diſp. 38. ſect. 2., qui habet facultatem abſolvendi a mortalibus, poteſt etiam abſolvere ab interdicto perſonali ſpeciali non reſervato, quamvis non poſſit a locali, aut generali perſonali, cum ad hoc requiratur juriſdictio in foro externo. Adde, eam eſſe praxim Eccleſiæ, ut abſolventes a mortalibus abſolvant prius non ſolum ab omni vinculo excommunicationis, ſed etiam ſuſpenſionis, & interdicti.

Ad rationem tamen in contrarium reſpondetur, quod quamvis Parochus, & alii Sacerdotes, qui poſſunt a mortalibus abſolvere, non habeant vi ſui muneris juriſdictionem in foro externo, atque adeo nec poteſtatem ad abſolvendum a cenſura, habent tamen hanc poteſtatem ex delegatione juris.

IV. Neque dicas: Si verum eſſet, quod qui poteſt a mortalibus, poſſet conſequenter a cenſuris juris non reſervatis abſolvere, ſequeretur primo, quod qui habet facultatem abſolvendi a mortalibus reſervatis, haberet pariter facultatem abſolvendi a cenſuris reſervatis.

Secundo, quod ſimplex Sacerdos, qui poteſt a venialibus, poſſit etiam abſolvere ab excommunicatione minore, quæ propter veniale incurritur.

Nam reſpondeo cum Suar. loc. cit. concedendo primam ſequelam quoad caſus Pontificios; quia Pontifex non ſolet reſervare caſus, niſi ratione cenſuræ; atque adeo non aliter dat facultatem abſolvendi a peccatis ſibi reſervatis, quam dando facultatem abſolvendi a cenſuris ſibi reſervatis. Negatur tamen prima ſequela quoad caſus Epiſcopales; quia ſolent Epiſcopi reſervare ſibi aliquos caſus ſine cenſura; unde qui habet ſolum facultatem abſolvendi a peccatis Epiſcopo reſervatis ſine cenſura, non proinde habet facultatem abſolvendi ab aliis cenſuris, & peccatis reſervatis.

V. Ad ſecundam ſequelam reſpondeo a multis negari, præſertim a Cajet., Ugolin., &

& aliis apud Suar. loc. cit., & Pal. diſp. 2. punct. 21. cum Avila, Vaſq. & aliis. Et ratio eſt, quia quamvis non poſſit quis abſolvi Sacramentaliter a venialibus licite, non præmiſſa abſolutione ab excommunicatione minori; at poſſunt venialia aliter, quam per Sacramentum pœnitentiæ tolli; unde non fuit opus, ut cui concederetur facultas abſolvendi Sacramentaliter a venialibus, concederetur pariter facultas abſolvendi ab excommunicatione minore: Quod tamen dici non poteſt de mortalibus, quæ unice tolli poſſunt per Sacramentum ſive in re, ſive in voto ſuſceptum; atque adeo qui poteſt a mortalibus abſolvere, debet poſſe pariter abſolvere a cenſuris juris non reſervatis; cum talis abſolutio per ſe prærequiratur ad mortalium abſolutionem.

Verum quamvis hæc ſententia negativa ſit probabilior, adhuc tamen eſt probabilis ſententia affirmativa docens, a ſimplici Sacerdote poſſe conferri abſolutionem ab excommunicatione minore, etiam extra confeſſionem; & etiam illi, qui habet mortalia; immo qui cum mortali excommunicationem minorem incurrerit; Ita Navar., Tolet., & Tabien., & alii cum Hurt. diſp. 26. de Excommun. diff. 2., ut dicemus quæſt. 3. art. 3. Et ratio eſt, quia cum excommunicatio minor non exigat peccatum mortale, ut incurratur, conſequenter neque exigit, ut habeat facultatem abſolvendi a mortalibus, qui poteſt ab ea abſolvere.

VI. Quæritur ſecundo; Quiſnam poſſit abſolvere a cenſuris juris reſervatis?

Reſpondeo, quod ab iis non poſſit abſolvere, niſi qui illas ſibi reſervavit, aut ejus ſucceſſor, aut Superior, aut Delegatus. Ita communiter, ex Cap. *Nuper*, *de Sententia excommunicat.* Sunt autem multi caſus, in quibus conditor Canonis facultatem hanc abſolvendi aliis concedit.

Primo in *cap. Mulieres*, *de ſententia excommunicat. in 6.* committitur Epiſcopis, ut poſſint abſolvere tam mulieres, quam impuberes ab excommunicatione lata per Canonem, *Si quis ſuadente:* & in cap. *Monachi ibidem*, etiam conceditur, ut Abbates, & alii Prælati regulares poſſint abſolvere religioſos ſubditos, qui ſe mutuo percuſſerint; ſicut etiam Clerici ejuſdem Cleri, qui ſe mutuo percutiunt, poſſunt a ſuo Epiſcopo abſolvi.

Secundo in Trident. ſeſſ. 24. cap. 6. conceditur Epiſcopis facultas abſolvendi ſubditos in ſua Diœceſi ab omnibus occultis Sedi Apoſtolicæ reſervatis in foro conſcientiæ tantum.

Tertio per Bullam Cruciatæ quilibet Sacerdos ab Ordinario approbatus poteſt abſolvere a reſervatis, etiam in Bulla Cœnæ ſemel in vita, & ſemel in morte, abſque onere comparendi apud Superiorem, ſi convaleſcat, ut notat Pal. diſput. 1. punct. 2.

Quarto ex cap. *Quamvis*, *de ſententia excommunicat.* poteſt Epiſcopus abſolvere quoslibet legitime impeditos adire Pontificem cum onere comparendi ſaltem per procuratorem ceſſante impedimento ſub pœna reincidentiæ; Sicut etiam quilibet Sacerdos poteſt in articulo mortis abſolvere a quibuſvis peccatis, & cenſuris reſervatis cum eodem onere; ſi tamen cenſuratus ſit publice denunciatus.

Demum Mendicantibus, & aliis, qui cum iis communicant in privilegiis conceditur, ut poſſint abſolvere ab omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis, ut docent communius contra nonnullos apud Pellizzar. tract. 8. cap. 3. num. 80., & apud Dian. part. 3. tract. 2. reſol. 13., exceptis caſibus Bullæ Cœnæ, & ſex Clem. VIII. in Italia extra Urbem, qui ſunt Violatio Clauſuræ Monialium ad malum finem, Percuſſio Clerici, Simonia realis, Confidentia beneficialis, Provocatio, & pugna duelliſtica, & Violatio immunitatis Eccleſiaſticæ.

Advertendum tamen ex Suar. diſp. 7. ſect. 5. circa delegationem hujuſmodi facultatis primo, quod cui conceditur indulgentia plenaria, etiam per modum jubilæi, non proinde cenſetur conceſſa facultas abſolvendi a reſervatis; (quicquid contradicant Graffis, Peyrin., Eſcob., Rodriq., Vega, Filliuc., Boſſ., & alii apud Dian. part. 10. tract. 16. reſol. 1.) quia iſta duo privilegia ſunt inter ſe longe diverſa, & unum non trahit aliud, ut oſtendimus in Opuſculo de Jubilæo quæſt. 1.

Secundo, Is, cui conceditur facultas abſolvendi a caſibus Papæ reſervatis, poteſt etiam abſolvere a cenſuris eidem reſervatis; quia, ut modo diximus, peccata ſolum ratione cenſuræ reſervantur Papæ: Contra vero, quia multi caſus reſervantur Epiſcopis ſine cenſura, cui conceditur facultas abſolvendi a caſibus Epiſcopo reſervatis, non proinde conceditur facultas abſolvendi a cenſuris reſervatis; ut docet Bonac. cum Navar., Suar., Sanch.

Tertio per conceſſionem facultatis abſolvendi a cenſuris Papæ reſervatis intelliguntur etiam cenſuræ reſervatæ Epiſcopis; quamvis id negent Navar. in Summ. cap. 22. num. 261., Bonac., & alii. Ratio, quam adducit Suarez num. 14., eſt; tum quia hoc fert conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres; tum etiam quia Pontifex per dictam conceſſionem dat facultatem abſolvendi ab omnibus cenſuris, a quibus ipſe poteſt abſolvere; ſed ipſe poteſt abſolvere etiam ab Epiſcopalibus; ergo concedendo facultatem abſolvendi a cenſuris Papalibus, concedit etiam ab Epiſcopalibus.

VII. Verum tamen eſt, quod Mendicantes ex ſpeciali Bulla non poſſunt abſolvere a caſibus Epiſcopo reſervatis, quamvis poſſint abſolvere ab omnibus Papalibus: & ideo damnata eſt ab Alex. VII. prop. 12. dicens: *Mendicantes poſſunt abſolvere a caſibus Epiſcopo reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum facultate*. Quia tamen datur triplex genus caſuum Epiſcopo reſervatorum, primum eorum, qui ex conſuetudine, vel jure Epiſcopo reſervantur, ut percuſſio levis Clerici, &c., & hi poſſunt a Mendicantibus abſolvi; ut oſtendimus in Trutina, exponendo Theſim duodecimam ab Alex. VII. confixam; Siquidem ſolum prohibetur regularibus, ne abſolvant a caſibus, quos ipſi ſibi reſervant, non vero a caſibus a jure communi, vel conſuetudine Epiſcopis reſervatis. Ita Averſ., Lezan., & alii plurimi apud Dian. part. 8. tract. 7. reſol. 71., & apud Thomam Hurt., tom. 1. tract. 5. reſ. 17. Notatque Suar. de pœnit. diſp. 29. ſect. 3., quod caſus hujuſmodi non dicuntur Epiſcopo reſervati, ſed delegati. Secundum genus eſt eorum caſuum, qui in Synodo reſervantur, & de his docent communius contra nonnullos, quos in loc. laud. Trutinæ retulimus, ceſſare reſervationem per hoc, quod ab Epiſcopo non exponantur in tabella; quia *Non expreſſum habetur pro omiſſo*, ex pluribus legibus Civilibus, & Canonicis. Tertium genus eſt eorum, qui exponuntur in tabella, & de his loquitur propoſitio damnata ab Alex. VII., ut conſtat ex dictis.

Quarto per conceſſionem abſolvendi ab omnibus cenſuris non ſolum intelligitur conceſſa facultas abſolvendi ab omni ſpecie cenſurarum, videlicet ab excommunicatione, ſuſpenſione, interdicto, ſed etiam a cenſuris reſervatis. Ita Bonac., Azor, & Sà contra Suar. diſp. 7. ſect. 5. Ratio eſt, quia quilibet Sacerdos poteſt abſolvere a cenſuris non reſervatis; ergo in caſu noſtro, ne privilegium ſit inutile, debet poſſe abſolvere etiam a cenſuris reſervatis.

Quinto per conceſſionem abſolvendi ab omnibus reſervatis Sedi Apoſtolicæ non intelliguntur comprehenſi caſus Bullæ Cœnæ; ſicut nec per conceſſionem abſolvendi a reſervatis in Bulla Cœnæ intelligitur data facultas abſolvendi ab hæreſi; quamvis probabile ſit oppoſitum, quod docet Jacobus de Graſſis de hæretico occulto. Ratio horum omnium eſt, quia ex reg. 81. juris in 6. habetur, quod *In Generali conceſſione non veniunt, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus*.

VIII. Sexto demum, quando facultas abſolvendi a cenſuris datur ſub ea limitatione, videlicet ſatisfacta parte, ſenſus eſt, ſi ſit opus, ſatisfactione partis; quod ſi non ſit opus, poteſt procul dubio conferri abſolutio abſque ulla ſatisfactione. Nomine autem partis, cui ſatisfaciendum eſt, non venit Prælatus præcipiens, vel excommunicans, ſed tertia perſona, quæ ſit offenſa aut in honore, aut in fama, aut in aliis bonis. Ratio eſt, quia offenſio Judicis eſt generalis, & habetur, quotieſcumque contrahitur quælibet cenſura: Sicut etiam in omni cenſura requiritur obedientia, vel cautio parendi Eccleſiæ; ergo quod ſpecialiter requiritur in delictis exigentibus ſatisfactionem partis eſt reſtitutio honoris, vel famæ, vel rei familiaris tertiæ perſonæ offenſæ.

Notandum tamen ex Avila 2. part. cap. 7. diſp. 3. dub. 12., & aliis, quod quando vi Jubilæi excommunicatus denunciatus abſolvi poteſt ſatisfacta parte, tunc non ſatis eſt, quod ſatisfiat perſonæ læſæ, ſed debet etiam ſatisfieri Eccleſiæ læſæ, per hoc quod excommunicatus præſentet ſe, ac ſe humiliet Judici, qui Cedulones affixit, ut illi rationabiliter poſt abſolutionem tollantur: Aliter enim abſolutio cederet in contemptum Judicis, & Juriſdictionis exterioris.

Dubitatur; Sitne valida abſolutio, quæ datur parte nondum ſatisfacta?

Reſpondeo cum Hurt. diſp. 14. de excommunicat. diff. 5., & aliis communiter, quod ſi præmitti non poſſit abſque gravi incommodo ſatisfactio partis, & abſolutio per longum tempus differenda eſſet, poſſit abſolutio non ſolum valide, ſed etiam licite conferri parte nondum ſatisfacta; præſtan-

ſtando tamen cautionem pignoratitiam, aut ſaltem fidejuſſoriam, aut ad minimum juratoriam de ſatisfaciendo, cum primum poterit.

Ratio eſt, quia non eſt credibile, Pontificem velle conditionem moraliter impoſſibilem, ſicut nec eſt credibile, ut notat ex Navar. Suar. num. 45., velle Pontificem obligare ad ſatisfactionem exhibendam, quando debitum ſatisfactionis eſt dubium; ſed ad ſummum tunc pro qualitate dubii deberet ad arbitrium prudentis viri ſatisfactio præſtari.

Quod ſi ſatisfactio præmitti poſſit abſque gravi damno, immo etiamſi abſque levi, & de facto ea non præmitteretur, certe abſolutio collata eſſet injuſta, non tamen eſſet invalida, non ſolum ſi conferatur ab Ordinario, vel a generaliter delegato, ſed etiam ſi conferatur ex privilegio, ſeu ex commiſſione particulari; dummodo in dicta commiſſione abſolvendi ſatisfacta parte, aut in privilegio non addatur formula expreſſe irritans abſolutionem conceſſam parte nondum ſatisfacta. Ita Avil., Sanch., & alii apud Hurt. loc. cit. contra Suar., & Vaſq. Ratio eſt, quia illa verba, ſatisfacta parte, tantum monent delegatum de obligatione juris communis; unde ſi delegatus non præſtet hoc, ad quod obligatur, videlicet ſi ſatisfactionem parti non curet præmitti, illicite abſolvet, ſed non invalide; non ſecus ac ipſe Ordinarius; Quod communiter docent.

IX. Quæritur tertio; Quinam poſſit abſolvere a cenſuris latis ab homine per ſententiam generalem pro peccatis futuris, quando verbi gratia, excommunicantur omnes, qui furabuntur in templo?

Reſpondeo, probabile eſſe, quod poſſint etiam ab iis abſolvere omnes illi, qui poſſunt abſolvere a cenſuris juris non reſervatis, ſeu omnes ii, qui poſſunt a mortalibus abſolvere. Ita Bonac. quæſt. 3. punct. 1., Suar. num. 23., Filliuc. hic cap. 9., Pal., Con. dub. 16.; quamvis multi alii Doctores probabilius cenſeant, illos dumtaxat abſolvere poſſe, qui poſſunt abſolvere a cenſuris latis ab homine per ſententiam ſpecialem; videlicet qui illas tulit, aut ejus ſucceſſor, aut ſuperior, aut delegatus, aut Judex appellationis, ut infra dicemus. Ratio concluſionis eſt, quia talis cenſura æquiparatur cenſuræ latæ a jure; cum proprie non ſit ſententia, ſed præceptum; ergo non debet ſequi leges cenſuræ latæ a Judice, ſed cenſuræ latæ a jure. Quare quando in cap. *Nuper*, *de ſententia excommunicationis* dicitur abſolutio a cenſura lata a jure pertinere ad Epiſcopum, vel Parochum, a cenſura vero lata a Judice pertinere ad eum, qui eam tulit, probabiliter ſermo eſt de abſolutione a cenſura lata a Judice per ſententiam ſpecialem pro peccatis præteritis, non vero de abſolutione lata a Judice per ſententiam generalem pro peccatis futuris, quæ potius habet vim præcepti, quam ſententiæ. Quare ſi talis cenſura non ſit reſervata, abſolvi poterit a quolibet Confeſſario; ſi vero ſit reſervata, abſolvi poterit ab eo, qui eam reſervavit, aut ab ejus ſucceſſore, aut ſuperiore, aut delegato; non ſecus ac diximus de cenſuris latis a jure.

X. Quæritur quarto; Quinam poſſit abſolvere a cenſuris latis ab homine per ſententiam ſive ſpecialem, ſive generalem pro delicto præterito? Verbi gratia, ſi excommunicentur omnes, qui tale furtum commiſerunt in tali Eccleſia; quæ cenſura dicitur lata per ſententiam particularem, etiamſi neminem nominet, quia reſpicit factum illud particulare, & determinatum.

Reſpondeo, quod extra mortis articulum poſſit ab iis abſolvere, qui eas tulit, (niſi ſit illi ſpecialiter interdictum) vel ejus ſuperior, vel ſucceſſor in officio, vel delegatus, vel judex appellationis. Ita communiter apud Pal.

Probatur per partes; Primo poteſt abſolvere, qui eas tulit, ex cap. *Paſtoralis*, *de Officio Ordinarii*; Et ratio eſt, quia cum poteſtas ferendi cenſuras conceſſa ſit in ſalutem animarum, potius conceſſa eſt ad abſolvendum, quam ad ligandum; ergo qui poteſt ligare, a fortiori poteſt abſolvere. Dixi tamen, Niſi ſit ei ſpecialiter interdictum, quia in multis caſibus qui cenſuram tulit, non poteſt deinde illam tollere. Primus caſus eſt in cap. *Tua nos*, *de Sententia excommunicat.*, ubi dicitur, quod incendiarius ab Ordinario nominatim excommunicatus, & denunciatus ad Sedem Apoſtolicam remittendus ſit. Secundus, quando qui ſententiam tulit, amittit deinde juriſdictionem per excommunicationem, aut ex alio capite, ut patet. Tertius, quando alicui committitur actus ferendi aliquam cenſuram abſque ulla cognitione cauſæ; in tali enim caſu cum ſit merus executor, qui fert cenſuram, nequit cenſuratum abſolvere; ſecus vero ſi ei etiam cognitio cauſæ eſſet commiſſa,

ut advertit Con. dub. 16. Quartus ex Cap. *Quærenti de Officio delegati*, ubi dicitur, quod delegatus Sedis Apoſtolicæ excommunicatum a ſe, eo quod ſuæ definitivæ ſententiæ parere noluerit, ab incurſa excommunicatione nequeat abſolvere poſt annum elapſum; ſolumque intra ſpatium integri anni ab ea poteſt abſolvere.

Secundo poteſt abſolvere ſuperior ejus, qui cenſuram tulit; dummodo non ſit Superior dumtaxat dignitate, ſed etiam juriſdictione, ut Papa relate ad omnes inferiores, Generalis relate ad Provincialem; non vero Archiepiſcopus relate ad Epiſcopos, niſi dum actu viſitat, vel in caſu appellationis; tunc enim eſt ſuperior juriſdictione, ex Cap. *Venerabilibus*, *de ſententia excommunicationis in 6.* Nec legatus a latere relate ad judices inferiores, niſi in caſu appellationis, ut docet Laym. tract. 5. part. 1. cap. 7. Neque Epiſcopus relate ad Prælatos regulares: Quare Regularis excommunicatus a Prælato ſuo ex cauſa pertinente ad regularem diſciplinam non poteſt ab Epiſcopo abſolvi; (niſi forte non ſit exemptus, & ad Epiſcopum ab injuſta ſententia proprii Prælati appellet, ut notat idem Laym.) poterit tamen a ſuo Provinciali, aut Generali abſolvi; quia iſti abſolvendo nullam injuriam faciunt Prælato inferiori, cum utantur jure ſuo.

Adverte tamen, quod quamvis ſuperior poſſit valide, non poteſt tamen licite abſolvere cenſuratos ab Inferiori, niſi prius plenam ſatisfactionem exigat, & inferiorem Prælatum admoneat; ne ſcilicet hujus auctoritas exponatur contemptui, ut ex multis juribus docent apud eundem Laym.

Tertio poteſt abſolvere ſucceſſor ejus, qui cenſuram tulit, ut habetur in cap. *Si Epiſcopus 2. quæſt. 3.*; quia qui ſuccedit in eodem munere, ſeu dignitate, cenſetur eadem perſona cum prædeceſſore. Valet autem hoc tam pro ſucceſſore Judicis delegati, quam pro ſucceſſore ad tempus; unde Capitulum, Sede vacante, quia ad tempus ſuccedit Epiſcopo, poteſt per Vicarium capitularem abſolvere excommunicatos ab Epiſcopo, ut habetur in Trident. ſeſſ. 24. cap. 16.

Quarto poteſt abſolvere delegatus ab habente juriſdictionem ordinariam, ut habetur in cap. *Paſtoralis*, *de Officio Ordinarii*; dummodo delegans non ſit juriſdictione privatus, quando debet delegatus abſolvere, ut docent communiter Doctores; ſiquidem juriſdictio delegati non eſt alia, quam delegantis; Quare in articulo mortis ex delegatione juris poteſt quilibet Sacerdos a cenſuris abſolvere; Et extra mortis articulum Superiores noſtræ Societatis, & ex eorum ſpeciali delegatione etiam alii abſolvere poſſunt etiam externos excommunicatos ab homine generaliter in foro conſcientiæ, non tamen nominatim excommunicatos, ut habetur in compendio privilegiorum V. *Abſolutio*.

Quinto demum poteſt abſolvere Judex appellationis; qui tamen, ut ea poteſtate legitime utatur, ſervare debet modum in jure præſcriptum, videlicet ut non abſolvat, niſi prius conſtiterit cenſuram fuiſſe inique latam; alioquin relinquere debet, quod abſolutio conferatur a judice, qui illam tulit, niſi vel ſit periculum in mora, vel ille impendere eam nolit, ut Canoniſtæ docent.

Ubi etiam notandum, in caſu appellationis poſſe abſolutionem conferri etiam a judice, a quo appellatum eſt, ſive talis judex ſit ordinarius, (de quo eſt communis opinio) ſive ſit delegatus, ut putat Suar. diſp. 7. ſect. 2. cum aliis contra nonnullos, qui cum Sayr. docent, juriſdictionem delegati per appellationem ceſſare. Ratio eſt, quia judex ſive ordinarius, ſive delegatus per appellationem factam Superiori non amittit ſuam juriſdictionem quoad ea, quæ appellationi non obſtant; atqui non obſtat abſolutio appellationi; cum propter abſolutionem interponatur appellatio; ergo poteſt judex, a quo appellatum eſt, etiam poſt appellationem abſolvere.

XI. Infertur ex dictis primo, excommunicatum a proprio Epiſcopo, etiamſi domicilium mutet, non poſſe abſolvi ab Epiſcopo, in cujus Diœceſim domicilium tranſtulit, ſed debere a priore Epiſcopo, vel ejus ſuperiore, aut ſucceſſore, aut delegato abſolvi, ſi excommunicatio fuit ſpecialis. Ita Doctores communiter, ex cap. *Propoſuiſti*, *de foro competenti* apud Con. dub. 16., & Suar. diſp. 7. ſect. 2. Ratio eſt, ne Judicum juriſdictio perturbetur, eorumve auctoritas contemnatur. Quod ſi excommunicatio lata fuerit per ſententiam generalem, poteſt probabiliter abſolvi ab alio Epiſcopo, in cujus Diœceſim domicilium tranſtulit; immo etiam a Parocho, atque adeo etiam a quolibet Confeſſario, qui poſſit abſolvere a mortalibus, ſi cenſura non ſit reſervata, ut docet Laym.

part.

part. 1. cap. 7. ex citat. cap. *Nuper* n. 3

Infertur ſecundo, quod ſi excommunicatus ab homine per ſententiam generalem, vel per ſtatutum Religionem ingrediatur, poſſit a Prælato Religionis abſolvi: Contra vero ſi ſit excommunicatus per ſententiam ſpecialem, ſecluſo privilegio; nam ratione cauſæ inchoatæ in tali caſu juriſdictio maneret penes priorem Judicem, a quo fuit excommunicatus: Habetur enim regula generalis in cap. *Propoſuiſti*, *de foro competenti*, quod *Præventus a Judice forum ipſius in ea cauſa declinare non poteſt*.

Infertur tertio, quod ſi Advena Nolanus, exempli gratia, incurrat Neapoli excommunicationem latam per ſententiam ſpecialem ratione delicti Neapoli commiſſi, non poſſit ab Epiſcopo Nolano, ſed ſolum a Neapolitano abſolvi; ſecus vero ſi excommunicationem latam per ſtatutum incurreret.

Advertit hic Con. num. 259., quod ſi tam Epiſcopus, quam ſubditus excommunicatus exiſtant extra propriam Diœceſim, poſſit Epiſcopus ſuum ſubditum abſolvere; quia poteſt extra territorium exercere juriſdictionem voluntariam, ſeu gratioſam, quæ fit ſine ſtrepitu judiciali, ut docent communiter cum Covarr.

Rogabis: Si excommunicatus per ſententiam ſpecialem non poſſit ex legitimo impedimento adire latorem cenſuræ, & paratus ſit debitam ſatisfactionem præſtare, poteritne ab alio æquali, vel ab inferiore Judice abſolvi?

Reſpondeo, ex cap. *Quamvis*, *de Sententia excommunicationis* affirmative; dummodo det prius juramentum, quod, quamprimum poterit, ei ſe præſentabit, cui de jure abſolutio competebat.

ARTICULUS III.

Quot modis abſolutio a Cenſura conferri poſſit?

I. Abſolutio a cenſuris dari poteſt vel conditionate, vel ad cautelam, vel ad reincidentiam.

II. Cur cenſura ferri poſſit ſub conditione de futuro, non tamen abſolutio a cenſura regulariter?

III. Num ſine nova culpa poſſit aliquis in priorem excommunicationem reincidere?

IV. Qui tenetur adire Pontificem pro abſolutione, ſi impedimento laboret, poterit adire per Procuratorem, vel per Epiſtolam; ſed ad id non obligatur.

V. Abſolutus ad reincidentiam ab Inferiore, niſi intra menſem, verbi gratia, ſatisfaciat, num teneatur Papam adire pro abſolutione, ſi ſatisfecerit intra illum menſem?

I. QUæritur primo; Quotupliciter dari poſſit abſolutio a cenſura?

Reſpondeo quadrupliciter, videlicet vel abſolute, vel conditionate, vel ad cautelam, vel ad reincidentiam. Primo datur aliquando abſolutio *Abſolute*, & ſimpliciter, quando ſcilicet reus emendatus abſolute liberatur.

Secundo datur *Conditionate*, ita ut purificata conditione reus ſit omnino liber a cenſura: Verbi gratia, ſi abſolvatur Titius ſtatim ac parti læſæ ſatisfecerit, parte ſatisfacta remanet abſolutus. Nonnulli cum Antonin., Sylveſt., & aliis apud Dian. part. 5. tract. 9. reſol. 14. dixerunt, abſolutionem ſic collatam ſub conditione de futuro eſſe invalidam, non ſecus ac abſolutio a peccatis data ſub conditione de futuro. Sed Covarr., Nav., Con. num. 218., & alii communiter id negant, ſi detur ſub conditione de futuro pertinente ad cauſam; quia abſolutio ſic data nullo jure irritatur, nec prohibetur; ergo non ſolum eſt valida, ſed etiam ex rationabili cauſa eſt licita; ut fuſe diximus quæſt. 1. art. 5. loquentes de cenſura lata ſub conditione. Verum tamen eſt, quod ſi abſolutio daretur ſub conditione ſine rationabili cauſa, eſſet illicita; tum quia contra uſum Eccleſiæ daretur; tum etiam quia relinqueretur judicio cenſurati decernendum, an purificata eſſet conditio, & conſequenter an dici deberet abſolutus, ut notat Villalob. apud Dian. loc. laud.: Contra tamen abſolutio a peccatis non ſolum eſt illicita, ſed etiam invalida, ſi conferatur ſub conditione de futuro; quia poſitis omnibus conſtitutivis Sacramenti, non poteſt effectus ſacramenti ſuſpendi, ut diximus in de Sacramento matrimonii; Ubi notavimus ex Perez, poſſe Sacramentum matrimonii confici ſub conditione de futuro, non ſolum quia hoc fert natura contractus elevati a Chriſto Domino ad rationem Sacramenti, ſed etiam quia contractus ſub conditione celebratus tunc habet rationem contractus abſoluti conſtituentis Sacramentum, quando purificatur conditio; & conſequenter neque in tali caſu ſuſpenditur effe-

effectus Sacramenti matrimonii poſitis omnibus ſuis conſtitutivis.

II. Inquirit hic Suar. num. 11. quare poſſit licite ferri cenſura ſub conditione de futuro pertinente ad cauſam; abſolutio vero a cenſura non licite conferatur ſub eadem conditione, niſi ex rationabili motivo; (quod tamen raro accidit) Etenim vel quando datur abſolutio a cenſuris, reus eſt diſpoſitus, vel non; Si primum, non debet abſolutio differri, quouſque purificetur conditio; Si ſecundum, abſolutio ſimpliciter non eſt danda, ne ſub conditione quidem.

Reſpondet idem Suar., diſparitatem eſſe; quia cum peccata occulte fiant, & a peccatoribus plerumque abſcondantur, expedit aliquando ea puniri ipſo facto, & ſic minari cenſuram ipſo facto incurrendam ſub ea conditione, quod tale peccatum committatur, ut ſic facilitas peccandi coerceatur: Contra vero, cum ſatisfactio, ſeu reſipiſcentia per ſe loquendo non abſcondatur, non eſt opus dare abſolutionem ſub conditione reſipiſcentiæ, vel ſub alia conditione de futuro, ſed ſtatim poſt reſipiſcentiam dari debet abſolutio abſoluta. Dixi per ſe loquendo, cum poſſit accidere caſus, in quo licite detur ſub conditione de futuro, ſi ſcilicet excommunicatus debeat abire in regionem longinquam, & non poſſit, niſi poſt menſem, verbi gratia, ſatisfacere, ne ſe infamet; tunc certe dari poteſt abſolutio ſub conditione, quod intra menſem ſatisfaciat.

Neque dicas, in Regula 50. juris in 6. habetur, *Quod actus legitimi conditionem non recipiunt*; ergo abſolutio nunquam dari poteſt ſub conditione. Nam contra eſt, quia ibi non eſt ſermo de omnibus, ſed de quibuſdam actibus legitimis, qui enumerantur in leg. *Actus legitimi*.

Dubitatur; Num abſolutio ſub conditione de futuro ad cauſam impertinente ſit valida? Verbi gratia, Abſolvo te, ſi cras pluet.

Suar. diſp. 3. ſect. 3. cum Filliuc., Ugolin. aliiſque communiter putat eſſe invalidam, ut diximus quæſt. 1. art. 5. de cenſura lata ſub ea conditione; quia ſcilicet talis abſolutio contineret intolerabilem errorem, & abuſum poteſtatis Eccleſiaſticæ, dum vellet abſolvens ejus effectum pendere a futuro contingenti nullatenus ad rem pertinente. Ex cap. autem *Per tuas*, *de ſententia excommunicationis* habetur, quod invalida ſit cenſura lata, nec non abſolutio continens errorem intolerabilem.

Sed Bonac. punct. 7. ex Con. putat eſſe validam, nec continere intolerabilem errorem; nam ſicut non eſt invalida, nec continet talem errorem abſolutio data ſub conditione impertinente de præterito, vel de præſenti, (quod adverſarii concedunt) verbi gratia, Abſolvo te, ſi heri, vel nunc pluit in Indiis; ita nec abſolutio data ſub conditione impertinente de futuro: Quamvis enim utraque contineat aliquem abuſum Eccleſiaſticæ poteſtatis, non tamen errorem intolerabilem; qui certe continetur in inflictione cenſuræ ſub tali conditione: Plura enim requiruntur ad ligandum, quam ad ſolvendum; ergo, &c. Equidem ſententiam Suar. exiſtimo probabiliorem.

Tertio, datur aliquando abſolutio *Ad Cautelam*; quando enim ignoratur, an quis cenſuram incurrerit, & abſolvens vult cavere damno, quod ex cenſura ignota provenire poſſet, tunc datur illi abſolutio ad cautelam. Hinc ante abſolutionem ſacramentalem præmitti ad cautelam ſolet abſolutio a cenſuris, etiamſi nulla ſuſpicio ſit, quod pœnitens cenſuram incurrerit; idque in reverentiam Sacramenti, ne impediatur ejus ſuſceptio a cenſura aliqua forte ignorata. Præmitti etiam ſolet ante ſuſceptionem Ordinum, ante beneficiorum, aliorumque privilegiorum collationem, ne hæc invalida poſtmodum inveniantur. Notant vero Doctores, quod præſupponi debeat ignorantia cenſuræ in petente, ut poſſit conferri ſic abſolutio, ex cap. *Solet*, *de ſententia excommunicationis in 6.* Quia tamen abſolutio ad cautelam peti poteſt vel in foro conſcientiæ, vel in foro externo, ſciendum, quod ſi petatur in foro conſcientiæ, ſtandum eſt dicto petentis, qui promittit ſe ſatisfacturum, ſi forte conſtiterit eſſe cenſura innodatum; ut docet Sayr. lib. 2. cap. 16.: Si vero petatur in foro externo, diſtinguendum eſt; nam vel petitur generatim abſolutio a cenſuris, quando nullius in particulari ſuſpicio habetur, & procul dubio concedenda eſt; vel petitur abſolutio ab aliqua ſpeciali cenſura ad cautelam, & tunc præmittenda eſt aliqua cognitio cauſæ. Et abſolvendus debet ſaltem ſemiplene putare, ſe non eſſe illa cenſura innodatum; vel quia, verbi gratia, ſententia continet errorem, vel quia lata fuit poſt legitimam appellationem interpoſitam, vel ob aliam cauſam; ut docet ex mul-

multis juribus, & Doctoribus Pal. diſp. 1. punct. 11.

Rogabis: An poſſit abſolutionem concedere ad cautelam, non ſolum Ordinarius, de quo nemo dubitat, ſed etiam delegatus?

Reſpondeo cum Laym. num. 9. ex Suar. ſect. 8., & Ugolin., delegatum tunc ſolum poſſe ad cautelam abſolvere a cenſuris, quando neceſſe eſt, ut teſtimonium alicujus recipiatur ad præſentem cauſam decidendam; (quia ſcilicet aliorum teſtimonia haberi nequeunt) non tamen poſſe ad alios fines abſolvere ad cautelam, puta ad collationem beneficii, &c.

Quarto demum concedi ſolet abſolutio *ad Reincidentiam*, ita ſcilicet, ut niſi abſolutus rem injunctam intra præfixum terminum exequatur, in eandem cenſuram incurrat. Ita in Cap. *Eos qui, de ſententia excommunicationis in 6.*; ubi dicitur, quod abſolutus ab eo, qui de jure non poterat ob legitimum impedimentum, ſi poſtea, cum commode poſſit, coram ſuo judice non compareat, paratus exequi ejus mandata, in eam reincidit excommunicationem: Ubi advertit Laym. cap. 7. ex Sanch. lib. 2. Moralium cap. 17., non poſſe excommunicatum reincidere in eandem numero, ſed ſolum in ſimilem excommunicationem, atque adeo in eandem moraliter.

III. Quæritur ſecundo; An poſſit quis in priorem cenſuram reincidere abſque nova culpa?

Reſpondeo, ab omnibus admitti, quod id fieri poſſit a Pontifice, ſi expreſſe velit, quod Titius, verbi gratia, excommunicatus tantum per menſem liber ſit ab excommunicatione: Verum quando nihil Pontifex exprimit, & quando cenſuræ feruntur ab aliis Pontifice inferioribus, putant Suar. diſp. 7. ſect. 8., Hurt. diſp. 14. de excommunicat. diff. 3., quod poſſit quis mere ob culpam præteritam in eandem excommunicationem reincidere; Si enim pœna temporalis, puta exilii, poteſt pro aliquo tempore ſuſpendi, quidni etiam pœna ſpiritualis? Sed communius cum Pal. diſp. 1. punct. 11., Nav., Hen., Leand., Dian. part. 5. tract. 9. reſol. 15. negant; quia cenſura ex ſui inſtitutione eſt pœna medicinalis; atque adeo ſemel ſublata nequit abſque nova cauſa, ſeu abſque actuali inobedientia, & contumacia iterum infligi: Ad quid enim infligeretur? Non eſt idem de pœna temporali, quæ in puram punitionem, non in medicinam infligitur.

Advertendum tamen, abſolutionem ad reincidentiam aliquando dari in ordine ad aliquem tantum effectum, puta, ut cenſuratus ſit capax alicujus beneficii, vel ut impleat præceptum confeſſionis, & communionis annuæ, ut lucretur jubilæum, &c., ita ut tranſacto tali actu ſtatim redeat in eandem cenſuram. Hæc tamen abſolutio non eſt proprie a cenſura, ſed ab aliquo effectu cenſuræ; unde non eſt mirum, quod ſine nova culpa iterum incurratur præcedens obligatio. Cæterum ſolus Pontifex poteſt hoc modo abſolvere ad reincidentiam, uno caſu excepto, quando ſcilicet neceſſe eſt, ut aliquis cenſuratus teſtimonium dicat, eo quod non poſſit alia via veritas comprobari; in hoc enim caſu quilibet Judex, etiam delegatus, poteſt abſolvere reum ad hunc dumtaxat effectum, ut docent communiter Doctores cum Laym. cap. 7. ex Cap. *Veniens, de teſtibus*.

IV. Quæritur tertio; An obligationi comparendi ceſſante impedimento coram Pontifice, vel legitimo judice, ſatisfaciat quis, ſi compareat per Procuratorem, aut per Epiſtolam?

Reſpondeo, Pal. diſp. 1. punct. 11. cum Ugolin., & aliis negare; quia ſcilicet, ſi poſſet per procuratorem, aut per epiſtolam comparere, non eſſet expectandum, quod ceſſet impedimentum, ut compareat; nam eo durante poſſet per epiſtolam comparere. Alii tamen cum Sayr., Navar. apud Leand. quæſt. 21. affirmant; quia juxta regulam Juris, *Quod per alium facis, per te ipſum facere videris*; quamvis in percuſſione Clerici requiratur præſentatio perſonalis, quia ſic exprimitur in jure.

Utrum autem, ſi poſſit per Epiſtolam comparere, aut per Procuratorem, ad id teneatur? Bonac. quæſt. 3. punct. 2. affirmat, quia non eſt credibile, quod Papa velit ab Epiſcopo abſolutionem impendi, quando haberi poteſt recurſus ad ipſum per epiſtolam; ut dicitur, cum de impedimentis matrimonii. Sed verius negat Henr. lib. 12. cap. 3.; quia nemo tenetur uti privilegiis; eſt autem privilegium, quod poſſit cenſuratus per epiſtolam recurrere ad Pontificem pro abſolutione, quando non poteſt perſonaliter comparere.

V. Quæritur quarto; An qui ab inferiore abſolvitur ad reincidentiam ob aliquod impedimentum legitimum a cenſura Papæ re-

reſervata; ita ut niſi intra menſem parti ſatisfaciat, reincidat in cenſuram; ſi deinde ante terminum præfixum ſatisfaciat, teneatur adhuc ſe præſentare Papæ?

Reſpondeo cum Leand. quæſt. 20., Navar., & aliis contra Cordub., & Rodriq. negative; quia ſcilicet in tali caſu ceſſat finis talis obligationis, quæ imponitur in cap. *Eos qui*: In foro autem præſertim conſcientiæ magis attendendus eſt finis, quam verba præcipientis, ex *cap. penult.*, *de regul. juris in 6.* finis autem comparendi Papæ eſt, ut ſatisfiat parti; ergo parte ſatisfacta non eſt amplius comparendum; præſuppoſita jam abſolutione habita ab inferiore pro quando habebat talem facultatem. Quod ſi ad inſtantiam partis ſit aliquis excommunicatus, & deinde parti ſatisfaciat, non eſt liber a cenſura, donec abſolvatur, ut ſupra diximus art. 1., quia ad tollendam cenſuram requiritur juriſdictio.

ARTICULUS IV.

Quandonam abſolutio a Cenſuris valeat pro foro externo?

I. Num abſolutio a cenſuris virtute Jubilæi, aut Privilegii collata valeat etiam pro foro externo?

II. Si detur facultas abſolvendi a cenſuris, Auditis confeſſionibus, vel pro foro conſcientiæ, non prærequiritur ad illam confeſſio Sacramentalis.

III. Neque ſi dicatur dari facultas abſolvendi pro foro pœnitentiæ.

IV. Mendicantes privilegiati non debent abſolvere a cenſuris reſervatis, ſi probabiliter deducendæ ſint ad forum judiciale, aut cum offenſione Ordinariorum.

I. QUæritur primo; An abſolutio a cenſuris data vi jubilæi, aut Bullæ Cruciatæ, aut alterius privilegii valeat etiam pro foro fori?

Reſpondeo cum Suar. num. 21., Laym., & aliis communiter, quod quando in Bulla non exprimitur, quod abſolutio concedatur tantum pro foro interiori, nec ex circumſtantiis (puta ex materia ſubjecta, ex modo conceſſionis, aut ex antecedentibus, & conſequentibus) id deducitur; tunc intelligatur conceſſa pro utroque foro. Ratio eſt, quia ex una parte beneficium Principis, ſeu gratia latiſſime interpretanda, ex leg. *Beneficium*, ff. *de conſtitut. Principum*; ex alia parte extenſio abſolutionis ad forum externum non eſt adeo ſpecialis, & extraordinaria, ut non poſſit ſub generali clauſula comprehendi.

Quod ſi abſolutio ſolum concedatur pro foro interiori, tunc, ut notat Suar. num. 30. primo poteſt Eccleſiaſticus Judex cauſam cognoſcere, & imponere ſatisfactionem publico, & contentioſo foro accommodatam, non obſtante abſolutione, & pœnitentia impoſita in foro pœnitentiæ; Etenim diverſus eſt finis utriuſque fori; forum internum ordinatur ad bonum privatum Rei; at externum ordinatur ad bonum commune, atque ad exemplum, & emendationem aliorum; unde non poteſt impediri pœna publica ab emendatione, & punitione privata delinquentis; nam hoc vergere poſſet in grave nocumentum Eccleſiæ. Secundo, poſt abſolutionem datam pro foro interiori, debet etiam aut dari alia abſolutio pro foro externo, aut eadem data pro foro interno debet declarari, & comprobari pro foro externo per atteſtationem confeſſarii, ſive coram judice, ſive ſcripto; ad petitionem tamen pœnitentis, ſi intra Sacramentum abſolutus fuerit.

Ex dictis ſequitur, quod quando excommunicatio, verbi gratia, eſt occulta, & abſolutio fuit data pro foro conſcientiæ, excommunicatus eſt omnino liber a cenſura, & poteſt poſt abſolutionem ſe gerere ut non excommunicatum; ſi vero excommunicatio fuit publica, vel fit publica poſt abſolutionem datam in foro conſcientiæ, eo quod ad forum judiciale deducatur, ita ut conſtet de ea incurſa, tunc etiam poſt abſolutionem habitam in foro conſcientiæ debet ille ſe gerere in actionibus externis ut excommunicatum, ad ſcandalum vitandum, & ne aliis pœnis ſubjaceat, quæ illi imponi poſſent ob actus exercitos cum cenſura præſumpta; Idque quouſque publice conſtet de abſolutione habita vel tempore Jubilæi, vel ab habente poteſtatem abſolvendi ex aliquo privilegio; dummodo publice etiam exhibita ſit ſatisfactio, quæ parti danda eſt. Quod ſi cenſura non ſolum ſit publica, ſed etiam per Cedulones ſit juridice nominatim denunciata, tunc debebit pariter coram judice probari abſolutio habita in foro conſcientiæ, ut ille declaretur abſolutus; Quamvis, ut notat Suar. tom. 4. de Religion. lib. 9. cap. 2. Judex non teneatur admittere abſolutionem datam in foro conſcientiæ, niſi ex quadam æquitate; cum uſus, & conſuetu-

do ferat, quod judex Eccleſiaſticus non teneatur ſervare privilegium ullum in foro exteriori, niſi per ipſum privilegium ad id expreſſe compellatur.

II. Quæritur ſecundo; An quando datur facultas abſolvendi aliquem a cenſuris, Auditis confeſſionibus, ſeu in foro conſcientiæ, aut pœnitentiæ, ut concedi ſolet in Brevibus Apoſtolicis, & in Bulla Cruciatæ, tunc valida ſit abſolutio, ſi extra Sacramentum, non audita confeſſione, conferatur?

Reſpondeo affirmative cum Conin. Trullench, Bardi, Sanch. lib. 8. de Matrim. diſp. 34., Dian. part. 3. tract. 2. reſol. 20.; qui idem docet de diſpenſationibus ſuper irregularitate, voto, juramento, &c. Ratio eſt, quia quando dicitur poſſe dari abſolutio a cenſuris, audita confeſſione, non eſt ſermo de confeſſione Sacramentali, ſeu in ordine ad abſolutionem a peccatis, ſed de confeſſione facta in ordine ad abſolutionem a cenſura: Etenim confeſſio tam prærequiritur abſolutioni Sacramentali, quam cuilibet abſolutioni, aut ſententiæ dandæ cum impoſitione pœnitentiæ proportionatæ tali abſolutioni; prærequiritur tamen tali abſolutioni confeſſio, ſed non Sacramentalis; atque adeo extra Sacramentum dari poteſt abſolutio a cenſuris, etiam in caſu adducto. Et ratio a priori eſt; quia abſolutio a cenſura non exigit ex natura ſua confeſſionem Sacramentalem, nec ullam cum ea connexionem habet. Quod ſi delegari ſolet talis facultas Confeſſario, id ex eo eſt, quia confeſſarius inquantum talis videtur idoneus ad impertiendam talem abſolutionem, non quia debeat in foro Sacramentali illam conferre; eſto ſoleat in foro Sacramentali conferri. Idem dicas de aliis formulis; Nam dum conceditur facultas abſolvendi aliquem a cenſuris pro foro conſcientiæ, ſenſus eſt, quod abſolvi poſſit pro foro interno ſecreto, & privato, quod opponitur foro contentioſo, & publico; non vero ſit ſenſus, quod abſolvi poſſit ſolum in foro Sacramentali; ſiquidem, ut diximus, abſolutio a cenſuris nullam habet connexionem cum Sacramento.

III. Demum dum dicitur, poſſe quis abſolvi pro foro pœnitentiæ, non eſt ſenſus, ut notat Lezana, quod abſolvi tantum poſſit pro foro Sacramentali pœnitentiæ, ſed pro foro conſcientiæ, ſeu ſecreto, injungendo in conſcientia pœnitentiam, ut advertit Suar. num. 33.; Cum enim duplex detur pœnitentia, una Sacramentalis, altera non Sacramentalis, non eſt cur forum pœnitentiæ arctari debeat ad pœnitentiam Sacramentalem. Nihilominus Suarez diſp. 7. de Cenſur. n. 36. Vaſq. Nav. & alii cenſent, quod ſi facultas ad abſolvendum a cenſuris auditis Confeſſionibus, ſeu pro foro pœnitentiali detur, ut per talem abſolutionem diſponatur reus ad abſolutionem Sacramentalem, ut accidit in Jubilæis, non debeat abſolutio a cenſuris extra Sacramentum conferri? quod ipſa praxis confirmat.

IV. Advertit hic Laym. cap. 7. num. 7. Religioſos privilegiatos cavere debere, ne abſolvant a reſervatis caſibus, & cenſuris notoriis, ſi ad forum judiciale deductæ ſunt, aut probabiliter deducendæ putantur; ut indicatur in compendio privilegiorum Societatis V. *Abſolutio*, ubi dicitur; Caveant Superiores, ne in uſu hujus facultatis Ordinarios offendant; & admoneant pœnitentes, abſolutionem a cenſuris, ſi quam impendent, nihil prodeſſe in foro exteriori.

ARTICULUS V.

De Requiſitis ad abſolutionem a Cenſuris.

I. In abſolvente a cenſuris requiritur Clericatus.
II. Num poſſit Laicus moribundum a cenſuris abſolvere, deficiente Clerico?
III. Num quilibet Clericus, aut ſaltem Diaconus id poſſit in abſentia Sacerdotis?
IV. Cenſura per metum gravem extorta eſt valida; non tamen abſolutio a cenſura.
V. Si abſolutio extorqueatur per dolum, & errorem circa cauſam finalem, eſt invalida; Secus vero ſi per errorem circa cauſam impulſivam.
VI. In abſolvendo nonnulla requiruntur, ut valida, nonnulla, ut licita ſit abſolutio.
VII. Cur poſſit Superior ſecummet diſpenſare in votis, aut juramentis; ſicut poteſt cum aliis; non poſſit tamen ſemetipſum a cenſuris abſolvere eo pacto, quo poteſt alios?
VIII. Abſolutio regulariter requirit præſentiam abſolvendi.

I. QUæritur primo; Quænam requirantur ex parte abſolventis, ut licite abſolutio conferatur?

Reſpondeo, primo requiri (præter juriſdictionem, circa quam nihil hic addendum)

dum) ſtatum clericalem ; nam Sacerdotium tunc ſolum requiritur , quando vel intra Sacramentum conceditur abſolutio , vel vi Bullæ , aut Privilegii concedentis talem facultatem Sacerdotibus . Et ſane ſi Clericatus jure ordinario requiritur, & ſufficit ad ferendam cenſuram, pariter requiritur, & ſufficit ad illam tollendam.

II. Putavit Gloſſa apud Suar. ſect. 6. cum Sylveſt. , Angel. , & aliis , & apud Dian. part. 5. tract. 9. reſol. 7. , poſſe laicum in articulo mortis abſolvere moribundum a cenſuris in abſentia Clerici ; Nam ſicuti quia quilibet Sacerdos capax eſt abſolvendi a peccatis , ideo ex conceſſione Eccleſiæ quilibet Sacerdos abſolvere poteſt moribundum ab omnibus peccatis, ut conſulatur animæ illius ; ita quia laicus capax eſt abſolvendi a cenſuris , ideo poteſt pariter ex conceſſione Eccleſiæ abſolvere ab illis moribundum , ut ſic magis animæ illius conſulatur ; Etenim abſolutio illius a cenſuris non ſolum fert , ut poſſit corpus Eccleſiaſtica ſepultura donari , ſed etiam ut anima particeps eſſe poſſit ſuffragiorum.

Verum Suar. num. 8. , & alii communiter negant , hanc facultatem laicum habere, etiamſi multum conferat moribundo abſolutio a cenſuris . Ratio eſt , quia neque ex jure aliquo , neque ex uſu habemus, quod Eccleſia poteſtatem hanc laico conceſſerit ; immo ex cap. *Decernimus*, *de judiciis*, alienum a jure eſt, quod ſpiritualia per laicos miniſtrentur.

Nec quicquam probat ratio adducta ; etenim quia pertinet ad ſalutem æternam animæ abſolutio a peccatis , ideo ne moribundus pereat, Eccleſia dat facultatem abſolvendi a peccatis unicuique talis facultatis capaci ; atque adeo cuilibet Sacerdoti . At abſolutio a cenſuris non pertinet ad æternam ſalutem moribundi , nec trahitur ejus damnatio, ſi non abſolvatur ; & præterea poteſt ea conferri poſt mortem ; ergo non fuit opus, illam facultatem concedi cuilibet, qui eſſet capax.

III. Immo nec Clericus , nec Diaconus ipſe poteſt in mortis articulo a cenſuris abſolvere, juxta communem opinionem , niſi habeat ſpecialem facultatem : Et quamvis Ugolin., & Paludan. apud Suar. loc. cit. probabiliter putent , Clericum , ſi ſit judex Eccleſiaſticus, (verbi gratia , Vicarius Generalis, vel Parochus nondum initiatus ordine Sacerdotali) poſſe in articulo mortis abſolvere a cenſuris etiam non ſubditum ; (nam de ſubdito nullum dubium eſt, quod poſſit) tamen probabilior, & communior ſententia negat ; Unde fit , ſolum Sacerdotem, præter Judicem Eccleſiaſticum, poſſe in tali articulo abſolvere a cenſuris ; tum quia jura , quæ de hac conceſſione pro eo articulo loquuntur , ſemper nominant Sacerdotem, ut Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. ; tum etiam , quia conſuetudo videtur eſſe, quod ſoli Sacerdotes moribundum abſolvant a peccatis ſimul , & a cenſuris, ſi dat ſignum contritionis. Quod ſi ita ſenſibus ſit deſtitutus, ut ſignum contritionis nullum det, abſolvat illum dumtaxat a cenſuris abſolute, & conditionate illum abſolvat a peccatis , juxta dicta in tractatu de Sacramento Pœnitentiæ .

IV. Secundo requiritur, ut abſolutio non extorqueatur per vim , aut metum . Quare abſolvens debet eſſe liber a coactione : Quamvis enim jure naturali abſolutio per vim, aut metum extorta non ſit invalida ; quia quæ fiunt coacte , adhuc libere , & voluntarie fiunt ; unde valida eſt cenſura per metum lata , ut ſupra diximus quæſt. 1. art. 2., tamen jure poſitivo talis abſolutio irritatur, ex cap. *unico* , *de iis* , *quæ vi*, *metuſve cauſa fiunt in* 6. Immo ſic extorquentes abſolutionem nova excommunicatione ligantur , ut in eodem Cap. habetur. Et idem dicas, ſi ſolum ſub conditione Judex cenſuram tulerit, & ante conditionem impletam per vim , aut metum cogeretur revocare Sententiam , ut notat Suar. diſp. 7. ſect. 6.

Notandum tamen ex eodem Suar., quod vis, vel metus debet eſſe gravis cadens in conſtantem virum : & præterea requiritur, quod per injuriam inferatur , etiamſi ab Ethnico inferretur . Quare ſi Judex abſolutionem impendat , metuens ne a Deo puniatur, ſi non abſolvat , aut metuens , ne pœnitens ſibi in poſterum non conferat beneficia ; cum hujuſmodi metus non ſint injurioſi, ſeu injuſti, abſolutionem non irritant . Ratio autem , quare cenſura per metum gravem lata ſit valida , non vero abſolutio ſic extorta , in eodem art. 2. a nobis eſt adducta .

Ultimo abſolutio extorqueri non debet per dolum, aut errorem ; quia injuria irrogaretur Superiori , a quo ſic extorqueretur .

V. Difficultas tamen eſt ; Sitne invalida, an ſolum illicita abſolutio per dolum extorta ?

Diſtinguit Bonac. quæſt. 3. punct. 8. ex San-

Sanch., Suar., Filliuc. Si enim dolus, ſeu fraus verſetur circa cauſam finalem, ſeu principalem, abſolutio eſt invalida, utpote per ſurreptionem obtenta, ut habetur in cap. *Officii*, *de Sententia excommunicationis*; ſecus vero ſi verſetur circa cauſam impulſivam. Quare qui, verbi gratia, mentiendo dicit Judici ſe ſatisfeciſſe parti læſæ, aut dicit Confeſſario, ſe eſſe impotentem ad ſatisfaciendum, & habere propoſitum obediendi Eccleſiæ, invalide a cenſuris abſolvitur; quia abſolvens non intendit abſolvere, niſi ſubſiſtente cauſa finali expreſſa; ut patet ex laud. cap. *Officii*; Et idem dicas de hæretico, qui ſe fingens converſum petit abſolutionem: Secus vero ſi dolus ſit circa cauſam impulſivam; Verbi gratia, ſi mentiendo dicat ſe plures eleemoſynas erogaſſe ad abſolutionem obtinendam; in tali enim caſu abſolutio eſt valida, quia adhuc cum tali mendacio vere ſubſiſtit cauſa principalis Judici propoſita.

VI. Quæritur ſecundo; Quænam requirantur ex parte abſolvendi, ut poſſit licite abſolutio conferri?

Reſpondeo, primo requiri, ut ſit ſubditus abſolventis; aliter hic careret juriſdictione requiſita. Ex quo fit, quod poſſit aliquis abſolvi a delegato; quia eo ipſo, quod eſt delegatus, habetur, ut poſſit illi ſponte ſua cenſuratus ſubdi in ordine ad effectum abſolutionis; Fit etiam, quod nemo poſſit ſeipſum abſolvere; quia nemo eſt ſibi ſubditus, aut ſuperior.

VII. Et ſane poteſt Superior diſpenſare erga ſe, ſicut poteſt erga alios, ſed non poteſt erga ſe ferre cenſuram, aut abſolutionem, ſicut poteſt erga alios ſibi ſubditos. Ratio eſt, quia abſolutio eſt actus judicialis, qui debet eſſe formaliter a Superiore: Contra vero diſpenſatio aut in votis, aut in aliis obligationibus legitime habetur per interpretationem voluntatis divinæ, aut alterius legislatoris creati, quæ in tali, vel tali caſu non creditur velle obligare; unde ſicut diſpenſat Superior in votis aliorum, ita in propriis: At ſi cenſuram incurrat, debet alteri, ſi poteſt, poteſtatem dare, ut abſolvatur; ſicut Pontifex ipſe, ut abſolvatur, debet alteri juriſdictionem conferre.

Secundo requiritur, ut abſolvendus abſolutionem petat, & oſtendat ſe eſſe correctum; aliter illicite, quamvis valide, abſolveretur; Etenim poteſt etiam invitus abſolvi a cenſura, ſicut & ab alia pœna liberari, ſed non expedit, niſi in aliquo caſu hoc videatur ad bonum publicum pertinere, ut explicat Suar. diſp. 7. ſect. 7.: Ubi adverte, quod ſolum habens poteſtatem ordinariam poſſit valide abſolvere invitum, non vero habens poteſtatem delegatam, in foro conſcientiæ; nam reſpectu hujus requiritur conſenſus perſonæ abſolvendæ, quæ voluntarie ſe ſubjiciat in tali foro; aliter non eſt ſubditus, ut requiritur ad validitatem abſolutionis.

Demum requiritur præſentia perſonæ abſolvendæ, ſi fieri poteſt ſine gravi incommodo, ut convenienter detur abſolutio; aliter mittenda facultas alicui, ut illum præſentem abſolvat, vel ſi ibi nemo adſit idoneus, abſolvendus mittendus eſt ad aliquem loci vicinioris, a quo abſolvatur: Quod ſi neque hoc fieri poſſit, poterit tunc abſolvi abſens; nam ſicut abſens cenſurari poteſt, ita & abſolvi: Tunc autem intelligeretur regulariter abſolutus, quando reciperet literas continentes abſolutionem, niſi aliter conſtaret de mente abſolventis. Ubi advertit Bonac. punct. 4., quod Confeſſarius, qui aliquem abſolvit ab excommunicatione reſervata, a qua non poterat abſolvere, poſſit deinde, obtenta facultate, abſolvere ab illa abſentem; non enim eſt neceſſe, ut abſolutionem acceptet, cum hæc pendeat tantum ex intentione abſolventis, ſtatimque effectum ſuum pariat juxta mentem illius.

ARTICULUS VI.

De forma, ritu, ac ſolemnitate abſolutionis.

I. Ad ferendam abſolutionem a cenſura non requiruntur verba determinata; conferri tamen ea debet vel verbis, vel ſcriptura, non tamen nutibus.

II. Num poſſit his verbis, Abſolvo te, conferri abſolutio a cenſuris ſimul, & a peccatis?

III. Aliquando exprimenda eſt cauſa cenſuræ ab Abſolvente.

IV. Plura ſpectant ad ritum accidentalem in judiciali abſolutione a cenſuris.

V. Quid ſervandum in foro Sacramentali?

I. Quæritur primo; Utrum ad formam ſubſtantialem abſolutionis requirantur verba determinata?

Reſpondeo, ad abſolutionem conferendam non requiri certam formam verborum, ſed ſufficere quæcumque verba ſeu

ore

ore prolata, ſeu ſcripta, quæ ſignificent abſolutionem. Ita Suar., & communiter omnes Doctores. Ratio eſt, quia nullo jure probatur, quod requiratur certa forma; Ex altera parte cum abſolutio detur inter homines, debet dari humano, & ſenſibili modo, atque adeo per verba, vel ſcripturam, non tamen per nutus, aut per alia hujuſmodi ſigna; quia hoc eſſet contra formam juris communis, ex *Clement. ultim.*, *de Sententia excommunicationis*. Et ratio eſt, quia hujuſmodi ſigna ſunt valde incerta. Solus Pontifex poſſet per nutus, aut alia ſigna abſolvere; quia ſupremam habet poteſtatem, & facultatem abſolvendi, non ſervata forma juris communis. Ita Bonac. punct. 5., Sanch., Suar., aliique contra Salas; qui probabiliter putat, validam eſſe, licet illicitam, abſolutionem a cenſura datam per nutus, etiamſi a Prælato inferiori Pontifice conferatur.

II. Hinc ſequitur, ad formam ſubſtantialem abſolutionis a cenſura pertinere verba, vel ſcripturam, quæ abſolutionem ſignificent: Hæc autem verba poſſunt ſatis eſſe, Abſolvo te, vel Reconcilio te Eccleſiæ, vel Reſtituo te Sacramentis, aut quid ſimile. Adde, illa verba, Abſolvo te, ſatis etiam eſſe ad abſolutionem a cenſuris, & peccatis ſimul, ſi proferantur ea intentione, ut utraque ſimul abſolutio conferatur. In quo caſu utraque abſolutio eſſet in eodem inſtanti, ſed abſolutio a cenſuris eſſet prior natura abſolutione a peccatis. Conſultius tamen eſt, ut Confeſſarius expreſſe unam abſolutionem alteri præmittat, dicendo ſaltem, Ego te abſolvo ab omnibus cenſuris, & peccatis tuis.

III. Dubitatur; An in forma abſolutionis exprimi debeat cauſa cenſuræ, dicendo, verbi gratia, Abſolvo te ab hac cenſura, quam contraxiſti ob tale delictum? Communiter cum Suar. ſect. 9. negant id requiri, per ſe loquendo; cum nullo jure præſcribatur: Aliquando tamen id expedit: Si enim reus ſit irretitus pluribus cenſuris, & ſuperior velit illum ab una tantum abſolvere, debet exprimere cauſam illius, ut conſtet a quanam abſolvatur.

IV. Quæritur ſecundo; Quænam pertineant ad accidentalem ſolemnitatem, ſeu formam abſolutionis?

Reſpondeo, ad ritum accidentalem in judiciali abſolutione pertinere aliqua, quæ præcedant, alia, quæ comitentur, alia demum, quæ ſubſequantur.

Præcedere judicialem abſolutionem debet primo petitio abſolventis, ex cap. *Per tuas*, *de Sententia excommunicationis*; ubi dicitur: Niſi gratiam abſolutionis imploret, non debet audiri, ne ſententiam Eccleſiaſticam contemnere videatur.

Secundo, ſatisfactio partis læſæ; ſi tamen non poſſit ea poni, præcedere ſaltem debet cautio pignoratitia, vel fidejuſſoria, vel juratoria, ut ſupra diximus.

Tertio, in excommunicatione contracta ob enorme delictum præcedere debet abſolutionem juramentum de ſtando mandatis Eccleſiæ, & quod ſimile delictum non amplius committetur. Quare hoc juramentum exigi tantum ſolet a percuſſore Clericorum, ab incendiario, &c. non vero in aliis levioribus delictis; neque ab impuberibus, etiamſi graviter Clericum percuſſerint, ut docent Pal., Henr., lib. 13. cap. 29., & alii.

Comitantur abſolutionem judicialem, quæ in jure ſtatuta ſunt pro ſingulis cenſuris; præſertim quæ præſcribit Innoc. III. in cap. *A nobis* 2., *de ſententia excommunicat.*, & habentur in Pontificali Romano; videlicet, quod qui ab excommunicatione abſolvitur, ſuper nudatos humeros (modo non ſit fœmina) leviter cædatur virga, flagello, aut fune, dum recitatur Pſalmus Miſerere: Quod ſi mortuus excommunicatus ſepultus ſit in loco ſacro, ſatis eſt flagellare ſepulchrum, quin exhumetur cadaver. Ortum habuit hæc cæremonia, quia ſervi dum manumittebantur olim, flagellabantur virgis a Prætoribus; ſic nunc ſervi Satanæ, dum a ſervitute liberantur per abſolutionem, flagellantur ab abſolvente; Omiſſio tamen talis ritus nec reddit invalidam abſolutionem, nec graviter illicitam, ex Navar., Hurt., Pal.; niſi in aliquo caſu ad ſpecialem Eccleſiæ ſatisfactionem ea requirantur.

Subſequitur demum a publica, & denunciata cenſura abſolutionem ejus publicatio, ut reſpectu aliorum finis abſolutionis obtineatur; ſicut enim niſi cenſura publicetur, alii non obligantur ad non communicandum cum excommunicato; ita niſi publicetur abſolutio, alii non eximuntur ab ea obligatione.

V. In foro autem ſacramentali, quando quis a cenſuris abſolvitur, non eſt opus ſervare hæc cæremonialia. Advertit tamen Avil. 2. part. cap. 7. dub. 3., quod ſi confeſſio fieret in loco ſecreto, & poſſet talis forma adhiberi, expediret ita fie-

ri,

ri, ut excommunicatus concipiat timorem, & reverentiam erga cenſuras; Aliter ſatis eſt dicere, In primis abſolvo te a vinculo excommunicationis, quam incurriſti ob furtum, verbi gratia, mihi dictum, & deinde proſequatur, Et ab omni alio vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti.

ARTICULUS VII.

Expediuntur reliqua, quæ ad Abſolutionem a Cenſuris ſpectant.

I. Num remaneat a Cenſuris abſolutus, qui reticet in Confeſſione Sacramentali peccatum, cui cenſura eſt annexa?

II. Si præmittenda erat ſatisfactio partis, ea non præmiſſa, non eſt abſolutus a cenſuris, quamvis ex oblivione peccatum illud omiſerit.

III. Poteſt Epiſcopus pro foro conſcientiæ abſolvere a caſibus Papalibus occultis. Num etiam ab occultis reſervatis in Bulla Cœnæ? Num Epiſcopus, & Mendicantes Privilegiati abſolvere poſſint a ſex illis caſibus Clem. VIII., ſi ſint occulti?

IV. Quodnam delictum dicitur occultum; quodnam vero publicum? Quid ſi delictum in uno loco ſit occultum, & in altero publicum?

V. Impeditus adire Pontificem pro abſolutione a caſu Papali abſolvi poteſt ab Epiſcopo. An poſſit etiam a confeſſario abſolvi, ſi ſit impeditus etiam adire pro abſolutione Epiſcopum? Certe non poteſt a ſimplici Sacerdote abſolvi directe, ſi neque Papam, neque Epiſcopum, neque Confeſſarium adire poteſt.

VI. Solum de licentia ſui Superioris poteſt ab Epiſcopo abſolvi Religioſus impeditus adire Pontificem.

VII. Prælati regulares poſſunt ſuos ſubditos abſolvere ab occultis Papalibus, prout poſſunt Epiſcopi. Et ab excommunicatione contracta ob percuſſionem Clerici etiam enormem.

VIII. Qui impedimento temporali laborant, ne poſſint Pontificem adire, ab Epiſcopo abſolvi poſſunt, ſed cum onere adeundi Papam ceſſante impedimento.

IX. Quinam dicantur habere perpetuum impedimentum adeundi Pontificem; quinam vero temporale? Quinam poſſit abſolvi cum onere per hoc præciſe, quod aliter carere diu deberet gratia ſacramentali?

I. QUæritur primo; Utrum pœnitens remaneat abſolutus a cenſuris, a quibus confeſſarius poteſt abſolver e quando voluntarie reticet in confeſſione peccatum, cui ſcit annexam eſſe cenſuram, & petit a confeſſario abſolutionem ab omnibus cenſuris, ſi forte indigeat, & quam confeſſarius concedit?

Reſpondeo cum Suar. ſect. 1., Filliuc. num. 291., Bonac. punct. 6. quod vel confeſſarius habet facultatem abſolvendi ab illa cenſura tantum in ordine ad confeſſionem, ut accidit in jubilæis, vel extra Sacramentum; Si primum, invalida eſſet abſolutio; quia in Sacramento Pœnitentiæ, per ſe loquendo, requiritur cognitio peccati, cui eſt annexa cenſura; ergo ſi voluntarie tale peccatum reticetur, abſolutio tam a peccatis, quam a cenſura eſt nulla; Si ſecundum, valida eſſet abſolutio, ſi Confeſſarius haberet intentionem abſolvendi illum ab omnibus cenſuris, a quibus poteſt. Verum quia confeſſarius non præſumitur habere intentionem abſolvendi illum ab omnibus cenſuris, a quibus poteſt, quando illas pœnitens ſine juſta cauſa reticet; quia præſumitur habere intentionem abſolvendi, quantum licite poteſt, nec poteſt licite a tali cenſura non manifeſtata abſolvere; ideo in tali caſu pœnitens non remaneret abſolutus ab illa cenſura; Sicut remaneret abſolutus, ſi tantum ex oblivione, aut ex alia juſta cauſa illam reticeret.

II. Hinc ſequitur primo ex Bonac. loc. cit., Con., Avil., & aliis contra nonnullos, quod qui ex oblivione omiſit aliquod peccatum, cui eſt annexa cenſura, a qua poterat quidem valide Confeſſarius abſolvere, non tamen licite, niſi præmiſſa ſatisfactione partis; etiamſi Confeſſarius dixerit, illum abſolvere ob omnibus cenſuris, quantum poteſt, non proinde remaneat ab illa cenſura abſolutus; quia non præſumitur, confeſſarium velle abſolvere ab ea cenſura, a qua licite abſolvere non poterat, ſatisfactione non præmiſſa.

Infertur ſecundo, quod pœnitens generaliter abſolutus ab omnibus cenſuris, & peccatis oblitis ab habente poteſtatem in reſervata, ſi deinde recordetur aliquod reſervatum, cui ſit annexa cenſura, teneatur quidem illud ſubjicere clavibus, cum etiam jure divino requiratur integritas materialis confeſſionis; at poterit a quolibet Confeſſario abſolvi, quia per priorem abſolutionem ſublata fuit cenſura, & reſervatio. Ita Suar. diſp. 7. quæſt. 1., Leand. diſp. 12. de Pœnit. quæſt. 16., Lugo, Mendo.

III. Quæritur ſecundo; Quænam ſint cenſuræ, a quibus Epiſcopi poſſunt abſolvere?

Reſpondeo, Epiſcopos poſſe abſolvere non ſolum a cenſuris a ſe latis, vel a Prædeceſſoribus; ſed etiam ab omnibus cenſuris, & caſibus papalibus, dummodo caſus papales ſint occulti, vel pœnitens ſit legitime impeditus adire Pontificem, ut explicavimus in de Pœnitentia, cum de caſibus reſervatis; annotando, quod ex propoſitione 3. damnata ab Alex. VII. videatur inferri, non poſſe amplius ab Epiſcopis abſolvi caſus occultos in Bulla Cœnæ, ut fuſe diximus in Trutina eam theſim exponendo. At probabiliter poſſunt Epiſcopi abſolvere a caſibus papalibus occultis reſervatis poſt Trident., ut eſt duellum, &c., ut docet Suar. tom. 1. tract. 3. lib. 4. cap. 61., & alii apud Bonac. quæſt. 3.; quia ſcilicet Trident. dat Epiſcopis indefinitam facultatem abſolvendi a cenſuris papalibus occultis, nec limitat hanc facultatem ſolum ad cenſuras præteritas ante ipſum Trident. reſervatas: Et conſequenter docent, etiam Mendicantes poſſe a talibus cenſuris occultis abſolvere, cum poſſint abſolvere a caſibus Epiſcopo a jure reſervatis; Pariterque poſſunt, ſicut Epiſcopi, ita etiam Mendicantes ex Pelliz. tr. 6. c. 2. n. 21. & aliis abſolvere ab omnibus illis ſex caſibus Clem. VIII., ſi ſint occulti, ut diximus pariter in Trutina loc. laud. Sunt autem ſex iſti caſus Clementini, Violatio immunitatis Eccleſiaſticæ, Violatio Clauſuræ Monialium, Duellum, Percuſſio Clerici, Simonia realis, & Confidentia beneficialis; Ab his enim anno 1602. Clem. VIII. vetuit, ne Regulares intra Italiam extra Urbem degentes abſolverent.

Advertendum tamen primo, quod Epiſcopus ſolum pro foro conſcientiæ poſſit a caſibus papalibus occultis abſolvere, & in ſua Diœceſi, aut ad ſummum proprium ſubditum extra Diœceſim exiſtentem; ut ex Trident. docet Bonac. loc. cit., Sanch., Con.

IV. Adverte ſecundo ex Suar. diſp. 30. de Pœnit. ſect. 3. delictum dici occultum, quod non eſt publice diffamatum, ſeu quod non eſt notum majori parti viciniæ, vel communitatis: Quare Fagund. de Præceptis Eccleſiæ docet, delictum dici in jure occultum, etiamſi a quinque ſciatur, vel ſi ita eſt deductum ad forum contentioſum, ut Reus ab eo ſit abſolutus ob defectum probationis: Dici vero publicum, ſi a ſex, & in magna multitudine Civitatis, ſi a pluribus, quam ſex ſciatur, vel ſi eſt deductum ad forum contentioſum, & ſaltem uno teſte probatum, nec reus ſit adhuc abſolutus, aut totaliter punitus. Utrum autem delictum in uno loco occultum, in altero publicum, abſolvi poſſit in eo loco, ubi eſt occultum? Affirmant Sanch., & Dian. contra Suar., ſaltem quando non eſt ſpes, quod delictum deferatur ad locum, ubi abſolvitur.

Adverte tertio, quod eo modo, quo poſſunt ab his caſibus Epiſcopi abſolvere, poteſt pariter Vicarius Generalis, quia cum Epiſcopo unum Tribunal conflat; Et univerſim quando Pontifex concedit aliquam facultatem Epiſcopo, & non vult illam Vicario communicare, id exprimitur, ut in Trident. ſeſſ. 24. cap. 6. Et quia poſſunt in dictis caſibus Epiſcopi abſolvere, ideo, ut diximus, poſſunt pariter Religioſi privilegiati habentes caſus, quos jus reſervat Epiſcopis, non vero quos Epiſcopi ſibi reſervant.

V. Quæritur tertio; Utrum ligatus cenſura reſervata Papæ, ſi non poſſit adire nec Pontificem, nec Epiſcopum, poſſit a Confeſſario abſolvi cum eodem onere comparendi apud Pontificem ceſſante impedimento?

Reſpondeo, probabiliter poſſe. Ita Hurt., Granad., Cœleſtin., & alii apud Dian. part. 5. tract. 14. reſol. 58., & part. 9. tract. 7. reſol. 10. Ratio eſt, quia ideo in jure datur Epiſcopis facultas abſolvendi cum onere impeditos adire Pontificem, ne iſti careant remedio abſolutionis; atqui ſi impediti adire Epiſcopum non poſſent pariter cum eodem onere a Confeſſario abſolvi, etiam carerent remedio abſolutionis; ergo probabiliter poſſunt in tali caſu a Confeſſario abſolvi.

Nec obſtat, quod textus loquatur ſolum de impeditis adire Papam, non vero de impeditis adire Epiſcopum. Nam textus loquitur de caſibus, qui ſæpe accidunt; raro autem accidit impedimentum adeundi Epiſcopum: Quia tamen in utroque caſu militat eadem ratio, quod ſcilicet carerent remedio abſolutionis, ſi non poſſent ab alio abſolvi; ideo dicendum, quod ſicut poſſunt ab Epiſcopo cum onere abſolvi impediti adire Papam, ex facultate explicite conceſſa in jure Epiſcopis; ita pariter poſſint abſolvi a Confeſſario impediti adire Epiſcopum, ex facultate Confeſſariis implicite a jure conceſſa. Neque hinc ſequitur, quod ſi quis ſit impeditus adire tum Papam, tum Epiſcopum,

tum

tum etiam Confeſſarium, poſſit a ſimplici Sacerdote abſolvi. Nam ſimplex Sacerdos caret ſimpliciter juriſdictione; Confeſſarius vero habet illam, licet reſtrictam propter reſervationem; hæc autem reſtrictio in caſu impedimenti cenſetur implicite ſublata propter rationem adductam; ex qua non deducitur, quod etiam conferatur ſimplici Sacerdoti juriſdictio requiſita: Sicut enim lex non obligat pro eo caſu, pro quo Legislator non cenſetur velle obligare; ita lex reſtringens Confeſſario juriſdictionem reſervando peccata, & cenſuras, non cenſetur obligare in caſu adducto impedimenti. At non per hoc ſimplici Sacerdoti confertur juriſdictio.

VI. Notandum hic primo ex Sanch. lib. 4. Sum. cap. 39., quod Religioſus exemptus poſſit tantum de licentia ſui Superioris abſolvi ab Epiſcopo a cenſuris Papæ reſervatis in caſu impedimenti; ſicut etiam diſpenſari in votis. Ratio eſt, quia licentia ſui Superioris non obtenta, non eſt ſubditus Epiſcopo, cum ſit exemptus, & ſic nulla eſt abſolutio, & diſpenſatio; Sponte autem fieri ſubditum in his caſibus de licentia Superioris non repugnat.

VII. Notandum ſecundo ex Leand. de excommunicat. diſp. 17. quæſt. 72., Prælatos regulares poſſe abſolvere ſubditos ab occultis papalibus, non ſolum ratione ſuorum Privilegiorum, ſed etiam vigore Trident., quia nomine Epiſcoporum in eo decreto veniunt etiam Prælati regulares, qui quaſi Epiſcopalem juriſdictionem habent, & ſolum differunt ab Epiſcopis in conſecratione, cum habeant ſuam quaſi Diœceſim, domos, & provincias, & poſſint approbare ad confeſſiones ſuorum ſubditorum audiendas, quod eſt proprium Epiſcoporum, juxta Trident. ſeſſ. 24. cap. 15. Poſſe etiam Prælatos regulares abſolvere ſuos ſubditos ab excommunicatione contracta ob percuſſionem Clerici, etiam enormem, virtute Privilegiorum, notavit Molin. diſp. 60., Pal., Sanch. apud Pelliz. tract. 8. cap. 6. num. 191.

Notandum tertio, quod juxta Navar., & Con. diſp. 14. dub. 19. impeditus adire Papam non poſſit ab Epiſcopo abſolvi, ſi poſſit adire Legatum, aut alium habentem privilegium abſolvendi; quia in tali caſu ceſſat finis conceſſionis factæ, ut poſſit ab Epiſcopo abſolvi. Sed verius cum Bonac. punct. 2., Henr., & Avil. dicendum, quod poſſet etiam ab Epiſcopo abſolvi; tum quia privilegia, & gratiæ ſunt late interpretanda; tum etiam quia nemo tenetur uti privilegiis. Et hinc eſt, quod quamvis irretitus cenſura poſſet per Procuratorem, aut Epiſtolam adire Pontificem pro abſolutione obtinenda, non teneatur; ut diximus art. 3. cum eodem Henr. lib. 12. cap. 3.

VIII. Notandum ultimo, quod habentes impedimentum temporale adeundi Pontificem abſolvi debeant a cenſuris Papæ reſervatis cum onere comparendi apud illum, ceſſante impedimento, ſub pœna reincidentiæ in eandem cenſuram, ex Cap. *Mulieres*, & ex Cap. *Eos qui*, *de ſententia excommunicationis in 6.*; Ubi quamvis tantum ſermo ſit de abſolutione ab excommunicatione ob percuſſionem Clerici, tamen, ut notat Suar. diſp. 30. de Pœnit. ſect. 3., paritate rationis, idem communiter docent Doctores, quando aliquis abſolvitur ratione impedimenti temporalis ab aliis cenſuris reſervatis etiam in Bulla Cœnæ: Contra tamen, quando quis abſolvitur a cenſuris reſervatis ratione impedimenti perpetui, abſolvitur ſine tali onere, quia fruſtra illud apponeretur; cum impedimentum perpetuum ceſſare non poſſit. Demum qui in articulo mortis abſolvitur a Confeſſario inferiore, tunc ſolum abſolvitur a reſervatis cum onere, quando eſt publice denunciatus, aut eſt publicus Clerici percuſſor; quia debet publice ſatisfacere mandatis Eccleſiæ, ut poſſint tolli Cedulones, poſſitque licite cum aliis communicare. Quod ſi non ſit publice denunciatus, nec publicus Clerici percuſſor, poteſt ſine onere abſolvi, ut multi Doctores docent cum Dian. part. 10. tract. 14. reſol. 63. Et ratio eſt, quia Trident. dixit, nullam eſſe in articulo mortis reſervationem; unde quoad hoc correxit jus antiquum, dum non meminit talis oneris.

IX. Petes hic; Quinam dicantur habere impedimentum perpetuum adeundi Papam, & quinam temporale?

Reſpondeo, habere perpetuum impedimentum perpetuo debiles, fœminas, impuberes, regulares, filiosfamilias, ſenes ſexagenarios, mancipia, pauperes, in carceribus, vel triremibus detinendos per decennium, aut quinquennium, ex Tambur. in Decalog., quia tempus adeo diuturnum cenſetur perpetuum. Et idem dicas de iis, qui ſine gravi damno ſpirituali, aut temporali proprio, aut alieno adire Romam aut nunquam poterunt, aut per decennium, &c. Habent vero impe-

dimentum temporale, qui infra tale tempus his impedimentis laborant: In quo caſu ex *Leg. Quamvis de Sententia excommunicationis* poſſunt directe abſolvi, cum onere tamen adeundi Pontificem ceſſante impedimento, non quidem ut iterum a reſervatis Sacramentaliter abſolvantur, ſed ut ſtent ejus mandatis: Abſolvi vero poſſunt indirecte a reſervatis tam ii qui urgentur neceſſitate communionis, quam ii, qui niſi hic, & nunc abſolvantur, per accidens carere diu deberent gratia ſacramentali: Cenſetur enim hoc eſſe grave incommodum, ut docent Suar., Granad., Dian. in Sum. V. *Celebrare Miſſam*, num. 40. Dilationem autem unius noctis dumtaxat non eſſe ſufficientem, ut poſſit quis cum onere ob impedimentum temporale abſolvi, docent communiter contra Mendoz. apud Tambur. in Methodo conf. cap. 1. §. 6. quamvis fieri poſſit, ut ea nocte cenſuratus moriatur; Quare arbitrio prudentis viri decernendum, quinam dicatur diu carere debere gratia Sacramentali, niſi hic, & nunc abſolvatur cum onere, attentis circumſtantiis, & periculo cenſurati, juxta fuſius explicata in de Sacramento Pœnitentiæ qu. 9. art. 2.

QUÆSTIO III.

De Excommunicatione.

ORdinata methodo ab univerſalioribus ad minus univerſalia deſcendimus. Quare explicatis cenſuris in genere, ad ſingulas in particulari diſcutiendas progredimur; Et primo agimus de Excommunicatione, quæ inter cenſuras principem obtinet locum: Eſt enim omnium Eccleſiaſticarum pœnarum graviſſima, quæ merito nuncupari ſolet Mucro Epiſcopi, Virga ferrea, Nervus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, Anathema, &c., quibus nominibus quanti ab Eccleſia fiat, & quantum timenda ſit, plane innoteſcit; Proinde Cœleſt. III. in cap. *Cum non abſolutionem*, *de judiciis* dicit, Eccleſiam poſt anathema latum non habere ultra quod faciat: Et ex cap. *Nemo Epiſcoporum* 11. quæſt. 3. habetur, quod non debeat quiſpiam excommunicari, niſi quia aliter corrigi non potuit. Nos primo loco examinabimus, Quid, & Quotuplex ſit excommunicatio? Secundo, Quinam excommunicati ſint vitandi? Tertio, ſub qua culpa, & pœna? Quarto agemus de Excommunicatione minori, ejuſque cauſa, & effectibus. Quinto; de cauſa præſertim temporali, ob quam ferri poteſt excommunicatio major. In ſequenti autem quæſtione fuſe agemus de effectibus excommunicationis majoris. Ac deinde de nonnullis excommunicationibus magis obviis in particulari.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex ſit Excommunicatio?

I. Excommunicatio quid ſonet; & quomodo definiatur?

II. Eccleſia per excommunicationem non privat hominem communione fidelium mere interna, qua fideles per fidem, & charitatem inter ſe copulantur, ſed externa, ſeu politica, ac mixta, puta uſu activo, & paſſivo Sacramentorum, orationibus publicis, & ſimilibus.

III. Dividitur excommunicatio in majorem, & minorem. Antonomaſtice denotatur major, quæ vocari ſolet Anathema, licet ab hoc differat penes accidentales ſolemnitates.

IV. Pariter dividitur in Latæ, & Ferendæ ſententiæ; In latam ab homine, & a jure, & in alia membra; non ſecus ac cenſura in communi.

I. EXcommunicatio idem ſonat, ac extra communionem. Nomine autem communionis per antonomaſiam venit Euchariſtia: fideles enim ob graviora crimina a perceptione Euchariſtiæ arcebantur. Verum cum hæc pœna progreſſu temporis non ſufficeret, voluit Eccleſia, ut excommunicati non ſolum perceptione Euchariſtiæ,

ſtiæ, ſed aliorum etiam Sacramentorum tam perceptione, quam adminiſtratione, necnon aliis communibus bonis tum ſpiritualibus, tum temporalibus privarentur.

Quæres nunc primo; Quomodo excommunicatio definiatur?

Reſpondeo communiter cum Suar. diſp. 8. ſect. 1., Con., & aliis definiri, quod ſit *Cenſura Eccleſiaſtica ſeparans hominem a communione fidelium*: Alii apertius illam deſcribunt cum Bonac. dicendo, quod ſit *Cenſura, qua homo baptizatus privatur aliquibus bonis communibus, videlicet conſortio fidelium, participatione Sacramentorum, & communibus Eccleſiæ ſuffragiis*. In hoc, quod ſit cenſura, convenit excommunicatio cum ſuſpenſione, & interdicto; Diſcrepat vero ab iſtis in hoc, quod ſegreget hominem a communione fidelium; nam Suſpenſio ſolum privat Eccleſiaſtico miniſterio, ſeu uſu beneficii, & exercitio officii, & poteſtatis clericalis; Interdictum vero privat ſolum participatione divinorum officiorum, qua talia ſunt, non autem quatenus rationem habent communicationis cum fidelibus, quo pacto privat iiſdem excommunicatio; ut notat hic Con. Porro definitio allata convenit tam excommunicationi majori, quam minori; Quamvis minor ſeparet tantum a perceptione Sacramentorum; Major vero, quæ appellari ſolet abſolute Excommunicatio, ſeparat ſimpliciter ab omni communione fidelium, juxta illud Chriſti Domini Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tamquam Ethnicus, &c.* ideſt ſimpliciter ab Eccleſia ſegregatus; unde Apoſt. 1. ad Corinth. 5., & 1. ad Timoth. 1. dicit, Satanæ tradidiſſe quos excommunicavit; quia, ut explicat Gratian. cauſ. 11. quæſt. 3., extra Eccleſiam diabolus eſt, ſicut in Eccleſia eſt Chriſtus.

Ad pleniorem intelligentiam advertendum cum Laym. hic cap. 1., triplicem eſſe communicationem fidelium, Internam, Externam, & Mixtam. Primo interna fidelium communicatio conſiſtit in fide, & charitate, per quam fideles inter ſe, & cum Chriſto copulantur, ut docet Apoſt. ad Rom. 2., & ad Epheſ. 4.; Et ratione hujus unionis poteſt unus fidelis impetrare a Deo de congruo alteri ſpecialia beneficia, & proprias ſatisfactiones illi applicare; Unde dixit David pſalm. 48. *Particeps ego ſum omnium timentium te*. Et Dominus dixit Abrahæ Geneſ. 18., ſe non deleturum Sodomitas propter communicationem juſtorum, ſi inventi eſſent in civitate. Secundo, Externa communicatio politica fidelium conſiſtit in eorum convictu, colloquio, commerciis, &c. Tertio, Mixta conſiſtit in exterioribus actionibus, ſeu cæremoniis, quæ ex propria inſtitutione interiorem, ac ſpiritualem fructum continent; ut ſunt uſus activus, & paſſivus Sacramentorum, orationes publicæ, ſacrificia, ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum, quæ ex communi Eccleſiæ theſauro per indulgentias fidelibus applicantur.

II. His explicatis, dico, Eccleſiam per excommunicationem non privare Reum prima communicatione interna, ſed ſecunda externa, & tertia mixta. Non privat excommunicatos communicatione bonorum mere interna, quæ eſt per fidem, & charitatem; quia his nemo invitus ſpoliatur; nec ſi talibus bonis careat, impediri poteſt ab Eccleſia, ne ea per contritionem recuperet. Quare Eccleſia privat excommunicatos communicatione fidelium externa, tum ut pudefacti facilius reſipiſcant; tum ne alios morbi contagione inficiant; ut notat Aug. lib. de corrept., & grat. cap. 15.: Privat etiam communicatione fidelium Mixta; videlicet communibus ſuffragiis, & ſatisfactionibus, uſu activo, & paſſivo Sacramentorum, & ſacrificiis, quatenus ea miniſteria publica ſunt, & Eccleſiæ diſpenſationi a Chriſto demandantur; non vero quoad eorum vim, & valorem pendentem a Chriſti inſtitutione; Nec privat Eccleſia excommunicatos fructu orationum, & ſatisfactionum, quas alii fideles proprio nomine, & privata intentione iis applicant; Etenim cum hujuſmodi actiones, ſeu pia opera ſint propria cujuſque operantis, non ſpectant ad Eccleſiæ diſpenſationem; Unde nemo prohibetur pro excommunicatis privatim Deum orare: Et quamvis Sacerdoti non liceat pro excommunicatis non toleratis offerre ſacrificium, aut orationes publicas, inquantum publicæ ſunt, & nomine Eccleſiæ factæ; poteſt tamen pro iiſdem privata intentione offerre actionem ipſam ſacrificandi, ſeu recitandi horas canonicas, &c., quatenus eſt opus proprium operantis, & hac ratione ſatisfactorium, vel etiam de congruo impetratorium; ut notant Navar., Sylveſt., Avil. apud Laym. loc. cit.

III. Quæres ſecundo; Quotuplex ſit excommunicatio?

Reſpondeo communiter dividi in majorem, & minorem. Illa incurritur ſolum ob mortale, & privat omni fidelium communi-

municatione, prout explicavimus; hæc vero ſæpe ob veniale incurritur, & privat dumtaxat perceptione Sacramentorum, necnon electione, præſentatione, & collatione beneficii Eccleſiaſtici. Excommunicatio autem abſolute dicta antonomaſtice denotat majorem, ut declaravit Gregor. IX. cap. penult., niſi aliud ex contextu colligatur. Hæc major excommunicatio vocari ſolet aliquando Anathema, quod apud Hebræos deteſtationem, execrationem, & maledictionem ſignificat; quia excommunicati ab Eccleſia maledicti, & execrati ſunt: Quamvis differat excommunicatio ab anathemate penes accidentales ſolemnitates; quia dum anathema fertur, circumſtant Epiſcopum duodecim Presbyteri lucernas ardentes in manibus tenentes, eaſque in deteſtationem excommunicati in terram projiciunt, ac pedibus conculcant, ex cap. *Debent* 11. *quæſt.* 3. Quare ad exaggerandam ſententiæ ſeveritatem in hæreticis excommunicandis, dicuntur iſti in Sacris Canonibus Anathematizari.

IV. Præterea ſicut cenſura in communi, ut dicimus quæſt. 1., ita pariter excommunicatio dividitur in Latæ, & Ferendæ ſententiæ; In latam a jure, & ab homine; In latam per ſtatutum, per ſententiam generalem, & ſpecialem; in reſervatam, & non reſervatam; juſtam, & injuſtam; validam, & invalidam.

ARTICULUS II.

Quinam excommunicati ſint vitandi? Et in quibuſnam teneamur eos vitare?

I. Excommunicati a proprio Prælato ubique Gentium privantur communicatione fidelium; & ab omnibus vitandi, ſi non ſint tolerati.

II. Non toleratus, ſeu vitandus dicitur, qui nominatim eſt denunciatus, excommunicatus, & publicus Clerici percuſſor.

III. Tolerati eodem modo privantur ex parte ſua communicatione fidelium, ac ſi eſſent vitandi.

IV. Fideles etiam in divinis communicare poſſunt cum excommunicato tolerato, poteſtque hic Sacramenta adminiſtrare ſolum, ſi petantur. At num licite peti ab eo poſſunt?

V. Quid requiratur, ut publicus Clerici percuſſor ſit vitandus? Certe raro vitandus eſt.

VI. Si in uno loco excommunicatus ſit nominatim denunciatus, aut publicus Clerici percuſſor, eſtne vitandus, ubi denunciatio non eſt publica, nec percuſſio Clerici innoteſcit publice?

VII. Num tenear vitare Petrum per hoc præciſe, quod aliquis fide dignus dicat, illum eſſe excommunicatum vitandum?

VIII. Vitari debent excommunicati non tolerati in iis omnibus, quæ denotantur eo verſiculo, Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

IX. Num liceat illos reſalutare, aut iis reſcribere? Num liceat iiſdem caput aperire, & alia ſigna urbanitatis præſtare citra ſalutationem verbalem?

I. CErtum eſt, excommunicatos ubique terrarum pati effectus excommunicationis, ut ſupra diximus quæſt. 2. art. 7.: Quamvis enim quis a proprio Prælato excommunicetur, debet tamen in conſcientia non ſolum in Diœceſi ſui Prælati, ſed ubique abſtinere ab omni fidelium communicatione, & a Sacramentorum, aliorumque divinorum participatione; ſecum enim excommunicationem defert, illumque ſequitur, ut lepra leproſum, ut loquuntur Juriſtæ. Et eodem modo omnes fideles, quamvis non ſint ſubditi illius Epiſcopi, a quo lata eſt excommunicatio, tenentur excommunicatum non toleratum vitare, obligatione inducta a jure communi.

II. Quæritur nunc primo; Quinam ſint excommunicati vitandi, ſeu non tolerati; Quinam vero tolerati, & non vitandi?

Reſpondeo, jure antiquo omnes excommunicatos fuiſſe vitandos, ita ut qui publice cognoſcerentur eſſe excommunicati, publice vitarentur; privatim vero qui privatim noſcebantur excommunicati, ex cap. *Cum ab homine, de ſententia excommunicationis*: Jure autem novo ad vitanda ſcandala excommunicatus vitandus eſt ſolum, qui nominatim eſt denunciatus excommunicatus, & publicus, ſeu notorius Clerici percuſſor, ita ut factum nulla poſſit tergiverſatione celare, aut expulſare. Ita Concilium Conſtantienſe anno 1444. & deinde Martinus Pontifex V. in *Extravag. Ad vitanda ſcandala*. Et quamvis Concilium Baſileenſe ſub Eugen. IV., & Lateranenſe ſub Leone X. voluerint, vitandos eſſe omnes publice excommunicatos, etiamſi non ſint nominatim denunciati; atque adeo hæreticos omnes notorios; hoc tamen ab univerſali Eccleſiæ conſuetudine abro-

abrogatum eſt, & ſolum in praxi habetur, quod a Concilio Conſtantienſi fuit definitum; ſiquidem ſine ullo ſcrupulo, & ſine Prælatorum reprehenſione in Gallia, Germania, Belgio catholici converſantur cum notoriis hæreticis. Ita Con. dub. 2., Lug. in Reſponſ. moralib. lib. 5. Suar., Avil., & alii communiter contra Fagnanum: Et quod dicitur de excommunicatis, dicitur etiam de ſuſpenſis, & interdictis, ut conſtat ex dicta Extravag. dicti Pontificis Martini V.

III. Notandum tamen hic primo, excommunicatos toleratos ex parte ſua eodem modo teneri a divinis rebus abſtinere, & alios evitare, ac ſi non eſſent tolerati. Ratio eſt, quia decretum Concilii Conſtantienſis ſolum fuit factum in favorem aliorum, qui quamvis ſciant Titium, verbi gratia, eſſe excommunicatum, poſſunt tamen cum eo converſari, perinde ac ſi non eſſet excommunicatus, ſi non ſit denunciatus nominatim, aut non ſit notorius Clerici percuſſor: Etenim in laud. Extravag. hæc habentur: *Per hoc tamen hujuſmodi excommunicatos, ſuſpenſos, & interdictos non intendimus in aliquo relevare, nec quomodolibet ſuffragari*. Unde illud commodi dumtaxat habet excommunicatus toleratus, quod alii poſſint ſine ſcrupulo ſecum converſari.

IV. Dubium tamen eſt; An poſſint alii cum excommunicato tolerato communicare etiam in divinis, inducendo illum, verbi gratia, ad adminiſtrandum aliquod Sacramentum, perinde ac ſi non eſſet excommunicatus?

Negant Avil., Sylveſt. & alii; quia putant ſic illum induci ad peccatum; quamvis ſi quis id faceret, ita peccaret peccato ſcandali, ut non incurreret excommunicationem minorem; eo quod non ſit prohibitum jure Eccleſiaſtico cum excommunicato tolerato in divinis communicare.

Verum probabilius Pal., Henr., Sanch., Filliuc. apud Hurt. difficult. 4., & Dian. part. 5. tract. 9. reſol. 117. docent, poſſe alios communicare etiam in divinis cum excommunicato tolerato; tum quia Concilium Conſtant. ſine ulla limitatione conceſſit, quod poſſimus cum eo communicare; tum quia finis talis conceſſionis eſt ad vitandos ſcrupulos, & ſcandala amovenda; non vitarentur autem hæc, ſi non eſſet ſimpliciter permiſſum cum iis communicare.

Ad id, quod objicitur de ſcandalo, reſpondetur, excommunicatos toleratos eo ipſo, quod ab iis petatur, verbi gratia, adminiſtratio alicujus Sacramenti, poſſe illud licite adminiſtrare, dummodo cum debita diſpoſitione illud adminiſtrent; nam propter excommunicationem ſolum non poſſunt ſe ingerere ad illa adminiſtranda, ſed non prohibentur ea adminiſtrare, ſi petantur; quia cum hoc privilegium concedatur aliis, ut poſſint communicare cum excommunicatis toleratis, & petere ab iis Sacramenta, conceditur conſequenter talibus excommunicatis, quod ea adminiſtrent, dum petuntur. Quare non inducuntur ad culpam ullam, dum inducuntur ad adminiſtranda Sacramenta: Secus vero ſi ſine ulla neceſſitate induceretur excommunicatus toleratus ad celebrandum Sacrum, verbi gratia, quod ſine peccato facere non poteſt, antequam abſolvatur; debet enim a peccatore ante ſuſceptionem Euchariſtiæ præmitti Confeſſio; quin ſufficiat ſecundum ſe ſola contritio; & quia ſacramentaliter abſolvi non poteſt, non præmiſſa abſolutione ab excommunicatione, ideo ſine culpa gravi ante Abſolutionem celebrare non poteſt.

Notandum ſecundo, quod quamvis non teneamur vitare excommunicatos toleratos, poſſumus tamen eos vitare, & quidem publice, ſi ſint publice excommunicati, ut hæretici, & privatim, ſi ſint excommunicati privatim. Ratio eſt, quia ex Concil. Conſtant. nullum iſti acquiſierunt jus, ut diximus, ideo iis nulla irrogatur injuria, ſi vitentur; dummodo certo conſtet de contracta ab illis excommunicatione; nam ſi ſit dubium, non poſſumus ſine injuria illos vitare; in dubio enim melior eſt conditio poſſidentis.

Notandum tertio, ad hoc ut aliquis dicatur excommunicatus non toleratus, non ſatis eſſe, quod ſit nominatim excommunicatus, ſed præterea debet eſſe denunciatus, ſeu declaratus incurriſſe excommunicationem, non ſolum in conciſtorio judicis coram litigantibus, ſed etiam in loco publico, puta in templo tempore concionis, aut miſſæ ſolemnis, vel in platea, ſive per ſchedulas publicis in locis affixas, quæ dicuntur Cedulones. Ita communiter cum Avil.

V. Notandum quarto, percuſſorem Clerici, ut ſit vitandus, debere eſſe publicum, & notorium, atque adeo non ſatis eſſe, quod a tribus, vel a quatuor id ſciatur; Immo ex Leand. nec ſatis eſt, quod

ſciatur a decem in magna civitate, ſed arbitrio prudentis viri judicandum, quando percuſſio dicatur notoria: Si enim fiat coram gravibus perſonis in foro, & interdiu, pauciores requiruntur teſtes ad notorietatem, quam ſi fiat domi, vel noctu. Præterea requiritur, ut percuſſio non ſolum ſit nota notorietate, & evidentia facti, ſed etiam quod nullatenus poſſit probabiliter excuſari a culpa gravi; Cum autem raro id accidat, ideo raro tenemur vitare percuſſores Clericorum, antequam nominatim denuncientur: Quis enim non poſſit in excuſationem adducere, vel quod primo impetu ſine plena deliberatione Clericum percuſſerit, vel per jocum, vel quod ad defenſionem, vel quod Clericatum non cognoverit, aut ad illum non adverterit? Ita Celeſt., Fagund., & alii apud Dian. part. 5. tract. 9. reſol. 61.

Hinc ſequitur, quod ſi quis coram me percutiat Clericum, ita ut ſciam, & ille etiam fateatur incurriſſe in excommunicationem, non per hoc teneor illum privatim vitare, ut tenent Suar., Filliuc., & alii; quia non eſt notorius percuſſor, dum coram uno Clericum percutit: Immo nec eſt notorius percuſſor, ſi laborat publica infamia, quod Clericum percuſſerit, ſi vere Clericum non percuſſit publice, ſeu coram multis teſtibus; quod requiritur ad notorietatem facti; ſecus vero ſi fama publica ſit, quod publice Clericum percuſſerit.

VI. Quæritur ſecundo; ſi excommunicatus ſit nominatim denunciatus, vel publicus Clerici percuſſor ſolum V. G. Neapoli, & non ſit publica talis denunciatio, vel Clerici percuſſio Romæ, num etiam Romæ debeat vitari?

Reſpondeo, Avil., Pal., Sanch. & alios cum Dian. part. 5. tract. 9. reſol. 134. negare; quia excommunicatus publicus in uno loco, ſi non ſit publicus in alio, non eſt tractandus in illo alio loco tanquam publicus excommunicatus, atque adeo non eſt ibi vitandus: Etenim quamvis denunciatio excommunicationis afficiat perſonam, id tamen intelligendum reſpective ad illos, quibus denunciatur, ſeu ad quorum notitiam devenire poteſt denunciatio; Unde fit, quod ſi Romæ ſcias, Titium eſſe excommunicatum nominatim denunciatum Neapoli, quamvis poſſis, non tenearis illum Romæ vitare, quia ibi denunciatio non eſt publica, ſeu notoria.

Verum probabilius oppoſitum docent Vaſq., Suar., Bonac., Henr., & alii apud Hurt. diſp. 9. difficult. 4.; quia jus novum in hoc tantum immutavit jus antiquum, quod non teneamur excommunicatum vitare, niſi ſit nominatim denunciatus, aut publicus Clerici percuſſor; ergo ſicut jure antiquo excommunicatus publicus erat vitandus publice, privatus privatim, ita nunc jure novo excommunicatus denunciatus publicus debet vitari publice, & privatus privatim; ergo ſi Romæ habeam privatam notitiam, quod Titius ſit Neapoli nominatim denunciatus excommunicatus, Romæ teneor illum privatim vitare; & ſi publice ſciatur, debeo illum vitare publice.

VII. Dubitatur hic; An ſi quis fide dignus, puta Parochus, dicat mihi, Titium eſſe excommunicatum vitandum, tenear illum vitare?

Reſpondeo, Palud. aſſerere; Sed negat probabilius Navar., Bonac., & alii apud Leand. diſp. 15. quæſt. 58.; quia quamvis poſſit, nemo tamen tenetur credere uni teſti, etiam fide digno, præſertim in damnum tertii: Quis enim credere teneatur, quod ſubſit, verbi gratia, impedimentum dirimens ſuo matrimonio ſolum ob dictum unius, licet fide digni? poteſt quippe etiam fide dignus facile decipi. Secus tamen dicendum, ſi Parochus oſtenderet literas denunciatorias, quibus procul dubio credendum eſſet.

Utrum autem non ſolum publicus Clerici percuſſor vitandus ſit, quamvis non ſit nominatim denunciatus per Cedulones, ſed etiam quilibet alius, de quo publice conſtat, quod in excommunicationem inciderit, quin poſſit ulla tergiverſatione celari, aut ullatenus excuſari? Affirmat Fagnan. in Cap. *Quod a Prædeceſſoribus*, *de Schiſmaticis num.* 53. Sed communius negant cum Suar. diſp. 9. ſect. 2., Lug. in Reſponſ. moral. lib. 2. dub. 3.

VIII. Quæritur tertio; In quibuſnam teneamur vitare excommunicatos non toleratos?

Reſpondeo cum communi Doctorum, prohiberi omnibus communicare cum excommunicatis in iis, quæ continentur in verſiculis illis Gloſſ. cap. *Statuimus*, *de ſententia excommunicationis in 6.*

Si pro delictis Anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

IX. Primo prohibetur *Os*, hoc eſt oſculari,

lari , aut amplexari , & colloqui cum excommunicatis etiam per ſigna , & nutus , etiam per literas , aut internuntium , etiam audiendo illos tibi loquentes . Et quamvis Pal., Henr. , Sà , & alii apud Leand. diſp. 13. quæſt. 10. putent non eſſe prohibitum reſcribere , nec reſalutare excommunicatum ; quia hæc eſt ſolutio quædam debiti , quæ etiam reſpectu inimici obligat: negant tamen probabilius Suar. , Bonac., Filliuc., Avil. ; quia ſicut nullo pacto eſt licitum reſpondere excommunicato interroganti, ita nec reſcribere, neque reſalutare; cum hæc quædam communicatio ſit , & omnis communicatio cum excommunicato eſt prohibita in pœnam ſui delicti , & ut ſic facilius reſipiſcat . Nec licitum eſt ei munera mittere, aut ab eo recipere; Si tamen reciperentur , non daretur obligatio ex juſtitia ea reſtituendi , aut dandi pauperibus.

Secundo prohibetur *Orare*, hoc eſt participare cum excommunicato in Sacramentis , in Sacrificio Miſſæ , in Officiis divinis, & aliis precibus, & orationibus: Unde in officio divino, a quo excommunicati non deobligantur , non poſſunt dicere , *Dominus vobiſcum* , quod ex uſu Eccleſiæ a Sacerdotibus , & Diaconis tanquam Eccleſiæ publicis miniſtris dicitur , ſed dicere debent , *Domine exaudi orationem meam* . Nec poſſunt cum aliis in proceſſionibus , & litaniis publicis ire , nec comitari Sacram Euchariſtiam , quando cum pompa , & recitatione Pſalmorum defertur ad infirmos : Et quamvis poſſint concionem ſacram audire, non poſſunt tamen concionari , aut diſcipulos docere , aut cum aliis diſcipulis lectioni intereſſe ; ut communiter docent contra Henr. Nec poſſunt aqua benedicta uti, cum ſit quoddam Sacramentale, valorem habens ex meritis Eccleſiæ, ut docent Bonac., Ugolin., & alii contra Machado . Quod ſi excommunicatus non toleratus miſiæ aſſiſtat, nec poſſit ab Eccleſia expelli , relinquenda eſt miſſa incepta , dummodo non ſit inceptus Canon , ideſt, *Te igitur*; ut docent Bonac., Henr., Reginald. , Suar. : Alii vero cum Sayr. , Sot. Vaſqu., Leand. diſp. 7. quæſt. 38. probabilius docent , etiam incepto Canone , relinquendam eſſe , dummodo non ſint dicta illa verba, *Qui pridie &c.*, quibus cenſetur incipere conſecratio ; tunc enim miſſa uſque ad ſumptionem perficienda eſt.

Tertio prohibetur , *Vale*, hoc eſt ſalutare excommunicatum verbis honorificis , aut aperiendo caput, illi aſſurgendo, dando locum, &c.; hæc enim ſunt ſigna ſalutationis, & quædam communicatio. Poteſt tamen ſalutari verbis deprecativis dicendo, verbi gratia, Deus te convertat, illuminet, &c. Magnatibus , & Judicibus excommunicatis ex vi juris non licet caput aperire, ſed ex conſuetudine in utilitatem fidelium introducta, ad vitandas rixas , inimicitias , aut damnum aliquod , licitum eſt. Ita Henr. , Filliuc. , Bonac. apud Leand. diſp. 13. quæſt. 20. Immo univerſim prohiberi ſolam verbalem ſalutationem , non vero alia ſigna urbanitatis , docet Turrian., Sayr., Dian. part. 5. tract. 9. reſol. 116. Quamvis autem oppoſita ſententia ſit probabilior , expedit tamen ſæpe juxta illam opinionem operari potius, quam exponere ſe periculo peccandi venialiter aperiendo caput, vel alia hujuſmodi urbanitatis ſigna exhibendo erga excommunicatum vitandum ; Præſertim quia Apoſt. dicendo , *Nec Ave ei dixeritis*, videtur ſolum verbalem ſalutationem erga excommunicatos inhibuiſſe.

Quarto prohibetur *Communio* , videlicet communicatio externa in habitatione, ſocietate, contractu , &c. , unde non poſſumus cum excommunicato vitando in eadem domo, ut ſocii , habitare ; poſſumus tamen in eadem domo eſſe , ſi materialiter tantum cum illo cohabitemus , videlicet ita ut ſimus in diverſo cubiculo , lecto , & menſa , & pro diverſis negotiis , &c.

Demum prohibetur *Menſa*, hoc eſt, quod in eadem menſa, ſeu triclinio cum excommunicato comedamus.

ARTICULUS III.

Sub qua culpa, & pœna excommunicati vitandi ſint?

I. Communicatio in rebus civilibus fert de ſe veniale ; in divinis vero mortale.

II. Mortaliter peccat, qui communicat cum excommunicato in rebus civilibus ex contemptu . At non dicitur operari ex contemptu, qui frequenter delinquit , ſed qui ex motivo contemptus legis , aut legislatoris delinquit.

III. Sicut etiam qui cum excommunicato vitando communicat in crimine criminoſo ; aut ſi excommunicentur communicantes cum excommunicato.

IV. Communicatio in divinis cum excommunicato

cato admittit materiæ parvitatem, quæ a mortali excuſet. Num ſit veniale cum illo privatim Horas recitare?

V. Sitne mortale frequenter in actionibus civilibus cum eo communicare?

VI. Excuſant a culpa communicantem cum excommunicato Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Neceſſe.

VII. In quibus caſibus conjuges excommunicati nequeunt invicem communicare? Et quid de famulis? Quid de Sponſis? Quid de filiis erga parentes excommunicatos?

VIII. Quænam ignorantia, & quænam neceſſitas excuſat?

I. QUæritur primo; Quam culpam, & pœnam incurrat, qui communicat cum excommunicato vitando?

Reſpondeo, quod qui communicat cum eo in rebus civilibus, & actionibus humanis, regulariter peccet tantum venialiter, & excommunicationem minorem incurrat; etenim in his communicare reputatur materia levis. Qui vero communicat in divinis, verbi gratia, audiendo cum eo Sacrum, peccat mortaliter; cum hæc non ſit materia levis; quamvis etiam excommunicationem minorem incurrat. Et eodem modo ipſe excommunicatus, ſi cum aliis communicet in humanis, peccat venialiter; ſi vero in divinis, peccat mortaliter, ſed excommunicationem minorem non incurrit; quia hæc a jure ſolum fertur in eos, qui cum excommunicato communicant. Ita communiter Doctores contra Fabrum, & alios apud Leand. diſp. 14. quæſt. 1., & Dian. part. 5. tract. 9. reſol. 2., qui putant etiam per communicationem in humanis cum excommunicato peccari mortaliter, eo quod incurratur pœna excommunicationis minoris, quæ magna eſt, cum privet perceptione Sacramentorum. Sed ut alias diximus, hæc non reputatur pœna gravis, cum poſſit facile tolli.

II. Notandum tamen primo, quod ſi quis communicet etiam in humanis cum excommunicato, ſed ob contemptum Superioris, vel clavium, peccat etiam mortaliter, & minorem ſolam excommunicationem incurrit: Ut autem quis dicatur id facere ex contemptu, non ſatis eſt, quod frequenter communicet cum excommunicato, ut docent D. Th. Avil., & alii apud Leand. quæſt. 2. contra Suar., Con., Filliuc. apud Bonac. diſp. 2. punct. 2.; quia poteſt quis abſque contemptu præcepti ex ſua paſſione committere frequenter leves transgreſſiones illius præcepti; Quare operari in contemptum legis, aut legislatoris eſt, contemptum eſſe cauſam tranſgreſſionis; quod certe ſemper eſt peccatum grave, quamvis tranſgreſſio ſit in materia levi; juxta illud Proverb. 18. *Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit.* Etenim objectum actus contemnentis legem, aut legislatorem non eſt quid leve: Quare quando quis contemnit præceptum Superioris, quia præceptum Superioris eſt, ſemper graviter peccat: Si vero illud contemnat, quia eſt in materia levi, venialiter tantum peccat.

III. Notandum ſecundo, peccare etiam mortaliter, ſed majorem excommunicationem incurrere eum, qui ſcienter, hoc eſt ſine ignorantia etiam craſſa communicat cum excommunicato vitando in crimine criminoſo, ſeu in illo, propter quod excommunicationem contraxit, præbendo illi auxilium, conſilium, vel favorem, &c. relate ad tale delictum; dummodo iſta participatio in crimine criminoſo ſit poſt contractam cenſuram ab excommunicato, & non ſit in materia levi; ac demum ſit cum excommunicato nominatim denunciato, non vero cum publico Clerici percuſſore. Ita habetur in cap. *Nuper*, *de ſententia excommunicat.* Quare ſi Epiſcopus Clericum excommunicet ob ludum alearum; & deinde cum eo ipſe Epiſcopus luderet, hic peccaret mortaliter, & majorem excommunicationem incurreret latam a jure ob communicationem in crimine criminoſo. Solus Papa excommunicationem hanc non incurreret, quia, ut ſupra diximus, cum ſit conditor juris, non eſt capax cenſuræ; niſi quando in hæreſim incideret, ex cap. *Si Papa*, *diſp.* 40. Porro ab excommunicatione contracta ob communicationem in crimine criminoſo ille ſolum abſolvere poteſt, qui poteſt abſolvere ab excommunicatione principali.

Notandum tertio, peccare pariter mortaliter, & majorem excommunicationem incurrere eos, qui cum excommunicatis communicant, quando excommunicantur etiam ii, qui cum excommunicatis participant; ut habetur in cap. *Quod in dubiis*, *de ſententia excommunicat.* Verum tamen eſt, quod Judex inferior Papa, ut valide excommunicet participantes in locutione, & convictu humano cum excommunicato ab eodem Judice, debeat prius nominatim illos monere, ne communicent cum tali excommunicato, & quidem triplici moni-

tio-

tione canonica, vel una pro tribus: Ad excommunicandum vero participantes cum excommunicato ab alio Judice, ſeu a jure communi, vel ſtatuto particulari non prærequiritur iſta monitio ſpecialis, ſed ſufficit illa generalis, videlicet, Excommunico omnes communicantes cum tali excommunicato. Ita Avil. 2. part. cap. 5. diſp. 10. dub. 5. cum communi Doctorum ex Gloſſ. in Cap. *Statuimus*. Et ratio diverſitatis eſt, quia Judices ſeverius curant obſervari excommunicationes latas a ſe, quam latas ab aliis.

IV. Notandum quarto, peccare mortaliter, & majorem excommunicationem incurrere Clericum, qui ſcienter, & ſponte (hoc eſt non ductus metu aliquo, aut vi, etiam levi) admittit ad officia divina excommunicatum nominatim a Papa, & denunciatum; ut habetur in cap. *Significavit, de ſententia excommunicationis*; Ubi talis excommunicatio ipſi Papæ reſervatur. Et in *Clement. I. de ſepulturis* excommunicatur etiam, qui ſcienter, & propriæ temeritatis audacia præſumit ſepelire in loco ſacro excommunicatum vitandum.

Notandum ultimo, dari aliquando parvitatem materiæ in communicatione in divinis; ut ſi quis principium miſſæ uſque ad Epiſtolam audiret cum excommunicato vitando; in quo caſu tantum venialiter peccaret: Et ex Vaſq., Sayr., Covarr., Hurt. diſp. 9. diffic. 2. probabile eſt etiam venialiter peccare, qui recitat privatim officium cum excommunicato; quia nomine divinorum ſolum veniunt ſacramenta, Eccleſiaſtica ſepultura, & Officia Eccleſiæ ſolemnia; Officium autem privatum non eſt primario, & per ſe vi excommunicationis prohibitum; unde cenſetur in ſuo genere materia levis. Et idem dicendum ex Henr., Cajet., & aliis apud Hurt. loc. cit. de communicatione in rebus Eccleſiaſticis, quæ ſint humanæ; Verbi gratia, in collatione beneficii, ejuſque receptione, in exercitio juriſdictionis Eccleſiaſticæ, &c., Cenſetur enim eſſe venialis culpa talis participatio in ratione communicationis cum excommunicato; quamvis mortale ſit, ex cap. *Nullitatis*, quæ inducitur ratione excommunicationis.

V. Quæritur ſecundo; An qui frequenter communicat in actionibus civilibus cum excommunicato vitando, peccet mortaliter, etiamſi id non faciat ex contemptu?

Reſpondent Avil., & Sayr. negative; quia quod eſt de ſe veniale, per multiplicationem actuum non evadit mortale. Sed Bonac. quæſt. 2. punct. 6. cum Suar., Filliuc., Con. dub. 14. affirmat, quia præceptum hoc non communicandi cum excommunicato obligat ſub gravi, niſi materiæ parvitas, aut indeliberatio excuſent, ut conſtat ex reliquis præceptis, & ex cap. *Si vere, de ſententia excommunicationis*; atqui quando quis frequenter communicat cum excommunicato, quamvis ſinguli actus ſint materia levis; at multitudo actuum, ſi ſumatur per modum unius, conſtituit materiam gravem; non ſecus ac multa parva furta, & multæ parvæ negligentiæ, aut omiſſiones in recitatione officii, & obſervatione rubricarum in miſſa: ergo frequens hujuſmodi communicatio probabilius eſt peccatum mortale.

VI. Quæritur tertio; In quibus caſibus liceat cum excommunicato vitando communicare?

Reſpondeo, licere in quinque caſibus comprehenſis in eo verſiculo a Gloſſ. relato in cap. *Cum deſideres, de ſententia excommunicationis*, ubi dicitur:

Hæc anathema quidem ſolvunt, nec poſſunt obeſſe,
Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Neceſſe.

Primo itaque per verbum illud, *Utile*, denotatur, quod citra culpam, etiam venialem, & abſque incurſu in excommunicationem minorem poſſimus communicare cum excommunicatis vitandis, quando intervenit aliqua utilitas ſive ſpiritualis, ſive temporalis, ſive propria, ſive aliena; dummodo aliter ea haberi non poſſit; Quare poſſumus ab excommunicato petere conſilium, eleemoſynam, favorem, corporis curationem, ejus concionem audire, debitum exigere, neceſſaria emere, &c.

Præterea poſſumus illum ad concionem admittere, monere, ut reſipiſcat, quando ſperatur fructus, & eatenus ſolitam honorificam ſalutationem præmittere, legere coram illo librum pium, recitare cum eo privatam orationem, qua petatur a Deo ejus converſio: Poſſumus opem, conſilium, & favorem illi præſtare, ne grave aliquod damnum ſubeat; quia Eccleſia, ut notat Auguſt. in pſalm. 114., injungendo ſeparationem ab excommunicato, non præcidit dilectionem. Demum poteſt ipſe excommunicatus licite non ſolum eleemoſynam, vel conſilium, &c. ab alio petere, ſed etiam debitum exigere. Quamvis enim

nim Medin., & Sayr. velint, quod poſſit debitor ſolutionem differre uſque ad abſolutionem excommunicati; hoc tamen communiter rejicitur, quia ſolutio debiti eſt juris naturalis, atque adeo differri non poteſt per jus poſitivum, quod eſt minus jure naturali.

Secundo per verbum illud *Lex* intelligitur, licitum eſſe uxori, quæ eſt ſub lege viri, communicare cum ſuo conjuge excommunicato. Et eadem eſt ratio de marito relate ad uxorem excommunicatam; ut docent D. Th., Henr., Hurt. diſp. 9. diff. 4. & alii communiter: Et ſicut poteſt exigi debitum pecuniarium ab excommunicato, atque illi reddi, ita pariter debitum conjugale. Ratio eſt, quia difficilis eſt conjugum ſeparatio. Quod tamen non militat de ſponſo de futuro relate ad ſponſam; Unde ſi iſti ſint excommunicati, non poſſunt licite matrimonium contrahere; quamvis ſi contrahant, poſſunt licite communicare in iis, quæ ad domus gubernationem ſpectant, ut docet Bonac. quæſt. 2. punct. 4. ex Ugolin. contra Suar., & Filliuc.

VII. Non poſſunt tamen conjuges excommunicati communicare in aliquibus caſibus; Primo in crimine criminoſo; unde ſi excommunicatio lata ſit in cauſa matrimonii, eo quod dubitetur, an ſit legitime contractum, non poteſt conjux petere, aut reddere debitum. Secundo non poſſunt communicare in divinis, ut docet probabilior Doctorum ſententia; quia in iis uxor non eſt ſubjecta marito: Quamvis alii Doctores hanc etiam communicationem permittant, ut dicemus de famulis; quia privilegium communicandi cum conjuge excommunicato late eſt interpretandum. Demum nec poſſunt communicare, quoties alter petit divortium ab altero; cum ceſſet pariter ſubjectio. Ita Bonac. loco citato.

Tertio per verbum *Humile* ſignificatur licitum eſſe communicare cum excommunicatis cauſa ſubjectionis: Poſſunt itaque ſubditi cum ſuo Superiore, ſervi cum dominis, filii cum parentibus, milites cum ſuo Duce, Gener, Nurus, Privignus communicare communicatione uſuali, & ordinaria; non tamen in crimine criminoſo, ex cap. *Quoniam multos*, *quæſt.* 3. Ratio eſt, quia per excommunicationem non eximitur ſubditus a ſubjectione ſui Superioris: ergo debet illi quantumvis excommunicato præſtare obſequia debita, ut prius.

Hinc infertur primo, non ſolum famulos, qui pretio inſerviunt, ſed etiam qui ſerviunt gratis, famulos ruſticanos, ſeu agricolas poſſe cum ſuis dominis excommunicatis communicare; quia in cap. adducto *Quoniam multos* generaliter conceditur famulis communicatio in humanis: Imo probabile eſt juxta Bonac., & Con. contra Suar., & Filliuc., quod etiam famulus, qui neceſſitate non cogente cœpit inſervire domino excommunicato, poſſit cum illo communicare, quamvis peccarit obligando ſe ad illi inſerviendum; Non ſecus ac Sponſa contrahens matrimonium cum excommunicato peccat contrahendo, ſed tenetur deinde cum illo in humanis communicare.

Infertur ſecundo, quod ſervus cum conſervo, & frater cum fratre excommunicato (cum neuter ſit alteri ſubjectus) non poſſint invicem communicare per ſe, & directe, poſſunt tamen per accidens, quatenus eidem domino debent inſervire, vel cohabitare, & communicare cum eodem Patre.

Infertur tertio, Clericum poſſe ſuo Epiſcopo excommunicato inſervire ſolum, dum eſt in ejus famulatu, non vero quando extra ejus familiam commoratur, ex cap. final. *de Exceptione Prælatorum*.

Infertur quarto, Vaſſallos poſſe quidem tributum ſolvere ſuis dominis temporalibus, quia per excommunicationem illorum a tali debito non eximuntur; non poſſunt tamen cum illis communicare, nec tenentur illis obedire; ut docent Henr., Filliuc. apud Bonac. num. 40. ex *cap. Nos Sanctorum* 15. *quæſt.* 6. contra Pal., & alios. Ratio eſt, quia jus eximit tales ſubditos a ſubjectionis juriſdictione in *cap. ultim. de Pœnis*.

Dubium eſt; Utrum famuli, & aliæ hujuſmodi perſonæ ſubjectæ communicare poſſint cum ſuis Superioribus in divinis? Communiter Doctores cum Suar., Avil., Con., Bonac. num. 38. docent, poſſe in iis tantum, quæ concernunt ſubjectionem, & famulatum; Unde famulus recitare poteſt officium cum domino excommunicato, & cum eo miſſam audire, ſi ad hoc vocetur; quia hæc ſpectant ad ſubjectionem famulatus; Et eadem eſt ratio de filiis relate ad parentes; & ut ſupra innuimus, de uxore relate ad maritum, cui pariter eſt ſubjecta: Contra vero filius non poteſt Patri excommunicato miniſtrare Sacramenta; nec coram eo Sacrum facere; quia talis communicatio non ſpectat ad rationem

nem ſubjectionis, quam habet erga Patrem.

VIII. Quarto per verbum *Res ignorata* ſignificatur, excuſare ab incurrenda cenſura per communicationem cum excommunicato ignorantiam ſive juris, ſive facti: Et quidem etiam ignorantia vincibilis excuſat (modo non ſit affectata, quæ comparatur ſcientiæ) ut docent Suar., Hurt., contra Bonac., & alios; qui putant, ſolam ignorantiam invincibilem, quæ excuſat a culpa, excuſare a cenſura. Ad ignorantiam revocatur dubium; unde qui dubitat, an aliquis ſit excommunicatus, non tenetur illum vitare.

Quinto demum per particulam, *Neceſſe*, ſignificatur excuſare neceſſitatem ſive ſpiritualem, ſive temporalem, non ſolum extremam, & gravem, ſed etiam communem; ut conſtat ex dicto *cap. Quoniam multos*, & ex citatis Doctoribus; Unde licite poſſum excommunicato vitando dare eleemoſynam, tradere illi equum ad iter agendum, ſi alioquin non ſoleat pedeſter iter agere; Et eodem modo poſſum ab illo petere eleemoſynam, & equum ad iter agendum, conſilium, auxilium, &c., Nec teneor contractum ſocietatis cum eo initum diſſolvere. Excuſatur etiam, qui per vim cogitur intereſſe ſacro cum excommunicato; quia hoc non eſt de ſe intrinſece malum; non poteſt tamen per metum ullum ſimulare adminiſtrationem Sacramenti; quia hoc eſt contra reverentiam Sacramentis debitam, ut conſtat ex propoſ. 29. damnata ab Innoc. XI.

ARTICULUS IV.

De Excommunicatione minore, ejuſque cauſa, & effectibus.

I. Quid ſit minor Excommunicatio? Et quam ob cauſam incurratur?
II. Ea non incurritur ob culpam ex imperfecta deliberatione venialem.
III. Per illam fidelis directe privatur paſſiva Sacramentorum participatione, & indirecte Beneficiorum collatione, necnon electione, ac præſentatione ad illa.
IV. Eam violans celebrando miſſam, irregularitatem non incurrit.
V. Num ea innodatus valide Sacramentum Pœnitentiæ recipiat?
VI. Si hic ad Beneficium eligatur ſcienter, electio videtur non eſſe irrita, ſed irritanda.
VII. Conferendo Sacramenta, niſi ſimul recipiat, probabilius non peccat.
VIII. Communius negant, poſſe ſimplicem Sacerdotem ab ea abſolvere.

I. Excommunicatio minor eſt *Cenſura Eccleſiaſtica ſeparans fidelem a paſſiva Sacramentorum receptione*. Ita communiter definitur: Ea dicitur Minor relate ad Majorem, & ad effectus illius. Nunquam autem ab homine, ſed dumtaxat a jure ferri ſolet uſu in Eccleſia recepto iſthæc excommunicatio.

Quæritur nunc primo; Quam ob cauſam incurratur?

Reſpondeo ex dictis, incurri propter participationem in rebus prohibitis cum excommunicato excommunicatione majore non tolerato; Unde fit, non incurri per participationem cum excommunicato tolerato, aut cum excommunicato excommunicatione minore: Incurritur tamen non ſolum per participationem in divinis, atque adeo quando participatio eſt peccatum mortale, ſed etiam per participationem in humanis, atque adeo quando participatio eſt peccatum veniale: quod ſi quandoque participatio excuſet etiam a veniali culpa, excuſat etiam ab incurrenda excommunicatione minore.

II. Advertit tamen Suar. cum aliis, participationem cum excommunicato vitando dupliciter poſſe eſſe peccatum veniale. Primo ex levitate materiæ, ut ſi quis ſalutet excommunicatum. Secundo ex imperfecta deliberatione, ut ſi quis audiat Sacrum cum excommunicato ſine plena advertentia, & deliberatione. In primo caſu non excuſatur ab incurrenda excommunicatione minore, ex Cap. *Nuper*, *de Sententia excommun.* In ſecundo vero caſu probabilius excuſatur; quia cum talis actus non ſit perfecte humanus, non habetur conſequenter per illum inobedientia, & contumacia proprie dicta, ſine qua cenſura non incurritur.

III. Quæritur ſecundo; Quotuplex ſit effectus excommunicationis minoris?

Reſpondeo, eſſe duplicem. Primum, qui directus eſt, & primarius, privare fidelem paſſiva Sacramentorum participatione, ita ut mortaliter peccet, qui hac excommunicatione innodatus Sacramentum aliquod recipit; Secundum, qui dicitur indirectus, privare fidelem electione, præſentatione, & collatione Beneficii Eccleſiaſtici cujuſcumque, etiam ſimplicis, ita ut mortali-

ter

ter peccet, qui cum ea ad Beneficium aliquod eligeretur. Ita communiter Doctores ex *Cap. Si celebrat*, *de Clerico excommunicato miniſtrante*. Dicitur hic ſecundus effectus indirectus, quia cum excommunicatus minore excommunicatione privetur receptione Sacramentorum, privatur conſequenter Beneficiorum ſuſceptione, quæ ex intentione Eccleſiæ conferuntur, ut Ordines Sacros quis ſuſcipiat,& miſſam celebret. Quamvis autem in dicto Cap. ſolum fiat mentio de electione ad Beneficia, extendunt tamen communiter Doctores deciſionem ad præſentationem, & collationem; quia eadem eſt ratio in his omnibus.

IV. Ex dictis ſequitur primo, excommunicatum excommunicatione minore ſacrilegium committere, ſi Sacramentum ullum ſuſcipiat; quia tranſgreditur legem in materia gravi; Si tamen cum tali excommunicatione celebret, non incurrit irregularitatem, aut aliam pœnam; cum id in jure non ſit expreſſum; ſed arbitrio Superioris puniendus eſt, ut notavit Gloſſa. Quare immerito Sylveſt. V. *Excommunicatio* num. 4. docuit, quod ſi excommunicatus minore recipiat Ordines, privetur eorum uſu; Nam, ut bene Suar., talis privatio non habetur, niſi per ſuſpenſionem, quæ in caſu noſtro non contrahitur.

Sequitur ſecundo, peccare etiam mortaliter, qui miniſtraret Sacramentum excommunicato minore; quandoquidem cooperaretur peccato gravi talis excommunicati indigne ſuſcipientis Sacramenta.

Sequitur tertio, peccare etiam graviter qui ſcienter eligeret ad Beneficia hujuſmodi excommunicatum; violaretur enim lex Eccleſiaſtica in re gravi. Ita Suar. Filliuc., & alii apud Bonac. num. 7.

V. Quæritur tertio; Utrum excommunicatus minore Sacramentum Pœnitentiæ valide recipiat?

Reſpondeo, convenire Doctores omnes in hoc, quod valide reciperet reliqua omnia Sacramenta; Negant id dumtaxat de Sacramento Pœnitentiæ Silveſt. Hurtad., Vaſq. Equidem cum Bonac., & aliis cenſeo, quod ſi iſte intendat abſolutionem peccatorum obtinere, non præmiſſa abſolutione ab excommunicatione minore, certe invalidum eſſet Sacramentum Pœnitentiæ; quia committendo hoc grave peccatum careret dolore debito peccatorum; unde non darentur conſtitutiva Sacramenti, ſi tamen ſine ſua culpa abſolveretur tantum a peccatis, non ab excommunicatione; quia, verbi gratia, Sacerdos ex ſua malitia vult ab illis, non ab iſta abſolvere, non eſt ratio, cur Sacramentum deberet dici invalidum; ſiquidem per excommunicationem minorem pœnitentis non privatur Sacerdos juriſdictione ſua, nec ille eſt incapax Sacramenti.

VI. Quæritur quarto; An valida ſit Electio ad Beneficium facta hujuſmodi excommunicato?

Reſpondeo, Navar., Ugolin., & alios cenſere, eſſe irritam; Sed verius Vaſq., Laym., Valent., Reginald. putant non eſſe irritam, ſed irritandam, ſi facta fuerit cum ſcientia excommunicationis; ſecus vero neque eſſe irritandam: Quod colligitur ex dicto *cap. Si celebret*; ubi dicitur: Si tamen ſcienter talis electus fuerit, ejus electio eſt irritanda.

VII. Quæritur quinto; An excommunicatus minore peccet adminiſtrando Sacramenta, ſicut peccat ea ſuſcipiendo?

Reſpondeo, Sylveſt., Armil., & alios putare, quod mortaliter peccet; quia in eodem cap. dicitur, *Peccat conferendo Sacramenta*; Certum autem eſt, quod ſi celebret, peccet mortaliter, cum recipiat Sacramentum celebrando: Si autem pure adminiſtret Sacramentum, Avil. cap. 2. diſp. 12., Con. dub. 17., Reginald., Sot. putant peccare tantum venialiter ob indecentiam quandam, quæ habetur in hoc, quod Sacramenta adminiſtret, qui ſua culpa non poteſt ea recipere: Sed probabilius cum Suar., Henr., Filliuc., Hurt. apud Bonac. quæſt. 3. cenſeo, ne venialiter quidem peccare; quia excommunicatio minor paſſiva tantum, non activa participatione Sacramentorum privat, cum expreſſe in dicto Capite dicatur, ſic excommunicatum non eſſe remotum a collatione Sacramentorum. Ubi autem dicitur, quod peccet conferendo Sacramenta, ſenſus eſt, quod peccet, quatenus ea recipit, non quatenus ea confert, ut dicti auctores interpretantur; quia textus loquitur de Epiſcopo conferente Sacramentum Ordinis, atque adeo celebrante, & ſimul ſuſcipiente Sacramentum. Quod ſi Epiſcopus excommunicatus minore conferret Sacramentum Confirmationis, cum nullum tunc Sacramentum ſuſciperet, non peccaret.

VIII. Quæritur ultimo; An poſſit ſimplex Sacerdos ab hac excommunicatione abſolvere?

Reſpondeo, Navar., Tolet., Hurt. diſp. 16. diff. 2., & alios cum Dian. part. 5. tract.

tract. 9. reſol. 3. probabiliter affirmare, ut abunde diximus cum de cenſuris in genere art. 2. quæſit. 2.; quia ſcilicet qui poteſt a venialibus ſacramentaliter abſolvere, poteſt pariter abſolvere a cenſura, quæ de ſe non exigit mortale, ut incurratur: Sicuti qui poteſt a mortalibus ſacramentaliter abſolvere, poteſt pariter a cenſuris non reſervatis, quæ propter mortale incurruntur.

Communior tamen, & probabilior ſententia id negat cum Suar., Filliuc., Bonac. quæſt. 3. Et ratio eſt, quia in cap. *Nuper*, *de ſententia excommunicationis* habetur, quod poſſit ab excommunicatione minore abſolvere proprius Sacerdos; nomine autem proprii Sacerdotis venit non ſolum qui ordinariam habet juriſdictionem, ut Papa, Epiſcopus, Parochus, ſed etiam qui habet juriſdictionem delegatam, ut eſt quilibet Sacerdos approbatus ad audiendas confeſſiones; ut docent Suar., Con. Filliuc. apud eundem Bonac.: Qui etiam notat, quod Parochus, & Epiſcopus, etiamſi Sacerdotes non ſint, poſſint ab excommunicatione minore abſolvere; quia ad abſolutionem a cenſura non requiritur ordo Sacerdotalis: In jure autem nomine proprii Sacerdotis venit Parochus, aut Epiſcopus, quia iſti fere ſemper ſolent eſſe Sacerdotes. Quare quamvis poſſet ſimplex Sacerdos a venialibus abſolvere, non per hoc debet poſſe abſolvere ab excommunicatione minore; cum poſſint aliter, quam per Sacramentum Pœnitentiæ tolli venialia, ut notavimus loc. cit. Notat etiam Cornejus apud Dian. loc. citato, quod ab hac excommunicatione poſſit etiam Diaconus, ac etiam clericus ex delegatione abſolvere. Ut licite autem abſolutio conferatur, requiritur in perſona abſolvenda propoſitum non relabendi.

ARTICULUS V.

Quam ob cauſam, præſertim temporalem, ferri poteſt excommunicatio major?

I. Nonniſi ob gravem culpam externam, & propriam ea ferri poteſt; Et quando res, quæ ſub pœna excommunicationis prohibetur, eſt levis de ſe, aut indifferens, debet eſſe gravis propter finem gravem, ut poſſit ſic ſub gravi prohiberi, etiamſi imponatur excommunicatio ſententiæ ferendæ.

II. Ex Trident., ut poſſit ferri excommunicatio ob cauſam temporalem, requiritur cauſa gravis, & titulus, ſeu finis ſpiritualis.

III. Quando excommunicatio fertur contra non revelantes, quinam excuſentur?

IV. In caſibus Inquiſitionis facienda eſt revelatio, etiamſi delictum probari non poſſit, etiamſi ſub ſigillo naturali, & ſub juramento non revelandi ſit cognitum, etiam non præmiſſa correctione fraterna, utpote inutili.

V. Num denunciandus ſit reus, ſi ſit emendatus, delictum tamen ſit publicum, aut habeat effectum pendentem?

VI. Quandonam ſubditi teneantur denunciare delicta vi Edicti, etiamſi ad id non teneantur lege naturali?

VII. Quando ad denunciationem præcedere debet infamia, aut correctio fraterna?

VIII. Non denuncians furem, ad quod ſub pœna excommunicationis obligatur, probabilius ad reſtitutionem tenetur.

IX. Quamdiu durat obligatio denunciandi poſt Edictum Prælatorum?

I. Unice propter mortalem culpam propriam, & externam poſſe ferri excommunicationem majorem tam latæ, quam ferendæ ſententiæ docuimus quæſt. 1. art. 4. Unde deduximus, quodcumque ſub pœna excommunicationis prohibetur, ſi lex ſit juſta, & valida, ſub mortali prohiberi, etiamſi res ſecundum ſe videatur levis, vel indifferens: Poteſt enim res levis, aut indifferens ſub mortali prohiberi propter finem gravem; Verbi gratia, propter periculum proximum gravis culpæ, vel propter ſcandalum, vel propter grave damnum, quod alteri provenit. Quare quando multi, verbi gratia, grave damnum intulerunt Titio, ſingulis parum aliquid ſurripientibus, & ſub excommunicationis pœna præcipitur reſtitutio, & damni reparatio, ſi ſinguli non reſtituant materiam illam parvam ſurreptam, peccabunt mortaliter, & excommunicationem incurrent, ut docent communiter cum Suar. hic ſect. 2., Pal. diſp. 2. de Cenſuris punct. 2. contra Covar., & Navar. cap. 17. num. 130. Quod tamen excuſat a culpa gravi, excuſat pariter ab excommunicatione; quia pœna debet eſſe proportionata culpæ. Pœna autem excommunicationis aſſimilatur pœnæ mortis, unde vocatur Gladius Eccleſiaſticus; proinde requirit gravem culpam, ut incurratur. Docuerunt nonnulli cum Valent.,

lent., & Salon. apud Dian. part. 1. tract. 10. reſol. 21. non prohiberi ſub gravi, quod prohibetur ſub pœna excommunicationis ferendæ ſententiæ, eo quod talis excommunicatio ſit comminatoria. Sed communis ſententia docet, ſub gravi prohiberi tam quod prohibetur ſub pœna latæ, quam ferendæ ſententiæ, cum in utroque caſu pœna ſit gravis, & indigeat prohibitionem fieri ſub gravi.

II. Quæritur nunc primo; An poſſit excommunicatio ferri ob cauſam temporalem?

Reſpondeo cum communi apud Suar. diſp. 20. ſect. 1., poſſe; ut conſtat ex uſu Eccleſiæ, dummodo adſit titulus ſpiritualis, & ſimul adſint moderationes requiſitæ a Trident. ſeſſ. 24. cap. 3.; Ubi habet, *Excommunicationis gladium ſobrie exercendum; cum experientia doceat, quod ſi ex levibus cauſis incutiatur, magis contemnatur, quam formidetur; & perniciem potius pariat, quam ſalutem*: Proinde Trident. requirit primo, ut excommunicationes, quæ ad finem revelationis aut pro deperditis, aut pro ſubtractis rebus ferri ſolent, ſolum ab Epiſcopo decernantur; Ubi nomine Epiſcopi venit etiam Vicarius generalis, & quilibet habens Epiſcopalem poteſtatem. Secundo, ut ex re non vulgari, & cauſa diligenter, & magna maturitate examinata tales cenſuræ ferantur. Tertio, ut quando fieri poteſt executio realis, aut perſonalis, ab hiscenſuris abſtineatur. Præterea requiritur, ut diximus, titulus ſpiritualis; quia cum Eccleſia non habeat directam poteſtatem in temporalia, ſed ſolum indirectam, videlicet quatenus ad ſpiritualia ſunt neceſſaria, vel utilia, idcirco, ut poſſit Eccleſia uti cenſuris in cauſa temporali, opus eſt fine, ſeu titulo ſpirituali: Verbi gratia, ut malum aliquod commiſſum corrigatur, vel ut præcaveatur malum, quod timetur, vel ut pauperibus, aut decenti cultui Eccleſiæ ſubveniatur, præcipiendo ſub excommunicatione aliquam contributionem; vel ut bono communi conſulatur ad vitanda damna ſpiritualia, &c.

III. Quæritur ſecundo; Quando fertur excommunicatio contra non manifeſtantes aliquas ſcripturas, omneſne comprehenduntur, an aliqui excuſantur? Et idem quæritur, quando cenſura fertur ad revelanda delicta, vel ad finem reſtituendi ablatum.

Reſpondeo cum Suar. ſect. 2., & aliis communiter, comprehendi omnes ſubditos, niſi excuſentur vel ex ignorantia invincibili talis præcepti, vel ex impotentia ſive phyſica, ſive morali, videlicet quia ſine gravi damno aut in fama, aut in aliis bonis juſte poſſeſſis id exequi non poſſunt, vel ex alia juſta cauſa.

Unde infertur primo, excuſari tam eos, qui erant extra Diœceſim, ſeu territorium Epiſcopi tempore Edicti, quam eos, qui fiunt ſubditi talis Epiſcopi poſt latam ſententiam excommunicationis contra non manifeſtantes. Et ratio eſt, quia præceptum non obligat eos, qui non ſunt ſubditi præcipientis, quando illud fertur.

Infertur ſecundo, quod nemo teneatur denunciare cum ſua infamia ſeipſum, vel complices, ſeu ſocios delicti a ſe commiſſi, neque teneatur ferre teſtimonium contra perſonas ſibi valde conjunctas, videlicet contra patrem, fratrem, & alios conſanguineos, aut affines uſque ad quartum gradum, ex Navar., & Avil. part. 2. cap. 5. diſp. 4. dub. 2., niſi in cauſa fidei, aut læſæ Majeſtatis, aut ſimili pertinente ad bonum commune, ut notat Navar. cap. 14. Ratio doctrinæ eſt, quia hoc præceptum humanum non obligat cum tanto incommodo, ut docent communiter Doctores; malum autem conſanguineorum, & affinium cenſetur malum proprium.

Infertur tertio, excuſari eos, quos edictum non intendit comprehendere, quamvis illos comprehendere videatur; Verbi gratia, ſi præcipiatur revelari eos, qui acceperunt talem rem, & ego certo ſciam, (non tamen ex ſolo raptoris dicto, niſi ſit tantæ auctoritatis, ut merito poſſim omne dubium deponere, ut docet Avil. 3. part. cap. 5. diſp. 5. ex Navar., & Guttier.) quod illam raptor acceperit ad compenſandum aliquod debitum, vel alio juſto titulo; vel quamvis injuſte rapuerit, excuſari nunc a reſtituendo, vel ob impotentiam, vel ob uſucapionem, &c., non teneor illum revelare, cum ceſſet finis præcepti. Pariter nec debeo regulariter revelare uxorem, filios, &c., quando maritus petiit excommunicationem contra eos, qui clam aliquid ſibi rapuerunt, ut docent Sot., & Avil. loc. cit., niſi aliquando prudenter præſumatur velle maritum includere etiam uxorem, & filios, quia videlicet quantitas furti eſt magna.

Infertur quarto, excuſari eos, qui non poſſunt id revelare; ut qui illud accepit ex confeſſione, aut per conſultationem ſe-

cre-

cretam ſub ſigillo naturali : Excuſatur etiam Advocatus, & Procurator, qui ratione officii tenentur partes Rei agere; niſi tamen id vergeret in grave damnum Reipublicæ, aut proximi: Et ratio eſt, quia expedit ad bonum Reipublicæ, quod homines ſecure petant conſilium ſine timore revelationis.

Infertur demum, excuſari illum, qui inutiliter denunciaret, Verbi gratia, qui cogeretur denunciare eum, contra quem nullum teſtem afferre poſſet; quia ſic ſolum infamaret illum ſine ulla alterius utilitate: Cum autem Judex non intendat primario punitionem, & infamiam, ſed emendationem delinquentis, ideo in tali caſu non adeſt obligatio denunciandi; Sicut nec adeſt obligatio revelandi delictum, etiamſi poſſit illud probare per alium integrum teſtem, quando, ſi præcedat correctio fraterna, ſpes eſt, quod reus corrigatur, ut docet Avil. ex Navar.

IV. Excipiuntur ſemper caſus Inquiſitionis, ad cujus Tribunal ſpectat poſſe inquirere etiam ex ſimplici denunciatione, ad quam tenetur etiam qui delictum novit non quidem ex petito conſilio, aut ſub ſigillo Sacramentali, ſed ſolum ſub ſigillo naturali, & ſub juramento non revelandi, etiam non præmiſſa correctione fraterna, utpote inutili, cum agatur de bono publico fidei, ut mox dicemus; & fuſe etiam diximus in Trutina exponendo 5. theſim ab Alex. VII. proſcriptam.

Notandum tamen cum Avil. loc. cit., quod qui poſſidet ſcripturam alterius, & poteſt illam ſine ſua infamia, aut gravi detrimento revelare, teneatur ad revelandum ſub pœna excommunicationis. Quod ſi non poſſit ſine gravi detrimento revelare, ex occultatione tamen talis ſcripturæ dominus ejus paſſurus ſit æquale, aut majus detrimentum, pariter tenetur ad revelandum: Sicut debitor tenetur cum gravi detrimento reſtituere, quando, niſi reſtituat, æquale damnum patitur creditor. Notandum etiam, quod ſi ſcriptura ſit propria poſſidentis, contineat tamen jus adverſarii, accedente præcepto Prælati, tenetur poſſidens eam revelare; niſi timeat ſibi grave damnum in bonis aliis, quæ juſte poſſidet. Ita Sot., Cordub., & alii apud eundem Avil. Et ratio eſt, quia adverſarius juſte proſequitur jus ſuum, & Prælatus juſte præcipit; ergo tenetur poſſidens ſcripturam ex juſtitia illam revelare.

V. Quæritur tertio; An poſito præcepto denunciandi ſub pœna excommunicationis, teneantur ſubditi denunciare delictum, etiam quando reus eſt jam emendatus?

Reſpondeo cum Avil. diſtinguendo; nam vel delictum non habet effectum pendentem in futurum, ut eſſet, verbi gratia, ludus illicitus; Vel habet, ut eſſet, verbi gratia, fornicatio, quæ quamvis emendata, impedit matrimonium cum aliquibus ratione affinitatis; Sicut etiam baptiſmus invalide ſuſceptus, per quem manet impedimentum ad reliqua Sacramenta; Necnon Simonia, quæ annullat titulum Beneficii, & impedit rectam executionem legitimorum actuum. Rurſus hujuſmodi delicta poſſunt eſſe vel publica, vel ſecreta.

Nunc ſic, ſi delictum non habens effectum pendentem in futurum ſit ſecretum, & reus ſit jam emendatus, delictum non eſt denunciandum; quia intantum poſſet denunciari, inquantum intenditur emendatio delinquentis, vel ſatisfactio publica: uterque autem finis ceſſat in caſu noſtro; ergo tale delictum non poteſt denunciari. Si vero delictum non habens effectum pendentem in futurum ſit publicum, & Reus ſolum ſit emendatus coram Deo, quatenus pœnituit illum delicti, ſed non ſit emendatus publice, tunc delictum denunciandum eſt; quia Prælatus tenetur proſpicere bono Reipublicæ, & exigere publicam punitionem delicti publici, ut ſatisfiat Reipublicæ læſæ. Quod ſi emendatio fuerit publica, delictum non eſt denunciandum; quia delinquentes per publicam emendationem ſatisfecerunt Reipublicæ per ſcandalum læſæ. Si tamen delictum habeat effectum pendentem in futurum, ſive publicum ſit, ſive ſecretum, etiam poſt emendationem denunciandum eſt ad impediendum malum futurum; (qua de cauſa Hæreticus dogmatizans, quamvis emendatus, denunciandus eſt) Niſi tamen impediri poſſit per correctionem fraternam, aut niſi invincibiliter ignoretur a denunciando damnum imminens, & ex revelatione ſcandalum potius, quam remedium oriretur; ut communiter docent de Confeſſario, qui non debet monere fœminam, verbi gratia, quæ ignorat, ſuum matrimonium eſſe nullum, quando ex monitione ſcandalum potius naſcitur, quam remedium.

VI. Ex dictis ſequitur ex Avil., Navar. contra Sot., quod in aliquibus caſibus ſub-

ſubditi tenentur denunciare delicta, quæ cæteroqui non tenerentur denunciare ex lege naturali: Etenim quando delicta publica occulte ſunt emendata, non tenentur ſubditi illa denunciare ante præceptum Prælati, ſed poſt illud tenentur: Sic etiam quando ex punitione delicti non emendati publice ſequitur bonum publicum, & ex non punitione non ſequitur ullum damnum grave, non tenentur ſubditi illud denunciare ante mandatum Prælati, bene tamen poſt illud.

Notandum tamen, quod qui indiget conſilio, ut ſciat, an poſſit, aut teneatur denunciare, & non poteſt intra terminum præfixum capere conſilium, poteſt prorogare tempus ad denunciandum, abſque eo quod in excommunicationem incurrat; quia cenſetur tunc impeditus, & impedito non currit præſcriptio, juxta Regulam Juriſtarum.

VII. Quæritur quarto; An, ut poſſit denunciari delictum, præcedere debeat infamia, & correctio fraterna?

Reſpondeo cum Avil. loc. cit. dub. 2., diſtinguendum eſſe: Aliqua enim delicta vergunt in damnum tertii, ut furtum, hæreſis; Aliqua non, ut, ludus illicitus. Quando feruntur excommunicationes ad revelanda delicta, quæ non vergunt in damnum tertii, denunciandus eſt delinquens Judici, ſi præceſſit infamia delinquentis, quæ optime definitur in *cap. Inquiſitionis, de Accuſationibus*, quod ſit *Rumor ortus de aliquo crimine a probis, & honeſtis ſparſus per majorem partem viciniæ*. Nec eſt neceſſe, ut præcedat correctio fraterna; hæc enim requiritur ad conſulendum famæ proximi; unde ſi præceſſit ejus infamia, & ſupponitur diffamatus, ceſſat finis correctionis fraternæ: Si vero non præceſſit talis infamia, ex Sylveſt., Navar., Cordub., & aliis non eſt denunciandus; quia intantum poſſet Judex licite inquirere de hoc particulari, inquantum præceſſit infamia; ergo ſi infamia non præceſſit, ſicut Judex non poteſt inquirere, ita nec tenetur ſubditus revelare, ne poſt correctionem quidem fraternam; quia eſſet diffamare proximum. Si tamen denunciatio fieret Judici tanquam Patri, non eſset neceſſe, quod præcedat infamia, ſed præcedere deberet correctio fraterna, juxta præceptum Chriſti Domini, *Si te non audierit, dic Eccleſiæ*.

Quod ſi excommunicatio feratur ad revelandum crimen, quod ſit in damnum tertii: Vel hoc eſt contra bonum commune, ut hæreſis, &c. proditio patriæ, &c.; Vel eſt contra bonum particulare, ut homicidium, furtum, &c.; Si ſit contra bonum commune, denunciari debet, etiamſi non præceſſit infamia, nec correctio fraterna, & etiamſi non poterit delictum per alium teſtem integrum probari: Non debet enim præcedere infamia, quia magis conſulendum eſt bono communi, quam famæ alterius particularis: Nec debet præcedere correctio fraterna; quia ex D. Th. 2. 2. quæſt. 32. art. 7., & aliis Theologis non ſperatur, quod per correctionem meam ſit corrigendus, qui auſus eſt ſe opponere Eccleſiæ, aut Reipublicæ univerſali; Nec eſt opus, ut poſſit delictum per alium teſtem probari; nam damnata eſt ab Alex. VII. propoſ. 5. dicens: *Quamvis evidenter tibi conſtet, Petrum eſſe hæreticum, non teneris denunciare, ſi probare non poſſis*: Si vero delictum ſit contra bonum particulare, vel tale delictum eſt jam finitum, ut ludus illicitus; Vel eſt in fieri, ut furtum, quod exigit reſtitutionem; ſi primum, non poteſt denunciari, quando delictum eſt occultum, & non præceſſit infamia, ut communiter Doctores docent ex ratione ſupra adducta, quia hoc eſſet proximum infamare; Si ſecundum, denunciatio facienda eſt, ſi poteſt crimen per alium teſtem integrum probari, etiamſi non præceſſit infamia, quia finis excommunicationis eſt, ut delinquens exeat a delicto, & ut reſarciatur damnum proximi; ergo quamvis infamia non præceſſit, debet denunciari crimen, quod probari poteſt, ſaltem poſt correctionem fraternam, ſi fructus per illam ſperetur. Quod ſi crimen probari non poteſt, neque poteſt delinquens denunciari, quia denuncians præſumeretur eſſe calumniator; ſi tamen Judex poſt ſemiplenam probationem præcipit ſub excommunicatione, ut qui ſcit delictum, illud manifeſtet, illud ſcientes tenentur manifeſtare, etiamſi nec correctio præcedat, nec probare poſſint, ex Navar., quia per novam manifeſtationem conficitur plena probatio.

VIII. Notandum tamen primo cum Navar., Sot., & aliis communius contra Molin., & alios apud Dian. part. 5. tract. 13. reſol. 68. quod qui tenentur denunciare furem, & non denunciant, non ſolum excommunicationem incurrant, ſed etiam teneantur ad reſtitutionem.

No-

Notandum ſecundo, quod quando in Edictis præcipitur ſub excommunicatione, ut qui audivit delictum, denunciet, non tenetur denunciare is, qui delictum audivit a perſonis levibus non fide dignis, aut per vicos, & plateas a perſonis incognitis; quia exponeret reum periculo manifeſto injuſtæ infamiæ. Ita Navar., Cordub. apud Avil. loc. cit. Nec tenetur denunciare, quando id audivit a perſonis fide dignis, ſi ad denunciandum tale delictum prærequiratur infamia, & hanc dari non audivit. Etenim ſicuti non tenetur denunciare hujuſmodi delictum, quod vidit, quando non præcedit infamia; ita nec ſi delictum audierit a perſonis fide dignis. Nec etiam tenetur denunciare, quando audivit illud a perſona fide digna, ſi hæc jam prius denunciaverit; quia ſuum teſtimonium nihil adderet, unde inutiliter denunciaret. Nec demum tenetur denunciare ex Avil., Sylveſt., Henr., quando ſcit, & eſt moraliter certus, quod Prælatus poſt denunciationem nullum remedium adhibebit, nec faciet juſtitiam. Ratio eſt, tum quia ceſſat finis, tum etiam quia nemo tenetur ad opus inutile.

IX. Quæritur ultimo; Quamdiu durent hujuſmodi Edicta Prælatorum?

Reſpondeo cum Avil. diſp. 5. dub. 5., Henr. & aliis, Edicta, quæ fiunt a Prælatis regularibus tempore viſitationis, quod ſcilicet durante viſitatione denuncientur talia delicta, durant, quouſque durat viſitatio; ut conſtat tum ex intentione præcipientis, tum ex uſu: Unde poſt viſitationem nemo tenetur judicialiter denunciare: Edicta vero, quæ publicantur ſingulis annis ab Inquiſitoribus, quod ſcilicet denuncientur hæretici, &c., durant, & obligant per totum annum; cum hæc ſit intentio Inquiſitorum, & ſic practicetur a fidelibus. At Edicta, quæ publicantur ab Ordinariis tempore Quadrageſimæ, quod ſcilicet denuncientur Concubinarii, &c., durant tantum per duos, vel tres menſes; Unde qui poſt tale tempus novit concubinarium, non tenetur denunciare. Et eadem eſt ratio de ſimilibus Edictis: Etenim cum hæc crimina non ſint in perniciem publicam, Edicta non ſunt tam ſtricte interpretanda, ſicut Edicta Inquiſitorum; Et ideo a fidelibus non accipiuntur cum eodem rigore. Qui tamen impeditus eſt intra terminum præfixum in Edicto denunciare, tenetur ex Suar., & aliis denunciare ſtatim poſt ceſſationem impedimenti; Qui vero ignoravit Edictum, tenetur denunciare poſt notitiam Edicti; ſed infra terminum æqualem illi, qui ab Edicto conceditur; quia non debet eſſe pejoris conditionis, quam reliqui.

QUÆSTIO IV.

De Effectibus Excommunicationis Majoris.

UNicus eſt effectus majoris excommunicationis, videlicet totalis privatio Eccleſiaſticæ communicationis, juxta explicationem art. 1. traditam. Verum quia pluribus diverſis bonis tam Spiritualibus, quam temporalibus privatur fidelis per excommunicationem, ideo per reſpectum ad illa plures effectus diſtingui ſolent majoris excommunicationis tam immediati, & proximi, quam mediati, ſeu remoti; qui omnes varie a variis enumerantur. Examinabimus primo, Quinam dicantur effectus Excommunicationis proximi, quinam remoti? Deinde de ſingulis effectibus immediatis ſeorſim agemus.

ARTICULUS I.

De Effectibus immediatis, ac remotis Excommunicationis.

I. Effectus Excommunicationis immediati, & proximi undecim ſolent enumerari.

II. Quatuor ex his ad communicationem ſpiritualem ſpectant primario; tres autem ſecundario, utpote ſpectantes ad Beneficia, & reſcripta Apoſtolica.

III. Reliqui quatuor ſpectant ad politicam, & temporalem participationem.

IV. Effectus vero remoti, & mediati ſunt ſex alii, qui recenſentur.

I. QUæritur primo ; Quinam ſint effectus excommunicationis immediati, & proximi?

Reſpondeo, poſſe ad hos undecim reduci. Primus eſt privare excommunicatum communibus Eccleſiæ ſuffragiis. Secundus privare participatione Sacramentorum tam activa, quam paſſiva. Tertius privare divinis officiis, Eccleſiaſtica ſepultura, & aliis rebus ſacris. Quartus, quod Eccleſiaſticas perſonas ſuſpendat tam ab officio, quam a beneficio, ita ut impediat juxta aliquos Doctores non ſolum acquiſitionem dominii proventuum Eccleſiaſticorum, ſed etiam eorum adminiſtrationem. Quintus, quod reddat perſonam non ſolum incapacem, & ineligibilem ad Beneficia Eccleſiaſtica, ſed etiam inhabilem ad alios eligendos ad hujuſmodi beneficia. Sextus, quod privet excommunicatum quolibet uſu juriſdictionis tam in foro Sacramentali, quam in foro externo non ſolum Eccleſiaſtico, ſed etiam (ut probabilius Doctores docent) ſæculari ; unde ſi Princeps excommunicetur, abſoluti maneant ſubditi a fidelitate illi præſtanda, etiamſi juramento firmata ſit. Septimus, quod excludatur excommunicatus ab omnibus actibus forenſibus, excepta ſolum ſui defenſione, ita ut in judicio non poſſit eſſe Actor, neque Teſtis, neque Advocatus, neque Procurator, neque Tabellio, &c. Octavus, quod etiam prohibeatur, ne ad dignitates temporales, aut ad officia, & miniſteria publica aſſumatur, videlicet Judicis, Prætoris, Tutoris, Procuratoris, Curatoris, &c., quamvis non ſit irrita talis electio, ſeu aſſumptio, ſi juriſdictionem non includat. Nonus, quod illi pariter prohibeatur omnis humanus, & civilis contractus, necnon uſus cujuslibet officii, ſeu miniſterii publici, quod humanam communicationem requirat ; quamvis nec ſint invalida, quæ ab eo in hoc genere aguntur, niſi etiam juriſdictionem requirant. Decimus, quod privetur omni communicatione politica, & humana cum aliis fidelibus, ita ut non poſſit ab iis ſalutari, cum iis colloqui, &c. Ultimus, quod literæ Apoſtolicæ, ſeu Papæ reſcripta in ſui favorem impetrata ab excommunicato (etiam tolerato juxta communem contra Navar.) ſint irrita, præterquam ſuper excommunicationis, aut appellationis articulo.

II. Ex his aliqui effectus primario ſpectant ad ſpiritualem communicationem ; aliqui ſecundario ; & alii ſpectant ad communicationem temporalem, & politicam. Spectant primario ad ſpiritualem communicationem: Primo, privatio communium Eccleſiæ ſuffragiorum. Secundo, privatio participationis activæ, & paſſivæ Sacramentorum. Tertio, prohibitio, ne Eccleſiam ingrediatur excommunicatus, quando divina officia celebrantur, & ne donetur Eccleſiaſtica ſepultura. Quarto, prohibitio, ne cum fidelibus in divinis communicet.

Spectant vero ſecundario ad communicationem ſpiritualem: Primo, ſuſpenſio ab officio, & beneficio. Secundo, quod excommunicatus ſit incapax, & ineligibilis ad beneficia Eccleſiaſtica, nec poſſit alios ad ea eligere. Tertio, quod ſit incapax ad obtinenda reſcripta a Sede Apoſtolica. Huc etiam ſpectant duo illi effectus excommunicationis remoti, videlicet, & quod Clericus excommunicatus, ſi exerceat officium alicujus Ordinis Sacri, fiat irregularis ; & quod excommunicatus quicumque, ſi per annum in excommunicatione perſiſtat, ſit ſuſpectus de hæreſi, & aliis pœnis puniri debeat.

III. Demum ad temporalem, & politicam participationem ſpectant: Primo, quod excommunicatus privetur uſu cujuſcumque juriſdictionis. Secundo, quod excludatur ab omnibus actibus forenſibus, præterquam ob propriam defenſionem. Tertio, quod repellatur ab omnibus dignitatibus, & officiis temporalibus. Quarto, quod privetur omni humana, & politica communicatione cum fidelibus.

IV. Quæritur ſecundo ; Quinam ſint præcipui effectus mediati excommunicationis?

Reſpondeo ; Primus eſt, quod excommunicationem minorem incurrat illicite communicans cum excommunicato, & in aliquibus caſibus incurrat excommunicationem majorem, ut diximus art. 3. Secundus, quod pœnam irregularitatis incurrat Clericus excommunicatus, qui ſolemniter, & ut miniſter Eccleſiæ exercet officium ordinis Sacri, quem habet, ex cap. *Is qui, de ſententia excommunicationis in 6.* Tertius, quod pœnam ſuſpenſionis incurrat, qui excommunicatus ob percuſſionem Clerici Ordines ſuſcipit, ex cap. *Cum illorum, de ſententia excommunicationis*. Quartus, quod incurrat privationem beneficii, quod forte habet, qui excommunicatus in contumacia perſeverat per triennium. Quintus, quod qui in excommunicatione ob-

obdurato animo per annum perſeverat, ſit ſuſpectus de hæreſi, & ut talis poſſit puniri, ex Trident. ſeſſ. 24. cap. 3.; Videtur enim contemnere Eccleſiæ claves, ſuffragia, & Sacramenta; unde fit de hæreſi ſuſpectus, ſuſpicione tamen levi; ut proinde purgare ſe teneatur, & niſi id faciat, habeatur pro convicto: Si tamen perſeveret per annum, non obdurato animo, ſed ex impotentia, aut ignorantia, non eſt ſuſpectus de hæreſi. Si demum per aliquod tempus infra annum obdurato animo perſeveret, puniendus eſt aliqua temporali pœna, ut docet Covarr. cum aliis. Ultimus effectus remotus eſt infamia, ex cap. *Infamis*, *quæſt.* 1.; ubi Stephanus Papa inter perſonas, quæ ſecundum Canones habentur infames, enumerat excommunicatos. Sed de effectibus immediatis ſigillatim agendum.

ARTICULUS II.

De Primo Excommunicationis effectu, qui eſt privare hominem ſuffragiis communibus.

I. Non privatur excommunicatus ſuffragiis, ſeu ſubſidiis ſpiritualibus, quæ habentur a Chriſto Domino per miſſæ Sacrificium, aut quæ ab aliquo fideli habentur, inquantum eſt perſona particularis, ſed ſolum iis, quæ habentur ab Eccleſia, dum publice orat, Sacrificium offert, & Indulgentias elargitur.

II. Miniſter Eccleſiæ, inquantum eſt perſona publica, illicite ſimul, & invalide offert pro excommunicato Sacrificium, ac orationes, aut Indulgentias diſpenſat; valide tamen, & licite inquantum eſt perſona privata pro eodem orat, ac offert actionem ipſam ſacrificandi, prout pendet a merito privato operantis.

III. Fructus Sacrificii ex opere operato valide, ſed illicite pro eo offertur a Sacerdote in quantum Chriſti miniſtro. Tres quippe veluti perſonas Sacerdos repræſentat.

IV. Cur Eccleſia die Paraſceves pro hæreticis, & pro non baptizatis oret?

V. Probabilius etiam in divinis licitum eſt cum excommunicato tolerato communicare.

VI. At probabilius nullatenus licitum eſt publicas preces pro excommunicatis contritis offerre.

I. Quæritur primo; Quid ſit, excommunicatum privari communibus Eccleſiæ ſuffragiis?

Reſpondeo, ſuffragia nihil aliud eſſe, quam ſpiritualia quædam ſubſidia, quibus fideles tam vivi, quam defuncti juvantur, ſive quoad ſatisfactionem pro pœna temporali, ſive quoad meritum de congruo, ſeu impetrationem aliquorum bonorum vel ſpiritualium, vel quæ ad ſpiritualia conferunt. Triplex autem in Eccleſia datur ſuffragium, ſeu ſpirituale ſubſidium. Primum eſt a Chriſto Domino pro nobis offerente Sacrificium miſſæ miniſterio Sacerdotis. Secundum eſt ab Eccleſia, quæ per ſuos miniſtros publice orat, Sacrificium offert, & de theſauro Eccleſiæ ſatisfactiones diſpenſat, ut diximus cum de Indulgentiis. Tertium eſt a quolibet fideli, inquantum perſona particularis eſt; ſæpe enim unus pro altero orat, ſuaſque ſatisfactiones pro illo offert.

Certum eſt nunc, ſubſidio ſpirituali primi, & tertii generis non privari excommunicatum, cum ea non ſint Eccleſiæ ſuffragia; Etenim independenter a qualibet diſpoſitione Eccleſiæ & Chriſtus Dominus offert pro nobis ſuum Sacrificium miniſterio Sacerdotis, & quilibet offerre poteſt pro altero ſuas orationes, & ſatisfactiones Deo; Unde ſubſidium primi generis, licet ſit ſuffragium commune, non eſt tamen commune ſuffragium Eccleſiæ; ſubſidium vero tertii generis eſt ſuffragium privatum; Quare ſolum ſubſidium ſecundi generis dicitur ſuffragium Eccleſiæ commune, & hoc tantum privatur excommunicatus; Unde non poteſt Eccleſia per ſuos miniſtros publice pro excommunicatis orare, nec pro iis Sacrificium offerre, aut indulgentias diſpenſare; ut communiter docent, ex cap. *A nobis*, *de ſententia excommunicationis*.

II. Notandum hic primo, quod ſi miniſter Eccleſiæ inquantum talis velit pro excommunicato publicas orationes, aut indulgentias applicare, illicite ſimul, & invalide operabitur; ſicut ſi ſervus divitias domini diſpenſaret in perſonas a domino excluſas, nullum jus transferret in illas, & invalida eſſet diſpenſatio. Si tamen miniſter Eccleſiæ non inquantum miniſter, ſed ut perſona privata pro excommunicato oret, aut recitet pro illo divinum officium, & licite, & valide operabitur, ita ut illi prodeſſe poſſint orationes privatæ.

III. Notandum ſecundo circa ſacrificium ex Con., Bonac., Eſcobar, quod ſi Sacerdos offerat pro excommunicato actionem ipſam ſacrificandi, prout pendet a merito pri-

privato operantis, licite, & valide operabitur, & poterit excommunicato prodeſſe; non ſecus ac ſi aliæ perſonæ privatæ, quæ eidem Sacrificio circumſtant, privatim pro eo orent. Si vero offerat Sacrificium pro excommunicato, inquantum eſt miniſter Eccleſiæ, illicite, & invalide, ut diximus, operabitur; hoc eſt nihil proderit Sacrificium excommunicato quoad impetrationem, cum Eccleſia non intendat pro illo orare. Si demum velit applicare excommunicato fructum Sacrificii, qui habetur ex opere operato, illicite, ſed valide operatur. Illicite quidem, quia id ageret ut Chriſti miniſter diſpenſando fructum Sacrificii; atque adeo ageret tanquam perſona publica, non privata; Ageret tamen valide, quia non applicat Sacrificium ut miniſter Eccleſiæ, ſed ut miniſter Chriſti, ex cujus, & non Eccleſiæ inſtitutione confertur fructus ex opere operato. Itaque in Sacerdote tres veluti perſonæ conſiderari poſſunt. Prima Chriſti Domini, quam repræſentat, & cujus eſt miniſter. Secunda Eccleſiæ, cujus eſt etiam miniſter. Tertia privata: Neque in perſona Chriſti, neque in perſona Eccleſiæ poteſt Sacerdos pro excommunicatis orare; licet enim Chriſtus Dominus poſſit ad libitum offerre Patri pro quolibet ſuum Sacrificium, non poteſt tamen ejus miniſter, inquantum miniſter eſt, ſed ſolum inquantum perſona privata; ſicut quilibet ex aſtantibus, de quibus in Canone dicitur: *Qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis*. Unde habes, in hoc differre Sacrificium a publico miniſtro oblatum nomine Chriſti, aut Eccleſiæ, ab eodem oblato nomine privato ipſius Sacerdotis; quod offerens nomine Chriſti, aut Eccleſiæ ſuſtinet perſonam publicam, & offert illud ſecundum valorem operis operati: Contra vero, ſi offerat nomine proprio, ſuſtinet perſonam privatam, & offert illud ſecundum valorem operis operantis. Ubi demum adverte cum Bonac., quod orationes privatæ, & quodcumque offertur ſecundum valorem operis operantis perdunt valorem ab indignitate, ſeu a peccato mortali offerentis: Secus vero orationes publicæ, & quodcumque offertur ſecundum valorem operis operati; quia univerſim non ſolum habent valorem ab ipſo orante, & offerente, ſed etiam ab Eccleſia, vel Chriſto Domino, cujus nomine offeruntur.

IV. Oppones: Eccleſia in die Paraſceves orat publice pro hæreticis, & Schiſmaticis, qui abſque dubio ſunt excommunicati, quamvis tolerati: ergo falſum eſt, quod non poſſimus pro excommunicatis publice orare.

Reſpondent aliqui cum Sylveſt., Covarr., & aliis, licitum eſſe orationes publicas, & ſacrificium offerre pro excommunicatis in genere, quia non applicantur illis in tali caſu bona opera Eccleſiæ, ut proſint illis etiam perſeverantibus in excommunicatione, ſed ut ab excommunicatione liberentur, & ad Eccleſiam, a qua fuerunt præciſi, confugiant. Alii reſpondent, licitum eſſe publicas preces, & ſacrificium offerre pro excommunicatis toleratis, quod infra examinabimus. Communior tamen, & verior ſententia docet cum Pal., & Avil., velle Eccleſiam die ſolum Paraſceves publicam illam orationem fieri pro hæreticis, necnon aliam pro non baptizatis, ut oſtendat paſſionem Chriſti Domini, quæ eo die repræſentatur, quantum eſt ex ſe, eſſe pro omnibus; & ut ipſa Chriſtum imitetur, qui tempore ſuæ paſſionis oravit pro inimicis; Unde alio die pro iis publice orare non licet neque in particulari, neque in generali, nec ut ab excommunicatione liberentur; hoc enim eſſet directe pro illis orare, quod eſt illicitum. Licitum tamen eſt indirecte pro illis publice orare, & ſacrificium offerre, petendo ſcilicet a Deo extirpationem hæreſum, exaltationem Sanctæ Matris Eccleſiæ, & fidei dilatationem.

V. Quæritur ſecundo; An ſaltem pro excommunicato tolerato poſſint publice preces, & Sacrificium offerri?

Reſpondent negative Suar., Avil., Bellarm., Vaſq., Bonac.; quia Eccleſia excludit omnes excommunicatos ab hujuſmodi ſuffragiis, & quantum eſt ex parte ſua, tradit eos poteſtati demonis, ex 1. ad Timoth. 1. Præterea Concil. Conſtant. ſolum ad vitanda ſcandala conceſſit communicationem externam cum excommunicatis toleratis, ut in audienda miſſa, in recitando officio, non vero internam; cum in hujus privatione conſiſtat ratio excommunicationis; Adde, quod Concil. expreſſe dixit, nihil concedere in favorem excommunicatorum; maximus autem eſſet favor excommunicatorum toleratorum, ſi poſſent pro iis fideles ſuffragia offerre.

Sed probabilior eſt ſententia affirmativa, quam ſequuntur Con., Henr., Hurt., Laym., Pal.; quia Concil. Conſtant. abſolute conceſſit, ut poſſint fideles communica-

ca-

care, etiam in divinis, cum excommunicatis toleratis: ergo gratis limitatur iſta conceſſio ad communicationem externam, & non internam per participationem ſuffragiorum. Præſertim quia hoc eſt proprie communicare in divinis, & talis communicatio in Eccleſia dicitur *Communio Sanctorum*; unde in Eccleſia idem eſt poſſe cum aliquo communicare, ac poſſe pro eo publicas orationes, & Sacrificium offerre. Ad id, quod objicitur, reſpondeo, quod ſicuti dum permittit Eccleſia communicationem civilem cum excommunicatis toleratis, favet illis tantum indirecte, ſed favet fidelibus directe; ita pariter dum permittit communicationem in divinis, non favet excommunicatis directe, ſiquidem non poſſunt a nobis petere hujuſmodi ſuffragia; ſed favet illis indirecte concedendo fidelibus, ut poſſint pro illis orare; ſic enim magis vitatur omne ſcandalum, & tollitur omnis ſcrupulus; quod intendit Concilium.

Dices; in *Clement.* 1. *de Sepulturis* excommunicantur, qui ſcienter excommunicatum ſepeliunt; ergo ſicut quilibet excommunicatus, etiam toleratus, carere debet ſepultura, ita etiam participatione ſuffragiorum Eccleſiæ.

Reſpondeo cum Pal. diſp. 2. punct. 6., Henr. lib. 13. cap. 2., & aliis, poſt Concil. Conſtant. id intelligendum eſſe tantum de excommunicatis non toleratis; unde poteſt excommunicatus toleratus ſepeliri in Eccleſia ſine ulla culpa.

Hinc ſequitur primo, quod ſi excommunicati tolerati ſint diſpoſiti, poſſit illis prodeſſe applicatio indulgentiarum, necnon fructus ſacrificii, & orationis publicæ quoad valorem pendentem ex intentione Eccleſiæ; quæ tamen excommunicatis non toleratis prodeſſe non poſſunt.

Sequitur ſecundo, poſſe nos licite pro hæreticorum reductione Sacrificium offerre, non ſolum indirecte, petendo extirpationem hæreſum, & fidei dilatationem, ſed etiam directe; cum hæretici ſint excommunicati tolerati, ut notant Pal. num. 10., Bellarm. lib. 2. de Miſſa cap. 2.; Quamvis, ut advertit Laym., cavere debeat Sacerdos, ne contra Eccleſiæ morem hæreticos in miſſa nominet.

VI. Quæritur tertio; An licitum ſit preces publicas, & Sacrificium offerre pro excommunicatis contritis, per quos non ſtetit, ne ab excommunicatione fuerint abſoluti?

Reſpondeo, Avil., Reginald., & alios affirmare; quamvis enim illicitum ſit pro iis nominatim publice orare, non videtur tamen illicitum ſecreto pro iis Sacrificium offerre, & publice orare pro iis in generali; quia non videtur credibile, quod pia Mater Eccleſia velit ſuffragiis ſuis privare eos, qui a contumacia receſſerunt, & in Dei amicitiam ſunt recepti. Communior tamen ſententia negat cum Suar. diſp. 9. ſect. 3., Vaſq., Con., Hurt., Bonac., quia quamvis potuiſſet Eccleſia eos non excludere, de facto tamen excluſit a participatione communium ſuffragiorum: Quod ex eo conſtat, tum quia in cap. *A nobis* non ſit exceptio excommunicati contriti; tum etiam quia Innoc. III. in cap. *Sacro, de ſententia excommunicationis* negat eſſe publicas preces offerendas pro excommunicato defuncto, qui ante mortem ſigna contritionis exhibuit, & petiit abſolutionem, antequam ab excommunicatione abſolvatur. Et ratio a priori eſt, quia excommunicatio non tollitur contritione, ſed abſolutione; Quare ſicut non poteſt excommunicatus contritus ante abſolutionem occulte celebrare, aut Sacramenta recipere, ita nec poteſt Eccleſiæ ſuffragiis frui.

Dices: Finis excommunicationis eſt emendatio delinquentis; ergo cum reus per contritionem ſit emendatus, ceſſat finis excommunicationis, & conſequenter ceſſat excommunicatio, ejuſque effectus.

Reſpondeo, ceſſante fine excommunicationis ceſſare debet excommunicatio eo modo, quo ceſſare poteſt, videlicet per abſolutionem; unde hac non præmiſſa non ceſſat excommunicatio, nec ejus effectus.

Dices ſecundo, per contritionem excommunicatus evadit membrum vivum Eccleſiæ; ergo debet aliorum membrorum ſubſidiis vegetari; non enim amplius eſt reciſus ab aliis, nec debet haberi ut canis, cui non ſit mittendus panis filiorum, ut notat Sayr., & Covarr.

Reſpondeo, quod quamvis per contritionem ſit membrum vivum, eſt tamen adhuc reciſum a corpore quoad participationem ſuffragiorum Eccleſiæ, donec abſolvatur; Non eſt utique habendus tanquam canis; illi tamen non debetur panis filiorum, donec per abſolutionem corpori Eccleſiæ iterum uniatur.

ARTICULUS III.

De Secundo effectu, qui eſt privare excommunicatum participatione Sacramentorum.

I. Quandonam poſſit per accidens Excommunicatus recipere, & adminiſtrare Sacramenta?

II. Num Excommunicatus vitandus poſt collatam moribundo in caſu neceſſitatis abſolutionem Sacramentalem poſſit etiam Euchariſtiam, ac Extremam Unctionem miniſtrare?

III. Valida ſunt Sacramenta ab excommunicato collata, excepta Pœnitentia ab excommunicato vitando adminiſtrata extra caſum neceſſitatis, niſi adſit error communis.

IV. Excommunicatus ignorans ſuam excommunicationem, ſi bona fide accedat ad Sacramentum Pœnitentiæ, valide illud ſuſcipit.

V. Irregularitatem incurrit excommunicatus, ſi Sacramenta adminiſtret, aut Sacrum Ordinem exerceat, etiamſi invalide ex defectu juriſdictionis Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtret.

VI. Excommunicatus non peccat per hoc, quod die feſto Miſſam non audiat; peccat vero per hoc, quod ſacram Synaxim in Paſchate non recipiat.

I. Secundus effectus excommunicationis eſt Privatio tam activæ, quam paſſivæ participationis Sacramentorum; unde excommunicatus tam vitandus, quam toleratus illa nec adminiſtrare poteſt, nec recipere.

Quæritur nunc primo; An poſſit excommunicatus aliquando licite recipere, aut adminiſtrare Sacramenta?

Reſpondeo, poſſe aliquando per accidens pluribus de cauſis; Verbi gratia, ratione ignorantiæ, aut inadvertentiæ; vel ad vitandum ſcandalum, aut grave aliud damnum ſive proprium, ſive alienum, ſive ſpirituale, ſive temporale, ſive in fama, ſive in bonis aliis; dummodo valide poſſint Sacramenta ſuſcipi, aut conferri; Sicut valide omnia ſuſcipi, & conferri poſſunt, excepto Sacramento Pœnitentiæ, ut mox explicabimus; Unde fit, excommunicatum etiam vitandum poſſe licite in articulo mortis adminiſtrare moribundo Sacramenta, etiam Pœnitentiæ, ſi alius miniſter deſit; Necnon Parochum excommunicatum aſſiſtere matrimonio, vel alteri Sacerdoti licentiam conferre ad aſſiſtendum pro ipſo in ſimili caſu neceſſitatis, ut notat Hurt. diſp. 4. diff. 2.

II. Dubium eſt; An excommunicatus vitandus, poſtquam dedit moribundo abſolutionem Sacramentalem, poſſit illi miniſtrare Euchariſtiam, & Extremam Unctionem?

Negat Hurt. loc. cit.; quia ceſſat ratio neceſſitatis proximi, qui non tenetur obedire præcepto divino de ſumenda Euchariſtia in articulo mortis, quando adeſt (ut in caſu) legitimum impedimentum. Sed probabilius affirmant Suar. diſp. 1. ſect. 2., Pal., & alii; quia quamvis non ſit in moribundo ſacramentaliter abſoluto neceſſitas ſumendi Euchariſtiam, aut Extremam Unctionem, eſt tamen major neceſſitas obediendi præcepto poſitivo Chriſti Domini de ſumenda Euchariſtia in articulo mortis, quam ſit neceſſitas obediendi præcepto Eccleſiaſtico de non communicando cum excommunicato vitando; ergo poteſt ab iſto ſuſcipi Euchariſtia; præſertim quia accidere poteſt, ut moribundus per abſolutionem non ſit juſtificatus, & per Euchariſtiam bona fide ſuſceptam juſtificetur, & ſic ſalvetur. Et ob hanc rationem tempore interdicti non ſolum permittitur moribundo Sacramentum baptiſmi, aut pœnitentiæ, ſed etiam Euchariſtiæ. Quia vero tempore interdicti non permittitur Extrema unctio, hinc Suar. putat loc. cit., quod excommunicatus vitandus non poſſit Extremam unctionem conferre moribundo, cui miniſtravit Sacramentum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ; poſſit tamen in defectum iſtorum Sacramentorum Extremam unctionem miniſtrare; quia probabile eſt, quod hoc Sacramentum conferat primam gratiam attrito putanti ſe non eſſe in mortali.

III. Quæritur ſecundo; An Sacramenta ab excommunicato ſuſcepta, aut adminiſtrata ſint invalida?

Reſpondeo, certum eſſe, quod ſint valida ſex alia Sacramenta præter Pœnitentiam; quia poſita eorum materia, & forma independenter a voluntate Eccleſiæ perficiuntur ex inſtitutione Chriſti Domini. Poterat quidem Eccleſia invalidare Sacramentum matrimonii, invalidando contractum matrimonialem celebratum inter excommunicatos; ſicut invalidavit matrimonium clandeſtinum; ſed de facto noluit

ipſum

ipſum invalidare. Porro Sacramentum Pœnitentiæ, ſi miniſtretur ab excommunicato tolerato, eſt validum, quia hic non privatur juriſdictione; ſecus vero ſi miniſtretur a non tolerato, qui caret juriſdictione; Excipitur tamen caſus extremæ neceſſitatis proximi; ſiquidem in articulo mortis ex Trident. confertur illi ab Eccleſia juriſdictio; ſicuti etiam ſi ignoretur in aliquo loco ejus excommunicatio; tunc enim ſtante errore communi, ex Leg. *Barbarius*, propter commune bonum confertur pariter ab Eccleſia Sacerdoti excommunicato non tolerato jurisdictio.

IV. Dubium itaque ſolum eſt; An Sacramentum Pœnitentiæ valide recipiatur ab excommunicato ignorante ſuam excommunicationem, & bona fide ad illud accedente cum debita diſpoſitione? Sylveſt., Vaſq. de Excommunication. dub. 4., Hurt. diff. 3. putant, invalide ſuſcipi etiam ab excommunicato excommunicatione minore; quia in Sacerdote non habetur juriſdictio relate ad pœnitentem non abſolutum ab excommunicatione. Sed verius Cajet. Avil., Suar. diſp. 10. ſect. 3. putant, valide ſuſcipi ab excommunicato non prius abſoluto bona fide ab excommunicatione etiam majore; quia in jure non irritantur Sacramenta ab excommunicato ſuſcepta. Præterea excommunicatio pœnitentis non tollit Confeſſario ſuam juriſdictionem; cum non ſit pœna confeſſarii, ſed pœnitentis; ergo ſi non caret in tali caſu Confeſſarius juriſdictione, validum erit Sacramentum Pœnitentiæ ab excommunicato ſuſceptum, non præmiſſa abſolutione a cenſura bona fide.

V. Quæritur tertio; Quam pœnam incurrat excommunicatus illicite Sacramenta adminiſtrans?

Reſpondeo, præter culpam ſacrilegii, incurrere pœnam irregularitatis, ex *Cap. ult. de Clerico miniſtrante:* Sicut etiam irregularitatem incurrit, ſi Sacrum Ordinem, quem habet, exerceat; puta ſi Diaconus ſolemniter cantet Euangelium. Quod ſi cantet Euangelium, quin ſit Diaconus, irregularitatem non incurrit; Nec illam incurrit, ſi juſtis de cauſis excuſetur a culpa, aut ex probabili ratione putet, ſe non eſſe excommunicatum. In receptione vero Sacramenti excommunicatus nullam pœnam Eccleſiaſticam incurrit, niſi ſit excommunicatus ob percuſſionem Clerici; hic enim, ſi ſuſcipiat Ordines, manet ſuſpenſus ab Ordine ſuſcepto, ex cap. *Cum illorum, de ſententia Excommunicationis*.

Dubitatur; An irregularitatem incurrat excommunicatus vitandus, qui Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtrat? Negat Richard., quia cum careat juriſdictione, attentat tantum Sacramentum miniſtrare, ſed re vera illud non adminiſtrat. Affirmat tamen Suar. diſp. 2. ſect. 3., & Pal.; quia irregularitas iſta imponitur ob delictum fungentis, quantum eſt in ſe, poteſtate Ordinis; quod præſtat, qui etiam invalide Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtraret: Aliter neque incurreret irregularitatem, quando ex indiſpoſitione pœnitentis Sacramentum eſt nullum; quod nemo dixerit.

VI. Quæritur ultimo; Utrum excommunicatus peccet omittendo auditionem Sacri die feſto, & annuam confeſſionem, & communionem in Paſchate?

Reſpondeo cum Avil. 2. part. cap. 6. diſp. 4., Medin. Navar., quod ſi eo fine negligat abſolutionem, ne audiat Miſſam, aut recipiat Sacramenta præcepta, procul dubio peccet mortaliter; Si vero ſit negligens in procuranda abſolutione, non tamen eo fine, non peccat non audiendo Miſſam; peccat vero non ſuſcipiendo in Paſchate Sacramenta. Non peccat non audiendo Miſſam die feſto, quia Eccleſia non obligat impeditos; nec videtur homo obligatus ſe diſponere ad audiendam Miſſam tollendo impedimentum cenſuræ; quia hæc diſpoſitio cenſetur valde remota: Et idcirco non peccat contra præceptum audiendi Miſſam infirmus, qui negligens eſt in procuranda ſanitate; aut qui ſua culpa in vinculis detinetur, verbi gratia, non ſolvendo debita, ut docet Laym. cap. 2. de Excommunicatione: Contra vero peccat non ſuſcipiendo in Paſchate Sacramenta; quia præcepta confeſſionis, & communionis annuæ non ſunt pure Eccleſiaſtica, ut præceptum audiendi Miſſam, ſed ſunt partim divina; unde quamvis Eccleſia prohibeat excommunicato accedere ad Sacramenta, non tollit tamen obligationem juris divini de recipiendis Sacramentis. Adde ex Laym., quod præceptum confeſſionis per ſe obligat ad mundandam conſcientiam, & ad tollenda vincula tum peccatorum, tum excommunicationis; ergo ſi excommunicatus negligat ea tollere, procul dubio peccat.

A R-

ARTICULUS IV.

De Tertio effectu, qui fert privationem Divinorum officiorum, Eccleſiaſticæ ſepulturæ, & aliarum rerum ſacrarum.

I. Quid veniat nomine divinorum officiorum, quorum celebratio excommunicatis inhibetur? In recitatione privata Horarum nonniſi veniale eſt ſocium adhibere, & dicere, Dominus vobiſcum.

II. Etiam toleratis vetitum eſt Miſſam audire, aut ad illam cooperari dando ſtipendium; ſed non toleratus ejiciendus eſt tempore divinorum officiorum. Quid ſi nequeat expelli?

III. Num prohibeatur excommunicatis uti rebus ſacris?

IV. Celebrans coram excommunicato vitando quam pœnam incurrat?

V. Sepultura Eccleſiaſtica quibus excommunicatis ſit neganda?

VI. Num excommunicatio lata contra ſepelientes excommunicatum in loco Sacro incurratur a ſepelientibus dumtaxat, an etiam a comitantibus, & a non impedientibus?

I. JUxta tertium effectum excommunicationis prohibetur excommunicatis, etiam toleratis, divina officia celebrare, aut iiſdem intereſſe, ex Cap. *Nihil, de Sententia excommunicat.* Nomine autem divinorum officiorum veniunt omnes Sacræ functiones, quæ ab Eccleſia publice, & ſolemniter fiunt, ut ſunt Miſſæ Sacrificium, horæ Canonicæ, & omnis publica oratio; Sicut etiam proceſſio, benedictio Chriſmatis, conſecratio, & ſimiles cæremoniæ, quæ ex Eccleſiæ, vel Chriſti Domini inſtitutione a miniſtris ad id ordinatis ſolemniter fiunt: Et ſimiliter comitari Sacram Euchariſtiam, quando cum pompa defertur ad infirmos. Licitum tamen eſt excommunicatis ingredi Eccleſiam, & privatim orare, immo & concionem audire; non enim excluduntur ab ingreſſu Eccleſiæ, niſi quando divina celebrantur: Nec ſolum poſſunt, ſed etiam tenentur ſatisfacere privatim oneri, quod forte habebant recitandi horas Canonicas, ne commodum ex iniquitate reportent. Et ex Suar. diſp. 12. ſect. 2. veniale tantum eſſet adhibere ſocium in recitatione privata horarum, niſi quis ex aliqua neceſſitate etiam a veniali excuſetur. Veniale etiam eſſet dicere, Dominus vobiſcum, quamvis Avil., & Hurt. diſp. 5. diff. 2. putent, ne veniale quidem peccatum eſſe; quia per hæc verba, Dominus vobiſcum, non importatur communicatio cum aliis; Sicut nec per illa alia, Venite exultemus Domino; nam dicere abſentibus, Dominus vobiſcum, non eſt cum illis communicare, ſed illis bene precari, quod non eſt illicitum.

II. Ex dictis ſequitur, quod nullus excommunicatus, etiamſi toleratus, poſſit miſſam aut celebrare, aut audire; Immo ſi non toleratus intereſſe præſumat miſſæ, monendus eſt, ut diſcedat, ex *Clement. Gravis, de Sententia excommun.* Si tamen juſſus diſcedere non pareat, novam excommunicationem incurrit, & ſive per Clericos, ſive per laicos expelli debet, abſque tamen ſcandalo, & percuſſione. Quod ſi expelli nequeat, omnes alii recedere tenentur, ne cum illo communicent, & Sacerdos ſi Canonem, aut ſaltem, Qui pridie, inceperit, ut ſupra diximus, debet Miſſam cum ſolo miniſtro proſequi uſque ad ſumptionem Calicis, & quæ reliqua ſunt Miſſæ, in Sacriſtia peragere, ſi detur locus aptus; aliter omittat: Si vero canonem non inceperit, debet Miſſam inchoatam relinquere; Hoc autem, ut notavit Suar. diſp. 12. ſect. 1., & Hurt., intelligendum eſt de Miſſa, cui excommunicatus moraliter aſſiſtit; nam ſi ſit in templo, non cauſa audiendi Miſſam, aut divinum officium, nec ad ea attendens, non eſt ejiciendus, quamvis phyſice ea audiat. Immo ſi aſſiſtat Miſſæ Altaris A, non vero altaris B, qui audiunt Miſſam altaris B, non tenentur illum ejicere, aut Miſsam relinquere. Eodem modo dum dicuntur Horæ Canonicæ, aut fit Proceſſio ſolemnis, &c., ſi excommunicatus non toleratus non diſcedat, ejiciendus eſt, aut divinum officium, vel proceſſio omittenda: Quamvis Leand. putet eſſe tantum veniale, ſecluſo ſcandalo, audire Miſſam, aut in eadem Miſſa communicare cum excommunicato vitando.

III. Quæritur nunc primo; An etiam vetitum ſit excommunicatis uti rebus Sacris, verbi gratia, templo, aqua luſtrali, reliquiis, indulgentiis, orationibus ab Eccleſia inſtitutis?

Reſpondeo cum Suar. diſp. 12. ſect. 3., diſtinguendum; Nam vel vult excommunicatus his uti intentione participandi fructus ab Eccleſia intentos, videlicet impetrationis, remiſſionis culpæ, vel pœnæ, &c., & profecto non licet; nec, ſi his u-

tatur, proderunt, ut ſupra diximus: Vel vult iis uti, quatenus deſervire poterunt privatæ devotioni, venerationi, ac religioni; & ſic licent: Sicuti enim licet excommunicato munire ſe ſigno crucis, benedicere menſam, adorare Euchariſtiam, imagines, &c., ita licitum eſt uti aqua luſtrali, ut ad Dei privatum cultum, & ad peccatorum dolorem excitetur: Quare non poteſt excommunicatus ejici e templo Sacro, niſi quando divina officia celebrantur. Circa indulgentias patet, quod non poſſit eas lucrari; cum a participatione thaſauri Eccleſiæ ſit excluſus.

IV. Quæritur ſecundo; Quam pœnam incurrat Sacerdos celebrans coram excommunicato vitando?

Reſpondeo, incurrere ſolum excommunicationem minorem; ſi tamen Sacerdos ſit exemptus a juriſdictione Ordinarii, incurrit etiam Interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, ut notat Covarr. in Cap. *Alma Mater*, 1. *part.* § 6. Irregularitas certe non incurritur, (ut notat Leand., & Pal. diſp. 2. punct. 9.) niſi a Sacerdote excommunicato, qui auctoritate ſua faceret alium coram ſe celebrare; quia per fictionem juris celebrare ipſe cenſetur.

V. Circa Eccleſiaſticam ſepulturam certum eſt, excommunicatum vitandum ſepeliri non poſſe in templo, nec in cœmeterio; imo neque in loco, ubi conſuevit dici Miſſa, quamvis nulla alia benedictione ſacrato, ut notat Suar. ſect. 4. Unde graviter peccaret, qui excommunicatum vitandum in loco ſacro ſepeliret ante abſolutionem, ſaltem in foro Sacramentali datam, etiamſi dederit ante mortem ſigna contritionis; Imo excommunicationem majorem incurreret, ex *Clement. I. de ſepult.*, & Eccleſia remaneret polluta. Peccaret pariter, ſi Pſalmos concineret, crucem deferret, &c. dum cadaver excommunicati vitandi defertur ad ſepulturam; quia hæc quædam communicatio eſt cum excommunicato, & quidam honor prohibitus illi dari. Communiter tamen Doctores docent contra Avil., hæc dumtaxat in non toleratis locum habere; unde poteſt excommunicatus toleratus in Templo ſepeliri.

VI. Dubium eſt; Num excommunicationem majorem latam contra ſepelientes excommunicatos in loco Sacro incurrant ſolum hi, qui cadaver propriis manibus in ſepulturam intrudunt, & terra obruunt, an etiam qui illud deferunt ad ſepulturam, & pompam funebrem comitantur? Navar., Avil., Cajet. putant, ſolum incurri ab iis, qui propriis manibus ſepeliunt, eo quod pœnæ ſint ſtricte interpretandæ: Suar. tamen, & Con. docent comprehendi etiam eos, qui ſepulturam procurant; quia iſti etiam dicuntur ſepelire: Reginald., & Ugolin. volunt comprehendi etiam non impedientes; Sylveſt. comprehendi comitantes. Prima ſententia videtur probabilior, aliæ etiam probabiles.

ARTICULUS V.

De Quarto, & Quinto effectu, qui ferunt ſuſpenſionem ab officio, & Beneficio, & inhabilitatem ad Beneficia Eccleſiaſtica.

I. Excommunicatus etiam toleratus privatur Beneficio poſt excommunicationem obtento, nec poteſt fructus illius facere ſuos, quamvis ſuæ excommunicationis ſit ignarus.

II. Num privetur etiam fructibus Beneficii ante excommunicationem obtenti?

III. Num cujuſvis Penſionis excommunicatus ſit incapax?

IV. Probabilius invalide Beneficium tempore excommunicationis acceptat, qui ad illud ante cenſuram fuerat electus.

V. Collatio Beneficii facta tempore excommunicationis poſt abſolutionem non revalidatur ipſo facto.

VI. Quod dictum eſt de Excommunicato, dicendum etiam eſt de Suſpenſo, ac de perſonaliter Interdicto.

I. DIximus juxta quartum, & quintum effectum, Eccleſiaſticas perſonas per excommunicationem ſuſpendi ab Officio, & Beneficio; & quemcumque excommunicatum eſſe inhabilem, ut eligatur, aut ut alios eligat ad Beneficia Eccleſiaſtica.

Quæritur nunc primo; An excommunicatio privet excommunicatum Beneficio, & fructibus ejus?

Reſpondeo, convenire Doctores in hoc, quod non privet excommunicatum beneficio jam obtento ante excommunicationem, ſed ſolum privet beneficio poſt excommunicationem obtinendo; cum reddat excommunicatum beneficii incapacem: Et ratio eſt, quia cum excommunicatus non poſſit officium, & munus ſuum exercere, debuit Eccleſia irritare collationem beneficii illi factam; ſiquidem beneficium eſt propter officium: Idque verum eſt non ſolum

lum

lum de excommunicato vitando, ſed etiam de tolerato, ut docent Suar., Sayr., Pal. diſp. 2. punct. 8. contra Hurt. diff. 2. Etenim per *Extravag. Ad evitanda*, qua cæteris fidelibus permittitur communicare cum excommunicato tolerato, non intenditur ullus favor excommunicati, nec permittitur illi viciſſim ſe in communicationem fidelium ingerere; atque adeo nec beneficium recipere, quod hujuſmodi communicationem requirit. Et propter hanc rationem non ſolum irrita eſt collatio beneficii facta excommunicato, ſed etiam electio, præſentatio, nominatio, necnon reſignatio, ac permutatio beneficii; cum prohibita ſit excommunicato omnis communicatio cum fidelibus: Et quia nulliter beneficium reciperet, ideo ejus fructus non faceret ſuos, ut notant communiter cum Hurt., & Suar. diſp. 13. ſect. 1.; qui etiam docet propter eandem rationem excommunicatum inhabilem eſſe ad quaſcumque Eccleſiaſticas dignitates, præter Papalem.

Addit etiam Con. diſp. 14. dub. 9., quod acquiſitio beneficii ſit nulla, quamvis excommunicatus ſuæ excommunicationis ſit ignarus: Et ratio eſt, quia quamvis ignorantia cenſuræ tollat culpam in acceptante beneficium, non tollit tamen inhabilitatem ad illud, ut communiter docent contra Navar. Utrum autem non ſolum paſſiva, ſed etiam activa electio ad beneficia ſit irrita? Dicemus art. ſequent., eſſe irritam, ſi fiat ab excommunicato vitando, ſecus ſi a tolerato.

II. Dubium eſt; An qui incidit in excommunicationem, pro tempore, quo durat excommunicatio, privetur etiam fructibus beneficii ante excommunicationem obtenti?

Reſpondeo, tres in eo eſſe ſententias. Prima affirmativa Suar., Tolet., Covarr. ex cap. *Paſtoralis*, *de Appellat.*; ubi dicitur, quod *Proventus Eccleſiaſtici merito illi ſubtrahuntur*, *cui Eccleſiæ communio denegatur*. Secunda negativa Avil. cap. 6. diſp. 6., Vaſq. de Beneficiis cap. 3., quia talis pœna nullo jure habetur expreſſa; etenim in cap. citat. *Paſtoralis* ſermo eſt de ſubtractione facienda a Judice per ſententiam, non vero de privatione proventuum, quæ per ipſammet excommunicationem fiat. Tertia ſententia eſt Navar. in Manual. cap. 25., ubi docet, in eo tantum caſu privari fructibus beneficii excommunicatum, in quo negligens ſit in procuranda abſolutione, ita ut per ipſum ſtet, ne abſolvatur.

Secunda opinio negativa videtur probabilior; Quare ſolum poſt Judicis ſententiam fructibus beneficii ſpoliari debet; ſi tamen officium ſuum præſtet, videlicet ſi Canonicus in occulta excommunicatione perſiſtens choro interſit, ſi Cappellanus miſſas perſolvat, Parochus Sacramenta adminiſtret: Secus vero ſi culpabiliter officium ſuum omittat; tunc enim cum beneficium ſit propter officium, ex naturali lege juſtitiæ ad reſtitutionem fructuum eſſet obligatus; non ſecus ac non excommunicatus, ſi ea, quæ officii ſui ſunt, non præſtet, ut notat Con. dub. 9., Bonac. Vaſq.. Unde fit, quod cum miſſa Cappellani excommunicati non proſit ei, cui applicatur, quoad valorem, quem habet ab Eccleſia, non poteſt talis Capellanus celebrans retinere omnes fructus ſacrificii; cum non adimpleat adæquate officium ſuum, ut recte obſervat idem Bonac. quæſt. 2. punct. 4.

III. Quæritur ſecundo; Utrum poſſit conferri excommunicato Penſio?

Reſpondeo ex Laym. part. 2. cap. 2., triplicem eſſe penſionem. Prima eſt ſpiritualis, quæ confertur ob miniſterium ſpirituale, puta Concionatori, Coadjutori, Parocho, &c. Secunda eſt temporalis, ſeu laica, quæ etiam laicis conferri poteſt ob temporale aliquod obſequium præſtitum, Verbi gratia, quia armis, aut alia ratione ipſe penſionarius, aut majores ſui Eccleſiæ jura defenderunt. Tertia dicitur mixta, quæ licet non conferatur ob miniſterium ſpirituale, Clericis dumtaxat tamen conferri poteſt, ſicut penſio ſpiritualis; confertur enim penſio mixta, verbi gratia Paſtori, aut Curato ſeni, quando beneficium ipſius, cui nequit amplius inſervire, datur alteri; Confertur etiam reſignanti, aut permutanti beneficium.

His explicatis; Nonnulli apud Dian. in Summ. V. *Beneficium* cum Præpoſit., Filliuc. & aliis docent, excommunicatum cujuſvis penſionis eſſe capacem; quia ſolum incapax eſt beneficii; penſiones autem quamvis ſint jus ad percipiendos fructus ex alieno beneficio, non ſunt tamen in rigore beneficia; & idcirco penſionarius non tenetur recitare officium divinum, ſed ſolum officium B. Virginis, ubi eſt recepta conſtitutio Pii V.; ergo excommunicatus non eſt incapax penſionis. Alii vero docent, nullius penſionis eſſe capacem, propter ſtylum Romanæ Curiæ, & praxim Datariæ,

tariæ. Communius tamen, & probabilius docent, penſionis ſpiritualis eſſe omnino incapacem; quia ſicut beneficium, ita penſio ſpiritualis datur propter officium ſpirituale; cum autem excommunicatus officium ſpirituale præſtare non poſſit, nec poteſt tali penſione gaudere: Contra vero penſionis laicalis eſſe capacem, cum hæc habeat rationem ſtipendii temporalis. Penſionis mixtæ majus dubium eſt, an ſit capax? Con. diſp. 14. dub. 9. negat eſſe capacem; quia hujuſmodi penſiones beneficiis ſuccedunt; & ideo beneficiorum naturam debent imitari. Probabilius tamen eſt, quod ſit capax tam excommunicatus, quam irregularis, propter declarationem Cardinalium adductam a Laym. loc. cit., & Suar. diſp. 44.

IV. Quæritur tertio; An electus ad beneficium ante excommunicationem, ſi tempore excommunicationis illud acceptet, valide acceptet?

Reſpondeo, Azor., Covar., Sayr., Garz. affirmare; quia jura ea ſolum irritant, per quæ acquiritur jus ad beneficia; ſed jus ad beneficia non acquiritur per acceptationem, ſed ſolum per collationem beneficii; ergo ſola acceptatio beneficii facta tempore excommunicationis non irritatur. Minor probatur, quia nemo ſibi ipſi jus confert; ergo, cum acceptatio ſit ab ipſo acceptante, non poteſt acceptans per acceptationem ſuam acquirere jus ad beneficia; quare acceptatio eſt ſolum conditio eſſentialiter requiſita, ut collatio beneficii tribuat jus ei, cui confertur.

Probabilius tamen Suar., Vaſq., Hurt. diſp. 6. diff. 3., Con. loc. cit. negant; quia cum Sacri Canones declarent excommunicatum eſſe inhabilem ad acquirendum jus ad beneficia; & cum tale jus acquiratur per collationem, & acceptationem ſimul, ſequitur, quod utraque pariter irritetur: Quamvis enim nemo ſibi ipſi jus conferat; poteſt tamen per proprium actum acquiri jus in re; ſicut acquiritur a donatario per acceptationem rei donatæ. Conſonat quod dicitur in cap. *Si tibi abſenti* 17., *de Præbendis*, videlicet per collationem ſolum acquiri jus ad rem; per acceptationem vero acquiri jus in re; ergo non acquiritur jus adæquatum per ſolam collationem, ſed etiam per acceptationem; & conſequenter cum jura irritent id, per quod acquiritur jus ad beneficia, tam collationem, quam acceptationem irritant.

V. Quæritur quarto; Utrum collatio beneficii facta alicui tempore excommunicationis ſtatim poſt abſolutionem revalidetur, an vero opus ſit nova collatione poſt abſolutionem, ut jus ad beneficium acquiratur?

Reſpondeo, tres eſſe hac in re Doctorum ſententias. Prima Navar., & aliorum apud Sanch. de matrim. diſp. 7. abſolute affirmat revalidari; tum quia talis collatio valuit ex parte conferentis, & ſolum fuit invalida ex parte recipientis ob ipſius inhabilitatem: atqui per abſolutionem tollitur inhabilitas; ergo collatio per abſolutionem fit adæquate valida: Tum etiam quia voluntas collatoris cenſetur ſemper perſeverare, donec revocetur; ergo cum etiam poſt abſolutionem moraliter perſeveret, non requiritur nova collatio, ut jus ad beneficium poſt abſolutionem acquiratur.

Secunda ſententia Panormit. apud eundem Sanch. docet, valere collationem poſita abſolutione, ſi Collator noverat vitium Collatarii; etenim cum in tali caſu non cenſeatur velle conferre invalide beneficium, cenſetur illud conferre pro eo ſtatu, in quo Collatarius non eſt inhabilis.

Tertia demum communiſſima cum Con. dub. 9., Pal., Hurt. diſp. 6. diff. 3. tenet, nunquam revalidari priorem collationem; cum enim ab initio fuerit nulla, nequit per voluntatem conferentis quantumvis perſeverantem fieri valida; nam ſolum perſeverat voluntas illa, quæ ab initio fuit nulla; atque adeo ſicut initio nihil effecit ob incapacitatem ſubjecti, ita nihil tunc poteſt efficere, quamvis ſubjectum ſit capax.

Neque dicas, Per abſolutionem tolli inhabilitatem ſubjecti; ergo collatio validatur: Etenim ad valorem collationis nihil aliud requiritur, quam habilitas ſubjecti, quæ poſt abſolutionem jam habetur.

Nam conceſſo antecedente, nego conſequentiam. Ad probationem diſtinguo antecedens; Ad valorem collationis, quæ de novo fiat, tantum requiritur habilitas ſubjecti, concedo; ad valorem collationis factæ tempore inhabilitatis, nego antecedens, & conſequentiam.

VI. Quæ diximus de excommunicato quoad impetrationem beneficii æque militant de ſuſpenſo, & de perſonaliter interdicto, ut obſervant Azor., Ugolin., Pal. diſp. 3. punct. 10. ex Gloſſ. cap. *Dilectus*, *de Conſuetudine*. Ratio eſt, quia ideo collatio beneficii facta excommunicato irritatur,

tur, quia hic incapax eſt officium exercendi; atqui eandem incapacitatem habet ſuſpenſus, & perſonaliter interdictus; ergo idem de his omnibus hac in re ſentiendum.

ARTICULUS VI.

De Sexto effectu, qui eſt Privatio juriſdictionis.

I. Quinam dicantur actus juriſdictionis, qui prohibentur excommunicato vitando, necnon tolerato, niſi fuerit hic a fidelibus requiſitus?

II. Actus juriſdictionis, qui a tolerato non requiſito exercentur, illiciti ſunt poſt Concil. Conſtant., non invalidi; Poſſuntque a fidelibus per exceptionem repelli: Invalidi tamen ſunt hujuſmodi actus, ſi a vitando exerceantur.

III. Non irritantur tamen actus, qui non ſunt juriſdictionis preſſe dictæ, qualis eſt, quod Parochus Matrimonio aſſiſtat.

IV. Probabilius ſunt actus ſtricte juriſdictionales, atque adeo invalidi, ſi fiant ab excommunicato vitando, dare facultatem aſſiſtendi matrimonio, audiendi confeſſiones, adminiſtrandi Sacramenta, approbare Confeſſarios, & Concionatores, concedere dimiſſorias, & ſimiles.

V. Electio, & Collatio Beneficii eſt invalida, ſi fiat ab excommunicato vitando; ſecus vero ſi fiat a tolerato.

VI. Præſentatio pariter Eccleſiaſtica facta ab excommunicato vitando eſt invalida; eſt vero valida præſentatio laica, quamvis ab Epiſcopo poſſit repelli.

VII. Num poſſit Epiſcopus præſentatum ab excommunicato vitando in beneficio inſtituere.

VIII. Inſtitutio facta ab Epiſcopo vitando eſt invalida. Similiter conceſſio poſſeſſionis, quando talis Epiſcopus juridice aliquem in Beneficium intromittit.

IX. Poſtulatio, & nominatio ſolemnis eſt invalida, ſi fiat ab excommunicato vitando; ſecus vero ſimplex.

X. Reſignatio beneficii libera valide fit ab Excommunicato vitando; non tamen in favorem Tertii.

I. Actus Juriſdictionis dicuntur, exempli gratia, legem ferre, præcipere, diſpenſare, judicium ferre tam in foro conſcientiæ, quam in contentioſo, dare licentiam ad munus aliquod Eccleſiaſticum exercendum, indulgentias concedere, delegare juriſdictionem, & alii hujuſmodi; Qui omnes actus cuilibet excommunicato etiam tolerato ſunt ſaltem illiciti, ex cap. *Ad probandum, de ſententia, & re judicata:* Quare niſi parvitas materiæ, aut inconſideratio excuſet, peccat graviter excommunicatus hujuſmodi actus exercendo, ut communiter docent cum Suar., Hurt. diſp. 7. diff. 1.; quia talis communicatio cum fidelibus eſt præcipua communicatio, cum ſit in rebus ſpiritualibus. Poteſt tamen licite eos exercere excommunicatus toleratus, ſi fuerit a fidelibus requiſitus, ut diximus art. 2. cum Filliuc., Pal. diſp. 2. punct. 13.; quia excommunicatus toleratus privatur tantum juriſdictione in proprium commodum, non vero in commodum fidelium. Utrum autem excommunicatus privetur non ſolum juriſdictione Eccleſiaſtica, ſed etiam ſæculari? Examinabimus art. ſequent. cum de Judice Sæculari.

II. Quæritur nunc primo; An prædicti actus juriſdictionis, ſi ab excommunicato tolerato exerceantur, quando a fidelibus is non eſt requiſitus, ſint non ſolum illiciti, ſed etiam invalidi?

Reſpondeo, quicquid ſit, an eſſent validi ante Concilium Conſtantienſe, in quo variant Doctores apud Suar. diſp. 14. ſect. 1., certum eſt, nunc non eſſe invalidos; quia cum Eccleſia poſt Conſtantienſe permittat fidelibus communicationem cum hujuſmodi excommunicatis, perinde ac ſi non eſſent excommunicati, conſequenter relinquit iis juriſdictionem requiſitam ad hujuſmodi communicationem.

Hinc duo ſequuntur. Primum eſt, poſſe fideles uti aliqua diſpenſatione, licentia, & facultate accepta ab excommunicato tolerato, exercere juriſdictionem ab ipſo ſibi delegatam, ſervare legem ab eo latam, illique obedire. Secundum eſt, poſſe a fidelibus omnes hujuſmodi actus per excommunicationis exceptionem repelli, hoc eſt poſſe fideles excommunicato tolerato præcipienti, aut judicanti objicere ſuam excommunicationem, & ſic ejus præceptum, ſeu ſententiam eludere. Ratio eſt, quia quamvis fideles poſſint, non tamen teneantur cum excommunicatis toleratis communicare; Unde ſi legitimam, ſeu a jure approbatam exceptionem fideles adhibeant, poſſunt excommunicatorum juriſdictionem vitare; ut communiter docent cum Suar., Leſſ., Avil., Bonac. quæſt. 2. punct.

punct. 1. Tenetur tamen excipiens intra octo dies excommunicationis ſpeciem, & Auctorem probare, aliter exceptio eſt nulla, ex *Cap.* 1. *de Exception.*

Infertur ex dictis, quod excommunicatio lata ab excommunicato tolerato ſit valida, (ſicut etiam quælibet alia lex) niſi qui excommunicatur, excommunicationis exceptionem adhibeat, ut notat Con. dub. 10.: contra tamen excommunicatio lata ab excommunicato vitando ſit omnino invalida, ſicut etiam quælibet alia lex; cum careat iſte uſu juriſdictionis. Eodem modo facultas diſpenſandi in votis, adminiſtrandi Sacramentum pœnitentiæ, ferendi leges, &c., conceſſa ab Epiſcopo excommunicato tolerato eſt valida; Secus vero ab Epiſcopo vitando, necnon ab ejus Vicario, quamvis hic ab Epiſcopo ante excommunicationem acceperit juriſdictionem; Etenim unum, & idem Tribunal eſt Vicarii generalis, & Epiſcopi, nec datur appellatio a Vicario ad Epiſcopum; Unde ſublata juriſdictione ab Epiſcopo ſive per mortem, vel per excommunicationem, aut ſuſpenſionem, tollitur etiam a Vicario: Contra vero qui ab Epiſcopo vitando ante ejus excommunicationem habuit facultatem abſolvendi, adminiſtrandi Sacramenta, diſpenſandi in votis, &c., poteſt ea uti, ſicuti poſt mortem, ita etiam poſt excommunicationem Epiſcopi; quia hujuſmodi gratiæ non expirant morte concedentis. Demum qui ante excommunicationem Epiſcopi delegatus eſt ad aliquam cauſam judicandam in foro contentioſo, ſuperveniente excommunicatione, per quam Epiſcopus ſit vitandus, ſi res ſit integra, hoc eſt ſi cauſa nondum eſt incepta, ceſſat in Delegato juriſdictio; ſecus vero ſi non ſit integra, ſeu ſi cauſa jam inceperit, ut notat Suar. ex *cap. Gratum*, *de Officio Delegati*.

III. Adverte tamen ex Bonac. quæſt. 2. punct. 5., excommunicatum vitandum privari dumtaxat uſu juriſdictionis proprie dictæ; unde geſta ab excommunicato vitando, quæ non fiunt ex officio juriſdictionis proprie dictæ, non irritantur: Quare poteſt Parochus vitandus valide matrimonio aſſiſtere, cum hic non ſit actus juriſdictionis: Similiter matrimonium ab excommunicato vitando celebratum validum eſt, etſi illicitum; quia eſt actus procedens a contrahente, tanquam a perſona particulari, non ſecus ac contractus venditionis, emptionis, &c.; qui pariter validi ſunt, quamvis peccet excommunicatus ineundo illos abſque neceſſitate. Solum invalidatur in cap. *Significaſti* teſtamentum factum ab eo, qui excommunicatus fuit propter hæreſim, vel propter percuſſionem Cardinalium.

IV. Dubium eſt; An ſint actus juriſdictionis, atque adeo an ſint validi, ſi ab excommunicato vitando fiant, approbare confeſſarios, & concionatores, dare facultatem audiendi confeſſiones, dare literas dimiſſorias; necnon a Parocho dari facultatem alteri aſſiſtendi matrimonio, adminiſtrandi ſuis ſubditis Sacramentum Baptiſmi, Extremæ Unctionis, Euchariſtiæ, &c.

Reſpondeo, Sylveſt. V. *Unctio* cum aliis negare univerſim eos eſſe actus juriſdictionis; atque adeo docet eſſe validos: Alii putant, valide tantum dari licentiam adminiſtrandi Baptiſmum, Euchariſtiam, Confirmationem, & Extremam Unctionem, necnon aſſiſtendi Matrimonio; quia hi actus non requirunt juriſdictionem.

Sed Con. dub. 10. putat, omnia iſta invalide ab excommunicato vitando concedi; quia quamvis baptizare, verbi gratia, & Euchariſtiam adminiſtrare non ſint actus juriſdictionis; at dare facultatem ad iſta, actus eſt juriſdictionis; Sicuti quamvis egredi domo non ſit actus juriſdictionis; at dare facultatem egrediendi domo, actus eſt juriſdictionis, & Religioſi a Prælato, tamquam a Superiore, licentiam hanc petunt. Addit Con., omnino improbabile videri, quod dare alicui veniam audiendi confeſſiones, approbare Confeſſarium, & concionatorem, concedere dimiſſorias, & alia hujuſmodi, non ſint actus juriſdictionis: Etenim cum hæc fieri poſſint etiam ab Epiſcopo nondum Sacerdote, conſtat non eſſe actus Ordinis; & cum ſint actus alicujus poteſtatis, remanet, ut ſint actus juriſdictionis. At probabiliter Martinus Perez cum Hurt., & aliis docet, ut diximus in de Matrimonio, quod dare licentiam Sacerdoti, ut Matrimonio aſſiſtat, non ſit actus juriſdictionis; quia hoc nihil aliud eſt, quam ſubſtituere, qui aſſiſtat loco ipſius Parochi, deſignando talem Sacerdotem; hæc autem deſignatio non eſt actus juriſdictionis, ſicuti ſi Epiſcopus det facultatem audiendi confeſſiones ei, quem Titius deſignabit, talis deſignatio non eſt actus juriſdictionis.

V. Quæritur ſecundo; An electio ad beneficium, & ejuſdem collatio facta ab excommunicato ſit valida?

Re-

Reſpondeo, tam electionem ad beneficium, quam collationem illius factam ab excommunicato tolerato eſſe validam; a vitando vero factam eſſe invalidam. Ratio ex dictis eſt manifeſta, quia ſolus excommunicatus vitandus privatur uſu juriſdictionis; hujuſmodi autem actus procul dubio ſunt juriſdictionis. Ita communiter cum Hurt, Pal., Bonac.

Hinc fit, ut excommunicato, verbi gratia, uno Canonico, cui ſimul cum aliis Canonicis competit jus eligendi, invalida ſit electio ab illo facta cum aliis, quando votum illius excommunicati eſt neceſſarium ad numerum ſufficientem ſuffragiorum ad electionem requiſitorum; quia talis ſuffragii nulla ratio habenda eſt, perinde ac ſi non interfuiſſet Canonicus excommunicatus, & ſoli non excommunicati legitime elegiſſent: At ſi eo præciſo adhuc habetur ſufficiens numerus ſuffragiorum ad electionem, Electio eſt valida, ex *Regul.* 35. *juris in* 6. *Utile non debet per inutile vitiari*. Ita Suar. diſp. 14. ſect. 2., Con. dub. 10., Pal.. Sola tamen electio Pontificis eſt valida, etiamſi fiat a Cardinalibus excommunicatis, ex *Clement. Ne Romani, de electione. in* 6. Idque ob graviſſima inconvenientia, quæ ſequerentur, ſi liceret electionem Papæ per oppoſitam Eligentium excommunicationem elidere, ut ponderat Suar.

Doctrinam hanc circa electionem putant aliqui cum Bonac. punct. 5. militare non ſolum in electione ad dignitatem Eccleſiaſticam, ſed etiam ad laicalem; Necnon in præſentatione juriſpatronatus Eccleſiaſtici, quæ vim habet electionis, ut mox dicemus; Et multi etiam illam extendunt ad præſentationem factam a laico, vel a Clerico ratione ſui patrimonii; quamvis hoc communius negetur apud eundem Bonac.

VI. Quæritur tertio; An ſicut electio, & collatio beneficii, ita pariter præſentatio facta ab excommunicato vitando ſit invalida?

Reſpondeo, præſentationem aliam dici Eccleſiaſticam, aliam laicam. Eccleſiaſtica fit a Clerico ratione alicujus juriſpatronatus Eccleſiaſtici. Laica fit a laico, vel etiam a Clerico ex titulo patrimonii, aut juriſpatronatus laicalis. Præterea per præſentationem præſentatus acquirit jus, ut beneficium ſibi conferatur, ſi ſit dignus; unde collator invalide illud conferret alteri non præſentato ſine conſenſu Patroni; quia hoc fieret cum injuria talis Patroni.

His explicatis, Dico primo; Præſentatio Eccleſiaſtica facta ab excommunicato vitando eſt invalida, nullum tribuens præſentato jus ad beneficium. Ita communiter cum Suar. loc. citat., Con., Pal., Filliuc. Ratio eſt, quia præſentatio Eccleſiaſtica de ſe confert jus ad beneficium; nullus autem excommunicatus vitandus poteſt conferre valide jus ad beneficium; cum talis collatio juris ſit uſus juriſdictionis.

Dico ſecundo; Præſentatio laica facta ab excommunicato vitando non eſt invalida; unde poteſt ejus intuitu valide conferri beneficium præſentato. Ita idem Pal., & alii: Ratio eſt, quia per præſentationem laicam non acquiritur a præſentato jus firmum ad beneficium: cum laicus non poſſit conferre jus ad beneficium; & ideo Patronus mutare poteſt, donec facta ſit inſtitutio, ut habetur in cap. *Cum autem, de jurepatronat.* Ubi e contra præſentatio Eccleſiaſtica facta a clerico qua tali mutari non poteſt, eo quod per illam acquiratur jus firmum ad beneficium. Hinc eſt, quod præſentatio Eccleſiaſtica non differt ſubſtantialiter ab Electione: & conſequenter utraque eſt invalida, ſi ſit ab excommunicato vitando, cum utraque jus conferat ad beneficium. E contra præſentatio laica, ſive hæc a laico fiat, ſive a Clerico, juxta ea, quæ explicavimus.

Dico tertio; Quamvis præſentatio laica facta ab excommunicato ſit valida, poteſt tamen ab inſtitutore, ſeu ab Epiſcopo repelli. Ratio eſt, quia quamvis poſſit Epiſcopus valide illam admittere, & præſentatum in beneficio inſtituere, non tamen tenetur; cum non teneatur communicare cum præſentante excommunicato; Immo cum excommunicato vitando tenetur non communicare, ac proinde tenetur potius Laici præſentationem repellere, ut docent Garz., Suar., Hurt., Pal. diſp. 2. punct. 13.; Niſi forte aliud exigat utilitas Eccleſiæ, ſine cujus notabili detrimento beneficium diutius vacare non poſſet; tunc enim poſſet Epiſcopus ſine peccato præſentationem admittere.

VII. Dico ultimo; Quamvis præſentatio Eccleſiaſtica facta a clerico excommunicato vitando ſit invalida, poteſt tamen Epiſcopus valide præſentatum in beneficio inſtituere. Ita Con. dub. 10. cum Suar. Ratio eſt, quia nullo jure talis inſtitutio irritatur: Quamvis enim præſentatio illa non tribuat ullum jus præſentato, valet tamen ad hoc, ut collatio fiat conſentiente patro-

tro-

trono, & conſequenter non ſit illi injurioſa; Peccat tamen Epiſcopus ſaltem venialiter ex Saur. acceptando talem præſentationem; quia non poteſt cum excommunicato vitando communicare, niſi utilitas Eccleſiæ id poſtulet, ut diximus.

VIII. Quæritur quarto; An Inſtitutio, & conceſſio poſſeſſionis facta ab Epiſcopo excommunicato vitando ſit valida?

Reſpondeo circa Inſtitutionem, non eſſe validam, ex cap. *Conquirente*, *de Officio Ordinarii* apud Henr. Ratio eſt, quia Inſtitutio æquivalet collationi beneficii, unde requirit juriſdictionem, qua omnino privatus eſt Epiſcopus excommunicatus vitandus. Circa conceſſionem vero poſſeſſionis diſtinguendum eſt: ſiquidem ſi judex Eccleſiaſticus excommunicatus vitandus utatur ſua juriſdictione ad intromittendum aliquem in poſseſſionem ſui beneficii, procul dubio talis conceſſio, ſeu intromiſſio eſt nulla; cum excommunicatus vitandus privetur Eccleſiaſtica juriſdictione: Si vero ſine uſu juriſdictionis fiat talis conceſſio, ut plerumque accidit; quamvis ſit illicita, utpote ferens communicationem prohibitam cum tali excommunicato; non eſt tamen invalida; etenim per talem conceſſionem non confertur ullum jus, ſed ſolum poſſeſſori datur, quod ſuum eſt.

IX. Quæritur quinto; An Poſtulatio facta ab excommunicato ſit invalida, ſicut etiam nominatio?

Reſpondeo explicando prius terminos. Poſtulatio eſt concors Capituli facta petitio ejus, qui eligi non poteſt in Prælatum, ut in impedimento a Superiore diſpenſetur, puta in ætate, in natalibus, &c. Dividitur Poſtulatio in ſolemnem, & ſimplicem; Solemnis eſt, quæ fit a duabus ſaltem partibus Capituli apud Prælatum, & tribuit Poſtulato jus, non ſecus ac electio, & confirmatio: Contra vero Poſtulatio ſimplex. Hoc poſito, reſpondeo cum Suar. diſp. 14. ſect. 2., Poſtulationem ſolemnem factam ab excommunicato vitando eſſe invalidam, non vero ſimplicem; & idem dicendum de Nominatione, quæ pariter in ſolemnem, & ſimplicem dividitur. Ratio doctrinæ conſtat ex dictis; ſiquidem ſola Poſtulatio, & Nominatio ſolemnis conferunt jus, atque adeo requirunt juriſdictionem, qua caret excommunicatus vitandus; utraque tamen tam poſtulatio, quam nominatio, a tali excommunicato facta repelli poteſt ob rationes ſupra dictas, quia ſcilicet Epiſcopus non tenetur communicare cum excommunicatis; quamvis ſi ea acceptet, valide acceptet. Ita Suar.

X. Quæritur ultimo; An Reſignatio beneficii facta ab excommunicato vitando ſit valida?

Reſpondeo, dupliciter poſſe beneficium reſignari in manibus Prælati. Primo ſimpliciter, hoc eſt ita ut Prælatus poſſit libere illud conferre, cui maluerit. Secundo in favorem tertii. Primam reſignationem eſſe validam, ſi fiat ab excommunicato vitando, certum eſt apud Doctores; ſiquidem talis reſignatio eſt pura ceſſio beneficii, quæ & excommunicato expedit, & Eccleſiæ. De ſecunda reſignatione dubium eſt. Putant eſſe pariter validam Bonac. punct. 5., Pal. punct. 13.; quia per talem reſignationem nullum jus confertur reſignatario; etenim jus in beneficium totum manet penes reſignantem, donec reſignatarius proviſus ſit a Pontifice. Negant tamen eſſe validam Covar., Filliuc., Suar. diſp. 14. ſect. 2., eo quod reſignans concurrat hoc modo ad collationem beneficii, deſignando perſonam, cui conferatur, & participando quandam rationem præſentationis. Accedit, quod excommunicatus privatur omni uſu ſui beneficii; atqui reſignatio eſt aliquis uſus beneficii: ergo invalide illud reſignat: Si tamen eſſet excommunicatus toleratus, valide illud reſignaret, ob rationes ſupra dictas ex Suar.

ARTICULUS VII.

De reliquis Effectibus Excommunicationis.

I. Privatur etiam excommunicatus non ſolum civili communicatione, ſed etiam forenſi.

II. Eccleſiaſtici Judicis excommunicati acta ſunt invalida. Num etiam Judicis ſæcularis?

III. Similiter acta Arbitri conſtituti ad formam Judicis; non vero ſi tanquam vir prudens de conſenſu partium conſtituatur.

IV. Quandonam excommunicatus poſſit eſſe Actor in judicio? Solum privatim poteſt a ſuo debitore petere, quod ſibi debetur.

V. Si in judicio ſit reus involuntarius, poteſt ſemetipſum defendere tam per Procuratorem, quam per ſeipſum.

VI. Tabellionis excommunicati acta valent, & fidem faciunt, niſi a partibus ille excipiatur.

VII. Teſtimonium Excommunicati quando ſit validum?

VIII. Advocatus, & Procurator, ſi ſint vitandi, a judice repellendi ſunt; Si vero ſint tolerati, poſſent munus ſuum exercere, ſi a partibus invitentur, & a Judice non repellantur.

IX. Graviter peccat qui ad dignitatem aliquam, quamvis juriſdictione carentem promovet excommunicatum, etiam toleratum. Invalide autem hic promovetur ad dignitatem Eccleſiaſticam, cui ſit annexa juriſdictio, & probabiliter etiam ad ſæcularem.

X. Acta Tutoris, & Curatoris excommunicati vitandi num ſint invalida?

XI. Contractus civiles ratione publici officii ab excommunicato vitando celebrati ſunt invalidi.

XII. Quænam reſcripta ſunt irrita, ſi cedant in favorem excommunicati?

I. Reliqui excommunicationis effectus reducuntur ad privationem communicationis Forenſis, Civilis, & Politicæ, necnon ad annullationem reſcriptorum. Circa communicationem Civilem prohibitam excommunicato abunde diximus art. 2. oſtendendo in quibuſnam excommunicati ſint vitandi, & quando liceat cum iis communicare.

Agendum nunc de communicatione forenſi, ac de reliquis breviter. Et quoniam in foro judiciali concurrunt Judex, Actor, Reus, Notarius, ſeu Tabellio, Teſtis, Advocatus, & Procurator, de ſingulis inquirendum, an licite ea munia obeat excommunicatus? Deinde an valide ad officia, & miniſteria publica Judicis, Gubernatoris, Principis, Prætoris, Curatoris, Tutoris, &c. aſſumatur; Tum an validi ſint ejus contractus? Ac demum quænam reſcripta in ejus favorem ſint irrita?

II. Quæritur itaque primo; An acta Judicis excommunicati vitandi ſint valida? Quod etiam quæritur de Actis Arbitri.

Reſpondeo negative. Ita Con. dub. 2. cum communi. Et quidem de Judice Eccleſiaſtico certum eſt ex cap. *Tantum*, *de Sententia, & re judicata*; ſiquidem privatur Judex Eccleſiaſticus omni uſu juriſdictionis. De Judice Sæculari dubium eſt, an privetur ſtatim uſu juriſdictionis, & an ejus acta ſint invalida? Victor. docet, tunc privari, cum per annum in excommunicatione inſorduerit. Communis tamen ſententia tenet, etiam Judicem ſæcularem vitandum privari ſtatim uſu juriſdictionis, ejuſque acta eſſe invalida, etiamſi pars non excipiat. Probatur a Pal. punct. 14. tum ex communi ſententia Doctorum; tum ex praxi, qua tam acta per Judicem Eccleſiaſticum, quam per ſæcularem vitandum annullantur; Quamvis enim jura tantum loquantur de Judice Eccleſiaſtico; ex praxi tamen recepta extenditur etiam ad Sæcularem.

III. Quæ diximus de actis Judicis, dicas de actis Arbitri conſtituti ad formam Judicis, ex *leg.* 1. *ff. de Arbitris*; talis enim Arbiter cenſetur Judex cum vera juriſdictione; unde pariter ejus acta invalida ſunt: Secus vero dicendum de Arbitro, qui tanquam vir prudens de conſenſu partium ſit conſtitutus. Ita Bonac. punct. 7. ex Filliuc., & Suar.

IV. Quæritur ſecundo; An poſſit excommunicatus vitandus eſſe Actor in judicio?

Reſpondeo cum communi, non poſſe, niſi tantum in cauſa ſuæ excommunicationis, probando ſcilicet, ſe vel non eſſe excommunicatum, vel eſſe ab excommunicatione abſolutum: In aliis autem cauſis omnino repellendus, ex cap. *Decernimus*, *de ſententia excommunicationis*. Quod ſi Judex ſæcularis non eum repellat, poteſt ad id cogi a Judice Eccleſiaſtico, ad quem ſpectat efficere, ut leges Eccleſiaſticæ in Sæculari judicio non violentur; ut notat Pal. hic. Quamdiu tamen non repellitur, acta ejus valent, ex cap. *Pie*, *de Except. in 6.* Quod ſi poſt ſententiam latam talis exceptio opponatur, impediet executionem, ut advertit Filliuc. cap. 7.

Hinc ſequitur, quod ſi excommunicatus vitandus petat in judicio a ſuo debitore id, quod ſibi debetur, omnino repellendus ſit; ut notat Con. dub. 2. Poteſt ſolum illud privatim petere, & debitor tenetur ſolvere, cum excommunicatus vitandus non privetur dominio rerum ſuarum; & quamvis ad hoc requiratur aliqua communicatio, ea tamen propter neceſſitatem excuſantem eſt licita, ut diximus art. 2. Si tamen excommunicatus ſit toleratus, poteſt quidem a Judice repelli, ſi conſtat de excommunicatione, non tamen tenetur repellere, niſi debitor contra illum excipiat, & id infra octo dies probet.

Rogabis; An poſſit excommunicatus vitandus eſſe in judicio Actor, ſaltem per Procuratorem?

Reſpondeo negative; quia qui per alium facit, per ſeipſum facere cenſetur; cum enim Procurator ageret nomine ipſius, conſequenter ipſe moraliter ageret.

V. Quæ-

V. Quæritur tertio; An poſſit excommunicatus vitandus eſſe in judicio Reus?

Reſpondeo, non poſſe eſſe reum voluntarium, ſeu reum, qui ex propria voluntate ſiſtat ſe in judicio; nam ſic compareret in proprium commodum, & favorem; ex Extravag. autem *Ad vitanda* nullus favor intelligitur factus excommunicato: Poteſt ſolum eſſe reus involuntarius, qui ſcilicet a parte, vel a Judice cogatur comparere; aliter ab excommunicatione commodum reportaret, ex cap. *Intelleximus*, *de judiciis*: Poterit tamen ad ſui legitimam defenſionem reſpondere objectis, teſtes, & inſtrumenta producere, Advocatum, Scribam, Procuratorem adhibere, & alia hujuſmodi præſtare; ut notat Con. loc. cit.: Quamvis enim aliqui cum Avil., & Hurt. putent, tantum per Procuratorem poſſe in judicio comparere ad ſe defendendum; probabilius tamen videtur, quod poſſit per ſeipſum immediate comparere, & reſpondere; ut probant Bonac., & Con.

VI. Quæritur quarto; An valeant acta Tabellionis excommunicati vitandi?

Reſpondeo, Avil., Henr., Hurt. diſp. 8. diff. 5. putare, quod non valeant; ſicuti non valent acta Judicis Sæcularis. Verum Con. dub. 2., Pal. & Bonac. putant valere, & facere fidem, niſi a partibus excipiantur; tum quia nullo jure Tabellionis acta irritantur; tum etiam quia Tabellio non habet juriſdictionem, ſicut Judex; unde nihil mirum, quod acta Judicis ſint invalida, non Tabellionis. Addunt Doctores citati, quod partes in foro conſcientiæ non poſſint excipere contra talem Tabellionem, ſi conſciæ excommunicationis illum ad ſcripturas conficiendas requiſierunt: Si tamen Tabellio ſit excommunicatus toleratus, quamvis peccet, etiam mortaliter, ut putat Eſcob., ſi ſe ingerat, eo quod ſemper poſſit opponi exceptio ex capite excommunicationis, poterit tamen licite ad petitionem partium ſcripturas, & inſtrumenta conficere, dummodo hujuſmodi ſcripturæ ad ſui valorem non neceſſario exigant opus Tabellionis, ſed ſolum illo indigeant, ut per has probari poſſit conventio partium, ut notat Con. loc. cit., & Pal., nam ſcriptura, quæ ad valorem actus exigit eſſe a Tabellione, (ut eſt teſtamentum, ſententia definitiva Judicis, & alia hujuſmodi) non valet, ſi a Tabellione excommunicato etiam tolerato fiat; cum ſemper etiam opponi poſſit exceptio ex capite excommunicationis.

VII. Quæritur quinto; An poſſit excommunicatus eſſe in judicio Teſtis?

Reſpondeo, in cauſa fidei eſſe & validum, & licitum teſtimonium excommunicati, etiam vitandi, ex cap. *In fidei favorem*, *de hæreticis*. In aliis vero cauſis teſtimonium tolerati eſt pariter validum, & licitum, ſi a partibus requiratur, & admittatur a Judice; quia permiſſum eſt fidelibus communicare cum ejuſmodi excommunicatis in proprium commodum; poterit tamen & a Judice, & a partibus repelli; quia quamvis poſſint, non tenentur cum illo communicare.

Demum teſtimonium excommunicati vitandi illicitum eſt, ex cap. *Veniens* 2. *de teſtibus*. Eſt tamen validum, niſi excipiatur, ſiquidem nullo jure invalidatur, ut docent Sayr., Con., Bonac. contra Hurt. diſp. 8. diff. 6., & Vaſq., qui putant eſſe invalidum, eo quod non ſit fides illi neceſſario adhibenda, in quo conſiſtit valor teſtimonii. Ad quod tamen Con., & Bonac. reſpondent, fidem illi adhibendam, niſi excipiatur, & ſic niſi excipiatur, eſt validum.

VIII. Quæritur ſexto; An poſſit excommunicatus eſſe in judicio Advocatus, & Procurator?

Reſpondeo, Advocatum, (& eadem eſt ratio de Procuratore) ſi ſit toleratus, debere ab advocando abſtinere, quia tenetur non communicare cum fidelibus; poterit tamen ab iis invitatus, & a Judice non repulſus officium ſuum exercere in favorem fidelium. Si tamen ſit vitandus, repellendus eſt tam a Judice, quam a partibus, ut communiter docent cum Pal. punct. 14. Quod ſi non repellatur, acta ejus valent; quia nullo jure inveniuntur irrita, adeoque poteſt pro iis licite ſtipendium accipere, donec repellatur, aut excipiatur.

IX. Quæritur ſeptimo circa communicationem politicam; An excommunicatus poſſit eligi in Judicem, aut in aliud officium, & miniſterium publicum, aut dignitatem aſſumi, puta in dignitatem Epiſcopi, Principis, Paſtoris, aut in munus Curatoris, Tutoris, Procuratoris, Tabellionis, &c.?

Reſpondeo, ad dignitatem, & munus, quæ non ferunt annexam juriſdictionem neque Eccleſiaſticam, neque temporalem, verbi gratia, ad gradum Doctoratus, ad munus Tabellionis, Procuratoris, Tutoris, etiam excommunicatum vitandum poſſe valide aſſumi; cum nullo jure ea irritentur: Illicite tamen aſſumeretur non ſo-

lum excommunicatus vitandus, cum quo non licet communicare, ſed etiam toleratus, quia iis indignus eſt; & quia indecens eſt in dignitate, & publico miniſterio conſtitui alienum a communione fidelium: Unde Con. dub. 2. putat eſſe id grave peccatum, niſi excuſaret neceſſitas, aut magna utilitas Reipublicæ, quæ ſperaretur: Præſertim quia ejus acta ſunt invalida, ſi excipiatur, ut diximus. Ad dignitatem vero Eccleſiaſticam habentem jurisdictionem, puta ad Epiſcopatum, invalide eligitur excommunicatus, ex cap. *Venerabilem*, *de electiōn.* Dubium tamen eſt inter Doctores, An invalide etiam aſſumatur ad dignitatem ſæcularem, quæ fert ſecum juriſdictionem, puta ad dignitatem Judicis, Prætoris, Principis?

Docent, invalide aſſumi ad quodcumque officium habens juriſdictionem excommunicatum, etiam toleratum, Bonac. punct. 4. Avil., Ugolin., Reginald., Con., Sayr.: At Suar. diſp. 16., Filliuc., & alii docent, invalide tantum aſſumi ad officium habens juriſdictionem Eccleſiaſticam, non vero ſæcularem. Ratio Bonac. eſt, quia prohibito uno, prohibitum pariter cenſetur id, per quod ad illud pervenitur, ex leg. *Oratio ff. de Sponſalibus*: atqui excommunicato prohibitum eſt actus dignitatis etiam ſæcularis exercere; ergo prohibitum videtur ad dignitatem illam pervenire, per quam ad actus prohibitos poſſet deſcendere; Quod etiam inſinuatur in cap. *Venerabilem*, *de electiōn.* Suar. vero ſuam ſententiam probat, quia nullus textus irritat ipſo facto collationem dignitatis, cui eſt annexa juriſdictio ſæcularis, factam excommunicato; Immo experientia conſtat aliquam hujuſmodi dignitatem acquiri ab excommunicato jure hæreditatis, & ſucceſſionis, ut eſt Principatus; ſiquidem excommunicatio non privat jure ſucceſſionis: ergo ſi poteſt excommunicatus in tali dignitate ſuccedere, poterit pariter ad illam valide eligi; quamvis illicite eligeretur, ex *cap. ultimo*, *de Clerico excommunicato miniſtrante*; quia dignitas illicite confertur ei, cui actiones talis dignitatis ſunt prohibitæ. Utraque ſententia eſt probabilis, ſed probabilior videtur ſententia Suar., quia in Cap. *Venerabilem* cit. ſolum dignitas Eccleſiaſtica habens juriſdictionem videtur irritari; Quamvis nemo neget, poſſe a Pontifice ſciente excommunicationem Titii valide illi Epiſcopatum, verbi gratia, conferri; Nec ullus neget, quod poſſit jure hæreditario acquiri ab excommunicato Officium ſæculare habens annexam juriſdictionem, puta Principatum; eſto non poſſit licite tales actus exercere.

X. Dubium hic eſt; An acta Tutoris excommunicati vitandi ſint invalida? Nonnulli docent eſſe invalida; quia tutela eſt officium auctoritate publicum: acta autem ratione publici officii ab excommunicato vitando ſunt invalida. Alii vero cum Filliuc. cap. 7. docent, eſſe valida, donec repellantur, ut diximus de actis Tabellionis. Et ratio eſt, quia acta ratione publici officii tunc ſunt invalida, quoties officium non ſolum auctoritate, ſed etiam utilitate eſt publicum; Officium autem Tutoris licet ſit publicum auctoritate, at non utilitate; cum ſolum pupillis ſit utilis; & idem dicendum de Curatore, Procuratore, &c.

XI. Quæritur octavo; An contractus venditionis, emptionis, locationis, qui fiunt ab excommunicato vitando, ſint validi?

Reſpondeo cum Suar. diſp. 15. ſect. 8., Sayr., & aliis, contractus celebratos ab excommunicato vitando ratione publici officii, puta a Prælato (immo etiam a Tutore, aut Curatore, juxta multorum ſententiam contra Filliuc.) eſſe invalidos. Ratio eſt, quia talis excommunicatus eſt ſuſpenſus ab officio, & beneficio, & conſequenter caret juriſdictione; ergo contractus ab eo celebrati, tanquam a non habente juriſdictionem, ſunt invalidi.

Confirmatur, quia excommunicatus vitandus privatur omni actu legitimo; ergo etiam legitimo contractu. Quod ſi contractus non ſint celebrati ratione officii publici, ſed privati, cum nullo jure irritentur, ſunt validi. Et ideo contractus Matrimonii eſt validus; necnon Profeſſio religioſa, ac donatio, & idem dicas de aliis contractibus.

XII. Quæritur demum; Quænam Reſcripta annullet excommunicatio?

Reſpondeo cum Bonac., Pal. punct. 12. contra Navar., irrita ſolum eſſe reſcripta Pontificia, & proceſſus virtute illorum habitos, excepto caſu excommunicationis, & appellationis. Ratio eſt, quia ſolum de reſcriptis Pontificiis eſt ſermo in can. 1. *de reſcript.* ut notat Suar. diſp. 12. Quare non irritantur reſcripta Imperatoria, ac Regia, nec licentiæ aliorum Superiorum, puta licentia egrediendi domo, quam habet Monachus a ſuo Abbate; Etenim facul-

cultates iſtæ proprie loquendo non dicuntur reſcripta. Annullantur autem reſcripta etiam pro excommunicatis toleratis, ut communiter docent contra Archidiac.; quia per Extravag. *Ad vitanda* nullus favor factus eſt excommunicato tolerato.

Notat tamen hic Con. dub. 10. num. 87. cum Bonac., hunc effectum excommunicationis hoc tempore non magni pendi; quia in literis Apoſtolicis, quæ obtinentur, includi ſolet abſolutio ab omnibus cenſuris ad hunc effectum, ut Reſcripta, Privilegia, & Gratiæ Apoſtolicæ valeant; excepto caſu excommunicationis ob hæreſim, vel quod quis per annum in excommunicatione inſorduerit, unde ſuſpicionem hæreſis incurrat.

QUÆSTIO V.

De nonnullis Excommunicationibus in particulari.

DEſcendimus nunc ad excommunicationes majores in particulari; Quoniam autem de iis abunde agunt Summiſtæ, agemus dumtaxat de prima ex iis, quæ in Bulla Cœnæ reſervantur; deinde perſtringemus reliquas breviſſime. Agemus pariter de Excommunicatione ob percuſſionem Clerici, ac de alia ob duellum, quæ uberem pro reliquis doctrinam ſubminiſtrabunt: De excommunicatione autem, quæ fertur contra non denunciantes, quæ pariter obvia eſt, abunde diximus quæſt. 3. art. 5.

ARTICULUS I.

De Prima Excommunicatione in Bulla Cene.

I. Ad quinque capita reducuntur viginti illæ excommunicationes, quæ in Bulla Cœnæ feruntur, videlicet Ad fidem, ad Eccleſiam, ad Eccleſiæ hierarchiam, ad Sedem Apoſtolicam, ad Eccleſiæ caput; Verius illæ dicuntur latæ ab homine, quam a jure.

II. Prima Excommunicatio tangit decem genera Perſonarum in ordine ad hæreticos, & ad hæreticorum libros.

III. Hæreſis fert tum errorem in intellectu, tum etiam pertinaciam in voluntate. Etiam dubius in fide eſt Infidelis.

IV. Non incurritur hæc cenſura per hæreſim mere internam, ſed per externam, etiamſi occultiſſimam, & etiamſi verbis ambiguis hæreſim exprimeret.

V. Num poſſint Epiſcopi ab hæreſi occulta abſolvere?

VI. Schiſmatici in quo differant ab hæreticis?

VII. Credentes hæreticorum dicuntur, qui illorum hæreſes credunt; Receptatores, qui qua tales receptant, & occultant: Fautores, qui commiſſione, vel omiſſione in cauſa hæreſis iis favent: Defenſores, qui qua tales illos tuentur, etiamſi defendant ex motivo amicitiæ.

VIII. In Bulla Cœnæ ſolum excommunicantur legentes, retinentes, imprimentes, ac defendentes libros Hæreticorum hæreſim continentes, vel de Religione tractantes. Relate ad alios libros Hæreticorum, aut ob hæreſis ſuſpicionem damnatos, excommunicatio quidem incurritur, ſed non reſervata; Qui vero alios libros prohibitos legit, peccat graviter, ſed nullam cenſuram incurrit.

IX. Quid ſi quis legat vetitos libros, quin illos intelligat? Quid ſi paginam dumtaxat eorum legat? Quid ſi quis audiat legentem illos? Quid ſi quis non tradat tales libros Inquiſitoribus, ſed eos comburat?

X. Quinam poſſit facultatem dare legendi libros vetitos?

I. IN Bulla Cœnæ viginti excommunicationes latæ ſententiæ fulminantur, quæ, ut obſervat Filliuc., ad quinque capita reducuntur; Primo ad fidem catholicam; Secundo ad Eccleſiam chriſtianam; Tertio ad Eccleſiaſticam hierarchiam; Quarto ad Sedem Apoſtolicam; Quinto ad Eccleſiæ Caput. Communiter Doctores docent, Bullam hanc incepiſſe tempore Martin. V., quando viguerunt hereſes Boemorum anno 1420. Ejus meminit Sixtus IV. in Extravag. *Etſi Dominici gregis*, & illam auxit Leo X. contra Luthe-

Lutherum, necnon Paul. III., & alii. Dubitatur, Num ejus excommunicationes dicendæ ſint ab homine, an a jure? Communius cenſent cum Paludan. contra Sylveſt. eſſe ab homine; Tum quia idcirco Sede vacante perdurant, quia juſſu Pii V. declaratur in ipſa Bulla eas durare quouſque alii hujuſmodi proceſſus, ſeu alia Bulla promulgatur; Sicut autem ante Pium V. mortuo Pontifice ceſſabant, ita nunc ſtatim ceſſarent, niſi id declararetur: Tum etiam quia illæ ſtatim ceſſant, quando alia Bulla promulgatur, etiamſi non revocentur.

II. Prima itaque excommunicatio fulminatur contra decem genera Perſonarum, videlicet contra Hæreticos, Schiſmaticos, Hæreticorum credentes, Fautores, Receptatores, Defenſores, Hæreticorum libros hæreſim continentes, vel de religione tractantes quomodolibet ſcienter legentes, Domi retinentes, Imprimentes, ac Defendentes quocumque ingenio, colore, cauſa, publice, vel occulte.

III. Quæres autem primo; Quinam dicatur Hæreticus?

Reſpondeo cum Bellarm., aliiſque communiter hæreticum eſſe, qui errorem aliquem habet contra fidem cum pertinacia; necnon qui cum pertinacia dubitat de aliquo articulo fidei. Nam *ex cap. 1. de hæret.*, Dubius in fide eſt infidelis. Dicitur autem pertinax, qui aut aliquid tenet, aut de aliquo dubitat contra religionem, ac fidem catholicam animo deliberato, ſeu ut explicat Buſemb. poſtquam contrarium eſt ſufficienter propoſitum, & ſcit teneri ab univerſali Eccleſia, cui non vult ſuum judicium ſubmittere; tunc enim putat, judicium Eccleſiæ non eſſe ſufficiens fundamentum credendi, in quo conſiſtit vera pertinacia.

Notandum tamen primo, Apoſtatam a fide, ſeu qui ad Judaiſmum, ſeu Paganiſmum tranſiret, eſſe pariter hæreticum, quia retineret characterem baptiſmalem; & propterea ſubjectus eſſet juriſdictioni Eccleſiæ, & hanc excommunicationem incurreret.

IV. Notandum ſecundo, quod qui tantum interius eſt hæreticus, nec ſigno ullo externo manifeſtat errorem, aut dubium, quod pertinaciter habet, excommunicationem non incurrat; quia Eccleſia non punit ſuis cenſuris actus mere internos, ut diximus in de cenſuris in genere; ſecus tamen ſi ſigno externo occultiſſimo hæreſim manifeſtaret.

Dubium eſt; An qui verbis ambiguis, & æquivocis manifeſtaret hæreſim, excommunicationem incurreret?

Affirmat Bonac. ex Suar. diſp. 4., & aliis; quia per verba ſufficienter exprimentia internam hæreſim manifeſtat hæreſim ſuam.

V. Quæres ſecundo; Num poſſint Epiſcopi ab hæreſi occulta abſolvere ex vi facultatis a Trident. illis conceſſæ ſeſſ. 24. cap. 6.

Reſpondeo probabilius eſſe quod non poſſint: Etenim ex tertia theſi ab Alex. VII. damnata videtur non obſcure colligi, Epiſcopos vi hujus Bullæ non habere amplius facultatem ipſis a Tridentino conceſſam abſolvendi ab hæreſi, atque aliis criminibus in ea Bulla contentis, quando ſunt occulta. Scio nonnullos Doctores apud Bonac. de legibus diſp. 1. quæſt. 3. punct. 8. §. 3. docuiſſe univerſim decreto Trident. nunquam cenſeri derogatum, niſi quando expreſſa ejuſdem Concilii, vel ſaltem Conciliorum Generalium ſit mentio; præſertim quia Gloſſ. in *leg. 2. §. legati ff. de re vendicata* ait, Clauſulam generalem privilegiorum non ſe extendere ad privilegia inſerta in corpore juris. Verum Recentiores communius docent, decretis Trident. ſufficienter cenſeri derogatum per clauſulam illam generalem, Non obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis, & quibuſvis Concilii decretis, quod in Bulla Cœnæ habetur. Sed hac de re fuſius diximus in Trutina exponendo theſim commemoratam.

VI. Quæres tertio; Quinam dicantur Schiſmatici?

Reſpondeo, cum Schiſma idem ſit, ac diviſio, Schiſmatici dicuntur, qui diviſi ſunt a Pontifice per inobedientiam rebellem, ac pertinacem: Ubi adverte, quod ſi non recognoſcant ipſum pro Capite Eccleſiæ habente plenam poteſtatem, ſunt Schiſmatici ſimul, & hæretici; Si vero ipſum ut Eccleſiæ caput recognoſcant, ſed pertinaciter illi inobediant, ſunt pure Schiſmatici, hoc eſt membra a ſuo capite ſeparata; & hac excommunicatione feriuntur, ut videre eſt apud Bellarm., & Navar. cap. 27. n. 57. Dicuntur autem pertinaciter inobedire, qui ſcientes hoc, vel illud eſſe mandatum Pontificis, nolunt tamen illi obedire, non quia præceptum eſt difficile, ſed quia volunt ſe omnino ſubtrahere ab obedientia Papæ, quamvis illum vere caput Eccleſiæ cognoſcant; de-

debet tamen tale Schiſma verbis, vel factis exterius manifeſtari.

VII. Quæres quarto; Quinam dicantur credentes hæreticorum, receptatores, fautores, & defenſores?

Reſpondeo; Dicuntur primo Credentes hæreticorum ex Bellarm. qui quamvis non habeant expreſſe, habent tamen implicite errores hæreticorum, & exterius eos profitentur: Verbi gratia, qui diceret, Credo quod credit Calvinus, vel qui diceret, Calvinus fuit vir bonus, & injuſte ab Eccleſia damnatus: Sicut enim multi ruſtici dicuntur Credentes Eccleſiæ Catholicæ, quia dicunt ſe credere, quod credit Eccleſia, ita qui dicit ſe credere quod credunt hæretici, dicitur credens hæreticorum, quamvis ad particulares articulos non deſcendat.

Secundo dicuntur Receptatores hæreticorum, qui receptant, vel occultant hæreticos, (etiamſi ſemel id faciant) non hoſpitii gratia, ſed ne in manus Judicum veniant, & ut pœnas in hæreticos latas devitent; unde ex Bellarm. qui hæreticum recipit, & occultat, ne occidatùr a latrone, immo ne capiatur a judice ob cauſam homicidii, vel alterius criminis ab hæreſi, hanc excommunicationem non incurrit.

Tertio dicuntur fautores, qui vel omiſſione, vel commiſſione favent hæreticis in cauſa hæreſis. Favent quidem omiſſione, qui omittunt facere, quod tenentur; Verbi gratia, ſi ii, ad quos ex officio pertinet, non inquirant, non incarcerent, non puniant. Favent commiſſione, qui in ordine ad hæreſim verbis, aut ſcriptis, aut factis favent illis; ut ſi quis dicat, Iſti hæretici non ſunt bene damnati; vel ſi quis det conſilium, aut præſtet opem, ut fugiant.

Quarto dicuntur Defenſores, qui ſuis viribus, ac potentia efficiunt, ne hæretici in manus Judicum veniant, aut ne puniantur, ne excommunicentur nominatim, &c. Immo qui patrocinium iis in cauſa hæreſis præſtaret advocando pro illis; necnon Notarius, qui ſcienter pro iis ſuum miniſterium præberet. Ita Bellarm.

Quid ſi hæreticum receptes, faveas, defendas, non quia eſt hæreticus, ſed quia amicus, conſanguineus, &c.?

Reſpondeo, ſi id facias in cauſa hæreſis, procul dubio excommunicationem incurres; nam non requiritur, ut ea facias ex eo motivo, quia hæreticus eſt, ſed ſatis eſt, quod ea facias in cauſa hæreſis, etiamſi ex motivo amicitiæ. Debet tamen effectus ſequi, ut incurratur excommunicatio; Quare ſi Titius occultet hæreticum, ne incarceretur, & tamen deinde incarceretur, non incurrit Titius excommunicationem ex Bonac.; quia effectus non eſt ſecutus, ſicut mandans percuſſionem Clerici excommunicationem non incurrit, ſi percuſſio non ſequatur.

VIII. Quæritur quinto; Quinam hæreticorum libri per Bullam Cœnæ prohibentur legi, retineri, imprimi, defendi?

Reſpondeo, Libros dumtaxat hæreticorum, qui vel hæreſim contineant, vel de religione tractent, ad caſum hujus Bullæ pertinere. Dicuntur autem de religione tractare, qui ex profeſſo, & non obiter tractant de re ſacra, Verbi gratia, de Sacra Scriptura, de Articulis fidei, de rebus ad cultum Dei, & Sanctorum ſpectantibus. Quare qui alios hæreticorum legit, aut retinet, non incurrit excommunicationem in Bulla Cœnæ reſervatam. Quamvis excommunicationem non reſervatam incurrat; non ſecus ac qui legit, aut retinet libros cujuſvis alterius auctoris non hæretici damnatos, atque prohibitos ob ſuſpicionem hæreſis, aut falſi dogmatis; ut habetur in Regul. 10. Indicis librorum prohibitorum. Quod ſi libri non ſint prohibiti ob hæreſim, vel falſi dogmatis ſuſpicionem, ſed ex alio titulo, nulla incurritur excommunicatio ab eo, qui eos legit, vel retinet, modo non ſint libri hæreticorum. Et ratio eſt, quia excommunicatio non incurritur, niſi ſit in jure expreſſa; exprimitur tamen a Sixto V. quod ſub excommunicatione reſervata prohibeantur libri Aſtrologiæ judiciariæ.

Ex dictis ſequitur primo, Excommunicationem nulli reſervatam incurrere illos, qui legunt, aut retinent libros, & ſcripta necromantiæ, ſeu continentia divinationes, ſortilegia, veneficia, auguria, auſpicia, & incantationes artis magicæ, quibus traditur modus recedendi a fide catholica, adorandi dæmones, & ſimilia contraria fidei; quia tales libri in Regula 9. Indicis prohibentur ob hæreſim, vel ſaltem ob falſi dogmatis ſuſpicionem. Quod ſi hujuſmodi libri ſint hæreticorum, (ut communiter ſunt Auctores necromantiæ) excommunicatio, quæ incurritur a legentibus, aut retinentibus, eſt reſervata in Bulla Cœnæ; quia ſunt libri hæreticorum hæreſim continentes.

Sequitur ſecundo, quod qui legit libros

catholicorum vetitos, eo quod excitent ad veneream delectationem, peccet quidem graviter, ſed nullam excommunicationem incurrat; quia non legit libros hæreticorum, nec prohibitos ob hæreſim, aut falſi dogmatis ſuſpicionem, ſed prohibitos ob periculum ſuccumbendi venereæ voluptati.

Sequitur tertio, quod legens Scholia, & Additiones hæreticorum, quæ continentur in libris catholicorum, incurrit excommunicationem nulli reſervatam; quia legit libros damnatos ob hæreſim, aut falſi dogmatis ſuſpicionem, ut dicitur in Regula 10. Indicis. Quod ſi hujuſmodi ſcholia ſint adeo copioſa, ut ſuperent ipſum textum, Suar. apud Bonac. hic putat, legentem incurrere in excommunicationem in Bulla Cœnæ; quia talis liber potius eſt hæretici commentantis, quam Catholici; quod tamen negat Bonac.; non enim Summa, verbi gratia D. Th., dicitur eſſe liber Cajetani, quamvis annotationes Cajetani ſuperent textum D. Th.

IX. Dubium eſt hic primo; An excommunicationem dictam incurrat, qui legit non intelligendo ea, quæ legit, ut legit imperitus talis linguæ. Et idem quæritur de retinente libros, quos intelligere non poteſt, ut ſunt vendentes thus, & odores, & quicquid chartis amicitur inunctis?

Reſpondet affirmative Bonac. hic; cum enim hæreſis facile ſerpat, merito prohibetur etiam lectio materialis, quæ poteſt nocere audientibus, necnon qualiſcumque retentio talium librorum, cum poſſit aliis pariter nocere; Sanch. tamen lib. 2. cap. 10. num. 51. verius ceſſante omni periculo excuſat, non quia ceſſat finis legis, ſed quia talis caſus lege non comprehenditur.

Dubium eſt ſecundo; An in lectione, & retentione talium librorum detur parvitas materiæ?

Reſpondeo, Tolet., & alios apud Bonac. negare; quia etiam per lectionem unius, aut alterius lineæ poteſt error hauriri. Communior tamen ſententia affirmat; quia nulla eſt ratio, quare ſicut in aliis materiis, ita in hac non detur materiæ parvitas; quamvis enim aliquando poſſit hæreſis in una, vel altera linea contineri; at hoc raro accidit; leges autem, præſertim pœnales, ſpectare debent, quod plerumque, & regulariter, non quod aliquando accidit. Quare Reginal. excuſat, qui tres, vel quatuor lineas legit, etiamſi contineant hæreſim, quia non ſtatim ac propoſitionem hæreticalem quis legit, exponit ſe periculo imbibendi illam, niſi etiam fundamenta, & rationes percurrat. Sayr. excuſat legentem decem lineas, & Sanch. cap. 10. legentem integram paginam: Quamvis Dian. in Sum. V. *Hæreticorum libri*, ſententiam hanc putet parum probabilem; ſiquidem Sà idem docens expurgatus fuit. Quoad retentionem Sanch. putat contra Suar., moram duorum dierum eſſe levem: Quamvis autem aliquis retineret librum prohibitum per levem moram animo retinendi diutius, non idcirco excommunicationem incurreret, licet graviter peccaret; quia, ut alias diximus opus externum de ſe debet eſſe grave, ut, cenſura incurratur.

Dubium eſt tertio; An excommunicationem incurrat audiens legentem hujuſmodi libros, vel mandans, aut conſulens talem lectionem?

Reſpondeo, univerſim cenſuram latam in facientes non incurri a mandantibus, & conſulentibus, niſi exprimantur: Quare ſi Titius mandet Cajo, ut legat libros prohibitos, Titius non incurrit excommunicationem. Quod ſi Titius mandet Cajo, ut ſibi audienti legat, communior ſententia cum Laym., Azor., & aliis docet, excommunicationem a Titio etiam incurri; tum quia legens per alium moraliter ipſe legit, ex *Regula illa juris in 6. Qui per alium facit, per ſe ipſum facere cenſetur*; tum etiam quia eſſet quaſi fruſtranea lex non legendi tales libros, ſi non prohiberet lectionem etiam per alios factam. Multi tamen probabiliter docent, quod neque in tali caſu Titius excommunicationem incurreret; tum quia univerſim cenſura lata in facientes non incurritur a mandantibus; tum etiam quia lex ſufficienter vitat lectionem librorum prohibitorum, dum ſolum prohibet, ne legantur: nam qui coram aliis legeret, vel non habet facultatem legendi, & ſic ne incurrat excommunicationem, non legeret; vel habet facultatem, & conſequenter, cum eſſet proinde vir prudens, non facile tales libros legeret coram audientibus non probis.

Dubium eſt quarto; An habens librum hæreticum poſſit illum comburere, an debeat Inquiſitoribus tradere?

Reſpondeo, non ſolum prohiberi retentionem talis libri etiam apud alios tam nomine proprio, quam nomine alterius, ſed etiam præcipi, quod tradatur Inquiſito-

toribus in quodam motu Julii III. incipientis, *Cum meditatio*. Ita Sanch., Azor. Verum Filliuc., & alii apud Bonac. excuſant eum, qui propria auctoritate combureret, aut traderet iis, qui facultatem habent legendi tales libros; Dato tamen, quod juxta priorem ſententiam peccaret, certe excommunicationem non incurreret, qui talem librum combureret.

X. Dubium eſt quinto; Quinam poſſit concedere facultatem legendi libros prohibitos?

Reſpondeo, libros prohibitos in Bulla Cœnæ legi non poſſe niſi de Pontificis facultate, ut conſtat ex ipſa Bulla; unde ſolum in caſu magnæ neceſſitatis poteſt ab Epiſcopo, aut Inquiſitore talis licentia concedi: Ex decreto tamen Urban. VIII., quod incipit, *Apoſtolatus*, præter Pontificem, poteſt etiam Congregatio Sancti Officii facultatem concedere legendi libros tam in Bulla Cœnæ, quam in Indice expurgatorio prohibitos. Ante tale decretum poterant Epiſcopi, Inquiſitores, & Generales religionum ſuis ſubditis facultatem concedere legendi libros in Indice vetitos; Quod autem amplius nequeant etiam Privilegiarii hujuſmodi facultatem ſuis ſubditis concedere, docent communius contra nonnullos, ut diximus in Trutina exponentes theſim 45. ab Alex. VII. proſcriptam.

ARTICULUS II.

Perſtringuntur reliquæ excommunicationes in Bulla Cœnæ.

I. Excommunicantur deinde Appellantes ad futurum Generale Concilium.

II. Pariter Piratæ deprædantes Chriſtianos navigantes mare Eccleſiaſticum.

III. Necnon ſurripientes bona naufragantium Chriſtianorum, non tamen Hæreticorum.

IV. Item imponentes Pedagia, & Gabellas. Et quidem etiam Principes Supremi, ſi injuſte illas imponant; poſſuntque ex multiplici capite injuſtitiam continere. Collectæ ab Univerſitatibus imponi poſſunt, non tamen a Principibus.

V. Falſarii etiam literarum Apoſtolicarum.

VI. Et qui arma, & alia hujuſmodi deferunt ad Infideles in perniciem Catholicorum.

VII. Impedientes, ne victualia, & alia Romanæ Curiæ neceſſaria ad eam adducantur, idque ſine cauſa legitima. Quid autem venit nomine Curiæ Romanæ?

VIII. Vexantes eos, qui ad Sedem Apoſtolicam ob cauſas ad illam pertinentes accedunt; & qui juriſdictionem ſibi vindicant adverſus commorantes in Romana Curia.

IX. Necnon vexantes Romipetas, qui ad Urbem principaliter cauſa devotionis accedunt.

X. Qui vexant Cardinales, Epiſcopos, Nuncios, &c., & qui Epiſcopos a ſuis Diœceſibus expellunt; necnon mandantes, ratum habentes, ac favorem, conſilium, auxilium interponentes.

XI. Moleſtantes, qui ad Romanam Curiam pro ſuis negotiis recurrunt.

XII. Pariter qui frivolam appellationem prætexendo ab Eccleſiaſtica ad Curiam Sæcularem confugiunt, & literas Hortatorias, quæ potius ſint comminatoriæ, procurant.

XIII. Qui prætextu exemptionum cauſas Spirituales, Beneficiales, decimarum, &c. a Judicibus Eccleſiaſticis ad ſe evocant; ſive etiam prætextu violentiæ prohibendæ.

XIV. Item qui ex prætenſo officio Perſonas Eccleſiaſticas ad ſæculare Tribunal trahunt, & libertati Eccleſiaſticæ præjudicant.

XV. Et qui impediunt, ne Judices Eccleſiaſtici ſua juriſdictione utantur ſive directe, ſive indirecte, carcerando conſanguineos.

XVI. Similiter qui juriſdictionem Eccleſiaſticam uſurpant, aut fructus pertinentes ad Eccleſiaſticas perſonas ratione beneficiorum, aut Monaſteriorum; aut ſi eos ſequeſtrent.

XVII. Ac qui collectas imponunt, aut alia onera poteſtate laicali Eccleſiaſticis ſine licentia Pontificis; & qui a ſponte dantibus ſic impoſita recipiunt; quin ex conſuetudinibus excuſentur.

XVIII. Quandonam Eccleſiaſtici in communibus neceſſitatibus tenentur ex juſtitia contribuere, & quomodo?

XIX. Judices, & alii, qui in cauſis Criminalibus adverſus Eccleſiaſticos procedunt.

XX. Et qui loca Pontifici ſubjecta invadunt, uſurpant, detinent, atque eorum fautores, &c.

I. SEcunda excommunicatio comprehendit Appellantes ab ordinationibus Pontificis ad futurum Generale Concilium, necnon id conſulentes, & auxilium præbentes. Qui enim appellat ad Concilium, cenſetur tollere a Papa privilegium illud a Chriſto Domino conceſſum, quod ſit ſupra totam Eccleſiam; cum D. Petro di-

dixerit: *Tibi dabo claves Regni Cælorum. Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Hinc damnata eſt ab Alex. VIII. propoſ. 29. dicens: *Futilis, & toties convulſa eſt aſſertio de Pontificis Romani ſupra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quæſtionibus decernendis infallibilitate.* Additur in hac ſecunda excommunicatione Interdictum propter eandem cauſam pro Univerſitatibus, Collegiis, & Capitulis; nam Communitates interdici poſſunt, excommunicari non poſſunt, ut diximus quæſt. 1. art. 3. Sed de hac inappellabilitate fuſe diximus in Proœmio tertiæ Editionis Trutinæ Antiquiſnellianæ.

II. Tertio excommunicantur Piratæ, Curſarii, & latrunculi maritimi interficientes, mutilantes, deprædantes Chriſtianos, qui mare Eccleſiaſticum navigant, præcipue a Monte argentario ad Terracinam; necnon conſulentes, & auxiliantes. Si quis tamen navim ipſorum Piratarum ſurripiat, excommunicationem non incurrit, quoties id non cedat in damnum aliorum fidelium, quia licita eſt deprædatio piratarum, ex cap. *Si quis* 23. *quæſt.* 3.

III. Quarto excommunicantur ſurripientes bona Chriſtianorum naufragantium, ſive in navibus exiſtentia, ſive ab iiſdem ejecta, ſive in litore inventa in quocumque mari; Requiritur tamen, ut acceptio ſit injuſta, & ex certa ſcientia, quod ea bona ſint naufragantium, & quod non occupentur animo ea conſervandi, ac reſtituendi domino; ac demum requiritur, quod non præſumatur ex manifeſtis conjecturis, quod ea bona ſint derelicta: Nomine autem Chriſtianorum non veniunt hæretici, ut communiter Doctores docent; quia non eſt credibile, quod Papa per Bullam hanc voluerit favere hæreticis.

IV. Quinto excommunicantur, qui in terris ſuis ſine ullo privilegio imponunt, vel augent pedagia, ſeu gabellas, necnon qui illas exigunt ut miniſtri, vel hæredes imponentis; Nomine autem Pedagii intelligitur tributum quoddam impoſitum ob tranſitum vel perſonarum, vel mercium per aliquem locum; ſub quo nomine venit etiam Guidagium, quod eſt tributum pro cuſtodia, & refectione viarum: Nomine vero Gabellæ venit tributum, quod exigitur pro delatione, translatione, venditione, & emptione mercium. Habent tamen privilegium ea imponendi, & augendi omnes ſupremi domini, qui in temporalibus ſuperiorem non habent, ut Imperator, Reges, Reſpublica; non vero Marchiones, Principes, Comites, Duces, niſi de licentia Principis ſupremi. Adverte tamen, quod ſi ſupremi Principes injuſtas gabellas imponant, aut ſine juſta cauſa augeant, etiam excommunicationem hanc incurrant, ut docent Suar., Molin. contra Navar., & Tolet. Eſt autem Gabella de ſe injuſta, Primo ratione perſonarum, quibus imponitur, ut ſi imponatur etiam a Clericis ſolvenda ſine licentia Papæ. Secundo ratione materiæ, ut ſi imponatur rebus, quæ venduntur, & emuntur in propriam ſuſtentationem. Tertio ex parte cauſæ, ut ſi non imponatur propter utilitatem publicam. Adverte demum ex Blundo, quod excommunicationem hanc etiam incurrant, qui imponunt collectas, talias, & alia onera præter pedagia, & gabellas; exceptis tamen univerſitatibus, & communitatibus; quia iſtæ quando collectas imponunt libere ſibi ipſis hæc imponunt onera, ut poſſint civium neceſſitatibus ſubvenire: Contra vero Principes illa imponunt civibus invitis, ad propriam utilitatem.

V. Sexto excommunicantur falſarii literarum Apoſtolicarum, ſive falſo eas fabricent, ſive falſas ſignent ſigillo vero; ſive falſent illas immutando earum characteres, aut punctum aliquod; (quamvis aliquando ex levitate materiæ poſſit hæc actio eſſe peccatum veniale, ex quo excommunicatio non incurritur) Qui tamen falſis literis Apoſtolicis utitur, excommunicationem hanc non incurrit; ſicuti nec qui errorem Notarii corrigeret; ut ſi conſtet datam eſſe diſpenſationem in tertio gradu conſanguinitatis, & Notarius per errorem ſcripſiſſet, in quarto gradu, non peccat, qui eum corrigit.

VI. Septimo excommunicantur, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Chriſtiani nominis hoſtes, necnon ad hæreticos expreſſe, & nominatim per Sedem Apoſtolicam declaratos deferunt, vel tranſmittunt in damnum Catholicorum arma, & armorum materiam, ſcilicet ferrum, ſtannum, necnon funes, ac funium materiam; equos, ligamina, & alia hujuſmodi, quibus in perniciem catholicorum utantur; Excuſantur tamen Chriſtiani coacti remigare in triremibus Turcarum; & qui eas res deferunt ad Saracenos non gerentes bellum cum Chriſtianis. Excuſantur etiam ex Navar., & Tolet. ab excommmunicatione, (ſi non a peccato) qui deferunt veſtes, &

victua-

victualia, quia hæc non intelliguntur per illa verba Bullæ, & alia hujuſmodi. Excommunicantur etiam qui per ſe, vel per alios in Chriſtianorum perniciem certiores faciunt hæreticos, & alios fidei hoſtes de rebus ſtatum Reipublicæ Chriſtianæ concernentibus; aut qui illis conſilium, auxilium, vel favorem præſtant.

VII. Octavo excommunicantur injuſte impedientes victualia ad Romanam Curiam deferri: Dicitur autem Curia Romana tam familia Papæ, ſeu Tribunal Pontificium, in quo negotia Eccleſiaſtica conficiuntur, ubicumque Pontifex reſideat; quam locus, in quo Cardinales reſident poſt obitum Pontificis. Verum, ut hæc excommunicatio incurratur, debent ſine juſta, & legitima cauſa impedire, ſeu prohibere, aut perturbare, ne victualia deferantur, aut defendere, qui id facit: Quare ſi Princeps, vel Reſpublica, ut ſuis proſpiciat, prohibet, ne triticum, vel vinum ex ſuis confinibus extrahatur, & Romam deportetur, excommunicationem non incurrit; ut notat Suar. tom. 5. diſp. 21.

VIII. Nono excommunicantur, qui mutilant, ſpoliant, capiunt, detinent accedentes, vel recedentes a Romana Sede: Quare non excommunicantur, qui ea faciunt in accedentes ad Urbem ad ſua negotia ſæcularia peragenda, ſed qui ea faciunt in accedentes ad Sedem Apoſtolicam ob negotia, vel cauſas, quæ ad illam pertinent; etiamſi non in odium, & contemptum Sedis Apoſtolicæ, ſed vel ob inimicitias, vel ob alias cauſas id faciant. Præterea excommunicantur, qui uſurpata juriſdictione, hoc eſt ſine ulla ordinaria, aut delegata juriſdictione, prætextu tamen illius læderet commorantes in Curia Romana, qui dicuntur Curiales, & ita Romæ morantur, ut Papæ, vel Cardinalibus, vel Epiſcopis inſerviant.

IX. Decimo excommunicantur interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes ſeu deprædantes Romipetas, hoc eſt peregrinos, qui devotionis cauſa petunt Romam, & in ea morantur; Excommunicantur etiam, qui in his actionibus dant conſilium, auxilium, aut favorem. Ubi adverte, quod excommunicationem non incurrat, qui occidit venientem ad Urbem ſub habitu peregrini, non tamen devotionis cauſa, ſed, verbi gratia, ad vitandas expenſas: Contra vero excommunicationem incurrit, qui occidit venientem ad Urbem devotionis, vel peregrinationis cauſa, etiamſi equeſter veniat, & ſine habitu peregrini: Immo etiam ſi veniat ob alia negotia, dummodo veniat principaliter cauſa devotionis, vel peregrinationis.

X. Undecimo excommunicantur, qui mutilant interficiunt, vulnerant, percutiunt, capiunt, detinent, & hoſtiliter inſequuntur Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, Patriarchas, Epiſcopos, Sedis Apoſtolicæ Legatos, vel Nuncios, &c. Excommunicantur etiam Principes, & Magiſtratus, & alii, qui Epiſcopos, Legatos, vel Nuncios a ſuis Diœceſibus, territoriis, terris, ſeu dominiis (ideſt ubi ſuam juriſdictionem exercent) ejiciunt; & qui juſſu Principum eaſdem Eccleſiaſticas perſonas expellunt; Necnon mandantes, ratum habentes, auxilium, conſilium, favorem præſtantes in aliquam ex prædictis actionibus. Dicitur autem ratum habere, quando intervenit quoddam virtuale mandatum, non vero quando ſolummodo laudatur factum, ſeu approbatur ab eo, cujus nomine nullatenus eſt factum; ut notat Suar. loc. cit.

XI. Duodecimo excommunicantur, qui occidunt, percutiunt, bonis expoliant recurrentes ad Sedem Apoſtolicam, ſeu Romanam Curiam ſuper ſuis negotiis; Necnon eorundem negotiorum geſtores, advocatos, procuratores, agentes, ſeu etiam auditores, & Judices ſuper dictis cauſis, ſeu negotiis deputatos; dummodo eos lædant occaſione eorundem negotiorum Nomine autem negotiorum Suar. contra Navar. putat venire non ſolum cauſas ſpirituales, ſed etiam temporales, quæ ad Sedem Apoſtolicam ſpectant ratione ſui dominii temporalis. In nona itaque excommunicatione excommunicantur, qui moleſtant accedentes, vel recedentes a Sede Apoſtolica; in hac vero excommunicantur, qui moleſtant recurrentes ad illam, & ea negotia pertractantes: Quare Princeps, vel Judex, qui ſpoliat bonis appellantem ad Romanam Curiam, hanc excommunicationem incurrit; quamvis ea bona, quibus ſpoliatur, domi reliquerit, qui ad Curiam habuit recurſum. Excommunicantur etiam, qui ad has actiones auxilium, favorem, & conſilium præſtiterint.

XII. Decimotertio excommunicantur appellantes ſub privato prætextu ad Curias Sæculares in cauſis Eccleſiaſticis ad impediendam executionem litterarum Apoſtolicarum ſive gratiam, ſive juſtitiam continentium; necnon citationum, inhibitionum,

num, ſequeſtrorum, &c., ſive talis appellatio, & recurſus a Principibus admittatur, ſive non. Excommunicantur etiam, qui a poteſtate laicali, etiam inſtante Fiſci procuratore, vel Advocato, faciunt, ut hujuſmodi appellationes admittantur, & qui faciunt, ut hujuſmodi literæ a laica poteſtate capiantur, retineantur. Demum excommunicantur, ut notat Azor. lib. 5. cap. 12., qui poſt legitimam appellationem ad Judices Eccleſiaſticos, quam illi admittere nolint, recurrunt ad laicam poteſtatem, ut faciant illam admitti procurando literas Hortatorias, quæ quamvis videantur modeſte loqui, mittuntur tamen ſæpe auctoritative, & intentione præcipiendi, & comminandi; quod ſi ita ſe res habeat, tam eas obtinentes, quam mittentes excommunicationem incurrunt.

Notandum tamen, nomine literarum Apoſtolicarum venire hic tantum eas, quæ emanant a Papa, Sede Apoſtolica, Nunciis, Legatis, Præſidentibus Cameræ Apoſtolicæ, Auditoribus, Commiſſariis, Judicibus, & Delegatis Apoſtolicis, non tamen quæ emanant ab Epiſcopis, Archiepiſcopis, &c.; quamvis qui has impediunt, decimam ſextam excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrant.

XIII. Decimoquarto excommunicantur, qui auctoritate laica, & prætextu exemptionum, vel aliarum gratiarum, & literarum Apoſtolicarum, cauſas ſpirituales, & ſpiritualibus annexas, beneficiales, decimales, &c. ad ſe a Judicibus Eccleſiaſticis avocant: Et qui partes actrices compellunt aut ad revocandas citationes, inhibitiones, aut alias literas in talibus cauſis decretas, aut ad conſentiendum, ut abſolvantur a cenſuris illi, contra quos tales inhibitiones emanarunt: Necnon qui impediunt executionem talium proceſſuum, decretorum, & literarum Apoſtolicarum, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætenſionum; Ac demum qui ad id præſtant auxilium, aſſenſum, aut favorem.

Certe multi putant, ut notat Navar. & Blundo in Relectionibus Bullæ Cœnæ diſp. 75. licere Judicibus Sæcularibus tam ex vi juris communis, præſertim ex Cap. *Filiis*, *vel Nepotibus* 16. q. 7. quam ex vi conſuetudinis, & ex tacito conſenſu Papæ, præſertim in Hiſpania, & Gallia, multa facere huic diſpoſitioni contraria, ne aliquis ſine juſta cauſa, & abſque mera Summi Pontificis informatione a ſuo beneficio deturbetur, aut aliam ſimilem injuriam gravem patiatur, quam poſtea aut vix, aut nullo modo poſſit recuperare: Putant etiam, Judicibus ſæcularibus licere propter eandem rationem impedire, ne executioni mandentur ſine ſuo aſſenſu literæ Apoſtolicæ, necnon cognoſcere cauſas Clericorum, præſertim beneficiatorum, quando ſæcularis conqueritur ſe injuſte opprimi a Judice Eccleſiaſtico. An autem ea liceant? Navar., & Suar. apud Blundum definitioni Pontificis remittunt. Azor. tamen tom. 1. lib. 5. cap. 12. diſerte, ac ſolide oſtendit non licere; Nec pro Hiſpania, Gallia, Ungaria, Germania tale privilegium unquam conceſſum eſſe; cum debeat ſæcularis a Judice Eccleſiaſtico oppreſſus ad Archiepiſcopum, & ad Papam conqueri, non ad Judicem ſæcularem; Et quando dubitatur veræne ſint, an ſurreptitiæ literæ Apoſtolicæ, judicium in hac re non eſt ferendum a ſæculari, ſed ab Eccleſiaſtico.

Dices. In cap. laudato *Filiis*, *vel Nepotibus* habetur, quod ſi negligat Epiſcopus corrigere Sacerdotem fraudantem aliquid de rebus Eccleſiæ collatis, recurratur ad Metropolitanum; Quod ſi hic pariter erit negligens, recurratur ad Regem; ergo non eſt illicitum univerſim ad Regios miniſtros recurrere, quoties juſtitia ab Epiſcopo, & a Metropolitano denegatur.

Reſpondeo, id permitti cauſa defenſionis, quando manifeſta injuſtitia irrogatur, & non patet aditus ad Pontificem; ad quem non poſſit ſine magno impendio haberi recurſus; Cum enim ſolus Pontifex delicta Eccleſiaſticorum tanquam legitimus Judex punire poſſit, ad Pontificem recurrendum pro manifeſta injuria ab Eccleſiaſticis irrogata, ſi id fieri poſſit: Quando autem id non licet, ad Regem nequit recurri tanquam ad Judicem Epiſcoporum, ſed ſolum ut impediat hic, & nunc manifeſtam injuſtitiam, quouſque ad Pontificem tanquam legitimum Judicem cauſa deferri poſſit; ut notant communiter Doctores apud Azor. tom. p. p. 5. cap. 12. aſſerentes in Canone ſolum permitti, quod ad Regem in caſu adducto recurri poſſit, non ut Metropolitanum corrigat, (quod certe nequit, ex cap. *Qualiter*, *&* *quando*, & ex Cap. *Clerici*, *de Judiciis*) ſed ut Metropolitanum admoneat; vel ut Rex ipſe inſtet apud Pontificem legitimum Superiorem, ac Judicem Metropolitani.

XIV. Decimoquinto excommunicantur, qui

qui ex prætenſo officio trahunt ad ſæculare Tribunal perſonas Eccleſiaſticas, & qui eas trahi faciunt, aut procurant quovis quæſito colore; necnon qui ſtatuta, ordinationes, vel decreta faciunt, aut publicant, vel iis utuntur in præjudicium libertatis Eccleſiaſticæ, & quorumcumque jurium Eccleſiæ, etiamſi prætextu cujuſvis conſuetudinis, aut privilegii. Dicuntur autem ſtatuta eſſe contra libertatem Eccleſiaſticam, quæ ſunt contra privilegia Eccleſiæ conceſſa ſive ab Imperatore, ſive a Papa, &c., necnon quæ ſunt contra privilegia conceſſa prædiis, poſſeſſionibus, &c. Eccleſiæ, & Clericorum. Eſſet etiam contra libertatem Eccleſiaſticam, ut notat Suar., ſi temporales domini ſuis ſubditis præciperent, ne Clericis conſueta obſequia exhibeant, ideſt ne eis quicquam vendant, panem coquant, & ſimilia.

XV. Decimoſexto excommunicantur, qui impediunt Prælatos, & Judices Eccleſiaſticos, quominus ſua juriſdictione utantur; necnon qui poſt ſententiam fori Eccleſiaſtici ad Curias ſæculares recurrunt procurando prohibitiones, & mandata etiam pœnalia Judicibus Eccleſiaſticis decerni, & contra eoſdem exequi: Excommunicantur etiam, qui ea decernunt, & exequuntur, ſeu dant conſilium, patrocinium, & favorem in iiſdem.

XVI. Decimoſeptimo excommunicantur, qui uſurpant juriſdictionem, & fructus ad perſonas Eccleſiaſticas ratione beneficiorum, Eccleſiarum, aut monaſteriorum pertinentes; necnon ſi eos ſequeſtrant: Ubi duo advertit Suar. Primum eſt, non incurrere excommunicationem hanc, qui fructus monaſteriorum, beneficiorum &c. furatur; nam uſurpare proventus eſt illos capere tanquam ad ſe pertinentes; furari vero eſt rapere tanquam aliena bona. Secundum eſt, quod ſi beneficium aliquod, puta Epiſcopatus, habeat juriſdictionem etiam temporalem, qui talem juriſdictionem etiamſi temporalem uſurpat, hanc excommunicationem incurrit.

XVII. Decimooctavo excommunicantur, qui poteſtate laicali imponunt collectas, decimas, & ſimilia onera perſonis Eccleſiaſticis, & Eccleſiarum, monaſteriorum, & aliorum beneficiorum bonis, eorumque fructibus ſine ſpeciali licentia Papæ; Necnon qui hujuſmodi onera ſic impoſita a ſponte dantibus recipiunt, & qui procurant prædicta exequi, aut ad id auxilium, conſilium, favorem præſtant. Et ratio eſt, quia ſic læditur immunitas Eccleſiaſtica: Nec excuſantur ab excommunicatione, qui hæc faciunt ex vi alicujus conſuetudinis; quia talis conſuetudo in multis juribus Canonicis damnatur; ut videre eſt apud Azor. lib. 5. cap. 12.

Similis excommunicatio lata eſt a Lateranenſi ſub Alex. III. in cap. *Non minus*, *de Immunitate Eccleſiaſt.*, & in cap. *Adverſus*, ubi etiam prohibetur, ne Epiſcopus, vel Clericus poſſit conferre ſubſidium pro communi neceſſitate, vel utilitate ſine licentia Papæ; Et revocatur quod in cap. *Non minus* cit. permittebatur, quod ſcilicet Eccleſiaſtici poſſint aliquid ſponte dare in aliqua neceſſitate, quando facultates laicorum non ſuppetunt.

XVIII. Verum eſt, quod ſi in refectione pontium, fontium, viarum proxime, & directe oriatur commoditas ipſis Eccleſiaſticis, teneantur ex juſtitia ad talem refectionem contribuere, ut notat Abb., & Molin. diſp. 672. At primo utilitas Eccleſiaſticorum debet eſſe directa, & immediata; aliter ſemper deberent contribuere, quia omnis contributio eſt ad publicam utilitatem ordinata. Secundo, quod debet in his caſibus ſolvi a Clericis, non debet decerni a laicis, ſed laici ſimul cum Eccleſiaſticis de communi conſenſu debent convenire; & ſi Clerici renuant, non poſſunt cogi a Judice ſæculari, ſed ſolum ab Eccleſiaſtico, ad quem recurrendum eſt. Vide Molin. laudat.

XIX. Decimonono excommunicantur Magiſtratus, Judices, Notarii, Scribæ, executores, &c. quomodolibet ſe interponentes in cauſis capitalibus, & criminalibus adverſus perſonas Eccleſiaſticas: Unde etiam id mandantes, capientes Clericos, &c., excommunicationem incurrunt; Hoc tamen fori privilegium amittit Clericus non beneficiatus, etiamſi initiatus minoribus Ordinibus, ſi non deferat habitum, & tonſuram, & alicui Eccleſiæ inſerviat, ex Trident. ſeſſ. 23. cap. 6.: Necnon Clericus, qui per aſſaſſinos fecit alium interficere, ac Clericus conjugatus bigamus.

XX. Vigeſimo excommunicantur, qui deſtruunt, invadunt, occupant terras Romanæ Eccleſiæ uſurpando in illis ſupremam juriſdictionem, videlicet in alma Urbe, in Regno Siciliæ, in Inſulis Sardiniæ, & Corſicæ, Beneventi, &c.

Demum qui ab his excommunicationibus extra mortis articulum abſolveret, ipſe excommunicationem incurreret, (quamvis non

non in Bulla, ſed extra Bullam Cœnæ a Clem. VIII. an. 1602. reſervatam) & abſolutionem nullatenus impenderet.

ARTICULUS III.

De Excommunicatione ob percuſſionem Clerici.

I. Quid venit nomine Clerici? Quid nomine Monachi? Num etiam Tertiarii? Num Eremitæ?

II. Quid ſit manus violentas injicere? Quid ſi venenum Clerico propinetur?

III. Quandonam actio dicatur graviter injurioſa Clerico, & quando leviter?

IV. Quid ſi Clericus conſentiat in ſui percuſſionem? Quid ſi ſeipſum percutiat?

V. A quonam debeat verberari Clericus, qui talem pœnam meretur? Num poſſit a laicis capi Clericus delinquens, ut ſuo Superiori præſentetur?

VI. Quam excommunicationem incurrunt mandantes, conſulentes, ratam habentes, & non impedientes Clerici percuſſionem? Et quandonam dicatur rata haberi?

VII. Plurimis de cauſis percuſſor Clerici ab excommunicatione excuſatur.

VIII. Quænam dicatur percuſſio levis, ratione cujus poteſt Epiſcopus abſolvere ab hac excommunicatione; quænam percuſſio gravis; & quænam enormis?

IX. In dubio an percuſſio ſit levis, vel gravis, num poſſit Epiſcopus abſolvere?

X. Quid ſi percuſſio ſit enormis, ſed occulta? Et num Religioſi a ſuo Superiore abſolvi poſſint, etiamſi percuſſio fuerit enormis?

I. HÆc ſunt verba Canonis: *Si quis ſuadente Diabolo manus violentas in Clericum, vel Monachum injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus Epiſcoporum illum præſumat abſolvere, niſi mortis urgente periculo, donec Apoſtolico conſpectui compareat, ejuſque mandata recipiat.*

Quæritur nunc primo; Quid intelligatur nomine Clerici, aut Monachi?

Reſpondeo, nomine Clerici venire initiatum ſaltem prima tonſura, etiamſi ſit conjugatus, dummodo non ſit bigamus bigamia vera, aut interpretativa, (quam explicabimus quæſt. 9. art. 4.) ex cap. *Clericos*, *diſt.* 21. Quod ſi ſit bigamus bigamia ſimilitudinaria, per hoc ſcilicet quod poſt ſuſceptos Ordines Sacros matrimonium (quamvis invalide) contraxerit, & conſummaverit, adhuc gaudet privilegio Canonis; Clericus tamen degradatus per degradationem privilegium amittit.

Nomine vero Monachi intelliguntur etiam Converſi, Novitii, & Moniales, dummodo non vivant domi propriæ more laicorum; ut notat Fill. & Pelliz. tr. 8. c. 6. n. 15. Gaudent etiam privilegio Canonis, & fori, tanquam religioſi, Milites Commendatarii, ſeu Equites S. Jacobi, S. Joannis, Calatravæ, Alcantaræ, Ordinis Chriſti in Luſitania, S. Lazari in Sabaudia, S. Stephani in Florentia, etiamſi aliqui ex iſtis ſint conjugati; ſunt enim perſonæ Eccleſiaſticæ, & tria vota religioſa emittunt: Quamvis ii dumtaxat dicantur vere religioſi, qui emittunt tria vota paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ perfectæ, ut Equites S. Joannis: Alii vero, quia tria etiam hæc vota emittunt, ſed non vovent perfectam caſtitatem, & paupertatem, non dicuntur vere religioſi. Ita communius cum Garz., Filliuc., Sanch. apud Bonac.

Dubium eſt de Tertiariis S. Franciſci, vel S. Dominici; De quibus dicendum, quod ſi domi vivant, non gaudent eo privilegio, quamvis ſervent regulam S. Franciſci, vel S. Dominici; ſecus vero, ſi aſſumpto habitu monachis inſerviant in monaſterio ſub obedientia Prælati, aut eleemoſynam petant per urbem; tunc enim cenſentur perſonæ Eccleſiaſticæ, & religioſi, eo modo, quo Novitii: Etenim nomine religioſi non ſolum veniunt, qui tria vota emiſerunt, ſed etiam qui ſunt participes ejus ſtatus, ut ſunt Novitii, Tertiarii, & alii ſaltem late ſumpto nomine religioſi, ut docent communiter contra Cajet. V. *Excommunicatio* cap. 10. Idem docent communiter etiam Doctores de Eremitis, qui in communitate vivunt in aliqua Congregatione; vel ſi vivant ſub obedientia Prælati ex tacita, vel expreſſa auctoritate Papæ, quamvis in tali congregatione non fiat profeſſio; iſti enim cenſentur religioſi ſaltem late ſumpto hoc nomine, ex Suar., Avil., Bonac. hic, & aliis.

II. Quæritur ſecundo; Quinam dicantur injicere manus violentas?

Reſpondeo, manus violentas injicere, quicumque actionem injurioſam violentam inferunt, etiamſi pede, vel alia corporis parte fiat, ſive immediate, ſive mediate, ita ut attingatur perſona Eccleſiaſtica fuſte, ſagitta, &c., Sicuti etiam ſi ſputum, vel pulverem in faciem projiciant, frænum equitantium detineant, aut cingulum ephip-

pii incidant, aut rem aliquam ab iis per vim eripiant. Idem dicas ſi vis inferatur equo, cui inſident; aut veſti, quam tenent; quia per has actiones mediate infertur vis perſonis Eccleſiaſticis. Quod ſi projiciens, verbi gratia, lapidem in Clericum, non tangat illum, ſed erret, excommunicationem non incurrit; quia nulla cenſura incurritur effectu non ſecuto: Si vero Clericum carcere incluſum teneat, vere vim infert, ex *cap. 29. de ſententia excommunicationis*; quamvis illum non tangat: Sicuti etiam ſi ſclopum explodat in Clericum, qui ob ſolum terrorem moriatur; aut ſi ita inſequatur Clericum, ut is cogatur ſe in flumen projicere, equo decidere, &c. . Secus vero ſi per accidens Clericus cadat inter fugiendum. Nec incurrit excommunicationem, qui metu mortis propoſito prohibet, ne Clericus domo egrediatur; tunc enim non infert illi vim phyſicam, ut communiter docent cum Suar.. Nec incurrit excommunicationem, qui dolo, non vi aliquid ab eo ſurripit; neque ſi ſurripiat veſtes Clerico dormienti; etiamſi id faciat eo animo, ut non poſſit domo egredi; ut communius docent contra Antonin.; nec qui per metum cogit Clericum, ut a ſuo feudo egrediatur.

Qui vero venenum propinat Clerico, videtur vere vim inferre magis, quam ſi alapam impingeret; ut communiter docent contra Avil. 2. part. cap. 5. diſp. 3. dub. 2., & Sà, qui putant, excommunicationem non incurri; quia ſine manuum violentarum injectione propinatur venenum; ut videre eſt apud Dian. part. 9. tract. 4. reſol. 36. Illud ſane certum eſt, quod excommunicatio non incurratur, antequam venenum graviter noceat, quia nondum eſt ſecutus effectus.

Demum ſi Monialis gravida venenum bibat, ut fœtus necetur, actio hæc eſſet violenta fœtui, non ipſi moniali, aut ſtatui Eccleſiaſtico, ex Bonac., Avil., Molin. apud eundem Dian. Secus vero ſi invita moniali alter illi venenum propinaret, ut fœtus necetur; tunc enim per vim illi ſurriperet fœtum, quod eſt magis injurioſum, quam ſi veſtem per vim illi auferret.

III. Dubium eſt primo; quandonam actio dicatur injurioſa graviter, prout requiritur ad incurrendam excommunicationem?

Reſpondeo, excommunicationem tunc incurri, quando eſt graviter injurioſa ipſa actio exterior; Quare ſi ex intentione graviter peccaminoſa leviter percutiatur Clericus, peccatum mortale committitur, non tamen incurritur excommunicatio: Si vero percuſſio ſit quidem levis, ſed cenſeatur eſſe graviter injurioſa Clerico; ut ſi quis illum conſpuat, includat in carcere, virga percutiat, &c. excommunicatio incurritur, dummodo percutiens peccatum mortale incurrerit. Cenſetur autem actio leviter injurioſa Clericis, juxta Avil. [f], Sà apud Bonac., quoties illata laico ejuſdem conditionis, ac eſt Clericus, non cenſetur eſſe peccatum mortale. Molin. vero, & Bonac. docent, quod ſi actio violenta ſecluſa excommunicatione cenſeretur arbitrio prudentis viri, quod eſſet peccatum mortale relate ad Clericum, tunc peccatum mortale, & cenſura contrahatur. Ex quibus ſequitur, quod Clerici impuberes inter ſe rixantes excommunicationem non incurrant, quoties percuſſio, attenta qualitate perſonæ, & quantitate nocumenti, non pertingit ad mortale.

IV. Dubium eſt ſecundo; An percutiens Clericum permittentem ſe percuti excommunicationem incurrat?

Reſpondeo affirmative cum communi Doctorum apud Suar. diſp. 22., & Bonac. hic: Etenim talis actio eſſet injurioſa, ſi minus Clerico, certe ſtatui Clericali, & Eccleſiaſtico, in cujus præjudicium non poteſt Clericus privatus conſentire: Sicuti peccatum homicidii committitur etiam quando qui occiditur, conſentit in ſui necem, quia fieret in tali caſu injuria Reipublicæ; Idem dicas, ſi Judex detineat in cuſtodia Clericum conſentientem.

Hac etiam de cauſa communiter docent, excommunicationem incurri a Clerico percutiente ſeipſum præ ira, deſperatione, & tædio vitæ; quia per talem percuſſionem injuria irrogatur ſtatui Clericali; non vero quando quis ex devotione ſe flagellat, aut ſi ob mortem parentum alapis ſe percutiat, & barbam evellat; quia talis actio non cenſetur ſtatui Clericali injurioſa. Clericus tamen conſentiens in ſui percuſſionem non eſt ipſo facto excommunicatus, ſed excommunicandus, ex cap. *Contingit, de ſententia excommunicat.* apud Bonac., Avil., Suar.

Demum ſi quis Clericum mortuum injurioſe percutiat, putant aliqui cum Villalob., Nald. apud Dian. part. 9. tract. 4. reſol. 39., quod excommunicationem incurrat; quia ſtatui Clericali fit injuria: Quod

Quod tamen communius negant cum Henr.; quia mortuus non eſt amplius homo, & conſequenter nec perſona Eccleſiaſtica.

V. Dubium eſt tertio; A quonam debeat Clericus verberari, quando verbera meretur?

Reſpondeo, ex cap. *Univerſitatis de ſententia excommunicat.* puniendum eſſe jure communi a ſuis Prælatis, ſi hi ſint inferiorès Epiſcopo, & commode poſſint; aliter tam Prælati, quam percuſſores excommunicationem incurrunt; Urgente tamen neceſſitate poſſunt Prælati Clericos per alios Clericos verberare, & per laicos, quando Clerici deeſſent; Epiſcopi vero ſi per ſeipſos extra neceſſitatem Clericum verberarent, excommunicationem incurrerent, ex cap. *Non licet*, *diſt.* 86.. Verum quamvis jure communi ita ſe res habeat, conſuetudine tamen receptum eſt, ut Clerici etiam per laicos capiantur, verberentur, torqueantur; potuit autem ea conſuetudo introduci, eo quod non deceat Clericum, vel Monachum adeo vile munus obire. Ita Bonac. hic, Molin., Suar., & alii.

Addunt communiter Doctores cum Con., & Avil., poſſe miniſtrum juſtitiæ ſæcularis capere Clericum repertum in flagranti delicto, ut præſentet illum ſuo Superiori; quia præſumitur tacitus Superioris conſenſus, & videtur hoc ad commune bonum expedire; quamvis non debeat Clerico major vis inferri, quam ſit neceſſe.

VI. Quæres tertio; An mandantes, conſulentes, non obſtantes, & ratam habentes Clerici percuſſionem, eandem excommunicationem incurrant?

Reſpondeo ex dictis quæſt. 1. art. 4., mandantes, precibus, aut promiſſis incitantes, & conſulentes Clerici percuſſionem, ſecuto effectu, incurrere excommunicationem majorem, non vi Canonis, *Si quis ſuadente*, ſed vi cap. *Quantæ*, & cap. *Mulieres*, *de ſententia excommunicat.*; Sicuti etiam non obſtantes (ſi tamen ex officio, non ex ſola charitate ad id teneantur) ex Bonac., Molin., & aliis contra Suar., & Filliuc.; Tales ſunt Reges, Judices, Patres, Tutores, Parochi, Heri, Pœdagogi, & ſimiles reſpectu ſubditorum ſuorum. Idem dicas de ratam habente, ſeu approbante Clerici percuſſionem ſuo nomine factam; quia ratihabitio fictione juris retrotrahitur, & comparatur mandato; ut docent Bonac., Suar., Molin. Debet tamen ratihabitio, ſeu approbatio manifeſtari ſigno externo, videlicet per verba, aut nutus, &c., ita ut non ſolum ille oſtendat de percuſſione facta gaudere, ſed ſciens factam eſſe ſuo nomine, hoc ipſum approbet; Requiritur etiam, ut talis percuſſio facta fuerit eo tempore, quo poterat mandari a ratihabente: Quare ſi tempore infantiæ, vel amentiæ Titii facta fuit ejus nomine percuſſio, non dicitur ratam habere Titius, ſi deinde illam approbet; & conſequenter excommunicationem non incurrit: Secus vero ſi facta fuit, dum dormiebat, quia tunc facile poterat excitari, & interrogari num vellet ſuo nomine percuſſionem fieri, & ſic illam mandare. Ex quibus ſequitur, quod cum Clemens VIII. reſervando ſex illos caſus intra Italiam extra Urbem, reſervarit ſolum Clerici percuſſionem, Mendicantes ab hac tantum (niſi ſit occulta) abſolvere non poſſint, ſed poſſint abſolvere mandantes, conſulentes, & ratam habentes hujuſmodi percuſſionem vi ſuorum Privilegiorum.

VII. Quæritur quarto; Quandonam percuſſor Clerici ab excommunicatione excuſetur?

Reſpondeo, Primo excuſari, quando quis Clericum percutit in defenſionem, ſeu quando in continenti vim vi repellit cum moderamine inculpatæ tutelæ ad defendendum ſe, vel ſua, vel ſuos etiam amicos, necnon etiam extraneos innocentes; Vel ad defendendum proprium honorem, ex cap. *Si vero*, *de ſententia excommunicat.*

Ratio eſt, quia defenſio jure naturæ eſt licita: Et hoc valet ex Suar., & Bonac. etiamſi percutiens poſſet fugere, ſed ea fuga fuiſſet illi ignominioſa. Dixi tamen *in continenti*; nam ſi Clericus rem tuam furatus ad alium locum ſe recepit, non potes ibi illum percutere; quia tunc eſſet ultio, non defenſio: Contra vero, ſi dum fugit, percutis illum cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut relinquat, quod furatus eſt; vel ſi debitor fugam parans detineatur, ut Superiori præſentetur, & ſic creditum non amittatur.

Secundo, qui joco inter ludendum ſine injuria ſe percutiunt.

Tertio, qui in ſubita rixa, vel colera Clericum percutit non advertendo ad id, quod facit, unde ſine mortali id accidat.

Quarto, quando ſine gravi injuria, quod ſæpe accidit, ut notat Sot., pueri Clerici inter ſe rixantur, etiamſi ſanguinem e naribus, aut capite projiciant. Non negatur tamen, quod aliquando etiam in i-

ſtis ſit injuria gravis, ut patet ex cap. *ultim. de ſententia excommunicat.*

Quinto, quando quis percutit Clericum ignorans, aut non advertens ad Clericatum, ut diximus quæſt. 1. art. 6. Unde fit, quod ſi quis volens occidere Joannem Clericum, adhibita omni diligentia, ne alius a Joanne occidatur, præter intentionem occidat Titium Clericum, nec excommunicationem, nec irregularitatem incurrat; ut probabiliter docent Portel. Fregoſus, & alii apud Dian. part. 9. tract. 4. reſol. 31. contra Vegam, & alios, quia talis actio relate ad Titium fuit omnino involuntaria.

Sexto, ſi percutiatur Clericus cauſa correctionis ab habente poteſtatem, ita ut non excedatur graviter modus in percutiendo. Et hac de cauſa poteſt Pater filium etiam in Sacris conſtitutum cum debita moderatione verberare, Magiſter diſcipulum, ut communius Doctores docent. Sic etiam excuſantur Clerici ſeniores, imo Laici, qui ratione officii ejiciunt Clericum minorum ordinum turbantem divina officia; Dominus pariter excuſatur, ſi percutiat famulum Clericum, non tamen in Sacris conſtitutum; Notandum tamen, quod ſi quis principaliter ex odio, vel ira percutiat Clericum, & ſecundario cauſa correctionis, ita ut peccet mortaliter, excommunicationem incurrit; quia percutit ſuadente diabolo; Secus vero ſi principaliter percutiat cauſa correctionis, quamvis admiſceatur peccatum mortale odii, ut Bonac. hic, Avil., Molin.

Septimo, quando Oſtiarius, aut alius officialis Principum, arcendo turbam, ſimul Clericum arcet, ex cap. *Si vero* 3., *de ſententia excommunicat.*; quia talis violentia reſpectu Clerici cenſetur caſualis.

Octavo, quando percutitur Clericus, qui ter fuit admonitus vel in generali, vel in particulari, ut habitum, & tonſuram deferret, & tamen non defert; tunc enim amittit privilegium Canonis, ex cap. *Cum contingit* 2., *de ſententia excommunicat.* Putant etiam Con. dub. 15., Suar., & alii apud Bonac. hic, Clericum minoribus initiatum privari privilegio Canonis, ſi habitum Clericalem non deferat, & beneficium non habeat, etiamſi non ſit admonitus ferre habitum; quia iſte ex Trident. ſeſſ. 23. cap. 6. privatur privilegio fori; quod ex Panormit. difficilius amittitur, quam privilegium Canonis: hoc tamen negant Bonac., Rodriq., & alii; quia iſta privilegia ſunt inter ſe diverſa, & a diverſis non fit illatio; præſertim quia pœnæ ſunt ſtricte interpretandæ.

Nono, ſi quis percutiat Clericum factum militem, ac ſeſe in enormitatibus immiſcentem, ut graſſando, &c. Sic enim amittit privilegium Canonis, & juxta aliquos etiam fori.

Demum, ſi quis percutiat in continenti Clericum, quem reperit turpiter agentem cum ſua matre, uxore, ſorore, filia, ex cap. *Si vero*, *de ſententia excommunicat.*, cum enim difficile ſit in his caſibus a furore temperare, excuſatur a cenſura, etiamſi non excuſaretur a peccato.

VIII. Quæritur ultimo; Quinam poſſit abſolvere ab hac excommunicatione?

Reſpond., ſolum Pontificem; quamvis in multis caſibus poſſit etiam Epiſcopus, & conſequenter Mendicantes privilegiati, quippe qui abſolvere poſſunt a caſibus, quos jus reſervat Epiſcopo, non vero quos Epiſcopus reſervat ſibi.

Primo itaque poteſt Epiſcopus percuſſorem Clerici abſolvere, ſi percuſſio ſit levis, ex cap. *Pervenit*, *de ſententia excommunicat.* In quo caſu poteſt etiam Vicarius generalis, quia facit unum Tribunal cum Epiſcopo; Et univerſim quando Pontifex dat aliquam facultatem Epiſcopo, quam non intendit conferre Vicario, id ſolet exprimere.

Dubitatur tamen; quænam dicatur percuſſio levis; quænam vero gravis, ſeu mediocris; & quænam enormis?

Reſpondeo, dici levem, non quæ ſit peccatum veniale, aut quæ ſit mortale, ita tamen ut actus externus in ratione percuſſionis habeat materiæ parvitatem; nam in neutro hoc caſu incurritur ulla excommunicatio, ut diximus quæſt. 1. art. 4. Quare in re præſenti percuſſio dicitur levis, quæ ſit pede, pugno, baculo, vel lapide nullum relinquente veſtigium, ſeu maculam, aut ſugillationem carnium; Vel quæ ſit abſque effuſione multi ſanguinis, aut multorum capillorum evulſione, & quæ notabilem injuriam, & ſcandalum non parit; Et talis cenſetur eſſe apud Dian. part. 9. tract. 4. reſol. 19. ſi quis percutiat Sacerdotem pugno, ita ut ex ore percuſſi aliquæ guttæ ſanguinis defluant; Unde Papiæ reſolutum fuit a Theologis, quod poſſet hic ab Epiſcopo abſolvi: Contra vero, ſi quis publice percutiat Clericum in Eccleſia, vel in platea, etiamſi leviter, percuſſio non dicitur levis,

vis, cum fiat illi injuria gravis, ut docet Gloſſ. apud eundem Dian. reſol. 45.

Dicitur percuſſio enormis, ſi magnum vulnus infligatur, non vero ſi magna copia ſanguinis e naribus, vel e vulnere modico effundatur, quod indigeat Chirurgia, & Medicinalibus; Item ſi percuſſio ſit valde ignominioſa; ut ſi quis manus injiciat in Epiſcopum, vel Abbatem, vel Superiorem, vel ſi vulneretur Clericus in oculo, in facie, &c. Vel ratione ſcandali, ut ſi Monachus percutiat Clericum ſæcularem, & inde detur ſcandalum; Vel ex publicitate, ut ſi quis in platea, aut in publico concurſu Clericum percutiat; Vel ſi officialis laicus percutiat Clericum auctoritative, quaſi uſurpans juriſdictionem Eccleſiaſticam; Vel ſi percutiatur Sacerdos ſacris veſtibus indutus; Vel ſi Clericus diu detineatur in carcere teterrimo. Gravis demum, ſeu mediocris percuſſio dicitur, quæ nec enormis, nec levis eſt, quod tamen ab Epiſcopo eſt judicandum.

IX. Quod ſi dubitet Epiſcopus, ſitne levis, an gravis, cenſere debet eſſe gravem, ex *Extravag. Joan. XXII.* ne detur occaſio offendendi ſtatum Eccleſiaſticum; Quamvis contrarium doceat Bordon. apud Dian. part. 9. tract. 4. reſol. 46., quia ſcilicet in dicta Extravag. habetur conſilium potius, quam præceptum; Et in dubio reſervationis ſtandum ſemper pro libertate abſolvendi, quæ eſt in poſſeſſione.

X. Secundo poteſt Epiſcopus abſolvere percuſſorem Clerici, etiamſi enormis fuerit percuſſio, quando delictum eſt occultum, & non deductum ad forum contentioſum, ex privilegio Trident. ſeſſ. 24. cap. 6., quod non conſtat eſſe revocatum, ut docet Bonac. hic, Dian. loc. cit. reſol. 63., Reginald. lib. 30. num. 91., & alii contra Molin. diſp. 64. Et ideo ſupra diximus num. 6. quod poſſint etiam Regulares privilegiarii a percuſſione gravi Clerici abſolvere, ſi ſit occulta; cum poſſint abſolvere a caſibus, quos jus Epiſcopis reſervat, non tamen ab iis, quos Epiſcopi reſervant ſibi, ut probabiliter multi docent apud Dian. par. 9. tract. 4. reſol. 69.

Tertio, ſi Clerici in aliqua communitate viventes invicem ſe percutiant percuſſione mediocri, non enormi, poſſunt juxta Dianam reſol. 56. a ſuo Epiſcopo abſolvi; ſicut pariter Religioſi a ſuo Superiore: Quod ſi Religioſus percutiat percuſſione mediocri alium religioſum alterius Clauſtri, non ſolum debet a proprio Superiore abſolvi, ſed etiam a Superiore percuſſi; quamvis poſſit hic delegare vices ſuas alteri, ex cap. *Cum illorum*, *de Sententia excommunicat.* Cæterum Religioſos ex ſuis privilegiis poſſe ab hac excommunicatione abſolvi, etiamſi percuſſio fuerit enormis, notat Pal., & Molin. apud Pelliz. tract. 8. cap. 6. num. 191.

Quarto poteſt Epiſcopus legitime impeditum adire Pontificem abſolvere cum onere ſe præſentandi coram Pontifice, ceſſante impedimento ſub pœna reincidentiæ.

Quinto poteſt etiam abſolvere impuberes, etiamſi enormiter Clericum percuſſerint, & etiamſi abſolutionem poſt pubertatem petant, ut Molin., Suar., Filliuc. apud Bonac. ex *cap. ult. de Sententia excommunicat.*

Sexto mulieres quaſcumque, etiamſi homicidium commiſerint. Septimo pauperes, qui Romam adire non poſſunt, niſi petendo oſtiatim ſtipem, quod non conſueverunt; necnon cœcos, ſenes, alioſque perpetuo impeditos, & quidem ſine ullo onere; de quibus omnibus fuſe agit Dian. part. 9. tract. 4. reſol. 59.

ARTICULUS IV.

De Excommunicatione ob Duellum.

I. Quid ſit Monomachia, ſeu Duellum preſſe dictum?

II. Etiam jure naturali, & divino Duellum eſt illicitum; & ſub pœna excommunicationis, aliiſque pœnis ab Eccleſia vetitum.

III. Licitum tamen eſt, aut ad pugnam inter paucos terminandam, aut ad ſe, ac ſua defendenda, ſi alia via non ſuppetat.

IV. Non licet tamen illud acceptare ad timiditatis notam declinandam.

V. Regularibus intra Italiam extra Urbem inhibetur abſolvere provocantes, & pugnantes, niſi caſus ſit occultus.

I. DUellum eſt proprie Pugna deliberata inter duos, vel plures pari numero, ſponte, & ex condicto ſuſcepta ſtatuto tempore, & loco, cum periculo mortis, aut vulneris gravis; unde non eſt proprie duellum conflictus, qui ex rixa naſcitur; neque qui fit aſſignato loco, & non tempore, aut tempore, & non loco; imo neque ſi in Eccleſia rixantes ob reverentiam Eccleſiæ gladium non evaginant, ſed continuata moraliter rixa egrediuntur, & extra Eccleſiam pugnæ finem im-

S. DOMENICO Monaco.

20. *Decembre.*

S. DOMENICO nobile Spagnuolo, nell'età ſua più tenera diede ſegno di dover far non ordinarj progreſſi nella ſantità, perchè ſi moſtrò totalmente nemico de'giuochi, e paſſatempi fanciulleſchi. Si dilettò molto di leggere la Sacra Scrittura; onde preſe grande affetto al ſervizio di Dio, e giunto all'età competente, ricevè il grado Sacerdotale, e ſi ritirò in luogo ſolitario, impiegandoſi tutto nell'eſercizio di un'Angelica contemplazione. Ma invitato dal Signore alla vita attiva, per beneficio de' ſuoi Proſſimi ſi fece Monaco; indi per la ſua eſemplare penitenza, puntuale obbedienza, ed ammirabile prudenza, fu poſcia eletto Abate. Si moſtrò ſopra tutto amorevole, e caritativo verſo i ſuoi Proſſimi; cercando ſempre le occaſioni per impiegarſi nelle loro ſpirituali, e corporali neceſſità, e queſto faceva, perchè deſiderava, che tutti poteſſero comodamente ſervire a Dio, per aſſicurare la loro ſalute. Previde l'ora di ſua morte, e dopo aver ricevuti i SS.Sacramenti, alzò le mani, e gli occhi al Cielo, e circondato da celeſti ſplendori paſsò dalle tenebre della noſtra mortal vita ai luminoſi chiarori della bella Patria del Paradiſo.

Ex Monaco Coetan.

Se volete la Protezione di queſto Santo nel cor
rente Meſe, abbracciate ancor voi con carit
fraterna, le occaſioni di far del bene ai voſtr
proſſimi.

Chi riguarda il proſſimo ſuo fuori di Dio corre peri
colo di non l'amar con quella perfezione, purità
e coſtanza, che è neceſſaria al vero amore.
S. Franceſco di Sales.

Pregate il Signore per l'emendazione di quelli,
che traſcurano le occaſioni, e le comodità,
che hanno d' impiegarſi a beneficio ſpiritua
le, e temporale dei loro proſſimi.

Volete un buon contraſegno, per vedere ſe amate ve-
ramente il Signore Iddio? Oſſervate, come ſiate
dotato di amore verſo del voſtro proſſimo, perchè,
diceva S. Tereſa: L'Amor di Dio genera quello
del proſſimo, e quello del proſſimo accreſce
quello di Dio. *Procurate dunque di creſcere*
ogni dì più nella carità verſo i proſſimi voſtri; e
così v' aſſicuriate di creſcere ancora ſempre nel-
l'amore verſo il Signore Iddio.

Del mio, verſo di Te fervente affetto,
Provi l'uom tua fattura, o Dio l'effetto.

imponunt: Secus vero, ſi in platea V. G. rixantes alter alteri dicat, ut inde exeat ad pugnandum; etenim videntur ſtatim determinare locum, & tempus extra plateam, & ex condicto, & non ex rixa pugnare; ut docet Sanch. lib. 2. Summ. cap. 39., & Filliuc. contra Graff. apud Bonac.

II. Quæritur primo; Sitne ſemper illicitum Duellum?

Reſpondeo, Duellum non ſolum jure naturali, & divino eſſe illicitum, ut oſtendit Peregrin. quæſt. 2., tum quia temere exponitur periculo vita innocentis; tum etiam quia nemini licet auctoritate privata alium occidere; ſed præterea prohiberi jure canonico ſub excommunicatione, aliiſque pœnis, ut habetur in Trident. ſeſſ. 24. cap. 19., & in conſtitutionibus plurimorum Pontificum jam inde a Julio II., ac deinde ſeverius a Pio V., Gregor. XIII., & Clement. VIII. Hic autem excommunicationem etiam ad Reges, & Imperatores extendit, etiamſi ſine patrinis, ac literis provocatoriis duellum commiſerint; Imo etiam excommunicantur ſuadentes duellum, ac provocantes, quamvis ad defenſionem proprii honoris, etiam pugna non ſecuta, necnon comitantes, (niſi comitentur ad impediendum) ſocii, Patrini, ſpectatores de induſtria, non vero qui obiter tranſeuntes, vel occultæ curioſitatis gratia illud aſpicerent: Pariter excommunicantur quomodolibet ſe ad illud intromittentes, etiamſi nec pugna, nec provocatio ſequatur; non tamen ratihabentes, cum id non exprimatur. Demum excommunicantur Domini locorum, magiſtratus, duces militum, Locumtenentes, qui illud permittunt, aut non puniunt; Civitates vero, aut Oppida, aut Caſtra dominorum illud etiam tacite permittentium ſubjacent interdicto Eccleſiæ, & qui in conflictu moriuntur, privantur Eccleſiaſtica ſepultura. Docet tamen Dian. part. 3. tract. 6. reſol. 1. ex Volfan., quod ſi quis diffidat alterum, & ad pugnam accedat, non animo pugnandi, ſed defendendi honoris, & cum morali ſecuritate, quod nullum damnum ſit ſecuturum, excommunicationem non incurrat, (quamvis peccet peccato ſcandali) quia ad rationem duelli ſpectat, quod fiat cum periculo mortis, aut vulneris gravis.

III. In duobus caſibus videtur licitum duellum ex Azor., Sanch., & aliis apud Bonac., Primo ad ſedandos duos exercitus contrarios; licet enim duello aliquorum pugnam dirimere, dummodo ſic duellum finiatur; nam in tali caſu vitarentur mortes plurimorum. Secundo licitum eſt, quando aliquis compellitur illud acceptare, nec poteſt ſine vitæ periculo fugere acceptationem; tunc enim eſſet juſta defenſio propriæ vitæ; Imo etiam ad defendendas res familiares licitum eſt illud acceptare, ſi alia via non ſuppetat ad illas defendendas.

IV. At acceptare, ne timiditatis nota incurratur, eſt prorſus illicitum; proſcripta quippe eſt ab Alex. VII. prop. 2. dicens: *Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*: In cujus expoſitione plurima huc ſpectantia diximus in Trutina.

V. Quæritur ſecundo; Quiſnam poſſit abſolvere ab excommunicatione ob duellum contracta?

Reſpondeo, Eminentiſſimo de Lugo in Reſponſ. Moral. lib. 2. dub. 2. probabile viſum fuiſſe, præter Papam, poſſe ab ea abſolvere etiam Mendicantes privilegiatos, excepta dumtaxat excommunicatione contracta a provocantibus, & pugnantibus; cum hæc ex decreto Clem. VIII. intra Italiam extra Urbem a Regularibus abſolvi non poſſit; unde tam provocantes pugna non ſecuta, quam conſulentes, Patrini, & alii videntur poſſe ab illis abſolvi. Et ratio ex eodem Lugo eſt, quia Clem. VIII. reſervavit duellum juxta decretum Trident., & Gregor. XIII., qui excommunicaverant provocantes ſecuta pugna; dicunt enim, *Qui Monomachiam commiſerint*; quare provocantes pugna non ſecuta, conſulentes, Patrini, &c. videntur poſſe a Mendicantibus abſolvi; non ſecus ac poterant ante decretum Clem. VIII. Sed dicendum cum Bonac. diſput. 6. de Cenſuris punct. 2. quod iſti omnes a Regularibus privilegiatis abſolvi non poſſint; quia Clemens VIII. reſervavit caſum *provocantium, & pugnantium in duello juxta decretum Sacri Concilii Tridentini, & Conſtitutionem Greg. XIII.* Cum autem a Tridentino, & a Greg. XIII. illi omnes ſubjaceant excommunicationi, ſequitur, quod illi omnes intra Italiam extra Urbem a Regularibus privilegiariis abſolvi non poſſint.

Poteſt tamen Epiſcopus ab hac excommunicatione abſolvere, quando caſus eſt occultus, ex privilegio Trident. ſeſſ. 24. cap. 6., quod non eſt ei reſervatum, juxta ea, quæ diximus art. ſuper. num. 10. cum

de percuſſione Clericorum: Et hac de cauſa probabiliter poſſunt etiam Mendicantes privilegiati abſolvere provocantes, & pugnantes, quando caſus eſt occultus, ut ibidem diximus, contra nonnullos apud Dian. part. 9. tract. 4. reſol. 65. Demum poſſunt Epiſcopi in caſu impedimenti, ut pariter ibidem oſtendimus.

QUÆSTIO VI.

De Suſpenſione, Depoſitione, & Degradatione.

Agendum primo de natura, & multiplicitate Suſpenſionis. Secundo inquirendum, a quonam poſsit ferri Suſpenſio, & erga Quos? Tertio, Quam ob cauſam? Quarto, de ejus effectibus, ac violatione. Quinto, de ejuſdem abſolutione, & ceſſatione. Sexto, de Depoſitione, & Degradatione.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex ſit Suſpenſio?

I. Suſpenſio eſt cenſura, per quam Clericus privatur uſu officii, aut Beneficii. Abbatiſſa ab officio ſuſpendi poteſt; ea tamen Suſpenſio non eſt cenſura; Nec cenſuram incurrit is, cui Confeſſarius, vel Abbatiſſa prohibet, ne celebret.

II. Multifariam Suſpenſio dividitur, & ſubdividitur.

III. Suſpenſus ab officio non eſt eatenus a Beneficio ſuſpenſus; nec e converſo. Num poſſit ſuſpenſus, aut excommunicatus percipere fructus Beneficii, ſi iis indigeat?

IV. Si Beneficiarius ſit ſuſpenſus, cuinam applicentur Beneficii fructus? Et num privetur jure eligendi?

V. Suſpenſus ab ordine exercere poteſt actus juriſdictionis, & viceverſa. Num autem Suſpenſus ab Ordine inferiore poſſit exercere actus Ordinis Superioris?

VI. Suſpenſus ab Officio Sacramenta poteſt recipere; quamvis ea adminiſtrare non poſſit.

VII. Quomodo Suſpenſio differat ab Excommunicatione, ab Interdicto, & ab Irregularitate?

I. Quæritur primo; Quid veniat nomine Suſpenſionis?

Reſpondeo, Suſpenſionem in jure Canonico ſignificare cujuslibet officii, vel actionis privationem; ut conſtat ex *Clement. Cupientes*, & ex Trident. ſeſſ. 22. cap. 10. Et juxta hanc latiorem ſignificationem etiam Abbatiſſæ, & Prioriſſæ ab officio ſuſpendi poſſunt: Suſpenſio tamen preſſe dicta definitur, quod ſit *Cenſura Eccleſiaſtica, per quam Clericus privatur uſu Eccleſiaſticæ poteſtatis ſibi convenientis aut ratione officii, aut ratione beneficii, aut utriuſque ſimul.* Brevius definitur, quod ſit *Cenſura, per quam Clericus privatur uſu officii, aut Beneficii.* Dicitur *Cenſura*, ut conſtet, eum, cui Confeſſarius, aut Abbatiſſa, qui cenſuras ferre non poſſunt, interdixerunt, ne celebret, non eſſe revera Suſpenſum; unde nec irregularitatem incurret, ſi celebret; Et idem dicas de eo, cui illicitum eſt celebrare propter peccatum mortale, quod habet; Iſtorum enim ſuſpenſio, cum non ſit cenſura, eſt pœnalis; ſuſpenſio vero proprie dicta, quæ eſt cenſura, non eſt pœnalis, ſed medicinalis. Dicitur deinde, *Per quam Clericus*, ut conſtet, hujuſmodi cenſuram in laicis non habere locum. Henr. lib. 13. cap. 31. putat, etiam Abbatiſſam poſſe incurrere cenſuram ſuſpenſionis ab officio; quia quamvis non ſit Clericus, eſt tamen regularis, & quaſi perſona Eccleſiaſtica capax officii ſpiritualis, & cujuſdam juriſdictionis, ſaltem ex commiſſione, ut docent Sylveſt., & Laym. lib. 1. tract. 5. part. 1. cap. 3.; quatenus ſcilicet poteſt Pontifex, vel Epiſcopus, vel Provincialis Ordinis, ſub quo vivunt, committere Abbatiſſæ quemdam uſum juriſdictionis, verbi gratia, diſpenſando Monialibus in lege jejunii. Communius tamen negant, poſſe Abbatiſſam ſtricte ſuſpendi ab officio; quia talis juriſdictio ex commiſſione, quæ competit Abbatiſſis, competere etiam poteſt Laicis. Dicitur demum, quod per ſuſpenſionem Clericus *privatur uſu officii, aut beneficii*, ut conſtet, ſuſ-

ſuſpenſionem non tollere officium, aut beneficium; non tollit enim neque ordinem, neque juriſdictionem, neque jus beneficii Eccleſiaſtici, ſed ſolum prohibet eorum uſum, ſeu exercitium.

II. Quæritur ſecundo; Quotuplex ſit Suſpenſio?

Reſpondeo, dividi primo in eam, quæ eſt ſolum ab officio, aut ſolum a Beneficio, quæ ſunt ſuſpenſiones partiales; & eam, quæ eſt ab utroque, quæ dicitur ſuſpenſio totalis: Etenim cum in perſonis Eccleſiaſticis hæc duo tantum reperiantur, officium, & beneficium, ſuſpenſio debet uſum vel alterutrius, vel utriuſque prohibere.

Nomine autem officii, ut advertit Suar., intelligitur omnis poteſtas ſpiritualis, ſive ſit Ordinis, ſive Juriſdictionis, ſive Eccleſiaſticæ adminiſtrationis. Nomine vero Beneficii intelligitur jus perpetuum ad Eccleſiaſticos fructus, ſeu proventus ob ſpiritualem aliquem titulum percipiendos. Quando autem abſolute imponitur in jure Suſpenſio, intelligitur ſuſpenſio ab utroque, ſcilicet ab officio, & beneficio; ut docent communiter Doctores apud Suar., & Hurt. contra Felin., & Burgent., qui docent, intelligendum eſſe tantum de ſuſpenſione ab officio. Ratio communis ſententiæ eſt manifeſta, quia non eſt major ratio de uno, quam de alio; ergo ab utroque ſuſpendi debet; niſi ex contextu habeatur limitatio ad unum tantum. Si tamen imponatur in jure Suſpenſio ſententiæ ferendæ, relinquitur arbitrio Judicis, num debeat ſuſpendere ab alterutro, an ab utroque, ut iidem Doctores docent.

Subdividitur deinde Suſpenſio partialis in plures alias partiales pro varietate officiorum, & beneficiorum; nam aliquando Epiſcopus in jure ſuſpenditur tantum a conſecratione alterius Epiſcopi, aliquando a collatione presbyteratus, aliquando a collatione ſolius primæ tonſuræ, aliquando ſimpliciter ab Ordine. Eodem modo alii Clerici aliquando ſuſpenduntur tantum ab officio Sacerdotali ſimpliciter, aliquando a ſola celebratione Miſſæ, vel a munere audiendi confeſſiones &c. Idem dicas de ſuſpenſione a juriſdictione; necnon de ſuſpenſione a beneficio. Interdum enim fertur ſuſpenſio tantum a quotidianis diſtributionibus, vel a dimidia parte fructuum; idque vel ad tempus, vel in perpetuum.

III. Infertur ex dictis primo, Suſpenſum ab officio non eſſe eatenus ſuſpenſum a beneficio; etenim ſi horas canonicas recitet, & per Vicarium ſatisfaciat muneribus ſui officii, poteſt licite fructus beneficii percipere: Quamvis, ut notat Sanch., ſi ſuſpenſio ab officio ob delictum grave perpetuo duratura ſit, privari debet Beneficiatus ſuo beneficio. Eodem modo ſuſpenſus a beneficio non eſt eatenus ab officio ſuſpenſus: Quare hic privatur tantum perceptione fructuum, & adminiſtratione temporali ſui beneficiii, ac proinde conſtituendus eſt ei œconomus; nam ſi ille ſe ingerat interdictæ adminiſtrationi beneficii, ipſo jure eo privatur, ex cap. *Cupientes, de electіon. in 6.*, ut communiter docent cum Sayr., & Laym. Si tamen ſuſpenſus a beneficio, necnon excommunicatus ſit in indigentia, nec per ipſum ſtet, quominus liberetur a cenſura, poteſt percipere fructus beneficii, qui ad ſe, & ſuos alendos neceſſarii ſunt, ex Nav., Con., & aliis apud Laym. hic cap. 1. Imo poteſt omnes fructus ſui beneficii percipere, ſi non ſint copioſiſſimi, ſed correſpondentes labori, quem ſerviendo beneficio impendit; quia habent rationem ſtipendii, non fructus; ut docet Avil. apud Laym.

IV. Dubium eſt; Cuinam applicandi ſint fructus beneficii, quando Beneficiatus eſt ſuſpenſus?

Reſpondeo cum Bonac. hic punct. 2., applicandos eſſe in utilitatem Eccleſiæ; diſtributiones vero ſuſpenſi dandas eſſe aliis Clericis, qui Choro interſunt, ex cap. *Si quis* 17., *quæſt.* 4. Idem dicendum ex Suar. de fructibus penſionis collatæ titulo Clericali, ac de fructibus beneficii; quia talis penſio nihil aliud eſt, quam jus percipiendi fructus ex bonis beneficii: Quicquid alii ſentiant in contrarium.

Notandum tamen cum eodem Bonac., Suar. Con., quod ſuſpenſus a beneficio non privetur diſtributionibus, quæ non dantur intuitu beneficii, ut ſunt Anniverſaria, vel ſtipendia miſſarum.

Dubium eſt ſecundo; An ſuſpenſus a beneficio amittat jus conferendi, aut eligendi, quod ipſi ratione beneficii competit?

Reſpondeo cum Suar. diſp. 27., Con., Laym. contra Sayr., Navar., Henr., probabilius eſſe, quod non amittat; quia collatio, & electio non numerantur inter fructus beneficii, quorum perceptio ſuſpenſo interdicitur, ſed potius ſunt actus officii, & quaſi juriſdictionis competentis Benefi-

ciato ratione beneficii: Adde, quod quando in jure aliquis ſuſpenditur a beneficio, & a jure eligendi, id ipſum exprimitur, ut in cap. *Cum in cunctis ultim.*, *de election.* ergo niſi exprimatur in Canone, tale jus non amittitur.

V. Infertur ulterius, quod ſuſpenſus ab Ordine poſſit exercere omnes actus juriſdictionis, qui actualem uſum Ordinis non requirunt: Exempli gratia, poteſt Epiſcopus ſuſpenſus ab Ordine delegare alteri poteſtatem abſolvendi; quamvis ipſe audire confeſſiones, ſeu abſolvere non poſſit. Et e converſo ſuſpenſus a juriſdictione poteſt exercere actus ordinis, & officii ſui ſpiritualis, qui juriſdictionem non requirunt; Verbi gratia, poteſt ſacrificare, & officium cuſtodis, & adminiſtratoris Eccleſiaſtici exercere; Non poteſt tamen abſolvere; cum abſolutio juriſdictionem requirat: Et propter eandem rationem non poteſt Parochus ita ſuſpenſus miniſtrare ovibus ſuis Sacramenta tanquam Paſtor ordinarius; nec Epiſcopus ſubditis ſuis Ordines conferre, aut alteri licentiam dare conferendi Ordines.

Dubium hic eſt; An ſuſpenſus ab Ordine inferiore (puta Epiſcopus ab Ordine Sacerdotali) poſſit exercere actus Ordinis ſuperioris, puta Epiſcopalis, qui abſque exercitio Ordinis Sacerdotalis qua talis exerceri poſſunt?

Reſpondeo, negare pleroſque apud Suar. diſp. 64. ſeſſ. 4.; quia cui non licet, quod minus eſt, non debet licere, quod eſt majus, *Arg. Leg. Legatorum* §. *ultimo ff. de Interdictis*. Verum idem Suar., Con., Sà, & alii apud Laym. probabilius docent, regulam iſtam, quod non liceat majus ei, cui non licet minus, intelligendam eſſe, quando majus, & minus inter ſe connectuntur. Quare Sacerdos ſuſpenſus ab officio Diaconi non poteſt celebrare, quia ſic Evangelium legeret, quod eſt proprium Diaconi: Poteſt tamen confeſſiones audire, ſolemniter baptizare, &c., quia hæc ab officio Diaconi ſeparantur, & ſunt in diverſo genere: Quamvis autem ea exercere non deceat, ſi tamen exerceat, non fit irregularis. Addit Laym., poſſe aliquando prohiberi quod minus eſt, non prohibito quod eſt majus; præſertim ſi in uſu minoris, non majoris ſit commiſſum aliquod delictum; in quo caſu licitum eſt exercere quod majus eſt, non quod minus: Exempli gratia, Si Epiſcopus ſuſpendatur a collatione Ordinum minorum, licite confert majores, ex Suar., Avil., Con., & aliis.

VI. Infertur tertio, ſuſpenſum ab officio poſſe quidem Sacramenta recipere, non tamen adminiſtrare; quia ſolum adminiſtrando Sacramenta exercet officium, & juriſdictionem contra prohibitionem, ut notat Bonac. num. 15.

Dividitur demum Suſpenſio in eam, quæ eſt a jure, & quæ ab homine. Rurſus in Temporalem, & Perpetuam; Illa eſt cum limitatione temporis, verbi gratia per triennium, donec reus ſatisfaciat; hæc vero ſine temporis limitatione. Differt tamen a Depoſitione, & Degradatione, quia per has inducitur univerſalis privatio officii, & beneficii ſine ſpe reconciliationis, & cum certa ſolemni cæremonia, non vero per ſuſpenſionem, ut communiter Doctores.

VII. Ex dictis patet, quomodo ſuſpenſio etiam ab Irregularitate, necnon aliis cenſuris differat; Nam Irregularitas privat ſuſceptione Ordinis, ejuſque uſu; Suſpenſio vero privat tantum uſu non ſolum Ordinis, ſed etiam beneficii, & cujuſvis Eccleſiaſticæ poteſtatis. Differt præterea ab Excommmunicatione minore, quia hæc privat ſolum perceptione paſſiva Sacramentorum; Suſpenſio vero privat perceptione activa pertinente ad Ordines, alioſque habet effectus: Differt etiam ab Excommunicatione majore; tum quia hæc plures alios habet effectus præter effectus ſuſpenſionis; tum etiam, quia Excommunicatio major privat actionibus, quatenus ſunt quædam communicatio cum fidelibus; at Suſpenſio privat iis, quatenus ſunt quædam functio officii, vel beneficii. Quibus adde, Epiſcopum non poſſe ferre excommunicationem dimidiate, ſeu relate ad hos tantum, non illos effectus: Verbi gratia privando excommunicatum Eccleſiæ ſuffragiis tantum, & non communicatione fidelium; quia effectus excommunicationis ſunt a jure determinati; unde non poſſunt coarctari ab Epiſcopo, cum non poſſit hic diſpenſare in jure communi: Contra vero poteſt Epiſcopus ſuſpendere dimidiate, videlicet ab officio, non a beneficio; ut conſtat ex uſu, & juris permiſſione.

Ex quo ſequitur, quod poſſit Epiſcopus ſuſpendere effectus aliquos ſuſpenſionis, non vero excommunicationis; ut uſu etiam receptum eſt.

Demum differt ſuſpenſio ab Interdicto, quia ſuſpenſio non inducit privationem tot rerum, ſicuti Interdictum; hoc enim privat

vat participatione omnium divinorum officiorum; illa vero privat tantum uſu poteſtatis Eccleſiaſticæ.

ARTICULUS II.

A quo ferri poſſit Suſpenſio, & Erga quos?

I. Qui poteſt excommunicare, poteſt etiam ferre Suſpenſionem, & e converſo. At non eatenus juxta uſum Eccleſiæ ferre poterit Interdictum.

II. Clerici dumtaxat poſſunt hac cenſura irretiri. Suſpenſio generaliter lata contra Clericos non comprehendit Epiſcopos; & probabilius nec religioſos: Imperatores, & Reges ſolum improprie ſuſpendi poſſunt, quatenus poſſunt ex conceſſione Apoſtolicæ Sedis Rectores Eccleſiarum nominare.

III. Poteſt tota Clericorum communitas ſuſpendi, puta totum Capitulum, tanquam perſona ficta; ac trifariam poteſt communitas iſthæc ſuſpendi, videlicet tum relate ad functiones proprias communitatis, tum ad functiones proprias ſingulorum, tum relate ad utraſque.

I. QUæritur primo; quinam poſſit ferre ſuſpenſionem?

Reſpondeo ex Navar., Sylveſt., & aliis communiter apud Laym., Suſpenſionem ferri poſſe ab eo, qui poteſt excommunicare; Sicuti viceverſa poteſt excommunicare, qui poteſt ſuſpendere. Enumeravimus autem quæſt. 1. articul. 2. eos omnes, qui excommunicare poſſunt, atque adeo ſuſpendere. Et quamvis iidem poſſint etiam ferre Interdictum tam perſonale, quam locale, dicemus tamen quæſt. ſequenti, non eſſe in uſu, nec expedire, ut Prælati Ordinum, qui poſſunt excommunicare, & ſuſpendere, pariter Interdictum locale ferant; Niſi tales ſint, ut etiam in plebem juriſdictionem habeant, ex Suar. diſp. 37. ſect. 1., & Laym. Imo in aliquibus religionibus prohibitum etiam eſt Prælatis immediatis, ſeu localibus excommunicare, & ſuſpendere. Parochum vero ferre non poſſe cenſuram ullam, diximus loc. laud. cum communi contra Archidiacon., quia juriſdictionem in foro externo non habet.

II. Quæritur ſecundo; Quinam poſſint cenſura ſuſpenſionis ligari?

Reſpondeo, præter ea, quæ diximus de Cenſuris in genere, omnes, & ſolos Clericos poſſe illam incurrere; quamvis Henr. putet, etiam Abbatiſſam ſuſpendi poſſe. Illud hic notandum; In generali ſtatuto, vel ſententia Suſpenſionis, vel Interdicti ex ſpeciali privilegio non comprehendi Epiſcopos (etiam electos, & confirmatos ante conſecrationem, ut notat Suar.) niſi eorum expreſſa mentio fiat. Immo advertit Laym. ex Henr., tale privilegium competere etiam Cardinalibus ob præſtantiorem eorum dignitatem, necnon Imperatoribus, & Regibus, qui & ipſi poſſunt ſuſpendi, licet improprie, quatenus Eccleſiaſtica jura ex Apoſtolicæ Sedis conceſſione participant, ut Eccleſiarum Rectores nominare, & præſentare poſſint.

Dubium tamen eſt; An ſub ſuſpenſione generaliter lata contra omnes Clericos comprehendantur Religioſi? Suar. cum Pal. punct. 2. putat comprehendi ſaltem religioſos prima tonſura initiatos, qui vere Clerici ſunt; Alii tamen cum Pal. negant; & idem docent de Interdicto; quia nomine Clerici ſolum in favorabilibus intelliguntur etiam religioſi, non in pœnalibus, quamvis etiam religioſi ſint Clerici; ſiquidem diverſis legibus, & conſtitutionibus reguntur.

III. Quæritur tertio; Poſſitne communitas Clericorum tota ſuſpendi? Verbi gratia, totum Capitulum, aut Collegium.

Reſpondeo ex dictis de Cenſuris in genere affirmative, ut conſtat ex cap. *Qui ſæpe, de election. in 6.* Quare quoties in ſtatuto, aut ſententia dicitur, Quicumque id fecerit, ſit ſuſpenſus, comprehenditur etiam Capitulum, tanquam perſona ficta, ut notat Laym. Verum Suſpenſio lata in Capitulum, ſi nihil aliud exprimatur, aut ex adjunctis colligatur, ligat tantum corpus Capituli, quatenus hæc vox, Capitulum, collectionem ſignificat, non vero perſonas ſingulares, ut mox explicabimus diſtinguendo triplicem modum, quo poſſit Communitas ſuſpendi.

ARTICULUS III.

Quam ob cauſam ferri poſſit Suſpenſio?

I. Suſpenſio partialis poteſt venialem culpam præſupponere: At totalis mortalem.

II. Totalis ſuſpenſio ob culpam alienam non incurritur: Nequit proinde propter delictum aliquorum tota communitas ſuſpendi relate ad functiones proprias ſingulorum.

III. Poteſt Communitas ſuſpendi ſolum relate

ad functiones, quæ ad corpus Communitatis ſpectant.

IV. Cur poſſit Communitas interdici, ita ut etiam innocentes ea cenſura ligentur; non vero ſimiliter ſuſpendi?

V. Ob delictum præteritum ſuſpenſio ferri poteſt tanquam pœna vindicativa, non vero tanquam cenſura, & pœna medicinalis. Suſpenſio illa non requirit præviam monitionem, poteſtque oretenus imponi, ejuſque violator per exercitium Ordinis Sacri non incurrit irregularitatem; Secus vero ſuſpenſio, quæ ſit Cenſura.

I. PLura diximus huc ſpectantia quæſt. 1. art. 4. Quare nunc breviter inquirimus; An ſuſpenſio ferri poſſit ob culpam venialem, aut alienam, aut præteritam?

Quæritur primo; An pro veniali culpa poſſit cenſura Suſpenſionis infligi?

Reſpondeo cum Laym. hic, Avil., Suar. diſp. 24. ſect. 4., & aliis communiter contra Cajet. & Navar. apud Con., Suſpenſionem abſolute dictam infligi non poſſe, niſi ob culpam mortalem; Cum enim ſit gravis pœna, debet gravem culpam præſupponere: Suſpenſio vero partialis, quando eſt pœna levis, (ut eſt Suſpenſio ab uno electionis actu, a lucrandis una, vel altera vice diſtributionibus, &c.) poteſt propter venialem culpam infligi. Oſtendimus autem cum de Cenſuris in genere pœnam ſuſpenſionis totalis eſſe longe graviorem, quam ſit excommunicatio minor; & ideo hæc tantum, non illa infligi poteſt pro veniali culpa.

II. Quæritur ſecundo; An poſſit quis ſuſpendi propter culpam alienam?

Reſpondeo, certum omnino eſſe, quod poſſit aliquando tota aliqua Communitas ſuſpendi propter culpam unius dumtaxat, verbi gratia, Prælati, ut diximus cum de Cenſuris in genere, & conſtat ex cap. *Si Sententia*, *de Excommunicat. in 6.* Et eodem modo poteſt aliqua Communitas interdici propter culpam aliquorum; in quo caſu etiam innocentes videntur ligari ſuſpenſione, & interdicto propter culpam alienam: Non enim videtur abſurdum ex Suar. & Hurt. diff. 9., quod innocentes, inquantum membra Communitatis ſunt, per accidens participent pœnam Communitatis.

Dico tamen cum Sà V. *Suſpenſio*, Laym. cap. 3., Con. dub. 3., & aliis, cenſuram Suſpenſionis totalis proprie dictæ, quæ ſcilicet ſit ſuſpenſio ab omnibus functionibus Eccleſiaſticis, non incurri, niſi ob culpam propriam. Ratio eſt, quia ſuſpenſio eſt gravis pœna, ut diximus, quippe quæ adimit uſum omnem Eccleſiaſticæ poteſtatis; gravis autem pœna requirit culpam in eo, qui punitur, *Argumento cap.* 2., *de conſtitution.* ubi dicitur: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocare non convenit;* ergo non poteſt quis ſine propria culpa ſuſpendi: Et ideo quando quis propter ſenectutem, vel lepram ſuſpenditur a celebratione miſſæ, talis ſuſpenſio non eſt cenſura, nec incurreret irregularitatem, qui ſic ſuſpenſus celebraret.

Sciendum tamen, Communitatem aliquam tripliciter poſſe ſuſpendi. Primo, ut ſuſpenſio afficiat corpus Communitatis ſecundum functiones proprias illius, non vero ſecundum functiones proprias ſingulorum. Secundo, ita ut ſuſpendantur ſingulæ perſonæ ſecundum functiones proprias ipſarum, non vero ſecundum functiones proprias Communitatis. Tertio, ita ut utroque modo ſuſpendatur. Et ratio eſt, quia Communitas hoc triplici modo peccare poteſt. Hoc poſito, quamvis poſſit primo modo ſuſpendi Communitas propter peccatum aliquorum, immo & ſolius Prælati; (quod tamen Sà loc. cit., & Laym. etiam negant) in quo caſu etiam innocentes participant pœnam Communitatis; cum non poſſint exercere functiones convenientes Communitati, cujus ſunt membra; ſicuti filius per accidens punitur infamia patris peccantis: nihilominus propter peccatum aliquorum non poteſt ſuſpendi tota Communitas ſecundo, aut tertio modo, ita ut etiam innocentes priventur functionibus, quæ illis ut particularibus perſonis conveniunt; & ideo nemo proprie ſuſpenditur propter culpam alienam in ſenſu explicato, ita ut ſcilicet privetur non ſolum functionibus Eccleſiaſticis, quæ ſunt propriæ Communitatis, ſed etiam iis, quæ propriæ ſunt perſonæ particularis.

III. Neque dicas primo; prohibitum eſt excommunicare totam Communitatem, ne propter culpam aliquorum etiam innocentes excommunicentur; non eſt tamen prohibitum ſuſpendere totam Communitatem; ergo ſignum eſt, poſſe etiam innocentes propter aliorum culpam ſuſpendi.

Nam reſpondeo, poſſe Communitatem ſuſpendi primo modo propter peccatum aliquorum; in quo caſu innocentes ſuſpenduntur tantum relate ad functiones proprias Communitatis, non vero relate ad pro-

proprias ſingulorum : Non poſſe tamen Communitatem ſecundo , & tertio modo ſuſpendi , niſi propter peccatum ſingulorum ; ergo ſemper ſtat , quod ſuſpenſio proprie dicta , quæ ſit ſuſpenſio totalis , & omnium functionum , tam quæ ſint Communitatis , quam quæ propriæ ſingulorum , infligi non poteſt propter culpam alienam .

IV. Neque dicas ſecundo ; Poſſunt interdici innocentes alicujus Communitatis propter culpam non propriam ; ergo etiam ſuſpendi .

Nam conceſſo antecedente , nego conſequentiam . Diſparitas ex Con. eſt , quia per interdictum innocentes proprie non puniuntur , ſicut nec per ceſſationem a divinis ; ſed Eccleſia ex juſta cauſa denegat illis certa ſua officia , & Clericis prohibet , ne ea ipſis impendant , quod non habet rationem pœnæ , ſed ſolum carentiam boni indebiti : Contra tamen per ſuſpenſionem , & excommunicationem habetur privatio bonorum , quæ jam poſſidentur , quod eſt pœnale .

V. Quæritur tertio ; An poſſit ſuſpenſio ferri ob delictum mere præteritum ?

Reſpondeo cum Laym. , & aliis communiter , Suſpenſionem , quæ ſit pœna vindicativa , poſſe ob delictum mere præteritum ferri , non vero ſuſpenſionem , quæ ſit cenſura , & pœna medicinalis ; Hæc enim Judicis canonicam monitionem , & contumaciam delinquentis requirit , ut explicavimus cum de cenſuris in genere art. 4. quæſit. 3. Quare poteſt quis nulla præcedente comminatione ſuſpenſionis , nec canonica monitione , ſtatim ob delictum præteritum ſuſpendi ab officio , & beneficio , primo in perpetuum , & ſine ſpe relaxationis ; ſecundo ad tempus , puta ad triennium , vel donec ſatisfecerit ; tertio ad beneplacitum Superioris , ita ut eo mortuo ſuſpenſio expiret ; quarto ad beneplacitum Sedis , quæ nunquam moritur : Sed omnes iſti modi Suſpenſionis non haberent rationem cenſuræ proprie dictæ , ſed mere pœnarum ſpiritualium , ut notat Laym. hic ex Abbat. in cap. *Sæpe contingit* , *num. 16. de Appellationib.* Etenim ad rationem cenſuræ requiritur contumacia , atque adeo comminatio cenſuræ , & canonica Judicis monitio . Non negaverim tamen , quæſtionem hanc eſſe de voce , dicendane ſit cenſura , an non , ſuſpenſio ab officio , & beneficio , quæ mere ob delictum præteritum fertur ſine prævia monitione ; Nam , ut dicemus art. ſeq. , quando violatur talis ſuſpenſio per exercitium majoris Ordinis , incurritur etiam irregularitas , dummodo in ſcriptis , & per modum cenſuræ feratur : Secus vero ſi ſuperior oretenus alicui præcipiat , verbi gratia , ne celebret ob culpam aliquam præteritam ; talis enim ſuſpenſio nullatenus habet rationem cenſuræ , ſed eſt pura pœna vindicativa . Certum tamen eſt , ut notat Suar. , ſuſpenſionem , ſi minus ut cenſuram , ſaltem ut pœnam delicti ferri poſſe ſine prævia monitione ; ut conſtat ex cap. *Jam literas* , *de teſtib.* , & ex cap. *Romana* , ubi recenſitis tribus cenſuris , Excommunicatione , Suſpenſione , & Interdicto , de ſola Excommunicatione dicitur nunquam ferri poſſe ſine monitione .

ARTICULUS IV.

De Suſpenſionis Effectibus , ejuſque Violatione .

I. Suſpenſus a beneficio ſolum privatur ejus fructibus ; & probabiliter non redditur incapax alterius beneficii . Univerſim Suſpenſus privatur uſu Eccleſiaſticæ poteſtatis .

II. Violans ſuſpenſionem graviter peccat , niſi materiæ parvitas excuſet .

III. Suſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ quid ferat ? Et num ea contineatur ſub cenſura Interdicti ?

IV. Non poſſumus ſine gravi culpa cum ſuſpenſo nominatim denunciato communicare in iis actibus , a quibus eſt ſuſpenſus .

V. Irregularitas non incurritur a violante ſuſpenſionem , niſi ea violetur per exercitium Ordinis majoris . Et quinam dicantur actus Ordinis Sacri ?

VI. Actus juriſdictionis exerciti a Suſpenſo nominatim denunciato ſunt invalidi .

I. Certum eſt , Suſpenſionis effectus eſſe dumtaxat Privationem uſus Eccleſiaſticæ poteſtatis , ſeu officii , & beneficii , vel totaliter , vel partialiter , prout art. 1. explicavimus . Quare ſuſpenſio non privat beneficio jam habito , ſed tantum ejus fructibus ; ac proinde tenetur Beneficiarius ſuſpenſus & officium recitare , & reliquis oneribus beneficii ſatisfacere ; cum ſuſpenſio puniat , non relevet . Utrum autem ſuſpenſus reddatur inhabilis ad novum beneficium ſuſcipiendum ? Communius affirmant ; ſed probabilius negatur a Suar. diſp. 27. ſect. 1. , Pal. , Laym , Con. ; quia beneficii collationem Suſpenſo ipſo jure irrita-

ritari ex nullo textu colligitur, etiamſi verum ſit, quod per Judicem irritari poſſit.

II. Quæritur nunc primo; An violans ſuſpenſionem graviter peccet?

Reſpondeo cum communi apud Suar. diſp. 27. ſect. 2., quod Suſpenſus ex ſuo genere mortaliter pecet exercendo actum, a quo eſt ſuſpenſus; quandoquidem violat præceptum Eccleſiaſticum in re gravi; Aliquando tamen parvitas materiæ excuſat a mortali; ut ſi quis ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ parvo tempore in ea commoretur, dum recitantur divina officia; aut ſi ſuſpenſus ab Ordine aliquod exercitium Ordinum minorum præſtet.

III. Rogabis hic; Quid ſignificet aliquem eſſe ſuſpenſum ab ingreſſu Eccleſiæ?

Reſpondeo cum communi apud Eſcob., ſignificare, quod prohibeatur illi celebrare in Eccleſia, divinis officiis intereſſe, & in ea ſepeliri, niſi prius dederit ſigna pœnitentiæ, & fuerit abſolutus: Non prohibetur tamen in Eccleſia orare, & Sacramenta recipere, nec juriſdictionem exercere; Immo licitum eſt ſic ſuſpenſo celebrare extra Eccleſiam, hoc eſt in loco non deſignato per Epiſcopum in perpetuum ad celebrandum, puta in Oratoriis privatis, ut docent Eſcob., & Laym. de Interdicto cap. 1.

Notandum tamen, aliquos cum Suar. docere, quod prohibitio ab ingreſſu Eccleſiæ contineatur ſub cenſura Interdicti; Communior tamen ſententia cum Sà docet eſſe ſpeciem ſuſpenſionis; quod tamen examinabimus, cum de Interdicto art. 2.

IV. Quæritur ſecundo; An peccet graviter, qui cooperatur, & communicat cum ſuſpenſo in iis actibus, a quibus eſt ſuſpenſus?

Reſpondeo cum communi affirmative, ſi ſuſpenſus ſit denunciatus; ſecus vero ſi non ſit denunciatus; Nam a Concil. Conſtantienſi, & a Martin. V. in Extravag. *Ad vitanda* conceditur facultas communicandi tam cum excommunicatis, quam etiam cum ſuſpenſis nondum denunciatis; unde poſſumus licite petere adminiſtrationem Sacramenti ab Excommunicato tolerato, necnon a ſuſpenſo ab officio, ſi non ſit denunciatus; & hic poteſt Sacramenta licite adminiſtrare petenti, modo cum debita diſpoſitione adminiſtret; Quamvis non poſſit ipſe non rogatus ſe ingerere, ut fuſe diximus, cum de excommunicatione art. 2. cum Pal., & aliis contra Avil., Sylveſt. Non poſſumus tamen ab eodem petere ſine ulla neceſſitate, ut celebret; quandoquidem ſine culpa celebrare non poteſt, antequam abſolvatur ſacramentaliter a mortalibus, & conſequenter antequam abſolvatur a cenſuris, ut ibidem etiam notavimus.

V. Quæritur tertio; An violans ſuſpenſionem irregularitatem incurrat?

Reſpondeo, non incurri irregularitatem per quamcumque violationem ſuſpenſionis; ſed ſolum incurri a violante ſuſpenſionem, aut aliam cenſuram per exercitium Ordinis Sacri, ſeu majoris; Quare fit irregularis, qui ſuſpenſus ab Ordine miſſam celebrat, ſacramentaliter abſolvit, baptizat ſolemniter, Ordines confert, &c., Epiſtolam, aut Euangelium ſolemniter canit, ut habetur in cap. 1. *de Sententia, & re judicata in 6.*, & in Extravag. Pii II. *Cum ex Sacramentorum:* E contra non incurrit irregularitatem, qui ſuſpenſus a juriſdictione illam exercet; cum hujuſmodi irregularitas, ſeu pœna non ſit in jure expreſſa; Nec qui ſuſpenſus ab Ordinibus minoribus actus illorum ſolemniter exercet; cum iſti actus fieri poſſint etiam a laicis, ut docet Bonac. ex Sayr. contra Suar. & Filliuc. Nec qui ſuſpenſus ab Ordinibus majoribus actus illorum exercet non ſolemniter, verbi gratia, canendo Epiſtolam abſque manipulo; tunc enim non cenſetur canere ex officio, ut communiter Doctores docent; Nec demum concionando etiam cum ſuperpelliceo; quia hoc non eſt ita munus Diaconi, ut non poſſit a laicis exerceri de licentia Epiſcopi, ut communiter etiam Doctores contra Navar., & Valent.

Notandum tamen hic ex Bonac., Filliuc., Eſcob., & Suar. diſp. 26. quæſt. 2., irregularitatem incurri non ſolum, quando per exercitium Ordinis majoris violatur ſuſpenſio perpetua, quæ eſt proprie cenſura, ſed etiam quando violatur ſuſpenſio, quæ eſt pura pœna, & lata ad tempus determinatum; ut ſi dicatur, Sis ſuſpenſus, donec ſatisfacias, ex cap. 1. *de re judicata, & de ſententia excommunicat. in 6.* Ratio ex Suar. eſt, quia utraque ſuſpenſio privat ſacro miniſterio; & ideo per violationem utriuſque irregularitas incurritur. Id tamen intelligendum de ſuſpenſione pœnali, quæ in ſcriptis per modum cenſuræ imponitur; non vero de præcepto oretenus facto, ne quis celebret; etiamſi illi dicatur, Ego te ſuſpendo a celebratione miſſæ. Notandum etiam, quod ſuſpenſus non denunciatus nominatim irregularitatem non incur-

cur-

currat, ſi ad petitionem fidelium exerceat actus Ordinis Sacri; tunc enim licite eos exercet, & ideo nullam pœnam incurrit.

VI. Quæritur demum, Sintne validi actus juriſdictionis præſtiti a Suſpenſo?

Reſpondeo, eſſe invalidos, niſi adſit error communis, & titulus coloratus, ut alias diximus, ſupplente tunc Eccleſia defectum juriſdictionis in bonum commune, ex leg. *Barbarius*. Ita Doct. communiter. Ubi duo notanda ſunt; Primum eſt, Eccleſiam annullare ea tantum, quæ ab ipſa dependent; Quare ſuſpenſus valide celebrabit, cum conſecratio non dependeat ab Eccleſia: Contra vero invalide ſacramentaliter abſolvet, quia ad abſolutionem ſacramentalem requiritur, præter Ordinem, juriſdictio, quæ ab Eccleſia confertur, & ſuſpenſo denegatur; Secundum eſt, acta per ſuſpenſum a juriſdictione, non denunciatum nominatim, ſicuti etiam acta per excommunicatum toleratum eſſe valida, prout annotavimus quæſt. 3. art. 5. Quinimmo ſic ſuſpenſus, aut excommunicatus licite poteſt actus juriſdictionis exercere, ſi non ſe ingerat, ſed rogetur: ſecus vero peccabit mortaliter.

ARTICULUS V.

De Abſolutione, & Ceſſatione Suſpenſionis.

I. Quando fertur ſuſpenſio duratura per menſem, intelligitur menſis, qui tunc temporis labitur. Quid ſi eo menſe, aut anno incidat biſſextum?

II. Suſpenſio lata per menſem non eſt cenſura. Suſpenſio vero lata, donec ſatisfeceris, eſt cenſura, ſed ſatisfacta parte non indiget nova abſolutione; ſecus vero juxta uſum, ſi quis excommunicetur, donec ſatisfecerit.

III. Quandonam poſſit Epiſcopus, & Privilegiarii abſolvere a ſuſpenſione Papæ reſervata?

IV. Quis poſſit univerſim a Suſpenſione abſolvere? Num poſſint Parochus, & ſimplex Confeſſarius abſolvere a Suſpenſione non reſervata, eo modo quo poſſunt ab excommunicatione non reſervata.

V. Suſpenſio, quæ ſit pura pœna, eſt reſervata infligenti illam: Num poſſit ab Epiſcopo relaxari poſt peractam a Reo pœnitentiam?

VI. Quænam ſint ſuſpenſiones magis obviæ in Jure latæ?

I. Recolenda hic ſunt, quæ diximus de abſolutione a cenſuris in genere. Quæritur ſolum primo; Si primo die, verbi gratia, menſis Maji, ſuſpendatur quis per menſem, quandonam ceſſabit ſuſpenſio, poſt trigintane dies, an poſt integrum menſem Maji?

Reſpondeo cum Bonac. punct. 3., Suſpenſionem ſtatim incipere eodem primo die Maji, quia quod dicitur in cap. 1. *de reſtitution. Spoliatorum*, quod ſcilicet dies termini non computetur in termino, intelligitur de iis, quæ non trahunt ſtatim executionem: quia vero cenſura ſecum trahit executionem, ſtatim incurritur poſtquam eſt lata; Deſinit autem trigeſimo primo die talis menſis jam completo; quia nomine menſis venit ille, qui tunc labitur, ſive habeat triginta, ſive vigintiocto dies, ut docet Ugolin. cum aliis Doctoribus: Debet tamen ultimus dies eſſe completus, ex cap. *Cupientes* §. *Cæterum*. Probabile tamen eſt, quod idem Bonac. docet cum communiori ſententia, videlicet, quod qui per annum eſt ſuſpenſus, ſatisfaciat obligationi ſervando ſuſpenſionem per dies tercentum ſexaginta quinque; Unde ſi annus eſt biſſextilis, & primo die Junii inciderit in Suſpenſionem, liber ab ea ſit die trigeſimo Maji completo anni ſequentis; quia in materia odioſa dies biſſextilis rejicitur, ex leg. *Cum hæres*, *de ſtatu liberor.* Unde ſequitur, quod qui per menſem ſuſpenſus eſt die primo Februarii anni biſſextilis, liber ſit a ſuſpenſione die vigeſimo octavo completo, ut docet Henr., Vaſq. contra Bartol.

II. Quæritur ſecundo; Quando quis ſuſpenditur per menſem, vel donec ſatisfaciat, ceſſatne ſuſpenſio ſine abſolutione poſt menſem elapſum, vel ſatisfacta parte, an debet Suſpenſus abſolvi, ut ceſſet Suſpenſio?

Reſpondeo, nos annotaſſe quæſt. 2. art. 1. non eſſe rigoroſe cenſuram, quæ fertur per tempus determinatum, puta per menſem; quia cenſura cum ſit pœna medicinalis, debet reo correcto per abſolutionem ceſſare; poteſt autem reus corrigi ſerius, vel ocyus: Quare ſuſpenſio, quæ ſic fertur, eſt pœna vindicativa, & hæc poſt tempus determinatum elapſum ſtatim ſine alia abſolutione ceſsat. At ſuſpenſio, quæ fertur, Donec ſatisfeceris, eſt vere cenſura; ſatisfacta autem parte ſtatim ceſsat ſine nova abſolutione; ſicut poteſt etiam ceſ-

ceſsare excommunicatio: hæc autem quamvis ſine nova abſolutione ceſset, non tamen ceſsat ſine ulla abſolutione, ut explicavimus loc. laud.; confertur quippe abſolutio quando fertur Suſpenſio, ſeu excommunicatio, at pro quando parti ſatisfactum eſt.

Notandum tamen, quod plerumque illa verba, *Sis excommunicatus*, *donec ſatisfeceris*, ſignificent, quod excommunicatus non poſſit abſolvi niſi poſt ſatisfactionem, poſt quam ſequi debeat abſolutio: E contra illa alia verba, *Sis ſuſpenſus donec ſatisfeceris*, ſignificare ſolent, quod poſt ſatisfactionem ſtatim ſine nova alia abſolutione liber ſis a ſuſpenſione. Ratio diſparitatis ex Bonac. eſt ipſe uſus, & praxis recepta; Et quia Judices inferiores Pontifice majorem facultatem videntur habere circa ferendam ſuſpenſionem, & Interdictum, quam circa excommunicationem; unde ad hanc tollendam videtur requiri nova abſolutio.

III. Quæritur tertio; An Epiſcopi poſſint abſolvere ſubditos ſuos a Suſpenſione reſervata Papæ?

Reſpondeo, ſi ea proveniat ex delicto occulto, & non ſit deducta ad forum contentioſum, Epiſcopos poſse tam per ſe, quam per ſuos Vicarios ab ea abſolvere; ex Trident. ſeſs. 24. cap. 6.: ſecus vero non poſse. Præter Epiſcopos poſsunt alii ex privilegio abſolvere, ſeu diſpenſare in omni ſuſpenſione, ſive a jure, ſive generaliter lata ab homine; inter quos Patres Societ. a Superioribus deputati, qui poſſunt a tali cenſura abſolvere, illamque relaxare, & diſpenſare; Siquidem, ut notat Suar. diſp. 29. ſect. 3., ipſa relaxatio dici etiam ſolet abſolutio; unde tam cenſura ſuſpenſionis, quæ abſolvitur, quam pœna, quæ relaxatur, tolli ſolet eadem formula, dicendo: Abſolvo te a vinculo ſuſpenſionis, quod incurriſti propter tale crimen, & reſtituo te ad executionem tui muneris, ac ordinis, & ad beneficium tuum.

IV. Quæritur quarto; Quinam poſſit univerſim abſolvere a ſuſpenſione?

Reſpondeo, a Suſpenſione lata ab homine ſpecialiter contra aliquem nominatim non poteſt abſolvere, niſi qui eam tulit, vel ejus Succeſſor, vel Superior, vel Delegatus; aliter perturbaretur Tribunal Judicis illam ferentis: Contra tamen a ſuſpenſione lata a jure, ſive ſit generalis, qua Communitas aliqua ſuſpendatur, ſive ſpecialis, qua ſuſpendantur particulares perſonæ, poteſt abſolvere Ordinarius Suſpenſi, (vel ejus Vicarius) ſi non ſit reſervata, ut patet; ſi enim Ordinarius Suſpenſi non poſſet tollere Suſpenſionem non reſervatam, fruſtra eſſet reſervatio, quando additur Suſpenſioni.

Dubium eſt; An Parochus etiam, & ſimplex Confeſſarius, qui non habet in foro externo juriſdictionem, poſſint pariter ab ea abſolvere?

Bonac. diſp. 3. punct. 2. concedit; quia Superior ſtatim ac abſolutionem non reſervat, videtur illam concedere cuilibet Confeſſario: Additque id verum eſſe non ſolum de excommunicatione, ſed etiam de aliis cenſuris; Unde Suar. docet, poſſe ſimplicem Confeſſarium abſolvere etiam ab interdicto perſonali ſpeciali non reſervato; quamvis non poſſit ab interdicto locali, aut generali perſonali, ad quod requiritur juriſdictio in foro externo.

Communior tamen ſententia, quamvis concedat, poſſe Parochum, & ſimplicem Confeſſarium abſolvere ab excommunicatione non reſervata, negat tamen de Suſpenſione, & Interdicto, quia, ut notat Laym. hic cap. 4. ex Avil. 3. part. diſp. 6., & Henr., Suſpenſio, & Interdictum non impediunt abſolutionem a peccatis, ſicut excommunicatio; & hac de cauſa Parochus, & ſimplices confeſſarii habent a jure delegatam facultatem ad abſolvendum ab excommunicatione non reſervata, ut poſſint a peccatis abſolvere; ſecus vero a Suſpenſione, & Interdicto; Notat tamen Laym., quod cui committitur facultas abſolvendi a caſibus Epiſcopalibus, delegatur pariter facultas abſolvendi a ſuſpenſione non reſervata; unde communiter Religioſi ex privilegiis ſuis poſſunt in foro conſcientiæ ab omni ſuſpenſione non reſervata abſolvere, ut notat Buſemb.

V. Quæritur ultimo; An dicenda ſit reſervata Suſpenſio, quæ fertur ut pura pœna ad tempus determinatum, puta per triennium, aut quæ fertur in perpetuum?

Reſpondeo cum Laym. loc. cit., & aliis communiter affirmative: Quare Epiſcopus non poteſt talem pœnam a jure latam relaxare, cum non poſſit inferior in lege Superioris diſpenſare, niſi in caſibus ſpecialiter conceſſis.

Dubium dumtaxat eſt apud Doctores; An quando fertur a jure Suſpenſio ſine temporis determinatione, & ſine expreſſione, quod in perpetuum duret, poſſit ab Epiſcopo abſolvi poſt peractam a Reo pœnitentiam?

Ne-

Negant Abb., & Navar., quia talis Suſpenſio habet rationem pœnæ; pœna autem abſolute lata cenſetur eſſe perpetua, & irremiſſibilis a Judice inferiore, ex leg. *Servus Cod. de pœnis*. Sed communius affirmant cum Laym., Avil. 3. part. diſp. 6., Suar. diſp. 29. ſect. 1.; quia talis pœna videtur eſſe impoſita, non ut vindicativa, ſed ut medicinalis ad tollendam contumaciam; qua ſublata poſſit conſequi abſolutio; ſicut dicitur de omnibus cenſuris: Præſertim quia ſi auctor Suſpenſionis voluiſſet illam perpetuam, & irremiſſibilem, id expreſſiſſet, ut ſæpe ſolet.

VI. Demum qui ſcire velit; Quænam ſint Suſpenſiones juris communiores? conſulat Buſemb. de Suſpenſ. dub. 2. Inter eas tamen notatu digna eſt primo ſuſpenſio contra Clericos recipientes Ordines Sacros ab alieno, vel a proprio in aliena Diœceſi, vel ſine ætate legitima, aut ſine dimiſſoriis, vel titulo, aut extra tempora, non ſervatis interſtitiis, vel per ſaltum, vel in cenſura; qui omnes ab executione Ordinum ſunt ſuſpenſi. Secundo contra Sodomiam exercentes, ſimoniacos, provocantes ad duellum, vel acceptantes, contra raptores, vel præbentes ad id auxilium. Tertio contra Viſitantes, ſi accipiant pecuniam, vel munera, uſque dum reſtituant duplum. Quarto contra aſſerentes etiam in ſermonibus, & ſcripturis privatis, quod Beatiſſima Virgo fuerit concepta in originali; & contra differentes in alterutram partem de conceptione Beatæ Virginis in concione populari, ubi adeſt virorum, & mulierum multitudo, aſſerendo propriam ſententiam rationibus, & auctoritatibus, & alteram repellendo; Necnon qui præſumit de hac ipſa quæſtione vulgari ſermone ſcribere, vel dictare, ex Bulla Pii V. apud Bonac. hic punct. 5. §. 1. Quinto contra Epiſcopos, & Ordinantes non ſubditum, aut indignum, aut ſimoniace: Contra eoſdem intrantes monaſteria monialium ſine neceſſitate; Contra admittentes reſignationem adverſus formam præſcriptam; & contra delinquentes adverſus Clericorum immunitatem; Ac demum in eoſdem Epiſcopos non viſitantes limina Apoſtolorum tempore præſcripto a Sixto V.

ARTICULUS VI.

De Depoſitione, & Degradatione.

I. Quid importet Depoſitio, quid Degradatio? Per priorem privatur Clericus omni officio, ac beneficio, retento ſolum privilegio fori, & Canonis; Per poſteriorem vero etiam hoc privilegio cum quadam ſolemnitate privatur.

II. In quo differat Suſpenſio a Depoſitione, & Degradatione?

III. Degradatio verbalis confunditur cum Depoſitione; ſecus vero Realis.

IV. Plura gravia crimina trahunt Depoſitionem, & plura graviora Degradationem.

V. Depoſitio, & Degradatio Presbyteri ſpectat ad Epiſcopum; Epiſcopi autem ad Pontificem. Degradatus a ſolo Pontifice poteſt in priſtinum ſtatum reſtitui; Depoſitus vero aliquando etiam ab Epiſcopo.

I. QUæritur primo; Quid importent Depoſitio, ac Degradatio, & in quo differant a Suſpenſione?

Reſpondeo, Depoſitionem eſſe pœnam Eccleſiaſticam non medicinalem, ſed vindicativam, qua Clericus omni officio, vel beneficio in perpetuum privatur, retento ſolo privilegio fori, & Canonis: Degradatio vero non ſolum privat omni officio, & beneficio, ſed etiam privilegio fori, & Canonis cum quadam ſolemnitate; unde degradatus traditur brachio ſæculari, ut puniatur tanquam laicus.

II. Differunt itaque Depoſitio, & Degradatio a ſuſpenſione, quod ſuſpenſio privat tantum uſu officii, & fructibus beneficii cum ſpe abſolutionis; illæ vero privant officio ipſo, ac beneficio, ſeu titulo, & jure beneficii, & conſequenter ejus adminiſtratione, & fructuum ſuſpenſione ſine ſpe relaxationis.

III. Diſtinguunt aliqui Degradationem in Verbalem, & Realem, & dicunt, Verbalem confundi cum Depoſitione; Realem vero eſſe, quam diximus. Eaque fieri ſolet aſtantibus Abbatibus infulatis, ideſt habentibus jus mitræ, & baculi, atque aſſiſtentibus aliis in dignitate conſtitutis; & tunc inducitur ad conſpectum Epiſcopi degradandus geſtans veſtes, & vaſa ſacra pertinentia ad Ordinem, a quo degradatur, atque ab Epiſcopo gradatim iis exuitur, & privatur; ac tandem tondetur prolatis quibuſdam verbis terrorem incutientibus. Ita Bonac. hic.

IV. Quæritur ſecundo; Ob quæ crimina ferri poſſit Depoſitio, & Degradatio?

Reſpondeo, crimina, quæ Depoſitionem merentur, ſunt adulterium, ſtuprum, inceſtus, notorius concubinatus, furtum, per-

perjurium, homicidium etiam ſolo conſilio patratum, ſimonia notoria, necnon alia crimina enormia, quæ trahunt irregularitatem: Degradationem vero merentur homicidium qualificatum, puta parricidium, hæreſis manifeſta, ſodomia ſæpius exercita, falſificatio literarum Apoſtolicarum, calumnia proprio Epiſcopo irrogata, & quodvis crimen, in quo aliquis redditur incorrigibilis; necnon crimina valde Reipublicæ perniciosſa. Ita communiter apud Laym. hic.

V. Quæritur demum; Quinam poſſit ferre, & tollere Depoſitionem, & Degradationem.

Reſpondeo cum Bonac. hic, Depoſitionem, & Degradationem presbyteri pertinere ad proprium Epiſcopum, vel ejus Vicarium generalem poſt Trident. ſeſſ. 13. cap. 14.; Epiſcopi vero Depoſitionem, & Degradationem ſpectare ad Pontificem, ſicut & Religioſorum exemptorum; niſi ex conſuetudine, vel privilegio eorum Prælato talis poteſtas competat. Degradatum vero in priſtinum ſtatum reſtituere ſolus Pontifex poteſt, ex cap. *Lapſis*; quamvis raro, aut nunquam id fiat. Depoſitum autem poteſt etiam Epiſcopus in priſtinum ſtatum reſtituere, ſi crimina, ob quæ fuit depoſitus, leviora ſint adulterio, ex cap. *At ſi Clerici, de judiciis*; quamvis non ſoleant Depoſiti ad Clerum reſtitui, ex cap. *Percutit, diſt.* 50.

QUÆSTIO VII.

De Interdicto, & Ceſſatione a Divinis.

QUæremus primo; Quid, & Quotuplex ſit Interdictum? Secundo, quinam ejus effectus? Tertio, quam ob cauſam feratur? A Quo, & erga Quos? Quarto, de ejus violatione, ac de participatione cum perſonis interdictis. Quinto, de ejuſdem ablatione; Demum, de ceſſatione a Divinis, quæ Interdicto perſimilis eſt.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex ſit Interdictum?

I. Per hanc cenſuram prohibentur omnia divina Officia, nonnullorum Sacramentorum adminiſtratio, & Eccleſiaſtica ſepultura. In quo differat ab aliis cenſuris Interdictum?

II. Interdictum aliud eſt Perſonale, aliud Locale; & utrumque ſubdividitur in Generale, & Particulare; necnon in latum ab homine, & latum a jure.

III. Perſonale Interdictum non trahit locale, nec e converſo, niſi forte per accidens.

IV. Interdictum locale ab omnibus omnino ſervari debet; eſto poſſit Epiſcopus ferens hanc cenſuram etiam ad aliquos effectus illam ſuſpendere, aut tollere.

V. Civitate interdicta intelliguntur etiam interdicta loca Religioſorum, Suburbia, & Aedificia continentia.

VI. Ex vi Interdicti perſonalis generalis quænam Perſonæ obligentur, & quænam excipiantur? Interdicto dumtaxat Clero, probabiliter non intelliguntur interdictæ Perſonæ religioſæ.

I. QUæritur primo; Quid veniat nomine Interdicti?

Reſpondeo, Interdictum eſſe *Cenſuram Eccleſiaſticam, qua prohibentur omnia divinæ officia, nonnullorum Sacramentorum adminiſtratio, & Eccleſiaſtica ſepultura*. Ita communiter Doctores; Unde fit, convenire Interdictum cum reliquis cenſuris in hoc, quod privet quibuſdam bonis ſpiritualibus; Differt tamen ab iis, quia Excommunicatio privat Sacramentis, necnon divinis officiis, &c. quatenus continent ſacram communicationem cum fidelibus; Suſpenſio privat ſpiritualibus bonis, quatenus proveniunt ex poteſtate clericali, quæ per cenſuram impedita eſt: at Interdictum privat iiſdem, quatenus continent participationem quandam, & diſpenſationem rerum ſacrarum, quas Eccleſia juſtis de cauſis prohibet etiam aliquando innocentibus.

II. Quæritur ſecundo; Quotuplex ſit Interdictum?

Re-

Reſpondeo, dividi primo in Perſonale, & Locale. Illud afficit immediate perſonam, prohibendo illi ubicumque ſit participationem prædictarum functionum ſacrarum: Locale vero afficit immediate locum, prohibendo ne in eo Sacræ illæ functiones fiant; Quando tamen tam locus, quam incolæ interdicuntur, tale Interdictum dicitur mixtum, complectens utrumque, Locale, & Perſonale.

Subdividitur utrumque in Generale, & Particulare. Primo itaque Interdictum Perſonale generale reſpicit communitatem aliquam, puta Civitatem, familiam, Collegium, Clerum, Capitulum, exercitum, &c., inquantum ſunt unum corpus politicum, & conſtringit etiam innocentes, niſi eximantur. Secundo Perſonale particulare, ſeu ſpeciale reſpicit Perſonas particulares, vel nominatim, verbi gratia, Epiſcopum, Gubernatorem, &c., vel in genere interdicendo, verbi gratia, omnes, qui tale facinus commiſerunt; in quo caſu perſonæ particulares, quamvis ignotæ, interdicuntur, inquantum perſonæ particulares ſunt, & non inquantum ſunt membra corporis politici. Tertio Interdictum locale generale eſt, quo interdicitur locus, qui a pluribus habitationibus occupatur, ut Regnum, Provincia, Diœceſis, Civitas, Oppidum, necnon Parochia, quæ plures ſub ſe Eccleſias habeat, aut Villa. Quarto Interdictum particulare locale reſpicit certum locum Sacrum, unum, vel plures, verbi gratia, Eccleſiam, aut Eccleſias parochiales; quo nomine comprehenduntur etiam Cappellæ, & Cemeteria contigua: Quemadmodum nomine Civitatis intelliguntur etiam ſuburbia, licet ad alterius juriſdictionem ſive temporalem, ſeu Eccleſiaſticam ſpectent, ut ſunt Eccleſiæ regularium, & Equitum Sancti Joannis, ex cap. *Si Civitas, de ſententia excommunicat. in 6.* tum quia, ut notant Laym., & Avil., acceſſorium ſequitur conditionem principalis; tum quia alioqui parvifieret Interdictum, ſi populus poſſet divina peragere in ſuburbiis: Et idem dicas ex Avil. de Ædificiis continentibus, ſeu propinquis Civitati, niſi a Civitate diſtent per aliquod milliare, ex Sylveſt. Præterea Interdictum locale generale, & particulare illud etiam habent diſcrimen, quod interdicta, verbi gratia, Civitate, neque intra, neque extra Civitatis Eccleſias licitum eſt divina celebrare: Contra vero interdicta, verbi gratia, una, aut omnibus Eccleſiis Civitatis, licitum eſt extra tales Eccleſias in aliis Oratoriis ea celebrare.

Dividitur deinde Interdictum in Totale, & Partiale: Illud comprehendit omnes effectus Interdicti; hoc vero ſolum aliquos; ut ſi quis tantum interdicatur a Sacramentorum ſuſceptione, vel ab ingreſſu Eccleſiæ, vel ab Eccleſiaſtica ſepultura.

Dividitur tertio in Latum ab homine, & Latum a jure. Demum in latum tanquam cenſuram, ſeu ut pœnam medicinalem ob contumaciam reſpectu Eccleſiæ præcipientis, & in latum ut puram pœnam vindicativam peccati præteriti.

III. Dubium eſt primo; An poſito Interdicto locali cenſeatur ſimul poſitum perſonale; Aut e converſo poſito Interdicto perſonali Communitatis cenſeatur poſitum locale?

Reſpondeo negative cum communi apud Laym., & Hurt. diff. 3.. Quare poſito Interdicto locali etiam generali, verbi gratia, interdicta Civitate non ſunt interdictæ perſonæ Civitatis, niſi tantum illæ, ob quarum culpam poſitum eſt Interdictum locale, ex cap. *Si ſententia, de ſententia excommunicat. in 6.*; reliquæ vero poſſunt extra locum interdictum intereſſe Divinis. Eodem modo poſito Interdicto perſonali generali non cenſetur locus interdictus, ut communiter docent cum Con., Suar., Hurt. contra Covar., & Henr.; cum unum non trahat alterum. Quare interdicto populo alicujus Urbis, poſſunt Clerici, qui non ſunt interdicti, celebrare divina officia in Eccleſiis, etiam januis apertis, & pulſatis campanis, ut poſſint confluere alienigenæ, qui non ſunt cives, ſed vel negotii, verbi gratia, vel ſtudiorum cauſa ibi commorantur; Niſi aliquando per accidens id non liceat, quia ſcilicet interdicti non poſſunt aliter a templo excludi. Ubi adverte, quod interdicta aliqua communitate, ſi quis deſinat eſſe membrum illius communitatis, verbi gratia, per mutationem domicilii, deſinit eſſe interdictus, ſi cauſam illi ſua culpa non dederit; ſicut e contra, ſi quis fiat de novo membrum communitatis interdictæ, tunc incipit ligari Interdicto talis communitatis, ut notant Laym., & Avil.

IV. Dubium eſt ſecundo; A quibuſnam ſervari debeat Interdictum locale?

Reſpondeo, ab omnibus omnino, etiam ab Exteris, a Religioſis, ab Innocentibus, ab ipſomet ferente Interdictum; quia hæc non eſt prohibitio facta perſonis directe, ſed

ſed eſt privatio divinorum officiorum loco impoſita, & talis obligatio naſcitur a jure communi, cui ferens Interdictum derogare non poteſt: Solum poteſt, qui Interdictum tulit, illud ſuſpendere, vel tollere, aut ſimpliciter, aut ad aliquos effectus, & ſic poteſt ipſe divina officia celebrare.

V. Hic autem adverte, quod interdicta Civitate intelliguntur interdicta non ſolum loca Religioſorum, ſuburbia, & ædificia continentia, ut diximus; ſed etiam Eccleſia Cathedralis, ut communiter docent contra Eſcob., Covar., & Henr., aliter enervaretur vis Interdicti: Sic Interdicta Diœceſi intelligitur Civitas interdicta, & interdicta aliqua Eccleſia intelliguntur interdictæ ejus Cappellæ, & Cemeterium: Contra vero interdictis Cappellis non intelligitur interdicta Eccleſia, & interdictis ab Ordinario omnibus Eccleſiis Civitatis per Interdictum ſpeciale, non intelliguntur interdictæ Eccleſiæ exemptæ Religioſorum; quia hæ ab Ordinario interdici non poſſunt per Interdictum ſpeciale, ſed ſolum per generale.

VI. Dubium eſt tertio; Quinam obligentur per Interdictum perſonale generale?

Reſpondeo, interdicto populo, vel alia communitate, interdictas eſſe omnes perſonas talis communitatis, etiam innocentes, etiam habitantes in ſuburbiis, (modo ſui juris non ſint, nec habeant honores, & onera diſtincta) etiam Marchiones, Duces, &c., ſi cenſeantur eſſe de tali populo.

Primo tamen excipiuntur Epiſcopi, ſi non fiat de iis expreſſa mentio, ex cap. *Qui periculoſum, de ſententia excommunicationis in 6.*

Secundo, Clerici, & a fortiori Regulares; quia nomine populi non veniunt Eccleſiaſtici; Notat tamen Bonac., quod ſi aliqua familia interdicatur, etiam Clerici illius familiæ ſunt interdicti; quia tale Interdictum eſt ſpeciale relate ad omnes perſonas talis familiæ.

Tertio, Infantes, & Amentes, quippe incapaces obligationis; quamvis non debeant ſepeliri in loco Sacro, ut dicemus, cum hæc obligatio cadat in eos, qui ſepeliunt.

Quarto, Exteri, qui ſtudiorum, vel negotiorum cauſa ibi habitant, etiamſi longo tempore; quia non cenſentur membra talis communitatis, juxta ſatis probabilem opinionem.

Quinto, qui per mutationem domicilii deſinunt eſſe illius populi.

Sexto, qui habent duplex domicilium, alterum in loco interdicto, alterum in non interdicto; quando non habitant in loco interdicto, ſi non dederint cauſam Interdicto.

Septimo, qui tulit Interdictum; quamvis enim ſubjiciatur Interdicto locali, non tamen perſonali generali, cum non poſſit ſeipſum punire: Quod ſi Interdictum feratur in Clerum, probabiliter non comprehenduntur Religioſi, ut diximus quæſt. ſuper. art. 2. cum Pal., & Avil.; Nec comprehenduntur Clerici, qui ſolum habent privilegium Canonis, & non fori; cum hi reputentur ſeculares.

ARTICULUS II.

De Effectibus Interdicti.

I. Nonniſi tres ſunt effectus Interdicti, Privatio aliquorum Sacramentorum, omnium Divinorum, & Eccleſiaſticæ Sepulturæ. Plura tamen in cap. Alma Mater *permittuntur.*

II. Quænam Sacramenta vi Interdicti prohibeantur?

III. Qui privilegio gaudet audiendi Miſſam tempore Interdicti, num die feſto teneatur illam audire?

IV. Quænam dicantur Divina officia tempore Interdicti vetita?

V. Quinam poſſint tempore Interdicti Divinis officiis, quæ permittuntur, intereſſe? Num infantes? Num Clerici conjugati? Num familiares eorum, qui privilegio gaudent?

VI. Eccleſiaſtica ſepultura quibuſnam, & quando per Interdictum prohibeatur?

VII. Num poſſit Eccleſiaſtica ſepultura dari Interdicto, aut Suſpenſo ab ingreſſu Eccleſiæ? Et quid intereſt inter Suſpenſionem, & Interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ?

VIII. Interdictus nominatim denunciatus non privatur uſu juriſdictionis in foro externo.

IX. Num ſit invalidum, an ſolum illicitum Sacramentum Pœnitentiæ ab Interdicto adminiſtratum?

I. Tres ſunt, ut diximus, Interdicti effectus, Privatio aliquorum Sacramentorum, omnium officiorum Divinorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ. Bonifacius VIII. jure novo in cap. *Alma Mater*

ter tria indulſit tempore Interdicti, (videlicet localis generalis, ut patet ex contextu) quæ jure antiquo erant prohibita. Primum circa Sacramentum Pœnitentiæ, quod poſſit miniſtrari omnibus, qui non dederunt cauſam culpabilem Interdicto; vel qui ſuo conſilio, auxilio, aut favore non concurrerunt ad delictum, propter quod lata eſt ſententia Interdicti; Iſtis tamen ſolum in articulo mortis permittitur Sacramentum Pœnitentiæ. Secundum, quod poſſint celebrari miſſæ, & alia divina officia a Clericis in ſingulis Eccleſiis, (quo nomine ex Bonac. veniunt etiam hoſpitalia erecta auctoritate Epiſcopi, & Oratoria privata approbata ad miſſas in iis celebrandas) necnon in monaſteriis; ſed januis clauſis, voce ſubmiſſa, non pulſatis campanis, excluſis laicis non habentibus privilegium, excluſis etiam excommunicatis, ac interdictis, ſcilicet denunciatis, cum hos tantum excludere teneamur, ut notat Pal. Qui tamen ſi nolint exire, non proinde tenetur Sacerdos omittere Sacrum, ut putant Suar., & Laym., cum non ſit eadem ratio de excommunicato, ac de interdicto denunciato. Tertium, quod in quatuor feſtivitatibus præcipuis anni, videlicet Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis Beatæ Virginis, poſſint officia celebrari ſolemniter januis apertis, alta voce, pulſatis campanis, & interdictis admiſſis, dummodo altari non appropinquent, qui dederunt cauſam Interdicto, ideſt, ut exponit Suar. diſp. 14. ſect. 1., dummodo non communicent, nec ab iis oblationes accipiantur.

Hoc privilegium extendit Martinus V. ad feſtum Corporis Chriſti Domini; & Eugenius IV. ad totam ejus octavam; Et Leo X. extendit ad feſtum Conceptionis Beatæ Virginis, & ad ejus octavam, ut notat Avil. part. 5. diſp. 4. ſect. 2. ex Sylveſt., Henr. cap. 47. num. 4., & aliis. Porro feſtum Paſchæ, & Pentecoſtes incipit a Miſſa Vigiliæ, quia in earum Vigiliis miſſa fit de ipſis feſtivitatibus per anticipationem: Alia vero feſta incipiunt a primis veſperis, & definunt non in ſecundis veſperis, ut aliqui putant, ſed in completorio feſti, cum hoc pertineat ad celebritatem illius diei. Pal., Avil., Con., Hurt. putant, feſtum Nativitatis, Paſchæ, & Pentecoſtes includere ſequentes dies feſtivos; quamvis aliqui cum Gloſſa dicant durare primo tantum die. Præterea Gregorius IX. in cap. *Permittimus*, *de ſententia excommunicat.* in Interdicto locali, ſive generali, ſive ſpeciali concedit Clericis, Paſtoribus (ideſt Parochis, qui id aliis committere poſſunt) ſemel in hebdomada celebrare ad conficiendam Euchariſtiam pro infirmis, ſervatis conditionibus præſcriptis in dicto cap. *Alma Mater*. Permittitur etiam in cap. *Quod in te*, *de Pœnit.*, *& Remiſſion.*, quod in Eccleſiis Collegiatis officium divinum a Clericis binis, vel ternis peragatur, non cantando, ſed legendo ſub iiſdem conditionibus.

II. Quæritur nunc primo; Quænam Sacramenta prohibeantur per Interdictum?

Reſpondeo, prohiberi omnium Sacramentorum adminiſtrationem, & perceptionem, exceptis caſibus in jure expreſſis, quos mox ſubjiciemus percurrendo per ſingula Sacramenta.

Primo itaque excipitur Baptiſmus, qui omnibus miniſtrari poteſt cum ſolitis ſolemnitatibus; quamvis non a perſona ſpecialiter interdicta, niſi privatim in caſu neceſſitatis.

Secundo excipitur Confirmatio, quæ baptiſmo eſt affinis, & illius quaſi complementum: Quare omnibus pariter miniſtrari poteſt, & ideo poteſt confici Chriſma etiam in loco ſpecialiter interdicto.

Tertio excipitur Sacramentum Matrimonii, quod in loco interdicto non ſolum a perſona generaliter, ſed etiam a ſpecialiter interdicta celebrari poteſt, ut putant Pal., Hurt. contra Bonac., Ugolin., Sayr., & alios: Etenim matrimonium non cadit ſub hac prohibitione, cum non ſit res pure ſpiritualis; ſed ſit quidam humanus, & politicus contractus, cui ex inſtitutione Chriſti Domini ratio Sacramenti eſt annexa; nullus autem contractus humanus tempore Interdicti prohibetur; Verum tamen eſt, quod notarunt Navar., & Sanch. contra nonnullos, benedictiones nuptiales tempore Interdicti non licere, niſi in feſtivitatibus, in quibus permittuntur divina officia.

Quarto, circa Extremam unctionem, certum eſt ex cap. *Quod in te* citato, neque recipi, neque miniſtrari poſſe in Interdicto ſive locali, ſive perſonali: Utrum autem Mendicantibus moribundis Extrema unctio conferri poſſit? Conſulantur eorum privilegia: Quando autem infirmus nullum aliud Sacramentum recipere poſſet, probabile eſt, poſſe hoc illi miniſtrari ex præſumpta Eccleſiæ voluntate, ut docent Laym., Pal., & alii.

Quinto, nullum Ordinis Sacramentum conferri, aut recipi poteſt in loco interdicto, aut Clericis etiam generaliter tantum interdictis; Prima autem tonſura cum non ſit Sacramentum, ſed ſacramentale, prohibetur ſolum, inquantum per Interdictum prohibentur divina officia, ut dicemus quæſt. ſequenti.

Sexto, Sacramentum Pœnitentiæ conceditur, ut diximus, jure novo in cap. *Alma Mater*, omnibus, præterquam iis, qui cauſam dederunt Interdicto, excepto mortis articulo; immo iſtis neque in articulo mortis Sacramentum Pœnitentiæ, neque extra mortis articulum Confirmatio miniſtrari poteſt, niſi præſtiterint prius ſatisfactionem: Quam ſi dare non poſſent, debent prius præſtare cautionem pignoratitiam, aut fidejuſſoriam, aut ſaltem juratoriam. Sacramentum autem Pœnitentiæ adminiſtrari poteſt a perſona generaliter, non tamen a ſpecialiter interdicta; cum huic quælibet adminiſtratio Sacramentorum prohibeatur extra caſum neceſſitatis: Quamvis ſi adminiſtretur, valide adminiſtretur, ut notarunt Bonac., Pal., & Filliuc.

Septimo, Euchariſtia permittitur ſolum in articulo mortis cum ſolita ſolemnitate, & comitatu; non tamen ſpecialiter interdictis, niſi cum conditionibus ſupradictis: Extra mortis vero articulum, ne innocentibus quidem generaliter interdictis permittitur Euchariſtiæ ſuſceptio; pro iis enim ſola Miſſæ celebratio conceditur in cap. *Alma Mater*. Clericis tamen, & Religioſis communionem licere, etiam poſito interdicto locali ſpeciali, docet Eſcob. in ſumm. cap. 4. ex Tolet.

Præterea probabilius eſt, quod docent Suar. diſp. 33. ſect. 1., Pal. contra Bonac., & alios, quod hi, qui cauſam Interdicto non dederunt, nec ſunt ſpecialiter interdicti, poſſint Euchariſtiam recipere in illis feſtivitatibus exceptis; Nam in cap. *Alma Mater* tantum excluduntur, qui cauſam Interdicto dederunt, & ſpecialiter interdicti. Præterquamquod hoc privilegium adminiſtrandi in iis feſtivitatibus Euchariſtiam habent fere omnes Religioſi ex ſuis privilegiis: Si quis tamen vellet oppoſitam ſententiam ſuſtinere, non teneretur præcepto communionis in Paſchate; ſicuti quia non permittitur Miſſa die feſto tempore Interdicti, nemo tenetur ad illam audiendam.

III. Rogabis: An qui ex privilegio poſſet tempore Interdicti miſſam audire die feſto, aut communicare in Paſchate, ad id teneretur?

Reſpondet affirmative Bonac. hic punct. 4. cum Henr. contra Avil., & Con.; Sicut qui in carceribus detentus obtinet a Judice facultatem audiendi miſſam, tenetur illam audire, cum ceſſet impedimentum, a quo excuſabatur. Avil. tamen part. 5. diſp. 4. ſect. 2. putat, ſolum Religioſos, & Clericos, qui ſecundum jus commune eximuntur ab Interdicto, ad id teneri; non tamen habentes privilegium; cum nemo teneatur uti privilegio ſuo. Quod confirmat, quia ſi diceretur miſſa in tali diſtantia, ut non comprehendatur in continentia mœniorum, quamvis non ſit tanta, ut deobligaret homines ab audienda miſſa, ſi non eſſet Interdictum, non tenerentur tamen homines illuc ire ad miſſam audiendam tempore Interdicti. Ad rationem in contrarium reſpondet, impedimentum carceris eſſe impedimentum ipſius perſonæ; ſicuti impedimentum infirmitatis; unde eo ceſſante datur obligatio audiendi miſſam: Econtra in caſu noſtro impedimentum eſt ipſius juris deobligantis a miſſa audienda, & dantis privilegium aliquibus perſonis; quæ tamen cum non teneantur uti privilegio, non tenentur miſſam audire tempore Interdicti. At Clerici, & Religioſi tenentur audire miſſam, quia in Interdicto non includuntur; unde non habent privilegium, ſed obligationem audiendi miſſam.

IV. Quæritur ſecundo; Quid veniat nomine Divinorum officiorum, quæ per Interdictum prohibentur?

Reſpondeo cum communi apud Suar., Bonac., & alios, Divinorum officiorum nomine intelligi quæcumque fiunt in Eccleſia a Miniſtro Eccleſiaſtico, ſeu a perſona conſecrata, vel deputata ad illud; ſive quæcumque a ſolis Clericis ex inſtitutione Chriſti, vel Eccleſiæ fieri permittuntur; ut ſunt ſacrificium miſſæ, horæ Canonicæ, officium Beatæ Virginis cum Pſalmis, & litaniis in loco ad id deputato cum ſua ſolemnitate; unde etiam monialibus tempore Interdicti id prohibetur; Et univerſim omnia Sacramentalia prohibentur, ſeu omnia, quæ ad ſolemnem ritum Sacramentorum ſpectant, vel immediate, vel præparatorie, vel conſecutive; ut ſolemnis benedictio nuptiarum jam celebratarum, benedictio templi, vaſorum, & veſtium ſacrarum, candelarum in die Purificationis, & ramorum in die Palmarum,

rum, fontis baptiſmalis, aquæ luſtralis, Chriſmatis, altaris conſecratio, fuſio aquæ cum Aſperges, ſolemnis benedictio Epiſcopi, profeſſio ſolemnis in Religione, litaniæ proceſſionaliter recitatæ, collatio primæ tonſuræ, &c. Contra tamen permittuntur, quæ non requirunt perſonam Eccleſiaſticam ad ea deputatam; cum non cenſeantur officia Eccleſiaſtica communia, ſed privata; ut benedictio menſæ, oratio pro itinere, adoratio Crucis die Paraſceves, ſine tamen orationibus ab Eccleſia pro eo actu inſtitutis, quæ dicuntur officia illius diei. Permittitur pariter ſalutatio Angelica dici ſolita ſtatutis horis diei, concio, lectio ſacra, litaniæ in Eccleſia, vel extra Eccleſiam cantatæ, dummodo non canantur ſolemniter, ideſt cum ſuperpelliceo, & cum, Dominus vobiſcum. Recitari etiam poteſt confeſſio generalis; quia hæc omnia etiam a laicis fieri ſolent: poteſt etiam qui ad officium tenetur, recitare illud cum ſociis, modo non ita recitent, ut publicam orationem facere videantur.

Cum autem Divina officia non permittantur, nec permittitur pulſatio campanæ ad convocandos Sacerdotes ad miſſas celebrandas; immo aliqui putant, neque licitum eſſe uti tintinnabulo ad Sanctus, & in miſſæ elevatione, ſed tabula cum matraca, ſeu tuba; quorum tamen ſententiam non ſequor, cum tintinnabulum non pulſetur ad populum convocandum, ſed ad excitandum illum ad Chriſti adorationem; & ideo omnes docent, licitum eſſe pulſare campanas in ſolita ſalutatione Angelica; vel ad indicandam populo feſtivitatem alicujus diei, vel ad Euchariſtiam comitandam, aut ad concionem, &c., cum hoc non ſit ad Divina officia convocare.

V. Dubium eſt; Quinam poſſint tempore Interdicti localis generalis admitti ad Divina officia, quæ permittuntur in cap. *Alma Mater* ſingulis Eccleſiis, & Monaſteriis ſive virorum, ſive mulierum, januis clauſis, voce ſubmiſſa, & non pulſatis campanis?

Reſpondeo cum Bonac. punct. 3., poſſe admitti Primo amentes, & infantes; quia cum careant uſu rationis, non ſunt capaces præcepti, & obligationis, nec poſſunt Divinis officiis moraliter intereſſe; Et ideo putat Henr., non eſſe peccatum admittere infantem ad Clauſtrum Monialium; quamvis in Trident. ſeſſ. 24. cap. 5. feratur excommunicatio in ingredientes Clauſtra Monialium. Secundo admitti poſſunt Clerici non conjugati, dummodo non ſint excommunicati, aut ſpecialiter interdicti, nec dederint cauſam Interdicto; cum enim Divina officia permittantur, & hæc a Clericis celebrentur, permittitur conſequenter Clericos ad ea admittere. Admitti etiam poſſunt propter eandem rationem Clerici conjugati, ſi ſint addicti alicui Eccleſiæ, vel miniſterio Sacro; aliter reputantur tanquam laici; quamvis, ſi geſtent habitum, & tonſuram, gaudeant privilegio Canonis, & fori. Contra tamen non poſſunt admitti Primo excommunicati, & interdicti, videlicet nominatim denunciati, ut ſupra notavimus, quia iſtos tantum tenemur vitare. Secundo laici non habentes privilegium, ut docent communiter Doctores cum Suar., Avil., quia aliter fruſtra claudendæ eſſent januæ ad Divina celebranda.

Dubium eſt ſecundo; An qui tempore Interdicti habet privilegium aſſiſtendi Divinis officiis, poſſit ſecum adducere familiares?

Reſpondeo cum communi affirmative; dummodo cauſam non dederint Interdicto: Familiares autem dicuntur domeſtici, qui ſunt de ejus familia, & eum ſolent comitari; atque adeo non ſolum uxor, filii, &c., ſed etiam famuli, qui continue in ejus familia aſſiſtunt ſuſtentati ejus ſumptibus. Quod ſi quis famulorum, qui illum comitari ſolent, ſit abſens, aut infirmus, poteſt alter ſubſtitui: Iſti tamen non poſſunt ſine domino ad Divina officia admitti.

VI. Quæritur tertio; Quibus, & quando prohibeatur Eccleſiaſtica ſepultura?

Reſpondeo, quodvis Interdictum ſive perſonale, ſive locale privare Eccleſiaſtica ſepultura tam perſonas, quam locum, ita ſcilicet ut in loco interdicto non poſſit ſepeliri cadaver in Eccleſia, aut in Cæmeterio benedicto, nec in loco ubi Divina peraguntur, nec cum pompa funerali; Si tamen Interdictum ſit locale, poſſunt in alio loco ſacro non interdicto ſepeliri perſonæ, quæ non dederunt cauſam Interdicto, nec ſunt nominatim denunciatæ; cum nullum extet impedimentum neque ex parte perſonæ, neque ex parte loci non interdicti. Non poſſunt tamen in loco ſacro interdicto ſepeliri ne infantes quidem, & amentes; quia quamvis non extet impedimentum ex parte perſonæ,

extat tamen ex parte loci interdicti: Quare ſepeliri debent in campo, aut in Cæmeterio ab Epiſcopo deputato, non tamen benedicto.

Notat tamen Laym. ex Suar., Con., & aliis contra Sà, & Eſcob. in ſumm. cap. 4., in Interdicto generali ſatis eſſe, ut tota communitas ſit denunciata, ut ſingula ejus membra teneamur vitare relate ad officia Divina, & Eccleſiaſticam ſepulturam; cum ſit moraliter impoſſibile omnes nominatim denunciari. Si tamen in loco Sacro ſepeliantur, non eatenus ſunt exhumandi; Immo econtra qui tempore Interdicti in loco non ſacro ſepeliuntur, elapſo Interdicto, exhumandi ſunt, & in loco ſacro ſepeliendi.

A prædicta regula excipiuntur Primo Clerici, qui ſi non dederunt cauſam Interdicto, ſicut poſſunt officia Divina celebrare januis clauſis, ita poſſunt eodem modo in loco ſacro etiamſi generaliter interdicto ſepeliri; & in quatuor illis feſtivitatibus poſſunt etiam cum pompa funerali: Nomine autem Clericorum veniunt etiam Religioſi, Moniales, & Clerici conjugati addicti ſervitio alicujus Eccleſiæ: Secundo excipiuntur laici, qui habent privilegium aſſiſtendi Divinis officiis; tum quia quibus communicamus vivis, poſſumus etiam mortuis communicare; tum etiam quia, ſi conceditur iis aſſiſtere Divinis officiis, quod eſt principale, conceditur pariter Eccleſiaſtica ſepultura, quæ eſt acceſſorium: Tertio propter eandem rationem puto cum Bonac., Henr., Sylveſt. contra Suar., Con., Avil., quod poſſint etiam laici in quatuor illis feſtivitatibus ſepeliri in loco ſacro publice; quamvis enim Eccleſiaſtica ſepultura non ſit Divinum officium, tamen quibus conceditur, quod eſt principale, intelligitur etiam illud acceſſorium concedi.

VII. Rogabis; An interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ poſſit in loco ſacro ſepeliri?

Reſpondeo, ex cap. *Is cui, de ſententia excommunicat. in 6.* quod ſi dederit ſigna contritionis, poſſit abſolvi, & in loco ſacro ſepeliri; ſecus vero non poſſit. Quid autem ſignificet, aliquem eſſe interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, & utrum talis cenſura ſit dicenda ſuſpenſio, an vero Interdictum? diximus quæſt. ſuper. art. 4.

Notandum hic ſolum ex Avil. diſp. 4. dub. 5., & Henr., per ſuſpenſionem ab ingreſſu Eccleſiæ ſolos Clericos ligari; per Interdictum vero ab Eccleſiæ ingreſſu ligari etiam laicos, ne officiis Divinis interſint. Præterea talis ſuſpenſio ferri non poteſt pro culpa aliena; poteſt vero tale Interdictum ferri; Et ideo aliquando in jure hæc cenſura vocatur ſuſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ, aliquando vero Interdictum.

VIII. Quæritur quarto; An Interdictus privetur uſu juriſdictionis exterioris?

Reſpondeo cum Bonac., Avil., & aliis communiter negative; cum hoc non includatur in triplici effectu aſſignato Interdicti. Quare Interdictus, etiam nominatim denunciatus poterit excommunicare, & abſolvere in foro exteriori, etiam cum ſolemnitate, tam intra, quam extra Eccleſiam. Sacramentum vero Pœnitentiæ miniſtrare non poteſt, cum hoc includatur intra Divina officia, quæ per Interdictum prohibentur.

IX. Utrum autem Sacramentum Pœnitentiæ ab interdicto miniſtratum ſit ſolum illicitum, an etiam invalidum? Diſputant Doctores. Bonac. putat, eſſe ſolum illicitum, ſicuti ſi ab irregulari miniſtraretur. Suar. tamen cenſet, fore invalidum, quia Interdictum privat rebus Divinis, quantum poteſt.

ARTICULUS III.

Quam ob cauſam? A Quo? Et erga Quos ferri poteſt Interdictum?

I. Interdictum perſonale ſpeciale præſupponit culpam propriam; ſecus vero Interdictum generale, ſive perſonale, ſive locale.

II. Innocentes per Interdictum generale non puniuntur, ſed ſolum Eccleſia ob juſtam ſui defenſionem ſubtrahit illis ſuum miniſterium.

III. Interdictum generale prærequirit gravem culpam. Et probabilius etiam Interdictum ſpeciale perſonale, niſi ſit partiale.

IV. Interdictum generale, ac ſpeciale locale imponi nequit ob debitum pecuniarium; poteſt tamen ob id imponi Interdictum ſpeciale perſonale, non ſecus ac Excommunicatio, & Suſpenſio.

V. Ritus ferendi Interdictum quinam ſit?

VI. Ferre poſſunt Interdictum, qui juriſdictionem habent in foro exteriori, demptis Prælatis regularibus ex deſuetudine. Etiam excommunicatus vitandus interdicere poteſt.

VII. Quænam perſonæ, & quænam loca interdici poſſunt?

VIII In-

VIII. Interdictum locale etiam ab Interdicente ſervandum eſt; niſi velit illud ad tempus, vel ſimpliciter tollere.

I. QUæritur primo; Ob quam culpam poſſit Interdictum ferri?

Reſpondeo, Interdictum perſonale ſpeciale ferri non poteſt, niſi ob culpam propriam, cum nullus innocens poſſit licite puniri. Ita communiter contra Avil. dub. 3.; Ubi ex Henr. dicit, poſſe uxorem propter culpam mariti interdici; quia quamvis nemo poſſit puniri ob culpam alienam in bonis ſpiritualibus interioribus, poteſt tamen in bonis ſpiritualibus externis, quæ ſunt externa adminicula ſpiritualia. Interdictum vero generale perſonale, ſicut etiam locale, tam generale, quam ſpeciale ferri poteſt propter culpam alienam, non tamen propter culpam perſonæ privatæ, niſi tantum a Pontifice; Etenim pœna communitatis debet ſupponere culpam etiam ipſius communitatis. Quare ferri poteſt propter culpam vel communitatis, vel ejus capitis, aut Domini temporalis, ut habetur in cap. *Si ſententia, de ſententia Excommunicat.*

II. Neque dicas, quod in tali caſu innocentes punirentur; Nam, ut ſuperius diximus, per Interdictum generale Perſonale, aut Locale non privantur innocentes bonis ſpiritualibus, ad quæ jus aliquod habeant; (ſicut per Suſpenſionem privantur uſu juris jam acquiſiti) ſed ſolum ſubtrahit Eccleſia interdictis ſuum miniſterium; quod nocentibus cedit in pænam, & ignominiam; innocentibus vero non vertitur in pœnam, ſed id iis permittitur propter juſtam Eccleſiæ defenſionem: Sicuti ſi Rex propter culpam perduellium tolleret ab aliqua civitate privilegia conceſſa, donec ſibi ſatisfieret.

III. Dubium eſt; An propter venialem culpam ferri poſſit aliquod Interdictum?

Reſpondeo, certum eſſe, quod citra culpam gravem ferri non poſſit Interdictum Generale Perſonale, & Locale, quod etiam innocentes afficiat; cum ſit pœna graviſſima. Interdictum vero perſonale ſpeciale ferri poſſe ob culpam venialem, putant Avil., Henr., Sà, Hurt. diff. 13., non ſecus ac ob levem culpam fertur excommunicatio minor, quæ eſt major pœna, quam Interdictum; Illa ſiquidem privat perceptione paſſiva omnium Sacramentorum, & electione paſſiva ad Beneficium; Interdictum vero ſolum aliquibus Sacramentis privat. Verum negat probabilius Suar., Vaſq., Laym., Pal., tum quia privat Interdictum graviſſimis bonis, quibus non privat excommunicatio minor, videlicet divinis officiis, Eccleſiaſtica ſepultura, &c. Tum etiam quia difficilius tollitur, quam excommunicatio minor; cum hæc etiam a ſimplici ſacerdote probabiliter tolli poſſit; illud ſaltem a Confeſſario approbato; Demum quia per violationem Interdicti incurritur ſæpe irregularitas, non vero per violationem excommunicationis minoris. Non negaverim tamen, quod Interdictum partiale, quod ſit levis pœna, (puta ſi ſit Interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ ad breve tempus) imponi poſſit ob culpam venialem.

IV. Quæritur ſecundo; An poſſit ob debitum pecuniarium poni Interdictum?

Reſpondeo cum Avil. dub. 3., Henr., & aliis, Interdictum locale generale, & a fortiori Interdictum perſonale generale imponi non poſſe propter debitum pecuniarium, ex Extravag. *Provide, de ſententia Excommunicat.*; & probabilius per eamdem Extravagantem neque poteſt propter debitum pecuniarium poni Interdictum locale ſpeciale; Poteſt tamen poni propter talem cauſam perſonale ſpeciale; ſicuti Excommunicatio, & Suſpenſio ob eandem cauſam ferri poſſunt.

V. Quæritur tertio; Quonam modo, ſeu ritu feratur Interdictum?

Reſpondeo, ferri, ſicut fertur ſuſpenſio, videlicet ſine determinatis verbis, ſed in ſcriptis, & inſtrumentum debet dari intra menſem Interdicto, ſi petatur; aliter Judex erit ſuſpenſus per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ. Quando ponitur Interdictum ob contumaciam, præcedere debet monitio; ſecus vero ſi ponatur ob delictum præteritum: Etenim in cap. *Romana, de ſententia excommunicat. in 6.*, ubi ſit mentio Excommunicationis, Suſpenſionis, & Interdicti, de ſola excommunicatione dicitur, nunquam ferendam eſſe ſine monitione; atque adeo poſſunt Suſpenſio, & Interdictum ferri ob delictum præteritum. Quando tamen Judex fert Interdictum contra participantes cum Interdictis a ſe, debet monere ipſos participantes nominatim tribus vicibus, vel una pro tribus; alias erit nullum, ex cap. *Statutum de ſententia Excommunicat.*

VI. Quæritur quarto; Quinam poſſint Interdictum ferre?

Reſpondeo, omnes illos, qui poſſunt ex-

excommunicare, & ſuſpendere, ut diximus quæſt. 3. art. 2.; qui ſcilicet jurisdictionem habent in foro exteriori, & contentioſo ſive ordinariam, ſive delegatam. Prælati tamen Religionum, quamvis poſſint ferre Interdictum perſonale, non tamen locale, ut notant Bonac. punct. 2., Suar. diſp. 36., & alii; tum quia eorum juriſdictio magis eſt in perſonas, quam in loca; tum etiam quia interdictum locale ab iis ferri non ſolet; quod ſignum eſt, eos illud ferre non poſſe ex deſuetudine; niſi forte in plebem habeant juriſdictionem, ut notant Doctores; Ubi etiam notandum, quod licet excommunicatus, vel ſuſpenſus non toleratus valide interdicere non poſſit, cum ſit privatus omni uſu juriſdictionis, toleratus vero poſſit valide interdicere; interdictus tamen, quamvis non toleratus, valide, & licite interdicere poteſt, cum per interdictum nec privetur juriſdictione, nec prohibeatur illam exercere.

VII. Quæritur ultimo; Quinam poſſit interdici?

Reſpondeo cum communi, interdici poſſe, excepto Papa, omnes baptizatos rationis compotes ſubditos Interdicenti, non ſolum ut ſingulares perſonæ ſunt, ſed etiam ut membra Communitatis. Ratio eſt, quia omnes iſti habent Superiorem in foro exteriori, etiam quoad juriſdictionem coactivam; Et in hoc Interdictum differt ab excommunicatione, quæ in communitatem ferri non poteſt. Interdici etiam poſſunt directe præter perſonas loca ſubjecta juriſdictioni Interdicentis, & indirecte loca non ſubjecta, ſed exempta, per Interdictum locale generale; ne Interdictum a Judice poſitum enervetur. Denique quod eſt ſemel interdictum, poteſt iterum interdici.

VIII. Rogabis; Poſſitne idem ſeipſum interdicere?

Reſpondeo negative; cum idem non ſit ſibimet ſubditus: Verum tamen eſt, quod in Interdicto locali ipſemet ferens edictum includatur; ſicut etiam ſuperior, & æqualis; quia effectus Interdicti inſtituti ſunt a jure communi, a quo illi obligantur: Sicut enim Epiſcopus, ſi excommunicet Petrum, tenetur vi juris communis cum illo non communicare; ita ſi ferat Interdictum locale, tenetur in eo loco Interdictum ſervare; niſi velit illud aliquando vel ſimpliciter, vel ad tempus tollere.

ARTICULUS IV.

De Violatione Interdicti, & de Participatione cum Perſonis interdictis.

I. Interdicti violatio ſecundum ſe eſt culpa lethalis.

II. Etiam laici violando Interdictum in multis caſibus lethaliter peccant.

III. Quid ſi laicus miſſam audiret in loco ſacro ſine fraude, vi, aut ſcandalo?

IV. Quandonam laici Interdictum violantes excommunicationem incurrant?

V. Clerici Interdictum violantes quandonam incurrant irregularitatem?

VI. Religioſi non ſervantes Interdictum quam pœnam incurrant?

VII. Laici ne in Divinis quidem tenentur vitare Interdictos nominatim denunciatos: Clerici tamen tenentur eos vitare in iis rebus ſacris, a quibus ſunt interdicti; quando ſcilicet Clericis regimen Eccleſiæ commiſſum eſt, ubi Divina officia celebrantur; aut ſi iis aſtantibus ea celebrent.

I. Quæritur primo; Quale peccatum ſit Interdictum violare?

Reſpondeo cum communi apud Con. dub. 3. contra Cajet., eſſe peccatum mortale, niſi parvitas materiæ, aut inadvertentia excuſent. Aliquæ tamen actiones, etiamſi parvæ, propter ſuam dignitatem non dicuntur eſſe materia parva, ut ſi quis Sacramentum aliquod adminiſtraret, vel ſolemniter caneret Euangelium, &c. Quare etiam in his caſibus mortaliter per Interdicti violationem peccatur.

II. Aliqui numerantur caſus, in quibus mortaliter peccant etiam laici violando Interdictum. Primo quidem, ſi poſito Interdicto perſonali etiam generali ſe ingerant Divinis; cum hoc directe ipſis prohibeatur; præſertim ſi violenter ſe ingerant injuriam Clericis inferendo; aut ſi cum ſcandalo violent Interdictum.

Secundo, ut notat Avil. diſp. 5. dub. 2. contra Henr., ſi cum mendacio obtineant facultatem, ut poſſint Divinis intereſſe, vel fingendo ſe eſſe Clericos, vel privilegiatos, &c. Ratio eſt, quia mendacio inducunt Clericos ad faciendum, quod eſt illicitum; Sicut qui alium induceret ad comedendas carnes die jejunii mentiendo, quod

quod non ſit dies jejunii, peccat mortaliter.

Tertio, ſi inducant Clericos, ut Divina coram ſe peragant, quod Clericis non licet.

Quarto, ſi non obtemperent miniſtris Eccleſiæ volentibus illos excludere a Divinis; nam cum Clerici teneantur ſub mortali illos excludere, illi ſub mortali tenentur Clericis obedire, aliter daretur bellum juſtum ex utraque parte.

Ultimo, quando laicus exercet ea officia Divina in loco interdicto, quæ ſi Clerici exercerent, violarent Interdictum: In quo caſu per Judicem Eccleſiaſticum puniendi ſunt, cum delictum ſit Eccleſiaſticum, ut notat Avil. loc. cit.

III. Dubium eſt; Peccetne laicus non interdictus, qui in loco interdicto audit Divina officia ſine ulla fraude, vi, aut ſcandalo?

Reſpondeo, Cajet., & Navar. putare, quod non peccet, eo quod non prohibetur illi intereſſe Divinis, ſed ſolum Clericis præcipitur, ut laicos a Divinis excludant: Henr., & alii putant peccare mortaliter, quibus adhæret Suar. diſp. 34. ſect. 4.: Qui tamen addit, hunc aſſiſtendo aliis Divinis officiis, præterquam Sacrificio Miſſæ, facile excuſari poſſe a mortali ob materiæ levitatem; cum non ita graviter Eccleſia prohibeat dictis officiis intereſſe; Con. pariter putat, hunc peccare mortaliter ſuſcipiendo Sacramenta ſibi prohibita in loco interdicto; cum hæc Sacramentorum participatio ſit valde gravis. Avil. tamen loc. cit. cum Sot., Reginald., & aliis media via incedit, dicendo probabilius eſſe, quod peccet venialiter; quia quamvis præceptum juris non dirigatur ad laicos, ſed ad Clericos, tamen ipſi faciunt contra virtualem intentionem Eccleſiæ, & Clericorum: Peccat tamen mortaliter, ſi ſuſcipiat Sacramenta, quia ſaltem inducit, & cooperatur cum Clerico ad id, quod ipſe ſine peccato mortali præſtare non poteſt; ut notat Laym. cap. 3.

Quod ſi laici violent Interdictum perſonale, etiamſi generale, procul dubio peccant mortaliter; ſicut violando excommunicationem; Utraque enim cenſura eodem modo privat Divinis officiis.

IV. Quæritur ſecundo; Quam pœnam incurrant violantes Interdictum?

Reſpondeo, laicos nullam pœnam incurrere ipſo facto; cum nulla ſit in jure expreſſa, præterquam in Clement. 2. *de Sententia excommunicat.*, ubi excommunicantur laici cogentes aliquem celebrare Divina officia in loco interdicto, vel vocantes alios interdictos, ut aſſiſtant Divinis officiis, aut qui recuſant exire, quando a celebrantibus admonentur, aut qui prohibent, ne interdicti exeant, poſtquam fuerint a celebrantibus admoniti.

Incurritur etiam excommunicatio ab eo, qui aliquem ſepelit in loco Sacro interdicto, aut qui perſonam interdictam ſepelit in loco ſacro non interdicto. Ubi iterum adverto, ſolum interdictos denunciatos eſſe vitandos; Et præterea denunciata aliqua Communitate, ſingulos illius Communitatis cenſeri denunciatos, ut docent Doctores contra Sà, & Eſcob. in ſumm. cap. 4.

V. Clerici vero tam ſæculares, quam regulares violantes Interdictum ſive perſonale, ſive locale per exercitium Ordinis Sacri incurrunt irregularitatem; etiam quando Interdictum non eſt cenſura, ſed pœna ob delictum præteritum, ex cap. *Is cui*, *de Sententia Excommunicat. in 6.* Dixi, per exercitium Ordinis Sacri, nam violatio Interdicti per exercitium Ordinis minoris non videtur grave peccatum, ut poſſit proinde irregularitas incurri: Sicut nec ſi exerceretur Ordo ſacer non ſolemniter, nec ex officio, ut ſi canatur a Subdiacono Epiſtola ſine manipulo, &c. Ita Bonac., Suar., & Avil. Ubi nota, tripliciter poſſe graviter violari Interdictum a Clerico. Primo, ſi ipſe ſit interdictus, & exerceat Ordines majores, verbi gratia, conferendo Sacramenta. Secundo, ſi in loco interdicto ea conferat, etiamſi ipſe non ſit interdictus. Tertio, ſi Sacramenta conferat perſonæ interdictæ, etiamſi nec ipſe, nec locus ſit interdictus. In primis duobus caſibus incurrit irregularitatem, non vero in tertio, ut probabiliter cenſet Bonac. punct. 7. cum non ſit hoc in jure expreſſum.

Præterea Clerici violantes Interdictum privantur voce activa, & paſſiva, ex c. cit. *Is cui*, & ſuſpenduntur a juriſdictione, ut notat Avil. dub. 4.; cum ſuſpendantur ab officio, & beneficio, ex cap. *Tantæ*, *de Exceſſibus Prælator.*: immo poſſunt per ſententiam privari etiam beneficiis.

VI. Religioſi vero non ſervantes Interdictum locale generale, aut ceſſationem a Divinis, quando ſervatur ab Eccleſia Cathedrali, ſeu a Matrice Oppidi, ipſo facto ſunt excommunicati, etiamſi Interdi-

ctum ſit nullum, ex Clement. 1. *de Sententia excommunicat.*

Demum omnes, etiam exempti, qui ſcienter celebrant, aut celebrare faciunt Divina officia in loco interdicto, aut excommunicatos, vel interdictos non toleratos ad eadem, vel ad Sacramenta, vel ad ſepulturam Eccleſiaſticam admittunt, interdicuntur ab ingreſſu Eccleſiæ, donec ſatisfaciant ei, cujus ſententiam violarunt, ex cap. *Epiſcoporum*, *de Privilegiis in 6.*

VII. Quæres ultimo; In quibuſnam teneamur vitare interdictos denunciatos?

Reſpondeo, laicos non teneri vitare interdictos etiam nominatim denunciatos nec in humanis, nec in Divinis, præterquam in ſepultura. Ita communiter apud Avil. dub. 5. contra Sayr., & alios apud Bonac. putantes, laicum teneri vitare interdictum in Divinis. Ratio communis eſt, quia id in jure non prohibetur laicis: Quare ſi Sacerdos admittat hujuſmodi interdictos ad miſſam audiendam, laici non tenentur illos expellere, ſicut tenentur expellere excommunicatos non toleratos. Et ratio a priori eſt, quia ſola excommunicatio privat etiam Divinis officiis, inquantum ſunt quædam communicatio cum fidelibus. Clerici vero ſub mortali tenentur vitare nominatim interdictos in iis rebus ſacris, a quibus ſunt interdicti. Hoc tamen intelligendum ſolum de Clericis celebrantibus Divina officia, & de permittentibus illa celebrari, quando illis eſt commiſſum regimen talis Eccleſiæ; Etenim in cap. *Non eſt vobis*, *de Sponſalib.* dicitur, *Ne celebretis*, *nec aliquem celebrare permittatis*. Quare ſi illis non ſit commiſſum regimen Eccleſiæ, non dicuntur permittere, interdictos audire Divina officia, ſi illos non expellant; quia in tali caſu Clerici ſe habent tamquam laici.

ARTICULUS V.

De Relaxatione, ſeu Abſolutione ab Interdicto.

I. Non eſt idem tollere ad tempus, ac ſuſpendere interdictum.

II. Interdictum latum ad tempus, eo lapſo, ſine alia abſolutione ceſſat; latum vero ſimpliciter, & abſolute ſine abſolutione non ceſſat. Nec ceſſat interdictum locale per deſtructionem ædificiorum illius loci.

III. Interdictum perſonale generale latum contra Communitatem, hac diſſoluta, ceſſat ligare ſolum innocentes, non vero eos, qui cauſam interdicto dederunt.

IV. Interdictum perſonale particulare non reſervatum probabiliter abſolvi poteſt per Confeſſarium, qui poſſit abſolvere a mortalibus.

V. Tacite reſervatur interdictum, ſi feratur contra perſonam particularem; aut ſi hujus cauſa latum ſit interdictum locale, aut generale perſonale.

VI. Solum interdictum locale generale relaxari non poteſt ad cautelam. Et nunquam relaxatur interdictum, niſi a Principali delinquente ſatisfactio offeratur.

VII. Non habetur determinata forma, qua tollatur, aut ſuſpendatur interdictum.

VIII. Recenſentur celebriores caſus, in quibus a jure latum eſt Interdictum ſive Locale, ſive Perſonale.

I. NOtat Avil. part. 5. diſp. 4. dub. 4., non eſſe idem tollere ad tempus Interdictum, ac illud ſuſpendere: Nam ſuſpendere eſt manente Interdicto permittere, ne ejus effectus ponantur; quod ſolus Pontifex auctor juris communis facere poteſt, non vero inferiores Papa; cum effectus Interdicti ſint a jure communi; in quo nemo inferior Papa diſpenſare poteſt: At Interdictum ad tempus tollere poteſt, qui illud tulit; Sicut poteſt illud tollere ſimpliciter, aut tollere ad aliquos tantum effectus, puta quantum ad dicendam aliquam miſſam, vel ad ſepeliendum aliquem, ut notat Avil. loco citat. eo quod ſola excommunicatio habeat ſuos effectus inſeparabiles ſecundum jus commune. Præterea, ut notat Laym. cap. 3. excommunicatio ſuſpendi, ſeu ad tempus tolli non poteſt, ita ut elapſo tempore, etiamſi ſatisfactio ſit præſtita a reo, reincidat: Contra vero Interdictum; argumento cap. *Cum deſideres*, *de Sententia excommunicat.*

II. Quæritur nunc primo; An ſine abſolutione ceſſare poſſit Interdictum?

Reſpondeo: Univerſim Interdictum latum ad tempus, vel ſub conditione ceſſat ſine alia abſolutione elapſo illo tempore, vel conditione purificata, juxta dicta quæſt. præced. art. 5. Interdictum vero abſolute latum non ceſſat ſine abſolutione. Ita communiter. Porro Interdictum locale non ceſſat per deſtructionem ædificiorum illius loci; non poſſunt enim ſepeliri corpora in ſolo

ſolo Eccleſiæ interdictæ deſtructæ; ut docet Suar. diſp. 38. ſect. 1.

III. Interdictum vero generale latum contra aliquam Communitatem, diſſoluta communitate, ceſſat reſpectu innocentium, non vero reſpectu eorum, qui cauſam culpabilem Interdicto dederunt, quia tale Interdictum reſpectu iſtorum eſt ſpeciale.

IV. Quæritur ſecundo; Quinam poſſit abſolvere ab Interdicto?

Reſpondeo, Interdictum locale, aut generale perſonale non reſervatum relaxari poſſe ab Epiſcopo, aut ab alio habente in dictum locum, aut communitatem juriſdictionem Epiſcopalem, ex cap. *Nuper de ſententia excommunicat.*, non tamen ab Inferiore, quia requiritur ad hoc juriſdictio fori externi. Ita communiter apud Con.. Interdictum vero perſonale particulare non reſervatum probabiliter abſolvi poteſt per confeſſarium, qui poſſit abſolvere a mortalibus, ut diximus quæſt. 6. art. 5. cum Bonac. & Suar. contra Avil., Laym., & alios. Interdictum autem reſervatum relaxari poteſt a reſervante, vel ab ejus Superiore, aut ſucceſſore, ut patet. At Interdictum Papale contractum ob delictum occultum etiam ab Epiſcopo abſolvi poteſt, ex Trident. ſeſſ. 24. cap. 6.

V. Notandum hic tamen cum Pal. §. 2. dupliciter poſſe interdictum reſervari, primo expreſſe, ſecundo tacite, ſi videlicet in aliquam perſonam determinatam feratur; alias perturbaretur tribunal Judicis; Vel ſi ejus cauſa latum ſit interdictum locale, vel generale perſonale; quia in tali caſu interdictum relate ad talem perſonam eſt ſpeciale, & reſervatum, non ſecus ac interdictum loci, vel Communitatis.

VI. Quæritur tertio; Poſſitne dari abſolutio ab interdicto ad cautelam? Et quonam ritu illud relaxetur?

Reſpondeo; Interdictum locale generale non poſſe relaxari ad cautelam, ex c. *Sententia, de Sententia excommunic. in 6.* poſſe vero alia interdicta, ut communiter Doctores docent; monendo interdictum nunquam eſſe relaxandum, niſi prius Principalis delinquens offerat ſatisfactionem. Vide tamen quæ hac de re diximus cum de cenſuris in genere quæſt. 2. art. 3.

VII. Præterea circa ritum tollendi, aut ſuſpendendi interdictum non habetur ulla determinata forma, ſed ſufficit, quod voluntas interna abſolventis exprimatur; Nec ullæ ſolemnitates, aut cæremoniæ præſcribuntur, ne juramentum quidem delinquentis, ut notat Suar. diſp. 38. contra Sayr.; quia juramentum in jure ſolum injungitur pro abſolutione ab excommunicatione.

VIII. Denique qui ſcire velit, quibus in caſibus a jure latum ſit interdictum ſive locale, ſive perſonale, conſulat Eſcob. in ſumm. cap. 3. Celebriores ſunt iſti. Primo ſi dominus terræ injurioſe Epiſcopum percutiat, aut percutere mandet, a jure latum eſt interdictum locale generale; Sicuti etiam ſi Civitas exigat gabellas a perſonis Eccleſiaſticis de rebus ipſarum exportandis; necnon ſi perſonæ Eccleſiaſticæ manifeſtis uſurariis domos concedant. Secundo, latum eſt interdictum perſonale generale, ſi Capitulum dimiſſorias concedat infra annum; ſi ab Eccleſiaſticis exigantur tributa: Si appelletur a ſententiis Papæ ad futurum Concilium: Si Eccleſiaſticis decimæ imponantur, vel ab iis exigantur: Demum incurrit interdictum perſonale ſpeciale uſurpans de redditibus Eccleſiæ vacantis; Necnon Epiſcopus, vel Abbas alienans bona Eccleſiaſtica contra Bullam Paulinam. Item violans Interdictum locale; & Prælatus in viſitatione recipiens ultra conceſſa; Necnon Clericus in Sacris; qui in crimine fornicationis jacet.

ARTICULUS VI.

De Ceſſatione a Divinis.

I. Neque cenſura, neque pæna eſt Ceſſatio a Divinis, ſed imponitur in ſignum mæroris ob gravem injuriam Eccleſiæ, aut Divino honori illatam.

II. In multis ea differt ab interdicto. Probabiliter tamen quæ permittuntur tempore interdicti localis, permittuntur etiam tempore ceſſationis a Divinis.

III. Probabiliter tempore Ceſſationis non prohibetur Sacra ſepultura, quæ ſine funebri officio fiat.

IV. Præter cauſam graviſſimam plurimæ conditiones requiruntur, ut indici poſſit Ceſſatio a Divinis.

V. Ceſſationem hanc indicere poteſt is, qui ferre poteſt interdictum; Eaque tolli ſolum poteſt ab eo, qui illam tulit, aut a Superiore, vel ſucceſſore. Ejuſque effectus, non ſecus ac effectus excommunicationis, vi juris communis ſunt inſeparabiles.

I. QUæritur primo; Quid ſit; Et in quo differat ab interdicto Ceſſatio a Divinis?

Reſ-

Reſpondeo, Ceſſationem a Divinis (quæ & Suſpenſio Organorum dicitur) non eſſe cenſuram, nec pœnam, ſed meram prohibitionem Eccleſiaſticam, ob quam Clerici ceſſare debent a divinis officiis, & a Sacramentorum adminiſtratione in certo aliquo loco, excepto caſu neceſſitatis; Idque in ſignum graviſſimi mœroris ab Eccleſia concepti ob gravem aliquam injuriam Eccleſiæ, aut Divino honori illatam; ut ſic injurioſus cogatur ſatisfaccre Eccleſiæ læſæ; ut explicant Laym. & Suar. diſp. 39. ex Clement. 1. *de Sententia excommunicat.*

II. Quare Ceſſatio a Divinis differt ab Interdicto. Primo quia non eſt cenſura, nec pœna proprie dicta, nec unquam a jure imponitur, ſicuti Interdictum. Secundo, quia interdictum afficit immediate ſemper perſonam aliquam, quæ ſua culpa dedit cauſam interdicto, non vero Ceſſatio a Divinis; Unde poſita ceſſatione a Divinis, quilibet poteſt in aliis locis Divina celebrare. Tertio, Clericus agens per exercitium Ordinis Sacri contra interdictum incurrit irregularitatem; at ſi agat contra ceſſationem a Divinis, peccat quidem mortaliter, non tamen incurrit irregularitatem. Quarto, Privilegia conceſſa circa interdictum, verbi gratia, quod Clerici poſſint quotidie celebrare cum moderationibus in cap. *Alma Mater*, non habent locum in Ceſſatione a Divinis, ut communiter docent cum Suar. diſp. 39. ſect. 2., & Laym. contra quoſdam Canoniſtas; etenim a diverſis non tenet illatio. Ex æquitate tamen juris multi probabiliter docent, quod tempore ceſſationis poſſint Divina officia ſolemniter celebrari in quatuor illis feſtivitatibus, ac in Octava Corporis Chriſti Domini, & in feſto Conceptionis; quia in cap. *Alma Mater*, talis facultas videtur conceſſa tempore interdicti ob reverentiam iſtarum feſtivitatum; unde poteſt probabiliter extendi ad tempus ceſſationis; Et quamvis tempore ceſſationis videatur ſolum conceſſa facultas adminiſtrandi Sacramentum Baptiſmi parvulis, & Pœnitentiæ moribundis, adjuncto etiam Viatico; nihilominus etiam ex æquitate juris concedunt multi, poſſe tempore ceſſationis adminiſtrari ea omnia Sacramenta, quæ poſſunt tempore interdicti generalis: Immo certum eſt, poſſe in ſingulis Eccleſiis celebrari unum Sacrum per hebdomadam, ad renovandam Euchariſtiam pro moribundis.

III. Quæritur ſecundo; An tempore Ceſſationis a Divinis prohibita ſit Sacra Sepultura, ſicut tempore interdicti?

Reſpondeo, Avil. dub. 10., Henr., Bonac., & alios affirmare: Negant vero Suar. loc. cit., Con. dub. 7., & alii, cum nullo jure id prohibeatur tempore ceſſationis, ne laicis quidem, dummodo ſine funebri officio fiat.

IV. Quæritur tertio; Quam ob cauſam, & ſub qua forma indici poſſit ceſſatio a Divinis?

Reſpondeo, ſolum indici poſſe propter graviſſimum delictum publicum, & contumaciter perſeverans adverſus commune bonum Eccleſiæ, verbi gratia, adverſus ejus immunitatem. Iſtæ autem conditiones requiruntur, ut notat Con., Prima, ut in Indicente ſit legitima poteſtas. Secunda, ut cauſa ſit evidenter juſta, & proportionata. Tertia, ut evidenter conſtet talem cauſam eſſe datam; etenim cum ceſſatio a Divinis ferat graviſſima incommoda, requirit cauſam graviſſimam, & evidentem, quæ aliter emendari non poſſit; & ideo ferri non poteſt, niſi ad frangendam alicujus contumaciam; ac proinde jura volunt debere relaxari, ſtatim ac delinquens paratus eſt ſatisfacere. Quarta, ut cauſa ceſſationis exprimatur aliquo inſtrumento munito publico ſigillo. Quinta, ut hoc tradatur parti, contra quam fertur. Sexta, ut pars ita monita rogetur, quod velit ſatisfacere. Septima, ut poſita ceſſatione, utraque pars ſaltem per Procuratorem ad Pontificem accedat, ut coram eo cauſa diſceptetur, niſi pars intra menſem parata ſit ſatisfacere: Si tamen is, qui tulit ceſſationem, menſe elapſo Romam non iverit, ceſſatio ipſo jure relaxatur. Quamvis autem Con. putet, quod Prælatus non teneatur poſt menſem Romam mittere, ut Romana Sedes de remedio provideat, ne diu Eccleſia a Divinis ceſſet in detrimentum fidelium; Communius tamen Doctores contendunt, Epiſcopum ad id teneri. Octava conditio eſt, ut quando Capitula, aut Conventus ceſſationem indicunt, omnes, qui habent vocem, convocentur, ſicut in electionibus: ut convocati de re tota deliberent. Ultima, ut major pars Capituli judicet, ceſſationem eſſe indicendam. Iſtæ autem conditiones colliguntur ex cap. *Si Canonici* 2., & ex cap. *Quamvis* 8. *de Officio Ordinarii in* 6.; ubi dicitur, ceſſationem non eſſe obſervandam, ſi is, qui ceſſationem tulit, iſta omnia non ſervaverit.

No-

Notandum tamen primo, iſta omnia requiri, quando Conventus, aut Capitula ceſſationem indicunt, non vero quando eam indiceret Prælatus; Qui tamen videtur ſex priores conditiones ex natura ceſſationis debere obſervare, cum non poſſit aliter conſtare de contumacia ejus, pro quo fertur ceſſatio; quamvis non teneatur Prælatus monere partem per inſtrumentum publico ſigillo munitum.

Notandum ſecundo, quod qui ſine ſufficienti cauſa ceſſationem indicit, privetur omnibus fructibus, quos tempore ceſſationis deberet percipere, & teneatur ſatisfacere parti læſæ. Quod ſi juſte indicitur, pars, contra quam fertur ceſſatio, tenetur ceſſantibus ſatisfacere de damno, quod interim ſubeunt, cum non poſſint conſueta officia peragere.

V. Quæritur demum; Quinam poſſit indicere, aut tollere ceſſationem a Divinis?

Reſpondeo, is, qui poteſt ferre Interdictum; atque adeo is, qui Epiſcopalem, aut ſimilem Epiſcopali juriſdictionem habet in foro externo, poteſt indicere ceſſationem, ut communiter docent apud Suar. diſp. 39. ſect. 3. Aliquando tamen ceſſationem præcedit cenſura interdicti, ut prohibitio ſit arctior; Aliquando vero imponitur pura ceſſatio ſine interdicto.

Præterea ceſſationem tollere poteſt, qui illam tulit, aut Superior, aut Succeſſor. ne Tribunalia turbentur; nam ceſſatio ſolum ab homine, & non a jure fertur. Tolli autem poteſt ſive ſimpliciter, ſive ad tempus pro beneplacito. Solus Papa poteſt illam quoad aliquos tantum effectus ſuſpendere; quia effectus ceſſationis ſunt a jure communi inſeparabiliter connexi inter ſe, ſicut effectus excommunicationis. Per legitimam appellationem ſuſpenditur ceſſatio, antequam executioni mandetur, cum per appellationem impediatur juriſdictio imponentis: Poſt executionem vero nonniſi relaxatione tollitur, ut diximus de cenſuris in genere.

QUÆSTIO VIII.

De Irregularitate.

QUamvis Irregularitas non ſit cenſura, de ea tamen communiter Doctores diſputant poſt cenſuras, quibus valde affinis eſt, cum pariter ſit actus clavium, ſeu Eccleſiaſticæ poteſtatis. Quæremus itaque primo, Quid, & Quotuplex ſit? Secundo, Quam ob cauſam incurratur? Tertio, Quinam poſſit Irregularitatem imponere? Et erga quos? Quarto, an dubium excuſet ab Irregularitate? Quinto, quomodo tollatur? In poſtrema vero quæſtione deſcendendo ad Irregularitates in particulari, agemus de Irregularitatibus tum ex delicto, tum ex defectu.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex ſit Irregularitas?

I. *Irregularitas eſt moralis inhabilitas perſonæ ad Ordines recipiendos, & exercendos.*

II. *In quo differat a cenſuris; & a Depoſitione, ac Degradatione.*

III. *Nonniſi duo ſunt effectus Irregularitatis; Videlicet Ordinum ſuſceptionem, & Uſum impedire.*

IV. *Irregularis illicite quidem ſacramentaliter abſolvit, ſed non invalide, ſi bona fide ad illum pœnitentes accedunt.*

V. *Beneficiarius irregularis ad quid tenetur? Illicita, & irritanda potius eſt, quam irrita Beneficii collatio facta Irregulari.*

VI. *Probabiliter Irregularitas non impedit ſuſceptionem primæ Tonſuræ.*

VII. *Recenſentur tam Irregularitates ex delicto, quam ex defectu.*

VIII. *Irregularitas alia eſt Totalis, alia Partialis.*

I. QUæritur primo; Quid veniat nomine Irregularitatis?

Reſpondeo cum communi apud Laym., & alios, Irregularitatem eſſe *Impedimentum cano-*

canonicum ex aliqua indecentia proveniens, per ſe primo impediens Eccleſiaſticorum Ordinum ſuſceptionem, & ſecundario eorundem uſum ob reverentiam Divinorum. Explicatur per partes. Dicitur primo eſſe *Impedimentum canonicum*, ut oſtendatur, Irregularitatem non eſſe inductam jure Divino, aut naturali, ſed jure Canonico, quod eſt conforme juri naturali. Ratio enim naturalis dictat, non eſſe admittendos ad Ordines Sacros, niſi qui decenter accedant, & ideo jus Canonicum irregulares declarat, qui indecenter accederent: Quia vero fœminæ, ſicut etiam homines nondum baptizati excluduntur ab Ordinibus jure Divino, ideo non dicuntur irregulares.

Dicitur ſecundo, *Proveniens ex aliqua indecentia*; hæc autem vel eſt culpabilis; ut quando quis fit irregularis ex delicto; Vel inculpabilis; ut quando fit irregularis ex defectu aliquo corporis, aut animi; ſicut eſt notabiliter deformis, amens, &c. Illa irregularitas dici ſolet pœnalis; iſta vero mixta.

II. Dicitur tertio, *Impediens per ſe primo, ſeu directe Ordinum ſuſceptionem*; Et in hoc Irregularitas diſconvenit a cenſuris; nam excommunicatio major impedit quidem Ordinum ſuſceptionem, & eorundem uſum, ſed impedit hæc, quatenus ſunt quædam communicatio cum fidelibus; unde excommunicatio major directe prohibet communicationem cum fidelibus, & indirecte impedit Ordinum ſuſceptionem: Excommunicatio minor non impedit uſum Ordinum, ſed ſolum paſſivam eorum, ac reliquorum Sacramentorum participationem: Suſpenſio (ſicut etiam Depoſitio, & Degradatio) privat tantum directe uſu Ordinum ſuſceptorum, unde ſolis Clericis competit; Irregularitas vero cum directe impediat Ordinum ſuſceptionem, competit etiam laicis. Interdictum demum impedit etiam Divinorum officiorum auditionem, Eccleſiaſticam ſepulturam, & certa quædam alia Sacramenta, quæ non impedit Irregularitas. Differt præterea Irregularitas a Cenſuris, quia Cenſura (quæ eſt ſæpe ab homine) eſt pœna medicinalis, & habet pro fine emendationem, & reſipiſcentiam delinquentis: Irregularitas vero (quæ ſemper eſt a jure) non ſemper eſt pœna, ſed ſolum eſt moralis inhabilitas perſonæ ad Eccleſiaſticos Ordines; Et quando provenit ex delicto, habet rationem pœnæ vindicativæ, non medicinalis; habetque pro fine reverentiam Divinorum. Differt demum Irregularitas a Depoſitione, & Degradatione, quod illa tantum non admittat laicos ad ſtatum Clericalem; iſtæ vero hominem a tali ſtatu ejiciant.

Dicitur quarto, quod *Secundario impediat exercitium Ordinum ſuſceptorum*; non enim ſemper impedit tale exercitium, ſed ſolum quando indecenter exercerentur Ordines: Quare ſi Diacono amputetur pollex, ita fit irregularis, ut non poſſit ad Sacerdotium aſcendere, poſſit tamen canendo Euangelium exercere Ordinem Diaconatus; ut notat Bonac., Con., & alii.

Dicitur demum, *Ob reverentiam Divinorum*; ut oſtendatur cauſa finalis Irregularitatis; Sed brevius definiri poteſt Irregularitas, quod ſit *Moralis inhabilitas perſonæ ad Ordines ſuſcipiendos, & exercendos.*

III. Sequitur ex dictis, duos tantum eſſe effectus Irregularitatis, videlicet impedire ſuſceptionem, & uſum Ordinum. Unde fit primo, poſſe Clericos irregulares ea munera obire, quæ poteſt laicus; videlicet in Eccleſia canere, miſſæ miniſtrare, Sacramenta ſuſcipere, Ordine excepto, ad quem inhabilis eſt, ſed non incapax; unde illicite, non tamen invalide confertur Ordinis Sacramentum irregulari.

IV. Fit ſecundo, Clericos irregulares poſſe valide exercere omnes actus juriſdictionis Eccleſiaſticæ, quamvis non licite illos, qui actus Ordinis requirunt, ut ſunt abſolutio a peccatis, realis degradatio, &c. Proinde docent communiter Doctores cum Con. dub. 1., Laym. cap. 1. contra Navar., & Avil. dub. 6., quod etiam irregularis denunciatus, necnon ſuſpenſus ab Ordine non denunciatus nominatim, & interdictus perſonaliter valide, quamvis illicite, ſacramentaliter abſolvant accedentes bona fide, cum non careant juriſdictione, ſicut caret excommunicatus denunciatus: Immo ſuſpenſus a ſolo beneficio etiam licite ſacramentaliter abſolvit, cum non privetur uſu Ordinis.

V. Fit tertio, Irregularitatem non privare Clericum ipſo jure fructibus, & adminiſtratione beneficii, dummodo officium ſaltem per Vicarium exerceat, ut docent Suar., Laym., Avil.; Qui tamen notant, quod ſi beneficium requirat officium, cui irregularis per ſeipſum ſatisfacere non poſſit, debeat beneficio privari, juxta cap. *Ex literis, de Exception. Prælator.* Immo ſponte illud debeat reſignare, ſi diſpenſatio brevi tempore impetranda non ſit.

Dubium eſt; Utrum collatio beneficii fa-

cta irregulari ſit ipſo jure irrita; unde proviſus teneatur in conſcientia illud reſignare?

Affirmant Henr., Bonac., & Avil. dub. 6. cum communiori; quia ex cap. ultim. *de Reſcriptis in 6.* beneficium datur propter officium; ergo inhabilis ad officium eſt pariter inhabilis ad beneficium acquirendum, ex cap. ultim. *de Clerico excommunicato miniſtrante*. Verum Suar. diſp. 40. ſect. 2., & Laym. docent, talem collationem illicitam eſſe, & irritandam, non vero irritam: etenim beneficii collatio non debet cenſeri irrita ſine ullo jure expreſſo; in caſu autem noſtro nullum jus expreſsum adducitur. Quibus adde, aliquod beneficium requirere officium, cui ipſe irregularis ſatisfacere poteſt, puta ſi officium requirat tantum preces Canonicas: Quod ſi non poſſit irregularis per ſe ſatisfacere, ſatis eſt, ſi ſatisfaciat per Vicarium.

VI. Majus dubium eſt; An Irregularitas, quæ impedit Ordinum ſuſceptionem, impediat etiam ſuſceptionem primæ Tonſuræ?

Communior ſententia cum Bonac., Suar., Avil. affirmat; quia quamvis prima Tonſura non ſit Ordo, ſed diſpoſitio ad Ordines, tamen in jure Canonico venit nomine Ordinis, *Argumento cap. Cum contingat, de ætate, & qualitate, &c.* Verum P. Aloyſius Bariola apud Bonac. negat; quia cum juxta communiorem Theologorum ſententiam prima Tonſura non ſit Ordo, Irregularitas non impedit ſuſceptionem primæ Tonſuræ; ſicut nec impedit ingreſsum in religionem: In odioſis enim non eſt facienda extenſio de uno caſu ad alium, ex cap. *Pœnæ, de Pœnit. diſt.* 1.

Rogabis; An irregularis ſuſcipiendo, vel exercendo Ordines aliam irregularitatem, aut pœnam incurrat?

Reſpondeo negative; quamvis mortaliter peccet; nulla enim pœna in jure imponitur pro tali delicto.

VII. Quæritur ſecundo; Quotuplex ſit Irregularitas?

Reſpondeo, eſſe duplicis generis, Alteram ex indecentia morali, ſeu ex delicto, aut facto, puta ex homicidio; Alteram ex indecentia phyſica, ſeu ex defectu inculpabili.

Irregularitates ex delicto iſtæ enumerantur apud Buſemb. Prima ex iteratione Baptiſmatis; eſtque irregularis tam rebaptizans, quam rebaptizatus. Secunda ex violatione cenſuræ, ſi ſcilicet cenſura innodatus actum aliquem Ordinis Sacri ſolemniter exerceat. Tertia ſi Clericus actum Ordinis Sacri, quem non habet, ſolemniter exerceat. Quarta propter indebitam ſuſceptionem Ordinum; ut ſi quis ſuſcipiat Ordines in excommunicatione, aut ſuſpenſione, aut ab Epiſcopo non habente juriſdictionem, aut per ſaltum, aut ante legitimam ætatem, aut ſine dimiſsoriis, aut furtive, ideſt Epiſcopo neſciente, non approbante, nec examinante; Quamvis multi apud Bonac. quæſt. 3. punct. 4., & Avil. putent, quod fere in his omnibus caſibus ſuſpenſio potius, quam irregularitas incurratur. Quinta ob enormia crimina, quæ a jure habent annexam infamiam, ſi ſint notoria, & publica, ut ſunt Infidelitas, hæreſis, adulterium, raptus, inceſtus, perjurium in judicio. Ultima quæ oritur ex injuſta mutilatione, vel homicidio, etiam indirecte tantum voluntario, quæ extenditur ad conſulentes, & mandantes; Et quamvis Dian. part. 4. tract. 2. reſol. 28. putet ſolum conſulentes homicidium incurrere in irregularitatem, non autem conſulentes mutilationem, cum hoc non habeatur in jure: communis tamen ſententia eſt in contrarium, ut notat Molin. apud eundem Dian.

Irregularitates vero ex defectu ſunt octo. Prima ex defectu animi; unde ſunt irregulares Amentes, Phrenetici, Epileptici, Illiterati, ſeu non habentes neceſſariam doctrinam pro Ordinibus, Neophyti, ſeu recenter ad fidem converſi, donec judicio Epiſcopi ſint ſufficienter inſtructi.

Secunda ex defectu corporis; Quare irregulares ſunt cæci, ſurdi, claudi, carentes pollice, aut indice, vel oculo ſiniſtro, ſeu canonico. Item maxime deformes, ut ſi quis careat auribus, naſo, ſi notabiliter ſit gibboſus, paralyticus, leproſus, gigas, pigmæus, ethiops inter albos, ubi diſparitas eſt ludibrio, hermaphroditus; non tamen ille, qui per vim, aut infirmitatem factus eſt eunuchus.

Tertia ex defectu natalium: Illegitimi enim reputantur viles; & ideo ſunt irregulares, donec legitimentur vel per profeſſionem religioſam, vel per ſubſequens matrimonium inter parentes, dummodo tempore conceptionis potuiſſent valide contrahere; Vel demum per diſpenſationem Pontificiam; Etenim Principes ſæculares poſſunt tantum legitimare in ordine ad officia ſæcularia, & hæreditates.

Quarta ex defectu ætatis, ſi ſcilicet ante legitimam ætatem quis ordinetur.

Quin-

Quinta ex defectu Sacramenti, ſeu ſignificationis matrimonii, hoc eſt ratione bigamiæ. Bigamus enim cum carnem ſuam in plures diviſerit, non apte repræſentat unionem Chriſti cum Eccleſia. Eſt autem bigamus, tum qui ſecundum matrimonium ſaltem præſumptum contraxit, & conſummavit; tum qui viduam duxit, & cognovit; tum etiam qui uxorem prius ab alio per fornicationem cognitam duxit, & cognovit; necnon qui propriam uxorem cognoſcit poſt ejus adulterium: ac demum qui poſt ſolemne votum caſtitatis matrimonium (licet invalide) contrahit, & conſummat; nam interpretatione juris cenſetur duo matrimonia contraxiſſe, alterum ſpirituale cum Chriſto Domino, alterum carnale cum muliere.

Sexta ex infamia; quæ etiam ex delicto enormi, & publico parentum, & ex vili conditione perſonæ oritur.

Septima ex defectu libertatis; Proinde irregulares ſunt ſervi proprie dicti, necnon originarii, ex Laym. hic cap. 8., donec plenam libertatem conſequantur; Item conjugati, niſi uxores conſentiant, & voveant caſtitatem; Curiales etiam, ſeu obligati juramento, vel ſtipendio Curiæ ſæculari, ut Judices, Advocati, &c., quouſque in his officiis detinentur; Milites pariter donec juramento tenentur; Theſaurarii, & Depoſitarii publici, & qui Rempublicam adminiſtrant; Ac demum Apparitores, & alii, qui ſæva, aut turpia exercuerunt, aut in cauſa ſanguinis miniſtrarunt, ut mox dicemus.

Octava ex defectu lenitatis, videlicet ex licita mutilatione, aut homicidio in bello juſto, aut in judicio: Quandoquidem Sacerdos repræſentat perſonam Chriſti, qui leniſſimus fuit, & neminem unquam læſit. Non eſt autem irregularis ex defectu lenitatis, qui alium occidit in defenſionem inculpatam ſui, aut proximi; Nec qui hortatur ad fortiter pugnandum, ſed ſolum qui in bello juſto propria manu alium mutilat, aut occidit; & qui in judicio juſto ad mutilationem, vel mortem alicujus cooperatur active efficaciter, & proxime, ut infra examinabimus.

VIII. Porro Irregularitas dividitur in totalem, & partialem: Totalis privat omni Ordine ſuſcipiendo, & exercitio Ordinis ſuſcepti; & talis eſt, quæ contrahitur ex homicidio, bigamia, &c. Partialis vero privat aliquo tantum exercitio Ordinis, & aſcenſu ad Ordinem ſuperiorem; Verbi gratia ſi Sacerdoti pollex amputetur, fit inhabilis ad ſacrificandum, non tamen ad audiendas Confeſſiones, &c. Et ſi amputetur pollex Diacono, fit inhabilis ad Sacerdotium, non vero ad exercendum munus Diaconi. Appellatur etiam ab aliquibus Irregularitas partialis, quæ non eſt in perpetuum, ſed ad tempus; Verbi gratia, pro tempore durantis infantiæ, morbi, infamiæ, &c. Sed hæc improprie dicitur Irregularitas.

ARTICULUS II.

Quam ob cauſam incurratur Irregularitas ex delicto? Et Quomodo ignorantia excuſet?

I. Irregularitas non incurritur, niſi propter delictum externum ſimul, & conſummatum, ac in ſuo genere perfectum.

II. Negandum verius poſſe Pontificem pro veniali culpa Irregularitatis pœnam imponere.

III. Non requiritur, quod delictum, cui annectitur Irregularitas, ſit publicum, aut quod probari poſſit.

IV. Excuſat ab ea incurrenda ignorantia probabilis, ſeu non craſſa tam juris, quam pœnæ.

V. Qui patrato homicidio excuſatur ab Irregularitate ex delicto ob ignorantiam probabilem, non fit irregularis ex defectu lenitatis.

VI. Quamvis eſſet minus lenis Homicida, quam Miniſter juſtitiæ, non per hoc ille etiam contrahit Irregularitatem ex defectu lenitatis.

VII. Epiſcopus probabiliter poteſt diſpenſare in Irregularitate contracta ob homicidium occultum voluntarium, quod tamen in judicio probari nequit: Sed in Irregularitate ex defectu lenitatis diſpenſare non poteſt; Quare univerſim homicida, qui ab Irregularitate ex delicto excuſatur, non contrahit Irregularitatem ex defectu.

I. QUæritur primo; Quænam culpa requiratur ad Irregularitatem ex delicto incurrendam?

Reſpondeo, requiri culpam externam conſummatam, & mortalem. Quod requiratur culpa externa, & conſummata, nec ſatis ſit ſola culpa interna, aut exterius tantum inchoata, conſtat ex iis, quæ diximus quæſt. 1. art. 4.. Unde fit, ut irregularitatem non incurrat, qui verbi gratia

tia vulnerat aliquem lethaliter animo illum mutilandi, aut occidendi, ſi vere illum non mutilet, aut occidat. Ita communiter contra Gloſſam ultimam in cap. *Perniciofe*, *de Pœnit. diſt.* 1., & contra alios perpaucos Juriſtas. Et ratio eſt, quia de facto nullum jus fert irregularitatem, niſi propter delictum exterius conſummatum, puta propter homicidium: Quicquid ſit, utrum actus internus poſſit ſubjacere judicio Eccleſiæ? quod communiter etiam negatur.

II. Quod vero requiratur etiam culpa mortalis ad incurrendam irregularitatem ex delicto, communiter Doctores docent contra Cajet., Armil., Covar., & Cordub.; Etenim irregularitas cenſetur eſſe pœna gravis; cum privet magno bono in perpetuum ſine ſpe reſtitutionis; ergo ſupponere debet culpam gravem: Quare quoties culpa eſt levis, aut ex levitate materiæ, aut ex defectu plenæ deliberationis, irregularitas non incurritur.

Putant aliqui apud Bonac. punct. 3. & Avil. diſp. 2. dub. 3., poſſe Pontificem pro veniali culpa irregularitatem imponere; quamvis de facto ſolum pro mortali ſit impoſita: Sed negat verius Eſcob. cap. 1.; quia pena eſſet improportionata culpæ.

III. Quæritur ſecundo; An requiratur, quod delictum, ob quod irregularitas incurritur, ſit publicum, aut notorium; ita ſcilicet ut probari poſſit?

Reſpondeo negative; quicquid contradicat Caſtro, & Gloſſa in cap. *Ex tenore*, *de temporibus Ordinationum*. Ratio eſt, tum quia jura imponunt irregularitatem incurrendam ipſo facto, ad quod probatio non eſt neceſſaria; tum etiam quia Trident. ſeſſ. 24. cap. 6. tribuit Epiſcopis facultatem diſpenſandi in irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto; ergo ex Trident. conſtat, etiam ob delictum occultum irregularitatem incurri.

IV. Ex dictis infertur cum Bonac. punct. 3., Irregularitatem ex delicto non incurri interveniente ignorantia probabili, ſeu non craſſa; nam ſicut ignorantia probabilis excuſat a culpa, ita etiam a pœna; Immo non ſolum ignorantia juris, ſed etiam ignorantia pœnæ excuſat ab irregularitate incurrenda, ut conſtat ex iis, quæ diximus de Cenſuris in genere art. 6. num. 7. cum Sanch. lib. 9. de Matrim. diſput. 32., Bonac., & Con. contra Suar. ſect. 5., Reginal., Filliuc., Laym.. Rationes, quas fuſe adducit Con., ſunt, tum quia cap. 2. *de Conſtitution. in 6.* dicitur, *Ignorantes non ligari conſtitutionibus Ordinariorum, niſi eorum ignorantia ſit craſſa, vel ſupina*; Et eadem eſt ratio de conſtitutionibus Pontificiis; Tum etiam quia cap. *Propoſuiſti*, *diſt.* 82. habetur, Clericos, qui impure vixerunt, ſi ignorabant conſtitutionem Siricii id ſub pœna depoſitionis prohibentis, venia dignos eſſe, nec hac pœna plectendos; Eadem autem eſt ratio de pœna depoſitionis, ac de pœna irregularitatis: Tum demum quia irregularitas ex delicto valde affinis eſt cenſuræ, præſertim in eo, quod reus illam in ſe teneatur exequi; cum ergo cenſura ignorata non incurratur, nec irregularitas. Et ratio a priori eſt, quia ignorans legem Eccleſiaſticam prohibentem aliquid ſub pœna irregularitatis, vel cenſuræ, quamvis aliquando peccet contra legem naturalem, verbi grat., patrando homicidium Clerici; at non peccat contra legem Eccleſiaſticam, quam ignorat; ergo non eſt dignus, qui pœna ab Eccleſia impoſita puniatur. Quamvis autem irregularitas ex delicto ignorata non incurratur, incurritur tamen irregularitas ex defectu, etiamſi ignoretur; hæc enim non imponitur ab Eccleſia tanquam pœna, ut patet, ſed eſt impedimentum canonicum ſtatutum ab Eccleſia ob aliquam indecentiam, ut homo cum tali defectu Altari miniſtret; & ideo etiam ignorata incurritur.

Neque dicas, hinc ſequi homicidam ignorantem irregularitatem homicidis ſtatutam melioris eſſe conditionis, quam ſit Judex juſte condemnans reum ad mortem; hic enim irregularitatem ex defectu lenitatis incurreret, ille nullam.

Nam quamvis homicida nullam irregularitatem incurrat, non per hoc eſt melioris conditionis, quam Judex; cum ſit reus pœnæ æternæ: Sicuti qui mæchatur, quamvis non incurrat irregularitatem, quam incurrit Judex juſte damnans reum, non per hoc dicitur melioris conditionis; cum ſit reus pœnæ æternæ.

V. Mendo in Epitome V. *Cenſuræ* num. 7. quamvis cenſeat ignorantiam irregularitatis ex delicto excuſare ab illa incurrenda, excipit irregularitatem ex homicidio; putat enim in tali caſu incurri ſaltem irregularitatem ex defectu lenitatis. Sed rejicitur a triginta Doctoribus citatis a Dian. part. 11. tract. 2. reſol. 63., & part. 3. tract. 5. reſol. 79., quia irregularitas ex defectu lenitatis non imponitur a jure perſonis privatis, ſed tantum miniſtris juſtitiæ

ad

ad mortem concurrentibus, necnon occidentibus in bello juſto: ergo qui injuſte aliquem occidit, ignorans impoſitam eſſe homicidio pœnam irregularitatis, nullam irregularitatem incurrit: Quod aperte etiam docet Cornejo apud Leand. de Irregularit. tract. 1. diſp. 4. quæſt. 6., & alii apud Dian. part. 12., & Leſſ. cap. 9. dub. 21.

VI. Neque obſtat, quod minus lenis ſit, qui alium injuſte occidit tanquam perſona privata, quam miniſter juſtitiæ concurrens ad mortem; ergo ſi iſte incurrit irregularitatem ex defectu lenitatis, a fortiori ille.

Nam contra eſt; quia Eccleſia irregularitatem ex defectu lenitatis dumtaxat ſtatuit pro miniſtris juſtitiæ; ſicut etiam pro occidentibus in bello juſto; in lege autem poſitiva non tenet argumentum a minori ad majus. Præſertim quia miniſtri juſtitiæ, & milites veluti ex habitu ſolent ad juſtas occiſiones procedere, quod a lenitate, & manſuetudine Chriſti Domini videtur alienum. Qui vero alium culpabiliter occidit, non ſolet ex habitu ſic delinquere, & irregularitatem incurrit ex delicto, niſi ignorantia excuſet.

VII. Confirmatur, quia quamvis Epiſcopus ex Trident. (ſicut etiam qui habent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ut Generales, & Provinciales religionum) non poſſit diſpenſare in irregularitate proveniente ex homicidio voluntario occulto, tamen poteſt diſpenſare in tali irregularitate, ſi homicidium voluntarium ſit omnino occultum, (quod ſcilicet ad notitiam hominum, & ad judicium deduci non poteſt, & probari) ut multi probabiliter docent apud Dian. part. 7. tract. 2. reſol. 15., & apud Mojam tract. 5. quæſt. 2. ex Bruno, Tabien., Texeda, Rodriq. tom. 1. quæſt. regular. quæſt. 14. art. 2. Etenim Concilium dum negat Epiſcopis facultatem diſpenſandi in irregularitate orta ex homicidio voluntario occulto, videtur loqui de eo homicidio occulto, quod non eſt probatum in judicio, poteſt tamen probari; non vero de homicidio omnino occulto, quod nec probatum eſt in judicio, nec poteſt probari: Ex alia parte Epiſcopus nunquam poteſt diſpenſare in irregularitate orta ex defectu lenitatis, ut docent communiter Doctores apud Dian. part. 4. tract. 2. reſol. 69.; ergo homicida non contrahit irregularitatem ex defectu lenitatis, & conſequenter ſi ignoret, impoſitam eſſe pœnam irregularitatis homicidio, neque irregularitatem ex delicto contrahit.

ARTICULUS III.

Quiſnam poſſit Irregularitatem imponere, & Erga Quos?

I. Irregularitas de facto a jure imponitur, & incurritur ipſo facto in caſibus dumtaxat in jure expreſſis.

II. Non incurritur Irregularitas in caſu ſimili, aut majori, ſi non ſit id expreſſum.

III. Capax eſt Irregularitatis quicumque capax eſt Ordinis, aut exercitii Ordinis, dempto Pontifice.

IV. Epiſcopi, & Cardinales Irregularitatem incurrere poſſunt, quamvis de iis non fiat expreſſa mentio.

V. Poteſt ex multiplici capite multiplex Irregularitas incurri, ita ut una ſublata, altera remaneat.

I. QUæritur primo; Quinam poſſit imponere Irregularitatem?

Reſpondeo, Irregularitatem a ſolo jure canonico imponi; Quo nomine venit tam corpus juris, quam Bullæ, vel decreta Pontificia, & Concilia approbata. Ita in cap. *Is qui, de ſententia excommunicat.* Poteſt etiam per ſententiam, ſeu ab homine Irregularitatem ferre Pontifex, etiam pro delicto mere præterito; cum poſſit Pontifex in jure communi diſpenſare, ut notat Bonac. punct. 3., & Avil.

Hinc ſequitur primo, quod quando in Canone præcipitur, ut alicui pœna per judicis ſententiam imponatur, talis pœna nunquam ſit irregularitas, ſed vel ſuſpenſio, vel depoſitio; cum irregularitas a judice, qui ſit inferior Papa, infligi non poſſit.

Sequitur ſecundo, irregularitatem ſemper incurri ipſo facto independenter ab executione judicis, & ab ejus ſententia, etiam declaratoria criminis; quia ipſum jus immediate irregularitatem infert, & ſententiam profert.

Sequitur tertio, non eſſe admittendam ullam irregularitatem ex conſuetudine, niſi ſit in jure ſcripto expreſſa. Ita Bonac. punct. 2. cum Suar. ex cap. *Is qui* citato contra Laym. cap. 1. dicentem, quod conſuetudo per tacitum conſenſum Papæ ſit conſtitutiva juris, etiamſi jus ſcriptum deſideretur. Verum quia caput citatum *Is qui* requirit jus expreſſum, ideo non ſatis eſt ta-

tacitus conſenſus Eccleſiæ, & Pontificis habitus ex conſuetudine.

II. Sequitur quarto, Irregularitatem non incurri in caſu ſimili, aut majori, quam ſit ille, cui annexa eſt excommunicatio; ſiquidem ſolum incurritur in caſu a jure expreſſo.

III. Quæritur ſecundo; Quinam poſſit irregularitatem incurrere?

Reſpondeo, Omnem, & ſolum hominem capacem aut Ordinis, aut exercitii Ordinis eſſe pariter capacem irregularitatis, excepto Pontifice, qui in terris Superiorem non habet; unde a ſuis legibus obligari non poteſt quoad vim coactivam, ſed ſolum quoad vim directivam. Ratio cur omnis capax Ordinis poſſit irregularitatem contrahere, eſt, quia poteſt illi prohiberi ſuſceptio, aut exercitium Ordinis, & ſic fieri irregularis. Ratio vero cur ſolus hujuſmodi homo, & non alius poſſit irregularitatem contrahere, eſt, quia non poteſt cadere prohibitio, & privatio circa formam, cujus ſubjectum eſt incapax.

IV. Hinc fit, fœminas, & infideles non baptizatos non poſſe fieri irregulares; omnes vero laicos, & Clericos poſſe irregularitatem contrahere, etiam Epiſcopos, & Cardinales, quamvis non fiat de iis expreſſa mentio; quia in cap. *Periculoſum, de ſententia excommunicat.* ſolum eximuntur a Suſpenſione, & Interdicto, quoties de iis non fit expreſſa mentio. Si quis eſſet irregularis, non deberet in Pontificem eligi, ut late oſtendit Majol., utpote tali dignitate indignus: Si tamen eligeretur, eo quod irregularitas eſſet occulta, electio eſſet valida, ad vitanda ſchiſmata, ex cap. *Licet, de Electiòn.* Quare ipſo facto per electionem tolleretur ab eo irregularitas, necnon cenſura, ſi quam haberet, cum non poſſet amplius jure Pontificio ligari quoad vim coercitivam: Sicuti enim non poteſt Pontifex novam irregularitatem contrahere, etiamſi propria manu aliquem verbi gratia occideret; ita nec poteſt priorem irregularitatem in ſe conſervare.

V. Irregularis ex uno capite poteſt iterum aliam irregularitatem ex alio capite, verbi gratia, ex novo homicidio, incurrere, ita ut diſpenſatus in una, adhuc maneat alia irregularitate irretitus.

ARTICULUS IV.

An dubium de Irregularitate excuſet ab illa incurrenda?

I. In dubio juris, ratione ipſius juris dubii, irregularitas non incurritur.

II. In dubio vero juris, ratione perſonæ, quæ dubitet de jure cæteroqui non ambiguo, incurritur irregularitas, ſi ignorantia ſit craſſa, non ſecus ac incurritur cenſura; non tamen ſi ignorantia ſit invincibilis, aut non mortaliter culpabilis.

III. Etiam dubium facti excuſat ab incurrenda irregularitate, non ſecus ac dubium juris.

IV. Quod in tali dubio tutior pars eligatur, conſilium eſt, non præceptum.

V. In dubio homicidii injuſti incurritur irregularitas ex delicto; at in dubio homicidii juſti non incurritur irregularitas ex defectu lenitatis.

VI. Incurritur in dubio homicidii irregularitas, quando conſtat tum de homicidio ſecuto, tum de cauſa culpabiliter adhibita de ſe ſufficiente ad cauſandum hoc homicidium, & ſolum dubitatur num ex hac cauſa, an aliunde illud ſit ſecutum.

VII. In dubio mutilationis non incurritur irregularitas, ſicut in dubio homicidii.

VIII. Qui dubitat, an ſuo conſilio influxerit ad homicidium Clerici, debet ſe gerere ut irregularem, non vero ut excommunicatum, nec tenetur ſaltem ad integram reſtitutionem.

IX. Procurans abortum, in dubio an fœtus ſit animatus, probabiliter non eſt irregularis. Et quid ſi dubitetur, num fœtus ſit mas, qui citius, an fœmina, quæ ſerius animatur?

I. DIximus art. 2., ignorantiam ſive juris, ſive pœnæ excuſare ab incurrenda irregularitate; diſcutiendum nunc, an etiam excuſet dubium ſive juris, ſive etiam facti: Dicitur autem dubium juris, quando quis dubitat, an lata ſit lex aliqua ſub pœna irregularitatis. Dicitur dubium facti, quando quis dubitat, an commiſerit factum, quod ſcit prohibitum eſſe ſub pœna irregularitatis.

II. Quæritur itaque primo; An excuſet dubium juris?

Reſpondeo, dubium juris aliquando haberi ratione ipſius juris, quando ſcilicet fundamentum dubii eſt in ipſo jure; quia vide-

videlicet ejus verba ſunt ambigua; vel quia dubitatur, an tale jus extet, nec poteſt homo certificari poſt diligentem inquiſitionem: Aliquando vero dubium juris habetur ratione perſonæ, quæ dubitat ex propria ignorantia, & negligentia, non quia jus ſit in ſe ambiguum.

In primo caſu non incurri irregularitatem, ſive dubium ſit negativum, ſive poſitivum, docent communiter Doctores cum Suar. diſp. 40. ſect. 5., Sanch. lib. 1. in Decalog. cap. 10., Bardi, Bonac. punct. 5. contra Garz. de Beneficiis cap. 1., & alios. Ratio eſt; tum quia lex non obligat ſubditos, niſi ſit illis ſufficienter propoſita; quouſque enim non habetur certitudo de lege prohibente, ſtat in poſſeſſione libertas; Tum etiam, quia irregularitas non incurritur, niſi ſit in jure expreſſa, ex cap. cit. *Is qui*; In dubio autem juris non habetur jus expreſſum; ergo in tali dubio juris non incurritur irregularitas.

In ſecundo caſu, in quo habetur dubium juris ratione perſonæ illud ignorantis, dicimus eodem modo diſcurrendum de ignorantia cenſuræ, ac de ignorantia irregularitatis, & cujuſvis pœnæ extraordinariæ. Quare ſicuti ignorantia invincibilis, non vero affectata, craſſa, & ſupina, mortaliter culpabilis, excuſat a cenſura incurrenda, (juxta dicta de Cenſuris in genere) ita & ab irregularitate, ut diximus art. 2. cum Pal., Con., Sanch. contra Suar., & alios exiſtimantes diverſimode diſcurrendum de cenſura, ac de irregularitate; Volunt enim, cenſuram non incurri ab ignorante invincibiliter ſive jus, ſive pœnam; quia eſt pœna medicinalis, quæ requirit contumaciam, quam excludit ignorantia: Irregularitatem vero volunt includi; quia eſt pœna vindicativa non præſupponens contumaciam.

III. Quæritur ſecundo; An etiam dubium facti excuſet ab incurrenda irregularitate?

Reſpondeo cum communi contra nonnullos cum Vaſq., Azor., Hurt., eodem modo diſcurrendum de dubio facti, ac de dubio juris, quia ſcilicet in utroque dubio melior eſt conditio poſſidentis: Excipitur tamen dumtaxat homicidium; Nam in cap. *Significaſti*; & in cap. *Ad audientiam 2.*, *de homicidio*, imponitur irregularitas, etiam quando quis dubitat, an homicidium commiſerit. Ratio doctrinæ ulterior ex Bonac. eſt, quia ad ſummum ambigitur, an in aliis factis, præter homicidium, quando ea ſunt dubia, jus ſtatuerit irregularitatem; & conſequenter tale dubium eſt dubium juris; ſed in dubio juris non incurritur irregularitas, ut jam oſtendimus; ergo neque in dubio facti, præter homicidium.

Confirmatur; quia in dubio Voti, an ſcilicet ſit emiſſum, non habetur obligatio illud ſervandi; ut communiter docent cum Sanch. lib. 1. de matrim. diſp. 9., & tamen eſt dubium facti; ergo neque in dubio facti incurritur irregularitas, niſi exprimatur, ut exprimitur in homicidio.

IV. Dices: Clemens III. in cap. cit. *Ad audientiam* aſſignat rationem univerſalem, cur in dubio homicidii debeat quis ſe gerere ut irregularem; quia ſcilicet tutior pars eligenda eſt; ergo in omni dubio facti incurritur irregularitas; cum in omni dubio facti militet eadem ratio. Sed contra eſt primo, quia hæc ratio probat, quod etiam in dubio juris incurratur. Secundo dico, Axioma illud, Quod tutior pars eligenda ſit, non eſſe de præcepto, niſi tantum in caſibus a jure expreſſis, eo quod in dubio melior ſit conditio poſſidentis, ſed eſſe tantum de conſilio, ut notat Sanch. de matrim. diſp. 41.

V. Notandum tamen primo ex Sanch. & Henr., illum dumtaxat cenſendum eſſe irregularem, qui dubitat, an patraverit homicidium injuſtum; non vero qui dubitat, an patraverit homicidium juſtum in judicio, aut in bello juſto, quia de homicidio injuſto videtur eſſe ſermo in capitibus citatis; ſed dicendum verius cum Avila apud Bonac. punct. 5. eſſe irregularem; quia in cap. *Petitio tua*, *de homicidio* habetur, Eum, quem conſcientia remordet de homicidio patrato in bello juſto, cenſendum eſſe irregularem.

VI. Notandum ſecundo ex Eſcob., & Bardi de conſcient. diſp. 6. cap. 7. §. 4., & aliis apud Dian. part. 4. tract. 2. reſol. 16., probabiliter irregularitatem ſolum incurri, quando conſtat de homicidio ſecuto, & de cauſæ applicatione, ſeu de cooperatione ad illud, & dubium ſolum eſt, an ex propria cooperatione illud ſecutum ſit; talis enim eſt caſus illorum textuum, ut notant Oſtienſ., & Zabarel. Quare ſi vel non conſtet de morte ſecuta, vel non conſtet de ſufficienti cooperatione ad illam, probabiliter irregularitas non incurritur. Idem docet Dicaſtil. tract. 10. de Cenſur. dub. 3. dicens: *Accedit, quod jura loquuntur in caſu, in quo conſtat de homicidio*

dio ſimul cum actione adhibita, quæ ex ſe poſſet influere, & juvare.

VII. Hinc ſequitur primo, non eſſe irregularem, qui dubitat, an aliquem mutilaverit, quia irregularitas non contrahitur in dubio mutilationis, ſed ſolum in dubio homicidii.

Secundo, ſi quis in dubio juris de irregularitate homicidii, aut de alia cenſura ſuſcipiat mala fide ordines, eo quod non adhibuerit debitam diligentiam ad aſſequendam veritatem, poteſt deinde poſt adhibitam diligentiam Ordines exercere, etiamſi dubium perſeveret. Ita Bonac. quæſt. 1. punct. 5. contra Reginald. lib. 3. cap. 2.. Ratio eſt, quia quamvis peccaverit non adhibendo debitam diligentiam, at huic peccato non eſt annexa irregularitas. Ex alia parte adhuc remanet dubium juris, utrum irregularitatem, vel aliam cenſuram contraxerit; ergo non debet ſe gerere ut irregularem.

VIII. Tertio ſequitur, quod qui conſilium dedit de homicidio, quod jam ſecutum eſt, ſi dubitet, an ſuo conſilio cooperatus ſit ad illud, debeat ſe gerere ut irregularem; quia in tali caſu habetur dubium facti relate ad homicidium, quod vere eſt ſecutum, & ad quod meam actionem, ſeu concurſum moralem applicavi: Et quamvis dubitem, an ego ad illud cooperatus ſim; at ſatis eſt, quod ego actionem meam poſuerim de ſe ſufficientem ad cooperationem, in quo caſu præſumit jus, me ad homicidium meo conſilio cooperatum eſſe. Ita Bonac. loc. cit. ex Sanch.; qui pariter putat, ſic dubitantem teneri ad reſtitutionem. Avil. autem quamvis putet, ſi ſecutum jam ſit homicidium Clerici, debere dubitantem, an ſuo conſilio influxerit, etiam ſe gerere ut excommunicatum, negat tamen teneri ad reſtitutionem, eo quod in dubiis melior ſit conditio poſſidentis. Equidem cenſeo, ſic dubitantem in homicidio Clerici debere ſe gerere tantum ut irregularem, non vero ut excommunicatum, nec teneri ſaltem ad integram reſtitutionem; quia irregularitas dumtaxat contrahitur in dubio homicidii, non vero excommunicatio, nec obligatio reſtituendi ſaltem adæquate; cum in dubiis poſſeſſio ſtet pro libertate; unde ad ſummum pro ratione dubii ad reſtitutionem teneretur.

Non me latet, Giballin. de irregularit. cap. 4. quæſt. 1. docere, quod dubitans, an conſilium, vel mandatum influxerit in homicidium, hoc etiam ſecuto, non incurrit irregularitatem in foro conſcientiæ, quamvis in foro exteriori, ſi conſtaret de conſilio, declararetur incurriſſe. Et Henr. lib. 14. cap. 13. addit, quod dubitans, an homicidium ſit ſecutum ex vi propriæ, an alterius actionis, non ſit irregularis, quia ad incurrendam irregularitatem debet dubitans probabilius reputare, quod ipſe commiſerit homicidium. Quam ſententiam non putant improbabilem Suar., Salas, Rebell., & alii apud Bardi in Bullam Cruciatæ part. 3. tract. 2. ſect. 5., quia textus Canonici loquuntur de foro externo. Sed hiſce opinionibus meum calculum addere ſuperſedeo.

IX. Quarto ſequitur, quod qui dubitat, an ſit ſecutum homicidium, ad quod dedit ſuum conſilium, non debeat ſe gerere ut irregularem; quia non conſtat de homicidio ſecuto. Hinc qui fœminæ gravidæ propinavit venenum ad abortum, ſi ſecuto abortu dubitatur, an fœtus fuerit animatus, probabiliter non incurritur irregularitas. Ita apud Mojam in ſelectis quæſtion. tract. 5. quæſt. 6. Præpoſit. Bardi, Pelliz., & alii apud Dian. loc. laud. part. 4. tract. 2. reſol. 16. contra Sanch., Avil., Rodriq., Mendo, & alios. Ratio doctrinæ eſt, quia dubitatur de homicidio ſecuto. Et ratio a priori eſt, quia in dubio juris non incurritur irregularitas, ut communiter Doctores docent; ſed in caſu noſtro dubium eſt juris, an ſcilicet ſit impoſita in jure irregularitas, quando dubium eſt de homicidio ſecuto, cum aliqui Doctores id aſſerant, alii negent, interpretantes varie textus Canonicos; ergo in tali caſu irregularitas non incurritur; ſiquidem nunquam irregularitas incurritur, niſi ſit in jure expreſſa.

Hinc nonnulli cum Præpoſit., Machad., & aliis apud Dian. part. 3. tract. 5. reſol. 24. docent, in dubio, an ſit fœtus mas, vel fœmina, præſupponendum eſſe fœminam, ac proinde non eſſe animatum ante octogeſimum diem, juxta communem opinionem aſſerentem cum Ariſtot., & Plin., mares animari quadrageſimo die, & fœminas octogeſimo; ut videre eſt apud Dian. part. 6. tract. 5. reſol. 6. Verum benignis hiſce opinionibus adverſus hujuſmodi ſceleſtos non eſt facile utendum: Probabilior enim, & communior ſententia docet cum Sanch. lib. 1. cap. 12. Avil., Molin., & aliis, irregularitatem incurri, etiamſi de homicidio non conſtet, quia univerſim in du-

dubio talis delicti incurritur irregularitas.

ARTICULUS V.

Quomodo tollatur Irregularitas?

I. Nonnullæ irregularitates ceſſant, ceſſante earum cauſa. At quæ proveniunt ex actu præterito qua tali, non qua moraliter perſeverante, indigent diſpenſatione.

II. Non ceſſat irregularitas per abſolutionem, ut cenſura, nempe per actum judicialem; ſed per diſpenſationem, quæ eſt exceptio a lege communi, & dicitur vulnus legis.

III. Quænam irregularitates per Baptiſmum tolluntur improprie; quænam vero proprie? Verius per Baptiſmum non tollitur irregularitas ex defectu lenitatis.

IV. Epiſcopi in nonnullis dumtaxat irregularitatibus diſpenſare poſſunt.

V. Num poſſit Epiſcopus ſecummet diſpenſare in iis irregularitatibus, in quibus id poteſt cum ſubditis ſuis? Num etiam cum Religioſis exemptis? Num cum ſuis ſubditis extra propriam Diæceſim? Quinam hac in re dicantur ſubditi Epiſcopo?

VI. Num poſſit Epiſcopus ſimpliciter diſpenſare, quando reus in judicio eſt punitus, aut eſt abſolutus? Et num Epiſcopi diſpenſatio proſit pro foro externo?

VII. Prælati regulares, qui gaudent quaſi Epiſcopali juriſdictione, diſpenſare poſſunt cum ſuis ſubditis in iis irregularitatibus, in quibus poſſunt Epiſcopi cum propriis ſubditis.

VIII. Diſpenſatio in irregularitatibus, quæ fit a Pontifice ſine juſta cauſa, eſt illicita; quæ vero fit ab Epiſcopo, eſt etiam invalida.

IX. Etiam per verbum, Abſolvo, diſpenſari poteſt irregularitas; quatenus ea eſt etiam quoddam vinculum, quo Irregularis irretitur, & per diſpenſationem diſſolvitur.

X. Virtute Jubilæi non poteſt conferri diſpenſatio in irregularitatibus ullis, etiamſi irregularitates ex delicto eſſent cenſuræ, aut pœnæ Eccleſiaſticæ.

XI. Diſpenſatio in Irregularitatibus non ſemper eſt totalis. Qui diſpenſatur indefinite ad Ordines, probabilius ad omnes Ordines, etiam majores, diſpenſatur.

XII. Probabiliter ratihabitio Superioris de præſenti, quæ ſufficit ad juriſdictionem conferendam, ſatis eſt ad diſpenſandum in irregularitatibus.

XIII. Num ad obtinendam diſpenſationem in pluribus irregularitatibus exprimi debeat numerus delictorum, ob quæ ſint contractæ?

I. Certum eſt primo, multipliciter tolli poſſe irregularitatem. Primo, ſi tollatur cauſa irregularitatis, juxta illud, Ceſſante cauſa ceſſat effectus; In quo differt a cenſura; hæc enim, etiam ceſſante contumacia, tolli debet per abſolutionem, ut diximus; Quare qui eſt irregularis, verbi gratia, quia eſt illiteratus, acquiſita ſcientia ſufficienti, liber eſt ipſo facto a tali irregularitate; ſic qui recenter eſt baptizatus, elapſis decem annis poſt baptiſmum, non dicitur amplius Neophytus, & ſic amittit talem irregularitatem: Et idem dicas de pluribus aliis irregularitatibus, præſertim quæ proveniunt ex defectu corporis, vel animi (excepta ea, quæ oritur ex morbo caduco, vel furia; quia etiam poſt ſanitatem remanet talis irregularitas, ex *canon.* 3. & 4. & 5. *diſt.* 33.) Pariter ceſſante ſervitute, ceſſat irregularitas; Ceſſat etiam ſublata illegitimitate per ſubſequens matrimonium: Irregularitas vero orta ex infamia facti ceſſat per mutationem vitæ, aut loci; Et quæ oritur ex infamia juris, ceſſat, ſi hæc per ſententiam, aut aliter abeat; Irregularitates tamen, quæ oriuntur ex actu præterito qua tali, & non qua moraliter perſeverante, ut ſunt omnes irregularitates ex delicto, ex bigamia, ex defectu lenitatis, &c., nunquam ceſſant ſine diſpenſatione.

Secundo per profeſſionem religioſam tollitur irregularitas ex defectu natalium relate ad ſuſcipiendos Ordines; quamvis non relate ad Prælaturas. Verum tamen eſt, plurimas Religiones habere privilegium, ut etiam illegitimi poſſint eligi in Prælatos. Sot. contendit, per profeſſionem religioſam tolli omnem aliam irregularitatem, excepta bigamia, & homicidio voluntario: Sed hoc communiter negatur.

II. Tertio tollitur irregularitas per diſpenſationem, non vero per abſolutionem; nam abſolutio rigoroſe dicta importat actum judicialem liberantem reum a ſuo reatu; Contra vero diſpenſatio exceptionem a lege communi ſignificat; Quando autem Pontifex diſpenſat in irregularitate, non exercet actum judicialem, ſed ſolum eximit irregularem a prohibitione communi. Præterea abſolutio eſt juxta jus, diſpenſatio vero eſt contra jus; unde fit, ut reum peracta pœnitentia debeat Judex abſol-

ſolvere, nunquam tamen tenetur Judex in irregularitate diſpenſare.

III. Quæritur nunc primo; An etiam per baptiſmum tollatur irregularitas?

Reſpondeo cum Avil. diſp. 10. dub. 2., nullam irregularitatem proprie loquendo tolli per baptiſmum; ſiquidem ante baptiſmum nemo eſt irregularis, cum non ſit ſubditus legibus Eccleſiaſticis. Verum improprie loquendo irregularitates ex delicto per baptiſmum tolluntur, quatenus cum baptiſmo non conſurgunt: Contra tamen irregularitates ex defectu per baptiſmum non tolluntur, quatenus cum baptiſmo conſurgunt. Quare bigamus ex delicto, & homicida, ſi baptizentur, non ſunt irregulares, ſed ſunt irregulares, ſi baptizentur cæci, claudi, &c., necnon bigami, quando bigamia oritur ex defectu ſignificationis, & non ex delicto, ut notat Avil. ex Auguſt., D. Th., & aliis. De irregularitate tamen ex defectu lenitatis varie ſentiunt Doctores apud eundem Avil. Aliqui putant cum Covar. non tolli per baptiſmum, cum non fundetur in delicto: Alii probabilius cum Henr., Sylveſt. putant tolli, quia licet non fundetur in peccato, fundatur tamen in illo titulo miniſtri juſtitiæ, vel militis, qui tollitur per baptiſmum, per quem homo mutatur in ovem manſuetam.

IV. Quæritur ſecundo; Quinam poſſit in Irregularitatibus diſpenſare?

Reſpondeo, cum omnis irregularitas proveniat ex jure Pontificio, poteſt Pontifex in omnibus diſpenſare: Epiſcopus vero jure ordinario non poteſt; cum non poſſit inferior in lege ſuperioris diſpenſare, niſi ei concedatur. Conceditur tamen Epiſcopis primo a Trident. cap. 6., ut diſpenſare poſſint cum ſuis ſubditis in irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentioſum, excepto homicidio voluntario. Præterea in cap. 1. *de filiis Presbyteror. in 6.* conceditur Epiſcopis facultas diſpenſandi cum illegitimis ad ordines minores, & beneficium ſimplex, excepto Canonicatu Cathedralis Eccleſiæ, qui requirit Ordinem Sacrum. Poſſunt etiam Epiſcopi diſpenſare juxta probabilem opinionem (ut videre eſt apud Dian. part. 4. tract. 20. reſol. 64., & ſequentibus, & part. 7. tract. 2. reſol. 25., & ſequentibus) tum in irregularitate veræ bigamiæ quoad Ordines minores, & ſimplex beneficium; tum in irregularitate occulta ex defectu natalium; tum in irregularitate ex defectu lenitatis; tum in ea ex mutilatione alicujus membri; tum demum in proveniente ex homicidio caſuali etiam publico, & in orto ex repentina rixa, etſi directe volito, necnon in aliis caſibus, ut conſtabit ex dicendis de irregularitatibus in particulari.

V. Dubium eſt primo; An poſſit Epiſcopus dare alteri facultatem, ut ſecum diſpenſet in iis irregularitatibus, in quibus poteſt ipſe cum aliis diſpenſare?

Reſpondeo, ut diximus de Cenſuris, affirmative; tum quia non debet eſſe Epiſcopus inferioris conditionis, quam Clerici inferiores; tum etiam quia juriſdictio hæc non eſt contentioſa, ſed gratioſa; ergo poteſt Epiſcopus alteri committere, ut eam exerceat in ipſummet: Immo propter eandem rationem poteſt ipſemet ſibi diſpenſare: Et idem dicitur de diſpenſatione votorum, & aliarum legum, quando quæritur, an poſſit Epiſcopus immediate ſecum in iis diſpenſare. Ita Bonac., Avil., Suar., & alii communiter.

Dubium eſt ſecundo; An poſſit Epiſcopus diſpenſare cum religioſis exiſtentibus in ſua Diœceſi?

Reſpondeo cum Avil. part. 7. diſp. 10. dub. 5., poſſe ex æquitate juris tam Prælatum monaſterii exempti, quam Religioſum particularem de licentia ſui Prælati ſponte quoad hoc ſe ſubjicere Epiſcopo, & ſic ab eo diſpenſari; ſicut etiam a Cenſuris Papæ reſervatis ex delicto occulto provenientibus abſolvi. Ratio eſt, quia per exemptionem non deperditur id, quod eſt favorabile.

Dubium eſt tertio; An poſſit Epiſcopus diſpenſare cum ſuis ſubditis extra propriam Diœceſim?

Reſpondeo cum eodem Avil. loc. cit., & Henr., quod licet poſſit Epiſcopus abſolvere ſuos ſubditos extra territorium tam a peccatis, quam ab excommunicatione non reſervata, eo quod talis juriſdictio ſit gratioſa; non poteſt tamen diſpenſare in hujuſmodi irregularitatibus, & aliis caſibus Papæ reſervatis, ut docent communius; quia id reſtringit Concilium ſeſſ. 24. cap. 6. dicens, quod id poſſint in Diœceſi ſua per ſeipſos, ſive per Vicarium ad id ſpecialiter deputandum.

Dubium eſt quarto; Quid veniat hic nomine ſubditorum erga Epiſcopum?

Reſpondeo, venire tam eos, qui in ejus Diœceſi domicilium habent; quam qui in ea commorantur majori anni parte, ex San-

Sanch. lib. 3. de Matrim. diſp. 23. ; necnon peregrinos, quales ſunt ſcholaſtici, mercatores, &c. propriam Diœceſim habentes, ad quam brevi ſunt redituri, ex Dian. part. 7. tract. 2. reſol. 2. ; Ac demum vagos, ex Sanch. loc. cit.

VI. Dubium eſt quinto ; An poſſit Epiſcopus diſpenſare in irregularitate proveniente ex delicto deducto in forum contentioſum, quando judicium eſt jam finitum, & reus eſt punitus, aut abſolutus?

Reſpondeo cum Avil. loc. cit. dub. 7., Henr., Laym. contra Bonac., & Guttier. affirmative ; Ratio eſt, quia intentum Concilii fuit conſervare auctoritatem judicibus; hæc autem nihil imminuitur in caſu noſtro ; cum jam judex functus ſit officio ſuo.

Dubium eſt ſexto ; An diſpenſatio hujuſmodi data ab Epiſcopo proſit etiam pro foro externo?

Reſpondeo cum Pal. affirmative ; Ratio eſt ex Sanch. lib. 2. in Decalog. cap. 2., quia illa verba appoſita in Trident. *pro foro conſcientiæ* non cadunt ſupra diſpenſationem in irregularitatibus, ſed ſupra abſolutionem a reſervatis ; ut intelligatur relinqui judicibus poteſtatem puniendi delicta, quoties in judicio probantur.

VII. Dubium eſt ultimo ; Poſſintne Prælati Regulares diſpenſare cum ſuis ſubditis in iis caſibus, in quibus poteſt Epiſcopus cum ſuis ſubditis?

Reſpondeo affirmative. Ratio eſt, quia, ut docet Hurt., & alii apud Dian. part. 7. tract. 2. reſol. 5., in Trident. loc. cit. nomine Epiſcoporum veniunt etiam Prælati Regulares, videlicet Generalis, & Provincialis, quippe qui quaſi Epiſcopalem juriſdictionem habent cum ſuis ſubditis: Et conſequenter, ſicut Epiſcopi, ut ſupra diximus art. 2., poſſunt probabiliter diſpenſare etiam in irregularitate proveniente ex homicidio omnino occulto, quod ſcilicet probari non poſſit in judicio ; ita etiam diſpenſare poſſunt in eadem Generales, & Provinciales cum ſubditis ſuis.

VIII. Quæritur tertio ; An ad licite diſpenſandum in irregularitate requiratur aliqua cauſa, & quænam?

Reſpondeo cum Avil. hic diſp. 10. dub. 1. procul dubio requiri cauſam: Quod probatur tum ex Trident. ſeſſ. 23. cap. 14., quod dicit, cum promotis per ſaltum, ſi non miniſtraverint, Epiſcopus ex legitima cauſa poterit diſpenſare ; tum ex D. Th. part. 2. quæſt. 97. art. 4., ubi univerſim docet, quod diſpenſatio in quacumque lege, ſi fiat ſine cauſa, eſt illegitima.

Notandum tamen, quod ſi diſpenſatio fiat ſine ulla cauſa a Pontifice, erit illicita, ſed valida, ut docet idem Avil. contra Ananiam, & Cardinal. ; quia in iis, quæ pertinent ad jus humanum, Papa non eſt diſpenſator, ſed legiſlator, & dominus: Contra vero Epiſcopus illicite, & invalide diſpenſabit, quando conceditur illi facultas diſpenſandi ex juſta cauſa: Immo etiam quando datur illi facultas diſpenſandi abſolute. Ratio eſt, quia, ut docent communiter Doctores in de legibus, invalida eſt diſpenſatio obtenta ſine juſta cauſa a Prælatis diſpenſantibus in jure communi. Verum tamen eſt, majorem cauſam requiri ad diſpenſandum in irregularitate graviori: Exempli gratia, ad diſpenſandum in bigamia requiritur magna cauſa, quia inducta eſt ab Apoſtolis, & eſt quædam imitatio juris divini ; major etiam cauſa requiritur ad ſuſcipiendos novos Ordines, quam ad miniſtrandum in ſuſceptis.

IX. Quæritur quarto ; Quanam forma diſpenſetur in irregularitatibus?

Reſpondeo, non requiri verba determinata, ſed ſolum ſignum externum manifeſtans voluntatem Superioris. Solent tamen hujuſmodi verba adhiberi: Diſpenſo in irregularitate, quam propter hanc cauſam contraxiſti, teque habilem efficio ad ſuſceptionem, & executionem Ordinum, & officiorum tuorum, quantum poſſum, In nomine Patris, &c. Si dicatur, Abſolvo te ab irregularitate, &c., adhuc valida eſt diſpenſatio, ut communiter docent Recentiores ; quia quamvis verbum, Abſolvo, cadat potius ſupra cenſuras, adhuc tamen poteſt aliquo modo cadere ſupra irregularitatem, quatenus eſt vinculum quoddam, quod per diſpenſationem diſſolvitur.

X. Quæritur quinto ; An virtute Jubilæi poſſit quis diſpenſari in irregularitatibus ex delicto provenientibus?

Reſpondeo, Thomiſtas docentes, irregularitatem ex delicto eſſe cenſuram, id aſſerere cum Sot., Bagn., Medin., Can., Cordub., & aliis ; quamvis Sot., & Medin. negent poſſe abſolvi irregularitatem ortam ex homicidio ; quia in tali caſu non ſolum habetur irregularitas ex delicto ; ſed etiam ex defectu lenitatis ; quod tamen falſum eſſe oſtendimus art. 2. Quare Guttier. cap. 3. Canonic. quæſt. aſſerit etiam irregularitatem ex homicidio poſſe per bullam Cruciatæ, atque adeo vi etiam Jubilæi diſpenſari.

Non-

Nonnulli vero, qui cum communi negant, irregularitatem eſſe cenſuram, adhuc aſſerunt poſſe vi Jubilæi abſolvi. Ratio eſt, quia ſaltem irregularitas ex delicto eſt pœna Eccleſiaſtica; cum autem vi jubilæi poſſit quilibet abſolvi a cenſuris, & aliis ſententiis, & pœnis Eccleſiaſticis, ut dicitur in Bulla; ſequitur, quod poſſit etiam ab irregularitate ex delicto abſolvi, ſeu diſpenſari. Ita nonnulli apud Summam Dian. V. *Cenſuræ* num. 1., & ſententiam hanc probabilem docet Henr. de Indulgent. cap. 13.

Verum communis opinio negat cum Avil. part. 7. diſp. 10. dub. 4., tum quia irregularitas non eſt cenſura, ut notavimus quæſt. 1. art. 1.; tum etiam quia in Bulla Jubilæi, quando dicitur, quod poſſit quilibet abſolvi ab omnibus cenſuris, & aliis ſententiis, & pœnis, nomine pœnæ non venit irregularitas ex delicto, ſed vel ſuſpenſio impoſita a Confeſſario, ne ad tempus aliquis celebret, vel communicet; vel pœna qua Canones mandant per aliquod tempus aliquem ad communionem non admitti; ut docet Navar. apud eundem Avil. Et ratio eſt, quia in eadem Bulla ſubduntur hæc verba: *Propter præſentes autem ſuper aliqua irregularitate publica, vel occulta non intendimus diſpenſare*. Neque dicas, hæc verba debere intelligi de irregularitate ex defectu; Nam ubi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. Quare etiam dato, quod irregularitas ex delicto dici poſſit non ſolum pœna Eccleſiaſtica, ſed etiam cenſura, tamen adhuc vere, & proprie venit ſub nomine irregularitatis; cum ergo Pontifex ſuper ulla irregularitate non permittat diſpenſari, ſequitur, quod nec ſuper irregularitate ex delicto. Adde ex Bonac. quæſt. ult., idcirco in Jubilæis concedi facultatem abſolvendi ab omnibus cenſuris, & pœnis, ut poſſint fideles, ſublato tali impedimento, lucrari jubilæum; atqui irregularitates non ſunt impedimentum ad conſecutionem jubilæi; ergo non eſt cur debeant per jubilæum diſpenſari. Unde Mendo in Epitome V. *Irregularitas* num. 11. dicit, non poſſe ſine formidine fateri, certo probabilem eſſe ſententiam contrariam; quamvis illam doctiſſimi viri teneant; quia ſtylus Curiæ, qui facit jus, tali ſententiæ adverſatur.

XI. Quæritur ſexto; An diſpenſatio in irregularitate ſemper debeat eſſe totalis?

Reſpondeo cum communi negative; poteſt enim irregularis aliquando diſpenſari, verbi gratia, ad unum Ordinem, non ad omnes, vel diſpenſari ad uſum Ordinis ſuſcepti, non vero ad alios ſuſcipiendos. Unde diſpenſatus ad Ordines minores non poteſt promoveri ad majores, & diſpenſatio ad Ordines majores non includit diſpenſationem ad beneficia curata, ſeu quæ prælationem, & juriſdictionem habent: Immo dubium eſt apud Sanch. lib. 8. de matrim. diſp. 1., an diſpenſatio ad Ordines includat diſpenſationem ad beneficium ſimplex; Multi enim affirmant; Sed ipſe Sanch. cum aliis negat, ſi diſpenſatio ſit ad Ordines minores tantum; quia iſti non neceſſario connectuntur cum beneficio ſimplici: Econtra, diſpenſatus ad Subdiaconatum, verbi gratia, cenſetur diſpenſatus ad Ordines minores, cum non poſſit ordinari per ſaltum; & diſpenſatus ad exercitium Ordinum majorum cenſetur etiam ad exercitium minorum; Sicut diſpenſatus ad beneficium, quod exigit aliquem Ordinem, cenſetur diſpenſatus ad talem Ordinem.

Qui tamen indefinite diſpenſatur ad Ordines, multi tenent apud Sanch. lib. 4. de matrim. diſp. 1., quod non poſſit niſi minores Ordines ſuſcipere; eo quod diſpenſatio, utpote odioſa, (eſt enim odium juris, & veluti vulnus legis) ſtricte interpretanda ſit, ex cap. 1. *de filiis Presbyterorum*. Suar. tamen ſect. 3. exiſtimat, regulam hanc non eſſe univerſaliter veram; cum propoſitio indefinita ſæpe æquivaleat univerſali, ita ut idem ſit dicere, Diſpenſo ad Ordines, ac Diſpenſo ad Ordines omnes. Quare, quando verba indefinita ſtricte debeant interpretari, judicandum eſt juxta materiam ſubjectam, & juxta receptum verborum ſenſum.

XII. Quæritur ſeptimo; An ſit ſignum, quod Superior diſpenſet in irregularitate, ſi videat irregularem exercere aliquem Ordinem; Verbi gratia, ſi videat aliquem publicum irregularem celebrare, & confeſſiones audire, & tamen taceat, cum poſſit illum cohibere?

Reſpondent communiter negative; quia ſuperior in tali caſu patitur potius, quam agit, ſeu tolerat tranſgreſſionem potius, quam diſpenſat. Sanch. tamen lib. 8. de matrim. diſp. 1. cum aliis affirmat, quoties Prælatus facile contradicere poteſt, & non contradicit, ſed tacet: talis enim taciturnitas eſt quædam ratihabitio de præſenti; quæ cum ſufficiat ad confeſſiones audiendas, ſeu ad juriſdictionem communicandam, a fortiori ſufficit ad diſpenſandum.

XIII. Quæritur ultimo; An ad obtinendam diſpenſationem oporteat exprimere numerum delictorum, propter quæ contracta eſt irregularitas?

Reſpondeo cum Avil. loc. cit. dub. 8., Bonac., & aliis contra Rodriq. part. 1. cap. 182., quod quamvis opus ſit exprimere delicta diverſæ rationis; (quandoquidem ob illa incurruntur diverſæ irregularitates) non eſt tamen opus exprimere numerum delictorum ejuſdem ſpeciei: Quare ſi quis excommunicatus pluries celebravit, quamvis non poſſit dicere, quod ſemel cenſuram violaverit per exercitium Ordinis Sacri, tamen ſatis eſt, ſi dicat, ſe eſſe irregularem, quia celebravit excommunicatus. Ratio ex Navar. eſt, quia hic eſt ſtylus Curiæ. Et quamvis controverſum ſit apud Doctores, utrum qui propter eandem cauſam pluries repetitam incurrit excommunicationem, vel irregularitatem, plures, an unam tantum excommunicationem, aut irregularitatem incurrat; & communius cum Navar. doceant, quod plures: Nihilominus quoad praxim parum refert, utrum ſint una, an plures; quia cenſentur eſſe una gravior, & una ſublata ex ſtylo Curiæ tolluntur omnes; ut fuſe Avil. oſtendit cum de excommunicat. part. 2. cap. 6. diſp. 2. dub. 3.

Con. tamen num. 112. ex Suar. diſp. 44. ſect. 3. putat, quod qui plures homines occidit, debeat exprimere numerum homicidiorum. Avil. vero docet, quod ſi quis occidat Presbyterum, non ſatis ſit dicere, quod occiderit hominem, quia jura jubent exprimi delictum, ob quod contracta eſt irregularitas; Presbytericidium autem eſt delictum graviſſime qualificatum, & longe gravius homicidio; unde exprimi debet. Sic etiam qui ſuſpenſus, & excommunicatus celebravit, debet utramque cenſuram exprimere.

QUÆSTIO IX.

De Irregularitatibus in particulari, tum ex delicto, tum ex defectu.

DEſcendimus ad agendum de Irregularitatibus in particulari; de iis præſertim, quæ magis uſui ſunt, & plus habent difficultatis. In primo articulo agemus de variis Irregularitatibus ex delicto, puta de Iteratione baptiſmi; de Violatione Cenſuræ per exercitium Ordinis Sacri; de Clerico exercente Ordinem Sacrum, quem non habet; de indigna Sacrorum Ordinum ſuſceptione, ac de Hæreſi, aliiſque criminibus infamiam inducentibus. In ſecundo agemus ſpeciatim de Homicidio, ac Mutilatione injuſta. In tertio agemus de Irregularitate ex defectu lenitatis. In quarto demum de aliis Irregularitatibus ex defectu.

ARTICULUS I.

De variis Irregularitatibus ex delicto.

I. *Irregularitas ex iteratione Baptiſmi a quibuſnam incurratur? Ob iterationem Confirmationis, aut Ordinis irregularitas non incurritur.*

II. *Innodatus cenſura, quamvis toleratus, irregularitatem incurrit per exercitium Ordinis Sacri. Quinam dicatur Ordines Sacros exercere?*

III. *Clericus etiam miniſtrans in Ordine Sacro, quem non habet: requiritur autem, & quod exterius talem Ordinem exerceat, & quod habeat intentionem illum exercendi.*

IV. *Incurritur etiam irregularitas aliquando per indignam ſuſceptionem Ordinis Sacri, puta ſi conjugatus Sacris Ordinibus initietur. Dubitatur autem in multis caſibus, num Suſpenſio dumtaxat, an vero Irregularitas incurratur?*

V. *Pariter incurritur propter enormia crimina, puta propter Hæreſim, & Apoſtaſiam tam a fide, quam a religione, & propter crimina infamiam inducentia. Hæreſis tamen, & Apoſtaſia occulta probabili-*

biliter irregularitatem non inducunt.

VI. *In Bulla Cœnæ caſus Hæreſis occultæ reſervatur Pontifici quoad abſolutionem a culpa, & cenſura, non vero quoad diſpenſationem in irregularitate: Et probabiliter etiam per Vicarium Epiſcopi poteſt talis diſpenſatio conferri, non tamen abſolutio.*

I. PRima irregularitas ex delicto habetur ex iteratione Baptiſmi. Certum autem eſt, irregularitatem hanc incurrere tam rebaptizatum, quam ſcienter rebaptizantem; ſicut etiam qui ſolemniter, ſeu publice, & ex officio miniſtrat. Non incurrit tamen irregularitatem, qui ſub conditione rebaptizat, etiamſi debitam inquiſitionem non præmittat; nec qui metu adactus ſimulat Baptiſmi collationem; quamvis mortaliter peccet, ut notat Laym. hic.

Adde, quod etiam irregularitatem incurrit, qui citra neceſſitatem baptizari ſe ſinit ab hæretico, ex cap. *Afros diſt.* 98., necnon qui differt baptiſmum uſque ad ægritudinem mortalem; & qui adhuc eſt Neophytus, ſeu recenter baptizatus; hic enim quamdiu neophytus eſt, ne ad minores quidem Ordines poteſt promoveri. Ad Epiſcopum autem ſpectat decernere, quamdiu durat ſtatus neophyti, conſiderata qualitate, & doctrina perſonæ, quamvis univerſim per decennium durare ſoleat.

Hujuſmodi irregularitates non tolli per ſuſceptionem baptiſmi, manifeſtum eſt, cum imponantur ob ipſam baptiſmi ſuſceptionem vel dilatam ad ægritudinem, vel recenter factam.

Pro iteratione aliorum Sacramentorum imprimentium characterem, puta Confirmationis, & Ordinis, pariformiter irregularitatem incurri docent nonnulli apud Laym.; Sed communior ſententia negat, quia non eſt id in jure expreſſum.

II. Secunda irregularitas ex delicto contrahitur per exercitium Ordinis Sacri cum violatione cenſuræ. Certum quippe eſt, innodatum excommunicatione majori, vel ſuſpenſione, aut interdicto, etiamſi ſit occultus, & toleratus, irregularitatem incurrere exercendo ſolemniter, ſeu ex officio actus Ordinis majoris; niſi excuſet neceſſitas vitandi ſcandalum, aut ignorantia, &c., ex cap. *Is qui*, *de ſententia excommunicationis*. Quare primo hanc irregularitatem incurrit, qui canit in choro, tanquam hebdomadarius cum Dominus vobiſcum; quia hoc modo ab initiatis ſolum Ordinibus Sacris canitur. Secundo, Subdiaconus canens Epiſtolam cum manipulo, & Diaconus canens Euangelium cum Stola. Tertio, qui baptizat ſolemniter, & qui conſecrat aquam ad aſpergendos fideles; cum iſti ſint actus Ordinis Sacri; ſecus vero qui baptizat privatim. Quarto, qui abſolvit ſacramentaliter, etiamſi abſolutio ex indiſpoſitione pœnitentis ſit invalida. Quinto Sacerdos benedicendo ſponſos, faciendo ſolemnitates baptiſmi, necnon Sacerdos, vel Diaconus miniſtrando Euchariſtiam; Non vero ſi Sacerdos aſſiſtat matrimonio, quia talis aſſiſtentia non eſt actus Ordinis, immo nec proprie juriſdictionis. Ac demum Epiſcopus exercendo Ordinem Epiſcopalem. Qui tamen duplicem cenſuram ſpecie diverſam violat, duplicem irregularitatem incurrit; ſicut duplicem excommunicationem, qui excommunicatum vitandum in loco interdicto ſepeliret.

In hac irregularitate, ſicut & in ſuperiore de iteratione baptiſmi, ſolus Pontifex diſpenſare poteſt, niſi delictum ſit occultum; tunc enim ex privilegio Trident. poteſt etiam Epiſcopus.

III. Tertio imponitur in jure irregularitas Clerico miniſtranti in Ordine Sacro, quem non habet, modo ſcienter, ſerio, & ex officio miniſtret. Ita habetur cap. 1., & 2. *de Clerico non ordinato miniſtrante*. Hinc ſequitur, quod nec laicus Ordinem Sacrum exercens, nec Clericus, qui per jocum, & repræſentationem, aut ex ignorantia craſſa miniſtrat, irregularitatem incurrat: Sicut nec Clericus, qui Epiſtolam ſine Manipulo, aut Euangelium ſine Stola canit; cum ſic non canat ſolemniter, ſeu ex officio, ſed tantum dicatur uti officio Cantoris.

Præterea Clericus (non tamen ſubdiaconus) irregularitatem non incurrit, ſi canat Epiſtolam ſine manipulo, etiamſi cum intentione exercendi Ordinem Sacrum, quem non habet; cum non ſufficiat ſola intentio, niſi etiam exterius exerceatur ſolemnitas Ordinis Sacri: Nec irregularitatem incurrit, ſi canat Epiſtolam cum manipulo ſine intentione exercendi Ordinem Sacrum, ſed ſolum ad ſupplendum defectum ſubdiaconi, ut docet hic Bonac.; quia ad irregularitatem incurrendam utrumque requiritur, & actus externus prohibitus, & intentio exercendi illum ſub ea ratione, ſub qua eſt prohibitus.

Sacerdos vero miniſtrans ſine facultate de-

debita Sacramentum Euchariſtiæ, Pœnitentiæ, & Extremæ Unctionis non incurrit irregularitatem; quia non exercet actum Ordinis, quem non habet, ſed juriſdictionis: Contra tamen Clericus abſolvens ſacramentaliter ſerio, & ſcienter, quamvis Sacramentum non conficiat, illam incurrit, ut communiter docent cum Bonac., Avil., Filliuc. contra Sylveſt.; ſicut etiam ſi referat in choro munus hebdomadarii, aut ſi benedicat Sponſos, aut ſi per ſaltum promotus exerceat Ordinem prætermiſſum; cum exerceat in his caſibus actum Ordinis, quem non habet. Diaconus tamen ſi ſolemniter baptizet ſine licentia Parochi, vel Epiſcopi, incurrit irregularitatem, ut notat Avil. ex Henr., Navar.; Si vero de licentia Parochi, vel Epiſcopi ſolemniter baptizet, nec peccat, nec eſt irregularis, quia ad Diaconi munus ſpectat de licentia Parochi id præſtare.

In hac irregularitate ſolus Pontifex diſpenſare poteſt, ut ad ſuperiores Ordines aſcendatur: Ut vero in ſuſceptis miniſtretur, etiam Epiſcopus, quamvis delictum ſit publicum; ut notant hic Bonac., Avil., & alii.

IV. Quarta irregularitas ex delicto incurritur aliquando per indebitam ſuſceptionem Ordinis ſacri. Certum quidem eſt, eam incurri a conjugato recipiente Ordines Sacros: Dubium vero apud Doctores eſt primo utrum irregularitatem, an ſuſpenſionem incurrat, qui ligatus aliqua cenſura recipit Ordines Sacros; Nam Avil., Henr., & alii apud Bonac. docent, hunc incurrere irregularitatem; Filliuc. vero, Suar., Con. incurrere ſuſpenſionem. Secundo idem dubium procedit apud Doctores de eo, qui eodem die recipit minores Ordines cum Subdiaconatu, inſcio, & non advertente Epiſcopo; aut duos Ordines Sacros, aut ultimum minorum Ordinum cum Subdiaconatu. Notat tamen Buſemb. ex Navar., Henr., Vaſq., Suar., & aliis, quod non ſolum poſſit Epiſcopus diſpenſare, ut eodem die omnes Ordines minores recipiantur, ſed etiam, ſi conſuetudo alicubi ſit, ſimul cum Subdiaconatu: Tertio dubium pariter eſt, ſuſpenſionem ne, an irregularitatem incurrat, qui recipit Ordines per ſaltum, & qui ordinatur furtive, hoc eſt neſciente proprio Epiſcopo, non approbante, & examinante: Quarto idem etiam dubium recurrit de recipiente Ordines ab Epiſcopo, qui ſuæ dignitati, hoc eſt juriſdictioni, & executioni Ordinis Epiſcopalis renunciavit. In his omnibus dubiis fatendum potius ſuſpenſionem tantum incurri; quia irregularitas non incurritur, niſi ſit in jure expreſſa. Semper tamen Epiſcopus diſpenſare in iis poteſt, ſi delictum ſit occultum, ex Trident. non vero ſi ſit publicum.

V. Quinto certum eſt ex cap. *Saluberrimum quæſt. 1. cap. 2., de hæret. in 6.*, irregulares eſſe tam hæreticos, quam Apoſtatas a fide, & eorum fautores, ac defenſores.

Unde ſequitur primo, non eſſe irregularem qui exterius hæreſim profert, ſed interius bene ſentit, ut docet Suar. contra Ugolin., quia non eſt vere hæreticus: Contra vero juxta ſententiam probabiliorem apud Bonac. eſt irregularis Apoſtata, qui exterius per metum adorat idolum, licet animo non adoret; quia revera peccat contra præceptum fidei negativum; unde vere eſt Apoſtata, & conſequenter ſubjacet pœnis hæreticorum, ex cap. *Non poteſt. 2. quæſt. 7.*

Secundo ſequitur, non eſſe irregulares ex hoc capite, qui dæmonem ſine hæreſi colunt, aut cum eo pactum ineunt; quamvis ex alio capite, videlicet ex ſuſpicione hæreſis, ex qua conſurgit infamia, fieri poſſint irregulares, donec purgent ſuſpicionem.

Tertio, nec eſſe irregulares Schiſmaticos, quando ſchiſma non eſt conjunctum cum hæreſi, ut communiter docent contra Ugolin.; quia non eſt expreſſa in jure talis irregularitas.

Quarto, eſſe irregularem, qui cogitur in judicio abjurare ab hæreſi probata; quia hic cenſetur vere hæreticus.

Adde, non ſolum Apoſtatam a fide, ſed Apoſtatam a religione eſſe irregularem; ut docent Bonac., Ugolin., & alii ex cap. *Fini, de Apoſtatis*; ubi dicitur, Apoſtata a religione non eſſe admittendus ad Ordines durante eo ſtatu.

Adde ulterius, eſſe etiam irregulares filios hæreticorum uſque ad ſecundam generationem per lineam paternam, & uſque ad primam per maternam, ex cap. *Statutum 2., de hæreticis*; Quod tamen intelligendum, dummodo parentes mortui ſint in delicto hæreſis. Si tamen filius natus ſit ante lapſum parentis in hæreſim, putant probabilius Bonac., Sanch. contra Suar., Filliuc., quod non ſit irregularis; tum quia verſamur in materia odioſa, quæ benigne

eſt

eſt interpretanda; tum a pari, quia filii reorum criminis læſæ majeſtatis non ſubjacent pœnis, quibus ſubjacent nati poſt delictum; ergo ita in caſu noſtro.

Dubium eſt; an Hæreſis, & Apoſtaſia occulta irregularitatem inducant?

Affirmant Bonac., Sylveſt., Navar., Negant tamen Laym., Henr., Avil.; quia non propter hæreſim, & apoſtaſiam ſecundum ſe, ſed quatenus juris infamiam annexam habent, videtur irregularitas iſta decreta: Præſertim cum dicatur in cap. *Abolendum*: *Quicumque manifeſte fuerit in hæreſi deprehenſus*. Quænam autem crimina infamiam inducant, dicemus cum de irregularitatibus ex defectu; Etenim tam infamia juris, quam facti, quæ irregularitatem inducunt, ſtare poſſunt ſine patrato delicto.

VI. Rogabis; Quiſnam poſſit in irregularitate ob hæreſim contracta diſpenſare?

Reſpondeo cum Suar., Sanch., Bonac., probabiliter poſſe etiam Epiſcopum, ſi crimen ſit occultum, ex Trident. ſeſſ. 24. cap. 6.; quia quamvis in Bulla Cœnæ reſervetur hic caſus Pontifici, reſervatur tamen quoad abſolutionem a culpa, & cenſura, non quoad diſpenſationem ab irregularitate: Et idcirco putat Sanch. contra Suar., quod poſſit Epiſcopus etiam per Vicarium diſpenſare; quia in Trident. ſola abſolutio ab hæreſi occulta limitatur, ut Epiſcopus per ſeipſum illam concedat.

ARTICULUS II.

De Irregularitate, quæ incurritur propter homicidium, aut mutilationem injuſtam.

I. In quo differat homicidium voluntarium a caſuali? Quandonam caſuale inducit irregularitatem?

II. Ut mutilatio injuſta irregularitatem pariat, debet eſſe membri præcipui.

III. Irregularitas incurritur ab omnibus ad homicidium concurrentibus, etiam ab eo, qui ex officio tenetur illud impedire, & non impedit; non tamen a ratihabente.

IV. Mandans homicidium, morte non ſecuta, excommunicationem quidem incurrit, non vero irregularitatem.

V. Concurrens ad homicidium, ſi doleat de culpa, antequam ille moriatur, morte ſecuta, irregularitatem incurrit, ſed probabiliter non incurrit excommunicationem.

VI. Quid ſi mandatum de homicidio, aut conſilium revocetur?

VII. Quid ſi plures ad homicidium concurrant ex ſubita rixa, ſed unus tantum infligat vulnus lethale?

VIII. Si quis eſſet in cauſa, ut alter illicite exponatur periculo mortis, hac ſecuta, irregularitatem incurrit.

IX. Epiſcopus in irregularitate orta ex homicidio voluntario, quamvis occulto, diſpenſare non poteſt: poteſt tamen, ſi oriatur ex caſuali; Quid ſi illud ſit omnino occultum, ita ut in judicio probari non poſſit?

X. Homicidium caſuale non parit irregularitatem, ſi ſine gravi culpa patratum ſit. Nec ſi patretur ab ebrio, vel dormiente, qui illud non prævidet.

XI. Qui dat operam rei illicitæ periculoſæ, ſecuta alicujus morte, incurrit irregularitatem, quamvis diligentiam adhibuerit ad homicidium præcavendum.

I. HOmicidium injuſtum, (& idem dicas de mutilatione) vel poteſt eſſe Voluntarium, vel Caſuale, ut ſi quis volens Petrum dumtaxat ferire, vel graviter percutere, illum caſu, & præter intentionem occidat: Utrumque irregularitatem inducere poteſt; ſi tamen ex gravi culpa procedat; Quando autem inducat, hic examinandum. In articulo vero ſequenti agemus de homicidio juſto, ſive fiat in bello juſto, & ratione propriæ defenſionis, quod dicitur neceſſarium; ſive in judicio ratione publicę poteſtatis, quod dicitur legitimum.

Quæritur primo; Quid ſit homicidium voluntarium, prout differt a caſuali?

Reſpondeo, voluntarium homicidium dici illud, quod directe intenditur ab homicida vel in ſe, vel in ſua cauſa; ut ſi præbeat alteri venenum, aut enſe illum percutiat in capite; ſic enim ponit cauſam morali neceſſitate inductivam mortis. Quare in hoc differt a caſuali, quod hoc non intendatur ab operante: Quamvis irregularitatem etiam inducat, ut videbimus, quando homicidium præter intentionem ſequitur per hoc, quod operans non adhibuerit debitam diligentiam ad illud præcavendum; præſertim ſi dabat operam rei illicitæ.

II. Idem dicendum de mutilatione, quæ tamen debet eſſe membri præcipui, puta manus, pedis, oculi, &c. Immo etiam ſi dimidia manus amputetur, ut docet Suar., cum communiore Canoniſtarum: Contra vero non incurritur irregularitas, ſi ampute-

tetur unus tantum digitus, quicumque ſit, ſive cartilagines, quæ deſerviunt ad ornatum, & tutelam aurium, ſive dentes, ungues, labia, naſus, teſtes, mamillæ, &c. Nec ſiquis excæcetur non eruendo oculum; aut ſi membrum tantum debilitetur ſine amputatione.

Adde, dici etiam caſuale homicidium voluntarium commiſſum in ſui defenſionem ſine moderamine debito apud Dian. part. 9. tract. 7. reſol. 22., ſicut etiam ſi non ſit factum ex induſtria, & per inſidias, ſed ex ſubita ira.

III. Quæritur ſecundo; An irregularitas propter homicidium voluntarium incurratur ab omnibus voluntarie ad illud concurrentibus?

Reſpondeo affirmative; Quare non ſolum eſt irregularis, qui vel directa intentione alium occidit, vel ponit actionem, ex qua morali neceſſitate conſequitur mors jam prævifa; ſed etiam mandans, hortans, conſulens, incitans, comminans, niſi quis alium occidat, animans ſuo favore, & auxilio, ut conſtat ex cap. *Siquis viduam*, *diſt.* 50. Immo probabile eſt, ut notat Con., & Avil., eandem irregularitatem incurrere, qui tenetur mortem alicujus, vel mutilationem ex officio, ſeu ex juſtitia (non vero ex charitate tantum) impedire, & tamen non impedit.

An etiam irregularis ſit, qui ratum habet homicidium ſuo nomine patratum, quod antequam fieret, poterat mandari? Aliqui affirmant, quia ratihabitio in hoc caſu comparatur mandato; ergo ſicut mandans, ita ratum habens eſt irregularis; Sed Avil. cum Henr. negat; tum quia ratihabitio in tali caſu non eſt cauſa homicidii, cum ſit illo poſterior; tum etiam quia non eſt hoc in jure expreſſum: Ratihabitio autem comparatur mandato quoad culpam, non vero quoad pœnas, niſi exprimatur.

IV. Notandum tamen primo, morte non ſecuta, non incurri irregularitatem neque a ponente cauſam mortis, neque a mandante, conſulente, &c.; nam quamvis mandans per aſſaſſinos aliquem occidi, incidat in excommunicationem, effectu non ſecuto, non tamen in irregularitatem; quia ſolum ibi imponitur in jure excommunicatio etiam effectu nonſecuto, non tamen imponitur irregularitas in mandante homicidium effectu non ſecuto: Immo, ut notat Con. num. 60., neque incurrit irregularitatem, qui alium lethaliter vulneravit, ſi aliunde, puta ex fulmine, ille moriatur, ita ut vulnus nullo modo concurrat ad citius moriendum.

V. Notandum ſecundo, quod irregularitas, morte ſecuta, incurratur ab homicida, & a cooperantibus ad homicidium, etiamſi illos pœnituerit facti, antequam ille moriatur: Quamvis enim multi probabiliter putent, in tali caſu non incurri excommunicationem, cum propter pœnitentiam ceſſet contumacia, adeoque ceſſat requiſitum eſſentiale ad incurrendam cenſuram; At nemo dixerit, non incurri irregularitatem, quæ non præexigit contumaciam, cum ſit pœna delicti vindicativa, non medicinalis.

VI. Notandum tertio, mandantem, & conſulentem, &c. debere ſuo mandato, vel conſilio influere in homicidium; Quare ſi mandatarius dicat, vel aliunde id conſtet, occidiſſe illum ex inimicitia privata, aut alia de cauſa, in tali caſu mandans homicidium irregularitatem non incurrit; ſi tamen dubitet, an ſuo mandato, vel conſilio influxerit, etiam eſt irregularis, cum verſetur in dubio facti circa homicidium, ut diximus quæſt. præcedent. art. 4. Quod ſiquis volenti occidere ſuadeat mutilationem tanquam minus malum, cum non peccet juxta ſententiam probabilem, nec irregularitatem incurrit: Immo ſi determinatum ad occidendum ſuo conſilio, vel mandato moveat ad citius, vel crudelius occidendum, Hurt. diff. 6. cum aliis contra Suar., Pal., Avil. putat, quod neque irregularitatem incurrat, quia non influit in homicidium ſimpliciter; ſiquidem alter jam erat determinatus homicidium patrare.

Notandum quarto, mandantem homicidium teneri ante effectum ſerio revocare mandatum, ut ceſſet omnis influxus mandati, & ſic irregularitatem devitet: Quod ſi mandatarius adhuc poſt revocationem perſiſtat in voluntate occidendi, tenetur mandans etiam ex juſtitia illum, quem in periculo vitæ poſuit per ſuum mandatum, monere, ut ſibi caveat; aliter irregularitatem non vitabit. Nec ſatis eſt, ut notat Suar. diſp. 44. ſect. 3., quod mandatarius a principio non acceptaverit mandatum; quia mandatarius ſemper exiſtimat, quod mandans optet homicidium; unde quamvis mandatum non influxerit a principio, potuit tamen influere in decurſu. Eodem modo conſulens tenetur conſilium revocare validioribus rationibus in con-

contrarium : Quod ſi is, cui datum eſt conſilium, perſiſtat in voluntate occidendi, tenetur pariter conſulens monere occidendum, ut ſibi caveat; aliter irregularitatem incurret, ex Suar. num. 13., Hurt. diff. 6.; Niſi tamen ille dicat, non ex conſilio accepto, ſed ex alia cauſa perſiſtere in voluntate occidendi, ut notant Rodriq., & Avil.

Neque dicas; Qui lapidem projecit ad Petrum occidendum, quamvis illum lapidem conetur detinere, antequam Petrum occidat, non proinde irregularitatem vitabit, ſi mors ſequatur; Sic etiam qui venenum propinavit, quamvis conetur mortem impedire, ſi non impedit, eſt irregularis; ergo etiam qui mandat, aut conſulit homicidium, quamvis pro virili conetur mandatum, aut conſilium revocare, adhuc eſt irregularis, ſi homicidium ſequatur.

Nam ex Suar. num. 7. negatur conſequentia. Diſparitas eſt, quia lapis, & venenum ſunt cauſa phyſica mortis, ut proinde ſi mortem cauſant, illi tribuenda ſit, a quo mota fuerunt: Contra tamen conſilium, & mandatum ſunt cauſa moralis; unde ſi mandatarius Petrum occidit, poteſt illum occidere ex alio capite, quam ex vi mandati; atque adeo ſi mandatum ſit ſufficienter revocatum, ita ut conſtet non ex vi mandati ſecutum eſſe homicidium, irregularitas non incurritur.

VII. Notandum ultimo, quod quando plures, præmiſſo conſilio, concurrunt ad occidendum Petrum, ſecuta morte, omnes ſunt irregulares, quamvis ſciatur, quod ab uno tantum determinato ſit occiſus. Ita Avil. dub. 3. Ratio eſt, quia omnes illi fuerunt velut una cauſa moralis homicidii: Eodem modo eſt irregularis, qui homicidam aſſociavit animo illum defendendi, ſi ſuccumberet, quamvis diſſuaderet illi homicidium. Ratio eſt, quia talis aſſociatio auget animum delinquentis. Adde, quod ſi plures hominem talem occidant, non præmiſſo conſilio, ſed ex rixa, ita tamen ut Petrus ab uno vulnere ſit occiſus, & neſciatur quiſnam tale vulnus inflixit, tunc omnes pariter ſunt irregulares, ſi de omnibus dubium ſit, quod tale vulnus inflixerint; Si vero ſciatur, quod Titius Petrum occiderit, Covarr. putat, quod ſolum Titius ſit irregularis; Sed verius cum Avil. exiſtimo, omnes pariter eſſe irregulares; quia omnes ſimul, quamvis non præmiſſo conſilio, Petrum oppugnarunt, & ſic concurſum præbuere, tanquam una cauſa totalis moralis.

VIII. Quæritur tertio; An qui conſulit alteri, ut illicite ſe exponat probabili periculo mortis, ſit irregularis morte ſecuta?

Reſpondeo cum Avil. affirmative; quia ſicut cenſetur homicida ſuimet, qui injuſte, & temere ſe exponit periculo mortis; ita eſt homicida alterius, qui illum ſuo conſilio temere, & injuſte exponit periculo mortis: Exempli gratia, ſi faciat præliantem ingredi per tectum domus, aut per alia loca periculoſa. Eodem modo ex Avil. eſt irregularis, qui conſulit Petro, ut occidat Paulum, & tamen Petrus occiditur a Paulo, quia exponendo Petrum periculo mortis injuſte, reus eſt mortis Petri.

IX. Quæritur quarto; Quiſnam poſſit in homicidio voluntario diſpenſare?

Reſpondeo, ſolum Pontificem: Epiſcopus enim poteſt quidem in aliis irregularitatibus ortis ex occulto delicto diſpenſare; ſed excipitur dumtaxat homicidium voluntarium; (diximus tamen quæſt. 8. art. 3. num. 7., probabile eſſe, quod etiam in hoc homicidio poſſit Epiſcopus diſpenſare, ſi ſit omnino occultum, adeo ut in judicio probari non poſſit) Ex quo ſequitur, quod poſſit Epiſcopus diſpenſare, ſi irregularitas proveniat ex homicidio caſuali occulto; Necnon ſi ex mutilatione injuſta occulta, ut communiter docent cum Avil., Suar. contra Sanch. tom. 1. Summ. cap. 10., Medin., Henr., & alios apud Bonac. Immo poteſt etiam diſpenſare, ſi proveniat ex homicidio volito in ſe, excedendo moderamen inculpatæ tutelæ, dummodo ſit occultum; ut docent communiter cum Avil., Valent., Con. apud eundem Bonac.; quia tale homicidium non cenſetur voluntarium; cum non fuerit ex propoſito, & ex voluntate abſoluta occidendi.

X. Quæritur ultimo; Quandonam incurratur irregularitas propter homicidium caſuale?

Reſpondeo, homicidium omnino caſuale, quod ſine culpa accidit, non ferre ſecum irregularitatem; ferre vero illam homicidium caſuale, quando non eſt adhibita debita diligentia ad illud præcavendum, ſed lata culpa interceſſit; præſertim ſi ſecutum eſt dando operam rei illicitæ; Dixi, ſi præceſſit lata culpa; nam ſi levis tantum, aut leviſſima culpa interceſſit,

ir-

irregularitas non contrahitur; cum hæc ſupponat peccatum mortale, ut communiter docent contra Cajet., Armil., & alios. Eſt autem lata, ſeu gravis culpa, ſeu negligentia, omiſſio illius diligentiæ, quam adhibere ſolent in ſimili caſu prudentes, ac diligentes; eſt vero levis, quam ſolent diligentiores, leviſſima, quam diligentiſſimi.

Hinc ſequitur primo, homicidium commiſſum ab amente, vel furioſo non inducere irregularitatem, cum non ſit voluntarium, nec peccaminoſum; Voluntarium enim ex Ariſtotele eſt a principio cognoſcente ſingula. Secundo, neque irregularitatem inducit homicidium commiſſum ab ebrio, vel dormiente, qui non prævidit illud ſecuturum; cenſetur enim eſſe caſuale. Tertio, neque ſi committatur a puero non habente uſum rationis ſufficientem ad peccatum.

XI. Dubium eſt apud Doctores celeberrimum; An univerſim qui dat operam rei illicitæ, morte ſecuta, ſit irregularis, etiamſi adhibuerit diligentiam ad mortem præcavendam.

Reſpondeo, aliquos cum Sylveſt. apud Avil. diſp. 6. ſect. 1. abſolute affirmare; Alios vero cum Henr., Cano, Leſſ., Bonac., Con. dub. 9. negare: Media via probabilius incedunt Avil., & Suar. diſp. 45. ſect. 6. cum aliis, dicendo, irregularitatem incurri, ſi detur opera rei illicitæ periculoſæ, etiamſi adhibita ſit diligentia ad homicidium præcavendum; non vero ſi detur opera rei illicitæ non periculoſæ. Ratio eſt, quia in eo caſu nunquam cenſetur adhiberi debita diligentia, niſi ceſſetur a tali operatione periculoſa, quæ eſt proxima occaſio mortis; quamdiu enim quis vult tale opus, vult cauſam, & periculum ad homicidium, atque adeo vult ipſum homicidium; puta ſi explodatur bombarda ad arcem; non vero ſiquis illicite apros venetur, & alia hujuſmodi, quæ ſine proximo periculo homicidii fieri poſſunt.

Juxta varias has ſententias decidendum eſt; Sintne irregulares primo Aromatarii, qui ex rebus corruptis conficiunt medicinas; Secundo, qui præbet aliquid noxium infirmo contra medici præceptum, aut conſulit, aut tradi mandat, etiamſi fiat titulo pietatis, ne infirmus diu patiatur? Tertio, magiſter, qui in ira percutiendo diſcipulum ob correctionem excedit modum percuſſionis, unde ſequitur mors? Quarto, qui reficiendo, exempli gratia, tectum, projicit tegulam, unde viator occiditur? Quinto, qui niveis pallis glacie confectis hyemali tempore ſeſe petunt, unde ſequitur mors? Sexto, qui cuſtodit domi feram, quæ alios occidit? Septimo, qui publicat adulterium Bertæ, unde occidatur a ſuis? Octavo, qui joci cauſa terrorem incutit Bertæ prægnanti, unde ſequitur abortus? Nono, ſiquis intendens occidere Petrum, occidat Paulum? Decimo, ſi adulter deprehenſus in adulterio eſt in cauſa, cur uxor a conjuge occidatur? Undecimo, qui immoderate rixatur cum muliere prægnante, unde abortiatur? Duodecimo, ſi quis aliquem non lethaliter vulneret, & tamen deinde moriatur? In quibus, & ſimilibus caſibus alii aliter juxta dictas opiniones reſpondent.

ARTICULUS. III.

De Irregularitate ex defectu lenitatis.

I. Qui ad homicidium, necnon ad mutilationem concurrit in bello juſto; Nenon etiam in judicio, tanquam miniſter juſtitiæ, irregularitatem incurrit ex defectu lenitatis.

II. Quinam excuſentur ab hac irregularitate incurrenda?

III. Minoribus Ordinibus inſignitus ſi ſe immiſceat in cauſa ſanguinis, quamvis irregularitatem incurrat, non tamen peccat: ſecus vero Beneficiatus, aut in ſacris conſtitutus.

IV. Accuſator in cauſa criminali, ſecuta morte, quandonam incurrat hanc irregularitatem, ſi non proteſtetur, ſe non intendere pœnam ſanguinis?

V. Quomodo fieri debeat talis proteſtatio?

VI. Pariter irregularitatem incurrunt Procurator, & Teſtis concurrentes ad mortem, non ſecus ac accuſator. Probabiliter tamen excuſatur Teſtis, quando jure naturali tenetur ferre teſtimonium.

VII. Judex irregularitatem incurrit, quamvis teneatur jure naturali reum damnare, quia ſponte tale munus ſumpſit; ſecus vero Teſtis, & accuſator, quando jure naturali tenetur teſtificari, & accuſare.

VIII. Clericus in cauſa ſanguinis ſolum in ſui favorem poteſt teſtificari, præmiſſa proteſtatione; non tamen in favorem alterius, etiamſi a Prælato id ſibi præcipiatur.

IX. Qui in bello juſto animant alios ad occidendum generatim hoſtes, irregularitatem

non incurrunt. Num ſint irregulares, qui ad bellum juſtum procedunt animo pugnandi, quamvis neminem occidant, aut mutilent, niſi in defenſionem propriæ vitæ?

X. Alium occidens in ſui, vel ſuarum rerum defenſionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, nec peccat, nec irregularitatem incurrit. Quid autem requiratur, ut id fiat cum tali moderamine?

XI. In Sacris conſtituti, ſi Chirurgiam exerceant incidendo, & inurendo, peccant, ſed irregularitatem ex defectu lenitatis non incurrunt. Num etiam Beneficiatis id vetetur?

XII. Num poſſit Epiſcopus in hac irregularitate diſpenſare?

I. IRregularitates ex defectu recenſuimus artic. 1. quæſt. præced. Sunt enim ex defectu vel animi, vel corporis, vel natalium, vel ætatis, & libertatis, vel Sacramenti, ſeu ex bigamia, vel ex infamia, vel demum ex defectu lenitatis. Incipimus ab hac ultima, ut luculentius appareat, in quo differat irregularitas ex homicidio, ac mutilatione injuſta ab hac irregularitate, quæ nullum delictum præſupponit, & dicitur eſſe ex defectu lenitatis. In ſequenti deinde articulo perſtringemus reliquas irregularitates ex defectu.

Incurrit irregularitatem ex defectu lenitatis, qui concurrit ad homicidium, vel mutilationem, tanquam Miniſter publicus juſtitiæ, & qui in bello juſto aliquem occidit; immo etiamſi mutilet, ut docent communiter apud Leand. de Irregularit. tract. 1. Unde fit, quemlibet Judicem Papa inferiorem ferentem ſententiam mortis, vel mutilationis, ejuſque aſſeſſores, cooperatores, ſatellites, comprehendentes, & torquentes reum, Notarium ſcribentem, vel legentem ſententiam, &c. hanc irregularitatem incurrere; Non vero famulum tranſcribentem ſententiam a Judice dictatam, nec Confeſſarium, aliumve, qui hortando, ut damnatus ſcalam aſcendat, vel alio ſimili modo accelerat alicui mortem, ut aperte docet Eſcob. in Summa cap. 5., cum in jure hæc irregularitas miniſtris tantum juſtitiæ imponatur: Nec Doctor, qui interrogatus a Judice, an debeat reum morti tradere, reſpondet, quod debeat; Nec qui perſuadet reo, ut juſtæ ſententiæ acquieſcat, quam non poteſt ſine injuſta appellatione differre; quamvis Bonac., & Avil. id non admittant.

II. Eſt tamen irregularis Judex Eccleſiaſticus, qui Reo in carceribus detento cibum ita diminuit, ut citius moriatur; quia hujuſmodi ſententia æquivalet ſententiæ ſanguinis, & mortis, ut notat Bonac. ex Molin. Judex autem Eccleſiaſticus, qui degradat Clericum, & eum tradit brachio ſeculari puniendum, non eſt irregularis: Nec Inquiſitores Sancti Officii, qui tradunt aliquos Judici ſeculari comburendos, etiamſi nullam præmittant proteſtationem, ex Bonac. hic contra Con., Et idem dicas de Accuſatoribus, & Teſtibus; cum in eo Tribunali id permittatur: Nec Princeps ſecularis, vel Clericus habens juriſdictionem temporalem ratione patrimonii, aut beneficii, &c., ſi conſtituat Prætores, & alios Officiales, qui cauſas ſanguinis inquirant, & delicta puniant; Immo nec ſi mandet in aliquo particulari caſu juſtitiam fieri: Secus vero ſi mandet executionem ſententiæ jam latæ; quia tunc directe juberet reum occidi.

III. Hic tamen adverte ex Bonac., quod ſi Laicus, vel Clericus minoribus Ordinibus inſignitus immiſceant ſe in cauſa juſta ſanguinis, non peccant; irregularitatem tamen incurrunt ex defectu lenitatis, eo quod non poſſint repræſentare Chriſtum, qui leniſſimus, & mitiſſimus fuit: Contra vero Clericus Beneficiarius, aut in Sacris conſtitutus non ſolum incurrit hanc irregularitatem, ſed etiam peccat mortaliter; cum violet prohibitionem Eccleſiæ in re gravi.

IV. Quæritur nunc primo; An Accuſator in cauſa criminali, ſecuta morte, vel mutilatione, hanc irregularitatem incurrat?

Reſpondeo affirmative cum Bonac., Ugolin., & aliis, dummodo non accuſet, petendo ſatisfactionem pro injuria ſibi, vel ſuis propinquis illata, & proteſtetur expreſſe, ſe non intendere pœnam ſanguinis. Etenim ad ſervandum ſeipſum indemnem, licitum eſt alterum juſte accuſare: Si enim Clericis permittitur alios in tali caſu accuſare abſque incurſu in irregularitatem, facta proteſtatione dicta, ex cap. *Prælatis, de Homicidio*, ne ſcilicet injuſte patiantur injuriam, a fortiori id permittitur laicis; Quod ſi proteſtatio omittatur, procul dubio irregularitas incurritur, ut communiter docent Doctores: Immo etiam incurritur, ſecuta morte, irregularitas, ſi accuſetur reus pro injuria non ſibi, vel ſuis propinquis, &c., ſed alteri extraneo il-

illata, quamvis præmittatur proteſtatio, ut notat Avil. diſp. 5. dub. 11.

V. Proteſtatio autem his, vel ſimilibus verbis fieri debet coram Judice, apud quem deponitur querela: *Domine peto, cures ſatisfactionem, vel reſtitutionem exhiberi mihi a Petro, qui mihi damnum intulit, proteſtorque, me nulla ratione intendere pœnam ſanguinis, mutilationem, vel mortem*; Quæ proteſtatio non eſt opus, ut ſcripto fiat; & ſatis eſt, ut ſit ſolum externa, & ficta, ut docent communiter; quia Eccleſia non imponit irregularitatem ob internum animum, & deſiderium mortis, ſed propter omiſſionem proteſtationis; ut videre eſt apud Bonac., & Avil. Quod diximus de Accuſatore, dicas de Advocato, & Teſtibus neceſſariis, ut accuſatio habeat debitum effectum. Idem etiam dicas de clamante, detinente comprehenſum malefactorem, & tradente illum Judici laico. Requiritur etiam dicta proteſtatio ex Avil., quando Prælatus vocat brachium ſeculare in defenſionem Eccleſiæ ſuæ; Non tamen quando quis alium accuſat ad avertendum malum imminens ſibi, vel ſuis, vel Reipublicæ; cum enim ad id teneatur jure naturali, non incurrit irregularitatem, ſi id faciat, & mors ſequatur, quoties aliter tale malum præcaveri non poteſt; ut idem Avil. notat dub.11.

VI. Rogabis hic primo; Utrum Advocati, Procuratores, & Teſtes, qui concurrunt ad mortem, non ad avertendam propriam, vel ſuorum injuriam, ſed alienam, incurrant irregularitatem, quamvis proteſtationem præmittant?

Reſpondeo cum Bonac., & Avil., quod incurrunt, non ſecus ac Accuſator; Quamvis probabiliter hanc irregularitatem non incurrat Teſtis, qui jure naturali tenetur teſtificari, Exempli gratia, ad liberandum a morte injuſte accuſatum, vel ne puniatur pœna talionis, qui injuſte accuſavit reum machinantem contra Rempublicam, & deficit in probationibus; Nec qui ex metu gravi teſtificatur; ſicut enim metus gravis excuſat a cenſuris incurrendis, ita & ab irregularitate. Nec demum Conſulens, ut plurimi docent apud Dian. par. 11. tract. 2. reſol. 63.

VII. Neque dicas: Judex quamvis teneatur damnare reum, adhuc irregularitatem incurrit; ergo etiam teſtis, & accuſator, quando jure naturali tenentur accuſare, & teſtificari.

Nam conceſſo antecedente, nego conſequentiam. Diſparitas eſt, quia Judex ipſe ſe injecit voluntarie in eam obligationem, quando ſponte ſumpſit officium; ſecus vero teſtis, & accuſator.

VIII. Rogabis ſecundo; An Clericus poſſit cogi ad teſtificandum in cauſa ſanguinis a ſuo Prælato?

Reſpondeo, Clericum in ſui favorem poſſe teſtificari, præmiſſa proteſtatione, etiam in cauſa ſanguinis citra irregularitatem; At contra reum teſtificari non poteſt in cauſa ſanguinis; cum ſit illi prohibitum; Quod ſi detur ei a Prælato licentia, immo ſi illi id præcipiatur, non debet obtemperare, ex D. Th. apud Avil., cum nemo poſſit cogi ad illicitum.

IX. Quæritur ſecundo; Quomodo ex bello juſto hæc irregularitas contrahatur?

Reſpondeo, pugnantem in bello juſto, & alium occidentem, vel mutilantem irregularitatem incurrere, ex cap. *Petitio tua*, *de homicidio*; Immo quicumque ad bellum, ſive juſtum, ſive injuſtum procedit animo pugnandi, videtur irregularitatem incurrere, cum exponat ſe periculo proximo homicidii; ut docet Bonac., & Suar. diſp. 40. ſect. 5. contra Con., & Avil. diſp. 5. ſect. 3. Qui tamen ad bellum juſtum procederet, ſed non animo pugnandi, ac deinde alium in defenſionem propriæ vitæ occideret cum moderamine inculpatæ tutelæ, irregularitatem non incurreret. Qui conſulunt juſtum bellum Principi, & qui hortantur milites ad fortiter pugnandum in bello juſto, non ſunt irregulares, dummodo non hortentur ad occidendum aliquem in particulari; Præterea non ſunt irregulares, qui aſſiſtunt bello juſto, vel cuſtodiendo ſarcinas, vel animando alios, dummodo ipſi neminem mutilent: Contra vero, id ſi faciant in bello injuſto. Diſparitas eſt, quia quamvis in utroque caſu, qui animant milites occidentes, ſint cauſa moralis homicidii; At in cap. *Petitio*, *de homicidio* excipiuntur ab irregularitate incurrenda etiam qui in bello juſto vulneraverunt, modo non occiderint, nec dubitent occidiſſe, ut notat Bonac. Præterea Clerici non poſſunt ſine facultate etiam in bello juſto pugnare, niſi cogat neceſſitas defendendi Rempublicam; ſi tamen de licentia Pontificis pugnant, ſecuta morte, non evadunt irregulares, ut communiter Doctores docent, cum non ſit credibile, Pontificem velle, ut Clericus pugnet, & irregularitatem contrahat.

X. Quæ-

X. Quæritur tertio; An irregularitatem incurrat, qui in ſui, vel proximi, vel rerum ſuarum defenſionem, alium occidit, vel mutilat?

Reſpondeo, nec peccatum, nec irregularitatem incurri, ſi occiſio fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ: ſecus vero ſi ſine tali moderamine; Incurritur enim tunc præter peccatum irregularitas ex delicto. Ut fiat autem cum moderamine, requiritur Primo, quod vis ab altero injuſte inferatur; Quare qui occidit ſatellites, a quibus juſte invaditur, peccat, & irregularitatem incurrit. Secundo, ut occiſio fiat in ipſo actu aggreſſionis, quando ſcilicet moraliter incipit aggreſſor aggredi, nec aliter poteſt proprium damnum evitari; tunc enim vis vi repellitur; Quare aggreſſor nec poteſt præveniri, cum non inceperit tunc vim inferre; nec poteſt poſt factam aggreſſionem occidi; quia tunc vis ceſſavit. Tertio requiritur, ut invaſus probabiliter credat ſibi vel periculoſum vulnus, vel mortem, vel aliud grave damnum infligendum, niſi vim vi repellat; Quarto, quod non poſſit aliter ſe defendere; Si tamen poteſt vel clamore, vel fuga non ignominioſa, vel ſolo vulnere inflicto damnum ſibi imminens declinare, peccat occidendo, & irregularitatem ex delicto incurrit; cum non ſervet moderamen inculpatæ tutelæ.

XI. Quæritur quarto; An incurratur irregularitas per exercitium medicinæ, vel chirurgiæ?

Reſpondeo, laicum non incurrere irregularitatem, ſi eam exerceat juxta regulas artis, quamvis membrum aliquod abſcindat cauſa ſanitatis, & quamvis mors ſequatur ſine culpa gravi.

Nec Clericus, etiam beneficiatus, peccatum, aut irregularitatem incurrit, ſi officium Medici, & Chirurgi exerceat juxta regulas artis citra abſciſſionem, & aduſtionem; cum id nullo jure ſit ei vetitum: Prohibetur tamen Clericis majoribus Ordinibus initiatis mederi abſcindendo, vel adurendo: Utrum autem id etiam prohibeatur Clericis minoribus Ordinibus inſignitis, ſi beneficium habeant? Negant Bonac., & Molin. contra Avil. Si tamen Clerici in Sacris ordinati, neceſſitate compulſi, exempli gratia, tempore peſtis, quando alius deeſt, incidant, vel adurant, irregularitatem non incurrunt, cum non peccent; Nec incurrunt, ſi ſecundum regulas artis jubeant inciſionem, vel aduſtionem; Nec ſi applicent emplaſtrum mollificativum, quo apoſtema aperiatur, etiamſi mors ſequatur ſine gravi culpa; Nec qui adjuvat chirurgum abſcindentem membrum infectum.

Addo ex Bonac. contra nonnullos, quod ſi Clerici in Sacris conſtituti exerceant officium medici, & chirurgi, incidendo, & inurendo, peccant quidem contra prohibitionem, ſed non incurrunt irregularitatem, niſi mors ex propria culpa ſequatur; cum irregularitas ex defectu lenitatis ſolum a miniſtris juſtitiæ incurratur; & ab iis qui occidunt, vel mutilant in bello juſto.

XII. Quæritur demum; Quiſnam poſſit in irregularitate ex defectu lenitatis diſpenſare?

Reſpondetur, ſolum Pontificem, & Prælatos mendicantes, qui privilegium habent diſpenſandi in omni irregularitate cum ſuis religioſis, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & mutilatione, ut dicemus de Bigamia. Putant tamen multi apud Dian. part. 4. tract. 2. reſol. 69., & part. 7. tract. 2. reſol. 26., & 27., quod etiam Epiſcopus poſſit in hac irregularitate diſpenſare.

ARTICULUS IV.

Perſtringuntur aliæ Irregularitates ex defectu.

I. Qui ante legitimam ætatem ordinatur, non eſt irregularis, ſed ſuſpenſus, ſi mala fide Ordines ſuſceperit: Quod ſi bona fide, non incurrit ſuſpenſionis cenſuram; nequit tamen illos exercere.

II. Quinam dicantur ex defectu libertatis irregulares.

III. Num ex debito pecuniario incurratur aliquando irregularitas ex defectu libertatis.

IV. Triplex datur Bigamia inducens irregularitatem ex defectu ſignificationis, Vera, Interpretativa, & Similitudinaria. Interpretativa habetur quadrupliciter: Similitudinaria vero per duplex matrimonium, alterum carnale, alterum ſpirituale cum Chriſto per votum ſolemne Caſtitatis, ſaltem in profeſſione Religioſa, ſi minus in Ordine Sacro.

V. Poteſt Epiſcopus diſpenſare in Bigamia ſimilitudinaria; At in interpretativa ſolum quando eſt occulta. Mendicantes ex ſuis privilegiis poſſunt in bigamia cum ſuis ſubditis diſpenſare.

VI. Irregulares ſunt omnes infames tam infamia juris, quam infamia facti: Tollitur infamia facti per emendationem vitæ continuatam per trienium. Infamia juris raro admodum a Pontifice diſpenſatur.

VII. Solemnis pœnitentia olim irregularitatem inducebat.

VIII. Num illegitimus occultus ſit irregularis ex defectu natalium? Tripliciter hæc irregularitas tollitur, per legitimationem factam a Pontifice, per Profeſſionem Religioſam, & per diſpenſationem.

IX. Epiſcopus poteſt in hac irregularitate diſpenſare, ſi delictum Parentum ſit occultum.

X. Num expoſitus, cujus parentes ignorantur, præſumendus ſit legitimus?

XI. Num, & quando in amente, ac furioſo ceſſet irregularitas, ſi ſanitatem recuperent?

XII. Quinam illiteratus ſit irregularis ex defectu ſcientiæ?

XIII. Poteſt Pontifex diſpenſare in defectu ſcientiæ requiſitæ jure canonico, non vero requiſitæ jure naturali.

XIV. Neophyti univerſim per decennium ſunt irregulares.

XV. Quinam defectus corporis irregularitatem inducat?

XVI. Ad Epiſcopum ſpectat judicare, num talis defectus corporis inducat irregularitatem? Ad Pontificem vero ſpectat in ea diſpenſare. Quid de Religioſis?

XVII. Carens pollice, cum non poſſit ad Sacerdotium aſcendere, neque poterit alios Ordines ſuſcipere.

I. PRimo quidem ante legitimam ætatem, qua poſſint Ordines ſuſcipi, unuſquiſque dicitur irregularis ex defectu ætatis, ex cap. ultimo, *de temporibus Ordinationum*, quamvis Scotus apud Blundum dicat, pueros non eſſe proprie irregulares, ſed ſolum prohiberi, ne Ordines ſuſcipiant, ſicut prohibentur peccatores; qui tamen non ſunt irregulares. Quod ſi quis Ordines ante legitimam ætatem ſuſcipere præſumpſerit, incurrit ſuſpenſionem; Et ſi Ordines exerceat, incurrit irregularitatem: Si vero ante legitimam ætatem ignoranter Ordines ſuſcipiat, non poteſt illos ante debitam ætatem exercere; Quod ſi exerceat, irregularitatem non incurrit, cum non violet cenſuram.

II. Secundo, ſunt etiam irregulares ex defectu libertatis Conjugati, niſi uxores conſentiant, & voveant caſtitatem. Similiter mancipia; necnon ex Laym. cap. 8. Servi originarii, vel aſcriptitii, qui perſonaliter Domino ſuo ſunt obligati, ita ut diſcedere non poſſint, niſi ſoluto pretio, aut niſi manumittantur. Si tamen Domino ſciente, & non contradicente ordinentur, eo ipſo ſunt liberi. Si vero Domino neſciente, aut contradicente in minoribus ordinentur, poteſt illos ſibi vindicare: Quod ſi Sacro Ordine ſint initiati, tenetur Epiſcopus duplicatum pretium Domino ſolvere, ſi ſcienter ordinaverit: Si tamen bona fide id fecerit, tenentur ad duplicatum pretium illi, qui ſervum induxerunt ad Ordines ſuſcipiendos; Quod ſi a nullo ſit inductus, debet ſe redimere ex proprio peculio; & ſi nihil poterit offerre, poteſt Dominus illum ſibi intra annum vindicare; Niſi tamen Sacerdotium ſuſceperit, tunc enim ſolum in officiis ſpiritualibus tenetur Domino miniſtrare.

Sunt pariter ex defectu libertatis irregulares omnes obligati ad ratiocinia, hoc eſt obligati ad reddendam rationem adminiſtrationis, vel publicæ, (ut Theſaurarii, Depoſitarii æris publici, Advocati, Magiſtratus, Judices, Tabelliones, &c.,) vel privatæ, (ut Tutores, Curatores, Procuratores, &c.) donec enim ratiocinium reddant, & deponant illius obligationem, ordinari non poſſunt; Non afficiuntur tamen tali impedimento, qui adminiſtrationem gerunt perſonæ Eccleſiaſticæ, vel perſonarum miſerabilium, ut pupillorum, viduarum, cauſarum piarum, &c.

Utrum autem in cauſis Eccleſiaſticis poſſint Clerici beneficiati Tabellionis munus exercere? Dubium eſt apud Doctores; Laym. docet, attendendam eſſe Diœceſium conſuetudinem. Putat etiam, non eſſe prohibitum Eccleſiaſticis, etiam in Principum ſecularium Curiis fungi officio Conſiliarii, Cancellarii, & etiam Judicis; in cauſis tamen civilibus, non vero in criminalibus, etiamſi citra mortis, & mutilationis ſententiam: Et de facto multi Regii Conſiliarii ſunt Sacerdotes, ſaltem ex tacita Pontificis conceſſione, ſeu ex conſuetudine.

Denique ex defectu libertatis ſunt etiam irregulares Curiales, ſeu qui ex obligatione inſerviunt Curiis Principum ſecularium, ut Judices, Advocati, Milites, Apparitores, ſaltem quamdiu juramento tenentur; Non vero qui inſerviunt Curiæ Epiſcopali, vel qui obſequii cauſa, & non

ex

ex obligatione frequentant Curias Principum: Sunt etiam eadem ratione irregulares Feudatarii, qui ratione poſſeſſionis acceptæ tenentur obſequium perſonale præſtare Domino, donec vel feudum relinquant, vel facultatem recipiant a Domino directo.

III. Rogabis; An ex debito pecuniario incurratur irregularitas?

Reſpondeo, per ſe non incurri; conſurgit tamen per accidens, ſi periculum ſit litium, & conſurgat obligatio ad reddendenda ratiocinia; quamvis poſſit ſe ab hac irregularitate eximere debitor facta bonorum ceſſione, & reſervata ſibi congrua ſuſtentatione, ex cap. *Odoardus*, *de Solut.*, ut docent Suar. diſp. 51. ſect. 9., Bonac., & alii.

IV. Tertio, Bigamus eſt irregularis ex defectu Sacramenti, ſeu ſignificationis, eo quod non poſſit ſignificare, & repræſentare conjugium Chriſti cum Eccleſia, ideſt unius cum una. Eſt autem bigamus, ſeu digamus, qui binas contraxit nuptias, ſicut monogamus, qui unicas.

Notandum tamen primo, irregularitatem hanc non contrahi abſque matrimonio vero, vel præſumpto, & quidem conſummato, ex cap. *Debitum*, *de Bigamis*; Et ratio eſt, quia non conſummato duplici matrimonio, non habetur carnis diviſio, & conſequenter nec defectus Sacramenti, ſeu ſignificationis.

Notandum ſecundo, triplicem dari bigamiam juxta Canones, quæ irregularitatem inducit, Veram, Interpretativam, & Similitudinariam. Vera habetur bigamia, quando quis duas uxores duxit ſucceſſive, unam poſt mortem alterius, dummodo cum utraque conſummaverit; ſive ante, ſive poſt baptiſmum eas duxerit; ſic enim habentur duo vera matrimonia. Bigamia interpretativa habetur, quando quis revera non contraxit cum duabus, ſed ex juris interpretatione cenſetur cum duabus contraxiſſe; quod quadrupliciter accidit, juxta communiorem opinionem apud Suar. & Sanch. lib. 7. de matrim. diſp. 47. Primo, ſiquis duo ineat matrimonia, alterum validum, alterum invalidum, dummodo utrumque conſummet affectu maritali; aliter ſi ficto animo contrahit, ut extorqueat copulam, non eſt bigamus, ut notat Bonac. contra Suar.; Sicut non eſt bigamus vir conjugatus, ſi cum aliis adulteratur. Secundo, ſi duo ineantur, & conſumentur matrimonia, utrumque invalidum; Quamvis Avil. ex Henr. neget in tali caſu haberi bigamiam, & irregularitatem. Tertio, ſi quis ducat viduam a priori viro cognitam; vel ſi ducat ſolutam per fornicationem ab alio corruptam; vel nuptam a marito repudiatam, dummodo cum ea conſummet; non tamen ſi ducat ſolutam ab eo prius ante matrimonium per fornicationem cognitam; cum non habeatur in tali caſu carnis diviſio. Quarto, ſiquis ducat Virginem, & poſtquam ipſa cum alio adulteravit, illam cognoſcat.

Bigamia vero ſimilitudinaria habetur, quando non intercedit duplex matrimonium carnale, ſed alterum ſpirituale cum Chriſto per votum ſolemne caſtitatis nuncupatum vel in Profeſſione religioſa, vel in ſuſceptione Ordinis Sacri; alterum carnale, quod conſummetur: Quamvis Suar. diſp. 49. ſect. 4., Filliuc., & alii apud Bonac. putent, per votum Caſtitatis in Ordine Sacro non induci bigamiam, ſi initiatus Ordine ſacro contrahat cum virgine; Siquidem talis irregularitas non eſt in jure expreſſa: Nec induci in Profeſſo putat Henr. apud Avilam.

V. Inquires: Poſſitne Pontifex in tali irregularitate diſpenſare? Et ratio dubitandi eſt, quia talis irregularitas videtur inducta jure divino; cum Apoſt. 1. ad Timoth. 3. dicat, Epiſcopum debere eſſe *unius uxoris virum*.

Communiter tamen docent, irregularitatem hanc eſſe de jure Eccleſiaſtico; unde poſſit in ea a Pontifice juſta de cauſa diſpenſari, quamvis raro diſpenſet. Apoſtolus præceptum illud non promulgavit tanquam conditum a Deo, ſed tulit tanquam Epiſcopus particularis, ut communiter Doctores docent; Pontifex autem diſpenſare poteſt in legibus latis ab Apoſtolis tanquam particularibus Epiſcopis; Immo poteſt Epiſcopus diſpenſare in bigamia ſimilitudinaria cum eo, qui contraxit cum virgine; Exempli gratia, poteſt diſpenſare cum Diacono, vel Subdiacono, vel Profeſſo, qui contraxit matrimonium cum virgine, ut ſuſcipiat Sacerdotium; Cum enim hæc bigamia non ſit propria, ſed ſimilitudinaria, mitius agitur cum ea in jure. Addit Præpoſitus apud Eſcob. in Summ. cap. 5., quod poſſit etiam Epiſcopus diſpenſare in bigamia interpretativa, quando eſt occulta. Præterea communiter docent, quod poſſit Epiſcopus cum bigamis diſpenſare ad ſuſcipiendos Ordines minores tantum, & ad beneficium ſimplex, &

Ordinibus ſuſceptis. Verum ..., ne ad primam quidem ton- ... e nunc Epiſcopum diſpenſare, ... tione Sacræ Congregationis Car- ... apud Garz. part. 7. cap. 6. Demum ... Mendicantium poſſunt univerſim in ... a cum ſuis religioſis diſpenſare, ut ... Avil.; quia Sixtus IV. conceſſit Or- ... Minorum, ut poſſint cum ſuis diſpen- ... e in omni irregularitate, excepto ho- ... cidio voluntario, & mutilatione.

VI. Quarto Irregularitas ex defectu incurritur ob infamiam; Poteſt enim, ut ſupra diximus, etiam innocens laborare infamia publica, & ſic eſſe irrregularis ex defectu. Eſt autem infamia, boni nominis, & æſtimationis apud prudentes privatio, vel gravis diminutio: Et ea quidem duplex eſt, altera juris, altera facti. Infamia facti habetur, quando fama alicujus gravatur de aliquo crimine apud multos, etiam graves, per majorem partem viciniæ: Requiritur tamen, ut factum non ſolum ſit publicum, ſed etiam notorium, ſeu ita evidens majori parti viciniæ, vel Collegii, ubi ad minus ſint decem, ut nulla poſſit tergiverſatione celari, ut notant Caſtro, Hurt., & alii contra Suar., & Filliuc. ex Cap. *de Temporibus Ordinat.*; requiritur etiam, quod crimen vel ſit qualificatum, ut hæreſis, parricidium, exempli gratia; vel continuatum, ut concubinatus.

Infamia juris vel habetur per ſententiam Judicis inurentem infamiam, quæ ſit definitiva, & condemnativa, ut ſiquis ad publicam fuſtigationem damnetur; vel habetur ob crimen, cui ab ipſo jure eſt annexa infamia, ut eſt uſura ex officio, Lenocinium, Perjurium in judicio, bigamia ſimul ſponte contracta, Raptus mulieris, Duellum, Proditio, Furtum, Rapina, Dolus, Crimen læſæ Majeſtatis, Crimen falſi, Sacrilegium, Adulterium, Sodomia, Concubinatus, Simonia relate ad Ordines, non vero relate ad beneficium, hoſtilis inſectatio Cardinalium; ad quæ, ut diximus, requiritur notorietas facti, ut infamia hæc juris, ſeu legalis incurratur.

Præterea ex delicto alieno dicuntur etiam jure canonico infames filii, & nepotes injicientium in Cardinales manus violentas; filii etiam reorum læſæ Majeſtatis; non tamen filii hæreticorum, vel hiſtrionum, aut carnificum, aliorumve vilia officia exercentium; Nec illegitimorum, ut notat Pal. punct. 20. cum Suar., & Sanch. contra nonnullos: Sunt tamen infames infamia juris, qui officium infame exercent, ut Hiſtriones, qui publice obſcæna repræſentant; Nec videtur aliud officium, quamvis vile, infamiam juris habere; cum nullo jure ſcripto id probetur. Demum omnes in jure civili infames ſunt etiam infames jure canonico, ut notat Avil. ex cap. *Omnes vero 6.*, *quæſt.* 1.

His explicatis, Certum eſt, irregulares eſſe omnes infames tam infamia juris, quam facti; cum non debeant in ſortem Domini puri, & immaculati nominis cooptari. Verum infamia facti impedit tantum a recipiendis Ordinibus, quamdiu homo non purgatur ab *illa*; etenim poſt emendationem non eſt amplius irregularis; ab uſu vero Ordinum ſuſceptorum eatenus impedit, quatenus ipſum crimen impedit, ut notat Avil. Ad hoc autem ut habeatur emendatio, quæ infamiam facti aboleat, requiritur univerſim ut ſaltem per triennium continuetur. Infamia vero juris tollitur diſpenſatione ſolius Pontificis, qui nunquam illam concedit, niſi purgata infamia. Epiſcopus etiam poteſt diſpenſare, ut infamis in ſuſceptis Ordinibus miniſtret poſt peractam pœnitentiam, ſi delicta, ex quibus contracta eſt infamia, ſint adulterio minora, ut notat Pal.

VII. Rogabis; An per ſolemnem pœnitentiam quis fiat irregularis?

Reſpondeo, Pœnitentiam eſſe aliam publicam, aliam ſolemnem. Solemnis quidem fieri ſolebat in principio Quadrageſimæ cum certis quibuſdam cæremoniis impoſita ab Epiſcopo; Publica vero ex mandato Epiſcopi, vel alterius Superioris fieri ſolebat ſine illis cæremoniis: Solemnis pœnitentia pariebat irregularitatem, non vero publica: Cum autem talis pœnitentia non ſit amplius in uſu, non habet amplius locum talis irregularitas.

VIII. Quinto, ex defectu natalium eſt irregularis, qui eſt illegitimus, quamvis occultus, ex cap. 1. *de filiis Presbyterorum*, ut docent communiter; quamvis Caſtro Pal. lib. 1. de lege pœnali cap. ultim. apud Avil. aliter ſentiat de illegitimo occulto: Eſt autem illegitimus, qui ex matrimonio non legitimo natus eſt, ſed vel ex fornicatione, vel adulterio, &c. Si tamen ex adultero, & ſoluta natus eſt, dicitur Nothus; Si vero ex concubitu damnato, ſcilicet ex ſtupro, raptu, ſacrilegio, inceſtu, vel ex fœmina conjugata, dicitur Spurius; at ſi ex ſoluto, & concubina domi retenta, dicitur filius naturalis; Si demum ex me-

meretrice, appellatur Manſer. Non eſt tamen illegitimus, qui procreatus eſt ex matrimonio propter aliquod impedimentum nullo, dummodo vel ambo parentes, vel ſaltem unus tale impedimentum ignoraverint, & contraxerint in facie Eccleſiæ; ut idem Avil. docet dub. 5. cum Bonac. Neque tenetur filius ſe gerere ut irregularem, niſi conſtet de mala fide parentum; Neque tenetur credere matri aſſerenti, ipſum eſſe illegitimum, etiamſi illa id aſſerat in articulo mortis cum juramento, ex Bonac., & Suar. diſp. 50. ſect. 4. Sunt autem legitimi filii infidelium nati ex matrimonio valido ſecundum leges ipſorum, quamvis ſecundum leges Canonicas invalido.

Tribus modis tolli poteſt hæc irregularitas, videlicet per legitimationem, per profeſſionem religioſam, & per diſpenſationem. Quare legitimatus a Papa (non vero ab Imperatore, vel ab aliis Principibus ſecularibus) habilis eſt ad Ordines, & ad beneficia, & dignitates Eccleſiaſticas: Sicut etiam qui per ſubſequens matrimonium legitimatur, dummodo parentes habiles eſſent ad matrimonium contrahendum, quando filius fuit conceptus, vel ſaltem quando natus eſt; Quamvis hic ad Cardinalatum ſit inhabilis, ex motu proprio Sixti V. apud Sayr. Item per profeſſionem religioſam filius illegitimus fit habilis ad Ordines, non tamen ad Prælaturam. Nihilominus Gregor. XIV. anno 1591. Societati conceſſit, quod P. Generalis poſſit cum illegitimis diſpenſare ad quælibet officia, gradus, & dignitates in Societate obtinendas.

Demum diſpenſatus fit habilis ad illum actum, ad quem eſt diſpenſatus, juxta verba diſpenſationis, quæ ſtricte interpretanda ſunt, cum diſpenſatio ſit odium juris. Hinc diſpenſatus ad Ordines non cenſetur diſpenſatus ad beneficium; nec diſpenſatus ad beneficium ſimplex cenſetur diſpenſatus ad beneficium curatum. Epiſcopus poteſt cum illegitimo diſpenſare ſolum ad Ordines minores, & ad unum beneficium ſimplex, & non requirens Ordinem Sacrum, (qualem requirit Canonicatus Eccleſiæ Cathedralis) ut notat Bonac. punct. 3. n. 15. ex Suar., Filliuc., & aliis.

IX. Dubium eſt; An poſſit Epiſcopus diſpenſare ſuper irregularitate proveniente ex illegitimitate orta ex occulto delicto?

Negant Suar., Bonac., Ugolin., & alii. Etenim quamvis Tridentinum concedat Epiſcopis facultatem diſpenſandi in irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, hæc tamen irregularitas non dicitur eſſe ex delicto, cum non ſit ex proprio ipſius illegitimi delicto. Affirmant vero Filliuc., Sylveſt., & alii; quia quamvis diſpenſatio, utpote odium juris, ſtricte interpretanda ſit, ex cap. *final. de Simon.*, poteſtas tamen diſpenſandi, utpote favorabilis, eſt latiſſime interpretanda: Etenim beneficium Principis, quando non eſt in damnum tertii, eſt interpretandum latiſſime, ex cap. *Horum*, *de verborum ſignificatione:* Cum autem poteſtas diſpenſandi ſuper irregularitate proveniente ex delicto occulto ſit quoddam beneficium conceſſum Epiſcopis a Trident., debet latiſſime interpretari: Unde poſſunt Epiſcopi diſpenſare, ſive irregularitas proveniat ex delicto occulto proprio, ſive alieno.

Neque dicas, Privilegium, cum ſit contra jus, vel ſaltem præter jus, eſſe ſtricte interpretandum, ex cap. *Cum dilectus*, *de conſuetudine*. Nam poteſtas hæc in Epiſcopis non eſt proprie, & in rigore Privilegium, quod privat lege, & æquivalet diſpenſationi, ſed eſt Privilegium late, ſeu beneficium, quod latiſſime interpretandum, & ampliandum eſt. Ratio eſt, tum quia Epiſcopus ſtando in jure divino, poteſt in omnibus irregularitatibus jure humano impoſitis diſpenſare; tum quia nullo jure habetur, quod Papa non poſſit ſuam facultatem aliis delegare; In quo caſu beneficium conferret, quod latiſſime interpretandum eſt, non vero Privilegium, quod ſit interpretandum ſtricte.

X. Dubitatur ulterius; Utrum expoſitus, cujus parentes ignorantur, præſumendus ſit illegitimus, & irregularis? Affirmant communiſſime Doctores, quia in tali caſu non haberetur ſolum dubium, ſed moralis certitudo de illegitimitate; cum plerumque ſoleant illegitimi exponi; quæ vero plerumque accidunt, ſunt credenda, ex *leg. Si poſſidentis*, *Cod. de probat.*; Raro autem exponuntur legitimi ratione paupertatis; cum ex hoc ſequatur infamia parentibus. Con. tamen diſp. 18. dub. 12., Leand. diſp. 3. quæſt. 6., & alii putant, probabilius eſſe, quod non ſit irregularis; quia quilibet præſumendus legitimus, donec contrarium probetur.

XI. Sexto, Tres animæ defectus irregularitatem inducunt. Primo, defectus uſus rationis. Secundo, defectus ſcientiæ. Tertio, defectus fidei.

Circa primum, jure etiam Divino, & naturali Amentes carentes uſu rationis ſunt inhabiles ad Ordines ſuſcipiendos, quamvis ſi ſuſcipiant, recipiant Characterem. Sunt etiam ex hoc capite irregulares pueri carentes uſu rationis; quo acquiſito irregularitas ceſſat. In amente tamen, vel furioſo non ceſſat irregularitas, etiamſi perfectam acquirant ſanitatem, ex cap. *Maritum*, *diſt.* 33.; quia qui ſemel id paſſus, raro præſupponitur perfecte ſanus ſine metu relabendi in idem. Si tamen amentia superveniat jam ordinato, poterit Ordines exercere, ſi poſt diuturnum tempus prudentis judicio judicetur in ſanitate confirmatus.

XII. Circa ſecundum, Defectus ſcientiæ neceſſariæ ad uſum, & exercitium Ordinum, etiam jure naturali, & Divino, reddit hominem ineptum ad illos. Jus enim naturale dictat, non eſſe admittendos ad aliquod munus, qui nequeunt illud exercere. Si tamen quæras, quænam ſcientia requiratur?

Reſpondeo ex Tridentino ſeſs. 23. cap. 4., quod initiandus prima tonſura debet eſſe confirmatus, callere rudimenta fidei, & ſcire legere, & ſcribere. Ad Ordines minores requiritur, ut intelligat linguam latinam; Ad Subdiaconatum, & Diaconatum, ut habeat inſtructionem eorum, quæ pertinent ad tales Ordines exercendos; Ad Sacerdotium, ut habeat eam ſcientiam, qua poſſit populum docere myſteria fidei, & Sacramenta adminiſtrare; Ad Epiſcopatum, ut ſit Doctor, aut licentiatus in Sacra Theologia, aut in jure Canonico, vel ut publico teſtimonio conſtet eſſe idoneum ad alios docendos: Docet tamen Henr. cap. 8. num. 21., licitum eſſe Epiſcopo religioſum, qui bene legit, & cantat, promovere ad Ordines ſacros; quia ſic videtur miniſter idoneus ad miniſteria ſuæ religionis. Garz., & idem Henr. putant, defectum ſcientiæ (ut ſiquis ita ſit illiteratus, ut nunquam grammaticam audierit) prohibere quidem ſuſceptionem Ordinum, ſed non parere irregularitatem; Communiter tamen docent parere irregularitatem, quæ, ſublata ignorantia, tollatur.

XIII. Quæritur; Quiſnam poſſit in hac irregularitate diſpenſare?

Reſpondeo, multos putare, quod Pontifex in ea diſpenſare non poſſit; cum non poſſit in iis, quæ juris naturalis ſunt, diſpenſare; Verius dicendum cum Suar. num. 11., Pontificem poſſe diſpenſare in eo, quod eſt juris canonici, non vero naturalis; quare cum jus Canonicum majorem ſcientiam requirat, quam requiratur ex natura rei, poterit in eo Papa diſpenſare. Immo poteſt diſpenſare, quod quis Ordines recipiat, modo illos non exerceat, antequam neceſſariam ſcientiam acquirat. Præterea ex Henr. apud Avil., qui non eſt omnino ignarus literarum, poteſt ex diſpenſatione Epiſcopi miniſtrare in Ordinibus ſuſceptis.

XIV. Circa tertium; Sunt etiam irregulares Neophyti, *ex diſt.* 48. videlicet qui ex lege judaica, mahometica, aut ethnica nuper ad fidem converſi ſunt. In qua irregularitate ſolus Pontifex diſpenſare poteſt, niſi in aliquo caſu id detur Epiſcopis. Notat tamen Tolet., poſt decennium a ſuſcepto baptiſmo ceſſare hanc irregularitatem, cum non ſint amplius recenter converſi; ſi tamen intra hoc tempus ita profecerint in fide, & in moribus, ut arbitrio Epiſcopi ſint quaſi veterani Chriſtiani, poterunt pariter ordinari.

XV. Denique ille defectus, ſeu vitium corporis irregularitatem inducit, quod vel impedit uſum, & exercitium Ordinum, vel notabilem deformitatem, aut horrorem gignit. Si hujuſmodi defectus Presbyteratum præcedat, ad omnes Ordines inhabilem reddit, cum omnes ad illum referantur; Si vero jam ordinato ſuperveniat, impedit tantum miniſterium illi repugnans. Ita Suar. diſp. 51. ſect. 2.: Quare abſciſſio naſi irregularitatem parit propter deformitatem; ſicut etiam ſi naſus ſit nimis diſtortus, ſi inſignes maculæ ſint in oculo, ſi labia ſint penitus corroſa, vel abſciſſa, aut ſi lingua ita nodum patiatur, ut verbum integrum proferri non poſſit; ſi dentes nimis extra os promineant; ſiquis careat uno oculo, aut viſu utriuſque, vel etiam ſolius ſiniſtri, quo Canon legendus eſt; niſi polleat perfecto viſu in dextero, itaut ſine deformi converſione faciei poſſit legere Canonem; ſi ſit ſurdus utraque aure, ſi pygmeus, vel gigas notabiliter; ſi magnus ſit gibbus, ſemper habetur irregularitas. Qui caret utroque teſte non eſt irregularis ex defectu; eſt autem irregularis ex delicto, qui ex indignatione amputavit ſibi virilia, ex cap. *Significavit*, *de corpore vitiatis*; Quamvis enim ſiquis alteri teſtes abſcindat, non ſit irregularis, quia teſtes non ſunt membrum, tamen ſi abſcindat ſibi ex indignatione, eſt irregularis; quia, ut docet Avil., ſeverius ab Eccleſia

cleſia hic punitur, quam ille. Docet tamen Bonac. punct. 2. num. 31., & 34., quod ſiquis ex juſta cauſa permittat ſibi amputari teſtes, & virilia, non ſit irregularis; ſit tamen irregularis, qui permittit ſibi teſtes amputari cauſa caſtitatis, ex cap. *Siquis abſciderit*, *diſt.* 51. Immo docet, hunc eſſe irrrgularem, etiamſi permittat teſtes amputari ſibi cauſa cantus; quod tamen Pal. negat num. 4.

Æthiops non videtur horrorem parere; unde nec eſſet irregularis. Hermaphroditus, etiamſi virili ſexu polleat juxta communem ſententiam apud Suar. eſt irregularis ob corporis defectum, ſeu vitium: Similiter eſt irregularis, qui non poteſt ſine baculo ad altāre aſcendere, ibique functiones peragere, ex cap. *Siquis infirmitate*. *diſt.* 55. Sic qui parte etiam pollicis aut indicis caret, & qui laborat debilitate digitorum, itaut notabiliter impediatur frangere Euchariſtiam, illamque tractare; & qui continua febri laborat; non tamen qui ſola quartana, aut levi febricula. Pariter qui laborant morbo gallico horrorem, & ſcandalum gerente, vel lepra, aut multa ſcabie deformitatem inducente; & qui laborant peſte.

XVI. Circa Dæmoniacos, ſeu Energumenos dicendum, eſſe irregulares, etiamſi ſemel eorum corpora a Dæmone fuerint obſeſſa. Idem dicas de Lunaticis, qui morbo caduco laborant; Idemque de Phreneticis, de Furioſis, & Amentibus, ex cap. *Maritum*, *diſt.* 33., qui ſunt perpetuo irregulares, etiamſi ſanitatem recuperent, ut ſupra diximus, dummodo furor, amentia, & mentis alienatio fuerit frequens, nec raro, aut ex cauſa tranſeunte contigerit; puta ex vi morbi, vulneris, iræ, paſſionis brevis, &c.; Hic enim non dicitur amens, vel furioſus habitualiter, unde nec eſt irregularis: Secus vero, ſi ſæpe id contingat; unde præſumatur habere organa læſa, vel humores; quamvis habeat lucida intervalla.

Porro tam Dæmoniaci, quam Lunatici, Amentes, & Furioſi, qui poſt ſuſceptum Sacerdotium id patiuntur, poſſunt ex diſpenſatione Epiſcopi illud exercere, ſi per annum, vel diuturnum tempus judicio prudentis, vel Judicis fuerint liberi a Dæmonis obſeſſione, vel a morbo caduco, a furore, & amentia. In tali enim caſu Epiſcopus potius declarat, impedimentum eſſe ſublatum, quam diſpenſat; Lunatici tamen, qui raro, exempli gratia ſemel in menſe, cadunt in terram abſque clamore, ſpuma, aut horribili corporis agitatione, celebrare poſſunt adducto Sacerdote jejuno, qui perficiat ſacrificium, ſi forte incepto Canone, morbo caduco corripiantur. Ita Bonac. loco cit. Idemque docet Avil. diſp. 5. dub. 4. de Furioſis, & Amentibus, qui non habent frequentem furorem & inſaniam.

Quæritur nunc primo, Ad quem ſpectet in dubio de hac irregularitate judicare?

Reſpondeo cum communi, ad Epiſcopum pertinere, non vero ad confeſſarium, ex cap. 2. *de Corpore vitiatis*. Dubium eſt, an in Religioſis exemptis pertineat ad ſuum Prælatum, qui literas dimiſſorias poteſt concedere? Sylveſt., & alii negant: Sed probabilius affirmant Angelus, Henr., & Avil. diſp. 3. dub. 2. Certum eſt tamen, majorem requiri defectum ad impediendum exercitium Ordinis ſuſcepti, quam ad impediendum Ordinis ſuſceptionem.

XVII. Quæritur ſecundo; An carens pollice, exempli gratia, poſſit minores Ordines, aut etiam Diaconatum ſuſcipere?

Reſpondeo cum communiori apud Bonacinam, Pal., & Palud. negative, tum quia eſt de facto irregularis, unde ad nullum Ordinem promoveri poteſt; tum etiam quia omnes Ordines ad Sacerdotium diriguntur; Si ergo Sacerdotium nequit ſuſcipere, neque cæteros Ordines poterit.

Demum ſolus Pontifex diſpenſare poteſt in hac irregularitate, quando corporis defectus notabilem deformitatem inducit; Qui tamen numquam ſolet diſpenſare; quia talis deformitas ſcandalum ſolet gignere: Facilius tamen Religioſus diſpenſationem obtinebit; Immo multi apud Avil. diſp. 3. dub. 3. docent, poſſe Epiſcopum diſpenſare cum Religioſo, ut celebret cum pede ligneo: Quod ſi tale impedimentum ſuperveniat Religioſo jam ordinato, poteſt ſuus Prælatus diſpenſare: Si tamen irregularitas hæc proveniat ex delicto, ut ſiquis propria culpa abſcindat ſibi membrum aliquod, poteſt Epiſcopus aliquando diſpenſare, ſi ſcilicet membrum, & delictum ſit occultum. Sed Opuſculis hiſce de ſacramentis, & Cenſuris tandem aliquando ſit (ſed oh ubi Æternitatis!)

F I N I S

A. M. D. G., & B. V.

SYNOPSES OMNES,

Quæ in ſingulis Articulis Tractatus hujuſce de Cenſuris habentur, hic colliguntur.

QUÆSTIO I. Pag. 1

De Cenſuris in Communi.

ARTICULUS I. 2

Quid, & Quotuplex ſit Cenſura?

I. Cenſura eſt Pœna medicinalis privans bonis quibuſdam ſpiritualibus II. Quatenus eſt pœna, infligitur etiam ſine ſpe emendationis: & quatenus eſt medicina, emendato reo debet tolli. III. Triplex datur dumtaxat Cenſurarum ſpecies, Excommunicatio, Suſpenſio, & Interdictum. IV. Irregularitas ex delicto non eſt inter Cenſuras recenſenda; Nec Ceſſatio a divinis, Depoſitio, aut Degradatio. V. Cenſura alia eſt ab Homine lata, alia a Jure. Num poſſit pro peccatis futuris ab Homine cenſura ferri? Et num ea perſeveret poſt mortem ferentis? VI. Quænam ſit formula Cenſuræ latæ ſententiæ, quænam ferendæ; Et quid in dubio, num ſit latæ, an ferendæ ſententiæ.

ARTICULUS II. 4

Quinam poſſit ferre Cenſuras?

I. Poteſtas inſtituendi Cenſuras eſt in ſolo Pontifice: Poteſtas vero illas ferendi eſt etiam in aliis. Et quidem Ordinaria in iis, qui ratione ſui muneris juriſdictionem Eccleſiaſticam habent in foro externo; Delegatam vero habent illi, quibus ab habente Ordinariam ea committitur. II. Recenſentur ii, qui Ordinariam habent poteſtatem ferendi Cenſuras. III. Necnon ii, quibus ea poteſt delegari. IV. Num poſſit ea delegari fœminis? V. Quinam delegatus poſſit poteſtatem hanc ſubdelegare? VI. Juriſdictio hæc cum ſit contentioſa, non gratioſa, nequit extra propriam Diœceſim exerceri. VII. Quid requiratur ad valide ferendas Cenſuras? VIII. Valida eſt Cenſura metu extorta; non tamen hujuſmodi abſolutio a Cenſura. IX. Num in cauſa propria Cenſura ferri poſſit?

ARTICULUS III. 7

Erga quos ferri Cenſura poſſit?

I. Cenſuris ligari poſſunt, qui ſunt præcepti capaces, ac Superiorem in Eccleſia habent in rebus ſpiritualibus. II. Mortuus ſolum poteſt declarari excommunicatus; & quomodo a Cenſuris abſolvatur? III. Brutorum excommunicatio eſt potius maledictio, & imprecatio. IV. Impuberes non ſolent, licet poſſint, ab homine cenſurari; Cenſuras tamen a jure latas incurrunt. V. Amens poteſt ſolum declarari excommunicatus. VI. Communitas interdici, vel ſuſpendi poteſt, non tamen excommunicari. VII. Ligatus una Cenſura poteſt & alia ligari, ac diviſibiliter ab iis abſolvi. VIII. Quandonam poteſt ſubditus unius Diœceſis ab Epiſcopo alterius Diœceſis excommunicari? IX. Quando Epiſcopus Cenſuris ligare poteſt ſuum ſubditum in aliena Diœceſi delinquentem? Et quid, ſi hic delinquat in loco exempto? X. Num Edictum ferens excommunicationem comprehendat illos, qui poſt promulgationem talis Edicti acquirunt in eo loco domicilium, vel quaſi domicilium? XI. Quid requiratur, ut aliquis fiat ſubditus alicujus Epiſcopi in ordine ad recipienda Sacramenta Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ? Quid in ordine ad ſuſcipiendum Sacramentum Ordinis? Et quid relate ad Cenſuras, ita ut ab eo poſſit cenſuris ligari? Ubi de Peregrinis, & Vagis.

ARTICULUS IV.

Quam ob cauſam ferri poſſit Cenſura. 13

I. Excommunicatio ferendæ ſententiæ quandonam indicitur pro culpa levi? & quando pariter ſuſpenſio, & Interdictum? II. Excommunicatio major incurri poteſt, ſi imponatur ob rem de ſe levem, quæ tamen ex circumſtantiis, aut ratione finis ſit gravis. III. Minor excommunicatio imponitur etiam pro culpa levi; cum ſit pœna levis, quatenus facile tolli poteſt. IV. Pro peccato mere interno cenſura infligi non poteſt; Nec pro externo ſimpliciter levi. Poteſtas ferendi cenſuras cum reſideat in hominibus, quamvis ſit ſpiritualis, non reſpicit, niſi per accidens, actus internos. Cur poſſint peccata interna reſervari; necnon vota interna diſpenſari? Ut puniatur cenſuris actus externus, debet hic de ſe eſſe malus, quamvis requiratur aliquis actus internus, ut cenſura incurratur. Cur cenſuris puniri poſſit, qui recitat horas ſine attentione, aut celebrat ſine intentione conſecrandi? V. Nequit puniri cenſuris peccatum, quod præciſe eſt contra jus naturale, aut divinum; niſi ſimul ſit contra præceptum Eccleſiæ. Pro foro interno, ut cenſura incurratur, requiritur contumacia vera; pro foro autem externo ſufficit præſumpta. Hinc pro peccato mere præterito cenſura infligi non poteſt, niſi inadæquate; Nec ſine prævia monitione, & comminatione. Ut autem declaretur quis excommunicatus, prærequiritur citatio, quando delictum non eſt notorium. VI. Etiamſi Reus de Crimine ſit convictus, nequit ſine prævia monitione excommunicari a Judice: Hinc nequit ſub excommunicatione ferendæ ſententiæ prohiberi peccatum, quod tractum ſucceſſivum non habet, puta, Blaſphemia. VII. Propter peccatum alienum poteſt quidem Suſpenſio, aut Interdictum ferri, non tamen Excommunicatio. VIII. Ut cenſura incurratur, requiritur Voluntarium ſufficiens ad peccandum mortaliter; Hoc tamen non ſemper ſufficit. IX. Peccatum, propter quod incurritur cenſura, debet eſſe in ſuo genere completum. X. Cenſura lata contra aliquid facientes non comprehendit Conſulentes, aut Mandantes, niſi id exprimatur, & Conſilium, aut Mandatum influant. Quando tamen dicuntur influere? Quid ſi eos pœniteat, antequam effectus ſequatur? Cur mandans non æquiparetur in caſu noſtro facienti?

ARTICULUS V. 20

De forma, ſeu ritu in Cenſuris ferendis.

I. Ad cenſuram incurrendam prærequiritur contumacia, quæ haberi non poteſt ſine prævia monitione. Hæc autem duplex eſt, Canonica, & non Canonica. Vim habet monitionis non Canonicæ lex prohibens aliquid ſub Cenſura ſententiæ latæ, non vero ferendæ. II. Ut quis declaretur excommunicatus, prærequiritur citatio Rei, ut poſſit ſe defendere, niſi delictum ſit notorium. III. Plura requiruntur, ut quis excommunicetur. Si nulla monitio præcedat, Cenſura, quæ infligitur, eſt invalida: Eſt vero injuſta, ſi non præcedat monitio Canonica, ſaltem virtualiter trina. Quid ſi Reus non inveniatur? Quid ſi cenſura feratur die feſtivo? Quid ſi non feratur ſcripto? IV. Ad formam ſubſtantialem Cenſuræ plura ſpectant; videlicet Monitio, Citatio Rei, & quod ſignis externis exprimatur tum cenſura, tum perſona determinata, necnon tempus præſens. V. Sub quanam conditione poſſit valide cenſura ferri? Et quandonam poſſint ſuſpendi effectus Cenſuræ? VI. Quid requiratur, ut Appellatio ſuſpendens effectus Cenſuræ ſit legitima? Quandonam appellatio impedit ſententiam declaratoriam Cenſuræ incurſæ? VII. Ad accidentalem formam Cenſuræ plura etiam ſpectant; præſertim trina monitio, ſcriptura, denunciatio. Aliquando non tenetur per accidens Superior cenſuram denunciare, ſeu publicare. A quonam Judice denunciatio iſthæc fieri debeat, aut poſſit? Ante denunciationem præire debet ſententia declaratoria Criminis, & citatio partis, ſi crimen non ſit notorium, & inexcuſabile.

ARTICULUS VI. 25

Quænam excuſent ab incurrenda Cenſura?

I. Septem de cauſis excuſari aliquis poteſt ab incurrenda Cenſura. II Poteſt cenſura eſſe nulla ex quadruplici capite. Multipliciter etiam poteſt eſſe nulla ſententia cenſuræ. III. Quænam injuſtitia cauſæ reddat nullam ſententiam cenſuræ? Quid ſi appellatio, quam putas legitimam, a Judice ut frivola repellatur? IV. Quandonam

donam innocens tenetur ad vitandum ſcandalum ſe gerere ut excommunicatum? Et quando tenetur obtemperare Judici ſub cenſura aliquid præcipienti? Probabilius ſolum tenetur peccatum, & ſcandalum vitare. v. Num poſſit Judex ad inſtantiam partis excommunicare aliquem ſecundum allegata, & probata reum, ſi de illius innocentia certam habeat ſcientiam privatam? vi. Quænam impotentia excuſat ab incurrenda cenſura? Qui culpabiliter redditur impotens ponere, quod ſub cenſura præcipitur, ab ea non excuſatur. vii. Ignorantia invincibilis ſive juris Eccleſiaſtici, ſive facti, ſive pœnæ excuſat ab incurſu cenſuræ; ſive ignorantia ſit antecedens, ſive concomitans. Num etiam excuſet ab incurrenda Irregularitate? Ignorantia vincibilis quando excuſet? viii. In dubio ſive juris, ſive facti regulariter a cenſura excuſaris. ix. Metus gravis excuſat a cenſura, etiamſi hæc feratur pro crimine prohibito lege naturali, niſi in contemptum cenſuræ metus incuteretur.

ARTICULUS VII. 32

De Effectibus Cenſuræ.

i. Duplex eſt Cenſuræ effectus; alter Remotus, & extrinſecus, qui eſt Rei emendatio; alter Proximus, & intrinſecus, qui eſt privare hominem quibuſdam bonis ſpiritualibus, ac temporalibus. ii. Ante Judicis ſententiam privatur iis bonis etiam excommunicatus toleratus; Cujus acta juridica ideo ſunt valida, quia in bonum publicum Eccleſia ſupplet defectum jurisdictionis, qua ille caret. iii. Irretitus cenſura in aliqua Diœceſi ubique Gentium privatur iis bonis; nec aliter quam per abſolutionem in integrum reſtituitur. iv. Appellatio non ſuſpendit effectus cenſuræ jam latæ; niſi hæc lata ſit ſub conditione, & interim appelletur. v. Poteſt Pontifex, non tamen Epiſcopus in effectibus cenſuræ diſpenſare. Num poſſit Epiſcopus diſpenſare, ut valide retineatur Beneficium collatum tempore Excommunicationis?

QUÆSTIO II. 34

Quonam pacto cenſura tollatur?

ARTICULUS I. ibid.

An unice per abſolutionem tollatur cenſura?

i. Cenſura neque tollitur per obitum ferentis illam, neque per obitum, aut emendationem cenſurati; ſed unice per abſolutionem; quæ mortuis etiam conferatur, quamvis indirecte. ii. Quando quis ſuſpenditur ad tempus determinatum, puta per menſem, talis Suſpenſio non eſt proprie cenſura; cum non poſſit ea ſic ferri. iii. Qui excommunicatur, donec ſatisfecerit, præſtita ſatisfactione, immunis eſt a cenſura, quin tamen hæc dicatur tolli citra abſolutionem.

ARTICULUS II. 35

Quiſnam poſſit a Cenſuris abſolvere?

i. Cenſuræ latæ per ſtatutum alicujus Diœceſis, vel Provinciæ comprehenduntur ſub cenſuris latis a Jure. ii. Univerſim a cenſuris non reſervatis abſolvere poteſt, qui juriſdictionem erga cenſuratos habet pro foro externo. iii. Parochus, & alii Sacerdotes, qui poſſunt a mortalibus abſolvere, ſolum ex delegatione juris abſolvere poſſunt a cenſuris non reſervatis. iv. Habens facultatem abſolvendi a mortalibus reſervatis poteſt abſolvere etiam a cenſuris reſervatis quoad caſus Pontificios, non vero quoad Epiſcopales. v. Probabiliter ſimplex Sacerdos poteſt ab excommunicatione minore abſolvere, etiam extra confeſſionem ſacramentalem. vi. A cenſuris Juris reſervatis abſolvere poteſt, qui eas reſervavit, aut ejus Succeſſor, vel Superior, ac Delegatus: & in multis caſibus alii. vii. Mendicantes non poſſunt abſolvere a caſibus Epiſcopo in Tabella reſervatis; poſſunt tamen a reſervatis in Synodo; ac ab iis, quos jus commune Epiſcopo reſervat. viii. Quando abſolutio conferenda eſt ſatisfacta parte, quænam ſatiſfactio eſt præmittenda? Et an valide conferatur, parte nondum ſatisfacta? ix. A cenſura lata ab homine per ſententiam generalem pro peccatis futuris, ſi non ſit reſervata, quilibet Confeſſarius abſolvere poteſt.

teſt. X. A cenſura lata ab homine per ſententiam ſive ſpecialem, ſive generalem pro peccatis præteritis quinam, & quomodo abſolvere poſſit? XI. Quid ſi excommunicatus ab Epiſcopo domicilium mutet, aut Religionem ingrediatur?

ARTICULUS III. 41

Quot modis abſolutio a Cenſura conferri poſſit?

I. Abſolutio a cenſuris dari poteſt vel conditionate, vel ad cautelam, vel ad reincidentiam. II. Cur cenſura ferri poſſit ſub conditione de futuro, non tamen abſolutio a cenſura regulariter? III. Num ſine nova culpa poſſit aliquis in priorem excommunicationem reincidere? IV. Qui tenetur adire Pontificem pro abſolutione, ſi impedimento laboret, poterit adire per Procuratorem, vel per Epiſtolam, ſed ad id non obligatur. V. Abſolutus ad reincidentiam ab Inferiore, niſi intra menſem, verbi gratia, ſatisfaciat, num teneatur Papam adire pro abſolutione, ſi ſatisfecerit intra illum menſem?

ARTICULUS IV. 44

Quandonam abſolutio a Cenſuris valeat pro foro externo?

I. Num abſolutio a cenſuris virtute Jubilæi, aut Privilegii collata valeat etiam pro foro externo? II. Si detur facultas abſolvendi a cenſuris, Auditis confeſſionibus, vel pro foro conſcientiæ, non prærequiritur ad illam confeſſio Sacramentalis. III. Neque ſi dicatur dari facultas abſolvendi pro foro pœnitentiæ. IV. Mendicantes privilegiati non debent abſolvere a cenſuris reſervatis, ſi probabiliter deducendæ ſint ad forum judiciale, aut cum offenſione Ordinariorum.

ARTICULUS V. 45

De requiſitis ad abſolutionem a Cenſuris.

I. In abſolvente a cenſuris requiritur Clericatus. II. Num poſſit Laicus moribundum a cenſuris abſolvere, deficiente Clerico? III. Num quilibet Clericus, aut ſaltem Diaconus, id poſſit in abſentia Sacerdotis? IV. Cenſura per metum gravem extorta eſt valida; non tamen abſolutio a cenſura. V. Si abſolutio extorqueatur per dolum, & errorem circa cauſam finalem, eſt invalida; Secus vero ſi per errorem circa cauſam impulſivam. VI. In abſolvendo nonnulla requiruntur, ut valida, nonnulla, ut licita ſit abſolutio. VII. Cur poſſit Superior ſecummet diſpenſare in votis, aut juramentis; ſicut poteſt cum aliis; non poſſit tamen ſemetipſum a cenſuris abſolvere eo pacto, quo poteſt alios? VIII. Abſolutio regulariter requirit præſentiam abſolvendi.

ARTICULUS VI. 47

De forma, ritu, ac ſolemnitate abſolutionis.

I. Ad ferendam abſolutionem a cenſuræ non requiruntur verba determinata; conferri tamen ea debet vel verbis, vel ſcriptura, non tamen nutibus. II. Num poſſit his verbis, Abſolvo te, conferri abſolutio a cenſuris ſimul, & a peccatis? III. Aliquando exprimenda eſt cauſa cenſuræ ab Abſolvente. IV. Plura ſpectant ad ritum accidentalem in judiciali abſolutione a cenſuris. V. Quid ſervandum in foro Sacramentali?

ARTICULUS VII. 49

Expediuntur reliqua, quæ ad Abſolutionem a Cenſuris ſpectant.

I. Num remaneat a Cenſuris abſolutus, qui reticet in Confeſſione Sacramentali peccatum, cui cenſura eſt annexa? II. Si præmittenda erat ſatisfactio partis, ea non præmiſſa, non eſt abſolutus a cenſuris, quamvis ex oblivione peccatum illud omiſerit. III. Poteſt Epiſcopus pro foro conſcientiæ abſolvere a caſibus Papalibus occultis. Num etiam ab occultis reſervatis in Bulla Cœnæ? Num Epiſcopus, & Mendicantes Privilegiati abſolvere poſſint a ſex illis caſibus Clem. VIII., ſi ſint occulti? IV. Quodnam delictum dicitur occultum; quodnam vero publicum? Quid ſi delictum in uno loco ſit occultum, & in altero publicum? V. Impeditus adire Pontificem pro abſolutione a caſu Papali abſolvi poteſt ab Epiſcopo. An poſſit etiam a confeſſario abſolvi, ſi ſit impeditus etiam adire pro abſolutione Epiſcopum? Certe non poteſt a ſimplici Sacerdote abſolvi directe; ſi neque Papam, neque Epiſcopum, neque Confeſſarium adire poteſt. VI. Solum de licentia

tia ſui Superioris poteſt ab Epiſcopo abſolvi Religioſus impeditus adire Pontificem. VII. Prælati regulares poſſunt ſuos ſubditos abſolvere ab occultis Papalibus, prout poſſunt Epiſcopi. Et ab excommunicatione contracta ob percuſſionem Clerici etiam enormem. VIII. Qui impedimento temporali laborant, ne poſſint Pontificem adire, ab Epiſcopo abſolvi poſſunt, ſed cum onere adeundi Papam ceſſante impedimento. IX. Quinam dicantur habere perpetuum impedimentum adeundi Pontificem, quinam vero temporale? Quinam poſſit abſolvi cum onere per hoc præciſe, quod aliter carere diu deberet gratia ſacramentali?

QUÆSTIO III. 52

De Excommunicatione.

ARTICULUS I. ibid.

Quid, & Quotuplex ſit Excommunicatio.

I. Excommunicatio quid ſonet; & quomodo definiatur? II. Eccleſia per excommunicationem non privat hominem communione fidelium mere interna, qua fideles per fidem, & charitatem inter ſe copulantur, ſed externa, ſeu politica, ac mixta, puta uſu activo, & paſſivo Sacramentorum, orationibus publicis, & ſimilibus. III. Dividitur excommunicatio in majorem, & minorem. Antonomaſtice denotatur major, quæ vocari ſolet Anathema, licet ab hoc differat penes accidentales ſolemnitates. IV. Pariter dividitur in Latæ, & Ferendæ ſententiæ; In latam ab homine, & a jure, & in alia membra, non ſecus ac cenſura in communi.

ARTICULUS II. 54

Quinam excommunicati ſint vitandi? Et in quibuſnam teneamur eos vitare?

I. Excommunicati a proprio Prælato ubique Gentium privantur communicatione fidelium; & ab omnibus vitandi, ſi non ſint tolerati. II. Non toleratus, ſeu vitandus dicitur, qui nominatim eſt denunciatus, excommunicatus, & publicus Clerici percuſſor. III. Tolerati eodem modo privantur ex parte ſua communicatione fidelium, ac ſi eſſent vitandi. IV. Fideles etiam in divinis communicare poſſunt cum excommunicato tolerato, poteſtque hic Sacramenta adminiſtrare ſolum, ſi petantur. At num licite peti ab eo poſſint? V. Quid requiratur, ut publicus Clerici percuſſor ſit vitandus? Certe raro vitandus eſt. VI. Si in uno loco excommunicatus ſit nominatim denunciatus, aut publicus Clerici percuſſor, eſtne vitandus, ubi denunciatio non eſt publica, nec percuſſio Clerici innoteſcit publice? VII. Num tenear vitare Petrum per hoc præciſe, quod aliquis fide dignus dicat, illum eſſe excommunicatum vitandum? VIII. Vitari debent excommunicati non tolerati in iis omnibus, quæ denotantur eo verſiculo, *Os, orare, vale, communio, menſa negatur.* IX. Num liceat illos reſalutare, aut iis reſcribere? Num liceat iiſdem caput aperire, & alia ſigna urbanitatis præſtare citra ſalutationem verbalem?

ARTICULUS III. 57

Sub qua culpa, & pœna excommunicati vitandi ſint?

I. Communicatio in rebus civilibus fert de ſe veniale; in divinis vero mortale. II. Mortaliter peccat, qui communicat cum excommunicato in rebus civilibus ex contemptu. At non dicitur operari ex contemptu, qui frequenter delinquit, ſed qui ex motivo contemptus legis, aut legiſlatoris delinquit. III. Sicut etiam qui cum excommunicato vitando communicat in crimine criminoſo; aut ſi excommunicentur communicantes cum excommunicato. IV. Communicatio in divinis cum excommunicato admittit materiæ parvitatem, quæ a mortali excuſet. Num ſit veniale cum illo privatim Horas recitare? V. Sitne mortale frequenter in actionibus civilibus cum eo communicare? VI. Excuſant a culpa communicantem cum excommunicato *Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Neceſſe.* VII. In quibus caſibus conjuges excommunicati nequeunt invicem communicare? Et quid de famulis? Quid de Sponſis? Quid de filiis erga parentes excommunicatos? VIII. Quænam ignorantia, & quænam neceſſitas excuſat?

ARTICULUS IV. 61

De excommunicatione minore, ejuſque cauſa, & effectibus.

I. Quid ſit minor Excommunicatio? Et quam

quam ob cauſam incurratur? II. Ea non incurritur ob culpam ex imperfecta deliberatione venialem. III. Per illam fidelis directe privatur paſſiva Sacramentorum participatione, & indirecte Beneficiorum collatione, necnon electione, ac præſentatione ad illa. IV. Eam violans celebrando miſſam, irregularitatem non incurrit. V. Num ea innodatus valide Sacramentum Pœnitentiæ recipiat? VI. Si hic ad Beneficium eligatur ſcienter, electio videtur non eſſe irrita, ſed irritanda. VII. Conferendo Sacramenta, niſi ſimul recipiat, probabilius non peccat. VIII. Communius negant, poſſe ſimplicem Sacerdotem ab ea abſolvere.

ARTICULUS V. 63

Quam ob cauſam, præſertim temporalem, ferri poteſt excommunicatio major?

I. Nonniſi ob gravem culpam externam, & propriam, ea ferri poteſt; Et quando res, quæ ſub pœna excommunicationis prohibetur, eſt levis de ſe, aut indifferens, debet eſſe gravis propter finem gravem, ut poſſit ſic ſub gravi prohiberi, etiamſi imponatur excommunicatio ſententiæ ferendæ. II. Ex Trident., ut poſſit ferri excommunicatio ob cauſam temporalem, requiritur cauſa gravis, & titulus, ſeu finis ſpiritualis. III. Quando excommunicatio fertur contra non revelantes, quinam excuſentur? IV. In caſibus Inquiſitionis facienda eſt revelatio, etiamſi delictum probari non poſſit, etiamſi ſub ſigillo naturali, & ſub juramento non revelandi ſit cognitum, etiam non præmiſſa correctione fraterna, utpote inutili. V. Num denunciandus ſit reus, ſi ſit emendatus, delictum tamen ſit publicum, aut habeat effectum pendentem? VI. Quandonam ſubditi teneantur denunciare delicta vi Edicti, etiamſi ad id non teneantur lege naturali? VII. Quando ad denunciationem præcedere debet infamia, aut correctio fraterna? VIII. Non denuncians furem, ad quod ſub pœna excommunicationis obligatur, probabilius ad reſtitutionem tenetur. IX. Quamdiu durat obligatio denunciandi poſt Edictum Prælatorum?

QUÆSTIO IV. 67

De Effectibus Excommunicationis Majoris.

ARTICULUS I. ibid.

De Effectibus immediatis, ac remotis Excommunicationis.

I. Effectus Excommunicationis immediati, & proximi undecim ſolent enumerari. II. Quatuor ex his ad communicationem ſpiritualem ſpectant primario; tres autem ſecundario, utpote ſpectantes ad Beneficia, & reſcripta Apoſtolica. III. Reliqui quatuor ſpectant ad politicam, & temporalem participationem. IV. Effectus vero remoti, & mediati ſunt ſex alii, qui recenſentur.

ARTICULUS II. 69

De Primo Excommunicationis effectu, qui eſt privare hominem ſuffragiis communibus.

I. Non privatur excommunicatus ſuffragiis, ſeu ſubſidiis ſpiritualibus, quæ habentur a Chriſto Domino per miſſæ Sacrificium, aut quæ ab aliquo fideli habentur, inquantum eſt perſona particularis, ſed ſolum iis, quæ habentur ab Eccleſia, dum publice orat, Sacrificium offert, & Indulgentias elargitur. II. Miniſter Eccleſiæ, inquantum eſt perſona publica, illicite ſimul, & invalide offert pro excommunicato Sacrificium, ac orationes, aut Indulgentias diſpenſat; valide tamen, & licite inquantum eſt perſona privata pro eodem orat, ac offert actionem ipſam ſacrificandi, prout pendet a merito privato operantis. III. Fructus Sacrificii ex opere operato valide, ſed illicite pro eo offertur a Sacerdote inquantum Chriſti miniſtro. Tres quippe veluti perſonas Sacerdos repræſentat. IV. Cur Eccleſia die Paraſceves pro hæreticis, & pro non baptizatis oret? V. Probabilius etiam in divinis licitum eſt cum excommunicato tolerato communicare. VI. At probabilius nullatenus licitum eſt publicas preces pro excommunicatis contritis offerre.

ARTICULUS III. 72

De Secundo effectu, qui eſt privare excommunicatum participatione Sacramentorum.

I. Quandonam poſſit per accidens Excommunicatus recipere, & adminiſtrare Sacramenta? II. Num Excommunicatus vitandus poſt collatam moribundo in caſu neceſſitatis abſolutionem Sacramentalem poſſit etiam Euchariſtiam, ac Extremam Unctionem miniſtrare? III. Valida ſunt Sacramenta ab excommunicato collata, excepta Pœnitentia ab excommunicato vitando adminiſtrata extra caſum neceſſitatis, niſi adſit error communis. IV. Excommunicatus ignorans ſuam excommunicationem, ſi bona fide accedat ad Sacramentum Pœnitentiæ, valide illud ſuſcipit. V. Irregularitatem incurrit excommunicatus, ſi Sacramenta adminiſtret, aut Sacrum Ordinem exerceat, etiamſi invalide ex defectu juriſdictionis Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtret. VI. Excommunicatus non peccat per hoc, quod die feſto Miſſam non audiat; peccat vero per hoc, quod ſacram Synaxim in Paſchate non recipiat.

ARTICULUS IV. 74

De Tertio effectu, qui fert privationem Divinorum officiorum, Eccleſiaſticæ ſepulturæ, & aliarum rerum ſacrarum.

I. Quid veniat nomine divinorum officiorum, quorum celebratio excommunicatis inhibetur? In recitatione privata Horarum nonniſi veniale eſt ſocium adhibere, & dicere, Dominus vobiſcum. II. Etiam toleratis vetitum eſt Miſſam audire, aut ad illam cooperari dando ſtipendium; ſed non toleratus ejiciendus eſt tempore divinorum officiorum. Quid ſi nequeat expelli? III. Num prohibeatur excommunicatis uti rebus ſacris? IV. Celebrans coram excommunicato vitando quam pœnam incurrat? V. Sepultura Eccleſiaſtica quibus excommunicatis ſit neganda? VI. Num excommunicatio lata contra ſepelientes excommunicatum in loco Sacro incurratur a ſepelientibus dumtaxat, an etiam a comitantibus, & a non impedientibus?

ARTICULUS V. 75

De Quarto, & Quinto effectu, qui ferunt ſuſpenſionem ab officio, & Beneficio, & inhabilitatem ad Beneficia Eccleſiaſtica.

I. Excommunicatus etiam toleratus privatur Beneficio poſt excommunicationem obtento, nec poteſt fructus illius facere ſuos, quamvis ſuæ excommunicationis ſit ignarus. II. Num privetur etiam fructibus Beneficii ante excommunicationem obtenti? III. Num cujuſvis Penſionis excommunicatus ſit incapax? IV. Probabilius invalide Beneficium tempore excommunicationis acceptat, qui ad illud ante cenſuram fuerat electus. V. Collatio Beneficii facta tempore excommunicationis poſt abſolutionem non revalidatur ipſo facto. VI. Quod dictum eſt de Excommunicato, dicendum etiam eſt de Suſpenſo, ac de perſonaliter Interdicto.

ARTICULUS VI. 78

De Sexto effectu, qui eſt Privatio juriſdictionis.

I. Quinam dicantur actus juriſdictionis, qui prohibentur excommunicato vitando, necnon tolerato, niſi fuerit hic a fidelibus requiſitus? II. Actus juriſdictionis, qui a tolerato non requiſito exercentur, illiciti ſunt poſt Concil. Conſtant., non invalidi; Poſſuntque a fidelibus per exceptionem repelli: Invalidi tamen ſunt hujuſmodi actus, ſi a vitando exerceantur. III. Non irritantur tamen actus, qui non ſunt juriſdictionis preſſe dictæ, qualis eſt, quod Parochus Matrimonio aſſiſtat. IV. Probabilius ſunt actus ſtricti juriſdictionales, atque adeo invalidi, ſi fiant ab excommunicato vitando, dare facultatem aſſiſtendi matrimonio, audiendi confeſſiones, adminiſtrandi Sacramenta, approbare Confeſſarios, & Concionatores, concedere dimiſſorias, & ſimiles. V. Electio, & Collatio Beneficii eſt invalida, ſi fiat ab excommunicato vitando; ſecus vero ſi fiat a tolerato. VI. Præſentatio pariter Eccleſiaſtica facta ab excommunicato vitando eſt invalida; eſt vero valida præſentatio laica, quamvis ab Epiſcopo poſſit repelli. VII. Num poſſit Epiſcopus præſentatum ab excommunicato vitando in Beneficio inſtitue-

tuere. VIII. Inſtitutio facta ab Epiſcopo vitando eſt invalida. Similiter conceſſio poſſeſſionis, quando talis Epiſcopus juridice aliquem in Beneficium intromittit. IX. Poſtulatio, & nominatio ſolemnis eſt invalida, ſi fiat ab excommunicato vitando; ſecus vero ſimplex. X. Reſignatio beneficii libera valide fit ab Excommunicato vitando; non tamen in favorem tertii.

ARTICULUS VII. 81

De reliquis Effectibus Excommunicationis.

I. Privatur etiam excommunicatus non ſolum civili communicatione, ſed etiam forenſi. II. Eccleſiaſtici Judicis excommunicati acta ſunt invalida. Num etiam Judicis ſæcularis? III. Similiter acta Arbitri conſtituti ad formam Judicis; non vero ſi tanquam vir prudens de conſenſu partium conſtituatur. IV. Quandonam excommunicatus poſſit eſſe Actor in judicio? Solum privatim poteſt a ſuo debitore petere, quod ſibi debetur. V. Si in judicio ſit reus involuntarius, poteſt ſemetipſum defendere tam per Procuratorem, quam per ſeipſum. VI. Tabellionis excommunicati acta valent, & fidem faciunt, niſi a partibus ille excipiatur. VII. Teſtimonium Excommunicati quando ſit validum? VIII. Advocatus, & Procurator, ſi ſint vitandi, a judice repellendi ſunt; Si vero ſint tolerati, poſſent munus ſuum exercere, ſi a partibus invitentur, & a Judice non repellantur. IX. Graviter peccat qui ad dignitatem aliquam, quamvis juriſdictione carentem, promovet excommunicatum, etiam non toleratum. Invalide autem hic promovetur ad dignitatem Eccleſiaſticam, cui ſit annexa juriſdictio; & probabiliter etiam ad ſecularem. X. Acta Tutoris, & Curatoris excommunicati vitandi num ſint invalida? XI. Contractus civiles ratione publici officii ab excommunicato vitando celebrati ſunt invalidi. XII. Quænam reſcripta ſunt irrita, ſi cedant in favorem excommunicati?

QUÆSTIO V. 85

De nonnullis excommunicationibus in particulari.

ARTICULUS I. ibid.

De Prima Excommunicatione in Bulla Cœnæ.

I. Ad quinque capita reducuntur viginti illæ excommunicationes, quæ in Bulla Cœnæ feruntur, videlicet Ad fidem, ad Eccleſiam, ad Eccleſiæ hierarchiam, ad Sedem Apoſtolicam, ad Eccleſiæ caput; Verius illæ dicuntur latæ ab homine, quam a jure. II. Prima Excommunicatio tangit decem genera Perſonarum in ordine ad hæreticos, & ad hæreticorum libros. III. Hæreſis fert tum errorem in intellectu, tum etiam pertinaciam in voluntate. Etiam dubius in fide eſt infidelis. IV. Non incurritur hæc cenſura per hæreſim mere internam, ſed per externam, etiamſi occultiſſimam, & etiamſi verbis ambiguis hæreſim exprimeret. V. Num poſſint Epiſcopi ab hæreſi occulta abſolvere? VI. Schiſmatici in quo differant ab hæreticis? VII. Credentes hæreticorum dicuntur, qui illorum hæreſes credunt: Receptatores, qui qua tales receptant, & occultant: Fautores, qui commiſſione, vel omiſſione in cauſa hæreſis iis favent: Defenſores, qui qua tales illos tuentur, etiamſi defendant ex motivo amicitiæ. VIII. In Bulla Cœnæ ſolum excommunicantur legentes, retinentes, imprimentes, ac defendentes libros Hæreticorum, hæreſim continentes, vel de Religione tractantes. Relate ad alios libros Hæreticorum, aut ob hæreſis ſuſpicionem damnatos, excommunicatio quidem incurritur, ſed non reſervata; Qui vero alios libros prohibitos legit, peccat graviter, ſed nullam cenſuram incurrit. IX. Quid ſi quis legat vetitos libros, quin illos intelligat? Quid ſi paginam dumtaxat eorum legat? Quid ſi quis audiat legentem illos? Quid ſi quis non tradat tales libros Inquiſitoribus, ſed eos comburat? X. Quinam poſſit facultatem dare legendi libros vetitos?

ARTICULUS II. 89

Perſtringuntur reliquæ excommunicationes in Bulla Cœnæ.

I. Excommunicantur deinde Appellantes ad futurum Generale Concilium. II. Pariter Piratæ deprædantes Chriſtianos navigantes mare Eccleſiaſticum. III. Necnon ſurripientes bona naufragantium Chriſtianorum, non tamen Hæreticorum. IV. Item imponentes Pedagia, & Gabellas. Et quidem etiam Principes Supremi, ſi injuſte illas imponant; poſſuntque ex multiplici capite injuſtitiam continere. Collectæ ab Univerſitatibus imponi poſſunt, non

non tamen a Principibus. v. Falſarii etiam literarum Apoſtolicarum. vi. Et qui arma, & alia hujuſmodi deferunt ad Infideles in perniciem Catholicorum. vii. Impedientes, ne victualia, & alia Romanæ Curiæ neceſſaria ad eam adducantur, idque ſine cauſa legitima. Quid autem venit nomine Curiæ Romanæ? viii. Vexantes eos, qui ad Sedem Apoſtolicam ob cauſas ad illam pertinentes accedunt; & qui juriſdictionem ſibi vindicant adverſus commorantes in Romana Curia. ix. Necnon vexantes Romipetas, qui ad Urbem principaliter cauſa devotionis accedunt. x. Qui vexant Cardinales, Epiſcopos, Nuncios, &c., & qui Epiſcopos a ſuis Diœceſibus expellunt; necnon mandantes, ratum habentes, ac favorem, conſilium, auxilium interponentes. xi. Moleſtantes, qui ad Romanam Curiam pro ſuis negotiis recurrunt. xii. Pariter qui frivolam appellationem prætexendo ab Eccleſiaſtica ad Curiam Sæcularem confugiunt, & literas Hortatorias, quæ potius ſint comminatoriæ, procurant. xiii. Qui prætextu exemptionum cauſas Spirituales, Beneficiales, decimarum, &c. a Judicibus Eccleſiaſticis ad ſe avocant; ſive etiam prætextu violentiæ prohibendæ. xiv. Item qui ex prætenſo officio Perſonas Eccleſiaſticas ad ſæculare Tribunal trahunt, & libertati Eccleſiaſticæ præjudicant. xv. Et qui impediunt, ne Judices Eccleſiaſtici ſua juriſdictione utantur ſive directe, ſive indirecte, carcerando conſanguineos. xvi. Similiter qui juriſdictionem Eccleſiaſticam uſurpant, aut fructus pertinentes ad Eccleſiaſticas perſonas ratione beneficiorum, aut Monaſteriorum; aut ſi eos ſequeſtrent. xvii. Ac qui collectas imponunt, aut alia onera poteſtate laicali Eccleſiaſticis ſine licentia Pontificis; & qui a ſponte dantibus ſic impoſita recipiunt; quin ex conſuetudinibus excuſentur. xviii. Quandonam Eccleſiaſtici in communibus neceſſitatibus tenentur ex juſtitia contribuere, & quomodo? xix. Judices, & alii, qui in cauſis Criminalibus adverſus Eccleſiaſticos procedunt. xx. Et qui loca Pontifici ſubjecta invadunt, uſurpant, detinent, atque eorum fautores, &c.

ARTICULUS III. 94

De Excommunicatione ob percuſſionem Clerici.

i. Quid venit nomine Clerici? Quid nomine Monachi? Num etiam Tertiarii? Num Eremitæ? ii. Quid ſit manus violentas injicere? Quid ſi venenum Clerico propinetur? iii. Quandonam actio dicatur graviter injurioſa Clerico, & quando leviter? iv. Quid ſi Clericus conſentiat in ſui percuſſionem? Quid ſi ſeipſum percutiat? v. A quonam debeat verberari Clericus, qui talem pœnam meretur? Num poſſit a laicis capi Clericus delinquens, ut ſuo Superiori præſentetur? vi. Quam excommunicationem incurrunt mandantes, conſulentes, ratam habentes, & non impedientes Clerici percuſſionem? Et quandonam dicatur rata haberi? vii. Pluribus de cauſis percuſſor Clerici ab excommunicatione excuſatur. viii. Quænam dicatur percuſſio levis, ratione cujus poteſt Epiſcopus abſolvere ab hac excommunicatione; Quænam percuſſio gravis; & quænam enormis? ix. In dubio an percuſſio ſit levis, vel gravis, num poſſit Epiſcopus abſolvere? x. Quid ſi percuſſio ſit enormis, ſed occulta? Et num Religioſi a ſuo Superiore abſolvi poſſint, etiamſi percuſſio fuerit enormis?

ARTICULUS IV. 98

De Excommunicatione ob Duellum.

i. Quid ſit Monomachia, ſeu Duellum preſſe dictum? ii. Etiam jure naturali, & divino Duellum eſt illicitum; & ſub pœna excommunicationis, aliiſque pœnis ab Eccleſia vetitum. iii. Licitum tamen eſt, aut ad pugnam inter paucos terminandam, aut ad ſe, ac ſua defendenda, ſi alia via non ſuppetat. iv. Non licet tamen illud acceptare ad timiditatis notam declinandam. v. Regularibus intra Italiam extra Urbem inhibetur abſolvere provocantes, & pugnantes, niſi caſus ſit occultus.

QUÆSTIO VI. 100

De Suſpenſione, Depoſitione, & Degradatione.

ARTICULUS I. ibid.

Quid, & Quotuplex ſit Suſpenſio?

i. Suſpenſio eſt cenſura, per quam Clericus privatur uſu officii, aut Beneficii. Abbatiſſa ab officio ſuſpendi poteſt; ea tamen Suſpenſio non eſt cenſura; Nec cen-

ſu-

ſuram incurrit is, cui Confeſſarius, vel Abbatiſſa prohibet, ne celebret. II. Multifariam Suſpenſio dividitur, & ſubdividitur. III. Suſpenſus ab officio non eſt eatenus a Beneficio ſuſpenſus; nec e converſo. Num poſſit Suſpenſus, aut excommunicatus percipere fructus Beneficii, ſi iis indigeat? IV. Si Beneficiarius ſit ſuſpenſus, cuinam applicentur Beneficii fructus? Et num privetur jure eligendi? V. Suſpenſus ab ordine exercere poteſt actus juriſdictionis, & viceverſa. Num autem Suſpenſus ab Ordine inferiore poſſit exercere actus Ordinis Superioris? VI. Suſpenſus ab Officio Sacramenta poteſt recipere; quamvis ea adminiſtrare non poſſit. VII. Quomodo Suſpenſio differat ab Excommunicatione, ab Interdicto, & ab Irregularitate?

ARTICULUS II. 103

A quo ferri poſſit Suſpenſio, & Erga quos?

I. Qui poteſt excommunicare, poteſt etiam ferre Suſpenſionem, & e converſo. At non eatenus juxta uſum Eccleſiæ ferre poterit Interdictum. II. Clerici dumtaxat poſſunt hac cenſura irretiri. Suſpenſio generaliter lata contra Clericos non comprehendit Epiſcopos; & probabilius nec religioſos: Imperatores, & Reges ſolum improprie ſuſpendi poſſunt, quatenus poſſunt ex conceſſione Apoſtolicæ Sedis Rectores Eccleſiarum nominare. III. Poteſt tota Clericorum communitas ſuſpendi, puta totum Capitulum, tanquam perſona ficta; ac trifariam poteſt communitas iſthæc ſuſpendi, videlicet tum relate ad functiones proprias communitatis, tum ad functiones proprias ſingulorum, tum relate ad utraſque.

ARTICULUS III. 103

Quam ob cauſam ferri poſſit Suſpenſio?

I. Suſpenſio partialis poteſt venialem culpam præſupponere: At totalis mortalem. II. Totalis ſuſpenſio ob culpam alienam non incurritur: Nequit proinde propter delictum aliquorum tota communitas ſuſpendi relate ad functiones proprias ſingulorum. III. Poteſt Communitas ſuſpendi ſolum relate ad functiones, quæ ad corpus Communitatis ſpectant. IV. Cur poſſit Communitas interdici, ita ut etiam innocentes ea cenſura ligentur; non vero ſimiliter ſuſpendi? V. Ob delictum præteritum ſuſpenſio ferri poteſt tanquam pœna vindicativa, non vero tanquam cenſura, & pœna medicinalis. Suſpenſio illa non requirit præviam monitionem, poteſtque oretenus imponi, ejuſque violator per exercitium Ordinis Sacri non incurrit irregularitatem; Secus vero ſuſpenſio, quæ ſit Cenſura.

ARTICULUS IV. 105

De Suſpenſionis Effectibus, ejuſque Violatione.

I. Suſpenſus a beneficio ſolum privatur ejus fructibus; & probabiliter non redditur incapax alterius beneficii. Univerſim Suſpenſus privatur uſu Eccleſiaſticæ poteſtatis. II. Violans ſuſpenſionem graviter peccat, niſi materiæ parvitas excuſet. III. Suſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ quid ferat? Et num ea contineatur ſub cenſura Interdicti? IV. Non poſſumus ſine gravi culpa cum ſuſpenſo nominatim denunciato communicare in iis actibus, a quibus eſt ſuſpenſus. V. Irregularitas non incurritur a violante ſuſpenſionem, niſi ea violetur per exercitium Ordinis majoris. Et quinam dicantur actus Ordinis Sacri? VI. Actus juriſdictionis exerciti a Suſpenſo nominatim denunciato ſunt invalidi.

ARTICULUS V. 107

De Abſolutione, & Ceſſatione Suſpenſionis.

I. Quando fertur ſuſpenſio duratura per menſem, intelligitur menſis, qui tunc temporis labitur. Quid ſi eo menſe, aut anno incidat biſſextum? II. Suſpenſio lata per menſem non eſt cenſura. Suſpenſio vero lata, donec ſatisfeceris, eſt cenſura, ſed ſatisfacta parte non indiget nova abſolutione; ſecus vero juxta uſum, ſi quis excommunicetur, donec ſatisfecerit. III. Quandonam poſſit Epiſcopus, & Privilegiarii abſolvere a ſuſpenſione Papæ reſervata? IV. Quis poſſit univerſim a Suſpenſione abſolvere? Num poſſint Parochus, & ſimplex Confeſſarius abſolvere a Suſpenſione non reſervata, eo modo quo poſſunt ab excommunicatione non reſervata. V. Suſpenſio, quæ ſit pura pœna, eſt reſerva-

ta infligenti illam. Num poſſit ab Epiſcopo relaxari poſt peractam a Reo pœnitentiam? vi. Quænam ſint ſuſpenſiones magis obviæ in Jure latæ?

ARTICULUS VI. 109

De Depoſitione, & Degradatione.

i. Quid importet Depoſitio, quid Degradatio? Per priorem privatur Clericus omni officio, ac beneficio, retento ſolum privilegio fori, & Canonis; Per poſteriorem vero etiam hoc privilegio cum quadam ſolemnitate privatur. ii. In quo differat Suſpenſio a Depoſitione, & Degradatione? iii. Degradatio verbalis confunditur cum Depoſitione; ſecus vero Realis. iv. Plura gravia crimina trahunt Depoſitionem, & plura graviora Degradationem. v. Depoſitio, & Degradatio Presbyteri ſpectat ad Epiſcopum; Epiſcopi autem ad Pontificem. Degradatus a ſolo Pontifice poteſt in priſtinum ſtatum reſtitui; Depoſitus vero aliquando etiam ab Epiſcopo.

QUÆSTIO VII. 110

De Interdicto, & Ceſſatione a Divinis.

ARTICULUS I. ibid.

Quid, & Quotuplex ſit Interdictum?

i. Per hanc cenſuram prohibentur omnia divina Officia, nonnullorum Sacramentorum adminiſtratio, & Eccleſiaſtica ſepultura. In quo differat ab aliis cenſuris Interdictum? ii. Interdictum aliud eſt Perſonale, aliud Locale; & utrumque ſubdividitur in Generale, & Particulare; necnon in latum ab homine, & latum a jure. iii. Perſonale Interdictum non trahit locale, nec e converſo, niſi forte per accidens. iv. Interdictum locale ab omnibus omnino ſervari debet; eſto poſſit Epiſcopus ferens hanc cenſuram etiam ad aliquos effectus illam ſuſpendere, aut tollere. v. Civitate interdicta intelliguntur etiam interdicta loca Religioſorum, Suburbia, & Ædificia continentia. vi. Ex vi Interdicti perſonalis generalis quænam Perſonæ obligentur, & quænam excipiantur? Interdicto dumtaxat Clero, probabiliter non intelliguntur interdictæ Perſonæ religioſæ.

ARTICULUS II. 112

De Effectibus Interdicti.

i. Nonniſi tres ſunt effectus Interdicti; Privatio aliquorum Sacramentorum, omnium Divinorum, & Eccleſiaſticæ Sepulturæ. Plura tamen in cap. *Alma Mater* permittuntur. ii. Quænam Sacramenta vi Interdicti prohibeantur? iii. Qui privilegio gaudet audiendi Miſſam tempore Interdicti, num die feſto teneatur illam audire? iv. Quænam dicantur Divina officia tempore Interdicti vetita? v. Quinam poſſint tempore Interdicti Divinis officiis, quæ permittuntur, intereſſe? Num infantes? Num Clerici conjugati? Num familiares eorum, qui privilegio gaudent? vi. Eccleſiaſtica ſepultura quibuſnam, & quando per Interdictum prohibeatur? vii. Num poſſit Eccleſiaſtica ſepultura dari Interdicto, aut Suſpenſo ab ingreſſu Eccleſiæ? Et quid intereſt inter Suſpenſionem, & Interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ? viii. Interdictus nominatim denunciatus non privatur uſu juriſdictionis in foro externo. ix. Num ſit invalidum, an ſolum illicitum Sacramentum Pœnitentiæ ab Interdicto adminiſtratum?

ARTICULUS III. 116

Quam ob cauſam? A Quo? Et erga Quos ferri poteſt Interdictum?

i. Interdictum perſonale ſpeciale præſupponit culpam propriam; ſecus vero Interdictum generale, ſive perſonale, ſive locale. ii. Innocentes per Interdictum generale non puniuntur, ſed ſolum Eccleſia ob juſtam ſui defenſionem ſubtrahit illis ſuum miniſterium. iii. Interdictum generale prærequirit gravem culpam. Et probabilius etiam Interdictum ſpeciale perſonale, niſi ſit partiale. iv. Interdictum generale, ac ſpeciale locale imponi nequit ob debitum pecuniarium; poteſt tamen ob id imponi Interdictum ſpeciale perſonale, non ſecus ac Excommunicatio, & Suſpenſio. v. Ritus ferendi Interdictum quinam ſit? vi. Ferre poſſunt Interdictum, qui juriſdictionem habent in foro exteriori, demptis Prælatis regularibus ex deſuetudine. Etiam excommunicatus vitandus interdicere poteſt. vii. Quænam perſonæ, & quænam loca interdici poſſunt? viii. Interdictum loca-

locale etiam ab Interdicente ſervandum eſt; niſi velit illud ad tempus, vel ſimpliciter tollere.

ARTICULUS IV. 118

De Violatione Interdicti, & de Participatione cum Perſonis interdictis.

I. Interdicti violatio ſecundum ſe eſt culpa lethalis. II. Etiam laici violando Interdictum in multis caſibus lethaliter peccant. III. Quid ſi laicus miſſam audiret in loco ſacro ſine fraude, vi, aut ſcandalo? IV. Quandonam laici Interdictum violantes excommunicationem incurrant? V. Clerici Interdictum violantes quandonam incurrant irregularitatem? VI. Religioſi non ſervantes Interdictum quam pœnam incurrant? VII. Laici ne in Divinis quidem tenentur vitare Interdictos nominatim denunciatos: Clerici tamen tenentur eos vitare in iis rebus ſacris, a quibus ſunt interdicti; quando ſcilicet Clericis regimen Eccleſiæ commiſſum eſt, ubi Divina officia celebrantur; aut ſi iis aſtantibus ea celebrent.

ARTICULUS V. 120

De Relaxatione, ſeu Abſolutione ab Interdicto.

I. Non eſt idem tollere ad tempus, ac ſuſpendere interdictum. II. Interdictum latum ad tempus, eo lapſo, ſine alia abſolutione ceſſat; latum vero ſimpliciter, & abſolute ſine abſolutione non ceſſat. Nec ceſſat interdictum locale per deſtructionem ædificiorum illius loci. III. Interdictum perſonale generale latum contra Communitatem, hac diſſoluta, ceſſat ligare ſolum innocentes, non vero eos, qui cauſam interdicto dederunt. IV. Interdictum perſonale particulare non reſervatum probabiliter abſolvi poteſt per Confeſſarium, qui poſſit abſolvere a mortalibus. V. Tacite reſervatur interdictum, ſi feratur contra perſonam particularem; aut ſi hujus cauſa latum ſit interdictum locale, aut generale perſonale. VI. Solum interdictum locale generale relaxari non poteſt ad cautelam. Et nunquam relaxatur interdictum, niſi a principali delinquente ſatisfactio offeratur. VII. Non habetur determinata forma, qua tollatur, aut ſuſpendatur interdictum. VIII. Recenſentur celebriores caſus, in quibus

a jure latum eſt Interdictum ſive Locale, ſive Perſonale.

ARTICULUS VI. 121

De Ceſſatione a Divinis.

I. Neque cenſura, neque pœna eſt Ceſſatio a Divinis, ſed imponitur in ſignum mœroris ob gravem injuriam Eccleſiæ, aut Divino honori illatam. II. In multis ea differt ab interdicto. Probabiliter tamen quæ permittuntur tempore interdicti localis, permittuntur etiam tempore ceſſationis a Divinis. III. Probabiliter tempore Ceſſationis non prohibetur Sacra ſepultura, quæ ſine funebri officio fiat. IV. Præter cauſam graviſſimam plurimæ conditiones requiruntur, ut indici poſſit Ceſſatio a Divinis. V. Ceſſationem hanc indicere poteſt is, qui ferre poteſt interdictum; Eaque tolli ſolum poteſt ab eo, qui illam tulit, aut a Superiore, vel ſucceſſore. Ejuſque effectus, non ſecus ac effectus excommunicationis, vi juris communis ſunt inſeparabiles.

QUÆSTIO VIII. 123

De Irregularitate.

ARTICULUS I. ibid.

Quid, & Quotuplex ſit Irregularitas?

I. Irregularitas eſt moralis inhabilitas perſonæ ad Ordines recipiendos, & exercendos. II. In quo differat a cenſuris, & a Depoſitione, ac Degradatione. III. Nonniſi duo ſunt effectus Irregularitatis; Videlicet Ordinum ſuſceptionem, & Uſum impedire. IV. Irregularis illicite quidem ſacramentaliter abſolvit, ſed non invalide, ſi bona fide ad illum pœnitentes accedunt. V. Beneficiarius irregularis ad quid tenetur? Illicita, & irritanda potius eſt, quam irrita Beneficii collatio facta Irregulari. VI. Probabiliter Irregularitas non impedit ſuſceptionem primæ Tonſuræ. VII. Recenſentur tam Irregularitates ex delicto, quam ex defectu. VIII. Irregularitas alia eſt Totalis, alia Partialis.

ARTICULUS II. 126

Quam ob cauſam incurratur Irregularitas ex delicto? Et Quomodo ignorantia excuſet?

I. Irregularitas non incurritur, niſi propter delictum externum ſimul, & conſummatum, ac in ſuo genere perfectum. II. Negandum verius poſſe Pontificem pro veniali culpa Irregularitatis pœnam imponere. III. Non requiritur, quod delictum, cui annectitur Irregularitas, ſit publicum, aut quod probari poſſit. IV. Excuſat ab ea incurrenda ignorantia probabilis, ſeu non craſſa tam juris, quam pœnæ. V. Qui patrato homicidio excuſatur ab Irregularitate ex delicto ob ignorantiam probabilem, non fit irregularis ex defectu lenitatis. VI. Quamvis eſſet minus lenis Homicida, quam Miniſter juſtitiæ, non per hoc ille etiam contrahit Irregularitatem ex defectu lenitatis. VII. Epiſcopus probabiliter poteſt diſpenſare in Irregularitate contracta ob homicidium occultum voluntarium, quod tamen in judicio probari nequit: Sed in Irregularitate ex defectu lenitatis diſpenſare non poteſt; Quare univerſim homicida, qui ab Irregularitate ex delicto excuſatur, non contrahit Irregularitatem ex defectu.

ARTICULUS III. 128

Quiſnam poſſit Irregularitatem imponere, & Erga Quos?

I. Irregularitas de facto a jure imponitur, & incurritur ipſo facto in caſibus dumtaxat in jure expreſſis. II. Non incurritur Irregularitas in caſu ſimili, aut majori, ſi non ſit id expreſſum. III. Capax eſt Irregularitatis quicumque capax eſt Ordinis, aut exercitii Ordinis, dempto Pontifice. IV. Epiſcopi, & Cardinales Irregularitatem incurrere poſſunt, quamvis de iis non fiat expreſſa mentio. V. Poteſt ex multiplici capite multiplex Irregularitas incurri, ita ut una ſublata, altera remaneat.

ARTICULUS IV. 129

An dubium de Irregularitate excuſet ab illa incurrenda?

I. In dubio juris, ratione ipſius juris dubii, irregularitas non incurritur. II. In dubio vero juris, ratione perſonæ, quæ dubitet de jure cæteroqui non ambiguo, incurritur irregularitas, ſi ignorantia ſit craſſa, non ſecus ac incurritur cenſura; non tamen ſi ignorantia ſit invincibilis, aut non mortaliter culpabilis. III. Etiam dubium facti excuſat ab incurrenda irregularitate, non ſecus ac dubium juris. IV. Quod in tali dubio tutior pars eligatur, conſilium eſt, non præceptum. V. In dubio homicidii injuſti incurritur irregularitas ex delicto; at in dubio homicidii juſti non incurritur irregularitas ex defectu lenitatis. VI. Incurritur in dubio homicidii irregularitas, quando conſtat tum de homicidio ſecuto, tum de cauſa culpabiliter adhibita de ſe ſufficiente ad cauſandum hoc homicidium, & ſolum dubitatur num ex hac cauſa, an aliunde illud ſit ſecutum. VII. In dubio mutilationis non incurritur irregularitas, ſicut in dubio homicidii. VIII. Qui dubitat, an ſuo conſilio influxerit ad homicidium Clerici, debet ſe gerere ut irregularem, non vero ut excommunicatum, nec tenetur ſaltem ad integram reſtitutionem. IX. Procurans abortum, in dubio an fœtus ſit animatus, probabiliter non eſt irregularis. Et quid ſi dubitetur, num fœtus ſit mas, qui citius, an fœmina, quæ ſerius animatur?

ARTICULUS V. 132

Quomodo tollatur Irregularitas?

I. Nonnullæ irregularitates ceſſant, ceſſante earum cauſa. At quæ proveniunt ex actu præterito qua tali, non qua moraliter perſeverante, indigent diſpenſatione. II. Non ceſſat irregularitas per abſolutionem, ut cenſura, nempe per actum judicialem; ſed per diſpenſationem, quæ eſt exceptio a lege communi, & dicitur vulnus legis. III. Quænam irregularitates per Baptiſmum tolluntur improprie; quænam vero proprie? Verius per Baptiſmum non tollitur irregularitas ex defectu lenitatis. IV. Epiſcopi in nonnullis dumtaxat irregularitatibus diſpenſare poſſunt. V. Num poſſit Epiſcopus ſecummet diſpenſare in iis irregularitatibus, in quibus id poteſt cum ſubditis ſuis? Num etiam cum Religioſis exemptis? Num cum ſuis ſubditis extra propriam Diœceſim? Quinam hac in re dicantur ſubditi Epiſcopo? VI. Num poſſit Epiſcopus ſimpliciter diſpenſare, quando reus in judicio eſt punitus, aut

aut eſt abſolutus? Et num Epiſcopi diſpenſatio profit pro foro externo? VII. Prælati regulares, qui gaudent quaſi Epiſcopali juriſdictione, diſpenſare poſſunt cum ſuis ſubditis in iis irregularitatibus, in quibus poſſunt Epiſcopi cum propriis ſubditis. VIII. Diſpenſatio in irregularitatibus, quæ fit a Pontifice ſine juſta cauſa, eſt illicita; quæ vero fit ab Epiſcopo, eſt etiam invalida. IX. Etiam per verbum, Abſolvo, diſpenſari poteſt irregularitas; quatenus ea eſt etiam quoddam vinculum, quo Irregularis irretitur, & per diſpenſationem diſſolvitur. X. Virtute Jubilæi non poteſt conferri diſpenſatio in irregularitatibus ullis, etiamſi irregularitates ex delicto eſſent cenſuræ, aut pœnæ Eccleſiaſticæ. XI. Diſpenſatio in Irregularitatibus non ſemper eſt totalis. Qui diſpenſatur indefinite ad Ordines, probabilius ad omnes Ordines, etiam majores, diſpenſatur. XII. Probabiliter ratihabitio Superioris de præſenti, quæ ſufficit ad juriſdictionem conferendam, ſatis eſt ad diſpenſandum in irregularitatibus. XIII. Num ad obtinendam diſpenſationem in pluribus irregularitatibus exprimi debeat numerus delictorum, ob quæ ſint contractæ?

QUÆSTIO IX. 136

De Irregularitatibus in particulari, tum ex delicto, tum ex defectu.

ARTICULUS I. ibid.

De variis Irregularitatibus ex delicto.

I. Irregularitas ex iteratione Baptiſmi a quibuſnam incurratur? Ob iterationem Confirmationis, aut Ordinis irregularitas non incurritur. II. Innodatus cenſura, quamvis toleratus, irregularitatem incurrit per exercitium Ordinis Sacri. Quinam dicatur Ordines Sacros exercere? III. Clericus etiam miniſtrans in Ordine Sacro, quem non habet; requiritur autem, & quod exterius talem Ordinem exerceat, & quod habeat intentionem illum exercendi. IV. Incurritur etiam irregularitas aliquando per indignam ſuſceptionem Ordinis Sacri, puta ſi conjugatus Sacris Ordinibus initietur. Dubitatur autem in multis caſibus, num Suſpenſio dumtaxat, an vero Irregularitas incurratur? V. Pariter incurritur propter enormia crimina, puta propter Hæreſim, & Apoſtaſiam tam a fide, quam a religione, & propter crimina infamiam inducentia. Hæreſis tamen, & Apoſtaſia occulta probabiliter irregularitatem non inducunt. VI. In Bulla Cœnæ caſus Hæreſis occultæ reſervatur Pontifici quoad abſolutionem a culpa, & cenſura, non vero quoad diſpenſationem in irregularitate: Et probabiliter etiam per Vicarium Epiſcopi poteſt talis diſpenſatio conferri, non tamen abſolutio.

ARTICULUS II. 139

De Irregularitate, quæ incurritur propter homicidium, aut mutilationem injuſtam.

I. In quo differat homicidium voluntarium a caſuali? Quandonam caſuale inducit irregularitatem? II. Ut mutilatio injuſta irregularitatem pariat, debet eſſe membri præcipui. III. Irregularitas incurritur ab omnibus ad homicidium concurrentibus, etiam ab eo, qui ex officio tenetur illud impedire, & non impedit; non tamen a ratihabente. IV. Mandans homicidium, morte non ſecuta, excommunicationem quidem incurrit, non vero irregularitatem. V. Concurrens ad homicidium, ſi doleat de culpa, antequam ille moriatur, morte ſecuta, irregularitatem incurrit, ſed probabiliter non incurrit excommunicationem. VI. Quid ſi mandatum de homicidio, aut conſilium revocetur? VII. Quid ſi plures ad homicidium concurrant ex ſubita rixa, ſed unus tantum infligat vulnus lethale? VIII. Si quis eſſet in cauſa, ut alter illicite exponatur periculo mortis, hac ſecuta, irregularitatem incurrit. IX. Epiſcopus in irregularitate orta ex homicidio voluntario, quamvis occulto, diſpenſare non poteſt: poteſt tamen, ſi oriatur ex caſuali. Quid ſi illud ſit omnino occultum, ita ut in judicio probari non poſſit? X. Homicidium caſuale non parit irregularitatem, ſi ſine gravi culpa patratum ſit. Nec ſi patretur ab ebrio, vel dormiente, qui illud non prævidet. XI. Qui dat operam rei illicitæ periculoſæ, ſecuta alicujus morte, incurrit irregularitatem, quamvis diligentiam adhibuerit ad homicidium præcavendum.

ARTICULUS III. 142

De Irregularitate ex defectu lenitatis.

I. Qui ad homicidium, necnon ad mutila-

tilationem concurrit in bello juſto ; Necnon etiam in judicio, tanquam miniſter juſtitiæ, irregularitatem incurrit ex defectu lenitatis. II. Quinam excuſentur ab hac irregularitate incurrenda? III. Minoribus ordinibus inſignitus ſi ſe immiſceat in cauſa ſanguinis, quamvis irregularitatem incurrat, non tamen peccat: ſecus vero Beneficiatus, aut in ſacris conſtitutus. IV. Accuſator in cauſa criminali, ſecuta morte, quandonam incurrat hanc irregularitatem, ſi non proteſtetur, ſe non intendere pœnam ſanguinis? V. Quomodo fieri debeat talis proteſtatio? VI. Pariter irregularitatem incurrunt Procurator, & Teſtis concurrentes ad mortem, non ſecus ac accuſator. Probabiliter tamen excuſatur Teſtis, quando jure naturali tenetur ferre teſtimonium. VII. Judex irregularitatem incurrit, quamvis teneatur jure naturali reum damnare, quia ſponte tale munus ſumpſit; ſecus vero Teſtis, & accuſator, quando jure naturali tenentur teſtificari, & accuſare. VIII. Clericus in cauſa ſanguinis ſolum in ſui favorem poteſt teſtificari, præmiſſa proteſtatione; non tamen in favorem alterius, etiamſi a Prælato id ſibi præcipiatur. IX. Qui in bello juſto animant alios ad occidendum generatim hoſtes, irregularitatem non incurrunt. Num ſint irregulares, qui ad bellum juſtum procedunt animo pugnandi, quamvis neminem occidant, aut mutilent, niſi in defenſionem propriæ vitæ? X. Alium occidens in ſui, vel ſuarum rerum defenſionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, nec peccat, nec irregularitatem incurrit. Quid autem requiratur, ut id fiat cum tali moderamine? XI. In Sacris conſtituti, ſi Chirurgiam exerceant incidendo, & inurendo, peccant, ſed irregularitatem ex defectu lenitatis non incurrunt. Num etiam Beneficiatis id vetetur? XII. Num poſſit Epiſcopus in hac irregularitate diſpenſare?

ARTICULUS IV. 145

Perſtringuntur aliæ Irregularitates ex defectu.

I. Qui ante legitimam ætatem ordinatur, non eſt irregularis, ſed ſuſpenſus, ſi mala fide Ordines ſuſceperit: Quod ſi bona fide, non incurrit ſuſpenſionis cenſuram; nequit tamen illos exercere. II. Quinam dicantur ex defectu libertatis irregulares. III. Num ex debito pecuniario incurratur aliquando irregularitas ex defectu libertatis. IV. Triplex datur Bigamia inducens irregularitatem ex defectu ſignificationis, Vera, Interpretativa, & Similitudinaria. Interpretativa habetur quadrupliciter: Similitudinaria vero per duplex matrimonium, alterum carnale, alterum ſpirituale cum Chriſto per votum ſolemne Caſtitatis, ſaltem in profeſſione Religioſa, ſi minus in Ordine Sacro. V. Poteſt Epiſcopus diſpenſare in Bigamia ſimilitudinaria; At in interpretativa ſolum quando eſt occulta. Mendicantes ex ſuis privilegiis poſſunt in bigamia cum ſui ſubditis diſpenſare. VI. Irregulares ſunt omnes infames tam infamia juris, quam infamia facti: Tollitur infamia facti per emendationem vitæ continuatam per triennium. Infamia juris raro admodum a Pontifice diſpenſatur. VII. Solemnis pœnitentia olim irregularitatem inducebat. VIII. Num illegitimus occultus ſit irregularis ex defectu natalium? Tripliciter hæc irregularitas tollitur, per legitimationem factam a Pontifice, per Profeſſionem Religioſam, & per diſpenſationem. IX. Epiſcopus poteſt in hac irregularitate diſpenſare, ſi delictum Parentum ſit occultum. X. Num expoſitus, cujus parentes ignorantur, præſumendus ſit legitimus? XI. Num, & quando in amente, ac furioſo ceſſet irregularitas, ſi ſanitatem recuperent? XII. Quinam illiteratus ſit irregularis ex defectu ſcientiæ? XIII. Poteſt Pontifex diſpenſare in defectu ſcientiæ requiſitæ jure canonico, non vero requiſitæ jure naturali. XIV. Neophyti univerſim per decennium ſunt irregulares. XV. Quinam defectus corporis irregularitatem inducat? XVI. Ad Epiſcopum ſpectat judicare, num talis defectus corporis inducat irregularitatem? Ad Pontificem vero ſpectat in ea diſpenſare. Quid de Religioſis? XVII. Carens pollice, cum non poſſit ad Sacerdotium aſcendere, neque poterit alios Ordines ſuſcipere.

FINIS.

I N-

INDEX
RERUM NOTABILIUM,

Quæ in hoc Morali Opuſculo de Cenſuris continentur.

Prior numerus denotat Quæſtionem; Alter Articulum; Tertius numerum marginalem.

A

ABbatiſſa nequit ferre Cenſuras. 1. 2. 5

Abbatiſſa num poſſit Suſpenſione preſſe dicta ſuſpendi? 6. 1. 1

Abſolvens a cenſuris debet ſaltem prima tonſura eſſe inſignitus. 2. 5. 1. *Num poſſit laicus in abſentia Clerici moribundum abſolvere a Cenſuris?* 2. 5. 2. *Num poſſit quilibet Clericus in abſentia Sacerdotis moribundum a Cenſuris abſolvere?* 2. 5. 3. *Quid requiritur, ut abſolutio a Cenſuris ſit valida, & quid, ut ſit licita, tam in abſolvendo, quam in abſolvente?* 2. 5. 6. *Abſolvere ſemetipſum a Cenſuris nemo poteſt: Quamvis poſſit aliquis ſecummet diſpenſare in votis, aut aliis obligationibus, ſicut poteſt cum aliis.* 2. 5. 7.

Abſolvi num poſſit a Cenſuris abſens? 2. 5. 8. *Moribundus quomodo abſolvatur a cenſuris reſervatis?* 2. 6. 8

Abſolvere quinam poſſit a Cenſura lata ab homine per ſententiam ſive ſpecialem, ſive generalem pro peccatis præteritis? 2. 2. 10. *A cenſura lata ab homine pro peccatis futuris per ſententiam generalem poteſt quilibet Confeſſarius abſolvere, ſi ea non ſit reſervata.* 2. 2. 9. *Ab Excommunicatione minore probabiliter poteſt quilibet Sacerdos abſolvere, etiam extra Confeſſionem Sacramentalem.* 2. 2. 5

Abſolvere quinam poſſit a Suſpenſione ſive lata ab homine, ſive lata a jure? 6. 5. 4. *Num Parochus, & ſimplex Confeſſarius abſolvere poſſint a Suſpenſione non reſervata?* ibid. *Num ſaltem Religioſi ex ſuis Privilegiis?* ibid. *Num poſſint iidem Suſpenſionem, quæ pura pœna eſt, relaxare?* 6. 5. 3. *Num poſſit Epiſcopus relaxare pœnam Suſpenſionis a jure latam per tempus determinatum?* 6. 5. 5.

Abſolvere quinam poſſit ab Excommunicatione contracta ob percuſſionem Clerici? 5. 3. 8 *Quinam ab Excommunicatione contracta ob duellum?* 5. 4. 5

Abſolvere poteſt Epiſcopus ſubditum ſuum extra propriam Diœceſim. 2. 2. 11. *Habens juriſdictionem ordinariam poteſt abſolvere a Cenſuris invitum, non tamen delegatus.* 2. 5. 7.

Abſolutio eſt omnino neceſſaria, ut cenſura tollatur. 2. 1. 1. *Qui excommunicatur, donec ſatisfecerit, præſtita ſatisfactione, non indiget alia abſolutione; ea tamen cenſura etiam per abſolutionem tollitur.* 2. 1. 3. *Qui ſuſpenditur ad tempus determinatum, puta per menſem, eo lapſo, ceſſat Suſpenſio; ſed talis Suſpenſio ſic lata non eſt cenſura preſſe dicta.* 2. 1. 3

Abſolutio a Cenſuris non requirit verba determinata. 2. 6. 1. *Num per hæc verba, Abſolvo te, conferri poſſit abſolutio a Cenſuris ſimul, & a peccatis?* ibid. *Num valide conferatur per nutus?* ibid. *Num exprimenda ſit cauſa Cenſuræ, præſertim ſi præmittenda ſit ſatisfactio partis?* 2. 6. 2. *Abſolutio a Cenſuris reſervatis quandonam conferri debeat ab Inferiore cum onere?* 2. 7. 5. *Num abſolvatur in Confeſſione a Cenſura, qui reticet peccatum, cui illa eſt annexa.* 2. 7. 1

Abſolutio a Cenſuris dari poteſt vel abſolute, vel conditionate, vel ad reincidentiam, vel ad cautelam. 2. 3. 1. *Quandonam dari ſolet abſolutio iſta ad cautelam?* ibid. *Nemo reincidere poteſt in eandem numero Cenſuram, ſed ſolum in ſimilem, & quidem ob novam culpam.* 2. 3. 3. *Quid ſi abſolutio a Cenſura concedatur ad reincidentiam ſolum in ordine ad aliquem tantum effectum?* ibid.

Abſolutio a Cenſuris metu extorta eſt invali-

da; eſto valida ſit cenſura ob metum lata. 1. 2. 5., & 2. 5. 4. *Invalida etiam eſt abſolutio extorta per dolum, aut errorem circa cauſam finalem; non vero circa impulſivam.* 2. 5. 5. *Num ſit invalida, ſi feratur ſub conditione ad cauſam impertinente, tanquam continens errorem intolerabilem; prout continetur in cenſura ſic lata?* 2. 3. 2

Abſolutio ab Excommunicatione minore non confertur licite, ſi delinquens careat propoſito relabendi. 3. 4. 8

Abſolutio a cenſuris regulariter non confertur conditionate. 2. 3. 2. *Impeditus adire Pontificem pro abſolutione non tenetur per epiſtolam, aut per Procuratorem ire.* 2. 3. 4. *Abſolutio ad reincidentiam quid ferat?* 2. 2. 3. *Abſolutio conferenda, Auditis confeſſionibus, aut pro foro Pœnitentiæ num prærequirat confeſſionem Sacramentalem?* 2. 4. 3. *Num poſſit virtute Jubilæi conferri abſolutio a cenſuris etiam pro foro externo?* 2. 4. 1.

Abſolutionem a cenſuris non reſervatis univerſim impendere poteſt, qui juriſdictionem habet pro foro externo erga cenſuratos. 2. 2. 2. *Parochus, & alii Confeſſarii ex delegatione juris ab iis poſſunt abſolvere.* 2. 2. 3. *Habens facultatem abſolvendi a mortalibus reſervatis, poteſt a cenſuris Papæ reſervatis abſolvere, non vero a cenſuris reſervatis Epiſcopo.* 2. 2. 4. *A cenſuris juris reſervatis quiſnam poſſit abſolvere?* 2. 2. 6.; *Si ſatisfacta parte conferenda eſt abſolutio, quænam ſatisfactio requiritur?* 2. 2. 8. *Quid ſi excommunicatus domicilium mutet?* 2. 2. 11

Abſolutio a cenſura in quo ſenſu mortuis poſſit impendi? 1. 3. 2

Accuſator in cauſa ſanguinis, ſecuta morte, irregularitatem non incurrit, ſi accuſet petendo ſatisfactionem pro injuria ſibi, aut ſuis illata, & proteſtationem præmittat: Incurrit tamen illam, ſi injuria extraneis ſit illata, quamvis præmittat proteſtationem. 9. 3. 4. *Poteſt pariter accuſare cum ea proteſtatione ad præcavendum damnum Reipublicæ.* 8. 3. 5. *Idem dicendum de Advocato, de Teſtibus neceſſariis, de Clamante, aut Comprehendente reum, ac tradente illum Judici laico.* ibid. *Immo ſi malum Reipublicæ aliter præcaveri non poteſt, proteſtatio non eſt neceſſaria ad irregularitatem declinandam.* ibid.

Acta juridica excommunicati tolerati cur ſint valida? 1. 7. 2

Actor in judicio quandonam poſſit eſſe, qui eſt excommunicatus? 4. 7. 4. *Num poſſit hic eſſe actor per procuratorem?* ibid.

Actus interni non puniuntur cenſuris, niſi per accidens ratione externorum. 1. 4. 4. *Cur poſſint peccata mere interna reſervari; & vota mere interna diſpenſari?* ibid. *Cur puniri poſſit cenſuris, qui recitat Horas ſine ulla attentione, aut ſine intentione celebrandi conſecrat?* ibid.

Amens nequit excommunicari, poteſt tamen declarari excommunicatus. 1. 3. 5. *Et ſtatim debet abſolvi, ſi amentia ſit perpetua.* ibid.

Apoſtolica Sedes quid denotet, dum excommunicat vexantes accedentes, vel recedentes ab illa? 5. 2. 8

Apoſtolicarum literarum nomine quid veniat, dum excommunicantur in Bulla Cœnæ impedientes earum executionem? 5. 2. 12

Appellantes ad futurum Generale Concilium in Bulla Cœnæ excommunicantur. 5. 2 1

Appellantes in cauſis Eccleſiaſticis ad Curias ſæculares quandonam incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ? 5. 2. 12

Appellatio non ſuſpendit effectus cenſuræ jam latæ, niſi hæc feratur ſub conditione, & interim appelletur. 1. 7. 4

Appellatio quandonam eſt legitima, ita ut ſuſpendat effectus cenſuræ? Et quando impedit ſententiam declaratoriam cenſuræ incurſæ? 1. 5. 6. *Quid ſi appellatio, quæ putatur valida, a Judice repellatur ut frivola?* 1. 6. 3.

B

Beneficiarii num poſſint in cauſis Eccleſiaſticis Tabellionis munus exercere? 9. 4. 2

Beneficiariis non vetatur officium Medici, aut Chirurgi exercere citra abſciſſionem, & adustionem. 9. 3. 11. *Num vetetur iiſdem tale munus exercere cum abſciſſione, & aduſtione; prout vetatur iis, qui Sacris Ordinibus initiati ſunt?* ibid.

Beneficii Eccleſiaſtici incapax eſt excommunicatus etiam toleratus, & quamvis ſuam excommunicationem ignoret: Unde non faceret fructus ſuos. 4. 5. 1. *Num privetur fructibus beneficii ante excommunicationem obtenti?* 4. 5. 2. *Num ſit etiam incapax Penſionis ſaltem Laicalis, aut Mixtæ?* 4. 5. 3. *Num Collatio beneficii facta excommunicato ſtatim poſt abſolutionem revalidetur?* 4. 5. 5 *Num ſit valida Reſignatio beneficii facta in favorem Tertii ab excommunicato vitando?* 4. 6. 10. *Electio ad beneficium facta a vitando eſt invalida; ſecus vero ſi fiat a tolerato.* 4. 6. 5. *Idemque dicas de Præſentatione ad beneficium, ſi ſit Eccleſiaſtica, non vero ſi ſit laica.* 4. 6. 6. *Idem etiam dicen-*

dum de Poſtulatione, ac Nominatione, quæ ſit ſolemnis, & conferat jus; ſecus ſi ſit ſimplex. 4.6.9
Beneficium tempore excommunicationis collatum num poſſit per diſpenſationem Epiſcopi valide retineri? 1.7.5
Bigamus quando eſt irregularis? 9.4.4. Bigamia inducens irregularitatem triplex eſt, Vera, Similitudinaria, & Interpretativa. ibid.
Bruta in quonam ſenſu excommunicentur? 1.3.3.
Bulla Cœnæ viginti continet excommunicationes, quæ ad quinque capita reducuntur; Ad fidem: Ad Eccleſiam; Ad Eccleſiaſticam Hierarchiam; Ad ſedem Apoſtolicam: Ad Eccleſiæ Caput. 5.1.1. Prima excommunicatio fertur ad decem genera Perſonarum circa hæreſim, & hæreticorum libros. 5.1.2. Reliquæ ſeorſim recenſentur, & diſcutiuntur. 5.2.1

C

Capitulum, ſeu communitas aliqua Clericorum ſi ſuſpendatur, ſolum ſuſpenditur totum corpus, non ſingulæ perſonæ. 6.3.4
Cenſura eſt pœna medicinalis privans bonis quibuſdam ſpiritualibus. 1.1.1. Etiamſi ex illa non ſperetur emendatio, adhuc in bonum publicum infligi poteſt. 1.1.2. In tres ſpecies ea dividitur; & ideo irregularitas non eſt cenſura. 1.1.4. Nec ceſſatio a Divinis, quæ eſt aſſinis Interdicto. ibid. In quo differant Cenſura lata a Jure, & lata ab homine; necnon Cenſura Generalis, ac ſpecialis? 1.1.5. Quid ferat cenſura latæ ſententiæ, ac ferendæ? 1.1.6. Quibus verbis ea ferri ſoleat? ibid. In dubio dicenda eſt ferendæ potius, quam latæ ſententiæ. ibid.
Cenſura num poſſit contrahi ob culpam levem? 1.4.1. Num ob culpam mere internam, aut ob culpam interius gravem, & exterius levem? 1.4.4. Nequit infligi ob culpam, quæ præciſe ſit contra jus divinum naturale. 1.4.5. Nequit infligi adæquate pro peccato præterito, nec ſine monitione, & comminatione. ibid. Propter peccatum alienum infligi poteſt Interdictum, aut Suſpenſio; non vero excommunicatio. 1.4.7. Ad cenſuram incurrendam requiritur voluntarium ſufficiens ad peccandum lethaliter; & quod peccatum ſit in ſuo genere completum. 1.4.8.
Cenſura quonam ritu ferri debeat? V. Ritus.
Cenſura paſſim non incurritur multis de cauſis; puta ob ejus nullitatem, ob injuſtitiam cauſæ, ob hominis innocentiam, ob impotentiam, ob ignorantiam, ob metum. 1.6.1. Multifariam pariter poteſt eſſe nulla tam cenſura, quam ſententia cenſuræ. 1.6.2. Quænam cauſæ injuſtitia excuſet ab incurrenda cenſura? 1.6.3. Quænam ignorantia; Quænam impotentia; Quinam metus? 1.6.6
Cenſura unice tollitur per Abſolutionem. 2.1.1. Etiam relate ad mortuos, licet indirecte abſolvantur. ibid. Ea nequit pro tempore determinato ferri, puta per menſem. 2.1.2. Si feratur, Donec ſatisfecerit reus, non tollitur ſine abſolutione, ſed non requiritur poſt ſatisfactionem nova abſolutio. 2.1.3
Cenſura ferri poteſt ſub conditione de futuro, non tamen regulariter abſolutio ab illa. 2.3.2.
Cenſura ſub conditione pertinente ad cauſam licite fertur; At ſub conditione impertinente eſt illicita, imo ſub tali conditione de futuro eſt invalida. 1.5.5
Cenſuras inſtituendi, ac ferendi poteſtas penes quem ſit? 1.1.2. V. Poteſtas. Quænam conditiones requirantur in ferente cenſuram, ut ea ſit valida? 1.2.7. Erga quos cenſura ferri poſſit? 1.3.1. Num erga impuberes 1.3.4. Num erga amentes 1.3.4. Num erga ſubditos alterius Diæceſis, aut erga ſubditos proprios in aliena Diæceſi delinquentes? 1.3.8. Num erga totam aliquam Communitatem? 1.3.6
Cenſuras quiſnam poſſit tollere? V. Abſolutio.
Cenſuræ effectus V. Effectus Cenſuræ.
Ceſſatio a divinis neque cenſura eſt, neque pœna. 1.1.4.; & 7.6.1. In quo differat ab Interdicto? 7.6.2. Ex æquitate juris poſſunt divina officia celebrari tempore ceſſationis in iis ſolemnitatibus, in quibus id licitum eſt tempore Interdicti. ibid. Sepultura Sacra non prohibetur, dummodo fiat ſine officio funebri. 7.6.3. Quid requiratur, ut poſſit imponi Ceſſatio a divinis? 7.6.4. Qui poteſt ferre Interdictum. poteſt Ceſſationem hanc imponere. 7.6.5. Quinam poſſit illam tollere? ibid.
Citatio Rei prærequiritur, ut quis declaretur excommunicatus, ſi delictum non ſit notorium. 1.4.5. Aliter cenſura eſt invalida. 1.5.7
Citatio Rei pertinet ad formam ſubſtantialem cenſuræ 1.5.4
Clericatus requiritur in eo, qui cenſuras fert, 1.2.7. Necnon in eo, qui abſolvit a cenſuris. 2.5.1. Num poſſit laicus moribundum a Cenſuris abſolvere deficiente Sacerdote? 2.5.2. Num ſaltem quilibet clericus

ricus in tali caſu? 2.5.3
Clericus in cauſa ſanguinis ſolum in ſui favorem poteſt teſtificari præmiſſa proteſtatione; non vero in favorem alterius, etiamſi ad id cogatur a ſuo Prælato. 9.3.8
Clerici percuſſor. V. Percuſſor Clerici.
Clericus quandonam amittit fori privilegium? 5.2.19. Clericum capiens, aut mandans capi in cauſis capitalibus, & criminalibus incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ. ibid. Quinam dicatur manus violentas in Clericum injicere? 5.3.2. Quid ſi quis venenum illi propinet? ibid. Quænam ſit actio graviter injurioſa Clerico, ob quam excommunicatio incurratur? 5.3.3. V. Percuſſor Clerici.
Collectas, decimas, & alia onera imponentes ſuper bonis Eccleſiaſticorum, aut ea a ſponte dantibus recipientes quandonam excommunicationem incurrunt Bullæ Cœnæ? 5.2.17. Quandonam poſſunt Eccleſiaſtici concurrere ad refectionem pontium, fontium, & viarum? 5.2.18
Communicatione forenſi qualiter privetur excommunicatus? 4.7.1
Communitas tota num poſſit excommunicari? 1.3.6.
Conditio nequit apponi in collatione Sacramentorum; eſto apponi poſſit in contractu matrimoniali. 2.3.1. Conditio licite ſæpe apponitur, quando fertur cenſura: ſed non licite per ſe loquendo, quando datur abſolutio a cenſuris. 2.3.2. Num ſit invalida abſolutio a cenſuris ſub conditione impertinente ad cauſam, tanquam continens errorem intolerabilem? 2.3.2. Cenſura ſub tali conditione lata certe continet errorem intolerabilem, & eſt invalida. ibid.
Confeſſarius quandonam poteſt a cenſuris abſolvere abſentem? 2.5.8. Probabiliter poteſt Confeſſarius abſolvere a caſibus Papalibus impeditum adire tum Pontificem, tum Epiſcopum, licet cum onere; At ſimplex Sacerdos non poteſt ab iis abſolvere impeditum adire tum Pontificem, tum Epiſcopum, tum etiam Confeſſarium. 4.6.5.
Conſulentes delictum non ligantur cenſura lata contra perpetrantes illud, niſi exprimantur, & conſilium influat. 1.4.10. Quandonam conſilium dicitur influere? ibid. Quid ſi conſilium revocetur? ibid.
Contractus civiles ratione publici officii ab excommunicato vitando celebrati ſunt invalidi. 4.7.11
Contumacia vera prærequiritur, ut feratur cenſura pro foro interno; ſed ſufficit præſumpta pro foro externo. 1.4.5
Creditor vitandus non poteſt in judicio petere, quod ſibi debetur. 4.8.4. Nec poteſt agere per Procuratorem. ibid.
Curatoris excommunicati acta. V. Tutor.
Curia Romana quid denotet, dum excommunicantur, qui impediunt, victualia ad illam deferri? 5.2.7. Nec non qui lædunt commorantes in Curia Romana? 5.2.8

D

DÆmoniaci, lunatici, furioſi quandonam, & quomodo celebrare poſſunt? 9.4.15
Degradationem meretur homicidium qualificatum, hæreſis, ſodomia ſæpius exercita, falſificatio literarum Apoſtolicarum, Calumnia proprio Epiſcopo irrogata, & ſimilia. 6.6.4. Depoſitionem vero meretur Concubinatus, Adulterium, Stuprum, Perjurium, Simonia notoria, & ſimilia. ibid.
Delegata juriſdictio expirat morte delegantis, ſi res ſit integra. 1.5.5
Delegatam habens juriſdictionem non poteſt a cenſuris abſolvere invitum; ſicut poteſt habens juriſdictionem ordinariam. 2.5.7. Delegatus non poteſt a Cenſuris abſolvere pro quando ceſſavit juriſdictio in delegante. 2.2.10.
Delegatus ad univerſitatem cauſarum num poſſit ſubdelegare? 1.2.5
Delinquens in aliena Diœceſi a quonam cogi poſſit ad ſatisfaciendum, & quomodo? 1.3.8. Delinquens in loco exempto ab Epiſcopo, ſed intra Diœceſim Epiſcopi, num excommunicationem incurrat ab Epiſcopo latam? 1.3.10.
Denunciatio Rei in caſibus Inquiſitionis facienda eſt, etiamſi delictum probari non poſſit, etiamſi ſub ſecreto naturali delictum ſciatur, & cum juramento non revelandi, ac etiam non præmiſſa correctione fraterna. 3.5.4. Num denunciandus ſit reus, ſi ſit emendatus? 3.5.5. Quandiu durat obligatio denunciandi poſt Edictum Prælatorum? 3.5.9. Num debeat præcedere infamia, ut reus denuncietur? 3.5.7.
Denunciatio, ſeu Publicatio Cenſuræ quonam ritu feratur? 1.5.7. A quonam Judice ea fieri debeat? ibid. Ante denunciationem præcedere debet ſententia declaratoria criminis. ibid.
Denunciationem furis, ad quam tenetur, omittens num teneatur ad reſtitutionem? 3.5.8.
Depoſitio, & degradatio quid ferant? 6.6.1. Degradatio verbalis confunditur cum depoſitione; ſecus vero Realis. 6.6.3. Ad Epiſco-

ſcopum ſpectat deponere, aut degradare Presbyterum ; Ad Pontificem vero Epiſcopum. 6. 6. 5. Depoſitus poteſt ab Epiſcopo aliquando in priſtinum ſtatum reſtitui ; non tamen Degradatus. ibid. Plura gravia crimina ferunt depoſitionem ; ſed graviora degradationem. 6.6 4

Depoſitio, ac degradatio quomodo differant a ſuſpenſione? 6. 1. 6., & 6. 6. 2

Diſpenſare num poſſit Epiſcopus in Cenſuræ effectibus eo pacto, quo poteſt Pontifex? 1. 7. 6.

Domicilium, & quaſi domicilium quomodo acquirantur? 1. 3

Domicilium mutans excommunicatus a quonam poſſit abſolvi? 2. 2. 11

Dubium ſive juris, ſive facti num excuſet ab incurrenda Cenſura? 1. 6. 8. Num etiam ab incurrenda irregularitate? 1. 6. 7

Duellum ſolum in duobus caſibus eſt licitum. 5. 4. 3. Secundum ſe etiam jure naturali eſt illicitum ; & ſub pœna excommunicationis ſæpe vetitum, etiam relate ad patrinos, ſocios, ſpectantes de induſtria ; ac pariter effectu non ſecuto. 5. 4. 2. Num poſſint mendicantes ab ea abſolvere ; ſaltem ſi caſus eſt occultus? 5. 4. 5

E

Eccleſia cur oret die Paraſceves pro hæreticis, & pro non baptizatis? 4. 2. 4

Eccleſiaſticam libertatem, & immunitatem lædentes quandonam incurrunt Excommunicationem Bullæ Cœnæ? 5. 2. 14

Eccleſiaſtici quandonam, & quomodo poſſunt concurrere ad refectionem pontium, fontium, & viarum? 5. 2. 18. Num poſſint aliquid ſponte dare pro communibus neceſſitatibus, quando non ſuppetunt facultates laicorum? 5. 2. 17.

Eccleſiaſtici num poſſint in Curiis Principum Cancellarii, Conſiliarii, ac Judicis munus in cauſis tantum civilibus exercere? 9. 4. 2

Edicta Prælatorum quamdiu durent? 3. 5. 9

Effectus cenſuræ alter proximus, & intrinſecus, alter remotus, & extrinſecus 1. 7. 1. Privatur ubique Gentium quibuſdam bonis ſpiritualibus, & temporalibus etiam excommunicatus toleratus, ante Judicis ſententiam. 1. 7. 2. Effectus cenſuræ perſeverant, donec per abſolutionem hæc tollatur. 1. 2. 3. Pontifex in Cenſuræ effectibus qualiter poſſit diſpenſare? 1. 7. 5. Num pariter poſſit Epiſcopus? ibid.

Effectus cenſuræ quandonam ſuſpendi poſſint? 1. 5. 5., & 1. 7. 4. Excuſant plurima ab incurrenda cenſura ; Præſertim ejus nullitas, injuſtitia cauſæ, metus, ignorantia, impotentia, &c. 1. 6. 1

Epiſcopi a quibuſnam cenſuris abſolvere poſſint? 2. 6. 3. Num a caſibus occultis Bullæ Cœnæ? ibid. Num etiam ab hæreſi occulta? 5. 1. 5.

Epiſcopi, & Cardinales irregularitatem incurrere poſſunt, quamvis de iis expreſſa mentio non fiat. 8. 3. 4. At Interdictum, & Suſpenſionem non incurrunt, ſi non exprimantur. 6. 3. 2

Epiſcopus quandonam poſſit ſubditos alterius Diœceſis excommunicare? 1. 3. 8. Num poſſit cenſuris ligare ſubditum in aliena Diœceſi delinquentem? 1. 3. 9. Quinam dicatur Epiſcopi ſubditus, ita ut ab eo excommunicari poſſit? 1. 3. 11. Num peregrini, & vagi dicantur ſubditi quoad hunc effectum. ibid.

Epiſcopi ſtatutum generale quoſnam comprehendat? 1. 3. 10. Epiſcopus nequit ſubditum excommunicare extra propriam Diœceſim ; Prælatus vero Regularis poteſt ubique Gentium. ibid.

Epiſcopus poteſt ſuſpendere aliquos effectus ſuſpenſionis, non vero excommunicationis. 6. 1. 7. In ſententia generali ſuſpenſionis, aut Interdicti non comprehenduntur Epiſcopi, neque Cardinales, niſi exprimantur. 6. 3. 2

Epiſcopus poteſt aliquando Interdictum tollere ad tempus. At ſolus Pontifex poteſt illud ſuſpendere, 7. 5. 1. Excommunicationem autem Epiſcopus neque ſuſpendere poteſt, neque ad tempus tollere. ibid. Num poſſit Epiſcopus diſpenſare in irregularitate orta ex homicidio, quod ſit omnino occultum, ut non poſſit in judicio probari? 8. 2. 7. In quibus irregularitatibus poteſt univerſim Epiſcopus diſpenſare? 8. 5. 4. Sine juſta cauſa non ſolum illicite, ſed etiam invalide in iis Epiſcopus diſpenſat. 8. 5. 8. Num poſſit ſecummet in irregularitatibus diſpenſare? 8. 5. 5. Num cum ſuis ſubditis extra propriam Diœceſim? ibid. Num iſthæc Epiſcopi diſpenſatio proſit pro foro externo? 8. 5. 6. Num poſſit Epiſcopus diſpenſare in irregularitate ex defectu lenitatis? 9. 3. 12. Num in irregularitate ex defectu natalium, ſi illegitimatio proveniat ex delicto occulto? 9. 4. 9

Epiſcopus num poſſit diſpenſare, ut valide retineatur Beneficium tempore excommunicationis collatum? 1. 7. 5. Num poſſit in Cenſuræ effectibus diſpenſare, prout poteſt Pontifex? ibid. Poteſt ſuum ſubditum extra propriam Diœceſim a cenſuris abſolvere. 2. 2. 11

Eremitæ, ſi vivant in communitate ſub obedientia Prælati, quamvis profeſſionem non emittant,

tant, cenſentur perſonæ Eccleſiaſticæ. 5. 3. 1

Error circa cauſam finalem reddit abſolutionem a cenſuris invalidam; non tamen error circa cauſam impulſivam. 2. 5. 5

Excommunicatio quid ſit? 3. 1. 1. *Quibus bonis privet?* 3. 1. 2. *Quotuplex ſit?* 3. 1. 1. *In quo differant excommunicati vitandi a toleratis?* 3. 2. 4. *Num ſit vitandus publice denunciatus, aut publicus Clerici percuſſor, ubi id eſt occultum?* 2. 3. 6. *Quid requiratur, ut percuſſor Clerici ſit vitandus?* 2. 3. 5. *Vitandi in quibuſnam vitari debeant?* 2. 3. 8. *Num poſſint reſalutari, aut etiam ſalutari?* 2. 3. 9. *Num Petrus ſit vitandus per hoc præciſe, quod aliquis fide dignus dicat, illum eſſe publice denunciatum?* 3. 2. 7

Excommunicatio minor quid ferat; & quam ob cauſam incurratur? 3. 4. 1. *Directe privat participatione paſſiva Sacramentorum, & indirecte privat electione, præſentatione, & collatione Beneficiorum.* 3. 4. 3. *Ea non incurritur ob culpam venialem ex imperfecta deliberatione.* 3. 4. 2. *Nec trahit irregularitatem, ſi violetur per exercitium Ordinis Sacri.* 3. 4. 4. *Num valide poſſit ea innodatus Sacramentum Pænitentiæ ſuſcipere?* 3. 4. 5. *Num valide ad Beneficium eligatur?* 3. 4. 6. *Probabiliter non peccat, ſi Sacramenta conferat, ſed non recipiat.* 3. 4. 7. *Num poſſit ſimplex Sacerdos ab ea abſolvere?* 3. 4. 8., & 2. 2. 5. *Non confertur licite abſolutio hæc, ſi delinquens careat propoſito non relabendi.* ibid.

Excommunicatio minor num privet minoribus bonis, quam Interdictum, & Suſpenſio. 1. 4. 3. *Cur etiam ob culpam levem ea incurratur, non vero iſta?* ibid.

Excommunicatio major etiam ſententiæ ferendæ non imponitur, niſi aliquid ſub gravi prohibeatur. 3. 5. 1. *Ob cauſam temporalem non fertur, niſi ob finem ſpiritualem.* 3. 4. 2. *Si feratur contra non revelantes, quinam excuſentur.* 3. 4. 3

Excommunicationis effectus immediati ſunt undecim. 4. 1. 1. *Remoti vero ſex.* 4. 1. 4. *Ex immediatis quatuor ſpectant primario ad communicationem ſpiritualem, tres ad eandem ſecundario; puta ad Beneficia, &c.: Alii quatuor ad politicam, & temporalem communicationem.* 4. 1. 2. *Quibuſnam ſubſidiis ſpiritualibus privetur excommunicatus?* 4. 2. 1. *Num invalide pro eo ſacrificium offeratur?* 4. 2. 2. *Num liceat cum tolerato in divinis communicare?* 4. 2. 5. *Num liceat Sacrificium, & publicas preces offerre pro excommunicatis toleratis?* 4. 2. 5. *Num pariter pro excommunicatis contritis, per quos non ſtat, ne abſolvantur?* 4. 2. 6

Excommunicatio num poſſit cadere in mortuos? 1. 3. 2. *In quonam ſenſu mortui ab excommunicatione abſolvuntur?* ibid. *Et in quonam ſenſu Bruta excommunicantur?* 1. 3. 3. *Excommunicari num poſſint impuberes poſt ſeptennium?* 1. 3. 4. *Num amentes?* 1. 2. 5. *Num Communitas tota?* 1. 3. 6

Excommunicatio ferendæ ſententiæ num ſemper præſupponat præceptum obligans ſub gravi? 1. 4. 1. *Num poſſit Excommunicatio major ferri ob materiam levem?* 1. 4. 2

Excommunicatio privat hominem communione fidelium. 3. 1. 1. *At in civilibus communicare eſt veniale; non tamen ſi id fiat ex contemptu.* 3. 3. 2. *Operari ex contemptu non eſt frequenter labi, ſed ex motivo contemptus legis, aut legislatoris delinquere.* ibid. *Num ſit mortale frequenter in actionibus civilibus communicare cum excommunicato?* 3. 2. 5. *Quid ſit communicare in crimine crimincſo, quod de ſe eſt mortale?* 3. 3. 3. *Num detur materiæ parvitas in communicatione in divinis?* 3. 3. 4. *Num ſit veniale privatim Horas recitare cum excommunicato?* ibid. *Quomodo excuſent* Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe? 3. 3. 6. *Quandonam poſſunt conjuges, filii, famuli, ſponſi, ſubditi communicare cum excommunicato?* 3. 3. 7.

Excommunicatus, etiam toleratus, ante Judicis ſententiam privatur quibuſdam bonis ſpiritualibus, & temporalibus. 1. 7. 2

Excommunicatus num poſſit ſocium adhibere in recitandis Horis privatim? 4. 4. 1. *Nequit ſtipendium dare ad faciendum Sacrum.* ibid. *Excommunicatus negligens abſolutionem non peccat contra præceptum audiendi miſſam die feſto, illam non audiendo; peccat vero non ſuſcipiendo Sacramentum Pænitentiæ; necnon Eucharistiæ in Paſchate.* 4. 3. 6. *Quomodo expellendus, ſi nolit recedere, dum fit Sacrum?* 4. 4. 2. *Quibus rebus ſacris poſſit uti?* 4. 4. 3. *Ubi, & quomodo ſepeliendus ſit?* 4. 4. 5

Excommunicatus invalide promovetur ad dignitatem Eccleſiaſticam, cui ſit annexa juriſdictio; & probabiliter etiam ad ſecularem. 4. 7. 9. *Peccat graviter, qui illum promovet ad aliquam dignitatem, quamvis juriſdictione carentem.* ibid. *Illicite, ſed valide promovetur excommunicatus vitandus ad munus, ac dignitatem, cui nulla eſt annexa juriſdictio.* ibid.

Excommunicatus, donec ſatisfecerit, adhuc præſtita ſatisfactione, indiget abſolutione; At ſuſpenſus, Donec ſatisfecerit, non indiget deinde nova abſolutione. 6. 5. 3

Excommunicationes in Bulla Cænæ . V. Bulla Cœnæ.

Excuſantur multis de cauſis, qui communicant cum excommunicato vitando . 3. 3. 6. Sicut etiam qui non denunciant, quando id præcipitur . 3. 5. 5. Et qui Clericos percutiunt . 5. 3. 7.

Expoſiti num præſumendi ſint illegitimi , & irregulares? 9. 4. 8

Eunuchus num ſit irregularis? 5. 4. 15

F

F*Æminis nequit probabilius delegari poteſtas ferendi cenſuras.* 5. 2. 4

Forma, ſeu ritus ſervandus in ferendis cenſuris. 1. 5. 1. *Quænam ſpectent ad formam ſubſtantialem, quænam ad accidentalem in abſolvendo a cenſuris?* 2. 6. 1., & 2. 6. 4

G

G*Abellas imponentes quandonam excommunicationem Bullæ Cænæ incurrant?* 5. 2. 4. *Gabella multifariam poteſt eſſe injuſta ; videlicet ratione perſonæ, ratione materiæ, & ex parte cauſæ.* ibid.

Generales Religionum num poſſint ſubditis ſuis facultatem concedere legendi libros vetitos? 5. 1. 10.

Generalis Societatis poteſt cum illegitimis diſpenſare ad dignitates in Religione obtinendas. 9. 4. 8

H

H*Æreſis occulta reſervatur Pontifici quoad abſolutionem a culpa, & cenſura , non vero quoad diſpenſationem in irregularitate.* 9. 1. 6.

Hæreticorum credentes, Receptatores, Fautores, Defenſores quinam dicantur? 5. 1. 7. *Num incurrat excommunicationem Bullæ Cænæ, qui hæreticum protegit , inquantum amicus eſt, non inquantum hæreticus? ibid. Hæreticorum libri non ſpectant ad Bullam Cænæ , niſi vel hæreſim contineant , vel ex profeſſio tractent de Religione.* 5. 1. 8

Hæreticus fingens ſe converſum ad fidem , invalide a cenſuris abſolvitur. 2. 5. 6

Hæreticus quinam dicatur? 5. 1. 3. *Apoſtata a fide, qui tranſit ad Judaiſmum, aut Paganiſmum, eſt etiam hæreticus . ibid. Excommunicationem non incurrit, qui hæreſim non manifeſtat ſigno externo.* 5. 1. 4. *At quid ſi verbis ambiguis illam manifeſtet? ibid. Ob hæreſim externam , licet occultiſſimam , incurritur excommunicatio . ibid. Dubitans pertinaciter de rebus fidei eſt hæreticus, non ſecus ac errans pertinaciter. ibid. Hæreticus pariter, & ſchiſmaticus eſt, qui non agnoſcit in Pontifice plenam poteſtatem in rebus ſpiritualibus ; Eſt vero ſolum ſchiſmaticus, qui agnoſcens illum ut Caput Eccleſiæ, pertinaciter renuit illi obtemperare .* 5. 1. 6. *Num poſſit Epiſcopus ab hæreſi occulta abſolvere?* 5. 1. 5

Homicida ignorans pænam irregularitatis ex delicto , num ſaltem incurrat illam ex defectu lenitatis? 8. 2. 5

Homicidium , quod patratur cum moderamine inculpatæ tutelæ, non fert ullam irregularitatem. 9. 3. 10. *Quid requiritur, ut dicatur fieri cum tali moderamine?* ibid.

Homicidium ſi ſit omnino occultum, ita ut non poſſit in judicio probari , trahit irregularitatem , quæ probabiliter poteſt ab Epiſcopo diſpenſari. 8. 2. 7

I

I*Gnorantia vincibilis num excuſet ab incurrenda cenſura?* 1. 6. 7. *Num etiam dubium ſive juris , ſive facti , ſive ſolius pœnæ?* 1. 6. 8. *Num ignorantia invincibilis excuſet ab incurrenda irregularitate ex delicto.* 1. 6. 7

Illegitimus eſt irregularis ex defectu natalium. 9. 4. 8. *Quid ſi ſit occultus? ibid. Cum eo poteſt Generalis Societatis etiam ad Prælaturas in Religione obtinendas diſpenſare.* ibid.

Illiteratus quando dicendus ſit irregularis? 9. 4. 12.

Impeditus adire Superiorem ſuum , ut a cenſuris abſolvatur, poterit ab æquali, vel ab inferiore judice abſolvi, præſtita ſatisfactione, & juramento , quod quamprimum poterit , ſe præſentabit Superiori ſuo. 2. 2. 11

Impeditus adire Pontificem pro abſolutione a cenſura non tenetur, licet poſſit, ire per Procuratorem, aut per Epiſtolam. 2. 3. 4. *Sicut impeditus adire Pontificem pro abſolutione a reſervatis poteſt abſolvi cum onere ab Epiſcopo; ita probabiliter , ſi ſit etiam impeditus adire Epiſcopum , poterit a Confeſſario abſolvi cum eo onere . At ſi ſit etiam impeditus adire Confeſſarium, non poterit a ſimplici Sacerdote abſolvi.* 2. 7. 5. *Quodnam dicatur impedimentum perpetuum, quo poſito, abſolutio ſine ullo onere conferatur? Quodnam vero temporale , quo poſito , abſolutio cum onere conferatur?* 2. 7. 9

Impotentia excuſans a cenſura incurrenda quænam ſit? 1. 6. 6. *An qui culpabiliter redditur*

ditur impotens, ab ea excuſetur? ibid.
Impuberes poſt ſeptennium num poſſint excommunicari? 1. 3. 4. *Non expedit eos cenſuris ab homine latis ligari.* ibid.
Impuberes abſolvi poſſunt ab Epiſcopo ab excommunicatione contracta ob enormem Clerici percuſſionem, quamvis abſolutionem petant poſt pubertatem. 5. 3. 10
Indulgentia plenaria per modum jubilæi num ferat facultatem, ut quis a reſervatis abſolvatur? 2. 2. 6
Infamia quid ſit? 3. 5. 7. *Num ea præcedere debeat, ut poſſit delinquens denunciari?* ibid.
Infamia juris, aut facti, quæ trahit irregularitatem, quænam ſit? 9. 4. 6
Injuſtitia cauſæ quandonam excuſet ab incurrenda cenſura? 1. 6. 4
Innocens judici præcipienti aliquid ſub cenſura quonam pacto teneatur obtemperare? 1. 6. 4
Innocens in foro tantum externo nequit nominatim cenſura ligari a judice, quamvis hic pro comperto habeat ejus reatum. 1. 6. 4
Inquiſitor, aut Epiſcopus num poſſint facultatem concedere legendi libros vetitos? 5. 1. 10
Interdici cur poſſint innocentes alicujus communitatis, non vero excommunicari, nec totaliter ſuſpendi? 6. 3. 4
Interdictum quomodo differat ab aliis cenſuris, & a ceſſatione a divinis? 7. 1. 1., & 7. 6. 1. *Aliud eſt locale, aliud perſonale; & utrumque aliud generale, aliud particulare.* 7. 1. 2. *Aliquando fertur ut pœna vindicativa ob delictum præteritum.* ibid. *A quibus ſervari debeat interdictum locale?* 7. 1. 4. *Quinam ligentur per Interdictum generale perſonale?* 7. 1. 6
Interdicti effectus ſunt tres, Privatio aliquorum Sacramentorum, Omnium divinorum officiorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ. 7. 2. 1. *In nonnullis feſtivitatibus divina officia permittuntur.* ibid. *Quænam Sacramenta prohibeantur?* 7. 2. 2. *Num teneatur audire miſſam die feſto tempore Interdicti, qui ad id obtinuit Privilegium?* 7. 2. 3. *Quid veniat nomine divinorum officiorum?* 7. 2. 4. *Quinam poſſint ad ea admitti?* 7. 2. 5. *Quibuſnam permittatur Eccleſiaſtica ſepultura tempore Interdicti?* 7. 2. 6
Interdictum perſonale ſpeciale prærequirit culpam propriam. 7. 3. 1. *Num prærequirat gravem culpam?* 7. 3. 3. *Quomodo poſſint innocentes ligari per Interdictum locale, aut per generale perſonale?* 7. 3. 2. *Interdictum num poſſit ferri ob debitum pecuniarium?* 7. 3. 4. *Quonam ritu ferri debeat?* 7. 3. 5. *Quinam poſſit Interdictum ferre?* 7. 3. 6. *Quinam poſſint interdici?* 7. 3. 7
Interdictum violare de ſe eſt mortale. 7. 4. 1. *Quibus in caſibus etiam laici mortaliter peccant violando Interdictum?* 7. 4. 2. *Quam pœnam incurrant violantes Interdictum?* 7. 4. 3. *In quibus caſibus tenemur vitare Interdictos nominatim denunciatos?* 7. 4. 7
Interdictum poteſt aliquando ab Epiſcopo ad tempus tolli, non poteſt tamen illud ſuſpendi, niſi a Pontifice. 7. 5. 1. *Latum ad tempus, vel ſub conditione ceſſat deinde ſine alia abſolutione.* 7. 5. 2. *Quiſnam poſſit ab eo abſolvere?* 7. 5. 5. *Quonam ritu relaxetur?* 7. 5. 7. *Recenſentur celebriores cauſæ, ob quas incurritur.* 7. 5. 8
Interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ poterit in loco Sacro ſepeliri, ſi prius dederit ſigna Pœnitentiæ. 7. 2. 2. *Quid ſignificet Interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, & num coincidat cum ſuſpenſione ab ingreſſu Eccleſiæ?* ibid.
Irregularitas ex indecentia morali, ſeu ex delicto non incurritur, niſi per culpam mortalem externam, & conſummatam. 8. 2. 1. *Ea non incurritur interveniente ignorantia probabili, ſeu quæ non ſit craſſa.* 8. 2. 4. *Irregularitas tamen ex indecentia phyſica, ſeu ex defectu etiam ab ignorante illam incurritur.* ibid. *Num homicida ignorans pœnam irregularitatis ex delicto incurrat illam ex defectu lenitatis?* 8. 2. 5
Irregularitas ex delicto non eſt cenſura. 1. 1. 4. *Nec eſt pœna Eccleſiaſtica, quæ virtute jubilæi tolli poſſit.* ibid. *Num excuſet ab ea incurrenda ignorantia invincibilis talis pœnæ?* 1. 6. 7
Irregularitas non incurritur in dubio juris ratione ipſius juris; nec in dubio facti, niſi ſolum in dubio homicidii injuſti; quando ſcilicet conſtat de homicidio, & de cauſa culpabiliter appoſita ad illud cauſandum, & dubitatur num ex tali cauſa ſit ſecutum? 8. 4. 1. *Dubitans, an ex ſuo conſilio ſecutum ſit homicidium Clerici, debet ſe gerere ut irregularem.* 8. 4. 8. *An etiam debeat is ſe gerere ut excommunicatum, & teneatur ad reſtitutionem?* ibid. *Num debeat probabilius eſſe, quod ex tali actione ſecutum ſit homicidium?* ibid. *Num ſecuto abortu, in dubio, an fœtus fuerit animatus, irregularitas incurratur?* 8. 4. 9. *Num in dubio an fœtus fuerit maſculinus, cenſendus ſit fœmininus, qui tardius animatur?* ibid. *In dubio an ſecutum ſit homicidium, irregularitas probabiliter non incurritur.* ibid. *Nec in dubio an quis aliquem mutilaverit.* 8. 4. 7.
Irregularitas tripliciter tolli ſolet, per ceſſationem cauſæ, per profeſſionem religioſam, per diſpen-

diſpenſationem. 8. 5. 1. *Num etiam per Baptiſmum?* 8. 5. 3. *Quandonam poſſit Epiſcopus in irregularitatibus diſpenſare?* 8. 5. 4. *Quandonam Prælati Regulares cum ſubditis ſuis?* 8. 5. 7. *Quænam cauſa requiritur ad diſpenſandum in irregularitate?* 8. 5. 8. *Epiſcopus ſine juſta cauſa non ſolum illicite, ſed etiam invalide diſpenſat. ibid. Quanam forma diſpenſatio conferatur?* 8. 5. 9. *Virtute jubilæi nulla poteſt irregularitas tolli.* 8. 5. 10. *Poteſt ea tolli partialiter; At quid ſi indefinite tollatur?* 8. 5. 11. *Num ea tollatur per ratihabitionem de præſenti?* 8. 5. 12.

Irregularitas ex iteratione Baptiſmi quid ferat? 9. 1. 1. *Quid irregularitas ob exercitium Ordinis Sacri cum violatione cenſuræ?* 9. 1. 2. *Quid ea, quæ imponitur Clerico miniſtranti in Ordine Sacro, quem non habet?* 9. 1. 3. *Quid ea, quæ imponitur per indebitam ſuſceptionem Ordinis Sacri?* 9. 1. 4. *Verius ſæpe ſola ſuſpenſio in his caſibus incurritur. ibid. Quid de ea, quæ imponitur ob hæreſim, aut apoſtaſiam?* 9. 1. 5

Irregularitas ex homicidio ſive voluntario, ſive caſuali, nec non ex mutilatione incurritur etiam a concurrentibus ad illa. 9. 2. 3. *Num etiam a ratihabentibus? ibid. Quid ſi quem pœniteat mandati, aut conſilii dati?* 9. 2. 6. *Quiſnam poſſit in hac irregularitate diſpenſare?* 9. 2. 9. *Quandonam per homicidium caſuale irregularitas incurratur?* 9. 2. 10. *Quid ſi homicidium per accidens ſequatur, quando quis dat operam rei illicitæ?* 9. 2. 11

Irregularitas ex defectu lenitatis quandonam incurritur? 9. 3. 1. *Num incurratur ab homicida, qui ratione ignorantiæ excuſetur ab irregularitate ex delicto?* 9. 2. 5. *Num accuſator in cauſa ſanguinis, ſecuta morte, ſit irregularis?* 9. 3. 4. *Quænam proteſtatio requiratur ad evadendam irregularitatem?* 9. 3. 5. *Minoribus ordinibus initiatus, ac laicus non peccant, ſed irregularitatem ex defectu lenitatis incurrunt, ſi ſe immiſceant in cauſa ſanguinis: Peccat tamen, ſi ſe ad id immiſceat initiatus Sacris Ordinibus, ac Beneficiatus.* 9. 3. 3. *Clericus non peccat, ſi in cauſa ſanguinis teſtatur in ſui favorem, ſecus vero ſi teſtatur contra reum, nec ad id poteſt a ſuo Prælato cogi.* 9. 3. 9

Irregularitas ex defectu ætatis non eſt proprie irregularitas; & qui ante legitimam ætatem ordinatur, non fit irregularis, ſed ſuſpenſus. 9. 4. 1. *Ex defectu libertatis quinam eſt irregularis?* 9. 4. 2. *Quinam ratione bigamiæ?* 9. 4. 4. *Quinam ob infamiam?* 9. 4. 6. *Quinam ex defectu natalium?* 9. 4. 8. *Num illegitimus occultus ſit irregularis? ibid. Num expoſitus præſumendus ſit illegitimus, & irregularis? ibid. Quinam dicatur irregularis ex defectu uſus rationis, aut ſcientiæ, aut fidei?* 9. 4. 11. *Quinam ex defectu corporis?* 9. 4. 15. *Quid de energumenis, & lunaticis?* ibid.

Irregularitas ſolum a jure imponitur. 8. 3. 1. *Pontifex, utpote jure ſuperior, incapax eſt irregularitatis.* 8. 3. 3. *Nec illius capax eſt fœmina, nec infidelis.* 8. 3. 4

Irregularitatem incurrit, qui ad bellum, etiam juſtum, procedit animo pugnandi, cum ſe exponat proximo periculo occidendi, aut mutilandi. 8. 3. 9. *Illam non incurrit, qui alium occidit cum moderamine inculpatæ tutelæ.* 8. 3. 10. *Quid requiritur, ut occiſio cum tali moderamine fiat? ibid. Nec irregularitatem incurrunt, qui alios animant ad fortiter pugnandum in bello juſto.* 9. 3. 9. *Peccant, qui Sacris ordinibus initiati citra neceſſitatem officium medici, aut chirurgi exercent incidendo, aut adurendo, ſed irregularitatem non incurrunt, ſi citra culpam mors ſequatur.* 9. 3. 11. *Num etiam id vetatur Beneficiariis? ibid. Num poſſint Epiſcopi in hac irregularitate diſpenſare?* 9. 3. 12. *Poſſunt certe Prælati Regulares ex ſuis privilegiis cum ſuis ſubditis in ea diſpenſare.* ibid.

Irregularitatem num incurrat, qui per exercitium Ordinis Sacri violat ſuſpenſionem, quæ ſit pœna vindicativa ob delictum præteritum? 6. 4. 5. *Judicis excommunicati vitandi acta num ſint invalida? Num Arbitri ad formam Judicis conſtituti?* 4. 8. 2

Irregularitatem non incurrit per exercitium Ordinis Sacri, qui cenſura eſt irretitus, ſi non ſit nominatim denunciatus, & Ordines exerceat ad petitionem fidelium. 6. 4. 5. *Incurritur tamen Irregularitas, ſi per exercitium Ordinis Sacri violetur ſuſpenſio pœnalis lata ad tempus indeterminatum, puta, Donec ſatisfeceris, dummodo in ſcriptis ad modum cenſuræ ea imponatur. ibid. Suſpenſio lata per tempus determinatum, puta per menſem, non eſt cenſura; & ideo non trahit irregularitatem, ſi per exercitium Ordinis Sacri violetur.* 6. 1. 2.

Irregularitatem non incurrit, qui excommunicationem minorem violat celebrando miſſam. 3. 4. 4.

Irregularitatis effectus ſunt duo, impedire Ordinum ſuſceptionem, & eorundem uſum. 8. 1. 3. *Poteſt irregularis actus juriſdictionis exercere, & fructus Beneficii percipere, ſi*

illud

illud poſſit ſaltem per Vicarium exercere. 8. 1. 4. Num ſit invalida Beneficii collatio facta irregulari? 8. 1. 5. Probabiliter irregularitas non impedit ſuſceptionem primæ tonſuræ. 8. 1. 6. Enumerantur ſex irregularitates ex delicto, & octo ex defectu. 8. 1. 7. Irregularitas aliquando eſt ſolum partialis. 8. 1. 8

Judex Eccleſiaſticus impediri non poteſt a poteſtate laica, quominus ſua juriſdictione utatur. 5. 2. 15

Judex ſæcularis num, & quomodo defendere poſſit oppreſſos a Judice Eccleſiaſtico, quin excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrat? 5. 2. 13. Num poſſit uti literis Hortatoriis? 5. 2. 12. Eccleſiaſticas perſonas nequit ad ſuum tribunal trahere prætextu conſuetudinis, aut privilegii. 5. 2. 14

Judex num poſſit ſecundum allegata, & probata tanquam reum aliquem excommunicare, ſi certo ſciat, illum eſſe innocentem? 1. 6. 5.

Juriſdictio delegata per mortem delegantis expirat, ſi res ſit integra. 1. 2. 5

Juriſdictio gratioſa poteſt extra Diœceſim exerceri, ſecus vero contentioſa. 1. 2. 6

Juriſdictione privatur excommunicatus vitandus. 4. 6. 1. Toleratus licite actus juriſdictionis exercet, ſi ab eo petantur; illicite tamen, ſed valide, ſi non petantur. 4. 6. 2. Illi tamen poſſunt per exceptionem repelli. ibid. Num valide Epiſcopus vitandus det facultatem alteri audiendi confeſſiones, baptizandi, aut aſſiſtendi matrimonio? 4. 6. 4. Electio ad Beneficium facta a vitando eſt invalida. 4. 6. 5. Necnon præſentatio Eccleſiaſtica. ibid.

Juriſdictionis exterioris uſu num privetur Interdictus? 7. 2. 8

L

Laicus num poſſit moribundum a Cenſuris abſolvere, deficiente Sacerdote, aut Clerico? 2. 5. 2

Lex indicens cenſuram poteſt multiplici ex capite eſſe nulla. 1. 6. 2

Libri hæreticorum ad Bullam Cœnæ ſpectantes debent aut hæreſim continere, aut de Religione tractare, non tamen obiter. 5. 1. 8. Excommunicationem quidem, ſed non reſervatam in Bulla Cœnæ incurrit, qui legit, aut retinet alios hæreticorum libros; necnon aliorum Auctorum, qui ob hæreſim, vel falſi dogmatis ſuſpicionem ſunt prohibiti. ibid. Nullam vero excommunicationem incurrit, quamvis mortaliter peccet, qui alios libros vetitos legit, aut retinet. ibid. Ob libros Necromantiæ, & ſimiles incurritur excommunicatio non reſervata, quippe damnantur ob ſuſpicionem hæreſis. At ſi hujuſmodi libri ſint Auctoris hæretici, pertinent ad Bullam Cœnæ. ibid. Quid ſi liber damnatus ob hæreſis ſuſpicionem ſit Auctoris Catholici, ſed contineat Scholia, ac notas Auctoris hæretici? ibid. Quid ſi quis eos legat, ſed non intelligat? 5. 1. 9. Quid ſi quis audiat legentem? Num detur hac in re materiæ parvitas, & quænam ſit? ibid. Quid ſi quis eos comburat, aut apud alios retineat? Num poſſit Epiſcopus, aut Inquiſitor facultatem dare eos legendi? 5. 1. 10

Literas de obſcænis mittens ad Moniales non incurrit excommunicationem latam contra mittentes, niſi literæ ad Moniales perveniant. 1. 4. 9

Lunatici, dæmoniaci, furioſi quandonam poſſint celebrare? Et quomodo? 9. 4. 15

M

Mandantes non ligantur cenſura lata contra facientes, niſi exprimantur, & mandatum influat. 1. 4. 16. Quid ſi mandatum revocetur? ibid. Quandonam mandans æquiparatur facienti? ibid.

Mendicantes abſolvere poſſunt a cenſuris in Synodo reſervatis, ſi non reſervantur in tabella; Necnon a cenſuris, quas jus Epiſcopis reſervat. 2. 2. 7. Non debent abſolvere a cenſuris reſervatis, ſi probabiliter deducendæ ſint ad forum judiciale. 2. 4. 4. Num poſſint abſolvere a ſex caſibus Clem. VIII. ſi ſint occulti? 2. 7. 3. An poſſint ab iis abſolvere, ubi ſunt occulti, licet alibi ſint publici? 2. 7. 4. Num poſſint a ſuo Generali facultatem obtinere legendi libros vetitos? 5. 1. 10. Num poſſint aliquando abſolvere ab excommunicatione ob duellum contracta. 5. 4. 5

Metus gravis excuſat a cenſura incurrenda, niſi in contemptum Eccleſiæ ferentis Cenſuram compellatur quis operari. 1. 6. 9

Metus gravis injuſte incuſſus, ut cenſura feratur, non reddit iſtam invalidam; at invalida eſt abſolutio per talem metum extorta. 2. 5. 5

Monitio alia eſt canonica, alia non canonica. 1. 5. 1. Monitio non canonica per quid habeatur? ibid. Monitio ſaltem virtualiter trina prærequiritur, ne cenſura ſit injuſta; non vero ne ſit invalida. 1. 5. 3. At ſi nulla præeat monitio, probabilius eſt invalida. ibid.

Mo-

Moribundus num poſſit a cenſuris abſolvi a Laico, aut ſaltem a Clerico, deficiente Sacerdote? 2. 5. 2
Moribundus, ſi non ſit publice denunciatus, aut publicus Clerici percuſſor, poteſt a quolibet Sacerdote ſine ullo onere ab omnibus omnino cenſuris, & peccatis abſolvi. 2. 6. 8. *Num poſſit moribundo, aliis deficientibus, a Sacerdote excommunicato vitando poſt collatam abſolutionem miniſtrari etiam Euchariſtia? Et num etiam Extrema Unctio?* 4. 3. 2
Mortui ſolum poſſunt declarari excommunicati, non vero excommunicari. 1. 3. 2. *In quo ſenſu ab excommunicatione abſolvantur?* ibid.

N

NAufragantium bona ſurripientes quinam excommunicentur in Bulla Cœnæ? 3. 2. 3
Neophytus quouſque dicendus eſt irregularis? 9. 4. 14.
Nulla eſt cenſura quadruplici ex capite. 1. 6. 2. *Similiter nulla eſſe poteſt ſententia cenſuræ.* ibid.

O

OCcultus caſus quinam dicatur? 2. 6. 4. *Num poſſit Epiſcopus, aut Privilegiatus abſolvere a caſu Papali, ubi eſt occultus, quamvis alibi ſit publicus?* ibid.
Officia divina celebrare vetatur excommunicatis. 4. 4. 1. *Quid veniat nomine divinorum officiorum?* ibid.
Ordinis Sacri actus quinam dicantur; qui ſcilicet ferant irregularitatem, ſi exerceantur ab irretito aliqua cenſura? 6. 4. 5., & 9. 1. 2. *Non incurrit tamen irregularitatem, qui ad petitionem fidelium exercet Ordines Sacros, quando non eſt nominatim denunciatus.* 6. 4. 5

P

PArochus excommunicatus vitandus valide aſſiſtit matrimonio. 4. 6. 3. *Num etiam valide det licentiam alteri adminiſtrandi baptiſmum, & aſſiſtendi matrimonio?* 4. 6. 4
Percuſſor Clerici aliam excommunicationem incurrit magis reſervatam, quam mandans Clerici percuſſionem, aut illam non impediens, ſi ad id tenetur ex officio. 1. 4. 10. *Perſonaliter debet ſe præſentare Pontifici pro abſolutione, ſi non ſit legitime impeditus.* 2. 3. 4. *Poteſt a ſuo Prælato abſolvi Religioſus Clerici percuſſor, quamvis percuſſio fuerit enormis.* 2. 7. 6. *Quid requiritur, ut percuſſor Clerici ſit vitandus?* 2. 3. 5
Percuſſor Clerici, aut monachi quinam dicatur? 5. 3. 1. *Quid ſi venenum Clerico propinetur?* 5. 3. 2. *Quænam ſit actio graviter Clerico injurioſa?* 5. 3. 3. *Quid ſi Clericus ſeipſum percutiat?* 5. 3. 4. *Num poſſit Clericus delinquens a Laicis capi, ut ſuo Superiori præſentetur?* 5. 3. 5. *Num, & quomodo poſſit a ſuo Superiore verberari?* ibid. *Quam excommunicationem incurrant mandantes, conſulentes, non impedientes, aut ratam habentes clerici percuſſionem?* 5. 3. 6. *Quibus de cauſis Clerici percuſſor excuſetur ab excommunicatione incurrenda?* 5. 3. 7. *Quænam dicatur percuſſio levis, quæ ſit Epiſcopo reſervata?* 5. 3. 8. *In dubio, num ſit dicenda gravis, an levis?* 5. 3. 9. *Quid ſi percuſſio ſit enormis, ſed occulta?* 5. 3. 10. *Num Religioſi abſolvere poſſint ſuos ſubditos, quamvis percuſſio fuerit enormis?* ibid.
Peregrini, & Vagi a quonam poſſint Sacramenta recipere. 1. 3. 11
Piratæ quinam excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrant? 5. 2. 2
Pœna punitiva, ac ordinaria incurritur etiam ab ignorante illam invincibiliter; ſecus vero pœna medicinalis, ut eſt cenſura; & probabiliter nec pœna extraordinaria, ut eſt irregularitas. 1. 6. 7
Pœnitentiæ Sacramentum valide ſuſcipitur ab excommunicato neſciente ſuam excommunicationem. 4. 3. 4. *Valide etiam adminiſtratur ab excommunicato tolerato; necnon a vitando in caſu neceſſitatis extremæ.* 4. 3. 3. *Quod ſi extra hunc caſum illud adminiſtret, quamvis invalide, adhuc verius irregularitatem incurrit.* 4. 3. 5
Pœnitentiæ Sacramentum ab interdicto miniſtratum num ſit etiam invalidum? 7. 2. 9
Pontifex incapax eſt irregularitatis. 8. 3. 3. *Quid ſi irregularis in Pontificem eligatur?* ibid. *Proteſtatio, quæ præmitti debet ad declinandam irregularitatem ab eo, qui accuſat in cauſa ſanguinis, quænam ſit?* 9. 3. 5. *Ea poteſt eſſe ſolum externa, & ficta.* ibid.
Pontifex num poſſit in irregularitate bigamiæ diſpenſare? 9. 4. 5
Poſtulatio, ac Nominatio ad Beneficium facta ab excommunicato vitando, ſi ſit ſolemnis, eſt invalida. 4. 6. 9. *Eſt vero valida, ſi ſit*

ſimplex, ſed poteſt per exceptionem repelli. ibid.

Poteſtas ferendi cenſuras non extenditur ad actus mere internos; ſecus vero poteſtas reſervandi peccata, & diſpenſandi in votis. 1.4.4.

Poteſtas inſtituendi cenſuras eſt in ſolo Pontifice; poteſtas vero eas ferendi eſt etiam in aliis; & quidem ordinaria iis, quibus competit juriſdictio Eccleſiaſtica in foro externo; Delegata vero iis, quibus ea committitur ab habente ordinariam. 1.2.1. Quibuſnam competit poteſtas hæc ordinaria? 1. 2. 2. Quibus delegata? 1. 2. 3. Num poſſit delegari fœminis? 1.2.4. Num poſſit delegatus ſubdelegare? 1. 4. 5. Nequit hæc poteſtas exerceri extra propriam Diœceſim. 1.2.6

Prælatus regularis poteſt ubique Gentium excommunicare ſubditum ſuum: Epiſcopus vero nonniſi intra ſuam Diœceſim. 1.3.9

Prælati regulares poſſunt cum ſuis ſubditis diſpenſare in irregularitate ex defectu lenitatis. 9.3.12

Primæ tonſuræ ſuſceptio probabiliter non impeditur ab irregularitate. 8.1.6

Prohibitio ſub pœna excommunicationis ferendæ ſententiæ num ſit ſub gravi? 3.5.1

R

Ratam habere Clerici percuſſionem quid importet? 5.3.6

Regulares Prælati habentes quaſi Epiſcopalem juriſdictionem veniunt ſæpe nomine Epiſcopi. 2.7.6.

Religioſi non ſervantes Interdictum quam pœnam incurrant? 7.4.6

Religioſus, qui ante ingreſſum in Religionem eſt excommunicatus per ſententiam ſpecialem, nequit a Prælato Religionis abſolvi. 2.2.11.

Religioſus ſolum de licentia ſui Prælati poteſt ab Epiſcopo abſolvi a reſervatis Papalibus, ſi non poſſit adire Pontificem, ac in votis diſpenſari. 2.6.6. Si Religioſus enormiter Clericum percuſſerit, poterit a ſuo Prælato abſolvi. 2.6.6

Religioſi num comprehendantur in ſententia generali Suſpenſionis, aut Interdicti, ſi non exprimantur? 6.3.3. Certe in favorabilibus nomine Clerici veniunt etiam Religioſi. ibid.

Reges, & Imperatores nonniſi improprie ſuſpenduntur, ita ut nequeant ad Beneficia præſentare. 6.2.2

Reincidere in cenſuram priorem num quis poſſit ſine nova culpa? 2.3.3

Reſalutare, aut reſcribere excommunicato num liceat? 2. 3. 9. Num liceat etiam illum ſalutare? ibid.

Reſcripta quænam ſint irrita, ſi cedant in favorem excommunicati? 4.7.12

Reſignatio Beneficii facta in favorem tertii ab excommunicato num ſit valida? 4.6.10

Reſtituere num teneatur, qui omittit denunciare furem, quando id ſub pœna excommunicationis præcipitur? 3.5.8

Reſtitutio rei alienæ levis quandonam poſſit ſub cenſura præcipi? 1.6.2

Reus voluntarius nequit eſſe in judicio, qui eſt excommunicatus; ſi tamen ſit reus involuntarius, poteſt ſe defendere. 4.7.5

Ritus in ferendis cenſuris quinam ſit? 1. 5. 1. Prærequiritur præter contumaciam Rei monitio ſive canonica, ſive non canonica, (quæ habetur per legem vetantem aliquid ſub cenſura latæ ſententiæ) ibid. Ut vero quis declaretur excommunicatus, prærequiritur citatio Rei. 1.5.2. Plura requiruntur ad formam Cenſuræ ſubſtantialem. 1.5.4. Plura etiam ad accidentalem. 1.5 7

S

Sacerdos offerens Sacrificium tres perſonas repræſentat, Miniſtri Chriſti, Miniſtri Eccleſiæ, & privatam. 4. 2. 3. Tanquam Miniſter Chriſti, illicite, ſed valide offert illud pro excommunicato vitando; tanquam Miniſter Eccleſiæ, illicite, & invalide; tanquam perſona privata, licite, & valide. ibid.

Sacerdos ſimplex num poſſit ab excommunicatione minore abſolvere? 2.2.5., & 3.4.8

Sacramenta adminiſtrare, aut percipere excommunicatus, etiam toleratus, non poteſt. 4. 3. 1. Poteſt tamen ſæpe per accidens pluribus de cauſis. ibid.

Sacramenta adminiſtrare poteſt excommunicatus toleratus, ſi id petatur. 3. 2. 4. Num poſſit id licite ab eo peti? ibid.

Sacrificium, & publicas preces offerre pro excommunicato tolerato probabilius licet. 4. 2.5.

Satisfacta parte ſi conferenda ſit abſolutio a cenſura, quænam ſatisfactio requiratur? Et an valide conferatur parte non ſatisfacta? 2.2.8. Et quid veniat nomine Partis? ibid.

Schiſmatici quinam dicantur? Et quando Schiſmatici ſunt etiam hæretici? 5.1.5

Scripto ferri debet cenſura. 1. 5. 3. Num ſit in-

invalida, ſi ſolo verbo feratur? ibid.
Sententia Cenſuræ multiplici ex capite poteſt eſſe nulla. 1.6.2
Sepultura Eccleſiaſtica dari poteſt excommunicato tolerato. 4.2.5
Statutum generale Epiſcopi quoſnam comprehendat? 1.3.10
Subditi quinam dicantur alicui Epiſcopo relate ad ſuſcipienda Sacramenta Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ? Quinam relate ad Sacramentum Ordinis? Quinam relate ad Cenſuras? 1.3.11
Subditus quandonam teneatur non obedire Judici præcipienti aliquid ſub cenſura? 1.6.4.
Suſpenſio eſt cenſura, per quam Clericus privatur uſu officii, vel beneficii. 6.1.1. *Ea multiplex eſt.* 6.1.2. *Suſpenſus ab officio non eſt eatenus ſuſpenſus a beneficio, nec e contra.* 6.1.3. *Quandonam ſuſpenſus a beneficio poteſt fructus beneficii percipere?* ibid. *Num poſſit eligere alium ad beneficium?* 6.1.4. *Suſpenſus ab Ordine poteſt exercere actus juriſdictionis, qui uſum Ordinis non requirunt. Et e converſo ſuſpenſus a juriſdictione poteſt actus Ordinis exercere.* 6.1.5 *Num Sacerdos ſuſpenſus ab Ordine Diaconatus poſſit actus Ordinis Sacerdotalis exercere? Et quomodo explicandum eſt illud Axioma,* Qui non poteſt quod eſt minus, nec poteſt quod eſt majus? *ibid.*
Suſpenſio quomodo differat ab Irregularitate? Et quomodo ab aliis cenſuris? 6.1.7. *Et quomodo a Depoſitione, & Degradatione?* 6.1.6. *Poteſt Epiſcopus aliquos effectus ſuſpenſionis ſuſpendere, non tamen excommunicationis.* 6.1.7. *Suſpendere poteſt, qui facultatem habet excommunicandi.* 6.2.1. *Parochus nec poteſt ſuſpendere, nec excommunicare.* ibid.
Suſpenſionis preſſe dictæ Clericus dumtaxat eſt capax. 6.3.2. *Quid de Abbatiſſa?* 6.1.2. *In ſententia generali Suſpenſionis, aut Interdicti non comprehenduntur Epiſcopi, nec Cardinales, niſi exprimantur.* ibid. *Quid de Religioſis? Num in favorabilibus dumtaxat veniant iſti nomine Clerici?* ibidem. *Quando ſuſpenditur tanquam perſona ficta totum Capitulum, ſolum ligatur totum corpus, non vero ſingulæ perſonæ.* 6.3.4. *Reges, Imperatores in quonam ſenſu dicantur ſuſpendi, ita ut non poſſint ad Beneficia nominare?* 6.2.2. *Communitas trifariam poteſt ſuſpendi, videlicet quoad functiones totius corporis, quoad functiones ſingulorum, & quoad utraſque.* 6.2.3
Suſpenſio partialis ferri poteſt ob culpam venialem; ſed totalis ob mortalem. 6.3.1., & 1.4.1. *Ob culpam alienam nemo poteſt ſuſpendi totaliter; ſicut nec excommunicari: Poteſt tamen tota communitas ſuſpendi quoad functiones proprias Communitatis ob culpam aliquorum, vel ſolius Prælati.* 6.3.2. *Cur poſſunt innocentes alicujus Communitatis interdici, non vero totaliter ſuſpendi.* 6.3.4. *Ob delictum præteritum poteſt ferri ſuſpenſio tanquam pœna vindicativa; non vero ut cenſura, & pœna medicinalis.* 6.3.5
Suſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ quid importat? Et an ea includatur ſub cenſura Interdicti? 6.4.3. *Suſpenſio lata per tempus determinatum non eſt cenſura, nec trahit irregularitatem, ſi violetur per exercitium Ordinis Sacri; Trahit vero, ſi feratur in ſcriptis per modum cenſuræ ad tempus indeterminatum, puta, Donec ſatisfeceris.* 6.5.2. *Suſpenſio pœnalis impoſita per tempus determinatum, eo elapſo, ceſſat, nec indiget abſolutione; impoſita vero ad tempus indeterminatum, impleta conditione, ceſſat, non quidem ſine abſolutione, ſed ſine nova abſolutione.* ibid.
Suſpenſio, quæ ſit cenſura, unice per abſolutionem tollitur; ſed quiſnam poſſit ab ea abſolvere? V. Abſolvere.
Suſpenſio, ſi feratur pro tempore determinato, puta per menſem, non eſt rigoroſe cenſura. 2.1.2.
Suſpenſionis violatio per exercitium Ordinis Sacri trahit irregularitatem, ſi ea ſit cenſura, & pœna medicinalis. 6.3.5. *Num etiam ſi ea ſit pœna vindicativa ob delictum præteritum?* 6.4.5. *Violans ſuſpenſionem graviter peccat, niſi materiæ parvitas excuſet.* 6.4.2
Suſpenſiones juris communiores quænam ſint? 6.5.6.
Suſpenſus univerſim privatur uſu Eccleſiaſticæ poteſtatis. 6.4.1. *Suſpenſus a beneficio privatur ejus fructibus; & probabilius redditur incapax alterius beneficii.* ibid. *Actus juriſdictionis exerciti a ſuſpenſo nominatim denunciato ſunt invalidi.* 6.4.6. *Peccat graviter, qui cum Suſpenſo nominatim denunciato communicat in iis caſibus, a quibus eſt ſuſpenſus.* 6.4.4

T

Tabellionis excommunicati acta valent, & fidem faciunt, niſi a parte excipiantur. 4.7.6
Tertiarii S. Franciſci, ſi inſerviant Conventui, & eleemoſynam petant per Urbem, cen-

cenſentur perſonæ Eccleſiaſticæ. 5.3.1
Teſtimonium excommunicati quando ſit validum. 4.7.7
Teſtis irregularitatem non incurrit, morte ſecuta, quando jure naturali tenetur teſtificari in cauſa ſanguinis. Idemque dicendum de Accuſatore: Secus vero de Judice, quippe qui ſponte ſua tale munus acceptavit. 9.3.7
Tutoris, & Curatoris excommunicati acta num ſint valida? 4.7.10

V

Vagi, ac Peregrini a quonam poſſint Sacramenta recipere? 1.3.11
Vicarius Generalis Epiſcopi eandem facultatem habet relate ad caſus Papales, ac ipſe Epiſcopus, niſi aliter exprimatur. 2.6.4.

FINIS.

INDEX GENERALIS

QUÆSTIONUM, & ARTICULORUM,

Qui in univerſo hoc Opere Theologico-Morali continentur.

In Prima Parte de Legibus

QUÆSTIO PRIMA.

De Natura, & Conditionibus legis in Communi.

Art. I. Quid, & quotuplex ſit Lex? Pag. 2
II. De Conditionibus Legis; ac primo quod Lex debeat eſſe juſta. 5
III. Quomodo Lex reſpicere debeat bonum commune? 6
IV. De Promulgatione legis. 7
V. De lapſu temporis ad Legis obligationem requiſiti. 9
VI. De Legis acceptatione. 12
VII. De Perpetuitate legis. 15

QUÆSTIO II.

Quænam ſit materia legis, & Quinam poſſit leges ferre?

Art. I. De materia Legis, Præſertim de Actibus Indifferentibus, ac de mere internis. 18
II. Quiſnam poſſit condere Leges civiles? 23
III. Quinam poſſit condere Leges Eccleſiaſticas? 26

QUÆSTIO III.

De Subjecto Legum, ſeu de iis, qui legibus obligantur.

Art. I. An Legislator ſuis legibus teneatur? 31
II. Quibus legibus eximantur Infideles, Pueri legem ignorantes, Ebrii, & Amentes? 34
III. Quibus legibus teneantur Peregrini, Forenſes, & Vagi? 38
IV. An Clerici, & Religioſi teneantur ſervare leges civiles? 47

QUÆSTIO IV.

De Effectibus legis, præſertim Pænalis, Irritantis, & Dubiæ.

Art. I. De obligatione legis univerſim. 50
II. Ad quid obligat lex Pænalis? 52
III. De Effectibus legis irritantis. 56
IV. De Obligatione legis dubiæ. 62

QUÆSTIO V.

Quomodo Legi parendum?

Art. I. De intentione requiſita ad ſatisfaciendum Legi. 65
II. Quibus actibus Legi ſatisfiat? 70
III. An qui non poteſt implere totum præceptum, teneatur ad partem, quam poteſt? 73
IV. De impedimentis non apponendis legi adimplendæ. 76

QUÆSTIO VI.

De Legis Interpretatione, Extenſione, Abrogatione, & Ceſſatione.

Art. I. De legis interpretatione, & extenſione. 80
II. Quandonam lex reſtringi, aut extendi debeat? 83
III. De legis abrogatione. 86
IV. Quas ob cauſas ceſſet legis obligatio? 89
V. Utrum ceſſante fine legis negative ceſſet lex obligare? 91
VI. De Ceſſatione finis legis contrariæ; ubi de Epikeja. 95

QUÆSTIO VII.

De Conſuetudine.

Art. I. Quid, & Quotuplex ſit Conſuetudo? 98
II. De Conditionibus Conſuetudinis. 100

III. Quinam poſſint conſuetudinem introducere? 103
IV. De Effectibus Conſuetudinis. 105
V. De Abrogatione Conſuetudinis. 107

QUÆSTIO VIII.

De Diſpenſatione legis.

Art. I. Quid ſit Diſpenſatio, & an cadere poſſit in legem Naturalem, & Divinam? 109
II. Quinam poſſit in lege humana diſpenſare? 113
III. Circa quos poſſit Diſpenſatio exerceri? 116
IV. De Cauſa ad diſpenſandum requiſita. 120
V. Quibus de cauſis obtenta Diſpenſatio ſit invalida? 126
VI. Quomodo ceſſet, & vim ſuam amittat Diſpenſatio? 132
VII. Quomodo Diſpenſatio, & poteſtas diſpenſandi interpretanda ſit? 137

In Secunda Parte de Præceptis Decalogi

QUÆSTIO PRIMA.

De Prolegomenis ad Præcepta Decalogi.

Art. I. De Numero, Ordine, & Diſpenſabilitate Præceptorum Decalogi. 2
II. Quanam via Præceptorum tranſgreſſio poſſit de mortali in veniale tranſire, & econtra? 4
III. Quinam ad Præcepta teneantur? 8
IV. De Intentione requiſita ad obſervantiam Præceptorum. 11
V. De Impedimentis non apponendis obſervantiæ Præceptorum. 14
VI. De Ignorantia, Metu, & Diſpenſatione excuſantibus a Præceptorum tranſgreſſione, ac de Impotentia excuſante. 16

QUÆSTIO II.

De Primo Decalogi Præcepto. Unum cole Deum.

Art. I. De Virtute Religionis. 21
II. De Virtute Theologica Fidei. 23
III. De Spe, & Charitate. 26
IV. De Oratione, qua Deum colimus. 27

QUÆSTIO III.

De Horis Canonicis.

Art. I. Quinam ad Horas Canonicas obligentur? 29
II. Quodnam Officium recitandum ſit? 31
III. Sub qua culpa, & pœna Officium ſit recitandum? 34
IV. Quo pacto recitandæ ſint Horæ Canonicæ? 36
V. De Tempore, Loco, & Situ recitationis Horarum. 39
VI. De Cauſis excuſantibus ab Horarum recitatione. 40

QUÆSTIO IV.

De Dei Cultu per Adorationem.

Art. I. De Adoratione Chriſti Domini, & Euchariſtiæ. 43
II. De Adoratione Sanctorum, & Beatorum. 45
III. De Adoratione Sacrarum Reliquiarum. 47
IV. De Adoratione Sacrarum Imaginum. 49

QUÆSTIO V.

De Superſtitione.

Art. I. De Superſtitione univerſim, ac in ſpecie Primo de Idololatria. 51
II. De Divinatione. 52
III. De Vana Obſervatione. 55
IV. De Magia. 57
V. De Maleficio. 58

QUÆSTIO VI.

De Irreligioſitate, & in ſpecie de Sacrilegio, Blaſphemia, & Tentatione Dei.

Art. I. De Sacrilegio. 61
II. De Blaſphemia. 64
III. De Tentatione Dei. 68

QUÆSTIO VII.

De Secundo Decalogi Præcepto. Non aſſumes Nomen Domini Dei tui in vanum.

Art. I. Quid, & Quotuplex ſit Juramentum?

rum? 70
II. De Conditionibus requiſitis ad licite jurandum. 72
III. De Materia Juramenti. 74
IV. De Juramenti Obligatione. 76
V. Quomodo quædam celebriora Juramenta interpretanda ſint? 80
VI. Quomodo tollatur Juramenti obligatio? 81
VII. De Perjurio, ac de aſſueto ad jurandum. 85
VIII. De Adjuratione. 87

QUÆSTIO VIII.

De Voto.

Art. I. Quid, & Quotuplex ſit votum? 89
II. De Materia, & Obligatione Voti. 91
III. Quonam pacto tolli poſſit obligatio Voti per diſpenſationem? 92

QUÆSTIO IX.

De Tertio Decalogi Præcepto. Diem Sabbati ſanctifices.

Art. I. De Abſtinentia ab operibus ſervilibus die feſto. 96
II. De Operibus forenſibus vetitis die feſto. 98
III. De Miſſa die feſto audienda. 101

QUÆSTIO X.

De Jejunio.

Art. I. A quibus cibis abſtinendum die Jejunii? Et an etiam a potu? 106
II. De unica Refectione, ac de ejus Hora. 110
III. De Refectiuncula. 111
IV. De Obligatione Jejunii, & non cooperandi cum aliis in illius fractione. 113
V. De Infirmitate, & Paupertate a Jejunio excuſantibus. 115
VI. De Labore, & Ætate, quæ a Jejunio excuſant. 116

QUÆSTIO XI.

De Quarto Decalogi Præcepto. Honora Patrem tuum, & Matrem tuam.

Art. I. De Obligatione filiorum erga Parentes. 119
II. De Obligatione Parentum erga filios. 121
III. De Obligatione Conjugum ad invicem. 123
IV. De Obligatione Dominorum, Superiorum, & Principum relate ad ſubditos, & ad invicem. 124
V. De Obligatione diligendi proximum. 128
VI. De Obligatione ſubveniendi proximo in ſuis neceſſitatibus. 134

QUÆSTIO XII.

De Octavo Decalogi Præcepto. Non loqueris falſum teſtimonium.

Art. I. De forma juris a Judice ſervanda. 138
II. De Juriſdictione in Judice requiſita. 141
III. De Judice in ferenda ſententia. 143
IV. De Accuſatore. 145
V. De Teſtibus, & Notariis. 147
VI. De Reo. 149
VII. De Advocato, & Procuratore. 151

In Tertia parte de Reſtitutione

QUÆSTIO PRIMA.

De iis, quæ ad ipſum Reſtitutionis actum pertinent. 2

Art. I. Num ex violatione ſolius juſtitiæ commutativæ oriatur onus Reſtitutionis? ibid.
II. De neceſſitate Reſtitutionis faciendæ. 7
III. Quænam ſint radices, unde provenit obligatio reſtituendi? 9
IV. Ex quanam culpa contra juſtitiam oriatur obligatio Reſtitutionis? 12
V. Quomodo ſe gerat Confeſſarius cum obligatô ad reſtituendum? 19

QUÆSTIO II.

De Perſona reſtituente. 22

Art. I. Quiſnam teneatur reſtituere ex injuſta acceptione? ibid.
II. Quiſnam reſtituere teneatur ex re accepta? 25
III. Quid reſtituere teneatur Poſſeſſor ma-

malæ fidei? 27
IV. Quid reſtituere teneatur Poſſeſſor bonæ fidei? 33
V. Quid reſtituere teneatur Poſſeſſor dubiæ fidei? 36

QUÆSTIO III.

De Cooperantibus ad damnum alterius. 43

Art. I. Quinam dicantur cooperari ad damnum alterius? ibid.
II. De Mandante damnificationem. 47
III. De Conſulente damnum alterius. 49
IV. De reliquis poſitive cooperantibus ad damnificationem. 52
V. De Cooperantibus negative ad damnificationem. 56
VI. Quantum ſinguli reſtituere teneantur, quando plures ad damnificationem cooperati ſunt? 59
VII. Quonam ordine reſtituere debeant concurrentes ad damnificationem, quando tenentur reſtituere in ſolidum? 62

QUÆSTIO IV.

Quid, & quantum reſtitui debeat? 66

Art. I. An accepta ob turpem cauſam reſtituenda ſint? ibid.
II. An reſtituenda ſint accepta ob cauſam honeſtam? 68
III. An bona incerta, vacantia, derelicta, & animalia, quæ piſcatione, aut venatione capiuntur, reſtituenda ſint? 72
IV. An iterum facienda ſit reſtitutio, quando res furtiva data alteri, ut reſtituatur, non pervenit ad dominum? 74
V. An res domino nocitura reſtituenda ſit? 75

QUÆSTIO V.

De Perſona, cui facienda eſt Reſtitutio, ac de reliquis circumſtantiis Reſtitutionis. 77

Art. I. Cui facienda eſt Reſtitutio? ibid.
II. Ubi, & cujus expenſis facienda ſit Reſtitutio? 80
III. Quando facienda eſt Reſtitutio? 82
IV. Quomodo facienda ſit Reſtitutio. 83
V. Quo ordine facienda eſt Reſtitutio Creditoribus? 84

QUÆSTIO VI.

De Cauſis, ob quas omitti, vel differri poſſit Reſtitutio. 89

Art. I. De Cauſis, ob quas differri poteſt Reſtitutio. ibid.
II. De Debiti remiſſione, quæ excuſat a Reſtitutione. 93
III. De occulta compenſatione excuſante debitorem a reſtituendo. 95
IV. De Compoſitione, & judicis auctoritate excuſantibus a reſtituendo. 99
V. De Præſcriptione, quatenus a reſtituendo excuſat. ibid.
VI. Num interitus rei alienæ, aut ingreſſus in Religionem a reſtituendo excuſent? 103

QUÆSTIO VII.

De Reſtitutione in particulari. 105

Art. I. De reſtitutione propter homicidium, & mutilationem, ibid.
II. De Reſtitutione propter detractionem. 113
III. De reſtitutione facienda ob contumeliam, deriſionem, ſuſurrationem, judicium temerarium, & ſuſpicionem. 118
IV. De reſtitutione facienda ob ſecreti violationem. 120
V. De reſtitutione facienda ob furtum, rapinam, necnon ob ſpiritualia damna alteri illata. 121
VI. De Reſtitutione facienda ob ſtuprum, & adulterium. 127
VII. De Reſtitutione facienda ob fraudata vectigalia. 129
VIII. De Reſtitutione ob Simoniam facienda. 131
IX. De Reſtitutione facienda ob Horarum, & Reſidentiæ omiſſionem. 146

In Quarta Parte de Contractibus

QUÆSTIO PRIMA.

De Contractibus in genere.

Art. I. Quid, & Quotuplex ſit Contractus? 2
II. Quam obligationem pariat Contractus?

ctus? 4
III. An ſit validus Contractus per errorem, dolum, aut metum celebratus, vel ſine ſolemnitatibus Juris? 6
IV. Utrum Juramentum confirmet Contractus? 11
V. Quinam poſſint contrahere? 14
VI. Ex qua culpa Contrahentes teneantur ad Reſtitutionem in Contractibus? 16
VII. Cuinam competat Reſtitutio in integrum, ſi ex aliquo Contractu læſus ſit? 18
VIII. An obliget Contractus celebratus ſub Cauſa, Modo, Demonſtratione, vel Conditione? 19
IX. Expediuntur reliqua ad Contractus ſpectantia.. 23

QUÆSTIO II.

De Emptione, & Venditione.

Art. I. Quid ſit Emptio, & Venditio? 25
II. Quænam res emi, vel vendi poſſint? 26
III. De Pretio juſto rerum venalium. 30
IV. An Monopolia, & Negotiatio ſint illicita? 37
V. An debeat Venditor aperire vitia rei venditæ? 40
VI. Ad quem ſpectent fructus rei venditæ? 41
VII. Utrum res vendita pereat, vel deterior fiat in damnum emptoris, an venditoris, ante, vel poſt traditionem? 43

QUÆSTIO III.

De Mutuo, & Uſura.

Art. I. Quid, & Quotuplex ſit Mutuum? Et quinam a reſtituenda re mutuata deobligentur? 45
II. Quid, & Quotuplex ſit Uſura, & quo Jure prohibita? 46
III. An quævis obligatio impoſita Mutuatario ſit Uſura? 48
IV. Quotupliciter poteſt aliquid ultra ſortem exigi citra Uſuram? 51
V. Expediuntur, quæ ſpectant ad Uſurarium. 58

QUÆSTIO IV.

De Cenſibus, ſeu Redditibus annuis.

Art. I. Quid, & Quotuplex ſit Cenſus? 61
II. De Conditionibus Jure naturali requiſitis, ut Cenſus ſit licitus, & non uſurarius. 62
III. De Conditionibus Jure poſitivo requiſitis ad Contractum Cenſus. 65
IV. Expediuntur, quæ ſuperſunt de Cenſibus. 69

QUÆSTIO V.

De Emphyteuſi, Feudo, & Libello.

Art. I. Quid, & Quotuplex ſit Emphyteuſis, Feudum, & Libellus? 70
II. De Conditionibus Feudi, & Emphyteuſis. 72
III. Quinam poſſint in Feudum, vel Emphyteuſim dare, aut accipere, & ſuccedere? Et quando Feudum amittatur? 73

QUÆSTIO VI.

De Cambiis.

Art. I. Quid, & Quotuplex ſit Cambium? 75
II. An Cambium minutum ferat palliatam uſuram? 76
III. An Cambium locale contineat uſuram? 77
IV. De Conditionibus a Pio V. requiſitis ad Cambium locale, ne ſit ſiccum, & uſurarium. 80
V. De Cambio ſicco. 81

QUÆSTIO VII.

De Locatione, & Conductione.

Art. I. Quid ſint hi Contractus, & quænam locari poſſint? 83
II. Quid ferant Locatio, & Conductio? 85
III. De Conductione famulorum, & aliorum Officialium. 87

QUÆ-

QUÆSTIO VIII.

De Promiſſione, & Donatione.

Art. I. Quid importet Promiſſio, & Donatio? 90
II. Quando obligent Promiſſio, ac Donatio; Et quomodo? 92
III. Quinam donare poſſint, & quantum? 97
IV. Quando poſſit Donatio revocari? 100
V. De Promiſſione, & Donatione conditionali? 101

QUÆSTIO IX.

De aliis præcipuis Contractibus.

Art. I. De Fidejuſſione, Aſſecuratione, Pignore, & Hypotheca. 103
II. De Depoſito, Commodato, & Precario. 105
III. De Contractu Societatis. 108
IV. De Ludo, & Sponſione. 111
V. De Quaſi Contractibus. 116

QUÆSTIO X.

De Teſtamentis, Legatis, & aliis ultimis Voluntatibus.

Art. I. Quid, & Quotuplex ſit Teſtamentum; Et quænam ejus Conditiones. 118.
II. De Teſtamentis Privilegiatis. 119
III. Quinam teſtari poſſint, & Teſtamentum revocare? 121
IV. Quinam poſſint Hæredes inſtitui? 122
V. De Renuntiatione Hæreditatis. 125
VI. De Codicillis. 127
VII. De Subſtitutione Hæredis, & Fideicommiſſis. 128
VIII. De Legatis & Fideicommiſſis particularibus. 129

In Quinta Parte de Sacramentis.

QUÆSTIO PRIMA.

De Sacramentis in genere. 1

Art. I. Quid, & quotuplex ſit Sacramentum, tam antiquæ Legis, quam novæ? 2
II. De neceſſitate Sacramentorum. 5
III. De Materia, & Forma Sacramentorum. 7
IV. De Cauſa efficiente Sacramentorum. 13
V. De primario effectu Sacramenti, qui eſt Gratia. 24
VI. De ſecundario Sacramentorum effectu, qui eſt Character. 31
VII. De ſuſcipiente Sacramentum. 33
VIII. De reliquis ad Sacramenta in genere ſpectantibus. 38

QUÆSTIO II.

De Baptiſmo. 42

Art. I. Quid, & quotuplex ſit Baptiſmus? ibid.
II. De Inſtitutione, & neceſſitate Baptiſmi. 44
III. De Materia Baptiſmi. 46
IV. De Forma Baptiſmi. 48
V. De Baptiſmi Miniſtro. 49
VI. De ſubjecto Baptiſmi. 51
VII. De Effectibus, & Ritibus Baptiſmi. 54

QUÆSTIO III.

De Confirmatione. 56

Art. I. De Materia, & Forma Confirmationis. ibid.
II. De Miniſtro, & Subjecto Confirmationis. 59
III. De Effectibus, & Ritibus hujus Sacramenti. 61

QUÆSTIO IV.

De Euchariſtia ut Sacramento. 62

Art. I. Quid, & quotuplex ſit, & quando inſtitutum Euchariſtiæ Sacramentum 63
II. De neceſſitate Euchariſtiæ, & obligatione illam ſumendi. 66
III. De Euchariſtiæ materia. 72
IV. De forma Sacramenti Euchariſtici. 78
V. De Effectibus Sacramenti Euchariſtici. 83
VI. De ſuſcipiente Euchariſtiam. Quinam ſit illius capax? 87
VII. De diſpoſitione ex parte animi ad Euchariſtiam requiſita. 90
VIII. De Diſpoſitione ex parte corporis ad Euchariſtiam requiſita. 95
IX. De tempore, loco, & aliis ad Euchariſtiam ſpectantibus. 100
X. De Miniſtro Euchariſtiæ. 102

QUÆ-

QUÆSTIO V.

De Euchariſtia ut Sacrificio. 110

Art. I. Quid ſit Miſſæ Sacrificium? ibid.
II. Quænam ſint partes eſſentiales noſtri Sacrificii? Quænam res oblata, & quis ſit Offerens? 112
III. De Effectibus hujus Sacrificii; Ubi an ſit valoris infiniti? 114
IV. A quibus, & quomodo hujus Sacrificii fructus participari poſſint? 118
V. De Miniſtro hujus Sacrificii. 122
VI. De tempore, loco, & aliis circumſtantiis Sacrificii. 127
VII. De Ritu in Celebratione ſervando. 134
VIII. De Miſſæ Stipendio. 139

QUÆSTIO VI.

De Extrema Unctione. 145

Art. I. De Materia, & Forma Extremæ Unctionis. ibid.
II. De Miniſtro hujus Sacramenti. 148
III. De Subjecto Extremæ Unctionis. 149
IV. De Effectibus Extremæ Unctionis. 151

QUÆSTIO VII.

De Sacramento Ordinis. 152

Art. I. Quid, & quotuplex ſit Ordo? ibid.
II. De Materia, & Forma ſingulorum Ordinum. 155
III. De Miniſtro Ordinum. 159
IV. De ſubjecto Ordinum. 168
V. De Effectibus Ordinum. 170

In Sexta Parte de Sacramento Pœnitentiæ

QUÆSTIO PRIMA.

De Eſſentia, inſtitutione, & fructu Sacramenti Pænitentiæ. 2

Art. I. De Eſſentia hujus Sacramenti. ibid.
II. De Inſtitutione hujus Sacramenti. 5
III. De Effectibus Sacramenti Pœnitentiæ. 7

QUÆSTIO II.

De Materia remota Sacramenti Pænitentiæ. 11

Art. I. De Peccato fictionis in inſtanti Baptiſmi commiſſo. ibid.
II. De Peccato dubio. 13
III. De Peccato, quod fuit expoſitum ut dubium, & deinde deprehenditur certum. 18
IV. De Peccato pure putato. 21
V. De Peccatis alias confeſſis. 24
VI. De peccatis Venialibus. 26

QUÆSTIO III.

De Prima parte materiæ proximæ hujus Sacramenti, quæ eſt dolor. 27

Art. I. De Contritione perfecta. ibid.
II. De Attritione ſupernaturali. 33
III. De Dolore ad Sacramentum Pœnitentiæ requiſito. 38
IV. De propoſito ad Sacramentum Pœnitentiæ requiſito. 46

QUÆSTIO IV.

De Confeſſione Sacramentali. 51

Art. I. An Confeſſio ſit neceſſaria neceſſitate medii? ibid.
II. Quomodo Confeſſio Sacramentalis ſit neceſſaria neceſſitate præcepti divini? 53
III. De Præcepto Eccleſiaſtico annuæ Confeſſionis. 54
IV. De Quidditate, & conditionibus Confeſsionis Sacramentalis. 60

QUÆSTIO V.

De Integritate Confeſſionis. 62

Art. I. De diligentia examinis ad integritatem Confeſsionis requiſita. ibid.
II. De integritate Confeſſionis quoad circumſtantias peccati. 63
III. Expenduntur ſpecialia dubia circa ſingulas circumſtantias; Et primo de Circumſtantia Quis. 68
IV. De Circumſtantia Quid. 69
V. De aliis circumſtantiis, Ubi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, quando. 72

VI. De

vi. De integritate Confeſſionis quoad numerum peccatorum. 76
vii. De Cauſis excuſantibus ab integritate materiali Confeſſionis. 79
viii. De Confeſsione Moribundi. 85
ix. Quando, & quomodo repetenda ſit Confeſsio? 88

QUÆSTIO VI.

De Satisfactione. 89

Art. i. De Pœnitentia a Confeſſario injungenda. 90
ii. De Pœnitentia a Pœnitente adimplenda. 93
iii. De Commutatione Pœnitentiæ. 95

QUÆSTIO VII.

De Forma Sacramenti Pœnitentiæ, quæ eſt abſolutio. 99

Art. i. Quænam ſit forma abſolutionis? ibid.
ii. Quandonam conferri poſsit abſolutio ſub conditione, aut differri? 102
iii. Expediuntur reliqua ad abſolutionem ſpectantia. 104

QUÆSTIO VIII.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ. 105

Art. i. De Juriſdictione ordinaria, ac delegata Confeſſarii. ibid.
ii. De Juriſdictione dubia, probabili, & in articulo mortis. 111
iii. De Approbatione in Confeſſario requiſita. 115
iv. De Prudentia, Probitate, & Scientia in Confeſſario requiſita. 117
v. De Obligationibus Confeſſarii in ipſa Sacramenti adminiſtratione. 118

QUÆSTIO IX.

De Caſibus reſervatis. 124

Art. i. Quinam poſsint reſervare caſus? ibid.
ii. Quænam peccata cadant ſub reſervationem? 126
iii. De iis, qui ſubjacent reſervationi. 131
iv. Quinam poſsint abſolvere a reſervatis, & quomodo? 135

QUÆSTIO X.

De Sigillo Confeſſionis. 139

Art. i. De Obligatione Sigilli Sacramentalis. 140
ii. De Materia ſigilli Sacramentalis. 142
iii. Quoſnam obliget Sigillum? 144
iv. An poſſit aliquando Confeſſarius uti notitia habita in Confeſsione? 145

QUÆSTIO XI.

De Indulgentiis. 149

Art. i. Quid, & quotuplex ſit Indulgentia? ibid.
ii. De Effectibus Indulgentiæ. 151
iii. Quiſnam poſsit Indulgentias concedere? 153
iv. Quænam cauſa requiratur ad legitimam Indulgentiarum conceſsionem? 154
v. De diſpoſitione ad Indulgentiam lucrandam requiſita. 155

In Septima Parte de Sacramento Matrimonii

QUÆSTIO PRIMA.

De Sponſalibus univerſim. 1

Art. i. De Promiſsione conſtitutiva Sponſalium. ibid.
ii. De Promiſsione ficta Sponſorum. 5
iii. De Promiſsione mere interna nubendi facta ſive homini, ſive Deo per votum. 8
iv. De Verbis, & aliis ſignis, & modis, quibus Sponſalia contrahuntur. 11
v. Quinam poſsint Sponſalia contrahere? 13
vi. De Obligatione, quæ conſurgit ex Sponſalibus. 16
vii. De Sponſalium Effectibus. 21

QUÆSTIO II.

De Cauſis diſſolventibus Sponſalia. 25

Art. i. De mutuo conſenſu, & de Reclamatione diſſolventibus Sponſalia. 26
ii. De Crimine diſſolvente Sponſalia. 27
iii. De Fuga, ſeu longa abſentia Sponſorum,

ſorum, ac de Tempore Matrimonii elapſo. 28
IV. De Suſceptione Ordinis Sacri, ac de Voto caſtitatis, aut Religionis. 29
V. Quomodo matrimonium, vel Sponſalia ſubſequentia dirimant priora? 32
VI. De Morbo, aut ſimili vitio diſſolvente Sponſalia. 33
VII. De Affinitate, ſeu impedimento juris ſuperveniente: Ac de Voce publica, ſeu fama de impedimento. 34
VIII. Quænam ignorantia, & dolus diſſolvant Sponſalia; Et quinam metus? 35
IX. Quænam probatio, & Judicis auctoritas requiratur ad diſſolvenda Sponſalia? 38

QUÆSTIO III.

De Matrimonio ſecundum ſe, ejuſque inſtitutione, & indiſſolubilitate. 39

Art. I. Quid ſit matrimonium, inquantum contractus, & in quantum eſt Sacramentum? 40
II. De Inſtitutione Matrimonii. 46
III. De Unitate, & Indiſſolubilitate Matrimonii. 50

QUÆSTIO IV.

De Conſenſu, qui eſt cauſa efficiens vinculi matrimonialis. 56

Art. I. De Conſenſu matrimoniali ſimulato. 57
II. De Signis externis expreſſivis conſenſus matrimonialis. 58
III. De Conſenſu coacto. 62
IV. De Conſenſu ſimpliciter clandeſtino. 67
V. De Conſenſu clandeſtino ſecundum quid. 74
VI. De Conſenſu conditionato. 77

QUÆSTIO V.

De Impedimentis Matrimonii. 82

Art. I. De Matrimonii Impedimentis in genere. Quinam poſſit ea ſtatuere. 83
II. De Impedimentis dirimentibus in ſpecie; ac Primo de Errore. 86
III. De Impedimento conditionis ſervilis. 91
IV. De Impedimento Voti. 92
V. De Impedimento Ordinis. 93
VI. De Impedimento Cognationis. 95
VII. De Impedimento Affinitatis. 100
VIII. De Impedimento Criminis, & Raptus. 101
IX. De Impedimento diſparitatis cultus. 102
X. De reliquis Impedimentis dirimentibus, præſertim Publicæ Honeſtatis, & Impotentiæ. 104
XI. De Impedimentis impedientibus. 106

QUÆSTIO VI.

De Diſpenſatione in Impedimentis matrimonii dirimentibus. 109

Art. I. Quinam poſſit in matrimonii impedimentis diſpenſare? ibid.
II. De Cauſis ad diſpenſationem requiſitis. 113
III. De Diſpenſatione ſurreptitia, & nulla. 116

QUÆSTIO VII.

De Uſu, ac Debito conjugali. 120

Art. I. Qua ratione actus conjugalis ſit licitus? ibid.
II. De Obligatione actus conjugalis. 126
III. De iis, quæ impediunt uſum matrimonii. 129
IV. Utrum delectationes moroſæ, tactus turpes, & alia hujuſmodi liceant Conjugibus? 170

QUÆSTIO VIII.

De Divortio. 137

Art. I. De Divortio ex mutuo conſenſu. ibid.
II. De Divortio ob cauſam adulterii. 138
III. De aliis Cauſis faciendi divortium ad tempus. 140

In

In Octava Parte de Cenſuris

QUÆSTIO PRIMA.

De Cenſuris in communi. 1

Art. I. Quid, & quotuplex ſit Cenſura? 2
II. Quinam poſſit ferre Cenſuras? 4
III. Erga quos ferri Cenſura poſſit? 7
IV. Quam ob cauſam ferri poſſit Cenſura? 13
V. De forma, ſeu ritu in Cenſuris ferendis. 20
VI. Quænam excuſent ab incurrenda Cenſura? 25
VII. De Effectibus Cenſuræ. 32

QUÆSTIO II.

Quonam pacto Cenſura tollatur? 34

Art. I. An unice per abſolutionem tollatur Cenſura? ibid.
II. Quiſnam poſſit a Cenſuris abſolvere? 35
III. Quot modis abſolutio a Cenſura conferri poſſit? 41
IV. Quandonam abſolutio a Cenſuris valeat pro foro externo? 44
V. De Requiſitis ad abſolutionem a Cenſuris. 45
VI. De forma, ritu, ac ſolemnitate abſolutionis. 47
VII. Expediuntur reliqua, quæ ad abſolutionem a Cenſuris ſpectant. 49

QUÆSTIO III.

De excommunicatione. 52

Art. I. Quid, & quotuplex ſit Excommunicatio? ibid.
II. Quinam excommunicati ſint vitandi? Et in quibuſnam teneamur eos vitare? 54
III. Sub qua culpa, & pæna excommunicati vitandi ſint? 57
IV. De Excommunicatione minore, ejuſque cauſa, & effectibus. 61
V. Quam ob cauſam præſertim temporalem ferri poteſt excommunicatio major? 63

QUÆSTIO IV.

De Effectibus Excommunicationis majoris. 67

Art. I. De effectibus immediatis, ac remotis Excommunicationis. ibid.
II. De primo Excommunicationis effectu, qui eſt privare hominem ſuffragiis communibus. 69
III. De ſecundo effectu, qui eſt privare excommunicatum participatione Sacramentorum. 72
IV. De tertio effectu, qui fert privationem divinorum officiorum, Eccleſiaſticæ ſepulturæ, & aliarum rerum Sacrarum. 74
V. De quarto, & quinto effectu, qui ferunt Suſpenſionem ab officio, & Beneficio, & inhabilitatem ad Beneficia Eccleſiaſtica. 75
VI. De ſexto effectu, qui eſt privatio juriſdictionis. 78
VII. De reliquis effectibus Excommunicationis. 81

QUÆSTIO V.

De nonnullis Excommunicationibus in particulari. 85

Art. I. De prima Excommunicatione in Bulla Cœnæ. ibid.
II. Perſtringuntur reliquæ Excommunicationes in Bulla Cœnæ. 89
III. De Excommunicatione ob percuſſionem Clerici. 94
IV. De Excommunicatione ob duellum. 98

QUÆSTIO VI.

De Suſpenſione, Depoſitione, & Degradatione. 100

Art. I. Quid, & quotuplex ſit Suſpenſio? ibid.
II. A quo ferri poſſit Suſpenſio, & Erga quos? 103
III. Quam ob cauſam ferri poſſit Suſpenſio? 103
IV. De Suſpenſionis effectibus, ejuſque violatione. 105
V. De Abſolutione, & Ceſſatione Suſpenſionis. 107
VI. De Depoſitione, & Degradatione. 109

QUÆ-

QUÆSTIO VII.

De Interdicto, & Ceſſatione a Divinis. 110

Art. I. Quid, & quotuplex ſit Interdictum? ibid.

II. De Effectibus Interdicti. 112

III. Quam ob cauſam? A quo? Et erga quos ferri poſſit Interdictum? 116

IV. De Violatione Interdicti, & de Participatione cum Perſonis interdictis. 118

V. De Relaxatione, ſeu Abſolutione ab Interdicto. 120

VI. De Ceſſatione a Divinis. 121

QUÆSTIO VIII.

De Irregularitate. 123

Art. I. Quid, & quotuplex ſit Irregularitas? ibid.

II. Quam ob cauſam incurratur, & quomodo ignorantia excuſet. 126

III. Quiſnam poſſit Irregularitatem imponere, & erga quos? 128

IV. An dubium de Irregularitate excuſet ab illa incurrenda? 129

V. Quomodo tollatur Irregularitas. 132

QUÆSTIO IX.

De Irregularitatibus in particulari, tum ex delicto, tum ex defectu. 136

Art. I. De variis Irregularitatibus ex delicto. ibid.

II. De Irregularitate, quæ incurritur propter homicidium, aut mutilationem injuſtam. 139

III. De Irregularitate ex defectu lenitatis. 142

IV. Perſtringuntur aliæ Irregularitates ex defectu. 145

A. M. D. G.

239.02
V 837
26686
VIVA, DOMINIC, S. J.
AUTHOR
Cursus Theologico-Moralis
Tome Posterior
TITLE
pars septima : De Matrimonii
pars octava : De Censuris

DATE LOANED	BORROWER'S NAME
	STORAGE - CBPL

26686